

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

9

Ο Μ Ι Λ Ι Ε Σ

(Α' - Κ')

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΙΜΕΝΟΝ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

Ἄπο τόν

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ

Καθηγητήν Πανεπιστημίου

Ἐπόπται

ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Καθηγητής Πανεπιστημίου

ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗΣ, Καθηγητής Πανεπιστημίου

Ἐπιμελητής Ἐκδόσεως

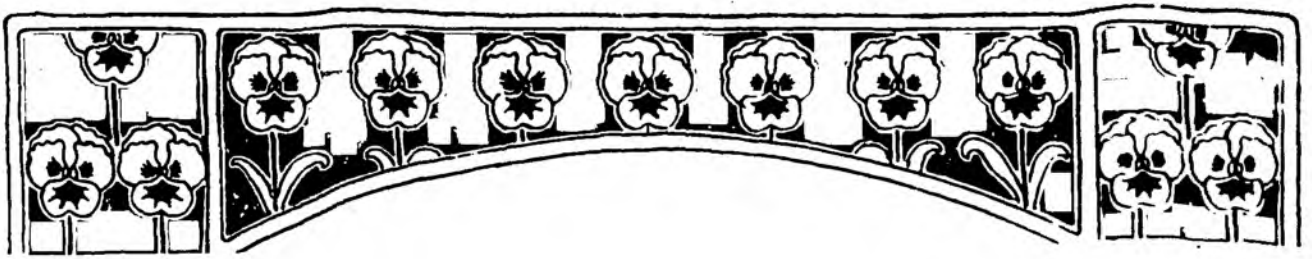
ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, π. Θεολογίας

Ε Π Ε

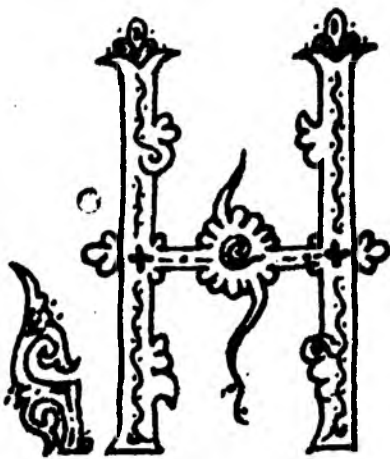
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1985

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αἱ ὁμιλῖαι τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ

συλλογή ὁμιλιῶν τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ κατέχει μίαν τῶν σημαντικωτέρων θέσεων εἰς τὴν ἑλληνικὴν χριστιανικὴν γραμματείαν.

Δέν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ πράγματα ἢ ἐντύπωσις ὅτι οὗτος ὠμίλει καθημερινῶς. Τό προσαγόμενον πρὸς τοῦτο

χωρίον, «ταύτης τῆς ἀπωλείας ἀνωτέρους ὑμᾶς εἶναι πάντας ποθῶν ἐγὼ καὶ πάντα ποιῶν, κοπιῶ ὑπὲρ ὑμῶν, ἀδελφοί, καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν διδασκαλίᾳ πνευματικῇ καθ' ἡμέραν μὲν τοῖς προσιοῦσιν, ἐπ' ἐκκλησίας δὲ καὶ κοινῇ πρὸς πάντας, τοῦ καιροῦ διδόντος»¹, ὅχι μόνον δέν μαρτυρεῖ περὶ τούτου, ὡς ἔχει ὑποτεθῆ², ἀλλὰ λέγει ἀκριβῶς τὰ ἀντίθετα. Ὁ συγγραφεὺς τονίζει ὅτι καθωδήγει καθημερινῶς μέ τὸν λόγον τοὺς προσερχομένους εἰς τὸν οἶκον καὶ τὸ γραφεῖον τοῦ ιδιωτικῶς, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκκλησίαν δημοσίᾳ ὠμίλει μόνον «καιροῦ διδόντος», εὐκαιριακῶς. Ὡς ἔχει δέ φανῆ ἀπὸ τὴν ἐκθεσιν τῶν τοῦ βίου του τόσοσιν αἱ περιπέτειαι τῆς πολιτείας, αἱ ὁποῖαι εἶχον συνεχῆ

1. Ὁμιλία 33,2.

2. Π.χ. ὑπὸ Meyendorff, Introduction à l'étude de Grégoire Palamas, Paris 1959, σ. 394.

ἀντίκτυπον εἰς τὸν βίον του, ὅσον καὶ ἡ κατάστασις τῆς ὑγείας του σπανίως τοῦ ἐπέτρεπον νὰ ὁμιλῇ ἀνελλιπῶς. Βεβαίως φαίνεται ἀπὸ ἐνδείξεις ἐσωτερικὰς ἢ ἐξωτερικὰς ὅτι ἐνίοτε ὠμίλει καὶ δὶς τῆς ἡμέρας. Ἐπὶ παραδείγματι κατὰ τὴν Τετάρτην τῆς πρώτης ἐβδομάδος τῶν Νηστειῶν ὠμίλησε πρῶτὶ καὶ ἐσπέρας³ καὶ κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας ὁμοίως⁴. Ἀλλὰ δέν εἶναι γνωστόν ἂν ὡς πρὸς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τοῦτο συνέβη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος.

Ἐν τούτοις αἱ ὁμιλῖαι του, τὰς ὁποίας ἠγκαινίασε ἀφ' ὅτου δι' ὀράματος ἔλαβε τὸ χάρισμα τοῦ λόγου⁵ εἰς τὴν Μεγίστην Λαύραν περί τὸ 1334 καὶ συνέχισε «καιροῦ διδόντος» μέχρις ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, πρέπει νὰ ἦσαν πολυάριθμοι.

Προφανῶς δέν κατεγράφησαν ὅλαι αἱ κατὰ καιροῦς ἐκφωνηθεῖσαι ὁμιλῖαι, ἐφ' ὅσον εἰς ὠρισμένας περιστάσεις τοῦτο ἦτο καὶ ἀδύνατον· ἀλλὰ πάντως αἱ καταγραφεῖσαι πρέπει νὰ ἦσαν πολὺ περισσότεραι ἀπὸ αὐτάς αἱ ὁποῖαι ἐσώθησαν καὶ περιλαμβάνονται εἰς τὴν συλλογὴν ὁμιλιῶν του. Θὰ κατανοήσωμεν τὸν λόγον αὐτοῦ τοῦ φαινομένου, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι πᾶσα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Γρηγορίου γραφομένη ὁμιλία, εἴτε πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως εἴτε μετ' αὐτήν, ἦτο εἰς ἰδιαίτερον τετράδιον. Αἱ περιπέτειαί αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ἀλλὰ καὶ τῆς πόλεως τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῶν λοιπῶν κέντρων εἰς τὰ ὁποῖα ἔδρασεν οὗτος, συνετέλεσαν ὥστε τὰ πλεῖστα τῶν τετραδίων ν' ἀπολεσθοῦν.

Ἀπὸ τὰ εὐρεθέντα τετράδια κατηρτίσθησαν πιθανῶς ἐν ἀρχῇ μικραὶ μερικαὶ συλλογαὶ ὑπὸ μαθητῶν του, προφανῶς δέ κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Φιλοθέου Κοκκίνου, ὅστις ἐπανειλημμένως εἰς τὸ Ἐγκώμιον ἀναφέρεται εἰς ὁμιλίαν τοῦ ἡρώδους του, ὡς καὶ τοῦ Δωροθέου Θεσσαλονίκης, αἱ ὁποῖαι συνενωθεῖσαι ἀπε-

3. Φιλοθέου, Ἐγκώμιον Γρηγορίου Παλαμᾶ, 4, 36-38. Χρήστου σ. 142-148.

4. Ὁμιλῖαι 6 καὶ 7.

5. Ὁμιλῖαι 8 καὶ 9.

τέλεσαν μίαν σχετικῶς ἐκτενῆ συλλογὴν. Ἐννοεῖται ὅτι ὁσάκις τυχόν ὑπῆρχον διπλαῖ ἢ πολλαπλαῖ ὁμιλίας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, ἐπελέγη ἢ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ συλλογέως ἀντιπροσωπευτικώτερα. Διπλαῖ ὁμιλίας πάντως διετηρήθησαν εἰς μεγάλας ἑορτάς, ὡς τῆς Ἀναλήψεως, τῆς Μεταμορφώσεως καὶ τῶν Εἰσοδίων⁶.

Ἡ συλλογὴ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἐπὶ μέρους ἀναγνωστῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἐφοδιασμόν τῶν μοναστηριακῶν βιβλιοθηκῶν μὲ μίαν ἀξιόλογον σειρὰν διὰ τὴν δημοσίαν ἀνάγνωσιν κατὰ τὰς λατρευτικὰς συνάξεις ἢ εἰς τὴν μοναστηριακὴν τράπεζαν. Ἦσαν ὁμιλίας «ἀναγινωσκόμεναι», ὡς μνημονεύεται ἐνιαχοῦ καὶ ἀπὸ τὴν χειρόγραφον παράδοσιν⁷. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται τὸ ὅτι τὰ περιλαμβάνοντα τὰς ὁμιλίας χειρόγραφα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξαιρετικῆς ποιότητος, καλλιγραφημένα καὶ δίστηλα.

Τὰ θέματά του ἀντλεῖ ὁ Γρηγόριος κατὰ κανόνα ἀπὸ τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἡμέρας. Ὡμίλει μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ εὐγγελίου, ἀλλ' εἰς τινὰς περιπτώσεις, λόγῳ κωλύματος, ἐξεφώνει τὴν ὁμιλίαν εἰς τὸ τέλος τοῦ ὄρθρου, ὅποτε ἐλάμβανε τὸ θέμα εἴτε ἀπὸ τὸ ἑωθινόν εὐαγγέλιον εἴτε κατὰ πρόληψιν ἀπὸ τὸ εὐαγγέλιον τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο ν' ἀναγνωσθῆ εἰς τὴν λειτουργίαν⁸. Ἐννοεῖται ὅτι ὁμιλίας γινόμεναι εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις ἦσαν ἐντεταγμέναι εἰς τὰς οἰκειὰς ἀκολουθίας· π.χ. εἰς ἐσπερινὰς ἀκολουθίας, εἰς λιτάς κττ.

Αἱ πρῶται ὁμιλίας του ἐξεφωνήθησαν εἰς τὴν Μεγίστην Λαύραν, εἶναι δὲ αὗται ἢ εἰς τὸν ὄσιον Πέτρον τὸν Ἀθωνίτην, ἢ

6. Ἀντιστοιχῶς 21 καὶ 22, 34 καὶ 35, 52 καὶ 53

7. Τοῦτο ἀναφέρεται εἰδικῶς διὰ τὴν ὁμιλίαν 16 περὶ τῆς κατὰ σάρκα οικονομίας, ἢ ὁποία κατὰ τὰς ἐνδείξεις τῆς Παραδόσεως ἀνεγινώσκετο τὸ ἑσπέρας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου.

8. Π.χ. εἰς τὴν ὁμιλίαν 61 λέγει «ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς σήμερον ἐρεῖ».

ὅποια λόγω τῆς ἐπεξεργασίας τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἀπεκλείσθη τῆς συλλογῆς ὡς εἶδος πραγματείας, καὶ ἡ εἰς τὰ Εἰσόδια (ἀριθ. 53). Ἐπειτα ὠμίλησε εἰς ὄλους τοὺς τόπους ὅπου τὸν ἔφεραν τὰ βήματά του.

Εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος ἐξεφωνήθη καὶ ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 63 ὁμιλία κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Οἰκονόμου, καὶ δὴ πρὸς τοὺς λιποψυχήσαντας συνοδοὺς του. Πιθανῶς εἶναι κήρυγμα τὸ ὁποῖον ἀπηύθυνε πρὸς αὐτοὺς εἰς ἀγρυπνίαν τὴν ὁποίαν ἐτέλεσαν μετὰ τὴν νέαν παρεμπόδισιν εἰσόδου του εἰς Θεσσαλονίκην, τὸ 1351. Ἄλλ' αὐτὴ ἐπίσης ἔλαβε τελικῶς τὴν μορφήν μικρᾶς πραγματείας. Ἐπίσης ἐκεῖ ἐξεφωνήθη καὶ ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 40 εἰς τὴν ἀποτομὴν Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

Ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 39 ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπιδημίαν, ἡ ὁποία ἐπληξε τὸ Βυζάντιον καὶ ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην τὸ 1347. Τότε ὁ Γρηγόριος εὐρίσκετο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἢ κάπου ἄλλου, ἀλλὰ πάντως ὄχι εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

Αἱ πλεῖσται τῶν ἄλλων ὁμιλιῶν ἐξεφωνήθησαν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην· ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 44 εἰς τὸ Γενέθλιον τῆς Θεοτόκου εἰς τὸ βασιλικὸν Μοναστήριον τῆς Θεσσαλονίκης τὴν 7 πρὸς 8 Σεπτεμβρίου, ἴσως τοῦ ἔτους 1352, καὶ ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 50 εἰς τινα μονὴν ἐπίσης, ἀφοῦ λέγει «ἡμεῖς οἱ μοναχοί».

Δύο ὁμιλίας ἀναφέρουν τὴν ἀσθένειάν του· ἡ μὲν 31 πρέπει νὰ ἐξεφωνήθη μερικὸς μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του, ἡ δὲ 32 ὀλίγον μετ' αὐτήν, ἐνῶ ἤδη εὐρίσκετο εἰς τὴν κλίνην τῆς ἀσθενείας, τὸν Αὐγουστον τοῦ 1359.

Ὁρισμέναι ἀπὸ τὰς ὁμιλίας ἦσαν ἐξ ἀρχῆς ἐκτενέστεραι τῶν ἄλλων, διότι ἐξεφωνήθησαν εἰς προσφερομένας πρὸς τοῦτο ἀκολουθίας, ὡς εἶναι αἱ μοναστηριακαὶ ἀγρυπνίαι καὶ αἱ ἀκολουθίαι τῶν μεγάλων ἑορτῶν· φαίνεται δὲ ὅτι μερικαὶ πάλιν ἀπὸ αὐτὰς ὑπέστησαν περαιτέρω ἐπεξεργασίαν, ὥστε νὰ κατα-

στοῦν πραγματεῖαι, δι' ὃν λόγον εὐρίσκονται ἐκτός τῆς συλλογῆς εἴτε ὀριστικῶς, ὡς ἡ εἰς Πέτρον τὸν Ἀθωνίτην, εἴτε ἐν μέρει, ὡς ἡ φερομένη ὑπ' ἀριθμὸν 63 περί τῶν δυσχεραίνόντων ἐπί ταῖς κακοπαθείαις.

Ἐκτενῆ μορφήν ἔχουν ἐπίσης αἱ ὁμιλῖαι 16 περί τῆς κατ' ἄνθρωπον οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ, εἶδος σωτηριολογικῆς πραγματείας, καί 53, εἶδος μαριολογικῆς πραγματείας.

Αἱ ἄλλαι ὁμιλῖαι εἶναι τοῦ συνήθους τύπου στηριζόμεναι εἰς τό εὐαγγέλιον τῆς ἡμέρας ἢ εἰς τό ἐορταζόμενον γεγονός. Δέν περιορίζονται εἰς τήν ἐρμηνείαν καί ἀνάλυσιν τῶν ἀναγινωσκομένων κειμένων, ἀλλά μέ τήν τυπολογικήν καί συμβολικήν μέθοδον εὐρίσκουν τόν δρόμον πρός τήν ἀνάπτυξιν ποικίλων πνευματικῶν ἢ ἠθικῶν πλευρῶν τοῦ θρησκευτικοῦ βίου, ἐνίοτε δέ διά τῆς ἀναγωγῆς φθάνουν εἰς ἀπροσδόκητα θέματα. Ἀριστοτεχνικός εἶναι ὁ τρόπος τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ θέματος διά τοῦ προοιμίου, τό ὁποῖον συχνάκις εἶναι αὐτοτελές.

Προσπάθεια τοῦ Γρηγορίου διά τῶν ὁμιλιῶν, ὅσον ἐκλαϊκευτικά καί ἄν εἶναι αὗται, δέν εἶναι νά χαμηλώσῃ τό ἐπίπεδον τῶν δοκιμωτέρων ἀκροατῶν, ἀλλά ν' ἀναβιβάσῃ τό ἐπίπεδον τῶν ἀπλουστέρων, «μᾶλλον βουλόμενος ἀνάγειν τοὺς χθαμαλωτέρους ἢ κατάγειν διὰ τοῦτους τοὺς ὑψηλοτέρους»⁹. ὅθεν ὁ λόγος του εἶναι μᾶλλον ὑψηλός.

Δι' ἀποτελεσματικωτέραν πάντως ἐπίδρασιν τοῦ λόγου του δέν ἐπιμένει τόσον πολὺ εἰς τήν δογματικήν πλευράν τῆς διδασκαλίας του. Ἀποφεύγει τήν προβολήν τῆς ἀπόψεώς του περί οὐσίας καί ἐνεργείας, ἡ ὁποία υἰοθετήθη ὑπό τῆς Ἐκκλησίας διά σειρᾶς συνοδικῶν ἀποφάσεων, χωρὶς νά τήν ἀποσιωπᾶ πλήρως. Τήν διαπραγμάτευσιν τῶν θεμάτων στηρίζει, ὡσάκις

9. Ὁμιλία 33,3.

ἀπαιτεῖται, εἰς τὴν παραδεδομένην θεολογίαν τῶν μεγάλων πατέρων.

Ἐν τούτοις τό δεύτερον στοιχεῖον τῆς ἰδιαιτέρας διδασκαλίας του, τό περί θεοπτίας, κατέχει σπουδαίαν θέσιν εἰς τὰς ὁμιλίας, ὡς τό κορύφωμα τοῦ κηρύγματός του. Οὕτω βλέπομεν τόν Γρηγόριον νά ἐπιτελῆ ἔν ἔργον παράλληλον πρὸς ἐκεῖνο τό ὁποῖον ἐπετέλεσε διά τῶν συγγραμμάτων του ὑπέρ τῶν ἡσυχασζόντων· εἰς ἐκεῖνα ἀπευθύνεται πρὸς τούς τελείους μοναχούς, εἰς τὰς ὁμιλίας ἀπευθύνεται πρὸς τό σύνολον τοῦ λαοῦ καί δεικνύει πῶς εἶναι δυνατόν τά ἡσυχαστικά διδάγματα νά ἐφαρμοσθοῦν ἀπό τούς κοσμικούς.

Τό ὕφος του εἰς τὰς ὁμιλίας εἶναι ἐντελῶς διάφορον ἀπό τοῦ τῶν δογματικῶν πραγματειῶν του, αἱ ὁποῖαι εἶναι γενικῶς ἀντιρρητικά· εἶναι μετριοπαθές καί εἰρηνικόν. Ἀπηλλαγμένον τῶν ρητορικῶν εὐρημάτων καί τῆς φλυαρίας, διατηρεῖ ὑψηλὴν λαμπρότητα.

Εἰς τὴν συλλογὴν ὁμιλιῶν τοῦ Γρηγορίου περιλαμβάνονται 62 τεμάχια. Εἰς τινὰς μάρτυρας τῆς χειρογράφου παραδόσεως περιλαμβάνεται ἐπί πλέον καί μία ἄλλη ἀκόμη, ἡ ὁποία ἐκδίδεται ὑπό τοῦ Οἰκονόμου μέ τόν ἀριθμόν 63.

Αὗται καλύπτουν τό λειτουργικόν ἔτος, κατὰ τό ὁποῖον εἶναι ταξινομημένοι, ἀπό τῆς Κυριακῆς τοῦ Τελώνου καί Φαρισαίου (2) μέχρι τῆς ΙΕ' Κυριακῆς τοῦ Λουκά, τοῦ Ζακχαίου (62). Ἡ ὁμιλία 1, ἐκφωνηθεῖσα ἐπί τῆ ἐγκαταστάσει τοῦ Γρηγορίου εἰς τὴν ἔδραν του διά πρώτην φοράν, φαίνεται νά εὐρίσκειται ἐκτός τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους καί ἐτοποθετήθη εἰς τὴν κορυφήν τῆς σειρᾶς ὡς προοίμιον, ὡς ἔχει ὑποτεθῆ. Ἐπειδὴ ὁμοῦ οὗτος κατὰ τὰς ὑπαρχούσας μαρτυρίας ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην μετὰ τό φθινόπωρον τοῦ 1350, ὅταν ἐπὶ τέλους

ὁ Ἰωάννης Καντακουζηνός κατέστειλε τὴν ἀντίστασιν τῶν Ζηλωτῶν, εἶναι δυνατόν νά δεχθῶμεν ὅτι ἦλθεν ἐκ Λήμνου, ὅπου εὐρίσκετο, εἰς τὴν πόλιν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1350 ἢ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1351. Ἐὰν ἰσχύη τό δεύτερον, τότε ἡ ὁμιλία 1 ἐξεφωνήθη εἰς χρόνον μεταξύ τῆς Κυριακῆς τοῦ Ζακχαίου καί τῆς Κυριακῆς τοῦ Τελώνου καί Φαρισαίου, ὅποτε ἐντάσσεται καί αὐτή εἰς τό λειτουργικόν ἔτος.

Τριάκοντα τέσσαρες ὁμιλῖαι ἀνήκουν εἰς τό Κυριακοδρόμιον, αἱ ἐξῆς:

2. Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Τελώνου καί Φαρισαίου.
3. » » » τοῦ Ἀσώτου.
4. » » » τῆς Β' Παρουσίας, Ἀπόκρεω.
8. » » » τῆς Ὁρθοδοξίας.
10. » » » τοῦ Παραλυτικοῦ (νῦν Γρ. Παλαμᾶ).
11. » » » τῆς Σταυροπροσκυνήσεως.
12. » » » Δ' τῶν Νηστειῶν.
13. » » » Γ' τῶν Νηστειῶν.
15. » » » τῶν Βαΐων.
17. » » » τῶν Θωμᾶ.
18. » » » τῶν Μυροφόρων.
19. » » » τῆς Σαμαρείτιδος.
20. » » » τοῦ Τυφλοῦ.
23. » » » τῶν Ἀγίων Πατέρων.
24. » » » τῆς Πεντηκοστῆς.
25. » » » τῶν Ἀγίων Πάντων.
29. » » » ΣΤ' Ματθαίου.
30. » » » Ζ' Ματθαίου.
32. » » » Θ' Ματθαίου.
36. » » » ΙΑ' Ματθαίου.
38. » » » ΙΒ' Ματθαίου.
41. » » » ΙΔ' Ματθαίου.

43. » » » ΙΖ' Ματθαίου.
 45. » » » Β' Λουκᾶ.
 46. » » » Γ' Λουκᾶ.
 47. » » » Δ' Λουκᾶ.
 48. » » » Ε' Λουκᾶ.
 50. » » » ΣΤ' Λουκᾶ.
 51. » » » Ζ' Λουκᾶ.
 54. » » » Ι' Λουκᾶ.
 55. » » » τῶν Προπατόρων.
 57. » » » τῶν Πατέρων.
 61. » » » ΙΒ' Λουκᾶ.
 62. » » » ΙΓ' Λουκᾶ.

Θεωροῦμεν ὁμως πιθανόν ὅτι μία ἀκόμη ὁμιλία, ἡ ὑπ' ἀριθμόν 26 ἐν καιρῷ τοῦ θέρους ἀνήκει εἰς τό Κυριακοδρόμιον, ἐάν ἀναφέρεται εἰς τό εὐαγγέλιον τῆς Γ' Ματθαίου, ὅπου γίνεται λόγος περί θερισμοῦ, ὅποτε τό σύνολον τῶν ὁμιλιῶν αὐτῆς τῆς κατηγορίας, ἀποτελούσης τόν σκελετόν τοῦ ὁμιλιαρίου, ἀνέρχεται εἰς 35. Εἰς τόν σκελετόν τοῦτον παρεμβάλλονται ἐκάστοτε αἱ λοιπαί ὁμιλίες συμπληροῦσαι τό ἔτος.

Ἐξ ἀπό αὐτάς ἐξεφωνήθησαν εἰς κινητάς ἑορτάς, αἱ ἐξῆς:

6. Τετάρτην τῆς α' ἐβδομάδος τῶν Νηστειῶν πρωί.

7. Τετάρτην τῆς α' ἐβδομάδος τῶν Νηστειῶν ἑσπέρας.

9. Τῆς Ὁρθοδοξίας ἑσπέρας.

16. Εἰ τό Μέγα Σάββατον.

21. Εἰς τήν Ἀνάληψιν.

22. » » »

Δέκα ἐπτά ὁμιλίες ἐξεφωνήθησαν εἰς ἀκινήτους ἑορτάς, ταξινομημένοι ἡμερολογιακῶς κατά σειράν ἀπό τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου.

5. Εἰς τήν Ὑπαπαντήν (2 Φεβρουαρίου).

14. Εἰς τόν Εὐαγγελισμόν (25 Μαρτίου).
 28. Πέτρου καί Παύλου (29 Ἰουνίου).
 31. Εἰς τήν πρόοδον τοῦ Σταυροῦ (1 Αὐγούστου).
 34. Εἰς τήν Μεταμόρφωσιν (6 Αὐγούστου)
 35. » » » » »
 37. Εἰς τήν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου (15 Αὐγούστου).
 40. Εἰς τήν Ἀποτομήν τοῦ Προδρόμου (29 Αὐγούστου).
 42. Εἰς τήν Γέννησιν τῆς Θεοτόκου (8 Σεπτεμβρίου).
 44. Εἰς τόν Ἰωάννην Εὐαγγελιστήν (26 Σεπτεμβρίου).
 49. Εἰς τόν Ἅγιον Δημήτριον (26 Ὀκτωβρίου).
 52. Εἰς τά Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου (21 Νοεμβρίου).
 53. » » » » » »
 56. Εἰς τά προεόρτια τῶν Χριστουγέννων (21 Δεκεμβρίου).
 58. Εἰς τήν Χριστοῦ Γέννησιν (25 Δεκεμβρίου).
 59. Εἰς τήν παραμονήν τῶν Ἐπιφανίων (5 Ἰανουαρίου).
 60. Εἰς τά Ἐπιφάνια (6 Ἰανουαρίου).
 Τέλος πέντε ὁμιλίας εἶναι περιστασιακαί αἱ ἐξῆς:
 1. Περί εἰρήνης, τρεῖς ἡμέρας μετὰ τήν ἐγκατάστασίν του εἰς τήν ἔδραν.
 27. Εἰς τόν καιρόν τοῦ θέρους, ἴσως κατά τινα λιτήν.
 33. Εἰς τήν λιτήν (ἴσως τῶν ἀρχῶν Αὐγούστου).
 39. Εἰς ἐπιδημίαν. 63. Πρός τοὺς δυσχεραίνοντας.

Ἐκδόσεις

Αἱ ὁμιλίας τοῦ Γρηγορίου ἔχουν ἐκδοθῆ ὑπό τῶν κάτωθι:
 Chr.F.von Matthaei, *Gregorii Thessalonicensis Orationes*, Μόσχα 1776. Δέκα ὁμιλίας.
 (Διονυσίου Κλεόπα), *Γρηγορίου Θεσσαλονίκης τοῦ Παλαμᾶ Ὁμιλίας ΜΑ*, Ἱεροσόλυμα 1857. Τεσσαράκοντα μία ὁμιλίας, μετὰ τῶν ὁποίων καί ὀκτώ ἐκ τῶν τοῦ Matthaei.

Σοφ. Οικονόμου, *Γρηγορίου Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Παλαμᾶ Ὁμιλίας ΚΒ*, Ἀθῆναι 1861. Εἴκοσι δύο ὁμιλίας (42-63) μεταξύ τῶν ὁποίων δύο ἐκ τῶν τοῦ Matthaei.

Εἰς τὴν παροῦσαν ἐκδοσιν χρησιμοποιεῖται τὸ προκαταρκτικὸν κείμενον τῆς ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν ἡμῶν κριτικῆς ἐκδόσεως τῶν ἔργων τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ. Τὸ ὀριστικὸν κείμενον, τὸ ὁποῖον ἐπεξεργάζεται ὁ Θ. Κουτσιώρας, θά καταλάβῃ τὸν τόμον ΣΤ' τῆς ἐκδόσεως ταύτης.

Ἀνάλυσις τῶν εἴκοσιν ὁμιλιῶν τοῦ παρόντος τόμου

Ὁμιλία 1, Περὶ εἰρήνης. Ὅπως εἶναι γνωστὸν, ὁ Γρηγόριος δέν ἔγινε δεκτὸς εἰς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλογὴν του, ἀποκρουσθεὶς ἀπὸ τοὺς Ζηλωτὰς οἱ ὁποῖοι κατεῖχον τὴν πολιτικὴν ἐπ' αὐτῆς ἐξουσίαν. Μετὰ δύο ἀκάρπους ἀποπείρας (1347 καὶ 1348), ἐγκατεστάθη προσωρινῶς ὡς τοποτηρητὴς εἰς τὴν Λῆμνον, ὀπόθεν περὶ τὸ τέλος τοῦ 1350 ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1351 μετεφέρθη μέ τριήρη εἰς τὴν ἔδραν του, γενόμενος ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Εἰσερχόμενος εἰς τὴν πόλιν, ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Θεὸν ἰδίαν εὐχὴν περὶ εἰρήνης, τὴν τρίτην δέ ἀπὸ τῆς εἰσόδου ἡμέρας, ὡς λέγεται καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ὁμιλίας, ἐπραγματοποιήθη λιτανεὶα διὰ τῆς πόλεως καὶ ὁμιλία περὶ εἰρήνης, ἡ παροῦσα. Τονίζεται εἰς αὐτὴν ὅτι, ὅπως αἱ ἀτομικαὶ ἁμαρτίαι προκαλοῦν παράλυσιν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, οὕτω καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἁμαρτίαι προκαλοῦν συλλογικὴν παράλυσιν· τοῦτο δέ συνέβη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἡ ὁμιλία ἀποτελεῖ καταδίκην τοῦ μίσους καὶ ὕμνον τῆς εἰρήνης.

Ὁμιλία 2, Εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου. Τὸ σύνολον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διαγνώριζεται εἰς δύο τάξεις

διά τῆς παρουσιάσεως τοῦ Τελώνου καί τοῦ Φαρισαίου, τήν τῶν ταπεινῶν καί τήν τῶν ὑπεροπτῶν. Τό παράδειγμα τοῦ πρώτου δεικνύει ὅτι ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος ὄχι μόνον ν' ἀπαρνηθῆ τήν κακίαν, ἀλλά καί νά φθάσῃ εἰς σημεῖον τεπεινώσεως ὥστε ν' αὐτοκατακριθῆ.

Ὁμιλία 3, *Εἰς τόν Ἄσωτον.* Ἀκολουθεῖ τήν ἰδίαν μέθοδον ἐπισημαίνων ὅτι ἡ διαφορά τῆς συμπεριφορᾶς τῶν δύο υἱῶν διασπᾶ τήν ἀνθρωπίνην φύσιν εἰς δύο, τήν ἐνάρετον καί τήν κακοήθη. Ἡ ἀρετή εἶναι πρωτογενής, ἡ κακία εἶναι νεωτερική, ὡς ὁ νεώτερος υἱός. Οἱ ἄνθρωποι διαμοιράζουσι τήν φύσιν λόγῳ διαφορᾶς γνώμης καί τόν κόσμον λόγῳ διαφορᾶς χρήσεως· ὁ Θεός ὁμως διέθεσεν ὀλόκληρον τήν κτίσιν εἰς ὄλους ἀδιαιρέτως πρὸς χρήσιν κατά βούλησιν. Ἡ διασκορπισθεῖσα περιουσία κατ' ἀρχήν εἶναι ὁ νοῦς ἡμῶν, ὁ ὁποῖος πρέπει νά εἶναι συγκεντρωμένος εἰς ἑαυτόν καί εἰς τόν ἀνώτατον νοῦν, τόν Θεόν. Σκορπισμός τῆς περιουσίας εἶναι ἡ διασκόρπισις τοῦ νοῦ διὰ τῶν παθῶν.

Ὁμιλία 4, *Εἰς τό εὐαγγέλιον τῆς Β' Παρουσίας, τῆς Ἀπόκρεω.* Ἡ ὁμιλία στρέφεται περί τήν δήλωσιν τοῦ Κυρίου, «δεῦτε οἱ εὐλογημένοι κληρονομήσατε». Ἡ κληρονομία τοῦ Θεοῦ προσφέρεται εἰς ὄσους ἐσφράγισαν τό σύνολον τῶν ἀρετῶν μέ τά ἔργα τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τήν κορυφήν τῶν ἀρετῶν. Ὅσοι διά τοῦ ἀνεπιλήπτου βίου ἀνῆλθον εἰς τό ὕψος τῆς ἀγάπης, εἶναι οἱ υἱοί· ὄσοι ἐφθασαν εἰς αὐτήν μέ τήν μετάνοιαν καί ταπεινώσιν, εἶναι οἱ μισθωτοί. Ὅλοι αὐτοί θά κληρονομήσουν. Ὁ ὁμιλητής τονίζει ὅτι κατά τήν προηγουμένην εὐαγγελικὴν περικοπήν, τοῦ ἀσώτου, ὁ Θεός παρουσιάσθη μακρόθυμος καί συγχωρῶν, κατά τήν σημερινήν παρουσιάζεται δίκαιος καί ἄτεγκτος.

Ὁμιλία 5, *Εἰς τήν Ὑπαπαντήν.* Ὁ ποιητής καί δεσπότης τοῦ νόμου, λέγει ὁ ὁμιλητής, γίνεται ὑπήκοος εἰς τόν νόμον

καθ' ὅλα. Ἄλλ' οὕτως, ἐνῶ ὁ γήινος Ἀδάμ σύρει πρὸς τὰ κάτω, ὁ οὐράνιος Χριστός ἔλκει πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ ἐορτὴ τοῦ καθαρισμοῦ δίδει εἰς τὸν ὁμιλητὴν τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀσχοληθῇ μὲ τὴν προφήτιδα Ἄνναν, τὴν διαμένουσαν εἰς τὸ ἱερόν, καὶ τὴν ἀγνόητά της· ἀλλὰ καὶ γενικώτερον μὲ τὴν ἀγνείαν τὴν ὁποίαν ἐκπροσωπεῖ αὕτη, ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὴν πορνείαν. Τὸ νοθευμένον ποτόν τῆς πορνείας εἶναι ὕδωρ Στυγὸς πληρὲς θανατηφόρου ἰοῦ· λοιπὸν «φεῦγε τὸ ἀπὸ χειλέων πορνικῶν μέλυ» (23).

Ὁμιλία 6, Προτροπὴ πρὸς τὴν νηστείαν, κατὰ τὴν Τετάρτην τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν πρωί. Ὁ ὁμιλητὴς συνδέει τὸ πρόβλημα τῆς νηστείας μὲ τὴν ἐντολὴν πρὸς τοὺς Πρωτοπλάστους νὰ μὴ φάγουν ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως καὶ διὰ τοῦτο κάμνει μίαν ἀναδρομὴν εἰς τὸ θέμα περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, ἀναμιγνύων στοιχεῖα τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων τῆς ἐποχῆς του. Τονίζει δὲ ὅτι ἀπὸ τῆς νηστείας ὁδηγεῖται κανεὶς εἰς τὴν συνάντησιν τοῦ Θεοῦ· δι' αὐτῆς ἔλαβεν ὁ Μωϋσῆς τὰς θεοτεύκτους πλάκας καὶ ὁ Ἡλίας ἐπέτυχεν τὴν θέαν τοῦ Θεοῦ ὡς διερχομένην αὔραν καὶ τέλος τὴν ἀνάληψιν. Ἡ νηστεία πείθει νὰ μὴ παράγωμεν τὴν βρῶσιν ἢ ὁποία χάνεται, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν ἢ ὁποία παραμένει εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν. Ἡ νηστεία ἐπιφέρει τὸ καθάρσιον πένθος καὶ τὴν μετάνοιαν.

Ὁμιλία 7, Περί νηστείας ἄλλη ὁμιλία, ἐκφωνηθεῖσα τὴν Τετάρτην τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν ἑσπέρας, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 6 ἔτος. Οἱ ἀκροαταὶ εἶχον ἔλθει τὴν πρωίαν εἰς τὸν ναόν καὶ πάλιν τώρα κατὰ τὴν ἑσπέραν. Ὁ ὁμιλητὴς τοὺς βλέπει ὡς ὑπερκόσμια δένδρα φυτευμένα δίπλα εἰς τοὺς αὐλακὰς τῶν ὑδάτων τοῦ Πνεύματος. Νηστεία δὲν σημαίνει ἀπλῶς τὴν ἀποφυγὴν τῆς χορτασιᾶς καὶ τῆς μέθης ἀπὸ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ, ἀλλὰ τὴν ἀποφυγὴν τῆς ἀπὸ τὸ μῖσος μέθης τὴν ὁποίαν ἐμβάλλει ὁ Διάβολος εἰς ὅσους προσεύχονται καὶ

νηστεύουν, ὅποτε ἐγείρουν πόλεμον κατά τῶν ἀδελφῶν. Ἀπαιτεῖται λοιπόν καί ἡ νηστεία ἀπό τῶν παθῶν. Οἱ νηστεύσαντες σωματικῶς καί πνευματικῶς τρώγουν τροφήν ἀγγέλων καί ἀναμένουν τά μελλοντικά ἀγαθά.

Ὁμιλία 8, Περὶ πίστεως, τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀφοῦ ἀναφερθῆ εἰς συνόδους καί πατέρας, ἀποκηρύξεις αἰρετικῶν καί ἀνακηρύξεις ὑπερασπιστῶν τῆς πίστεως, ἐνσωματώνει μέρος τῆς ὁμολογίας του, ἐνίστε κατά λέξιν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑποβάλλει εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅταν ἐδιῶκετο περὶ τό 1342 καί προσαρτήσῃ εἰς τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τόν Διονύσιον. Ἀμαρτία καί δυσσέβεια, ὡς τονίζει ὁ ὁμιλητής, ἀλληλοεισάγονται καί ἀλληλοβοηθοῦνται· ἡ ἀμαρτία ἀναπτύσσεται διὰ τῆς δυσσεβείας καί ἡ δυσσέβεια διὰ τῆς ἀμαρτίας.

Ὁμιλία 9, Ἐν καιρῷ νηστείας καί προσευχῆς, τὸ ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας. Τέλος τῶν θείων δογμάτων, ὡς λέγει ὁ ὁμιλητής, εἶναι ἡ ἀλήθεια καί ἡ ὀρθὴ δόξα, πρὸς τὴν ὁποίαν συμβάλλει ἡ νηστεία καί ἡ προσευχή. Διπλοῦν περιτείχισμα εἶναι ἡ νηστεία καί ἡ ἐγκράτεια, ἐκεῖνος δέ ὁ ὁποῖος ζῆ μετὴν συνοδείαν των ἀπολαύει εἰρήνης. Ἡ νηστεία εἶναι ἰατρεία ψυχῆς φιλάνθρωπος καί ἡπία· ἀλλ' εἶναι ἀποτελεσματικὴ, ἂν ἐκτείνεται εἰς ὅλας τὰς αἰσθήσεις, ὥστε νά ἔχωμεν ἐγκράτειαν καθ' ὅλας. Δέν μᾶς σώζουν βεβαίως ἡ νηστεία καί ἡ ψαλμωδία καί ἡ προσευχή καθ' ἑαυτάς, ἀλλά τό γεγονός ὅτι αὗται τελοῦνται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὁ ὁμιλητής κάμνει ἀναφορὰν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἤγγισε, φθάνει, εἶναι μέσα μας, καί εἰς τόν Νυμφίον Χριστόν τόν ὁποῖον ἀναμένομεν.

Ὁμιλία 10, Εἰς τόν παραλυτικόν τῆς Καπερναοῦμ, τὴν δευτέραν Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν, τὴν μετέπειτα ἀφιερωθεῖσαν εἰς τόν ἅγιον Γρηγόριον τόν Παλαμᾶν. Ὁ παράλυτος τῆς Καπερναοῦμ ἐφέρετο ὑπὸ τεσσάρων ἀνδρῶν πρὸς θεραπείαν παρά τοῦ

Ἰησοῦ. Ὁ ψυχικῶς παράλυτος, μετάνοῶν, φέρεται εἰς τόν Κύριον ἀπό τέσσαρας δυνάμεις· τήν αὐτοκριτικήν, τήν ἐξομολόγησιν, τήν ὑπόσχεσιν ἀποχῆς ἀπό τά κακά εἰς τό μέλλον, τήν δέησιν πρὸς τόν Θεόν. Ἡ ὀροφή τήν ὁποίαν θά χαλάσωμεν διά νά φθάσωμεν εἰς τόν Κύριον εἶναι ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος πρέπει νά καθαρθῆ διά νά καθοδηγῆ καί τό σῶμα.

Ὁμιλία 11, Εἰς τόν Τίμιον Σταυρόν, τήν Κυριακήν τῆς Σταυροπροσκυνήσεως. Τήν ἡμέραν αὐτήν ἐορτάζεται ὁ Σταυρός πρὸ τοῦ Σταυροῦ· αὐτή εἶναι προτύπωσις τῆς πραγματικῆς ἐορτῆς τοῦ Σταυροῦ, κατὰ τήν 14 Σεπτεμβρίου, καί τό ἐορταζόμενον γεγονός εἶναι προτύπωσις τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Σταυρός εἶναι αἰώνιον φαινόμενον καί κανείς ποτέ δέν συνεφιλιώθη μέ τόν Θεόν χωρίς τήν δύναμιν τοῦ Σταυροῦ. Διότι ὁ Σταυρός του ὑπῆρχε πάντοτε ὡς προτύπωσις καί προαγγελία τοῦ Σταυροῦ τοῦ Κυρίου. Προὔπῆρχεν ἀναμέσον τῶν προπατόρων, ἐνεργῶν εἰς αὐτούς τό μυστήριον τοῦ Σταυροῦ. Τό μυστήριον τοῦ Σταυροῦ εἶναι διπλοῦν, σημαῖνον πρῶτον μέν φυγὴν ἡμῶν ἀπό τόν κόσμον, δεύτερον δέ φυγὴν τῶν παθῶν ἀπό ἡμᾶς· τό πρῶτον εἶναι σταύρωσις τοῦ κόσμου δι' ἡμᾶς, ἥτοι ἡ πρᾶξις, τό δεύτερον εἶναι σταύρωσις ἡμῶν διά τόν κόσμον, ἥτοι ἡ θεωρία.

Ὁμιλία 12, Τήν Τετάρτην Κυριακήν τῶν Νηστειῶν. Περιγράφει τήν παιδαγωγικήν μέθοδον τοῦ Χριστοῦ πρὸς τόν σκοπόν νά φέρη εἰς τήν πίστιν τόν πατέρα τοῦ δαιμονιζομένου νέου, τοῦ κωφαλάλου. Ἡ θεραπεία ἔπρεπε νά ἐξασφαλισθῆ διά τῆς πίστεως. Τό δαιμόνιον τοῦτο εἶναι τό τῆς ἀκολασίας καί πρὸς ἐκδίωξίν του ἀπαιτεῖται προσευχή καί νηστεία· μέ τήν νηστείαν χαλινώνεται τό σῶμα, μέ τήν προσευχήν κατευνάζονται οἱ λογισμοί τῆς ψυχῆς, οἱ ἐξερεθίζοντες πρὸς τό πάθος. Τά πάθη δέ εἶναι τά δαιμόνια, τά ὁποῖα πρέπει νά ἐκβάλωμεν.

Ὁμιλία 13, Τὴν Πέμπτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν. Τὰ πλοῖα κρεμοῦν εἰς τὰ πλάγια κώδωνας, διὰ ν' ἀπομακρύνουν τὰ ἀπαντώμενα κήτη. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ πλοῖον τοῦ Θεοῦ, ἔχουσα κώδωνας τοὺς πνευματικούς διδασκάλους, τῶν ὁποίων ἡ διδαχὴ ἐκδιώκει τὰ πονηρὰ θηρία, τοὺς δαίμονας. Τοῦτο προετύπωνον οἱ κώδωνες, τοὺς ὁποίους ἔφερεν ἡ ἱερατικὴ στολὴ τοῦ Ἀαρῶν. Κύριον στοιχεῖον τῆς διδαχῆς εἶναι τὸ περί νηστείας. Νηστεία εἶναι ἡ ἐντολὴ ζωῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀκρασία εἶναι ἡ ἐντολὴ θανάτου ὑπὸ τοῦ Διαβόλου. Ἡ κάθαρσις διὰ τῆς νηστείας φέρει τὴν θεοπτίαν. Ἀλλὰ «οὐκ αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν σωματικὴν ἐπαινοῦμεν νηστείαν, ἀλλ' ὡς ἐνεργοῦσαν πρὸς ἕτερα ψυχωφελέστερα» (6). Τὰ περισσεύματα ἀπὸ τῆς νηστείας πρέπει νὰ διατίθενται εἰς φιλανθρωπίαν· καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ κύριον θέμα τῆς ὁμιλίας.

Ὁμιλία 14, Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν. Ἡ φύσις ἡμῶν διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως κατέστη ὁμόθεος. Τοῦτο δέ εἶναι μυστήριον, ὄχι μόνον πρὶν πραγματοποιηθῆ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν πραγματοποίησίν του, ὡς πρὸς τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ἐγένεν. Ὁ Θεὸς παρέλαβε τὴν φύσιν ἡμῶν ἀπὸ φιλανθρωπίαν καὶ τὴν «ἀνήγαγεν εἰς θεῖον καὶ οὐράνιον ὕψος» (4). Ἡ Παρθένος συνέλαβε μέσα της τὸ θεῖον πῦρ ἀπυρπολήτως· ἦτο ὡς ἡ βάτος ἡ φλεγομένη ἀλλὰ μὴ κατακαιομένη (14ε.).

Ὁμιλία 15, Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων. Τὰ παιδιά ἐσοφίσθησαν ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἀοράτως καὶ οὕτως «ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον». Διὰ νὰ ψάλωμεν καὶ ἡμεῖς ὡς τὰ παιδιά ἐπαξίως δόξαν πρὸς τὸν Θεόν, πρέπει νὰ νηπιάσωμεν κατὰ τὴν κακίαν· οὕτω θὰ στήσωμεν τρόπαιον νίκης. Ὁ νέος πῶλος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάθησεν ὁ Κύριος διὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, προετύπωνε τὴν πρὸς αὐτὸν ὑποταγὴν τῶν ἐθνῶν, ὡς νέου λαοῦ. Σῆμα τῆς πραγματικῆς μαθητείας εἰς αὐτὸν καὶ νιοθεσίας εἶναι ἡ ἀγάπη. Πρέπει νὰ στρώσωμεν

τά ἔμφυτα ἰμάτια μας, ὑποτάσσοντες τό θέλημα τῆς σαρκός εἰς τό πνεῦμα.

Ὁμιλία 16, Περὶ τῆς κατὰ ἄνθρωπον οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ, εἰς τό μέγα Σάββατον. Ἐκτενῆς ἔκθεσις ὡς πραγματεία; εἰς τὴν ὁποίαν ἀνακεφαλαιώνεται τό μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως βάσει τῆς πατερικῆς παραδόσεως τὴν ὁποίαν διανθίζει μέ στοιχεῖα τῆς ἰδιαίτερας διδασκαλίας του. Ὁ ἄνθρωπος ἐγκαταλείψας τόν Θεόν, ἐγκατελείφθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τόν Διάβολον δι' ἀποδόσεως δικαιοσύνης· διά δικαιοσύνης λοιπόν ἔπρεπε νά πραγματοποιηθῆ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν ζωὴν. Ὁ Διάβολος κατὰ τὴν ἀρέσκειαν τοῦ Θεοῦ ἔπρεπε νά καταβληθῆ πρῶτον μὲν διά δικαιοσύνης (σταυρός Χριστοῦ), ἔπειτα δέ διά δυνάμεως (ἀνάστασις). Κατ' ἀρχὴν οὕτω ὁ Χριστός ἀπηθανάτισε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τὴν ὁποίαν προσέλαβε, τέλος δέ τό ἀνθρώπινον γένος ὀλόκληρον. Διά τῆς ἀναμαρτησίας τῆς φύσεως ἡμῶν ἐν τῷ Χριστῷ, κατὰ τό ἐξ αὐτῆς πρόσλημμά του, καί διά τῆς εὐπειθείας ἡμῶν πρὸς τόν Θεόν κατέστημεν τέκνα εὐδοκίας καί υἱοὶ ἀγαπητοί· ἔχει ἀνοιγῆ δι' ἡμᾶς ὁ οὐρανός. Ἀρχὴ ἀνακαινίσεως εἶναι τό βάπτισμα, μεσότης ἡ ζωὴ κατὰ τό εὐαγγέλιον, τέλος δέ ἡ ἀνάστασις ζωῆς καί τὰ μελλοντικά ἀγαθά. Κατὰ τὴν ἀνάστασιν τὰ σώματα θά εἶναι σύμμορφα πρὸς τό σῶμα τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ.

Ὁμιλία 17, Εἰς τό μυστήριον τοῦ Σαββάτου καί τῆς Κυριακῆς, τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ. Ἡ ἑβδόμη ἡμέρα, τὴν ὁποίαν ηὐλόγησεν ὁ Θεός εἶναι αὐτὴ κατὰ τὴν ὁποίαν κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων του· εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς καταπαύσεως τῆς κατὰ τὸν νοῦν θεωρίας, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ εἰς τὴν ὀγδόην ἡμέραν. Τοῦτο σημαίνει ἡ εὐαγγελικὴ φράσις «μεθ' ἡμέρας ὀκτώ». Ὁ ὁμιλητὴς λαμβάνει ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῆς πίστεως τοῦ Θωμᾶ νά δηλώσῃ ὅτι, ὅταν εἶναι κανεὶς ἀποκεκομμένος ἀπὸ τὴν κοινότητα τῶν πιστῶν, ἀμφιβάλλει ἢ ἀπιστεῖ· ὅταν ὁμως

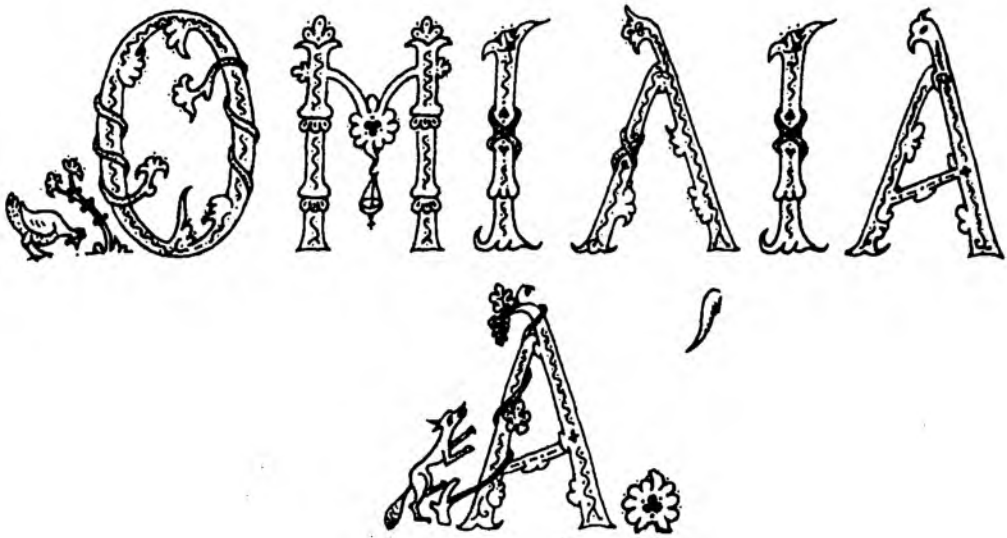
προσέρχεται εἰς τοὺς πολλοὺς ἐν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ λατρείᾳ, καθίσταται πράγματι πιστός, ὡς ὁ Θωμᾶς. Καὶ ἂν εἶναι κανεῖς κατάκλειστός ἐν τῇ ἀσκήσει, ὡς οἱ Ἀπόστολοι, πρέπει νά τόν ἐπισκέπτωνται οἱ πολλοί, διότι θά ἔλθῃ εἰς αὐτόν ὁ Κύριος.

Ὁμιλία 18, *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Μυροφόρων.* Μὲ μίαν εὐφυῆ ἐρμηνείαν τῶν εὐαγγελικῶν κειμένων, ὁ Γρηγόριος δεικνύει ὅτι ἡ πρώτη δεχθεῖσα τό μήνυμα τῆς ἀναστάσεως ἦτο, ὡς ἔπρεπεν, ἡ Θεοτόκος. Ἐξηγεῖ ἱκανοποιητικῶς τὰς διαφορὰς τῶν εὐαγγελιστῶν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν γυναικῶν, τὴν ταυτότητα αὐτῶν καὶ τὸν χρόνον. «Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ καὶ δι' αὐτὴν πρῶτην τὸν ζωηφόρον ἐκεῖνον ἀνοιγῆναι τάφον». Ἡ μόνη ἐγγίσασα τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἦτο αὐτὴ, ἡ Θεοτόκος.

Ὁμιλία 19, *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Σαμαρείτιδος.* Ἄν εἰς τὴν διάνοιάν σου, λέγει ὁ ὁμιλητής, ἔχῃς ἱεράν μελέτην, αὐτὴ ὡς ὀσμὴ εὐωδίας ἐλκύει τὴν προσοχὴν τοῦ Κυρίου, καὶ καθίστασαι ἄξιος θείας ἐπιστασίας. Τοιαύτην ἱεράν μελέτην εἶχεν ἡ Σαμαρεῖτις, διό καὶ ἐδιδάχθη ἐπαξίως τό θέμα τῆς προσκυνήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ, δηλαδή ἐν ἀγίῳ Πνεύματι καὶ ἐν Υἱῷ. Ἡ Σαμαρεῖτις προβάλλει τὴν μορφήν τῆς ἐκλεκτῆς ὡς ὁ ἥλιος καὶ ὠραίαν ὡς ἡ σελήνη, διό καὶ ἄλλωστε ὠνομάσθη Φωτεινή. Μὲ αὐτὴν ἤρχισε πράγματι ἡ Ἐκκλησία τῶν ἐθνῶν, ἀφοῦ καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, καλέσασα τοὺς συμπολίτας τῆς, κατέστη πραγματικὴ εὐαγγελίστρια καὶ μετὰπειτα ἐδίδαξεν.

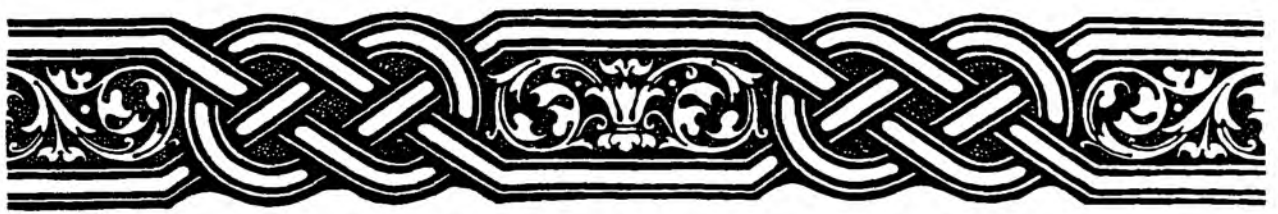
Ὁμιλία 20, *Εἰς τό ὄγδοον ἐωθινόν εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην, τὴν Κυριακὴν τοῦ Τυφλοῦ.* Ἡ ὁμιλία ἔχει κοινὰ σημεῖα μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 18. Εἰς ἐκείνην, ἐκφωνηθεῖσαν τὴν Κυριακὴν τῶν Μυροφόρων, ἡ Μαγδαληνὴ τίθεται εἰς τό περιθώριον διὰ νά ἐξαρθῇ ἡ Θεοτόκος· ἡ παροῦσα ὁμιλία ἀφιερώνεται ἐξ ὁλοκλήρου εἰς αὐτήν. Τὴν πρῶτην φοράν, καθ' ἣν ἡ Μαγδαληνὴ

ἔφθασεν εἰς τό μνημεῖον, οἱ μετ' αὐτῆς ἐβεβαιώθησαν καί ἐπίστευσαν, αὐτή ὁμως δέν ἐπίστευσε, διό καί ἔμεινεν ἀπαρηγόρητος. Οὕτως ἐνεργεῖ ἡ θεία χάρις· ἄλλους τοὺς συναντᾶ ἀμέσως καί τοὺς γεύει μέ τά ὑπεσχημένα ἀγαθά· ἄλλων περιμένει τό τέλος τοῦ ἀγῶνος. Ἡ Μαγδαληνή ἐπίστευσε τήν δευτέραν φοράν, ἀλλ' ἐπίστευσε μέ πίστιν ἀκλόνητον. Ὁ τάφος τοῦ Κυρίου, εἰς τόν ὁποῖον ἔκυψεν ἡ Μαγδαληνή, εἶναι αὐτός ὁ ναός, εἰς τόν ὁποῖον εὐρισκόμεθα τώρα, λέγει ὁ Γρηγόριος ὁμιλῶν προφανῶς εἰς τήν Ἁγίαν Σοφίαν Θεσσαλονίκης. Εἰς τόν ναόν τοῦτον εὐρίσκεται τώρα ὁ Χριστός. Ὁ παραμένων μέσα εἰς αὐτόν, δύναται νά τόν ἴδῃ μέ τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἀκόμη καί τοῦ σώματος. Ὅστις συγκεντρώνει ἐντός τοῦ ναοῦ τόν νοῦν του, ἀφιερῶνων αὐτόν εἰς τό νόημα τῶν ἱερῶν ἀσμάτων καί ἀνυψῶνων αὐτόν εἰς τόν Θεόν, καταλαμβάνεται ἀπό θείαν ἀλλοίωσιν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΑΛΛΗΛΟΥΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Ρηθεῖσα μετὰ τρίτην ἡμέραν τῆς πρὸς Θεσσαλονίκην
ἐπιδημίας

ΟΜΙΛΙΑ Α'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΑΛΛΗΛΟΥΣ ΕΙΡΗΝΗΣ*

Ρηθειῖσα μετὰ τρίτην ἡμέραν τῆς πρὸς Θεσσαλονίκην
ἐπιδημίας

1

δελφοὶ μὲν ἡμεῖς πάντες, ὡς ἑνὸς δε-
σπότης καὶ ποιητοῦ, ὃν καὶ Πατέρα
κατὰ τοῦτο κεκτήμεθα κοινόν· ἀλλὰ τὴν
ἀδελφότητα ταύτην κοινήν ἔστιν ὡς
ἔχομεν καὶ πρὸς τὴν ἄλογον καὶ ἀναί-
σθητον φύσιν. Ἡμεῖς δὲ ἀλλήλων ἐσμὲν
ἀδελφοί, καὶ ὡς ἐξ ἑνὸς γηγενοῦς τοῦ
Ἀδάμ ὄντες ἅπαντες, καὶ κατ' εἰκόνα
μόνοι γεγονότες Θεοῦ· ἀλλὰ καὶ τοῦτο κοινὸν ἡμῖν τε καὶ πᾶσιν
ἔστι τοῖς ἔθνεσιν· Ἡμεῖς δὲ ἀλλήλων ἐσμὲν ἀδελφοί, καὶ ὡς ὁμογε-
νεῖς ἔτι μᾶλλον καὶ τὴν αὐτὴν οἰκοῦντες· μάλιστα δὲ πάντων ὡς
κοινήν πλουτοῦντες μητέρα τὴν ἱερὰν ἐκκλησίαν καὶ τὴν εὐσέβειαν,

* Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς δὲν ἔγινε δεκτὸς ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλο-
γή του (Μάιος τοῦ 1347) στὴν ἔδρα του, διότι τὸν ἀπέκρουσαν οἱ στασιασταὶ
Ζηλωταὶ ποὺ ἐκυβερνοῦσαν τότε τὴν πόλι. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν πρώτη ἀπόπειρα
ἐγκαταστάσεως ἀποσύρθηκε στὸ Ἅγιον Ὄρος, τὸ ὁποῖο πρό ὀλίγου εἶχε κα-
ταλάβει ὁ Στέφανος Δουσάν. Ἐπειτα ἀπὸ δεύτερη ἀπόπειρα (1348) ἐπέστρε-

ΟΜΙΛΙΑ Α΄

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΠΡΟΣ ΑΛΛΗΛΟΥΣ

Ἐκφωνήθηκε τρεῖς ἡμέρες μετὰ τὴν ἄφιξί του
στὴ Θεσσαλονίκη

1

έβαια ὅλοι ἐμεῖς εἶμαστε ἀδελφοί, διότι προερχόμαστε ἀπὸ ἓναν κύριο καὶ δημιουργό, τὸν ὁποῖο ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἄποψι ἔχομε κοινόν Πατέρα. Ἀλλὰ κατὰ κάποιον τρόπο αὐτὴν τὴν ἀδελφότητα τὴν ἔχομε κοινή καὶ πρὸς τὴν ἄλογη καὶ ἀναίσθητη φύσι. Ἐμεῖς ὅμως εἶμαστε ἀδελφοί μεταξύ μας ἰδιαιτέρως καὶ γιὰ τὸ λόγο ὅτι ἀφ' ἑνός μὲν καταγόμαστε ὅλοι ἀπὸ ἓνα ἐπίγειο πατέρα, τὸν Ἀδάμ, ἀφ' ἑτέρου δέ ἔχομε γίνει

ψε πάλι στὴν Κωνσταντινούπολι καὶ σέ λίγο ἐστάλθηκε ὡς τοποτηρητὴς στὴ Λῆμνο. Τὴν πόλι ἐλευθέρωσε τὸ φθινόπωρο τοῦ 1350 ὁ Ἰωάννης Καντακουζηνός, ὅποτε ὁ Γρηγόριος ἔγινε ἐνθουσιωδῶς δεκτός ἀπὸ τὰ πλήθη. Καθὼς εἰσερχόταν στὴν πόλι ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Θεό εὐχή ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ τὴν τρίτη ἡμέρα ἀπὸ τὴν εἰσοδό του ὤρισε λιτανεία, κατὰ τὴν ὁποία ἐξεφώνησε τὴν ὁμιλία τούτη, πού εἶχε ὡς θέμα φυσικά τὴν μεταξύ μας εἰρήνη. Τὸ θέμα ἀναπτύσσεται ἐπάνω στὴ γραμμὴ ὅτι, ὅπως στοὺς παραλυτικούς τῶν εὐαγγελίων αἴτιο τῆς παραλύσεως ἦταν ἡ ἀτομικὴ ἁμαρτία, ἔτσι καὶ στοὺς Θεσσαλονικεῖς αἴτιο τῆς κοινωνικῆς παραλύσεως ἦταν ἡ κοινὴ ἁμαρτία.

ἥς ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς Χριστὸς ὁ τοῦ Θεοῦ γνήσιος Υἱός, ὃς ἡμῶν οὐ Θεὸς ἐστὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀδελφὸς εὐδόκησεν εἶναι, καὶ Πατὴρ· καὶ οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ κεφαλὴ, συνάγων εἰς ἓν σῶμα πάντας ἡμᾶς, καὶ ποιῶν ἀλλήλων εἶναι μέλη καὶ ἑαυτοῦ.

2 Μετὰ γὰρ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ τριήμερον ἔγερσιν, ὄφθεις ταῖς προσελθούσαις τῷ τάφῳ γυναιξίν, ἔλεγεν ὁ Κύριος· «ὑπάγετε, εἶπατε τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κάκει με ὄψονται». Ὁρᾶτε ὅπως ἀδελφὸς ἡμῶν ἀξιοῖ καλεῖσθαι; διὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος περὶ αὐτοῦ φησιν· «οὐκ ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται· ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι». Ὅτι δὲ καὶ Πατὴρ ἡμῶν ἐστὶν ὁ Χριστός, ἀναγεννήσας ἡμᾶς διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος καὶ τῆς αὐτοῦ θείας χάριτος, διὰ τοῦτο τεκνία ἑαυτοῦ τοὺς οἰκείους μαθητὰς ὀνομάζει, καὶ μὴ ἀφήσειν αὐτοὺς ὀρφανοὺς ἐπὶ τὸ σωτήριον πάθος ἐρχόμενος ἐπαγγέλεται· ὅθεν πάλιν φησὶν ὁ Ἀπόστολος ὡς, «Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδιά κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς πλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν Διάβολον». Ὅτι δὲ καὶ ἐν σῶμα πάντες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ, Παῦλος καὶ τοῦτο πιστώσεται λέγων· «ὑμεῖς δὲ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους». Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἓν ἐστὶ καὶ μέλη ἔχει πολλά, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ ἑνὸς σώματος πολλά ὄντα σῶμά ἐστὶν ἓν, οὕτω καὶ ὁ Χριστός· καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ Πνεύματι πάντες ἡμεῖς εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν.

1. Ματθ. 28,10.

2. Ἐβρ. 2,16.

3. Ἐβρ. 2,14.

4. Α΄ Κορ. 12,27.

κατ' εικόνα Θεοῦ μόνον ἐμεῖς. Ἀλλά καί τούτο εἶναι κάτι κοινό ανάμεσα σ' ἐμᾶς καί σέ ὅλα τά ἔθνη. Τέλος εἴμαστε ἀδελφοί μεταξύ μας ἀκόμη περισσότερο, ἐπειδή εἴμαστε ὁμογενεῖς καί κατοικοῦμε τόν ἴδιο τόπο, καί ὑπεράνω ὅλων ἐπειδή διαθέτομε κοινή μητέρα τήν ἱερά Ἐκκλησία καί τήν εὐσέβεια, τῆς ὁποίας ἀρχηγός καί τελειωτής εἶναι ὁ Χριστός, ὁ γνήσιος Υἱός τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος δέν εἶναι μόνο Θεός μας, ἀλλά εὐδόκησε νά γίνη καί ἀδελφός καί πατέρας μας· ὄχι δέ αὐτά μόνο, ἀλλά καί κεφαλή, ἅφοῦ μᾶς συνάγει ὅλους σ' ἓνα σῶμα καί μᾶς κάμει νά εἴμαστε μέλη ἀλλήλων καί αὐτοῦ τοῦ ἰδίου.

- 2 Πραγματικά μετά τήν τριήμερη ἀνάστασί του ἀπό τούς νεκρούς, ἔλεγε ὁ Κύριος καθῶς ἐμφανίσθηκε στίς γυναῖκες πού προσῆλθαν στόν τάφο· «πηγαίνετε καί εἰπέτε στούς ἀδελφούς μου ν' ἀναχωρήσουν στήν Γαλιλαία, κι' ἐκεῖ θά μέ ἴδουν»¹. Βλέπετε πῶς καταδέχεται νά ὀνομάζεται ἀδελφός μας; Γι' αὐτό καί ὁ ἀπόστολος λέγει γι' αὐτόν· «δέν καταπιάνεται μέ ἀγγέλους, ἀλλά μέ τό σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ· γι' αὐτό ἔπρεπε νά ὁμοιωθῆ καθ' ὅλα μέ τούς ἀδελφούς»². Ἐπειδή δέ εἶναι καί πατέρας μας ὁ Χριστός, πού μέ τό ἅγιο βάπτισμα καί τή θεία χάρι του μᾶς ἀναγέννησε, γι' αὐτό ὀνομάζει τέκνα τούς μαθητάς του καί ὑπόσχεται ὅτι, ἐρχόμενος πρὸς τό σωτηριῶδες πάθος, δέν θά τούς ἀφήσει ὀρφανούς. Γι' αὐτό λέγει πάλι ὁ ἀπόστολος ὅτι «ἐπειδή τά παιδιά κατέχουν σάρκα καί αἷμα, μετέσχε τῶν ἰδίων στοιχείων ὁμοίως καί αὐτός; ἔτσι ὥστε μέ τόν θάνατο νά καταργήσῃ αὐτόν πού ἔχει τήν κυριαρχία πρὸς τόν θάνατο, δηλαδή τόν Διάβολο»³. Τό ὅτι δέ εἴμαστε ὅλοι ἓνα σῶμα ἐν Χριστῷ, θά τό ἐπιβεβαιώσῃ καί αὐτό ὁ Παῦλος λέγοντας· «ἐσεῖς εἴσθε σῶμα Χριστοῦ καί ἐπί μέρους μέλη»⁴. Πραγματικά, ὅπως τό σῶμα εἶναι ἓνα, ἀλλά ἔχει πολλά μέλη, ὅλα δέ τά μέλη τοῦ ἑνός σώματος, ἂν καί πολλά, ἀποτελοῦν ἓνα σῶμα, ἔτσι καί ὁ Χρι-

3 Ἐν οὖν ἡμῖν ἐστὶν ἀδελφοὶ τὸ τῆς παλιγγενεσίας καὶ θεογενεσίας λουτρόν· μία πίστις, μία ἐλπίς, εἷς Θεὸς ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν, συνάγων ἡμᾶς εἰς ἑαυτὸν δι' ἀγάπης ἐνθέου καὶ μέλη ποιῶν ἀλλήλων καὶ ἑαυτοῦ. Ἀλλὰ τὸ πρὸς ἀλλήλους μῖσος ἐπεισελθὸν τῇ συνεργείᾳ τοῦ πονηροῦ καὶ τὴν ἀγάπην ἐξῶσαν, μᾶλλον δὲ οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἐπεισερχόμενον καὶ τὴν δι' ἀγάπης πρὸς ἀλλήλους τε καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἔνωσιν ἡμῶν διαλῶν, οὐ μόνον ἀπ' ἀλλήλων παραλύει τὰ κοινὰ τῆς πόλεως μέλη καὶ οἷον πάρετον αὐτὴν ἀπεργάζεται, ἀλλὰ καὶ εἰς πολέμιους ἀντικαταστήσαν ταῦτα μερίδας ἐμφυλίους στάσεις κινεῖ καὶ συγχύσεις καὶ ταραχὰς ἀνηκέστους, καὶ τοὺς ὁμοφύλους ἀντιπάλους κατασκευάσαν, σχῆμα πόλεως ὑπ' ἐχθρῶν ἀλούσης τῇ καθ' ἡμᾶς ταύτῃ περιτίθησι πόλει, αὐτὴν ἐφ' ἑαυτὴν ἐλεεινῶς ἐγεῖρον καὶ αὐτεπίβουλον καὶ πολεμίαν ἑαυτῆς ἐργαζόμενον· ὡς ὑπὸ τῆς ἀλιτηριώδους στάσεως ταύτης εἰς αἰνιγμα τὰ κατ' αὐτὴν περιίστασθαι.

4 Τίνες γὰρ οἱ τὴν πόλιν ἐπιτρέχοντες, ἔσθ' ὅτε καὶ τοὺς οἴκους καταστρέφοντες, καὶ τὰ ἐν τοῖς οἴκοις διαρπάζοντες, καὶ σὺν πολλῇ μανίᾳ τοὺς τῶν οἴκων δεσπότας ρινηλατοῦντες, καὶ κατ' αὐτῶν φονῶντες ἀνιλεῶς τε καὶ ἀπανθρώπως; Οὐχ οἱ τὴν πόλιν οἰκοῦντες ταύτην; Τίνες καθ' ὧν ἡ τηλικαύτη μανία καὶ βοή καὶ ὄρμη καὶ καταδρομή; Οὐχὶ καὶ οὗτοι πάλιν οἱ τὴν πόλιν οἰκοῦντες ταύτην, ἔστι δ' ὅτε καὶ παρ' ὧν ἀπήλαυσε πολλῶν ἀγαθῶν; Ὡ τοῦ πάθους! βαβαί, τοῦ μεγέθους τῆς ἀθλιότητος! Αὐτὴ ἑαυτὴν πολεμεῖ, αὐτὴ ὑφ' ἑαυτῆς πολεμεῖται, ποσὶν οἰκείους ἐλαύνεται, χερσὶν οἰκείαις κατεδαφίζεται, φωναῖς οἰκείαις κατακροτεῖται, τῶν ἐν αὐτῇ

στός· διότι ὅλοι ἐμεῖς μέ τήν χάρι τοῦ ἑνός Πνεύματος ἐβαπτισθήκαμε σ' ἓνα σῶμα.

3 Ἐνα λοιπόν εἶναι γιά μᾶς, ἀδελφοί, τό λουτρό τῆς παλιγγενεσίας καί θεογενεσίας· μία πίστις, μία ἐλπίς, ἓνας Θεός ἐπάνω σέ ὅλους καί διά μέσου ὄλων καί σέ ὅλους μας, πού δι' ἀγάπης μᾶς συγκεντρώνει δίπλα του καί μᾶς καθιστᾶ μέλη ἀλλήλων καί αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Ἀλλά, ἐπειδή εἰσῆλθε ἀνάμεσά μας μέ τήν συνεργία τοῦ πονηροῦ τό πρός ἀλλήλους μῖσος κι' ἐξέβαλε τήν ἀγάπη, μᾶλλον δέ δέν εἰσῆλθε ἐφ' ἅπαξ, ἀλλά ὑπεισέρχεται ἐπανειλημμένως καί διαλύει τήν διά τῆς ἀγάπης ἔνωσί μας πρός ἀλλήλους καί πρός τόν Θεό, ὄχι μόνο διασπᾶ ἀπό μεταξύ τους τά κοινά μέλη τῆς πόλεως καί τήν καθιστᾶ σάν παράλυτη, ἀλλά καί τά παρατάσσει σέ ἐχθρικές μερίδες. Μέ αὐτόν τόν τρόπο κινεῖ ἐμφύλιες στάσεις καί ὀλέθριες συγχύσεις καί ταραχές, καί, ἀφοῦ κατέστησε τούς ὁμοφύλους ἀντιπάλους, προσδίδει στήν πόλι μας αὐτή μορφή πόλεως πού ἐκυριεύθηκε ἀπό ἐχθρούς, ξεσηκώνοντας θλιβερῶς αὐτήν ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ της καί καθιστώντας την αὐτοδολιευομένη καί αὐτοπολεμία, σέ σημεῖο ὥστε ἀπό αὐτήν τήν ἀλιτήρια στάσι ἢ κατάστασις της νά γίνη περίγελως.

4 Διότι ποιοί ἦσαν ἐκεῖνοι πού περιέτρεχαν τήν πόλι καί μερικές φορές κατέστρεφαν τούς οἴκους καί διήρπαζαν τά πράγματα τῶν οἴκων, πού μέ φοβερή μανία καταζητοῦσαν τούς κυρίους τῶν οἴκων καί ἔτρεφαν γι' αὐτούς φονικά αἰσθήματα, ἀνηλεῆ καί ἀπάνθρωπα; Δέν ἦσαν αὐτοί πού κατοικοῦν τήν πόλι τούτη; Ποιοί ἦσαν ἐκεῖνοι πού ὑφίσταντο αὐτήν τήν μεγάλη μανία καί βοή, τήν τόση ὀρμή καί καταδρομή; Δέν εἶναι κι' αὐτοί ἐπίσης κάτοικοι τῆς πόλεως αὐτῆς, ἀπό τούς ὁποίους μάλιστα μερικές φορές ἀπήλαυσε πολλά ἀγαθά; ὦ, τί πάθος! Ἀλλοίμονο, τί μέγεθος ἀθλιότητος! Αὐτή ἡ ἴδια πολεμεῖ τόν ἑαυτό της, αὐτή πο-

κρειττόνων ὑποπτησσόντων καὶ τοῦ βαναύσου καὶ χείρονος κακῶς κατάρχοντος μέρους. Ἄρ' οὐχὶ καὶ τῆς νόσου τῶν ἀναγεγραμμένων ἐν τῷ εὐαγγελίῳ παραλύτων ἐκείνων ἢ συμβαίνειν εἰθισμένη νόσος αὕτη πολλῶ χείρων ἐστὶ καὶ ὅσον ἀργίας ἢ κακουργία πολλῶ χεῖρον καὶ βλαβερώτερον;

5 Ἄλλὰ μὴ δυσχεράνητε τούτων ἀκούοντες· οὐ γὰρ ἵνα ὄνειδίσω ταῦτα πρὸς ὑμᾶς λέγω, ἀλλ' ἵνα ἐπιγνόντες τὴν νόσον, νῦν ὅτε νήφετε ταύτης ἀπέχοντες, ζητήσητε τὴν αἰτίαν, ἀφ' ἧς ταύτη περιπεπτώκατε, καὶ ποθήσητε τὴν ἰατροίαν, καὶ σπεύσαντες κτήσησθε καὶ διαφυλάξητε ταύτην, τοῦ Θεοῦ καὶ διδόντος τὴν ἰατροίαν, καὶ πρὸς ταύτην ἐνδυμοῦντος ὑμᾶς, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν παραλυτικῶν ἐκείνων πεποίηκεν· οὐ γὰρ μόνον ἐθεράπευσεν αὐτούς, ἀλλὰ καὶ δύναμιν αὐτοῖς παρέσχεν, ὡς καὶ τὸν κράββατον ἐκάτερον ἀναθέμενον, ἐφ' ᾧ κατέκειτο, βαδίζειν ἀπροσκόπως.

6 Ἄλλὰ τί τὸ αἴτιον τοῖς τεθεραπευμένοις παραλυτικοῖς ἐκείνοις; Δύο γὰρ ἦσαν, ὁ μὲν ἐν Ἱερουσαλὴμ παρὰ τῆ τοῦ Σιλωὰμ κολυμβήθρα κείμενος, ὁ δὲ ἐν Καπερναούμ, ὑπὸ τεσσάρων φερόμενος. Τί οὖν τῆς νόσου τούτοις τὸ αἴτιον; ἡ ἀμαρτία. Καὶ τοῦτο δείκνυσιν ὁ Κύριος· τῷ μὲν γάρ, ἰδὼν αὐτοῦ τὴν πίστιν πρὸ τῆς σωματικῆς ἰάσεώς φησι· «Τέκνον ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι σου». Τὸ δὲ μετὰ τὴν ἴασιν εὐρών, «Ἴδε», φησὶν, «ὑγιῆς γέγονας· μηκέτι

λεμεῖται ἀπό τόν ἴδιο τόν ἑαυτό της, καταδιώκεται ἀπό τά ἴδια της τά πόδια, κατεδαφίζεται μέ τά ἴδια της τά χέρια, ἀποδοκιμάζεται μέ τίς ἴδιες τίς φωνές της. Καί παρατηρεῖται τό φαινόμενο ὅτι οἱ μέν ἀνώτεροι ἔχουν ζαρῶσει ἀπό τόν φόβο, οἱ δέ βάνουσοι καί κακοήθεις ἔχουν κυριαρχήσει. Ἐραγε αὕτη ἡ νόσος, πού ἔγινε συνήθεια πλέον, δέν εἶναι πολύ χειρότερη ἀπό τήν νόσο ἐκείνων τῶν παραλύτων πού ἀναφέρονται στό εὐαγγέλιο καί δέν εἶναι χειρότερη καί βλαβερώτερη ἀπό ὅσο εἶναι ἡ κακουργία ἀπό τήν ἀργία;

5 Ἄλλά μή στενοχωρηθῆτε πού ἀκούετε αὐτά· διότι σᾶς τά λέγω ὄχι γιά νά σᾶς ὄνειδίσω, ἀλλά γιά νά ἀναγορίσετε τήν νόσο τώρα πού εἴσθε νηφάλιοι, ἀφοῦ ἔχετε ἀπαλλαγῆ ἀπό αὐτήν. Ἔτσι θ' ἀναζητήσετε τήν αἰτία, ἀπό τήν ὁποία ἐπέσατε σ' αὐτήν, καί θά ποθήσετε τήν θεραπεία, θά σπεύσετε νά τήν ἀποκτήσετε καί νά τήν διαφυλάξετε, ἐνῶ θά τήν προσφέρῃ καί θά σᾶς δυναμῶνῃ γι' αὐτήν ὁ Θεός, ὅπως ἔπραξε καί μ' ἐκείνους τοὺς παραλυτικούς. Διότι ὄχι μόνο τοὺς ἐθεράπευσε, ἀλλά καί τοὺς ἐχορήγησε δύναμι, ὥστε ὁ καθένας τους νά σηκῶνῃ τό κρεβάτι, ἐπάνω στό ὁποῖο ἐκαθόταν, καί νά βαδίξῃ ἀπρόσκοπτα.

6 Ἄλλά ποῖο ἦταν τό αἷτιο τῆς ἀσθενείας ἐκείνων τῶν παραλυτικῶν πού ἐθεραπεύθησαν; Διότι ἦσαν δύο· ὁ ἓνας πού ἐκοιτόταν δίπλα στήν κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ στήν Ἱερουσαλήμ καί ὁ ἄλλος στήν Καπερναοῦμ πού ἐβασταζόταν ἀπό τέσσερις. Ποῖο ἦταν τό αἷτιο γιά τήν ἀσθενεία των; Ἡ ἀμαρτία. Καί τοῦτο τό δεικνύει ὁ Κύριος· διότι στόν ἓνα, ἀφοῦ εἶδε τήν πίστι πρὶν ἀπό τήν σωματική θεραπεία του, λέγει, «τέκνο, συγχωροῦνται οἱ ἀμαρτίες σου»⁵· στόν ἄλλον, πού τόν εὗρηκε μετά τήν θεραπεία, λέγει, «ίδού ἐγίνες ὑγιής· μή ἀμάρτανε πλέον, γιά

ἀμάρτανε, ἵνα μὴ χειρόν τί σοι γένηται». Ὡσπερ οὖν ἐπ' ἐκείνων ἡ ἑκατέρου ἀμαρτία φυγαδεύσασα τὴν υἰείαν παρέτους ἐποίησεν, οὕτω καὶ ἐφ' ὑμῶν, ἡ κοινὴ ἀμαρτία φυγαδεύσασα τὴν ἀγάπην πολεμίους ὑμᾶς ἀλλήλοις κατέστησε· πόθεν γὰρ ἄλλοθεν τὸν κοινὸν καὶ πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς ἀλλήλους σύνδεσμον ὑμεῖς ἀπωλέσατε, τὴν ἀγάπην, εἰμὴ ἀπὸ τῆς φιλαμαρτήμονος γνώμης; «Ἐν γὰρ τῷ πληθυνθῆναι τὴν ἀμαρτίαν, ψυγῆσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν», ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φησὶν ὁ Κύριος· ψυγείσης δὲ τῆς ἀγάπης τελείως, τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν καὶ κηδεμονίαν παραμένειν ἀδύνατον.

7 Καὶ ἵνα δι' ὑποδείγματος ὑμῖν τὸ πάθος παραστήσω, λύχνω ἔοικεν ἡμῶν ἡ ἐκάστου ψυχὴ, ὡς ἔλαιον μὲν ἔχουσα τὴν ἀγαθοεργίαν, ἀντὶ δὲ θρυαλλίδος φέρουσα τὴν ἀγάπην, ἣ ἐπαναπαύεται, ἀντὶ φωτός, ἡ χάρις τοῦ θείου Πνεύματος. Τοῦ τοίνυν ἐλαίου τούτου, δηλονότι τῆς ἀγαθοεργίας ἐκλειπούσης, ἡ ἀντὶ θρυαλλίδος ἐνοῦσα τῇ ψυχῇ ἀγάπη ἐξ ἀνάγκης ψύγεται καὶ οὕτω τὸ φῶς τῆς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας καὶ χάριτος ἀφίπταται, τῶν φυγόντων τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀγάπην φυγαδευσάντων ἀνθρώπων· καὶ ὁ πρὸς ἀλλήλους αὐτοῖς ταραχος ἐπιγίνεται, τοῦ Θεοῦ τὸ πρόσωπον ἀπ' αὐτῶν ἀποστρέψαντος, πρὸς ὃν φησὶν ὁ Δαβὶδ· «ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον ταραχθήσονται». Οὕτως ἐκ τῆς ἀμαρτίας ἐμφύλιος στάσις καὶ σύγχυσις ἡμῖν ἐπιγίνεται, κακίας ἅπαν εἶδος ἐπαγομένη καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῆς κακίας τοῖς στασιάρχαις καὶ στασιασταῖς ἐνοικίζουσα, ὃς εἰς θηρία μετασκευάζει, οὐ πολὺ δὲ εἰπεῖν, ὅτι καὶ δαιμόνων ἦθος κεκτῆσθαι παρασκευάζει τοὺς ἐν οἷς εἰσοικίζεται.

6. Ἰω. 5,14.

7. Ματθ.24,12.

νά μή σοῦ συμβῆ τίποτε χειρότερο»⁶. "Ὅπως λοιπόν σ' ἐκείνους ἡ ἁμαρτία τοῦ καθενός φυγαδεύοντας τήν ὑγεία τούς κατέστησε παραλύτους, ἔτσι καί σ' ἐσᾶς ἡ κοινή ἁμαρτία, φυγαδεύοντας τήν ἀγάπη, σᾶς μετέβαλε σ' ἐχθρούς πρὸς ἀλλήλους. Διότι γιά ποιᾶ ἄλλη αἰτία ἐχάσατε ἐσεῖς τόν κοινό σύνδεσμο πρὸς τόν Θεό καί πρὸς ἀλλήλους, δηλαδή τήν ἀγάπη, παρά ἀπό τήν φιλαμαρτητική διάθεσι; «Διότι μέ τήν αὔξησι τῆς ἁμαρτίας, θά ψυχρανθῆ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν», λέγει ὁ Κύριος στά εὐαγγέλια⁷. ὅταν δέ ψυχρανθῆ τελείως ἡ ἀγάπη, εἶναι ἀδύνατο νά παραμένῃ ἡ χάρις καί κηδεμονία τοῦ Θεοῦ.

7 Καί γιά νά σᾶς παραστήσω τό πάθος μέ ἓνα παράδειγμα, ἡ ψυχὴ τοῦ καθενός μας ὁμοιάζει μέ λυχνάρι, πού ὡς ἔλαιο μέν ἔχει τήν ἀγαθοεργία, ἀντί δέ γιά φυτίλι φέρει τήν ἀγάπη, ἐπάνω στήν ὁποία ἐπαναπαύεται ἀντί γιά φῶς ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος. "Ὅταν λοιπόν ἐξαφανισθῆ τοῦτο τό ἔλαιο, δηλαδή ἡ ἀγαθοεργία, ἀναγκαστικά ἡ ἀγάπη πού ἐνυπάρχει στήν ψυχὴ ἀντί γιά φυτίλι ψυχραίνεται· κι' ἔτσι τό φῶς τῆς κηδεμονίας καί χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀπομακρύνεται ἀπό τούς ἀνθρώπους πού ἀπέφυγαν τήν ἀρετὴ κι' ἐφυγάδευσαν τήν ἀγάπη· καί ἡ ἀναταραχὴ των πρὸς ἀλλήλους προκαλεῖται ἀπό τό γεγονός ὅτι ἀπέστρεψε τό πρόσωπό του ἀπό αὐτούς ὁ Θεός, πρὸς τόν ὁποῖο λέγει ὁ Δαβίδ· «ἂν ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπό σου, θά ἀναταραχθοῦν»⁸. Ἔτσι ἀπό τήν ἁμαρτία ἐπέρχεται σ' ἐμᾶς ἐμφύλιος στάσις καί σύγχυσις, πού ἐπιφέρει κάθε εἶδος κακίας καί ἐνοικίζει τόν ἀρχηγό τῆς κακίας μέσα στοὺς στασιάρχες καί στασιαστάς· καί αὐτός μετασκευάζει σέ θηρία αὐτούς στοὺς ὁποίους εἰσοικίζεται, δέν εἶναι δέ ὑπερβολὴ νά εἰποῦμε ὅτι τούς παρασκευάζει ν'

8. Ψαλμ. 103,29.

Καὶ οὕτως ἀνθρωποκτόνον τὸν ἄνθρωπον ὁ ἐξ ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος καὶ μισάνθρωπος ἀπεργάζεται καὶ τῷ ζωοδότῃ Χριστῷ ἀντικείμενον, πόσω μᾶλλον τοῖς ἐπὶ γῆς βασιλεῦσιν ἢ τῷ κατὰ πνεῦμα πατρὶ καὶ ποιμένι καὶ διδασκάλῳ, ἀνήκοον καὶ ἀντίθετον.

8 Ἐπιστρέψατε οὖν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, καὶ ταύτης ἀντέχεσθε βεβαίως, ἵν' ὑμῶν ἀειθαλῆς εἶη καὶ διηνεκῆς ἢ πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοια, καὶ ἐπιστραφῆ πάλιν πρὸς ὑμᾶς ὁ Κύριος, καὶ ἐπαναπαύσῃται ἐφ' ὑμᾶς μετὰ τῆς εἰρήνης καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ Πνεύματος. Ἄλλ' ὁ ἐπὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ παραλυτικὸς ἐκεῖνος παρέκειτο τῇ τοῦ νοσοῦντος ἰωμένη τοῦ Σιλῶαμ κολυμβήθρα· οὐδὲ ὑμεῖς τελείως ἀπέστητε τῆς βραβευούσης τὴν εἰρήνην Ἐκκλησίας Χριστοῦ. Ἄλλ' ὡς ἐκεῖνος ἄνθρωπον οὐκ εἶχε τὸν συνεργήσοντα πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς κολυμβήθρας ἐκείνης χάριν, οὕτως οὐδὲ ὑμῖν ἐνταῦθα ποιμὴν ὑπῆρχε κηρύττων εἰρήνην, καὶ συνάγων τὰ διεσκορπισμένα μέλη, καὶ συνάπτων πρὸς ἑαυτά, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ μίσους νόσον καὶ καχεξίαν ἐκβάλλων τοῦ σώματος τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

9 Νῦν οὖν ἡμεῖς ἐπέστημεν ἤδη, καὶ σύνεσμεν ὑμῖν ἐν Χριστῷ, καὶ ὑπὲρ Χριστοῦ πρεσβεύομεν, ὡς αὐτοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν. Καταλλάγητε τῷ Θεῷ. Ἐπίγνωτε τὴν πρὸς ἀλλήλους συγγένειαν, οὐ κατὰ ψυχὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ σῶμα προσοῦσαν ἐκ προγόνων ὑμῖν. Ἀναμνήσθητε τῶν πρότερον τῆς εἰρήνης ἡμερῶν ἐκείνων, πόσων δι' αὐτῆς ἀπελαύετε καλῶν, ὧν πάντων ἐστερήθητε νῦν. Μὴ λογίζεσθε τὸ κακόν, μηδ' ἀντιδιδόναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ θελήσητε, ἀλλ' ἐν τῷ ἀγαθῷ νικήσατε τὸ κακόν. Τὴν πρὸς ἀλ-

ἀποκτήσουν ἦθος δαιμόνων. Καί ἔτσι ὁ ἀπό τήν ἀρχή ἀνθρωποκτόνος καί μισάνθρωπος καθιστᾶ τόν ἄνθρωπο ἀνθρωποκτόνο καί ἀντίπαλο πρὸς τόν ζωοδότη Χριστό· πόσο περισσότερο ἀνυπάκουο καί ἀντίθετο στούς ἐπιγείους βασιλεῖς ἢ στὸν πνευματικό πατέρα καί ποιμένα καί διδάσκαλο;

8 Ἐπιστρέψατε λοιπὸν στήν ὁδὸ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ καί κρατήσατέ την σταθερά, γιὰ νά εἶναι ἀειθαλής καί παντοτινὴ ἡ μεταξύ σας ὁμόνοια, γιὰ νά ἐπιστρέψῃ πάλι πρὸς ἐσᾶς ὁ Κύριος καί νά ἀναπαύεται ἐπάνω σας μαζί μέ τήν εἰρήνη καί ἡ χάρις τοῦ θείου Πνεύματος. Ἄλλ' ὁ παραλυτικός ἐκεῖνος τῆς Ἱερουσαλήμ ἐκοιτόταν δίπλα στήν κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμου ἐθεράπευε τοὺς ἀσθενεῖς; Καί σεῖς ὁμως δέν ἀπομακρυνθήκατε τελείως ἀπό τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ πού βραβεύει τήν εἰρήνη. Ἀλλά, ὅπως ἐκεῖνος δέν διέθετε ἄνθρωπο νά συνεργήσῃ πρὸς τήν χάρι πού προερχόταν ἀπό τήν κολυμβήθρα ἐκείνη, ἔτσι οὔτε σέ σᾶς ἐδῶ ὑπῆρχε ποιμὴν πού νά κηρύττῃ τήν εἰρήνη, νά συνάγῃ τὰ διεσκορπισμένα μέλη, νά τὰ συνάπτῃ μεταξύ τους καί νά ἐκβάλλῃ τήν ἀπό τό μῖσος νόσο καί καχεξία ἀπό τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

9 Τώρα λοιπὸν ἤδη ἦλθαμε ἐμεῖς, συνευρισκόμαστε μέ σᾶς ἐν Χριστῷ καί εἴμαστε πρεσβευταί τοῦ Χριστοῦ, διότι αὐτός σᾶς παραμυθεῖ διά μέσου ἡμῶν. Συμφιλιωθῆτε μέ τόν Θεό. Ἀναγνωρίσατε τήν μεταξύ σας συγγένεια πού ὑπάρχει σέ σᾶς ἀπό τοὺς προγόνους, ὄχι μόνο κατά τήν ψυχή, ἀλλά καί κατά τό σῶμα. Ἐνθυμηθῆτε τίς παλαιές ἐκεῖνες ἡμέρες τῆς εἰρήνης· πόσα καλά ἀπελαύετε δι' αὐτῆς, πού τώρα τὰ ἐστερηθήκατε ὅλα; Μὴ σκέπτεσθε τό κακό, καί μὴ θελήσετε ν' ἀνταποδώσετε κακό ἀντί κακοῦ, ἀλλά μέ τό ἀγαθὸ νικήσατε τό κακό, ἀγκαλιάζοντας τήν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη, γιὰ ν' ἀποκτήσετε καί τήν

λήλους ἀγάπην ἐνστερνισάμενοι, ὡς ἂν καὶ τὴν παρὰ Θεοῦ ἀγάπην κτήσησθε, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην ἐνδείξησθε· οὐδὲ γάρ ἐστιν ἀγάπην πρὸς Θεὸν ἔχειν, ἢ τὴν παρ' αὐτοῦ χάριν καὶ κηδεμονίαν καρποῦσθαι τοὺς μὴ ἀγαπῶντας τοὺς ἰδίους ἀδελφούς.

10 Ὑπακούσατέ μοι νῦν ἐλθόντι πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοί, καὶ τὴν εἰρήνην πρὸ πάντων τε καὶ πρὸς πάντας εὐαγγελιζομένῳ κατὰ τὸ τοῦ Κυρίου παράγγελμα· καὶ συνεργάσασθέ μοι ταύτην, χαριζόμενοι ἀλλήλοις, εἴ τις πρὸς τινα ἔχει μομφήν, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν, ἵνα γένησθε υἱοὶ τῆς εἰρήνης, ταῦτό δ' εἶπεῖν τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ὑμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, καὶ καταργήσας τὴν ἔχθραν ἐν τῷ σταυρῷ αὐτοῦ. Αὐτὸς καὶ πρὸς τοὺς ἰδίους μαθητὰς καὶ δι' ἐκείνων εἶπε πρὸς ἡμᾶς, εἰς ἣν ἂν πόλιν ἢ οἰκίαν εἰσέλθωμεν, τὴν εἰρήνην προκαταγγέλλειν αὐτοῖς. Καὶ τὸ ἔργον ἅπαν τῆς αὐτοῦ παρουσίας ἡ εἰρήνη ἐστί, καὶ δι' αὐτὴν κλίνας οὐρανοὺς ἐπὶ τὴν γῆν κατήλθε. Διὸ καὶ ὁ Δαβὶδ περὶ αὐτοῦ προεἶπεν· «ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη καὶ πλῆθος εἰρήνης». Καὶ ἐν ἑτέρῳ ψαλμῷ πάλιν περὶ αὐτοῦ φησιν· «ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοὺς ὀσίους αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας καρδίαν ἐπ' αὐτόν».

11 Δείκνυσι δὲ καὶ ὁ ἐπὶ τῇ γεννήσει τούτου παρὰ τῶν ἀγγέλων ὕμνος, ὅτι τὴν εἰρήνην ἡμῖν κομίζων οὐρανόθεν ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς, «δόξα», λεγόντων, «ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία». Καὶ αὐτὸς δὲ πληρῶν ἤδη τὴν σωτήριον οἰκο-

9. Ψαλμ. 71,7.

10. Ψαλμ. 84,9.

ἀπό τόν Θεό ἀγάπη καί νά δείξετε τήν πρός αὐτόν ἀγάπη. Διότι ἐκεῖνοι πού δέν ἀγαποῦν τούς ἀδελφούς των δέν εἶναι δυνατό νά ἔχουν ἀγάπη πρός τόν Θεό ἢ νά ἀπολαύσουν τήν ἀπό αὐτόν χάρι καί κηδεμονία.

10 Ὑπακούσατε σ' ἐμένα πού ἦλθα τώρα πρός σᾶς, ἀδελφοί, καί κηρύσσω τήν εἰρήνην πρὶν ἀπό ὅλα καί πρός ὅλους κατὰ τό παράγγελμα τοῦ Κυρίου· καί συνεργασθήτε γι' αὐτήν μαζί μου, χαρίζοντας ὁ ἕνας στόν ἄλλον τήν κατηγορία πού τυχόν ἔχει, ὅπως καί ὁ Χριστός ἐχαρίσθηκε σέ σᾶς, γιά νά γίνετε υἱοί τῆς εἰρήνης, μέ ἄλλα λόγια υἱοί τοῦ Θεοῦ. Διότι αὐτός εἶναι ἡ εἰρήνη σας, πού ἔκαμε τά δυό μέρη ἕνα, κατέλυσε τό μεσότοιχο τοῦ φραγμοῦ καί κατήργησε τήν ἔχθρα μέ τόν σταυρό του. Αὐτός εἶπε πρός τούς μαθητάς του καί δι' ἐκείνων πρός ἐμᾶς, σ' ὅποιαν πόλι ἢ οἰκία εἰσερχόμαστε νά διακηρύττωμε σ' αὐτούς τήν εἰρήνην. Καί ὅλο τό ἔργο τῆς παρουσίας του εἶναι ἡ εἰρήνη καί γι' αὐτήν ἔκλινε τούς οὐρανοῦς, ὥστε νά κατέλθῃ στήν γῆ. Γι' αὐτό καί ὁ Δαβίδ προεἶπε γι' αὐτόν, «στὶς ἡμέρες του θ' ἀνατείλῃ δικαιοσύνη καί ἄφθονη εἰρήνη»⁹· καί σ' ἄλλον ψαλμό λέγει πάλι· «διότι θά λαλήσῃ εἰρήνη πρός τόν λαό του καί πρός τούς ὀσίους του καί πρός τούς στρέφοντας τήν καρδιά τους σ' αὐτόν»¹⁰.

11 Δεικνύει δέ καί ὁ ὕμνος πού ἐψάλη ἀπό τοὺς ἀγγέλους κατὰ τή γέννησί του, ὅτι ἦλθε πρός ἐμᾶς ἀπό τόν οὐρανό φέροντας τήν εἰρήνην, διότι λέγουν, «δόξα στόν Θεό ὑψηλά καί εἰρήνη ἐπὶ τῆς γῆς, εὐδοκία ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους»¹¹. Καί αὐτός δέ, ὀλοκληρώνοντας ἤδη τήν σωτηριώδη οἰκονομία,

11. Λουκᾶ 2,14.

νομίαν, τὴν εἰρήνην ἀντὶ κληρονομίας τοῖς οἰκειοῖς ἀφῆκε, λέγων πρὸς αὐτούς, «εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν». Καὶ πάλιν, «εἰρηνεύετε ἑαυτοῖς καὶ πᾶσι»· καί, «ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους». Καὶ ἡ τελευταία ἦν ἔδωκεν ἡμῖν εὐχή, πρὸς τὸν οἰκειὸν Πατέρα ἀναβαίνων, τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην ἐπιστηρίζει· «Δὸς γὰρ αὐτοῖς», φησὶν, «ἵνα πάντες ἐν ὧσι».

12 Μὴ οὖν ἐκπέσωμεν τῆς πατρικῆς εὐχῆς, μηδὲ τὴν κληρονομίαν ἀποβαλώμεθα τοῦ οὐρανοῦ Πατρός, μηδὲ τὴν σφραγίδα καὶ τὸ σημεῖον τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος, ἵνα μὴ καὶ τὴν υἰοθεσίαν καὶ τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν μαθητείαν ἀποβαλώμεθα, καὶ τῆς ἐπηγγελμένης ἐκπέσωμεν ζωῆς, καὶ ἀποκλεισθῶμεν τοῦ πνευματικοῦ νυμφῶνος, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ εἰρηνάρχου Πατρός ἀκούσωμεν· οὐκ οἶδα ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ τοῦ μίσους καὶ τῆς ἐχθρας καὶ τῶν σκανδάλων αἴτιοι· ὅς, ἵνα μὴ τοῦτο πάθωμεν, διὰ τῶν ἀγίων αὐτοῦ Μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων παντὶ τῷ κόσμῳ τὴν εἰρήνην ἀπέστειλε.

13 Διὸ καὶ αὐτοὶ ἐν ταῖς οἰκειαῖς ὁμιλίαις καὶ τοῖς συγγράμμασι, ταύτην πρὸ πάντων τιθέασι τῶν λόγων, «χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ», προοιμιαζόμενοι. Ταύτην καὶ ἡμεῖς ὡς ὑπηρέται τῆς ἐκείνων διακονίας, ὑμῖν ἤκομεν ἀρτίως κομίζοντες, καὶ μετὰ Παύλου πρὸς ὑμᾶς λέγομεν· «εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων καὶ τὸν ἀγιασμὸν ἧς χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον». Εἰ δέ, χωρὶς τῆς μετὰ πάντων εἰρήνης, οὐδεὶς ὄψεται τὸν Θεόν, ὃ μηδὲ μετὰ τῶν

12. Ἰω. 14,27.

13. Μάρκ. 9,49.

14. Ἰω. 13,35.

ἄφησε στούς φίλους ἀντί κληρονομίας τήν εἰρήνην, λέγοντας πρὸς αὐτούς, «σᾶς δίδω τήν εἰρήνην μου, σᾶς ἀφήνω τήν εἰρήνην μου»¹², καί πάλι, «εἰρηνεύετε μεταξύ σας καί μέ ὄλους»¹³ καί «ἀπό αὐτό θά γνωρίσουν ὄλοι ὅτι εἴσθε μαθηταί μου, ἀπό τό ἄν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους»¹⁴. Καί ἡ τελευταία εὐχή πού μᾶς ἔδωσε, ὅταν ἀνέβαινε πρὸς τόν Πατέρα του, στηρίζει τήν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη μας· διότι λέγει, «δῶσε σ' αὐτούς, Πάτερ, νά εἶναι ὄλοι ἕνα»¹⁵.

12 Ἄς μή ἐκπέσωμε λοιπόν ἀπό τήν πατρική εὐχή καί ἄς μή ἀπορρίψωμε τήν κληρονομία τοῦ οὐρανίου Πατρός, οὔτε τήν σφραγίδα καί τό σῆμα τῆς οικειότητος πρὸς αὐτόν, γιά νά μή χάσωμε καί τήν υἰοθεσία καί τήν εὐλογία καί τήν μαθητεία πρὸς αὐτόν, γιά νά μή ἐκπέσωμε ἀπό τήν ὑπεσχημένη ζωή καί ἀποκλεισθοῦμε ἀπό τόν πνευματικό νυμφῶνα καί ἀκούσωμε ἀπό τόν εἰρηνάρχη Πατέρα· «δέν σᾶς ἀναγνωρίζω· ἀπομακρυνθῆτε ἀπό ἐμένα οἱ αἴτιοι τοῦ μίσους καί τῆς ἐχθρας καί τῶν σκανδάλων»¹⁶. Κι' αὐτός, γιά νά μή πάθωμε τοῦτο, ἀπέστειλε διά τῶν ἀγίων μαθητῶν καί ἀποστόλων τήν εἰρήνην σέ ὄλον τόν κόσμον.

13 Γι' αὐτό καί αὐτοί στίς ὁμιλίες τους καί στά συγγράμματά τους τοποθετοῦν αὐτήν πρὶν ἀπό ὄλους τούς λόγους, λέγοντας στό προοίμιο, «χάρις σέ σᾶς καί εἰρήνη ἀπό τόν Θεό». Κι' ἐμεῖς, ὡς ὑπηρέτες τῆς διακονίας ἐκείνων, ἐρχόμαστε τώρα σ' ἐσᾶς φέροντάς την καί λέγομε πρὸς ἐσᾶς μαζί μέ τόν Παῦλο· «νά ἐπιδιώκετε τήν εἰρήνην μέ ὄλους καί τόν ἀγιασμό, διότι χωρίς αὐτήν κανεῖς δέν θά ἰδῆ τόν Κύριο»¹⁷. Ἐάν δέ κανεῖς δέν θά ἰδῆ τόν Θεό χωρίς τήν εἰρήνην μέ ὄλους, αὐτός πού δέν εἰρη-

15. Ἰω. 17,21.

16. Ματθ. 17,23, παραλλαγμένο.

17. Ἐβρ. 12,14.

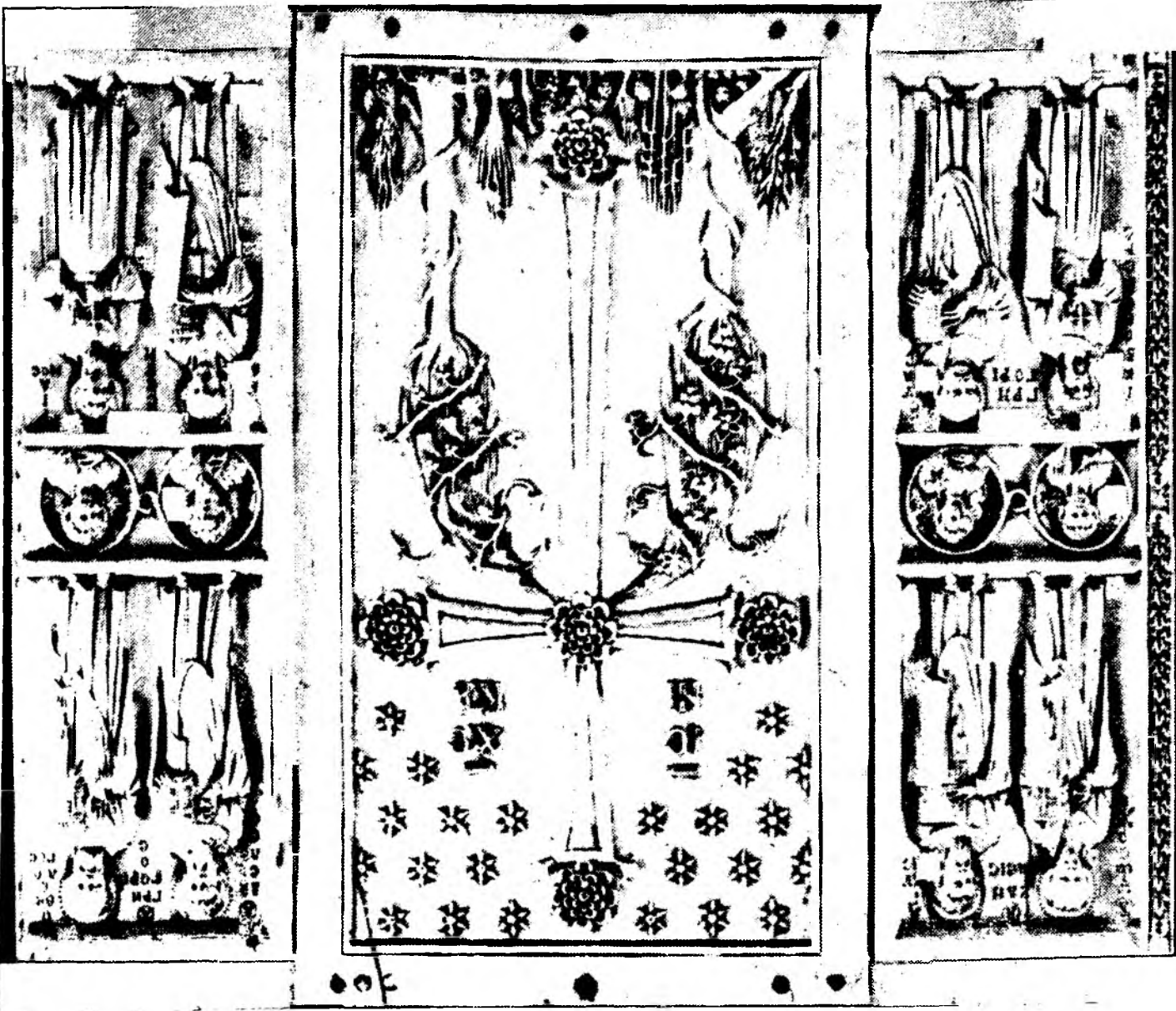
πατριωτῶν εἰρηνεύων, πῶς ὄψεται τὸν Θεὸν ἐν αἰῶνι τῷ μέλλοντι; πῶς δὲ οὐκ ἀκούσεται τότε, «ἀρθήτω, ἵνα μὴ ἴδοι τὴν δόξαν Κυρίου»; Ἄλλ' ἡμῶν μηδένα γένοιτο ταύτης ἀκοῦσαι τῆς ἀπευκταίας φωνῆς, ἀλλὰ καταλλαγέντας, καὶ συναχθέντας πάντας διὰ τῆς εἰρήνης καὶ ἀγάπης καὶ ὁμονοίας εἰς ἓν, ἐν μέσῳ ἔχειν αὐτόν, κατὰ τὴν αὐτοῦ γλυκεῖαν ἐπαγγελίαν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐξευμαρίζοντα μὲν ἡμῖν τὴν τοῦ παρόντος βίου δυσχέρειαν, χαριζόμενον δὲ ἐν καιρῷ εὐθέτω τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ δόξαν, καὶ βασιλείαν.

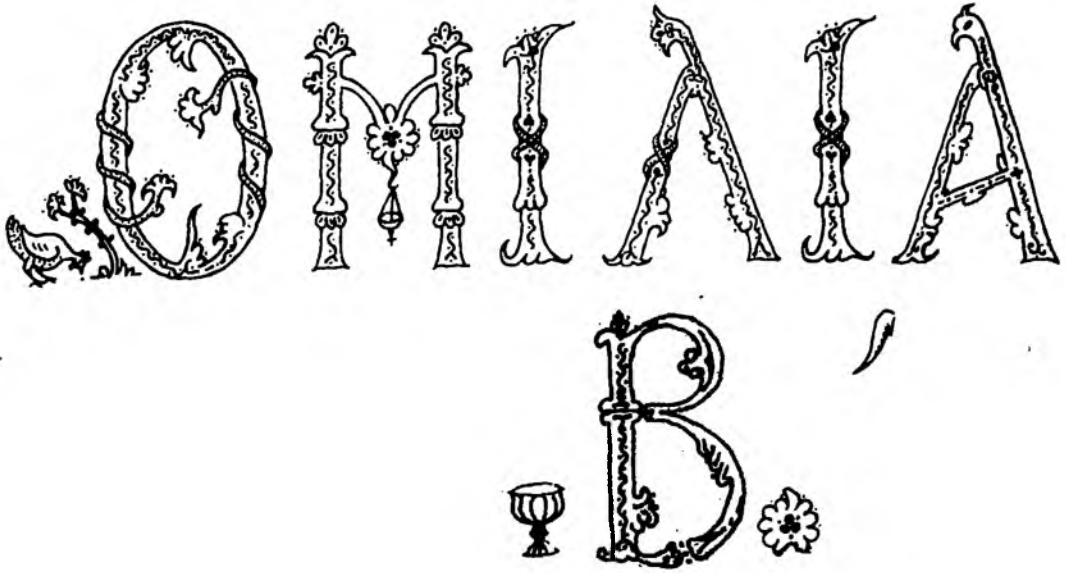
14 Ἦς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ εἰρηνοδώρου Θεοῦ καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ πρέπει δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

νεύει οὔτε μέ τούς συμπατριῶτες του, πῶς θά ἰδῆ τόν Θεό στόν μέλλοντα αἰῶνα; Πῶς δέ δέν θ' ἀκούση τότε, «ἄς ἐξαφανισθῆ, γιά νά μή ἰδῆ τή δόξα τοῦ Κυρίου¹⁸»; Εἶθε νά μή ἀκούση κανείς ἀπό μᾶς αὐτήν τήν ἀπευκταία φωνή, ἀλλά, συμφιλιωμένοι καί συναθροισμένοι ὅλοι διά τῆς εἰρήνης, τῆς ἀγάπης καί τῆς ὁμονοίας σ' ἓνα, νά ἔχουμε στό μέσο μας τόν ἴδιο τόν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, κατά τήν γλυκειά ἐπαγγελία του, πού ἐξομαλύνει γιά χάρι μας τήν δυσχέρεια τοῦ παρόντος βίου καί θά χαρίσῃ τήν αἰώνια ζωή καί δόξα καί βασιλεία στόν κατάλληλο καιρό.

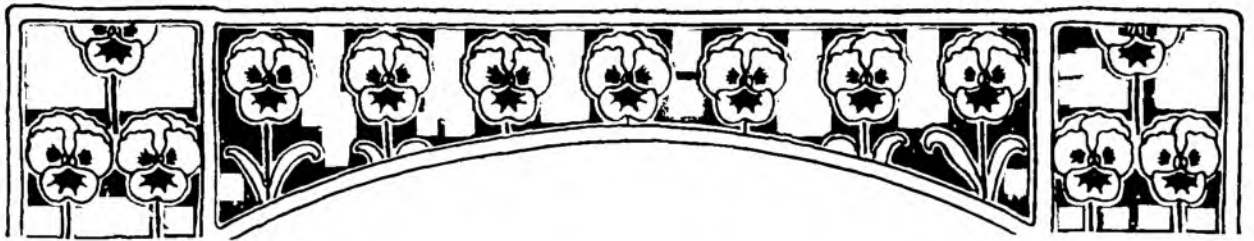
14^ο Εἶθε ὅλοι μας νά ἐπιτύχουμε αὐτήν τήν ζωή μέ τήν χάρι καί φιλανθρωπία τοῦ εἰρηνοδῶρου Θεοῦ καί Κυρίου ἡμῶν Ἰσοῦ Χριστοῦ στόν ὁποῖο ἀρμόζει δόξα, κράτος, τιμή καί προσκύνῃσις μαζί μέ τόν ἄναρχο Πατέρα του καί μέ τό ζωοποιό Πνεῦμα, τώρα καί πάντοτε καί στούς αἰῶνες. Γένοιτο.

18. Ἦσ. 26,10.

**ΕΙΣ ΤΗΝ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΕΛΩΝΗΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΦΑΡΙΣΑΙΟΝ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΡΑΒΟΛΗΝ**

ΟΜΙΛΙΑ Β'

ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΕΛΩΝΗΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΦΑΡΙΣΑΙΟΝ

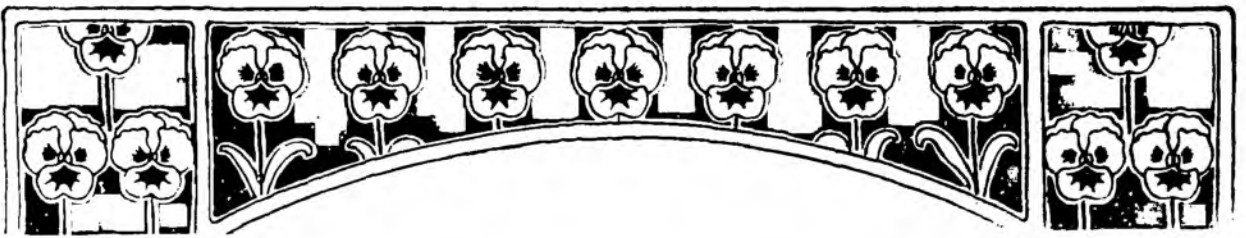
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΡΑΒΟΛΗΝ

1

ὑπορός ἐστὶν εἰς κακίαν ὁ νοητὸς τῆς κακίας προστάτης, καὶ πολλοὺς μὲν ἤδη καταβαλλομένους εἰς ψυχὴν τοὺς τῆς ἀρετῆς θεμελίου τὴν ἀρχὴν εὐθὺς ὑποσύραι, δι' ἀνελπιστίας καὶ ἀπιστίας· πολλοὺς δὲ καὶ τοῖς τοίχοις οἷον ἀνεγειρομένοις τῆς κατ' ἀρετὴν οἰκίας, μεταξὺ πάλιν ἐπιθέσθαι δι' ἀκηδίας καὶ ραθυμίας·

ἔτι δὲ καὶ αὐτὸν ἐπωκοδομημένον ἤδη τὸν ὄροφον τῶν ἀγαθῶν ἔργων δι' ὑπερηφανίας καὶ ἀπονοίας κατενεγκεῖν. Ἄλλὰ στήτε, μὴ πτοηθῆτε· εὐπορώτερος γάρ ἐστὶν ἐν ἀγαθοῖς ὁ σπουδαῖος καὶ πλείω τὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς ἀντιπαρατάξιν τῆς κακίας ἢ ἀρετῆς, τὴν

ΟΜΙΛΙΑ 2

ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΕΛΩΝΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΑΡΙΣΑΙΟΥ¹

1

φευρετικός είναι για τό κακό ό νοερός προστάτης τῆς κακίας· ικανός ν' αφαιρέση εὐθύς ἀπό τήν ἀρχή τά θεμέλια τῆς ἀρετῆς πού ἤδη κατατίθενται στήν ψυχή, διά τῆς ἀνελπιστίας καί τῆς ἀπιστίας, ἀλλ' ἐπίσης ικανός πάλι νά ἐπιτεθῆ διά τῆς ἀδιαφορίας καί τῆς ραθυμίας ἐναντίον τῶν τοίχων

τῆς οἰκίας τῆς ἀρετῆς, τήν ὥρα πού ἀνεγείρονται, ἀκόμη δέ καί νά κρημνίσῃ διά τῆς ὑπερηφανείας καί τῆς παραφροσύνης τόν ὄροφο τῶν ἀγαθῶν ἔργων οἰκοδομημένον ἤδη. Ἀλλά κρατηθῆτε, μή πτοηθῆτε· διότι ὁ ἐπιμελής είναι εὐμηχανώτερος στά

1. Λουκᾶ 18,10 ἐ.ἐ

ἄνωθεν πλουτοῦσα χορηγίαν καὶ συμμαχίαν παρ' αὐτοῦ τοῦ τὰ πάντα ἰσχύοντος, καὶ πάντας τοὺς τῆς ἀρετῆς ἐραστὰς ἐνδυναμοῦντος δι' ἀγαθότητα· ὡς μὴ μόνον ἄσειστος διαμένειν τοῖς συνεσκευασμένοις ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου ποικίλοις καὶ πονηροῖς μηχανήμασιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰς βάθος ἐμπεσόντας κακῶν ἀνεγείρειν ἔχειν καὶ ἐπανάγειν, καὶ διὰ μετανοίας καὶ ταπεινώσεως τῷ Θεῷ προσάγειν μετ' εὐκολίας.

2 Δεῖγμα δὲ καὶ παράστασις διαρκῆς· καὶ γὰρ ὁ Τελώνης, τελώνης ὢν, καὶ οἷον τῷ πυθμένι τῆς ἀμαρτίας ἐνδαισιώμενος, λόγῳ μόνῳ κοινωνήσας τοῖς κατ' ἀρετὴν ζῶσι, καὶ τούτῳ βραχεῖ, κουφίζεται καὶ ὑψοῦται καὶ ὑπερβαίνει πᾶσαν κακίαν, καὶ τῷ χορῷ τῶν δικαίων ἐγκαταλέγεται, παρ' αὐτοῦ δεδικαιωμένος τοῦ ἀδεκάστου Κριτοῦ. Εἰ δὲ καὶ ὁ Φαρισαῖος λόγῳ καταδικάζεται, ἀλλὰ Φαρισαῖος ὢν, καὶ δοκῶν εἶναι τις ἑαυτῷ, ἀλλ' οὐκ ὢν δίκαιος ἐπ' ἀληθείας, καὶ θραυστομῶν οὐκ ὀλίγα, ἐν οἷς οὐκ ἐλάττω τῶν συλλαβῶν τὰ τὸν Θεὸν παροργίζοντα.

3 Διατί δὲ ἡ μὲν ταπεινώσις πρὸς ὕψος ἀνάγει δικαιοσύνης, ἡ δὲ οἷησις πρὸς βυθὸν κατάγει τῆς ἀμαρτίας; Διότι ὁ μὲν οἰόμενος ἑαυτὸν εἶναι τινα μέγαν, καὶ ταῦτα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐγκαταλιμπάνεται δικαίως ὑπὸ Θεοῦ, ὡς μὴ τῆς παρ' ἐκείνου δοκῶν χρῆζειν ἐπικουρίας· ὁ δὲ μηδὲν οἰόμενος ἑαυτόν, καὶ διὰ τοῦτο βλέπων εἰς τοὺς ἄνωθεν οἰκτιρμούς, τυγχάνει δικαίως τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ συμπαθείας καὶ βοηθείας καὶ χάριτος· «Κύριος», γὰρ φησιν, «ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν».

ἀγαθά καί ἡ ἀρετή ἔχει περισσότερη ἰσχὺ γι' ἀντιπαράταξι πρὸς τὴν κακία, ἀφοῦ διαθέτει τὴν ἄνωθεν χορηγία καὶ συμμαχία ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν δυνάμενο τὰ πάντα καὶ ἐνδυναμώνοντα ἀπὸ ἀγαθότητα ὅλους τοὺς ἐραστὰς τῆς ἀρετῆς. Ἔτσι ἡ ἀρετή ὄχι μόνο παραμένει ἀδιάσειστος ἀπὸ ποικίλα πονηρά μηχανήματα πού παρασκευάζει ὁ Ἀντικείμενος, ἀλλὰ μπορεῖ καὶ νὰ σηκώση καὶ ἐπαναφέρῃ ὅσους ἔπεσαν στὸ βυθὸ τῶν κακῶν καὶ νὰ τοὺς προσαγάγῃ εὐκόλα στὸν Θεὸ μέ τὴν μετάνοια καὶ τὴν ταπείνωσι.

2 Δεῖγμα δέ καὶ διαρκῆς ἀπόδειξις εἶναι τοῦτο. Πραγματικά ὁ Τελώνης, ἐνῶ εἶναι τελώνης καί, μποροῦμε νὰ εἰποῦμε, ἐνῶ ζῆ στὸν πυθμένα τῆς ἁμαρτίας, ἐλαφρώνεται ἀπλῶς, ἀφοῦ ἐκοινώνησε πρὸς τοὺς ἐναρέτως ζῶντας μέ μόνο τὸν λόγο, κι' αὐτὸν σύντομο, ἀνυψώνεται καὶ ὑπερβαίνει κάθε κακία καί, δικαιωμένος ἀπὸ τὸν ἀδέκαστο κριτὴ τὸν ἴδιο, συγκαταλέγεται στὸ χορὸ τῶν δικαίων. Ἐάν δέ καὶ ὁ Φαρισαῖος γιὰ λόγῳ καταδικάζεται, παθαίνει τοῦτο διότι εἶναι φαρισαῖος καὶ νομίζει ὅτι εἶναι κάποιος ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ ὄχι διότι εἶναι πραγματικά δίκαιος· καταδικάζεται διότι ἐκφέρει ἀυθάδη λόγια, ἀνάμεσα στὰ ὅποια ἐκεῖνα πού παροργίζουν τὸν Θεὸ δέν εἶναι λιγώτερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ λόγια.

3 Γιατί δέ ἡ μὲν ταπείνωσις ἀνεβάζει στὸ ὕψος τῆς δικαιοσύνης, ἡ δέ ὑπεροψία κατεβάζει πρὸς τὸν βυθὸ τῆς ἁμαρτίας; Διότι αὐτὸς πού νομίζει ὅτι εἶναι κάποιος σπουδαῖος, καὶ μάλιστα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, δικαίως ἐγκαταλείπεται ἀπὸ τὸν Θεὸ, ἀφοῦ ἔχει τὴ γνώμη ὅτι δέν χρειάζεται τὴν βοήθειά του· αὐτὸς δέ πού θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του μηδαμινὸ καὶ γι' αὐτὸ ἀποβλέπει στὴν ἄνωθεν εὐσπλαγχνία, δικαίως ἐπιτυγχάνει τὴν ἀπὸ τὸν Θεὸ συμπάθεια καὶ βοήθεια καὶ χάρι· διότι λέγει, «ὁ Κύριος ἀντιτάσσεται στοὺς ὑπερηφάνους, ἐνῶ στοὺς ταπεινοὺς δίδει χάρι»².

4 Καὶ τοῦτο δεικνὺς διὰ παραβολῆς ὁ Κύριος, «ἄνθρωποι», φησί, «δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερόν προσεύξασθαι· ὁ εἷς Φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος Τελώνης». Θέλων ἐναργῶς παραστῆσαι τὸ ἐκ τῆς ταπεινώσεως κέρδος καὶ τὴν ἐκ τῆς ὑπερηφανίας ζημίαν, εἰς δύο διεῖλε πάντας τοὺς τῷ ἱερῷ προσιόντας, μᾶλλον δὲ τοὺς εἰς αὐτὸ ἀνιόντας, οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ προσευχῆς ἕνεκα τῷ τοῦ Θεοῦ ναῶ προσιόντες. Τοιαύτη γὰρ ἡ τῆς προσευχῆς φύσις· ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν ἀνάγει τὸν ἄνθρωπον, καὶ πᾶν ἐπουράνιον ὑπερβάσα καὶ ὄνομα καὶ ὄψωμα καὶ ἄξιωμα, αὐτῷ παρίστησι τοῦτον τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ. Ἦν δὲ καὶ τὸ ἱερόν ἐκεῖνο τὸ παλαιὸν ἐφ' ὑψηλοῦ κείμενον, ἐν μετεώρῳ τῆς πόλεως, ἐφ' οὗ ποτε λόφου θανάτου τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀναλίσκοντος, τὸν θανατηφόρον ἄγγελον ἰδὼν ὁ Δαβὶδ ἐσπασμένον ρομφαίαν κατὰ τῆς πόλεως, ἀναβὰς ὠκοδόμησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ καὶ ἀνήνεγκεν ἐπ' αὐτοῦ τῷ Θεῷ θυσίαν καὶ ἐπεσχέθη ἡ θραῦσις. Ἐἰς τύπον καὶ ταῦτα τῆς κατὰ τὴν ἱερὰν προσευχὴν σωτηρίου καὶ πνευματικῆς ἀναβάσεως καὶ τοῦ δι' αὐτῆς ἰλασμοῦ (τυπικὰ γὰρ ἦν ἐκεῖνα πάντα πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν), εἰ δὲ βούλει, καὶ εἰς τύπον τῆς καθ' ἡμᾶς ταύτης ἱερᾶς Ἐκκλησίας, ἣτις ὄντως ἐφ' ὑψηλοῦ κεῖται, ἀγγελικός τις ἄλλος οὐσα καὶ ὑπερκόσμιος χῶρος, ἐν ᾧ πρὸς ἐξιλασμὸν τοῦ κόσμου παντός, καὶ θανάτου θραῦσιν, καὶ ζωῆς ἀθανάτου περιουσίαν, τὸ ἀναίμακτον καὶ μέγα καὶ ὄντως εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ ἀναφέρεται θῆμα.

5 Διὰ ταῦτα τοίνυν οὐκ εἶπεν ἄνθρωποι δύο 'προσηλθον' τῷ ἱερῷ, ἀλλ' «ἀνέβησαν» εἰς τὸ ἱερόν. Εἰσὶ δὲ καὶ νῦν οἱ πρὸς τὴν ἱερὰν Ἐκκλησίαν ἐρχόμενοι, οὐκ αὐτοὶ ἀναβαίνουσιν, ἀλλὰ κατα-

4 Ἀποδεικνύοντας τοῦτο ὁ Κύριος μέ παραβολή λέγει· «δύο ἄνθρωποι ἀνέβηκαν στό ἱερό· ὁ ἓνας φαρισαῖος καί ὁ ἄλλος τελώνης»³. Θέλοντας νά παραστήσῃ ἐναργῶς τό ἀπό τήν ταπείνωσι κέρδος καί τήν ἀπό τήν ὑπερηφάνεια ζημία, διήρεσε σέ δύο ὄλους τούς προσερχομένους στόν ναό, μᾶλλον δέ τούς ἀνερχομένους σ' αὐτόν⁴, πού εἶναι οἱ προσερχόμενοι γιά προσευχή στόν ναό τοῦ Θεοῦ· διότι τέτοια εἶναι ἡ φύσις τῆς προσευχῆς· ἀνεβάζει τόν ἄνθρωπο ἀπό τή γῆ στόν οὐρανό καί ὑπερβαίνοντας κάθε ἐπουράνιο, ὄνομα καί ὕψωμα καί ἀξίωμα, τόν παρουσιάζει στόν ἴδιο τόν Θεό τοῦ παντός. Ἄλλωστε καί ὁ παλαιός ἐκεῖνος ναός εὕρισκόταν σέ ὕψωμα, σέ λόφο τῆς πόλεως. Ἐπάνω σ' αὐτόν τόν λόφο, ὅταν κάποτε τό θανατικό ἀφάνιζε τήν Ἱερουσαλήμ, ὁ Δαβίδ εἶδε τόν θανατηφόρο ἄγγελο νά κινῆ τήν ρομφαία κατά τῆς πόλεως, ἀνέβηκε ἐκεῖ καί οἰκοδόμησε θυσιαστήριό στόν Κύριο· προσέφερε στόν Θεό θυσία καί ἐσταμάτησε ἡ φθορά⁵. Αὐτά ἀποτελοῦσαν τύπο τῆς σωτηριώδους καί πνευματικῆς ἀναβάσεως κατά τήν ἱερά προσευχή καί τοῦ δι' αὐτῆς ἰλασμοῦ (διότι ὅλα ἐκεῖνα ἦσαν προτυπωτικά γιά τήν σωτηρία μας), ἐάν δέ θέλῃς, καί τύπο τῆς ἱερᾶς αὐτῆς Ἐκκλησίας μας, ἡ ὁποία πραγματικά εὕρσκεται ἐπάνω σέ ὕψος, σάν ἄλλος ἀγγελικός καί ὑπερκόσμιος χῶρος, ἐπάνω στόν ὁποῖο, πρὸς ἐξίλασμόν ὄλου τοῦ κόσμου, καταστροφή τοῦ θανάτου καί ἀφθονία ἀθάνατης ζωῆς, προσφέρεται ἄνω στόν Θεό ἡ ἀναίμακτη, ἡ μεγάλη καί πραγματικά εὐπρόσδεκτη θυσία.

5 Γι' αὐτό λοιπόν δέν εἶπε, ὅτι δύο ἄνθρωποι 'προσῆλθαν' στόν ναό, ἀλλά «ἀνέβηκαν» στόν ναό. Ὑπάρχουν βέβαια καί τώρα μερικοί πού, ἐρχόμενοι στήν Ἐκκλησία, δέν ἀνεβαίνουν

4. Ὁ ναός τῶν Ἱεροσολύμων ἦταν κτισμένος ἐπάνω στόν λόφο Μορία. Ἔτσι οἱ ἐρχόμενοι σ' αὐτόν ἀνέβαιναν.

5. Β' Βασ. 24,16 ἐ.ἐ. Ἐκεῖ ἀργότερα ἀνήγειρε ὁ Σολομών τόν ναό.

σπῶσι μᾶλλον τὴν τὸν οὐρανὸν εἰκονίζουσαν Ἐκκλησίαν, οἵτινες εἰσιν οἱ συντυχίας χάριν καὶ ὁμιλίας τῆς πρὸς ἀλλήλους παραγινόμενοι, καὶ οἱ τὰ ὄνια προτιθέντες καὶ ἀγοράζοντες· εἰκόασι γὰρ ἀλλήλοις, οἱ μὲν γὰρ ὠνήν, οἱ δὲ λόγους διδόντες ἀντιλαμβάνουσι τὰ κατάλληλα. Οὕς, ὥσπερ τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου παντελῶς ὁ Κύριος ἔξωσέ ποτε, πρὸς αὐτοὺς εἰπών, «ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται, ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον ληστῶν», οὕτω καὶ τῶν οἰκείων τούτων λόγων ἐξέβαλεν, ὡς μὴ ἀναβαίνοντας εἰς τὸ ἱερόν ὄλως, κἂν ἐκάστης ἡμέρας ἔρχωνται.

6 Ὁ δὲ Φαρισαῖος καὶ ὁ Τελώνης ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερόν· ἀμφοτέροις γὰρ εἷς ἦν σκοπὸς τὸ προσεύξασθαι, εἰ καὶ ὁ Φαρισαῖος μετὰ τὴν ἄνοδον κατήνεγκεν ἑαυτόν, ὑπὸ τοῦ τρόπου περιτραπείας· σκοπὸς μὲν γὰρ αὐτοῖς τῆς ἀναβάσεως ὁ αὐτὸς (προσεύξασθαι γὰρ ἀνέβησαν), ὁ δὲ τρόπος ἀντίθετος· ὁ μὲν γὰρ συντετριμμένος καὶ τεταπεινωμένος ἀνήρχετο, παρὰ τοῦ ψαλμωδοῦ προφήτου μαθῶν, ὅτι «καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει», ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ φησιν ὁ προφήτης, πάντως διὰ πείρας εἰδώς, «ἐταπεινώθην καὶ ἔσωσέ με ὁ Κύριος». Καὶ τί λέγω τὸν προφήτην; ὁ γὰρ τῶν προφητῶν Θεὸς καθ' ἡμᾶς δι' ἡμᾶς γενόμενος ἐταπεινώσεν ἑαυτόν, καθά φησιν ὁ ἀπόστολος· διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν. Ὁ δὲ Φαρισαῖος μέγα φουσῶν καὶ

6. Ματθ. 21,13.

7. Ψαλμ. 50,19.

αὐτοί, ἀλλά μᾶλλον καταρρίπτουν τήν Ἐκκλησία πού εἰκονίζει τόν οὐρανό· αὐτοί εἶναι ὅσοι προσέρχονται γιά χάρι συναναστροφῆς καί συνομιλίας μεταξύ των, καθώς καί ὅσοι προσφέρουν καί ἀγοράζουν ψώνια· πραγματικά ὁμοιάζουν μεταξύ τους, ἀφοῦ δίδοντας αὐτοί μὲν ψώνια, ἐκεῖνοι δέ λόγους, παίρνουν ἀντί αὐτῶν τά κατάλληλα. Αὐτούς ὁ Κύριος, ὅπως παλαιά τούς ἐξέβαλε ἐντελῶς ἀπό τόν ναό ἐκεῖνον, λέγοντάς τους, «ὁ οἶκος μου καλεῖται οἶκος προσευχῆς, σεις ὅμως τόν κατεστήσατε σπήλαιο ληστῶν»⁶, ἔτσι τούς ἐξέβαλε καί ἀπό τά λόγια τους αὐτά, διότι δέν ἀνεβαίνουν καθόλου στόν ναό, ἔστω καί ἂν ἐρχονται καθημερινῶς.

- 6 Ὁ Φαρισαῖος πάντως καί ὁ Τελώνης ἀνέβηκαν στόν ναό· διότι ἕνα σκοπό εἶχαν καί οἱ δύο, νά προσευχηθοῦν, ἂν καί ὁ Φαρισαῖος μετά τήν ἄνοδο κατέρριψε τόν ἑαυτό του, ἀνατρεπόμενος ἀπό τόν τρόπο. Διότι ἦταν μὲν ὁ σκοπός τῆς ἀναβάσεώς των ὁ ἴδιος, ἀφοῦ ἀνέβηκαν νά προσευχηθοῦν, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς προσευχῆς ἦταν ἀντίθετος. Ὁ ἕνας δηλαδή ἀνέβαινε συντετριμμένος καί ταπεινωμένος, διότι ἐδιδάχθηκε ἀπό τόν ψαλμωδὸ προφήτη ὅτι ὁ Θεός δέν θά περιφρονήσῃ μιά συντετριμμένη καί ταπεινωμένη καρδιά⁷, ἀφοῦ καί αὐτός ὁ προφήτης λέγει γιά τόν ἑαυτό του, γνωρίζοντάς το φυσικά ἀπό τήν πείρα του, «ἐταπεινώθηκα, καί μ' ἔσωσε ὁ Κύριος»⁸. Καί τί περιορίζομαι στόν προφήτη; Διότι ὁ Θεός τῶν προφητῶν πρὸς χάρι μας ἐταπεινώσε τόν ἑαυτό του γενόμενος σάν ἐμᾶς, καθώς λέγει ὁ ἀπόστολος, «γι' αὐτό ὁ Θεός τόν ὑπερύψωσε»⁹. Ὁ δὲ Φαρισαῖος ἀνεβαίνει ὑπερβολικά φουσκωμένος καί ἀλαζονευόμενος, μέ τήν ἰδέα ὅτι θά αὐτοδικαιωθῇ· καί μάλιστα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐμ-

8. Ψαλμ. 114,6.

9. Φιλιπ. 2,8.

ἀλαζονεύόμενος ἄνεισιν, ὡς καὶ δικαιοῶσων ἑαυτόν· καὶ ταῦτα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, παρ' ᾧ πᾶσα δικαιοσύνη ἡμῶν, ὡς ράκος ἀποκαθημένης· οὐ γὰρ ἤκουσε τοῦ λέγοντος, «ἀκάθαρτος παρὰ Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος», καὶ «Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται», καὶ «οὐαὶ οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες».

7 Οὐ μόνον δὲ τὸ ἦθος καὶ ὁ τρόπος αὐτοῦς διεΐλε διάφορος ὢν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς προσευχῆς εἶδος· διπλοῦν γὰρ καὶ τοῦτο· προσευχὴ γὰρ ἐστὶν οὐ δεήσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστίας πρόβλημα· καὶ ὁ μὲν τῶν προσευζομένων ἄνεισι πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ναόν, δοξάσων καὶ εὐχαριστήσων τῷ Θεῷ, ὑπὲρ ὧν ἔλαβε παρ' αὐτοῦ, ὁ δὲ αἰτήσων ἄπερ οὐπω ἔλαβεν, ὧν καὶ μάλιστα τῆς ἐκάστης ὥρας καθ' ἡμᾶς ἀμαρτάνουσιν ἔτι καὶ ἡ τῶν ἀμαρτημάτων ἄφεσις· ἡ γὰρ ὑπόσχεσις τῶν παρ' ἡμῶν τῷ Θεῷ κατ' εὐσέβειαν προσφερομένων, οὐ προσευχὴν, ἀλλ' εὐχὴν ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν· καὶ τοῦτ' ἐδήλωσεν ὁ εἰπὼν, «Εὗξασθε καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν», καὶ ὁ λέγων, «Κρεῖσσον μὴ εὗξασθαι ἢ εὗξασθαι καὶ μὴ ἀποδοῦναι».

8 Ἄλλὰ τὸ διπλοῦν ἐκεῖνο τῆς προσευχῆς εἶδος, διπλῆν ἔχει καὶ τὴν ἀχρεΐωσιν τοῖς μὴ προσέχουσι· τὴν μὲν γὰρ ὑπὲρ ἀφέσεως ἀμαρτημάτων προσευχὴν τε καὶ δέησιν ἀνύσιμον μὲν ποιεῖ μετὰ τὴν ἀποχὴν τῶν κακῶν ἢ πίστις καὶ ἡ κατάνυξις, ἀνήνυτον δὲ ἢ ἀπόγνωσις καὶ ἡ πώρωσις. Τὴν δὲ ὑπὲρ ὧν εὖ παρὰ Θεοῦ πεπόνθαμεν εὐχαριστίαν, εὐπρόσδεκτον μὲν ἢ ταπείνωσις ποιεῖ, καὶ τὸ

10. Παροιμ. 16,5.

11. Παροιμ. 2,24.

12. Ἦσ. 5,21.

πρός στόν ὅποιο ὄλη ἡ δική μας δικαιοσύνη εἶναι σάν ράκος ἐμμηνορροούσης· διότι δέν ἄκουσε τόν λέγοντα, «κάθε ὑπερόπτης εἶναι ἀκάθαρτος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου»¹⁰, καί «ὁ Κύριος ἀντιτάσσεται στούς ὑπερηφάνους»¹¹, καί «ἀλλοίμονο σ' αὐτούς πού αὐτοδικαιώνονται καί κατά τόν ἑαυτό τους εἶναι ἐπιστήμονες»¹².

7 Δέν τούς διεχώρισε μόνο τό ἦθος καί ὁ τρόπος, πού ἦταν διάφορος σ' αὐτούς, ἀλλά καί τό εἶδος τῆς προσευχῆς, πού ἦταν ἐπίσης διπλό. Πραγματικά ἡ προσευχή δέν εἶναι θέμα δεήσεως μόνο, ἀλλά καί εὐχαριστίας. Ὁ ἕνας ἀπό τούς προσευχομένους ἀνεβαίνει στόν ναό τοῦ Θεοῦ γιά νά δοξάση κι' εὐχαριστήση τόν Θεό γιά ὅσα ἔλαβε ἀπό αὐτόν, ὁ δέ ἄλλος γιά νά ζητήση ὅσα δέν ἔλαβε ἀκόμη, μεταξύ τῶν ὁποίων εἶναι καί ἡ ἄφεσις τῶν ἀμαρτημάτων, καί μάλιστα γιά τούς ἀμαρτάνοντας κάθε ὥρα στίς ἡμέρες μας. Ἀπό τό ἄλλο μέρος ἡ ὑπόσχεσις τῶν ἀπό ἐμᾶς εὐσεβῶς προσφερομένων στόν Θεό δέν ὀνομάζεται προσευχή ἀλλά εὐχή· καί τοῦτο τό ἐδήλωσε ἐκεῖνος πού εἶπε, «κάμετε εὐχή, καί ἀποδώσετέ την στόν Κύριο τόν Θεό μας»¹³, καί αὐτός πού λέγει «καλύτερο εἶναι νά μή κάμης εὐχή, παρά νά κάμης καί νά μή τήν ἐκτελέσης»¹⁴.

8 Ἀλλά τό διπλό ἐκεῖνο εἶδος τῆς προσευχῆς ἔχει διπλῆ καί τήν ἀχρεΐωσι γιά τούς ἀπροσέκτους. Δηλαδή τήν μέν μία τήν καθιστᾶ ἀποτελεσματική ὑπέρ ἀφέσεως τῶν ἀμαρτημάτων προσευχή καί δέησι ἡ πίστις καί ἡ κατάνυξις μετά τήν ἀποχή ἀπό τά κακά, ἀνενεργό δέ ἡ ἀπόγνωσις καί ἡ πώρωσις. Τήν ἄλλη τήν κάμουν εὐπρόσδεκτη εὐχαριστία γιά ὅσα ἔχομε εὐεργετηθῆ

13. Ψαλμ. 75,11.

14. Ἐκκλ. 5,4.

μὴ κατεπαίρεσθαι τῶν οὐκ ἐχόντων, ἀπρόσδεκτον δὲ ἢ ἐπὶ τούτοις ἔπαρσις, ὡς οἰκεία σπουδῇ καὶ γνώσει προσγινομένοις, καὶ ἢ πρὸς τοὺς μὴ κεκτημένους κατάκρισις. Ἔπερ ἄμφω νοσῶν ὁ Φαρισαῖος, παρ' ἑαυτοῦ καὶ τῶν οἰκείων λόγων ἐλέγχεται· ἀναβὰς γὰρ εἰς τὸ ἱερόν, εὐχαριστήσων οὐ δεηθησόμενος, ἔπαρσιν καὶ κατάκρισιν ἀφρόνως τε καὶ ἀθλίως τῇ πρὸς Θεὸν εὐχαριστία κατέμιξε. Σταθεὶς γάρ φησὶν, οὗτος πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο «ὁ Θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμι ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί».

- 9 Τὸ στῆναι τὸν Φαρισαῖον οὐ τὴν δουλικὴν παράστασιν, ἀλλὰ τὴν ἀπηρυθριασμένην ἀνάτασιν δηλοῖ, τὴν ἀντικειμένην τῷ μὴ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς θαρροῦντι πρὸς οὐρανὸν ὑπὸ ταπεινώσεως ἄραι. Εἰκότως δὲ πρὸς ἑαυτὸν ὁ Φαρισαῖος προσηύχετο· οὐ γὰρ ἀνέβαινε πρὸς τὸν Θεόν, εἰ καὶ οὐκ ἐλάνθανε τὸν καθήμενον ἐπὶ τῶν Χερουβίμ, καὶ ἐπιβλέποντα τὰ ἔσχατα τῶν ἀβύσσων, ἢ αὐτοῦ τοιαύτη προσευχή· «εὐχαριστῶ σοι» γὰρ εἰπὼν, οὐκ ἐπήνεγκεν, ὅτι δωρεάν, ὡς ἀσθενῆ πρὸς ἀντιπαράταξιν, ἐλεήσας ἔδωκός μοι τὴν ἀπὸ τῶν τοῦ πονηροῦ παγίδων ἐλευθερίαν· ἀνδρεῖον γὰρ ἔστι κατὰ ψυχὴν, ἀδελφοί, τὸ κρατηθέντα ταῖς τοῦ ἐχθροῦ πάγαις, καὶ περιπεσόντα τοῖς βρόχοις τῆς ἀμαρτίας, δυνηθῆναι τῇ μετανοίᾳ διαφυγεῖν. Διὰ τοῦτο προνοία μείζονι τὰ καθ' ἡμᾶς διευθύνεται, καὶ πολλάκις μικρὸν ἢ μηδὲν σπουδάσαντες, πολλῶν καὶ μεγάλων παθῶν ἀνώτεροι σὺν Θεῷ διεμείναμεν, συμπαθῶς κουφισθέντες διὰ τὴν ἡμε-

ἀπό τόν Θεό ἢ ταπεινώσις καί ἡ ἀποφυγή ἐπάρσεως ἀπέναντι
 στούς στερουμένους, ἀπαράδεκτη δέ ἡ ἔπαρσις γι' αὐτά, σάν νά
 ἀποκτήθηκαν μέ ἰδική μας προσπάθεια καί γνῶσι, καί ἡ κατά-
 κρισις ἐναντίον αὐτῶν πού δέν ἔχουν πράγματα. Ὅτι δέ εἶναι
 ἄρρωστος καί στά δύο αὐτά ὁ Φαρισαῖος, ἐλέγχεται ἀπό τόν
 ἑαυτό του καί τά λόγια του. Διότι, ἐνῶ ἀνέβηκε στόν ναό γιά νά
 εὐχαριστήσῃ, ὄχι νά δεηθῇ, μέ τήν εὐχαριστία πρὸς τόν Θεό
 ἀνέμιξε ἀφρόνως καί ἀθλίως ἔπαρσι καί κατάκρισι. Διότι, λέ-
 γει, ἀφοῦ ἐστάθηκε καθ' ἑαυτόν, προσευχήθηκε τά ἐξῆς: «Θεέ,
 σ' εὐχαριστῶ, πού δέν εἶμαι ὅπως οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ἄρπαγες,
 ἄδικοι, μοιχοί»¹⁵.

- 9 Ἡ στάσις τοῦ Φαρισαίου δέν δηλώνει τήν δουλική παρά-
 στασι, ἀλλά τήν ἀδιάντροπη ὑπεροψία, πού εἶναι ἀντίθετη πρὸς
 ἐκεῖνον πού ἀπό ταπεινώση δέν ἔχει τό θάρρος οὔτε τούς
 ὀφθαλμούς νά ὑψώσῃ πρὸς τόν οὐρανό. Εὐλόγως δέ προσευχό-
 ταν καθ' ἑαυτόν ὁ Φαρισαῖος· διότι δέν ἀνέβηκε πρὸς τόν Θεό,
 ἄν καί δέν ἀγνοοῦσε τόν καθήμενο ἐπάνω στά Χερουβίμ καί
 ἐπιβλέποντα τά τελευταῖα σημεῖα τῶν ἀβύσσων. Ἡ προσευχή
 του ἦταν ὡς ἐξῆς. Ἀφοῦ εἶπε, «σ' εὐχαριστῶ», δέν προσέθεσε,
 διότι ἀπό εὐσπλαγχνία, σάν σέ ἀσθενῇ ν' ἀντιπαραταχθῇ, μοῦ
 ἔδωσες δωρεάν τήν ἀπαλλαγὴ ἀπό τίς παγίδες τοῦ πονηροῦ.
 Διότι, ἀδελφοί, εἶναι ἀνδρεῖο κατά τήν ψυχὴ, τό νά κατορθώσῃ
 κανεὶς, ἀφοῦ ἐπιάσθηκε στίς παγίδες τοῦ ἐχθροῦ καί ἔπεσε
 στούς βρόχους τῆς ἁμαρτίας, νά διαφύγῃ μέ τήν μετάνοια. Γι'
 αὐτό οἱ ὑποθέσεις μας διευθύνονται ἀπό ἀνωτέρα πρόνοια καί
 πολλές φορές, ἐνῶ καταβάλαμε μικρὴ ἢ καθόλου προσπάθεια,
 ἐμείναμε μέ τῆ βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἀνώτεροι πολλῶν καί μεγά-
 λων παθημάτων, ἀνακουφισθέντες ἀπό συμπάθεια λόγῳ τῆς
 ἀσθενείας μας. Καί πρέπει ν' ἀναγνωρίζωμε τήν δωρεά καί νά

τέραν ἀσθένειαν· καὶ δεῖ τῆς δωρεᾶς ἐπιγνώμονας ἡμᾶς εἶναι, καὶ ταπεινοῦσθαι τοῦ παρασχόντος ἐνώπιον, ἀλλὰ μὴ ἐπαίρεσθαι.

10 Ὁ δὲ Φαρισαῖος, «εὐχαριστῶ σοι», φησὶν, ὁ Θεός· οὐχ ὅτι ἔλαβον βοήθειάν τινα παρὰ σοῦ, ἀλλ' «ὅτι οὐκ εἰμὶ ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων»· ὡς ἂν οἴκοθεν καὶ παρ' ἑαυτοῦ καὶ ἐξ οἰκείας ἔχων δυνάμεως τὸ μὴ εἶναι ἄρπαξ, καὶ μοιχὸς καὶ ἄδικος εἶπερ ἄρα καὶ οὐκ ἦν· οὐ γὰρ προσεῖχεν ἑαυτῷ, ἵνα δίκαιος εἶη πιστεύεσθαι περὶ ἑαυτοῦ λέγων, ἀλλὰ πάντας μᾶλλον ἔβλεπεν, ἢ ἑαυτόν, καὶ πάντας, ὧ τῆς ἀπονοίας, ἐξουδενῶν, ἓνα μόνον ὤφετο δίκαιον εἶναι καὶ σώφρονα, ἑαυτόν· «οὐκ εἰμί», γάρ φησιν, «ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ Τελώνης». Τῆς ἀνοίας εἶπεν ἂν τις πρὸς αὐτόν, καὶ εἰ πλὴν σοῦ, πάντες ἄδικοί τε καὶ ἄρπαγες, τίς ὁ τὴν ἄρπαγὴν καὶ τὴν κάκωσιν ὑφιστάμενος; Τί δὲ καὶ ὁ Τελώνης οὗτος, καὶ ἡ τούτου κατ' ἐξοχὴν προσθήκη; Οὐχ εἷς ὢν ἀπάντων μετὰ τῶν λοιπῶν καὶ οὗτος τῆ παρὰ σοῦ κοινῆ, καὶ ὡς εἶπεῖν οἰκουμενικῆ κατακρίσει συμπεριεληπται; Ἡ διπλασίας ἔδει τούτῳ τῆς καταδίκης, ὡς ὑπὸ τοὺς φαρισαϊκοὺς σοὺς ὀφθαλμοὺς, εἰ καὶ μακρὰν ἐστῶτι; Ἄλλως τε καὶ τελώνην μὲν ὑπάρχοντα φανερώς, ἄδικον ἦδεις ὄντα, μοιχὸν δὲ πόθεν; Ἡ σὲ τοῦτον ἀδικεῖν καὶ προπηλακίζειν ἀνεύθυνον, ἐπειδὴ περ οὗτος ἄλλους ἠδίκηει; Οὐκ ἔστι τοῦτο οὐκ ἔστιν, ἀλλ' οὗτος μὲν φέρων ἐν ταπεινῷ τῷ φρονήματι τὴν σὴν ὑπερήφανον κατηγορίαν, καὶ τῷ Θεῷ προσφέρων σὺν αὐτομεμψίᾳ τὴν ἰκεσίαν, ἀφεθήσεται παρ' αὐτοῦ δικαίως τῆς ὑπὲρ ὧν αὐτὸς ἠδίκησε καταδίκης· σὺ δὲ καταδικασθήσῃ δικαίως, ὑπερηφάνως ἐκείνου τε καὶ πάντων ἀνθρώπων κατηγορῶν, καὶ μόνον ἀπάντων σεαυτὸν δικαιῶν. «Οὐκ εἰμὶ ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί».

τεπεινωνώμαστε ενώπιον αὐτοῦ πού τήν ἔκαμε, ἀλλά νά μή κομπάζωμε.

- 10 Ὁ Φαρισαῖος ὁμως λέγει, «σ' εὐχαριστῶ, Θεέ», ὄχι διότι ἔλαβα καμμιά βοήθεια ἀπό σένα, ἀλλά «διότι δέν εἶμαι ὅπως οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι»: σάν νά διέθετε ἀφ' ἑαυτοῦ καί ἀπό προσωπική του ἰκανότητα τό προσόν ὅτι δέν ἦταν ἄρπαξ, μοιχός καί ἄδικος, ἂν φυσικά τά διέθετε κιόλας. Δέν ἐπρόσεχε πραγματικά στόν ἑαυτό του, ἀλλά ἔβλεπε περισσότερο ὄλους τούς ἄλλους παρά τόν ἑαυτό του, κι' ἐξουθενώνοντας ὄλους - ποιά παραφροσύνη -, ἕναν μόνο ἐθεωροῦσε δίκαιο καί σῶφρονα, τόν ἑαυτό του· «δέν εἶμαι», λέγει, «ὅπως οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ἄρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ ὅπως αὐτός ὁ τελώνης». Πόση μωρία, θά μπορούσε κανεῖς νά τοῦ εἰπῇ. Καί ἂν ὄλοι ἐκτός ἀπό σένα εἶναι ἄδικοι καί ἄρπαγες, τότε ποιός εἶναι αὐτός πού ὑφίσταται τήν ἄρπαγή καί τήν κάκωσι; Τί συμβαίνει δέ καί μέ αὐτόν τόν τελώνη καί τήν κατ' ἐξοχήν αὐτοῦ προσθήκη στή διήγησι; Ἀφοῦ εἶναι καί αὐτός ἕνας ἀπό ὄλους δέν ἔχει συμπεριληφθῆ μαζί μέ τούς ἄλλους στήν ἀπό σένα κοινή καί θά ἐλέγαμε οἰκουμενική κατάκρισι; Ἦ ἐπρεπε αὐτός νά ὑποστῇ διπλῇ καταδίκη, κρινόμενος ἀπό τούς φαρισαϊκούς ὀφθαλμούς σου, ἂν καί ἐστεκόταν μακριά σου; Ἦ ἄλλωστε ὅτι ἦταν ἄδικος, τό ἐγνώριζες, ἀφοῦ ἦταν φανερά τελώνης, ὅτι ὁμως ἦταν μοιχός, ἀπό ποῦ τό ἐγνώριζες; Ἦ μήπως δικαιούσαι νά τόν ἀδικῆς καί νά τόν προπηλακίσης, ἐπειδή αὐτός ἀδικοῦσε ἄλλους; Δέν εἶναι ἔτσι, δέν εἶναι ἀλλ' αὐτός μέν βαστάζοντας μέ ταπεινό φρόνημα τήν ὑπερήφανη κατηγορία σου καί προσφέροντας στόν Θεό μέ αὐτομεμψία τήν ἰκεσία, θ' ἀπαλλαγῇ ἀπό αὐτόν τῆς καταδίκης δικαίως δι' ὅσα ἀδίκησε, ἐσὺ δέ θά καταδικασθῆς δικαίως, διότι κατηγορεῖς ὑπεροπτικῶς ἐκεῖνον καί ὄλους τούς ἄνθρώπους, καί ἀπό ὄλους μόνο τόν ἑαυτό σου δικαιώνεις. «Δέν εἶμαι ὅπως οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ἄρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί».

11 Ταῦτα τὰ ρήματα καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν πρὸς πάντας ἀνθρώπους ὑπεροψίαν τοῦ Φαρισαίου παρίστησι, πρὸς δὲ καὶ τὸ κἄνον τῆς αὐτοῦ συνειδήσεως· τούς τε γὰρ ἀνθρώπους κοινῇ πάντας ἐξουδενεῖ φανερώς, καὶ τὴν τῶν κακῶν ἀποχὴν οὐ τῇ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τῇ καθ' ἑαυτὸν δυνάμει προσμαρτυρεῖ. Εἰ δὲ εὐχαριστεῖν φησιν, ἀλλὰ τάχα διὰ τοῦτο, καὶ πλὴν αὐτοῦ πάντας ἀνθρώπους ἀκολάστους εἶναι νομίζει καὶ ἀδίκους καὶ ἄρπαγας, ὡς μηδενί, πλὴν αὐτῷ, ἀξιοῦντος τοῦ Θεοῦ τὴν ἀρετὴν παρασχεῖν. Ἄλλ' εἰ πάντες οἱ λοιποὶ τοιοῦτοι, τὰ τοῦ Φαρισαίου τούτου προκειῖσθαι τούτοις πᾶσι πρὸς διαρπαγὴν ἐχρῆν. Οὐ φαίνεται δὲ οὕτως· ἐπάγει γὰρ αὐτός, ὅτι «νηστεύω δις τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι». Οὐχ ὅσα κέκτηται φησιν ἀποδεκατοῦν, ἀλλ' ὅσα κτᾶται, τὰς προσθῆκας καὶ τὰς ἐπαυξήσεις τῆς οἰκείας περιουσίας διὰ τούτου δηλῶν. Οὐκοῦν εἶχε μὲν ἄπερ ἐκέκτητο, προσελάμβανε δὲ ἀναπηρεάστως ἄπερ ἐδύνατο· πῶς οὖν χωρὶς αὐτοῦ πάντες ἤρπαζον καὶ ἠδίκουν; Οὕτως αὐτέλεγκτόν ἐστιν καὶ αὐτεπίβουλον ἢ κακία! οὕτως ἐστὶ συγκεκραμμένον αἰεὶ τὸ ψεῦδος τῇ ἀπονοίᾳ.

12 Τὴν μὲν οὖν ἀποδεκάτωσιν εἰς παράστασιν ἐκ περιουσίας τῆς οἰκείας δικαιοσύνης προήγαγε· πῶς γὰρ ἄρπαξ ἔσται τῶν ἀλλοτρίων ὁ ἀποδεκατῶν τὰ οἰκεῖα; Τὴν δὲ νηστείαν εἰς τὴν τῆς σωφροσύνης ἐπίδειξιν· ποιητικὴ γὰρ ἀγνεΐας ἢ νηστεία ἐστίν. Ἔστω τοίνυν, σώφρων ὑπάρχεις καὶ δίκαιος, εἰ δὲ βούλει, καὶ σοφὸς καὶ νουνεχὴς καὶ ἀνδρεῖος καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον· εἰ μὲν παρὰ σεαυτοῦ λαβὼν ἔχεις, καὶ μὴ παρὰ τοῦ Θεοῦ, τί καταψεύδῃ καὶ τοῦ τῆς προσευχῆς σχήματος καὶ εἰς τὸ ἱερὸν ἀναβαίνεις καὶ εὐχαριστεῖν μάτην λέγεις; Εἰ δὲ παρὰ Θεοῦ λαβὼν ἔχεις, οὐκ ἔλα-

11 Αὐτά τὰ λόγια ἀποδεικνύουν τὴν ὑπεροψία τοῦ Φαρισαίου καί πρὸς τὸν Θεό καί πρὸς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐπίσης καί τὸ ψευδολόγο τῆς συνειδήσεώς του· διότι ἀφ' ἐνός μὲν ἐξουθενώνει σαφῶς ὄλους μαζί τοὺς ἀνθρώπους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποδίδει τὴν ἀποφυγὴ τῶν κακῶν ὄχι στὴν δύναμι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ στὴν ἰδική του. Ἐὰν δὲ λέγη ὅτι εὐχαριστεῖ, ὁ λόγος εἶναι αὐτός· ὅτι πλήν ἑαυτοῦ νομίζει ὅτι ὄλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀκόλαστοι καί ἄδικοι καί ἄρπαγες, ὡσάν ὁ Θεός νὰ μὴ ἀξιώσει κανένα ἄλλον πλήν αὐτοῦ νὰ τοῦ παράσχη τὴν ἀρετή. Ἄλλ' ἂν ὄλοι ἦσαν τέτοιοι, ἔπρεπε σὲ ὄλους αὐτοὺς νὰ εὐρίσκωνται ἐμπρὸς των πρὸς διαρπαγὴ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Φαρισαίου τούτου. Δέν φαίνεται ὅμως κάτι τέτοιο· διότι προσθέτει αὐτός, «νηστεύω δύο φορές τὸ Σάββατο, δίνω τὸ δέκατο ἀπὸ ὅσα ἀποκτῶ». Δέν λέγει ὅτι δίνει τὸ δέκατο ἀπὸ ὅσα κατέχει, ἀλλὰ ἀπὸ ὅσα ἀποκτᾶ, δηλώνοντας μὲ αὐτὸ τίς προσθῆκες καί ἐπαυξήσεις τῆς περιουσίας του. Ἐπομένως εἶχε μὲν ὅσα κατεῖχε, προσελάμβανε δὲ ἀνεμποδίστως ὅσα μπορούσε. Πῶς λοιπόν ὄλοι οἱ ἄνθρωποι πλήν αὐτοῦ ἄρπαζαν καί ἀδικοῦσαν; Τόσο αὐτοέλεγκτο καί αὐτεπίβουλο πρᾶγμα εἶναι ἡ κακία! Τόσο πολὺ ἀνάμικτο μὲ τὴν παραφροσύνη εἶναι πάντοτε τὸ ψεῦδος!

12 Τὴν μὲν ἀποδεκάτισι τῶν εἰσοδημάτων του προέβαλε γιὰ ν' ἀποδείξη πλήρως τὴν δικαιοσύνη του· διότι πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι ἄρπαξ τῶν ξένων ἀγαθῶν αὐτός πού ἀποδεκατίζει τὰ δικά του; Τὴν δὲ νηστεία προέβαλε γιὰ τὴν ἐπίδειξι τῆς σωφροσύνης· διότι ἡ νηστεία εἶναι πρόξενος τῆς ἀγνείας. Ἐστω λοιπόν, εἶσαι σῶφρων καί δίκαιος, ἂν δὲ θέλης, καί σοφός καί νουνεχῆς καί ἀνδρεῖος καί ὅ,τι ἄλλο παρόμοιο· ἂν μὲν τὸ ἀπέκτησες ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου, καί ὄχι ἀπὸ τὸν Θεό, γιατί προσφεύγεις ψευδῶς στό σχῆμα τῆς προσευχῆς κι' ἀνεβαίνεις στόν ναό καί λέγεις ματαίως ὅτι προσφέρεις εὐχαριστία; Ἐὰν δὲ τὸ ἀπέκτησες ἀπὸ τὸν Θεό, δέν τὸ ἔλαβες γιὰ νὰ κομπάζης, ἀλλὰ γιὰ νὰ

βες ἵνα κομπάζης, ἀλλ' ἵνα πρὸς οἰκοδομὴν τοῖς ἄλλοις ὑπάρχης εἰς δόξαν τοῦ παρασχόντος. Χαίρειν οὖν ὡς ἀληθῶς ἔδει σὺν ταπεινώσει καὶ εὐχαριστεῖν καὶ τῷ δόντι καὶ δι' οὗς ἔλαβεν· οὐ γὰρ ὑπὲρ ἑαυτῆς μᾶλλον ἢ διὰ τοὺς ὀρῶντας ἢ λαμπὰς λαμβάνει τὸ φῶς. Σάββατον δέ φησιν ὁ Φαρισαῖος οὐ τὴν ἐβδόμην ἡμέραν, ἀλλὰ τὴν ἐβδομάδα τῶν ἡμερῶν, ὧν τὰς δύο νηστήμους ἄγων μεγαλαυχεῖ, ἀγνοῶν ὅτι αὐταὶ μὲν ἀνθρώπινα ἀρεταί, ἢ δὲ ὑπερηφανία δαιμονιώδης· διὸ καὶ ἀχρειοῖ ταύτας καὶ συγκατασπᾶ συζυγεῖσα, κἂν ἀληθεῖς ὦσι, πόσω μᾶλλον εἰ κεκιβδηλευμέναι.

13 Ἄλλ' ὁ μὲν Φαρισαῖος τοιαῦτα. «Ὁ δὲ Τελώνης μακρόθεν ἔστῳς, οὐκ ἠθέλεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἄραι, ἀλλ' ἔτυπεν εἰς τὸ ἑαυτοῦ στῆθος, λέγων· «Ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ». Ὁρᾶτε τὴν ταπείνωσιν ὄση, καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν αὐτομεμψίαν; ὀρᾶτε τὴν ἄκραν συστολὴν τῆς τε διανοίας καὶ τῶν αἰσθήσεως, ἅμα δὲ καὶ τὴν συντριβὴν τῆς καρδίας τῇ προσευχῇ τοῦ Τελώνου τούτου συγκεκραμμένην; Ἀναβὰς γὰρ εἰς τὸ ἱερὸν ὑπὲρ τῆς τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων ἀφέσεως δεησόμενος, καλὰς ἐπηγάγετο μεθ' ἑαυτοῦ τὰς μεσιτενούσας πρὸς τὸν Θεόν, τὴν ἀκαταίσχυντον πίστιν, τὴν ἀκατάκριτον αὐτομεμψίαν, τὴν μὴ ἐξουδενωμένην συντριβὴν τῆς καρδίας, τὴν ὑψοῦσαν ταπείνωσιν. Συνῆψε δὲ καὶ τῇ προσευχῇ τὴν προσοχὴν ἄριστα. Μακρόθεν γὰρ φησιν ἔστῳς ὁ Τελώνης οὗτος. Οὐκ εἶπε σταθεὶς ὡς ἐπὶ τοῦ Φαρισαίου, ἀλλ' ἔστῳς· τὴν ἐπὶ πολὺ παράτασιν τῆς στάσεως διὰ τούτου δηλῶν, ὁμοῦ δὲ καὶ τὸ ἐπίμονον τῆς δεήσεως καὶ τῶν ἰλαστηρίων ρημάτων· μηδὲν γὰρ ἕτερον μήτε προτιθείς, μήτε διανοούμενος, ἑαυτῷ μόνῳ προσεῖχε καὶ τῷ Θεῷ, αὐτὴν ἐφ' ἑαυτὴν στρέ-

ἐνεργῆς πρὸς οἰκοδομὴ τῶν ἄλλων σέ δόξα αὐτοῦ πού τό ἔδω-
σε. Ἔπρεπε λοιπόν πραγματικά νά χαίρεσαι μέ ταπείνωσι καί
νά προσφέρῃς εὐχαριστίες, καί σ' αὐτόν πού τό ἔδωσε καί σ'
αὐτούς χάριν τῶν ὁποίων τό ἔλαβες· διότι ἡ λαμπάδα παίρνει τό
φῶς ὄχι γιά τόν ἑαυτό της, ἀλλά γιά τούς βλέποντας. Σάββατο
δέ ὀνομάζει ὁ Φαρισαῖος ὄχι τήν ἐβδόμη ἡμέρα, ἀλλά τήν
ἐβδομάδα ἡμερῶν, στίς δύο ἀπό τίς ὁποῖες νηστεύει, ὅπως με-
γαλαυχεῖ, ἀγνοώντας ὅτι αὐτές μέν εἶναι ἀνθρώπινες ἀρετές, ἡ
δέ ὑπερηφάνεια εἶναι δαιμονική. Γι' αὐτό, ὅταν συζευχθῇ μέ
αὐτές, τίς ἀχρηστεύει καί τίς συγκαταρρίπτει, ἀκόμη καί ἂν εἶ-
ναι ἀληθινές· πόσο μᾶλλον ἂν εἶναι κίβδηλες.

- 13 Αὐτά εἶπε ὁ Φαρισαῖος. «Ὁ δέ Τελώνης, στεκόμενος ἀπό-
μακρα, δέν ἤθελε οὔτε τούς ὀφθαλμούς νά σηκώσῃ πρὸς τόν
οὐρανό, ἀλλ' ἐκτυποῦσε τό στήθος του λέγοντας· Θεέ, εὐ-
σπαλγχνίσου με τόν ἁμαρτωλό». Βλέπετε πόση εἶναι ἡ ταπεί-
νωσις καί ἡ πίστις καί ἡ αὐτομεμψία; Βλέπετε τήν ἄκρα συστο-
λή τῆς διανοίας καί τῶν αἰσθήσεων, συγχρόνως δέ καί τήν συν-
τριβή τῆς καρδίας ἀναμεμιγμένες μέ τήν προσευχή τοῦ τελώνη
τούτου; Διότι ὅταν ἀνέβηκε στό ναό, γιά νά προσευχηθῇ ὑπέρ
τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτημάτων του, ἔφερε μαζί του καλά ἐφό-
δια μεσιτευτικά πρὸς τόν Θεό, τήν ἀκαταίσχυντη πίστι, τήν ἀκα-
τάκριτη αὐτομεμψία, τήν ἀκαταφρόνητη συντριβή τῆς καρδίας,
τήν ἐξυψωτική ταπείνωσι. Συνεδύασε δέ μέ τήν προσευχή καί
τήν προσοχή ἄριστα. Διότι, λέγει, «ὁ Τελώνης αὐτός στεκόμε-
νος ἀπόμακρα». Δέν εἶπε 'σταθεῖς', ὅπως στήν περίπτωσι τοῦ
Φαρισαίου, ἀλλά «ἐστῶς», δηλώνοντας μέ αὐτό τήν ἐπί πολύ
παράτασι τῆς στάσεως, μαζί δέ καί τό ἐπίμονο τῆς δεήσεως καί
τῶν ἱκετευτικῶν λόγων· διότι, χωρίς νά προβάλλῃ οὔτε νά δια-
νοηθῇ τίποτε ἄλλο, ἐπρόσεχε μόνο στόν ἑαυτό του καί τόν
Θεό, περιστρέφοντας στόν ἑαυτό της καί πολλαπλασιάζοντας

φων καὶ πολυπλασιάζων μόνην τὴν μονολόγιστον δέησιν, ὅπερ ἀνυσιμώτατόν ἐστι προσευχῆς εἶδος.

14 «Μακρόθεν οὖν», φησὶν, «ὁ Τελώνης ἐστῶς, οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἄραι». Αὕτη ἡ στάσις, καὶ στάσις ἦν ὁμοῦ καὶ ὑπόπτωσις, καὶ οὐκ εὐτελοῦς δούλου μόνον, ἀλλὰ καὶ καταδίκου παράστασις. Ἐμφαίνει δὲ καὶ τὴν ἀφειμένην τῆς ἀμαρτίας ψυχὴν, μακρὰν μὲν οὔσαν ἔτι Θεοῦ, διὰ τὸ μήπω τὴν δι' ἔργων ἔχει πρὸς αὐτὸν παρρησίαν, ἐγγίζειν δὲ προσδόκιμον οὔσαν Θεῷ, διὰ τὴν ἀποχὴν τῶν κακῶν καὶ τὴν ἀγαθὴν ἤδη πρόθεσιν. Οὕτως οὖν μακρόθεν ὁ Τελώνης ἐστῶς, οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἄραι, τῷ τρόπῳ καὶ τῷ σχήματι τὴν οἰκείαν κατάγνωσιν καὶ αὐτομεμψίαν ἐπιδεικνύμενος· ἀνάξιον γὰρ ἑαυτὸν ἠγεῖτο καὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ κατὰ τὴν γῆν ἱεροῦ. Διὸ τοῦ μὲν ἐπὶ τῶν προθύμων εἰστήκει, πρὸς δὲ τὸν οὐρανὸν οὐδὲ ἀτενίζειν ἐτόλμα, πόσω μᾶλλον πρὸς τὸν τοῦ οὐρανοῦ Θεόν· ἀλλ' ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς κατανύξεως τύπτων τὸ ἑαυτοῦ στήθος καὶ πληγῶν ἑαυτὸν ἄξιον παριστὰς ἐντεῦθεν, βαρυπενθῶν καὶ τοὺς στεναγμοὺς ἀναπέμπων ἐκεῖθεν καὶ τὴν κεφαλὴν ὡς κατάκριτος κλίνων, ἀμαρτωλὸν ἐκάλει καὶ τὸ ἴλασμὸν πιστῶς ἐπεζήτηι, λέγων· «Ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῷ ἀμαρτωλῷ». Ἐπίστευσε γὰρ τῷ λέγοντι «ἐπιστράφητε πρὸς με καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς», καὶ τῷ προφήτῃ μαρτυροῦντι, «εἶπα ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ, καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου».

μόνην τήν μονολόγιστη δέησι, πού εἶναι τό ἀποτελεσματικώτερο εἶδος προσευχῆς.

- 14 «Στεκόμενος λοιπόν ὁ Τελώνης ἀπόμακρα, λέγει, δέν ἤθελε οὔτε τούς ὀφθαλμούς νά σηκώση πρὸς τόν οὐρανόν». Αὐτή ἡ στάσις ἦταν συγχρόνως καί στάσις καί ὑπόκυψις, καί δεῖγμα ὄχι μόνο εὐτελοῦς δούλου, ἀλλά καί καταδίκου. Μαρτυρεῖ δέ καί τήν ἀπαλλαγμένη ἀπό τήν ἀμαρτία ψυχή, πού εἶναι μέν ἀκόμη μακριά ἀπό τόν Θεόν, διότι δέν ἔχει ἀκόμη τήν πρὸς αὐτόν παρρησία διὰ τῶν ἔργων, ἀλλ' ἐλπίζει νά ἐγγίση τόν Θεόν, λόγω τῆς ἀποχῆς ἀπό τά κακά καί τῆς ἀγαθῆς ἤδη προθέσεώς της. Στεκόμενος λοιπόν ἔτσι ἀπόμακρα ὁ Τελώνης δέν ἤθελε οὔτε τούς ὀφθαλμούς νά σηκώση στόν οὐρανόν, ἐπιδεικνύοντας μέ τόν τρόπο καί τό σχῆμα τήν αὐτοκατάκρισι καί αὐτομεμψία του· διότι ἐθεωροῦσε τόν ἑαυτό του ἀνάξιον καί τοῦ οὐρανοῦ καί τοῦ ἐπιγείου ναοῦ. Γι' αὐτό τοῦ μέν ναοῦ ἐστεκόταν στά πρόθυρα, πρὸς τόν οὐρανόν δέ δέν ἐτολμοῦσε οὔτε ν' ἀτενίσῃ, πόσο μᾶλλον πρὸς τόν Θεόν τοῦ οὐρανοῦ· ἀλλά κτυπώντας τό στήθος του ἀπό τήν σφοδρά κατάνυξι καί παριστώντας ἔτσι τόν ἑαυτό του ἄξιον τιμωρίας, ἀναπέμποντας ἀπό ἐκεῖ βαρυπενθῆς τούς στεναγμούς καί κλίνοντας σάν κατάδικος τήν κεφαλῆ, ἀποκαλοῦσε τόν ἑαυτό του ἀμαρτωλό κι' ἐζητοῦσε μέ πίστι τόν ἴλασμό, λέγοντας· «Θεέ, εὐσπλαγχνίσου με τόν ἀμαρτωλό». Διότι ἐπίστευσε στόν λέγοντα, «ἐπιστρέψετε πρὸς ἐμένα καί ἐγὼ θά ἐπιστρέψω πρὸς σᾶς»¹⁶, καί στόν προφήτη πού διεβεβαίωσε, «εἶπα, θά ἐξομολογηθῶ στόν Κύριο τήν ἀνομία μου ἐναντίον μου, καί σύ ἄφησες τήν ἀσέβεια τῆς καρδίας μου»¹⁷.

17. Ψαλμ. 31,5.

15 Τί δὴ τὸ ἐπὶ τούτοις; «Κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος», φησὶν ὁ Κύριος, «ἢ ἐκεῖνος· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται». Ὡς γὰρ αὐτόχρημα τύφος ἐστὶν ὁ διάβολος καὶ ἰδιὸν ἐστὶ τούτῳ ἢ ὑπερηφανία κακόν, διὸ καὶ νικᾷ καὶ συγκατασπᾷ συμμιγεῖσα πᾶσαν ἀρετὴν ἀνθρωπίνην, οὕτως ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ταπεινώσις ἀγγέλων τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν ἀρετὴ καὶ νικᾷ πᾶσαν ἀνθρωπίνην κακίαν ἐπιγενομένην τῷ πταίσαντι· ὄχημά γάρ ἐστὶν ἢ ταπεινώσις τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀναβάσεως, κατὰ τὰς νεφέλας ἐκεῖνας, αἱ μέλλουσιν ἀνοίσειν πρὸς τὸν Θεὸν τοὺς ἐσομένους εἰς ἀπείρους αἰῶνας μετὰ Θεοῦ, καθάπερ ὁ ἀπόστολος προεφήτευσεν· «ἀρπαγησόμεθα», λέγων, «ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα». Οἶον γάρ τις ἐστὶ νεφέλη, καὶ ἢ ταπεινώσις, διὰ μετανοίας συστᾶσα καὶ τὰς τῶν δακρῦων λιβάδας ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἀφιεῖσα καὶ τοὺς ἀξιούς ἐκ τῶν ἀναξίων ἐξάγουσα καὶ ἀνάγουσα καὶ τῷ Θεῷ συνιστᾶσα, δωρεὰν δεδικαιωμένους διὰ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς προαιρέσεως.

16 Ἄλλ' ὁ μὲν Τελώνης κακοτέχνως σφετεριζόμενος τὰ ἀλλότρια πρότερον, τῆς κακοτεχνίας ἀφέμενος ὕστερον καὶ μὴ δικαιοῶν ἑαυτὸν, δεδικαίωται, ὁ δὲ Φαρισαῖος τῶν ἄλλοις προσηκόντων μὴ ἀντεχόμενος καὶ δικαιοῶν ἑαυτὸν κατακέκριται. Οἱ δὲ καὶ τῶν ἄλλοις προσηκόντων μὴ ἀπεχόμενοι, καὶ δικαιοῦν ἐπιχειροῦντες ἑαυτούς, τί πείσονται;

17 Ἀλλὰ τούτους μὲν ἀφῶμεν, ἐπεὶ καὶ ὁ Κύριος, ὡς ἄρα μὴ λόγῳ καταπειθεῖς. Ἔστι δ' ὅτε καὶ ἡμεῖς ταπεινούμεθα προσευχό-

15 Τί συνέβηκε λοιπόν ἔπειτα ἀπό αὐτά; «Κατέβηκε αὐτός δικαιωμένος», λέγει ὁ Κύριος, «καί ὄχι ἐκεῖνος· διότι ὅποιος ὑψώνει τόν ἑαυτό του θά ταπεινωθῆ, ἐνῶ ὅποιος ταπεινώνει τόν ἑαυτό του θά ὑψωθῆ». Πραγματικά, ὅπως ὁ Διάβολος εἶναι ἡ ἴδια ἡ ὑπεροψία καί ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι τό ἰδιαίτερο κακό του, γι' αὐτό καί συναπτομένη μέ ὁποιαδήποτε ἀνθρώπινη ἀρετή τήν νικᾷ καί τήν καταρρίπτει, ἔτσι ἡ ταπείνωσις ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀρετή τῶν ἀγαθῶν ἀγγέλων καί νικᾷ κάθε ἀνθρώπινη κακία πού ἐπέρχεται στόν πταιστή. Διότι ἡ ταπείνωσις εἶναι ὄχημα τῆς ἀναβάσεως πρὸς τόν Θεό, ὅπως ἐκεῖνα τά σύννεφα, πού πρόκειται ν' ἀνυψώσουν πρὸς τόν Θεό αὐτούς πού θά μείνουν σέ ἀπείρους αἰῶνες μαζί μέ τόν Θεό, καθὼς προεφήτευσεν ὁ ἀπόστολος, λέγοντας, «θ' ἀρπαγοῦμε στά σύννεφα γιά συνάντησι τοῦ Κυρίου στόν ἀέρα, κι' ἔτσι θά εἴμαστε πάντοτε μαζί μέ τόν Κύριο»¹⁸. Ὅ,τι δηλαδή εἶναι ἡ νεφέλη, εἶναι καί ἡ ταπείνωσις, πού συστήνεται διά μετανοίας καί ἀφήνει ἀπό τούς ὀφθαλμούς ρυάκια μέ δάκρυα, ἐξάγει τούς ἀξίους ἀπό τά ἀνάξια, τούς ἀνεβάζει καί τούς συνάπτει μέ τόν Θεό, δικαιωμένους δωρεάν λόγῳ τῆς εὐγνώμονος προαιρέσεως.

16 Καί ὁ μέν Τελώνης σφετεριζόμενος πρωτύτερα κακοτέχνως τά ξένα πράγματα, ἀλλ' ἔπειτα, ἐγκαταλείποντας τήν διαστροφή καί μή δικαιώνοντας τόν ἑαυτό του, ἐδικαιώθηκε, ὁ δέ Φαρισαῖος, μή οἰκειοποιούμενος τά ἀνήκοντα σέ ἄλλους, ἀλλά δικαιώνοντας τόν ἑαυτό του, καταδικάσθηκε. Τώρα, ἐκεῖνοι πού καί οἰκειοποιοῦνται τά ἀνήκοντα στούς ἄλλους καί ἐπιχειροῦν νά δικαιώσουν τούς ἑαυτούς των, τί θά πάθουν;

17 Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμε τώρα αὐτούς, ἀφοῦ καί ὁ Κύριος τούς

18. Α' Θεσσ. 4,17.

μενοι, καὶ ἴσως οἰόμεθα τοῦ Τελώνου κομίζεσθαι τὸ δικαίωμα. Οὐκ ἔχει δὲ οὕτως· ἐκεῖνο γὰρ δεῖ σκοπεῖν, ὅτι παρὰ τοῦ Φαρισαίου κατὰ πρόσωπον ὁ Τελώνης καὶ μετὰ τὸ ἐκστῆναι τῆς ἀμαρτίας ἐξουθενούμενος καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐξουθενῶν κατεδίκαζε μὴ μόνον οὐκ ἀντιλέγων, ἀλλὰ καὶ συνηγορῶν ἐκείνῳ καθ' ἑαυτοῦ.

18 Ὅταν οὖν καὶ αὐτὸς τὴν ἐν χερσὶ κακίαν ἀφείς, τοῖς δι' αὐτὴν ἐξουθενοῦσι καὶ λοιδοροῦσιν οὐκ ἀντιλέγῃς, ἀλλὰ συγκαταδικάζων σαυτὸν, ὡς ὄντα τοιοῦτον, διὰ προσευχῆς ἐν κατανύξει πρὸς μόνον καταφεύγεις τὸν ἐκ Θεοῦ ἰλασμόν, ἴσθι σεσωσμένος τελώνης ὢν. Πολλοὶ γάρ φησιν ἑαυτοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ λέγομεν ἴσως καὶ ἔχομεν· ἀτιμία δὲ καρδίαν ἐδοκίμασεν· ὥσπερ γὰρ ὁ μέγας Παῦλος πόρρω τῆς φαρισαϊκῆς μεγαλαυχίας ἐστὶ, καίτοι πρὸς τοὺς ἐν Κορίνθῳ γλώσσαις λαλοῦντας γράφων, «εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν» (ἵνα γὰρ ἐκείνους καταστείλῃ κατὰ τῶν μὴ τὸ χάρισμα κεκτημένων ἐπαιρομένους, τοιαῦτα γράφει ὁ ἀλλαχοῦ πάντων περίφημα ἑαυτὸν εἶναι λέγων)· ὥσπερ οὖν ὁ Παῦλος ἐκεῖνα γράφων, πόρρω τῆς φαρισαϊκῆς μεγαλαυχίας ἐστίν, οὕτως ἐστὶ καὶ τὰ τοῦ Τελώνου ρήματα λέγειν, καὶ ταπεινολογεῖν κατ' ἐκεῖνον, καὶ μὴ δικαιωθῆναι καθάπερ ἐκεῖνος· δεῖ γὰρ τοῖς τελωνιακοῖς ρήμασι προσεῖναι καὶ τὴν ἀπὸ τῶν κακῶν μετάθεσιν, καὶ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ διάθεσιν, καὶ τὴν κατάνυξιν, καὶ τὴν ὑπομονὴν ἐκείνου· ἐπεὶ καὶ ὁ Δαβὶδ ἔργοις δεῖν ἔδειξε τὸν ὑπεύθυνον ἑαυτὸν παρὰ Θεῷ λογιζόμενον καὶ μετανοοῦντα, δι-

ἄφησε, ὡς μή πειθομένους μέ τά λόγια. Μερικές φορές ὁμως καί ἐμεῖς ὅταν προσεύχώμαστε, ταπειωνόμαστε, καί ἴσως νομίζομε ὅτι θά κερδίσωμε τήν δικαίωσι τοῦ Τελώνη. Δέν εἶναι ὁμως ἔτσι· διότι πρέπει νά προσέχωμε τοῦτο, ὅτι ὁ Τελώνης, καταφρονούμενος ἀπό τόν Φαρισαῖο κατὰ πρόσωπο καί μετά τήν ἀπομάκρυνσί του ἀπό τήν ἁμαρτία, καταφρονοῦσε κι' αὐτός τόν ἑαυτό του, ὄχι μόνο μή ἀντιλέγοντας ἀλλά καί συνηγορώντας πρὸς ἐκεῖνον ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του.

- 18 Ὅταν λοιπόν καί σύ ἀφήσης τήν κακία, δέν ἀντιλέγης δέ σ' αὐτούς πού τήν καταφρονοῦν καί τήν λοιδοροῦν, ἀλλά καταδικάζοντας καί σύ τόν ἑαυτό σου ὡς κακοήθη, καταφεύγης μέ κατάνυξι διά τῆς προσευχῆς πρὸς τήν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ μόνο, γνώριζε ὅτι εἶσαι λυτρωμένος Τελώνης. Πολλοί βέβαια λέγουν τούς ἑαυτούς των ἁμαρτωλούς, καί τό λέγομε καί τό νομίζομε ἐπίσης κι' ἐμεῖς· ἀλλά ἡ καταφρόνησις εἶναι πού δοκιμάζει τήν καρδιά. Ὅπως δηλαδή ὁ μέγας Παῦλος εἶναι μακριά ἀπό τήν φαρισαϊκή μεγαλαυχία, ἂν καί ἔγραφε πρὸς τούς ἀνθρώπους πού χρησιμοποιοῦσαν γλωσσολαλιᾶ στήν Κόρινθο, «εὐχαριστῶ τόν Θεό μου πού λαλῶ γλώσσες περισσότερο ἀπό ὄλους σας»¹⁹ (γράφει αὐτά τά πράγματα αὐτός πού ἄλλοῦ δηλώνει ὅτι εἶναι περικάθαυμα ὄλων τῶν ἀνθρώπων, γιά νά συγκρατήση τό φρόνημα ἐκείνων πού ἐπαίρονται ἐναντίον αὐτῶν πού δέν ἔχουν τό χάρισμα)· ὅπως λοιπόν ὁ Παῦλος, γράφοντας ἐκεῖνα, εἶναι μακριά ἀπό τήν φαρισαϊκή μεγαλαυχία, ἔτσι εἶναι καί τό νά λέγη κανείς τά λόγια τοῦ Τελώνη καί νά ταπεινολογῆ σάν ἐκεῖνον, ἀλλά νά μή δικαιωθῆ καθώς ἐκεῖνος· διότι πρέπει μέ τά τελωνικά λόγια νά συνυπάρχη καί ἡ μετάθεσις ἀπό τά κακά καί ἡ ψυχική διάθεσις, ἡ κατάνυξις καί ἡ ὑπομονή ἐκείνου. Καί ὁ Δαβίδ ἔδειξε ἐμπράκτως ὅτι πρέπει, αὐτός πού κρίνει τόν ἑαυτό του ἔνοχο ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί μετανοεῖ, νά θε-

καίαν ἠγεῖσθαι καὶ φορητὴν τὴν παρ' ἐτέρων εἰς αὐτὸν ὕβριν καὶ ἀτιμίαν· μετὰ γὰρ τὴν ἀμαρτίαν κακῶς ἀκούων παρὰ Σεμεεὶ, πρὸς τοὺς ἀμύνεσθαι βουλομένους ἔλεγεν, «ἄφετε αὐτὸν καταρᾶσθαι με, ὅτι Κύριος εἶπεν αὐτῷ καταράσασθαι τὸν Δαβίδ», τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἀμαρτίαν συγχώρησιν, ἐκείνου πρόσταγμα λέγων εἶναι· καίτοι δεινῇ τότε καὶ μεγάλῃ συμφορᾷ προσεπάλαιεν ὁ Δαβίδ, ἄρτι τοῦ Ἀβεσσαλώμ ἐπαναστάντος αὐτῷ.

19 Καὶ δὴ μετ' ὀδύνης οὐ φορητῆς ἄκων τὴν Ἱερουσαλήμ ἀπολιπὼν, ἐπεὶ πρὸς τὴν ὑπώρειαν τοῦ Ἐλαιῶνος ἔφθασε φεύγων, τὸν Σεμεεὶ προσθήκην εὔρε τῆς συμφορᾶς, λίθοις αὐτὸν βάλλοντα καὶ ἀφειδῶς ἐπαρώμενον καὶ ἀναιδῶς καθυβρίζοντα καὶ ἄνδρα αἱμάτων ἀποκαλοῦντα καὶ ἄνδρα παράνομον, οἴονεὶ τὸ περὶ τὴν Βηρσαβεὲ καὶ τὸν Οὐρίαν ἄγος εἰς ὄνειδισμὸν τοῦ βασιλέως ὑπ' ὄψιν ἄγοντα. Καὶ οὐδὲ ἄπαξ ἢ δις ἐπαρασάμενος καὶ λίθοις καὶ λίθων πληκτικωτέροις ρήμασι βαλὼν ἀπῆλλαξεν· ἀλλ' ἐπορεύετό φησιν ὁ βασιλεὺς καὶ πάντες οἱ ἄνδρες αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ Σεμεεὶ ἐπορεύετο ἐκ πλευρᾶς τοῦ ὄρους, ἐχόμενος αὐτοῦ, καταρῶμενος καὶ λίθοις βάλλον ἐκ πλαγίου καὶ τῷ χοῖ πάσσω τὸν βασιλέα. Οὐκ ἠπόρει δὲ τῶν κωλυσόντων ὁ βασιλεὺς. Ἀβεσσὰ γοῦν ὁ στρατηγὸς μὴ ἀνασχόμενος πρὸς τὸν Δαβίδ εἶπεν· «Ἴνα τί καταρᾶται ὁ κύων ὁ τεθνηκῶς οὗτος τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα; διαβήσομαι δὴ καὶ

20. Β' Βασ. 16,10. Ἦταν ἡ ἐποχὴ ποὺ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβεσσαλώμ ἀνακηρύχθηκε βασιλεὺς, καὶ ἐβάδισε κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὁ Δαβίδ ἐξῆλθε ἀπὸ τὴν πόλι μαζὶ μὲ τοὺς πιστοὺς ὑπηκόους του καὶ ἀφοῦ ὠργάνωσε ἰσχυρὸ στρατὸ ἔκαμε ἀντεπίθεσι καὶ ἀνακατέλαβε τὴν ἔδρα του.

ωρῆ δικαία καί ὑποφερτή τήν σέ βάρος του ὕβρι καί ἀτιμία ἀπό ἄλλους. Διότι μετά τήν ἁμαρτία του, ὅταν ἤκουε προσβλητικούς λόγους ἀπό τόν Σεμεεὶ, ἔλεγε σ' αὐτούς πού ἤθελαν ν' ἀντιδράσουν· «ἀφῆστε τον νά μέ κακολογή, διότι ὁ Κύριος τοῦ εἶπε νά κακολογήσει τόν Δαβίδ»²⁰, λέγοντας ὅτι ἡ συγχώρησις ἀπό τόν Θεό γιά τήν πρὸς αὐτόν ἁμαρτία εἶναι πρόσταγμα ἐκείνου, ἂν καί ὁ Δαβίδ ἐπάλαιε τότε μέ δεινή καί μεγάλη συμφορά, ἀφοῦ μόλις προσφάτως εἶχε ἐπαναστατήσῃ ἐναντίον του ὁ Ἀβεσσαλώμ.

- 19 Τότε μάλιστα, ἐγκαταλείποντας μέ ἀφόρητη ὀδύνη τήν Ἱερουσαλήμ, ὅταν φεύγοντας ἔφθασε στίς ὑπώρειες τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, συνάντησε ὡς προσθήκη τῆς συμφορᾶς τόν Σεμεεὶ²¹. Ὁ Σεμεεὶ ἔρριπτε ἐναντίον του λίθους, τόν κακολογοῦσε ἀσταμάτητα καί τόν ὕβριζε ἀναιδῶς· τόν ἀποκαλοῦσε ἄνδρα αἰμοβόρο καί παράνομο, ἐπαναφέροντας στή μνήμη τό σχετικό μέ τήν Βηρσαβεέ καί τόν Οὐρία ἔγκλημα πρὸς ὄνειδισμό τοῦ βασιλέως²². Καί δέν τόν ἄφησε ἀφοῦ καταράσθηκε μιά καί δύο φορές, καί ἔρριπτε ἐναντίον του λίθους καί μέ λόγια πληκτικώτερα ἀπό τούς λίθους· ἀλλά, λέγει, προχωροῦσε ὁ βασιλεύς καί ὅλοι οἱ ἄνδρες του μαζί του, ἐνῶ ὁ Σεμεεὶ ἐβάδιζε ἀπό τήν πλευρά τοῦ ὄρους πλησίον τοῦ βασιλέως, καταρώμενός τον καί ρίπτοντας λίθους ἀπό τά πλάγια, καί πασπαλίζοντάς τον μέ χῶμα. Καί δέν ἔστερεῖτο ἀνθρώπων πού θά τόν ἐμπόδιζαν ὁ βασιλεύς. Ὁ Ἀβεσσά λοιπόν ὁ στρατηγός, μή ἀντέχοντας, εἶπε πρὸς τόν Δαβίδ· «γιατί καταρᾶται αὐτός ὁ ψόφιος σκύλος τόν κύριό μου τόν βασιλέα; Θά μεταβῶ λοιπόν νά τοῦ κάψω τό κε-

21. Ὁ Σεμεεὶ ἀνῆκε στήν οἰκογένεια τοῦ Σαούλ, τοῦ πρώτου βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ.

22. Ὁ Δαβίδ ἔστειλε σ' ἐπικίνδυνη ἀποστολή τόν Στρατηγὸ Οὐρία, ὅπου ἦταν βεβαία ἡ ἀπώλειά του, μέ σκοπὸ ν' ἀποκτήσῃ τήν σύζυγό του Βηρσαβεέ, ὅπως ἔγινε.

ἀφελῶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ». Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπέσχεεν αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς παῖδας αὐτοῦ, πρὸς αὐτοὺς εἰπὼν· ἄφετε αὐτόν, ὅπως ἴδοι Κύριος ἐν τῇ ταπεινώσει μου καὶ ἐπιστρέψοι μοι ἀγαθὰ ἀντὶ τῆς κατάρας αὐτοῦ.

20 Ὁ καὶ τότε μὲν ἐτελέσθη καὶ εἰς ἔργον ἐξέβη, δείκνυται δὲ καὶ διὰ τῆς κατὰ τὸν Τελώνην τοῦτον καὶ τὸν Φαρισαῖον παραβολῆς, ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης αἰεὶ τελούμενον· ὁ γὰρ ὑπεύθυνον ἑαυτὸν ἀληθῶς αἰωνίου κολάσεως λογιζόμενος, πῶς οὐκ ἂν ὑπομείνη γενναίως, οὐκ ἀτιμίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ζημίαν καὶ νόσον καὶ πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, δυσπραγίαν καὶ κάκωσιν; Ὁ δὲ τοιαύτην ὑπομονὴν ἐνδεικνύμενος, ὡς χρεώστης οὕτω καὶ ὑπεύθυνος ὢν, δι' ἐλαφρότερας καταδίκης καὶ προσκαιροῦ καὶ λυομένης λυτροῦται τῆς ὄντως βαρείας ἐκείνης καὶ ἀφορήτου καὶ ἀλήκτου κολάσεως, ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν νῦν ἐπικειμένων δεινῶν, ἀρχὴν ἐντεῦθεν λαμβανούσης τῆς δι' ὑπομονὴν οἷον ἐποφειλομένης θείας χρηστότητος· διὸ καὶ τις τῶν ὑπὸ Θεοῦ παιδευομένων ἔφη· «παιδείαν Κυρίου ὑποίσω, ὅτι ἥμαρτον αὐτῶ».

21 Γένοιτο δὲ καὶ ἡμᾶς μετ' ἐλέους, ἀλλὰ μὴ ἐν ὀργῇ καὶ θυμῶ Κυρίου παιδευομένους τῇ παιδείᾳ τοῦ Θεοῦ μὴ κατενεχθῆναι, ἀλλὰ κατὰ τὸν ψαλμωδὸν ἀνορθωθῆναι εἰς τέλος, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ πρέπει δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ ζῶοποιῶ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

23. Β' Βασ. 16,9.

24. Β' Βασ. 16,10.

φάλι»²³. Ὁ βασιλεύς ὁμως συνεκράτησε αὐτόν καί ὄλους τοὺς ἄνδρες του, λέγοντας πρὸς αὐτούς· «ἀφῆστε τον, γιὰ νά ἰδῆ ὁ Κύριος τὴν ταπείνωσί μου καί μου ἀνταποδῶση ἀγαθὰ ἀντί τῆς κατάρας αὐτοῦ»²⁴.

20 Αὐτό τό πρᾶγμα καί τότε μὲν ἐτελέσθηκε καί ἐπραγματοποιήθηκε, δεικνύεται δέ καί μέ τὴν παραβολή γι' αὐτόν τόν Τελώνη καί τόν Φαρισαῖο τελούμενο πάντοτε ἀπὸ τὴν δικαιοσύνη. Διότι αὐτός πού θεωρεῖ τόν ἑαυτό του ἀληθινά ὑπεύθυνο τῆς αἰωνίου κολάσεως, πῶς δέν θά ὑπομείνη γενναίως, ὄχι μόνο ἀτιμία, ἀλλά καί ζημία καί νόσο, καί κάθε δυσπραγία καί κακοπάθεια γενικῶς; Αὐτός δέ πού δεικνύει τέτοια ὑπομονή, ὡς χρεώστης καί ἔνοχος, μέ ἐλαφρότερη, πρόσκαιρη καί διακοπτομένη καταδίκη λυτρώνεται ἀπὸ τὴν πραγματικά βαρειά ἐκείνη καί ἀφόρητη καί ἀτελείωτη τιμωρία· μερικές φορές δέ λυτρώνεται καί ἀπὸ τὰ τώρα βασανίζοντα δεινά, καθὼς ἡ θεία χρηστότης λαμβάνει ἀρχή ἀπὸ ἐδῶ σάν νά χρεωστῆται λόγω τῆς ὑπομονῆς. Γι' αὐτό καί κάποιος ἀπὸ τοὺς παιδευομένους ἀπὸ τόν Κύριο εἶπε· «θά ὑπομείνω τὴν παιδεία ἀπὸ τόν Κύριο, διότι ἡμάρτησα σ' αὐτόν»²⁵.

21 Εἶθε κι' ἐμεῖς, παιδευόμενοι μ' εὐσπλαγχνία, ἀλλ' ὄχι μέ ὀργή καί θυμό Κυρίου, νά μή καταβληθοῦμε ἀπὸ τὴν τιμωρία τοῦ Θεοῦ, ἀλλά κατὰ τόν ψαλμωδό στό τέλος ν' ἀνορθωθοῦμε, μέ τὴ χάρι καί φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στόν ὁποῖο ἀρμόζει δόξα, δύναμις, τιμὴ καί προσκύνησις μαζί μέ τόν ἄναρχο Πατέρα του καί τό ζωοποιό Πνεῦμα, τώρα καί πάντοτε καί στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

25. Μιχ. 7,9.

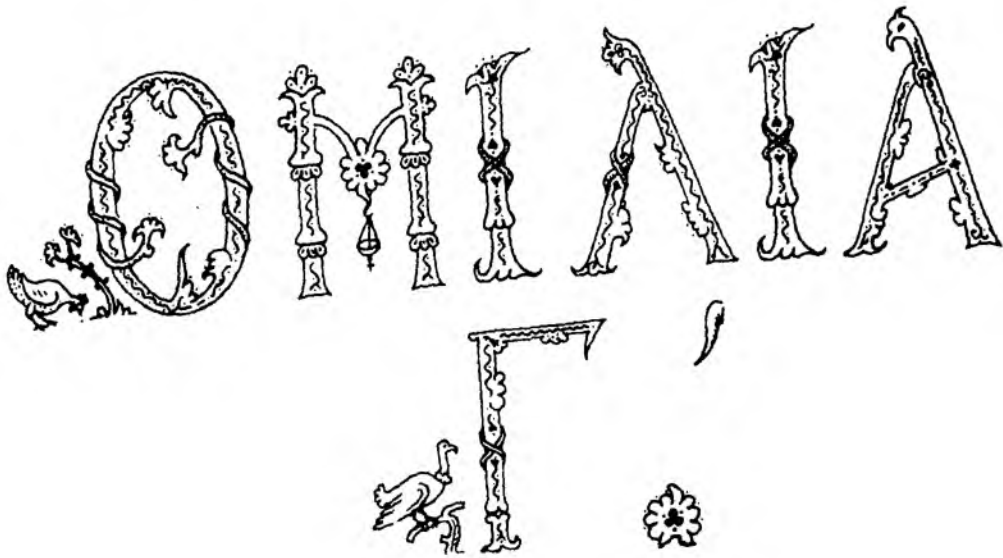
MP

ΘΥ

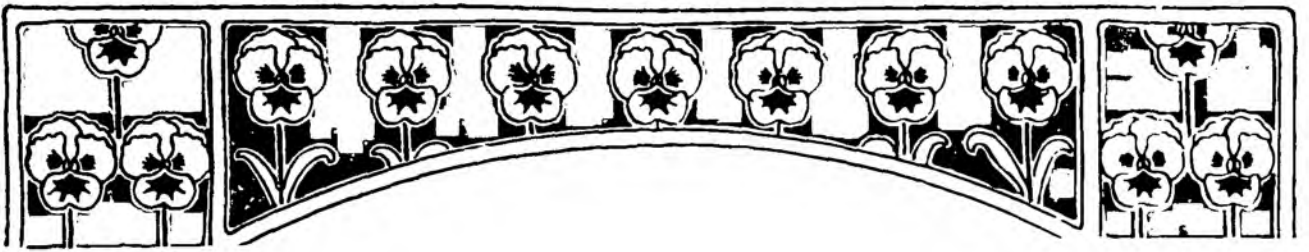
ς
Η

ΓΛΥΚΟΦΙΛΩΣ

**ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ
ΣΕΣΩΜΕΝΟΝ ΑΣΩΤΟΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΡΑΒΟΛΗΝ**

ΟΜΙΛΙΑ Γ'

ΕΙΣ ΤΗΝ

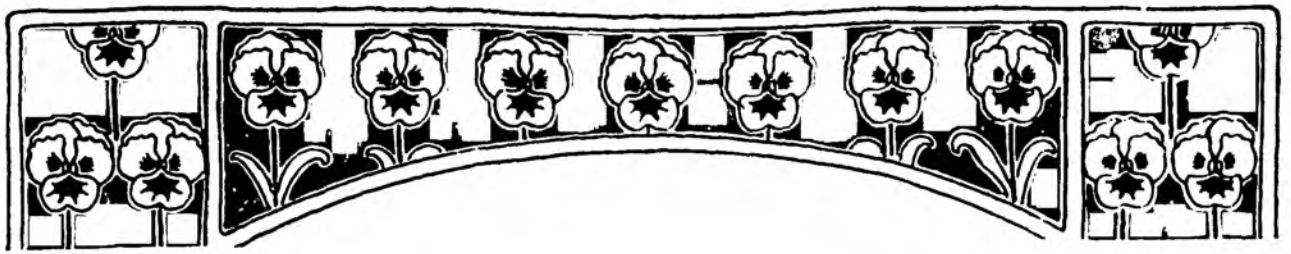
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΣΕΣΩΣΜΕΝΟΝ ΑΣΩΤΟΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΡΑΒΟΛΗΝ

1

σται ποτὲ λιμός», τὴν Ἱερουσαλήμ ἀποκλαιόμενος εἶπεν ὁ προφήτης, «οὐ λιμὸς ἄρτου καὶ ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸς τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου». Λιμὸς δὲ ἐστὶ στέρησις ἅμα καὶ ὄρεξις τροφῆς ἀναγκαίας. Ἔστιν οὖν καὶ τοῦ λιμοῦ τούτου χειρὸν καὶ ἀθλιώτερον, ὅταν τις στέρησιν ἔχων τῶν ἀναγκαίων πρὸς σωτηρίαν, ἀνεπαι-

σθήτως ἔχη τῆς συμφορᾶς, ὄρεξιν οὐκ ἔχων πρὸς σωτηρίαν. Ὁ γὰρ πεινῶν καὶ οὐκ εὐπορῶν, περιέρχεται ζητῶν ποῦ τρύφος ἄρτου· κἂν εὐρωτιώσης ἐπιτύχη μᾶζης ἢ κεγχρίαν τούτῳ τις ἄρτον ἢ πιτυρίαν ἢ τι ἄλλο τῶν τῆς τροφῆς εὐτελεστέρων εἰδῶν πα-

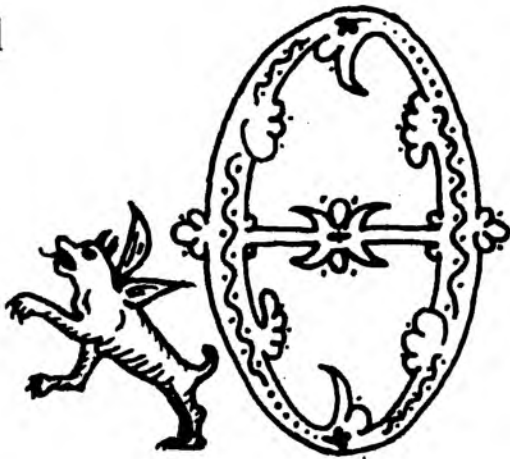

ΟΜΙΛΙΑ 3

ΣΤΗΝ

ΠΑΡΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΣΩΤΟΥ¹

1

ά γίνη κάποτε λιμός», εἶπε ὁ προφήτης θρηνώντας τήν Ἱερουσαλήμ, «ὄχι πείνα ἄρτου καί ὕδατος, ἀλλά πείνα γιά τόν λόγο τοῦ Κυρίου»². Εἶναι δέ ὁ λιμός στέρησις καί συγχρόνως ὄρεξις τῆς ἀναγκαίας τροφῆς. Ὑπάρχει ὁμως καί κάτι χειρότερο καί ἀθλιώτερο ἀπό αὐτήν τήν πείνα· ὅταν δηλαδή

κάποιος, ἐνῶ στερεῖται τ' ἀναγκαῖα γιά τήν σωτηρία, δέν ἔχη συναίσθησι τῆς συμφορᾶς, ἐπειδή δέν ἔχει ὄρεξι γιά τή σωτηρία. Ὅποιος πεινᾷ καί δέν διαθέτει τ' ἀναγκαῖα, τριγυρίζει ἀναζητώντας ἕνα κομμάτι ψωμοῦ ὅπουδῆποτε· κι' ἂν εὔρη

1. Λουκᾶ 15,11 ἐέ.

2. Ἀμῶς 8,11.

ράσχη, χαίρει τοσοῦτον, ὅσον ἀποτυγχάνων ὠδυνᾶτο πρότερον. Καὶ ὁ πνευματικὸν τοίνυν ἔχων λιμόν, τουτέστι, στέρησίν τε ἄμα καὶ ὄρεξιν πνευματικῶν βρωμάτων, περιέρχεται ζητῶν τὸν ἔχοντα παρὰ Θεοῦ τῆς διδασκαλίας τὸ χάρισμα· κἂν εὖρη, μετ' εὐφροσύνης τρέφεται τὸν ἄρτον τῆς κατὰ ψυχὴν ζωῆς, ὅς ἐστιν ὁ σωτήριος λόγος, οὐ μὴδὲ ἀποτυχεῖν ἐστι τὸν εἰς τέλος ζητοῦντα· «πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὐρήτει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται», εἶπεν ὁ Χριστός.

2 Ἄλλ' εἰσὶ τινες, οἳ τῇ πολυημέρῳ κατὰ νοῦν ἀτροφία καὶ τὴν τοῦ τρέφεσθαι ὄρεξιν ἀπεβάλλοντο· διὸ οὐδὲ τῆς ζημίας λαμβάνουσιν αἴσθησιν. Κἂν ἔχωσι τὸν διδάσκοντα καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν τῆς διδασκαλίας ἀκρόασιν δυσχεραίνουσι· κἂν μὴ ἔχωσιν, οὐ ζητοῦσι τὸν διδάξοντα, τοῦ ἀσώτου πολὺ ἀμαρτωλότερον ἄγοντες βίον. Ἐκεῖνος γὰρ εἰ καὶ ἐστερήθη μακρυνθεὶς τοῦ κοινοῦ τροφέως καὶ πατρὸς καὶ δεσπότου, ἀλλὰ λιμῷ περιέπεσεν ἰσχυρῷ καὶ τῆς στερήσεως ἐπαισθόμενος μετενόησε καὶ ἐπανῆλθε καὶ ἐπεζήτησε καὶ πάλιν ἔτυχε τῆς θείας καὶ ἀκηράτου τροφῆς καὶ τοσοῦτον ἀπήλαυσε διὰ τῆς μετανοίας τῶν τοῦ Πνεύματος χαρισμάτων, ὡς καὶ ἐπιφθονον αὐτὸν γενέσθαι τοῦ πλούτου.

3 Μᾶλλον δὲ ἀναλαβόντες ἄνωθεν διατρανώσωμεν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην τὴν εὐαγγελικὴν ταύτην τοῦ Κυρίου παραβολὴν· ἐπεὶ καὶ σήμερον ἔθος ἀναγινώσκεσθαι ταύτην ἐπ' ἐκκλησίας.

4 «Ἄνθρωπός τις», φησὶν, «εἶχε δύο υἱούς». Ἐαυτὸν ἄνθρω-

μουχλιασμένο ζυμάρι, ἢ τοῦ προσφέρῃ κάποιος ἄρτο ἀπό κεχρί ἢ ἀπό πίτουρα ἢ κάτι ἄλλο ἀπό τὰ εὐτελέστατα εἶδη τροφῆς, χαίρεται τόσο πολύ, ὅσο ἐπονοῦσε προηγουμένως πού δέν εὔρισκε. Ὅποιος ἐπίσης ἔχει πνευματική πείνα, δηλαδή στέρησι καί συγχρόνως ὄρεξι γιά πνευματικές τροφές, τριγυρίζει ἀναζητώντας αὐτόν πού ἔχει ἀπό τόν Θεό τό χάρισμα τῆς διδασκαλίας· κι' ἂν εὔρη, τρέφεται εὐφρόσυνα μέ τόν ἄρτο τῆς ζωῆς τῆς ψυχῆς, δηλαδή μέ τόν σωτήριο λόγο, πού ὅποιος τόν ἀναζητεῖ ἕως τό τέλος δέν πρόκειται νά μή τόν εὔρη· «διότι ὅποιος αἰτεῖ λαμβάνει καί ὅποιος ἀναζητεῖ εὐρίσκει, καί στόν κρούοντα θ' ἀνοιγῆ ἡ θύρα», εἶπε ὁ Χριστός³.

2 Ὑπάρχουν ὅμως μερικοί πού μέ τήν πολυήμερη ἀτροφία κατά νοῦν ἔχασαν καί τήν ὄρεξι τῆς τροφῆς· γι' αὐτό δέν ἀντιλαμβάνονται τή ζημία. Καί ἂν ἔχουν τόν διδάσκαλο, δυσανασχετοῦν ἀκόμη καί στήν ἀκρόασι τῆς διδασκαλίας, ἐνῶ ἂν δέν ἔχουν, δέν ζητοῦν τόν διδάσκαλο, διάγοντας ζωή ἀμαρτωλότερη ἀπό τόν ἄσωτο. Διότι ἐκεῖνος, ἂν καί μέ τήν ἀπομάκρυνσί του ἐστερήθηκε τοῦ κοινοῦ τροφέως καί πατρός καί κυρίου, περιέπεσε σέ φοβερό λιμό καί συναισθανόμενος τήν στέρησι μετενόησε καί ἐπανῆλθε, ἐπεζήτησε καί ἐπέτυχε τήν θεία καί ἀθάνατη τροφή, καί τόσο ἀπήλαυσε διά τῆς μετανοίας τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, ὥστε νά προκαλέσῃ καί τόν φθόνο γιά τόν πλοῦτο του.

3 Εἶναι ὅμως προτιμότερο νά πάρωμε τό θέμα ἀπό τήν ἀρχή, γιά νά ἐξηγήσωμε πρός τήν ἀγάπη σας τήν εὐαγγελική αὐτή παραβολή τοῦ Κυρίου, ἀφοῦ καί σήμερα εἶναι διατεταγμένο νά διαβάζεται στήν ἐκκλησία.

4 «Κάποιος ἄνθρωπος εἶχε δύο υἱούς», λέγει. Ὁ Κύριος καλεῖ

πον παραβολικῶς ἐνταῦθά φησιν ὁ Κύριος, καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. Εἰ γὰρ ὡς ἀληθῶς ἄνθρωπος ἐγένετο διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, τί θαυμαστὸν, εἰ ὡς ἀνθρώπων ἓνα προτίθησιν ἑαυτὸν διὰ τὴν ἡμετέραν ὠφέλειαν, ὁ καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν ἀεικηδεμῶν, ὡς ἀμφοτέρων δεσπότης καὶ ποιητής; ὁς μόνος ἀγάπης εἰς ἡμᾶς ἔργα καὶ κηδεμονίας ὑπερβαλλούσης καὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι ἡμᾶς ἀπεδείξατο;

- 5 Πρὸ ἡμῶν γὰρ βασιλείας ἡμῖν ἠτοίμασε κληρονομίαν αἰώνιον, ὡς αὐτός φησιν, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Πρὸ ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τοὺς ἀγγέλους ἐποίησε διακόνους ἀποστελλομένους, ὡς ὁ Παῦλός φησι, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν. Πρὸ ἡμῶν δι' ἡμᾶς παντὶ τῷ αἰσθητῷ τούτῳ κόσμῳ τὸν οὐρανὸν περιέτεινεν, οἷόν τινα σκηνὴν ἅπασι κοινὴν καὶ ὁμότιμον ἀνεγείρας ἡμῖν ἐν τῇ παροδικῇ ζωῇ ταύτῃ, τὸν αὐτὸν ἀεικίνητον καὶ πολυκίνητον καὶ ἀκίνητον· τὸ μὲν, ἵνα μὴ μεταπίπτῃ καὶ φθορὰν ἐπάγῃ τοῖς ἐνοικοῦσι· πολυκίνητον δέ, ὡς ἂν ἀντιρρόπως κινούμενος αὐτὸς ἑαυτὸν κατὰ χώραν ἐπέχη· ἀεὶ δὲ κινούμενον ἐν ἑαυτῷ καὶ τὴν πληθὺν τῶν ἄστρον κοσμίως συμπεριφέροντα, ἵν' ἡμεῖς ὁμοῦ τε διδασκώμεθα τὸ παροδικὸν τῆς ἡμετέρας ζωῆς καὶ πάντων ἀπολαύωμεν τῶν κατ' αὐτόν, ἄλλοτε ἄλλων ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν γενομένων. Δι' ἡμᾶς πρὸ ἡμῶν τὸν μέγαν ἐποίησε φωστῆρα εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας καὶ τὸν ἐλάσσω εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός· καὶ ἔθετο αὐτούς τε καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας ἐν τῷ στερεώματι, συγκινουμένους καὶ ἀντικινουμένους αὐτῷ, συνιόντας τε καὶ παραλάσσοντας πολυειδῶς, ἵν' ὧσιν ἡμῖν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἐνιαυτούς· ὧν

ἐδῶ τόν ἑαυτό του ἄνθρωπο παραβολικῶς, κι' αὐτό δέν ἔχει τίποτε τό παράξενο. Διότι, ἂν ἔγινε πραγματικά ἄνθρωπος γιά τή σωτηρία μας, τί τό παράδοξο νά προβάλλη τόν ἑαυτό του ὡς ἕνα ἄνθρωπο γιά τήν ὠφέλειά μας, αὐτός πού εἶναι πάντοτε κηδεμών καί τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματός μας, ὡς κύριος καί δημιουργός καί τῶν δύο, αὐτός πού εἶναι ὁ ἄριστος πού ἔδειξε σέ μᾶς ἔργα ὑπερβολικῆς ἀγάπης καί κηδεμονίας, καί πρὶν ἀκόμη ἐμφανισθοῦμε;

- 5 Διότι πρὶν ἀπό μᾶς μᾶς ἐτοίμασε αἰώνια κληρονομία βασιλείας, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, ἀπό καταβολῆς κόσμου⁴. Πρὶν ἀπό ἐμᾶς γιά χάρι μας ἔπλασε τοὺς ἀγγέλους γιά ν' ἀποστέλλωνται ὡς διάκονοι, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, στοὺς μέλλοντας νά κληρονομήσουν τή σωτηρία⁵. Πρὶν ἀπό ἐμᾶς γιά χάρι μας ἄπλωσε τόν οὐρανό σ' ὅλον τόν αἰσθητό τοῦτον κόσμον, σάν νά ἔστησε κάποια κοινή καί ὁμότιμη σκηνή σέ ὅλους ἐμᾶς κατὰ τήν παροδική τούτη ζωή, τόν ἴδιο ἀεικίνητο καί πολυκίνητο καί ἀκίνητο ἀκίνητον, γιά νά μή προκαλῆ στοὺς ἐνοικοῦντας φθορά μέ τίς μεταπτώσεις του, πολυκίνητον, γιά νά συγκρατῆται στόν χῶρον του μέ τίς ἀντίρροπες κινήσεις του, ἀεικίνητον δέ καθ' ἑαυτόν καί περιφέροντα μαζί του εὐτάκτως τό πλῆθος τῶν ἄστρον, ὥστε ἐμεῖς ἀφ' ἑνός μὲν νά διδασκώμαστε τό πρόσκαιρο τῆς ζωῆς μας καί ν' ἀπολαύωμε ὅλων τῶν σωμάτων του, πού φθάνουν ἐπάνω ἀπό τήν κεφαλή μας, κάθε φορά ἄλλα. Γιά μᾶς πρὶν ἀπό ἐμᾶς κατασκεύασε τόν μαγάλο φωστῆρα γιά νά κυριαρχῆ στήν ἡμέρα, καί τόν μικρό γιά νά κυριαρχῆ τῆς νύκτας. Κι' ἐτοποθέτησε αὐτούς καί τά ἄλλα ἄστρα στό στερέωμα, γιά νά κινουῦνται μέ αὐτό, συνυπάρχοντα καί παραλλάσσοντα πολυειδῶς, γιά νά εἶναι σημάδια τῶν καιρῶν καί τῶν χρόνων. Ἀπό αὐτά

5. Ἑβρ. 1,14.

οὐδενὸς χρήζει, οὔτε ἡ νοερά φύσις ὑπὲρ αἰσθησιν οὔσα, οὔτε ἡ τῶν ἀλόγων ζώων κατ' αἰσθησιν μόνην ζῶσα. Δι' ἡμᾶς οὐκοῦν γέγονε, τοὺς αἰσθήσει μὲν ἀπολαύοντας τῆς τε ἄλλης χρείας καὶ τοῦ κάλλους τῶν ὀρωμένων, νῶ δὲ δι' αἰσθήσεως τῶν τοιούτων σημείων εἰς κατανόησιν ἔχοντας.

6 Δι' ἡμᾶς πρὸ ἡμῶν γῆν ἐθεμελίωσεν, ἐφήπλωσε θάλασσαν, πλουσίως ἐπ' αὐτὰ τὸν ἀέρα ἐξέχεε καὶ ὑπὲρ τοῦτον ἀνῆψε περαιτέρω πανσόφως τὴν πυρὸς φύσιν, ἵνα καὶ τοῦ ψύχους τῶν κάτω θραύη τὴν ἀμετρίαν περιημμένον καὶ τὴν οἰκείαν ἀμετρίαν ἐπὶ χώραν μένη κατέχον· εἰ δὲ καὶ τὰ ἄλογα τῶν ζώων τούτων χρήζει πρὸς σύστασιν, ἀλλὰ καὶ ταῦτα εἰς δουλείαν τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο πρὸ ἡμῶν, ὡς καὶ ὁ Προφήτης ψάλλει Δαβίδ.

7 Τοῦτον μὲν οὖν τὸν σύμπαντα κόσμον διὰ τὴν τοῦ σώματος ἡμῶν σύστασιν ὁ πλάσας ἡμᾶς, πρὸ τῆς ἡμῶν πλάσεως, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παρήγαγε. Πρὸς δὲ βελτίωσιν ἡθῶν καὶ ὁδηγίαν πρὸς ἀρετὴν, τί οὐκ ἐποίησεν ὁ φιλάγαθος δεσπότης; Αὐτὸν τὸν αἰσθητὸν πάντα κόσμον, οἷόν τι κάτοπτρον ἀπειργάσατο τῶν ὑπερκοσμίων, ἵνα διὰ τῆς κατ' αὐτὸν πνευματικῆς θεωρίας, ὡς διὰ τινος θαυμασίας κλίμακος πρὸς ἐκεῖνα φθάνωμεν. Ἐνέθηκεν ἡμῖν ἔμφυτον νόμον, οἷόν τινα στάθμην ἀπαρέγκλιτον καὶ κριτὴν ἀνεξαπάτητον καὶ διδάσκαλον ἀπαραλόγιστον τὴν οἰκείαν ἐν ἐκάστῳ συνείδησιν. Ἄν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς γενώμεθα τῇ διανοίᾳ, διδασκάλου ἐτέρου πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ κατανόησιν οὐ δεησόμεθα. Ἄν ἔξω τῇ αἰσθήσει καλῶς διαπορθμεύσωμεν τὸν νοῦν, «τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται», φησὶν ὁ ἀπόστολος.

κανένα δέν χρειάζεται οὔτε ἡ νοερά φύσις, πού εἶναι ὑπεραισθητή, οὔτε ἡ φύσις τῶν ἀλόγων ζώων, πού ζῆ μόνο κατά αἴσθησι. Γιά μᾶς λοιπόν ἔγιναν, πού μέ τήν αἴσθησι μέν ἀπολαύομε καί τίς ἄλλες δωρεές καί τό κάλλος τῶν βλεπομένων, μέ τόν νοῦν δέ ἀντιλαμβανόμαστε τά σημεῖα αὐτά.

6 Γιά μᾶς πρίν ἀπό ἐμᾶς ἐθεμελίωσε τή γῆ, ἄπλωσε τή θάλασσα, ἐξέχυσε ἀφθόνως ἐπάνω ἀπό αὐτά τόν ἀέρα, κι' ἐπάνω ἀπό αὐτόν παραπέρα ἄναψε πανσόφως τήν φύσι τοῦ πυρός, ὥστε καί τό ὑπερβολικό ψύχος τῶν κάτω νά μετριάζη περιγυρίζοντας καί νά μένη στόν τόπο του συγκρατώντας τό ἄπλωμά του. Ἐνδέ καί τά ἄλογα ζῶα τά χρειάζονται αὐτά γιά τή συντήρησί τους, ἀλλά κι' αὐτά ἐδημιουργήθηκαν πρίν ἀπό μᾶς γιά ὑπηρεσία πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως ψάλλει καί ὁ προφήτης Δαβίδ⁶.

7 Αὐτόν λοιπόν τόν σύμπαντα κόσμον παρήγαγε ἀπό τό μηδέν ὁ πλάστης μας πρίν ἀπό τή δική μας πλάσι, γιά τήν σύστασι τοῦ σώματός μας. Γιά τήν βελτίωσι δέ τῶν ἡθῶν καί τήν καθοδήγησι πρὸς τήν ἀρετή τί δέν ἔκαμε ὁ φιλάγαθος δεσπότης; Τόν ἴδιον αὐτόν αἰσθητό κόσμον ἐπεξεργάσθηκε σάν κάτοπτρο τῶν ὑπερκοσμίων, ὥστε διά τῆς πνευματικῆς θεωρίας γύρω ἀπό αὐτόν, σάν διά μέσου μιᾶς θαυμασίας κλίμακος, νά φθάνωμε πρὸς ἐκεῖνα. Ἐνέβαλε μέσα μας ἔμφυτο νόμον, σάν ἀπαρέγκλιτη στάθμη, ἀνεξαπάτητο κριτή καί ἀδιάψευστο διδάσκαλον, τήν ἀτομικήν στόν καθένα συνείδησι. Ἐτσι, ἂν εἴμαστε μέ τήν διάνοια συγκεντρωμένοι στόν ἑαυτό μας, δέν θά χρειαθοῦμε ἄλλον διδάσκαλον γιά τήν κατανόησι τοῦ ἀγαθοῦ· ἂν μέ τήν αἴσθησι διαπορθμεύσωμε καλῶς τόν νοῦν πρὸς τά ἔξω, τά ἀόρατα τοῦ Θεοῦ καθορῶνται νοούμενα διά τῶν ποιημάτων, λέγει ὁ ἀπόστολος⁷.

7. Ρωμ. 1,20.

8 Τῇ φύσει οὖν καὶ τῇ κτίσει τὸ διδασκαλεῖον ἀνοίξας τῶν ἀρετῶν, ἀγγέλους ἐπέστησε φύλακας, πατέρας καὶ προφήτας εἰς ποδηγίαν ἀνήγειρεν, ἔδειξε σημεῖα καὶ τέρατα πρὸς πίστιν ἐνάγοντα, ἔδωκεν ἡμῖν τὸν γραπτὸν νόμον, βοηθοῦντα τῷ παρὰ τῆς λογικῆς ἡμῶν φύσεως νόμῳ καὶ τῇ παρὰ τῆς κτίσεως διδασκαλίᾳ. Τέλος, ἐπεὶ πάντων ἠλογήσαμεν (ὧ καὶ τῆς ἡμῶν ραθυμίας καὶ τῆς τοῦ διαφερόντως ἡμᾶς φιλοῦντος μακροθυμίας ὁμοῦ καὶ κηδεμονίας!) ἑαυτὸν ἡμῖν ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τὸν τῆς θεότητος κενώσας πλοῦτον εἰς τὴν ἡμετέραν ἐσχατιάν, τὴν ἡμετέραν προσλαβόμενος φύσιν καὶ καθ' ἡμᾶς γεγωνὸς ἄνθρωπος, διδάσκαλος ἡμῶν ἐχρημάτισε· καὶ αὐτὸς ἡμᾶς διδάσκει περὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἰδίας φιλανθρωπίας, ἔργῳ καὶ λόγῳ ταύτην ὑποδεικνύς, ἅμα καὶ πρὸς μίμησιν ἐνάγων τῆς συμπαθείας καὶ τῆς ἀσυμπαθοῦς γνώμης ἀπάγων τοὺς ὑπακούοντας.

9 Ἐπεὶ δὲ φίλτρον ἐγγίνεται μὲν καὶ τοῖς ἐπιμεληταῖς τῶν πραγμάτων, ὡς καὶ τοῖς τῶν προβάτων ποιμέσιν, ἔτι δὲ καὶ τοῖς δεσπόταις οὖσι τῶν ἰδίων κτημάτων, οὐ τόσουτον δὲ ὅσον τοῖς καθ' αἶμα καὶ συγγένειαν προσωκειωμένοις, καὶ τούτων μᾶλλον πατράσι πρὸς παῖδας τοὺς ἑαυτῶν, ἀπὸ τούτων ποιεῖται τῆς οἰκείας φιλανθρωπίας τὴν ἔνδειξιν, ἄνθρωπον λέγων ἑαυτὸν καὶ πατέρα πάντων ἡμῶν· ἐπεὶ καὶ δι' ἡμᾶς ἐγένετο ἄνθρωπος καὶ διὰ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς ἐν αὐτῷ τοῦ θεοῦ Πνεύματος χάριτος ἡμᾶς ἀνεγέννησεν.

10 [« Ἄνθρωπος οὖν τις », φησὶν, « εἶχε δύο υἱούς ». Τὴν γὰρ μίαν φύσιν εἰς δύο διεῖλεν ἢ τῆς γνώμης διαφορὰ καὶ τοὺς πολλοὺς εἰς δύο συνῆξεν ἢ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας διαστολή. Καὶ ἡμεῖς γὰρ ἔστιν ὅτε καὶ τὸν καθ' ὑπόστασιν ἓνα διπλοῦν φαμεν, ὅταν ἔχη

- 8 Ἄφοῦ λοιπόν διὰ τῆς φύσεως καὶ τῆς κτίσεως ἄνοιξε τό διδασκαλεῖο τῶν ἀρετῶν, ὁ ἴδιος ἐτοποθέτησε ἀγγέλους ὡς φύλακες, ἀνύψωσε πατέρες καὶ προφήτες πρὸς καθογήγησι, ἔδειξε σημεῖα καὶ τέρατα ὀδηγοῦντα πρὸς τὴν πίστι, μᾶς ἔδωσε τὸν γραπτό νόμο, βοηθητικό στό νόμο τῆς λογικῆς μας φύσεως καὶ στή διδασκαλία ἀπὸ τὴν κτίσι. Τέλος, ἐπειδὴ τὰ περιφρονήσαμε ὅλα (ὦ, τί ραθυμία δική μας καὶ τί μακροθυμία καὶ ἔγνοια τοῦ ὑπερβολικά ἀγαπῶντος ἐμᾶς!), μᾶς ἔδωσε τὸν ἑαυτό του γιὰ χάρι μας, καί, κενώνοντας τὸν πλοῦτο τῆς θεότητος στό ἔσχατο κατάντημά μας ἐπῆρε τὴν φύσι μας καί, γενόμενος ἄνθρωπος σάν ἐμᾶς, διετέλεσε διδάσκαλός μας. Αὐτός μᾶς διδάσκει γιὰ τό μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας του, ἐπιδεικνύοντάς την μέ ἔργο καὶ λόγο, συγχρόνως δέ ὀδηγεῖ σέ μίμησι τῆς συμπαθείας του, ἐνῶ ἀποτρέπει ἀπὸ τὴν σκληροκαρδία τοὺς ὀπαδοὺς του.
- 9 Ἐπειδὴ δέ ἡ ἀγάπη γεννᾶται καὶ μέσα στοὺς ἐπιμελητάς τῶν πραγμάτων, ὅπως καὶ στοὺς ποιμένες τῶν προβάτων, ἐνυπάρχει δέ καὶ στοὺς κυρίους τῶν κτημάτων, ὄχι ὁμῶς τόσο ὅσο στοὺς συνδεομένους μέ αἷμα καὶ συγγένεια, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς πάλι περισσότερο στοὺς πατέρες πρὸς τὰ παιδιά τους, ἀπὸ αὐτοὺς προσφέρει ἐνδειξι τῆς φιλανθρωπίας του, λέγοντας τὸν ἑαυτό του ἄνθρωπο καὶ πατέρα ὅλων μας· ἐπειδὴ ἀφ' ἐνός μὲν γιὰ μᾶς ἔγινε πραγματικά ἄνθρωπος, ἀφ' ἐτέρου δέ μᾶς ἀναγέννησε διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος καὶ τῆς σ' αὐτό χάριτος τοῦ θείου Πνεύματος.
- 10 «Κάποιος ἄνθρωπος λοιπόν», λέγει, «εἶχε δύο υἱούς». Διότι ἡ διαφορὰ τῆς γνώμης ἐχώρισε σέ δύο τὴν μιά φύσι καὶ ἡ διάκρισις μεταξύ ἀρετῆς καὶ κακίας συνήγαγε τοὺς πολλοὺς σέ δύο. Κι' ἐμεῖς ἐξ ἄλλου μερικὲς φορές λέγομε διπλὸν τὸν ἕνα

τὴν τοῦ ἡθους διπλὴν καὶ τοὺς πολλοὺς ἓνα πάλιν, ἠνίκα πρὸς ἀλλήλους συνάδουσι. «Προσελθὼν οὖν ὁ νεώτερος υἱὸς εἶπε τῷ πατρί»· εἰκότως νεώτερος· νεωτερικὴν γὰρ καὶ ἀφροσύνης γέμουσαν προσάγει τὴν ζήτησιν. Καὶ ἡ ἀμαρτία δέ, ἦν ἐνενόει τὴν ἀποστασίαν ὠδίνων, νεωτέρα ἐστίν, ὑστετογενὲς εὖρημα γενομένη τῆς κακῆς ἡμῶν προαιρέσεως· ἡ δὲ ἀρετὴ παλαιογενὴς ἐστίν, ἐξ αἰδίου μὲν ἐν τῷ Θεῷ οὐσα, τῇ δὲ ἡμετέρᾳ τὴν ἀρχὴν παρὰ Θεοῦ κατὰ χάριν ἐντεθειῖσα ψυχῇ.

11 Καὶ προσελθὼν, φησὶν, ὁ νεώτερος υἱὸς εἶπε τῷ πατρί· «δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας». Βαβαὶ τῆς ἀφροσύνης! Οὐ προσέπεσεν, οὐχ ἰκέτευσεν, ἀλλ' ἀπλῶς εἶπε· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς ὀφειλέτην ἀπαιτεῖ παρὰ τοῦ πᾶσι κατὰ χάριν διδόντος. Δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας τὸ κατὰ νόμους ἐμοὶ προσῆκον, τὴν κατα τὸ δίκαιον ἡμετέραν μερίδα. Καὶ τίς νόμος καὶ πόθεν δίκαιον ὀφειλέτας εἶναι τοῖς παισὶ τοὺς πατέρας; Τούναντίον μὲν οὖν μᾶλλον τοῖς πατράσιν ὀφείλειν τοὺς παῖδας καὶ ἡ φύσις αὐτὴ παρίστησιν, ἐξ ἐκείνων τὸ εἶναι λαβόντας. Ἄλλὰ καὶ τοῦτο τοῦ νεωτερικοῦ φρονήματος.

12 Τί οὖν ὁ βρέχων ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, ὁ ἀνατέλλων τὸν ἥλιον ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς; Διεῖλεν αὐτοῖς φησὶ τὸν βίον· ὁρᾷς ὅτι ἀνευδής ἐστίν ὁ ἄνθρωπος καὶ πατὴρ οὗτος; οὐ γὰρ ἂν τοῖς δυσὶ μόνοις διεῖλεν, οὐδὲ εἰς δύο μόνον, ἀλλὰ καὶ τρίτην ἂν ἑαυτῷ τοῦ βίου παρακατέσχε μερίδα. Ὁ δέ, ὡς Θεός, καθάπερ καὶ ὁ προφήτης φησὶ Δαβίδ, μὴ χρεῖαν ἔχων τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν, τοῖς δυσὶ παισὶ τούτοις μόνοις διεῖλε, φησί, τὸν βίον, τουτέστι τὸν κό-

8. Ἀπὸ τὸν Θεό. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θέματος γίνεται πάντοτε μὲν τὴν προϋπόθεσι τῆς ἀναγωγῆς τοῦ θέματος στὶς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν οὐράνιο Πατέρα.

κατά τήν ὑπόστασι, ὅταν ἔχη τήν διπλότητα τοῦ ἡθους, καί λέγομε ἐπίσης τούς πολλούς ἕνα, ὅταν συμφωνοῦν μεταξύ τους. «Προσελθὼν λοιπόν ὁ νεώτερος υἱὸς εἶπε στόν πατέρα»· εὐλόγως παρουσιάζεται νεώτερος· διότι προβάλλει αἴτημα παιδαριῶδες καί γεμᾶτο ἀφροσύνη. Καί ἡ ἀμαρτία δέ, τήν ὁποία εἶχε στό νοῦ του σχεδιάζοντας τήν ἀποστασία, εἶναι νεωτέρα, ἐφ' ὅσον εἶναι ὑστερογενές εὐρημα τῆς κακῆς προαιρέσεώς μας· ἡ δέ ἀρετή εἶναι πρωτογενής, ἀφοῦ στόν Θεό μέν ἦταν αἰδίως, στήν ψυχή μας δέ ἐμβλήθηκε ἀπό τήν ἀρχή ἀπό τόν Θεό κατά χάρι.

11 Προσηλθε δέ, λέγει, ὁ νεώτερος υἱὸς καί εἶπε στόν πατέρα· «δός μου τό ἀνάλογο μέρος τῆς περιουσίας». ὦ, ποιά ἀφροσύνη! Δέν ἐγονάτισε, δέν ἰκέτευσε, ἀλλ' ἀπλῶς εἶπε· καί ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλ' ἀπαιτεῖ τό μερίδιο καί ὡς ὀφειλή ἀπό ἐκεῖνον πού δίδει σέ ὄλους κατά χάριν⁸. Δός μου τό ἀνάλογο μέρος τῆς περιουσίας, πού μοῦ ἀνήκει κατά τό νόμο, τήν μερίδα μου σύμφωνα μέ τό δίκαιο. Καί ποιός νόμος ὑπάρχει καί ἀπό πού προέρχεται αὐτό τό δίκαιο, νά εἶναι οἱ πατέρες ὀφειλέτες στά παιδιά; Τό ἀντίθετο μάλιστα συμβαίνει· τά παιδιά ὀφείλουν στους πατέρες, ὅπως ἡ ἴδια ἡ φύσις δεικνύει, ἀφοῦ ἔλαβαν ἀπό ἐκείνους τήν ὑπαρξί. Ἀλλ' εἶναι καί αὐτό δεῖγμα τοῦ νεωτερικῶ φρονήματος.

12 Τί κάμνει λοιπόν αὐτός πού βρέχει σέ δικαίους καί ἀδίκους, πού ἀνατέλλει τόν ἥλιο σέ πονηρούς καί ἀγαθούς; Τούς διεμοίρασε τήν περιουσία, λέγει. Βλέπεις ὅτι αὐτός ὁ «ἄνθρωπος» καί πατέρας εἶναι ἀνευδεής; Ἀλλιῶς δέν θά ἐμοίραζε τήν περιουσία στους δύο μόνους οὔτε σέ δύο μερίδια μόνο, ἀλλά θά ἐκρατοῦσε καί γιά τόν ἑαυτό του μιά τρίτη μερίδα. Αὐτός ὅμως, ὡς Θεός, ὅπως λέγει καί ὁ προφήτης Δαβίδ⁹, μή ἔχοντας ἀνάγ-

9. Ψαλμ. 15,2.

σμον ἅπαντα· διαιρεῖται γάρ, ὡσπερ ἡ μία φύσις τῇ διαφόρῳ γνώμῃ, οὕτως ὁ εἷς κόσμος τῇ διαφόρῳ χρήσει· ὁ μὲν φησι πρὸς τὸν Θεόν, «ὄλην τὴν ἡμέραν διεπέτασα πρὸς σὲ τὰς χεῖράς μου», καὶ «ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἤνεσά σε», καὶ «μεσονύκτιον ἐξεγειρόμην», καὶ «ἐκέκραξα ἐν ἰωρδάνῃ», καὶ «ἐπήλπισα ἐπὶ τοὺς λόγους σου», καὶ «εἰς τὰς ἡρώδεις ἀπέκτεινον πάντα τοὺς ἁματωλοὺς τῆς γῆς», τουτέστι τὰς πρὸς ἡδυπάθειαν κινουμένας τῆς σαρκὸς ὀρέξεις ἀπέτεμνον· ὁ δὲ διημερεύει ἐν οἴνῳ καὶ σκοπεῖ ποῦ πότος γίνεται καὶ συνδιανυκτερεύει ταῖς ἀσέμνοις καὶ ἀθέστοις πράξεσι καὶ ταχύνει πρὸς ἀφανεῖς δόλους, ἢ φανερὰς ἐπιβουλάς καὶ χρημάτων ἀρπαγὰς καὶ μελέτας πονηράς. Ἄρ' οὐ διεῖλον οὗτοι τὴν μίαν νύκτα καὶ τὸν ἕνα ἥλιον καὶ πρὸς τούτων τὴν ἰδίαν φύσιν, ἀσυμφώνως ἀλλήλοις καταχρησάμενοι; ὁ δὲ Θεὸς ἀδαιρέτως διεῖλε πᾶσι πᾶσαν τὴν κτίσιν, προθεὶς εἰς χρῆσιν τὴν κατὰ βούλησιν.

13 «Καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας», φησί, «συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος υἱός, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν». Πῶς οὐκ εὐθύς, ἀλλὰ μετ' οὐ πολλὰς, ἦτοι μετ' ὀλίγας ἀπεδήμησεν ἡμέρας. Ὁ πονηρὸς ὑποφῆτης διάβολος οὐχ ἅμα τὴν ἰδιορρυθμίαν καὶ τὴν ἁμαρτίαν ὑποτίθεται, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ὑποκλέπτει πανούργως, ὑποψιθυρίζων ἡμῖν καὶ λέγων· «καὶ σὺ κατὰ σεαυτὸν ζῶν καὶ μὴ σχολάζων τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, μηδὲ τὸ οὖς ὑπέχων τῷ διδασκάλῳ

10. Ψαλμ. 87,10.

11. Ψαλμ. 118,164.

12. Ψαλμ. 118,62.

κη τῶν ἀγαθῶν τοῦ εἶδους αὐτοῦ, ἐμοίρασε, λέγει στά δύο αὐτά παιδιά μόνο τήν περιουσία, δηλαδή τόν κόσμο ὅλον. Διότι, ὅπως διαιρεῖται ἡ μία φύσις λόγω τῆς διαφορετικῆς γνώμης, ἔτσι διαιρεῖται καί ὁ ἕνας κόσμος λόγω τῆς διαφορετικῆς χρήσεως. Πραγματικά ὁ ἕνας λέγει πρὸς τόν Θεό, «ὄλη τήν ἡμέρα ἄπλωσα πρὸς σέ τά χέρια μου»¹⁰, καί «σέ ὕμνησα ἐπτά φορές τήν ἡμέρα»¹¹, καί «τό μεσονύκτιο ἐξυπνοῦσα»¹², καί «ἐκκραξα πάρωρα»¹³, καί «ἤλπισα στά λόγια σου»¹⁴, καί «τά πρωινά ἐφόνευσα ὅλους τούς ἁμαρτωλούς τῆς γῆς»¹⁵, δηλαδή ἀπέκοψα τίς ὀρμές τῆς σαρκός πού κινοῦνται πρὸς ἠδυσπάθεια· ὁ ἄλλος περνᾷ τίς ἡμέρες του στό κρασί καί κυττάζει ποῦ γίνεται πότος, διέρχεται τίς νύκτες μέ ἄσεμνες καί ἄθεσμες πράξεις, καί σπεύδει σέ κρυφές δολοπλοκίες ἢ φανερές ἐπιβουλές, σέ ἀρπαγές χρημάτων καί πονηρά σχέδια. Ἐὰν δέν ἐμοίρασαν αὐτοί τήν μία νύκτα καί τόν ἕνα ἥλιο, καί πρὶν ἀπό αὐτά τήν ἴδια τή φύσι, ἀφοῦ τήν κατεχράσθησαν χωρίς συμφωνία μεταξύ τους; Ὁ δέ Θεός διέθεσε ὄλη τήν κτίσι ἀδιαιρέτως σέ ὅλους, προθέτοντάς την σέ χρῆσι κατά τήν βούλησι τοῦ καθενός.

- 13 «Κι' ἔπειτα ἀπό ὄχι πολλές ἡμέρες», λέγει, «ἀφοῦ τά συγκέντρωσε ὅλα ὁ νεώτερος υἱός, μετανάστευσε σέ μακρινή χώρα». Πῶς δέν μετανάστευσε ἀμέσως, ἀλλά ἔπειτα ἀπό ὄχι πολλές, δηλαδή μετά ἀπό λίγες ἡμέρες; Ὁ πονηρός ὑποβολεὺς Διάβολος δέν ὑποβάλλει ταυτοχρόνως καί τήν ἰδιορρυθμία καί τήν ἁμαρτία, ἀλλά μέ πανουργία ὑποκλέπτει βαθμιαίως τήν διάθεσι, λέγοντάς μας ψιθυριστά: «καί σύ ζώντας μόνος σου, χωρίς νά παρακολουθῆς τήν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ οὔτε νά προσέχης

13. Ψαλμ. 119,1.

14. Ψαλμ. 118,42.

15. Ψαλμ. 100,8.

τῆς Ἐκκλησίας, δύνασαι καὶ παρὰ σεαυτοῦ συνορᾶν τὸ δέον καὶ μὴ μακρυνθῆναι τοῦ ἀγαθοῦ». Ὅταν δέ τινα τῆς ἱερᾶς ὑμνωδίας ἀποσχοινίση καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἱεροὺς διδασκάλους ὑπακοῆς, μακρὰν αὐτὸν ποιεῖ καὶ τῆς θείας ἐπισκοπῆς, τοῖς ἔργοις αὐτὸν τοῖς πονηροῖς παραδούς. Ὁ γὰρ Θεὸς πανταχοῦ πάρεστιν· ἐν ἔστι τὸ μακρὰν τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ κακόν, ἐν ᾧ διὰ τῆς ἀμαρτίας γινόμενοι μακρὰν ἀποδημοῦμεν Θεοῦ] «οὐ γὰρ διαμενοῦσι παράνομοι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου», ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Θεὸν φησι.

14 Μακρυνθεὶς οὖν οὕτω καὶ εἰς χώραν ἀποδημήσας μακρὰν οὕσαν ὁ υἱὸς ὁ νεώτερος, «ἐκεῖ διεσκόρπισε», φησὶν, «τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως» [Πῶς οὖν διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ; Πρὸ πάντων οὐσία καὶ περιουσία ἡμῶν ἔμφυτος ὁ νοῦς ἔστιν ὁ ἡμέτερος. Ἔως μὲν οὖν τοῖς τῆς σωτηρίας τρόποις ἐμμένομεν, συνηγμένον αὐτὸν ἔχομεν πρὸς ἑαυτὸν καὶ τὸν πρῶτον καὶ ἀνωτάτω νοῦν τὸν Θεόν· ἠνίκα δ' ἂν τοῖς πάθεσι θύραν ἀνοίξωμεν, εὐθὺς σκορπίζεται, πλανώμενος πᾶσαν ὥραν περὶ τὰ σαρκικά τε καὶ γῆϊνα, περὶ τε τὰς πολυμόρφους ἡδονάς, καὶ τοὺς ἐπὶ ταύταις ἐμπαθεῖς λογισμούς. Αὐτοῦ ἔστιν ἡ φρόνησις πλοῦτος, παραμένουσα τούτῳ καὶ διακρίνουσα τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος, μέχρις ἂν καὶ αὐτὸς παραμένη ταῖς ἐντολαῖς καὶ συμβουλαῖς ὑπείκων τοῦ ἀνωτάτω Πατρός· τούτου δὲ ἀφηνιάσαντος, κάκεινη σκορπίζεται εἰς πορνείαν καὶ ἀφροσύνην, τὰς παρ' ἐκάτερον μέρος κακίας μεριζομένη.]

15 Τοῦτο δ' ἂν ἴδοις καὶ ἐπὶ πάσης ἀρετῆς ἡμῶν καὶ δυνάμεως, αἱ εἰσὶν ἡμέτερος ὄντως πλοῦτος, ὃς τῆς κακίας οἴσης πολυσχεδοῦς,

τόν διδάσκαλο τῆς Ἐκκλησίας, μπορεῖς ν' ἀντιληφθῆς τό καθῆκον καί μόνος σου καί νά μή ἀπομακρύνεσαι ἀπό τό ἀγαθό'. Ὅταν δέ ἀποσπάση κάποιον ἀπό τήν ἱερά ὑμνωδία καί ἀπό τήν ὑπακοή πρὸς τοὺς ἱερούς διδασκάλους, τόν ἀπομακρύνει καί ἀπό τῆ θεία ἐπίβλεψι, παραδίνοντάς τον στά πονηρά ἔργα. Διότι ὁ Θεός εὐρίσκεται παντοῦ· ἓνα εἶναι πού εὐρίσκεται μακριά ἀπό τόν Θεό, τό κακό, στό ὁποῖο φθάνοντας διά τῆς ἁμαρτίας ἀποδημοῦμε μακριά ἀπό τόν Θεό. Ὅπως λέγει ὁ Δαβίδ πρὸς τόν Θεό, «δέν θά διαμείνουν παράνομοι ἀπέναντι στοὺς ὀφθαλμούς σου»¹⁶.

14 Ἀφοῦ λοιπόν, λέγει, ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπομακρύνθηκε μέ αὐτόν τόν τρόπο καί ἀπεδήμησε σέ μακρινή χώρα «ἐκεῖ διεσκόρπισε τήν περιουσία του ζώντας ἀσώτως». Πῶς ὅμως διεσκόρπισε τήν περιουσία του; Ὑπεράνω ὄλων οὐσία καί περιουσία μας εἶναι ὁ ἔμφυτος νοῦς μας. Ἔως ὅτου λοιπόν ἐμμένομε στοὺς τρόπους τῆς σωτηρίας, τόν ἔχομε συνηγμένο στόν ἑαυτό του καί στόν πρῶτο καί ἀνώτατο νοῦ, τόν Θεό· ὅταν ὅμως ἀνοίξωμε θύρα στά πάθη, ἀμέσως σκορπίζεται, περιπλανώμενος διαρκῶς γύρω στά σαρκικά καί τά γήινα, πρὸς τίς πολύμορφες ἡδονές καί τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς γι' αὐτές. Τοῦ νοῦ πλοῦτος εἶναι ἡ φρόνησις, πού παραμένει σ' αὐτόν καί διακρίνει τό καλύτερο ἀπό τό χειρότερο, ὅσον καιρό κι' αὐτός παραμένει πειθαρχικός στίς ἐντολές καί συμβουλές τοῦ ἀνωτάτου Πατρός· ὅταν ὅμως ἀφηγιάσῃ αὐτός, κι' ἡ φρόνησις σκορπίζεται σέ πορνεία καί ἀφροσύνη, μοιραζομένη τίς κακίες τῶν δύο μερῶν.

15 Θά ἰδῆς τοῦτο καί σέ ὅλες τίς ἀρετές καί δυνάμεις μας,

16. Ψαλμ. 5,5.

ὄτ' ἂν πρὸς αὐτὴν ἐκκλίνη, σκορπίζεται· αὐτὸς γὰρ ὁ νοῦς τείνει τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς τὸν ἕνα καὶ ὄντως ὄντα Θεόν, τὸν μόνον ἀγαθόν, τὸν μόνον ἐφετόν, τὸν μόνον ἀμιγῆ πάσης ὀδύνης τὴν ἡδονὴν παρέχοντα.

[Τοῦ νοῦ δὲ μαλακισθέντος, ἢ πρὸς τὴν ὄντως ἀγάπην τῆς ψυχῆς δύναμις ἐκπίπτει τοῦ ὄντως ὀρεκτοῦ καὶ πρὸς τὰς ποικίλας ὀρέξεις τῆς ἡδυπαθείας διασπωμένη, σκορπίζεται ἐντεῦθεν πρὸς ἐπιθυμίαν βρωμάτων οὐκ ἀναγκαίων, ἐκεῖθεν πρὸς ἐπιθυμίαν σωμάτων οὐκ εὐσχημόνων, ἐτέρωθεν πρὸς ἐπιθυμίαν οὐκ εὐχρήστων χρημάτων, ἄλλοθεν πρὸς ἐπιθυμίαν τῆς κενῆς καὶ ἀδόξου δόξης μεθελκομένη. Καὶ οὕτω κατακερματιζόμενος ὁ ἄθλιος ἄνθρωπος καὶ ταῖς ποικίλαις περὶ ταῦτα φροντίσι κατατεινόμενος, οὐδὲ τὸν ἥλιον αὐτὸν οὐδὲ τὸν ἀέρα, τὸν κοινὸν πᾶσι πλοῦτον, ἠδέως ἀναπνεῖ τε καὶ θεωρεῖ.]

16 [Αὐτὸς ὁ νοῦς ὁ ἡμέτερος μὴ ἀποστάς τοῦ Θεοῦ, διεγείρει τὸν ἐν ἡμῖν θυμὸν κατὰ μόνου τοῦ διαβόλου καὶ χρῆται τῇ τῆς ψυχῆς ἀνδρία κατὰ τῶν πονηρῶν παθῶν, κατὰ τῶν ἀρχόντων τοῦ σκότους, κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας. Ἄν δὲ μὴ προσέχη ταῖς θείαις ἐντολαῖς τοῦ καθοπλίσαντος αὐτὸν δεσπότη, μάχεται τοῖς πλησίον, μαίνεται κατὰ τῶν ὁμοφύλων, ἀποθηριοῦται κατὰ τῶν μὴ συναινούντων ταῖς αὐτοῦ παραλόγοις ὀρέξεσι καὶ ἀνθρωποκτόνος φεῦ ὁ ἄνθρωπος γίνεται, οὐ μόνον τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις ὁμοιωθεὶς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐρπετοῖς καὶ ἰοβόλοις τῶν ζώων, σκορπίος, ὄφης, γέννημα ἐχιδνῶν γεγονώς, ὁ ἐν υἰοῖς Θεοῦ τεταγμένος] Εἶδες πῶς διεσκόρπισε καὶ ἀπώλεσε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ; «Καὶ δαπανήσας» φησί, «πάντα ὁ νεωτερίσας υἱός, ἤρξατο ὑστερεῖσθαι, εἰς λιμὸν ἐμ-

πού εἶναι πραγματικά πλοῦτος μας, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἡ κακία εἶναι πολυσχεδής, ὅταν κλίνη πρὸς αὐτήν, σκορπίζεται. Διότι ὁ ἴδιος ὁ νοῦς στρέφει τὴν ἐπιθυμία πρὸς τὸν ἕνα καὶ πραγματικά ὄντως Θεό, τὸν μόνον ἀγαθό, τὸν μόνον ἐφετό, τὸν μόνον παρέχοντα τὴν ἡδονὴ ἀπηλλαγμένη ἀπὸ κάθε ὀδύνη. Ὅταν ὁμοῦς ἀποχαυνωθῆ, ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ὄντως ἀγάπη ἐκπίπτει ἀπὸ τὸ ὄντως ὀρεκτό καί, διασπασμένη πρὸς τίς ποικίλες ὀρέξεις τῆς ἡδυπαθείας, σκορπίζεται, ἐλκυομένη ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος πρὸς τὴν ἐπιθυμία τροφῶν μὴ ἀναγκαίων, ἀπὸ τὸ ἄλλο πρὸς τὴν ἐπιθυμία πραγμάτων ἀχρήστων, καὶ ἀπὸ τὸ τρίτο πρὸς τὴν ἐπιθυμία τῆς κενῆς καὶ ἄδοξης δόξας. Κι' ἔτσι κατακερματιζόμενος ὁ ἄθλιος ἄνθρωπος καὶ συρόμενος ἀπὸ τίς ποικίλες γι' αὐτὰ φροντίδες, οὔτε τὸν ἥλιο ἀκόμη τὸν ἴδιο οὔτε τὸν ἀέρα, τὸν κοινὸ σέ ὅλους πλοῦτο, δέν μπορεῖ νά ἀναπνεύσῃ καὶ νά θεωρήσῃ εὐχάριστα.

- 16 Αὐτός ὁ ἴδιος ὁ νοῦς μας, ἂν δέν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸν Θεό, διεγείρει τὸν θυμὸ πού ἔχομε μέσα μας ἐναντίον μόνου τοῦ Διαβόλου καὶ χρησιμοποιοεῖ τὴν ἀνδρεία τῆς ψυχῆς κατὰ τῶν πονηρῶν παθῶν, κατὰ τῶν ἀρχόντων τοῦ σκότους, κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας. Ἄν ὁμοῦς δέν προσηλωθῆ στίς θεῖες ἐντολές τοῦ Κυρίου πού τὸν ἐστρατολόγησε, μάχεται πρὸς τοὺς πλησίον του, μαίνεται κατὰ τῶν ὁμοφύλων, ἀποθηριώνεται ἐναντίον ἐκείνων πού δέν συναινοῦν στίς παράλογες ὀρέξεις του καὶ γίνεται, φεῦ, ἀνθρωποκτόνος ἄνθρωπος, ὁμοιωμένος ὄχι μόνο μέ τὰ κτήνη τὰ ἄλογα, ἀλλὰ καὶ μέ τὰ ἕρπετά καὶ μέ τὰ ἰοβόλα ζῶα, γινόμενος σκορπιός, ὄφεις, γέννημα ἐχιδνῶν, αὐτός πού ὠρίσθηκε νά εἶναι στήν τάξι τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ. Εἶδες πῶς διεσκόρπισε κι' ἔχασε τὴν περιουσία του; «Ἀφοῦ τὰ ἐδαπάνησε ὅλα ὁ νεώτερος υἱός, ἄρχισε νά στερεῖται καὶ ἔπεσε σέ πείνα». Ἀλλά δέν ἐσκεπτόταν ἀκόμη νά ἐπιστρέψῃ, διότι ἦταν ἄσωτος. Γι' αὐτό, «ἐπῆγε καὶ προσκολλήθηκε σ'

πεσών». Ἄλλ' οὕτω πρὸς ἐπιστροφὴν ἔβλεψε, καὶ γὰρ ἦν ἄσωτος· διὸ «καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἐνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ αὐτὸς ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους».

17 Τίνες δὲ οἱ τῆς μακρὰν οὔσης τοῦ Θεοῦ χώρας πολῖται καὶ πολιτάρχαι; πάντως οἱ δαίμονες· ὑφ' ὧν πορνοβοσκὸς καὶ ἀρχιτελώνης καὶ ἀρχιληστής, καὶ στασιάρχης κατέστη, ὁ υἱὸς τοῦ οὐρανόου Πατρός. Πᾶν μὲν γὰρ πάθος διὰ τὴν ἄκραν ἀκαθαρσίαν ὁ χοιρῶδης βίος αἰνίττεται· χοῖροι δὲ εἰσιν οἱ τῷ βορβόρῳ τῶν παθῶν τούτων ἐγκυλινδούμενοι, ὧν ἐκεῖνος προστάς, ὡς καθ' ἡδυπάθειαν ὑπερέχων αὐτῶν, οὐκ ἠδύνατο κορεσθῆναι ἀπὸ τῶν κερατίων ὧν ἦσθιον οἱ χοῖροι, τουτέστι κόρον τῆς οἰκείας ἐπιθυμίας λαβεῖν οὐκ ἠδύνατο.

18 Πῶς ἡ τοῦ σώματος φύσις οὐκ ἀρκεῖ τοῦ ἀκολάστου ὑπηρετεῖν ταῖς ὀρμαῖς; Ὁ χρυσὸς ἢ ὁ ἄργυρος, τῷ φιλοχρύσῳ καὶ φιλαργύρῳ προσγεγονώς, τὴν ἔνδειαν ἠδῆξε καὶ καθ' ὅσον ἂν πολλὴς ἐπιρρεῦση, κατὰ τοσοῦτο πλείονος ἐπιθυμεῖν παρεσκεύασεν· ὁ κόσμος ἅπας μόλις, τάχα δὲ οὐδὲ μόλις ἀρκέσει πλεονέκτη καὶ φιλάρχῳ ἐνί. Ἐπεὶ οὖν πολλοὶ μὲν οὕτοι, κόσμος δὲ εἷς, πῶς ἄρα δυνησεταιί τις αὐτῶν τῆς οἰκείας ἐπιθυμίας κόρον εὔρειν; Οὕτω τοίνυν καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ ἀποστατήσας ἐκεῖνος, οὐκ ἠδύνατο χορτασθῆναι. Οὐδὲ γὰρ ἐδίδου τίς φησι τὸν κόρον αὐτῷ. Τίς γὰρ ἂν καὶ ἔδωκεν; Ὁ Θεὸς ἀπῆν, οὗ καὶ τῇ θεᾷ μόνῃ κόρος ἀνεπαχθῆς τῷ ὀρώντι προσγίνεται, κατὰ τὸν εἰπόντα, «Χορτασθῆσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου» (Ὁ διάβολος οὐκ ἐθέλει κόρον παρασχεῖν τῶν αἰσχυρῶν ἐπιθυμιῶν, ἐπεὶ μεταβολὴν τῆς πρὸς αὐτὰ σχέσεως ἐν τοῖς τρεπτοῖς ὁ κόρος ἐργάζεσθαι πέφυκεν.) Εἰκότως οὖν οὐδεὶς ἐδίδου τὸν κόρον αὐτῷ.

ένα από τούς πολίτες τῆς χώρας ἐκείνης καί ἐκεῖνος τόν ἔστειλε στό ἀγρόκτημα νά βόσκη χοίρους».

- 17** Ποιοί δέ εἶναι οἱ πολίτες καί πολιτάρχες τῆς χώρας πού εἶναι μακριά ἀπό τόν Θεό; Φυσικά οἱ δαίμονες, ἀπό τούς ὁποίους ὁ υἱός τοῦ οὐρανίου Πατρός κατέστη πορνοβοσκός καί ἀρχιτελώνης καί ἀρχιληστής καί στασιάρχης. Διότι ὁ χοιρώδης βίος λόγω τῆς ἄκρας ἀκαθαρσίας του ὑπονοεῖ κάθε πάθος, χοῖροι δέ εἶναι ὅσοι κυλίωνται στόν βόρβορο τῶν παθῶν τούτων. Ὃταν ἐκεῖνος ἔγινε προϊστάμενος τούτων, ὡς πρῶτος ἀπό ὄλους αὐτούς στήν ἡδυπάθεια, δέν μπορούσε νά χορτάση ἀπό τά ξυλοκέρατα πού ἔτρωγαν οἱ χοῖροι, δηλαδή δέν ἦταν δυνατό νά λάβη κορεσμό τῆς ἐπιθυμίας του.
- 18** Πῶς ὅμως δέν ἀρκεῖ ἡ φύσις τοῦ σώματος νά ἐξυπηρετήση τίς ὁρμές τοῦ ἀκολάστου; Ὁ χρυσός ἢ ὁ ἄργυρος, ὅταν περιέλθῃ στόν φιλόχρυσο καί φιλάργυρο, αὐξάνει τήν στέρησι καί ὅσο περισσότερο εἰσρεύσῃ, τόσο μεγαλύτερη ἐπιθυμία προκαλεῖ· μόλις θ' ἀρκέσῃ σ' ἕναν πλεονέκτη καί φίλαρχο ὄλος ὁ κόσμος, ἴσως δέ οὔτε αὐτός. Ἐπειδή λοιπόν αὐτοί μὲν εἶναι πολλοί, ὁ κόσμος δέ ἕνας, πῶς τότε θά μπορέσῃ κανεῖς ἀπό αὐτούς νά εὔρη κόρο τῆς ἐπιθυμίας του; Ἔτσι λοιπόν καί ἐκεῖνος ὁ ἀποστάτης ἀπό τόν Θεό δέν μπορούσε νά χορτασθῆ. Διότι ἄλλωστε, λέγει, δέν τοῦ προσέφερε κανεῖς τόν κόρο. Ποιός θά τοῦ τόν προσέφερε; Ὁ Θεός ἀπουσίαζε, μέ τοῦ ὁποίου καί τή θέα μόνο προκαλεῖται ἀβάρετος κόρος στόν βλέποντα, σύμφωνα μέ ἐκεῖνον πού εἶπε, «θά χορτάσω μόλις θεαθῆ ἀπό ἐμένα ἡ δόξα σου»¹⁷. Ὁ Διάβολος δέν θέλει νά προσφέρῃ κόρο τῶν αἰσchrῶν ἐπιθυμιῶν, ἐπειδή ἐκ φύσεως ὁ κόρος στά τρεπτά πράγματα προκαλεῖ μεταβολή τῆς σχέσεως πρός αὐτά. Εὐλόγως λοιπόν κανένας δέν τοῦ ἔδιδε τόν κόρο.

17. Ψαλμ. 16,15.

19 Μόλις ποτὲ τοίνυν ἐφ' ἑαυτοῦ γενόμενος ὁ ἀποσκιρτήσας τοῦ πατρὸς ἐκεῖνος καὶ οἱ κακῶν ἔφθασεν ἐννοήσας, ἀπεκλαύσατο ἑαυτόν, λέγων· «πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρὸς μου περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῶ ἀπόλλυμαι». Τίνες οἱ μίσθιοι; Οἱ διὰ τῶν τῆς μετανοίας ἰδρώτων καὶ τῆς ταπεινώσεως, οἷά τινα μισθὸν ἐπανακαλούμενοι τὴν σωτηρίαν. Υἱοὶ δὲ εἰσιν οἱ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην ταῖς αὐτοῦ ἐντολαῖς ὑποτασσόμενοι, καθάπερ καὶ ὁ Κύριος εἶπεν, «ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει».

20 Τῆς υἰοθεσίας ὁ νεώτερος ἀποπεσὼν υἱὸς καὶ τῆς ἱεραῆς πατρίδος ἐκπεσὼν ἐκὼν καὶ λιμῶ περιπεσὼν, καταγινώσκει ἑαυτοῦ καὶ ταπεινοῦται, καὶ μετανοεῖ λέγων· «ἀναστὰς πορεύσομαι καὶ προσπεσοῦμαι τῷ πατρὶ καὶ ἐρῶ· πάτερ, ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου». Καλῶς ἄρα τὴν ἀρχὴν ἐλέγομεν, ὅτι ὁ πατὴρ οὗτος ὁ Θεὸς ἐστι· πῶς γὰρ ἤμαρτεν εἰς τὸν οὐρανόν, ὁ ἀποστατήσας τοῦ πατρὸς υἱός, εἰ μὴ οὐράνιος ἦν ὁ πατήρ; «Ἐμαρτον οὖν φησιν εἰς τὸν οὐρανόν», τουτέστιν εἰς τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ ἁγίους καὶ ὧν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, «καὶ ἐνώπιόν σου», ὅς ματὰ τῶν σῶν ἁγίων ἐν τῷ οὐρανῷ κατοικεῖς. «Καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου· ποιήσόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων σου». [Καλῶς τῇ νῦν ταπεινώσει συνετισθεῖς, ποιήσόν με φησίν· οὐ γὰρ παρ' ἑαυτοῦ τις λαμβάνει τοὺς κατ' ἀρετὴν βαθμούς, εἰ καὶ μὴ χωρὶς τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως.] «Ἀναστὰς οὖν», φησίν, «ἦλθεν εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ· ἔτι δὲ μακρὰν ἀπέχοντος». Πῶς δὲ καὶ ἦλθε καὶ μακρὰν ἀπεῖχε, διὸ καὶ

19 Μόλις πάντως κάποτε εκείνος ὁ ἀποστάτης ἀπό τόν πατέρα ἦλθε στά λογικά του καί ἀντιλήφθηκε σέ ποιό κατάντημα ἔφθασε, ἔκλαυσε τόν ἑαυτό του λέγοντας· «πόσοι μισθωτοί τοῦ πατρός μου ἔχουν ἀφθονία ἄρτων, ἐνῶ ἐγώ χάνομαι ἀπό τήν πείνα!». Ποιοί εἶναι οἱ μισθωτοί; Ἐκεῖνοι πού διά τῶν ιδρώτων τῆς μετανοίας καί τῆς ταπεινώσεως παίρνουν σάν μισθό τή σωτηρία. Υἱοί δέ εἶναι ἐκεῖνοι πού λόγω τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτόν ὑποτάσσονται στίς ἐντολές του, ὅπως εἶπε καί ὁ Κύριος, «ὅποιος μέ ἀγαπᾷ, θά τηρήσῃ τίς ἐντολές μου»¹⁸.

20 Ἔτσι λοιπόν ὁ νεώτερος υἱὸς ἀφοῦ ἀπέπεσε ἀπό τήν υἰοθεσία καί ἐξέπεσε ἀπό τήν ἱερά πατρίδα καί περιέπεσε σέ πείνα, ἀντιλαμβάνεται τῇ θλιβερῇ κατάστασί του καί ταπεινώνεται καί μετανοεῖ λέγοντας «θά σηκωθῶ νά ὑπάγω καί νά γονατίσω στόν πατέρα μου καί θά τοῦ εἰπῶ, πατέρα, ἀμάρτησα στόν οὐρανό καί σέ σένα». Καλῶς λοιπόν στήν ἀρχή ἐλέγαμε ὅτι αὐτός ὁ πατέρας εἶναι ὁ Θεός· διότι πῶς θά ἀμάρτανε στόν οὐρανό ὁ νέος πού ἀπεστάτησε ἀπό τόν πατέρα, ἂν ὁ πατέρας δέν ἦταν οὐράνιος; «Ἀμάρτησα λοιπόν», λέγει, «στόν οὐρανό», δηλαδή στούς ἀγίους πού εὐρίσκονται στόν οὐρανό καί εἶναι πολίτες τοῦ οὐρανοῦ, «καί σέ σένα», πού κατοικεῖς μαζί μέ τούς ἀγίους σου στούς οὐρανοῦς. «Καί δέν εἶμαι πλέον ἄξιος νά ὀνομάζωμαι υἱὸς σου· κάμε με σάν ἓνα ἀπό τούς μισθωτούς σου». Καλῶς λέγει, σωφρονισμένος ἀπό τήν τωρινή του ταπείνωσι, «κάμε με»· διότι δέν λαμβάνει κανεῖς ἀπό τόν ἑαυτό του τούς βαθμούς τῆς ἀρετῆς, ἂν καί ἐπίσης δέν τούς λαμβάνει χωρίς τήν προαίρεσί του. «Ἀφοῦ λοιπόν ἐσηκώθηκε, ἦλθε στόν πατέρα του. Ἐνῶ δέ ἀπεῖχε ἀκόμη πολύ». Πῶς καί ἦλθε καί συγχρόνως ἀπεῖχε πολύ, γι' αὐτό καί ὁ πατέρας του τόν εὐσπλαγχνίσθηκε καί ἐξῆλθε πρὸς συνάντησί του; Ὁ ἄνθρωπος πού μετανοεῖ μέ

σπλαγχνισθείς ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν αὐτοῦ, Ὁ με-
 τανοῶν ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς, τῇ μὲν ἀγαθῇ προθέσει καὶ τὸ τῆς
 ἀμαρτίας ἐκστῆναι φθάνει πρὸς τὸν Θεόν· ὑπὸ δὲ τῆς κακῆς συνη-
 θείας καὶ τῶν προλήψεων λογιστικῶς τυραννούμενος, ἔτι μακρὰν
 ἀπέχει Θεοῦ καὶ πολλῆς δεῖται τῆς ἄνωθεν εὐσπλαχνίας καὶ βοη-
 θείας, εἰ μέλλει σώζεσθαι.

21 Διὸ καὶ ὁ πατήρ τῶν οἰκτιρμῶν συγκαταβὰς ὑπήντησε καὶ
 περιπλακεὶς κατεφίλησε καὶ τοῖς αὐτοῦ δούλοις, ἦτοι τοῖς ἱερεῦσιν
 ἐκέλευσε τὴν στολὴν αὐτὸν τὴν πρώτην ἐνδύσαι, ἦτοι τὴν υἰοθεσίαν,
 ἣν καὶ πρόωην διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος ἠμφιάσατο καὶ δακτύλιον
 δοῦναι εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, τουτέστι τῷ πρακτικῷ τῆς ψυχῆς, ὃ
 δηλοῦται διὰ τῆς χειρός, ἐνθεῖναι σφραγίδα θεωρητικῆς ἀρετῆς, ἀρ-
 ραβῶνα τῆς μελλούσης κληρονομίας, ἀλλὰ καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς
 πόδας, θείαν φυλακὴν καὶ ἀσφάλειαν ἐνδυναμοῦσαν αὐτὸν πατεῖν
 ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.
 Ἐῖτα καὶ μόσχον κελεύει τὸν σιτευτὸν ἐνεγκεῖν καὶ θῦσαι καὶ προ-
 θεῖναι εἰς βρῶσιν. Ὁ μόσχος δὲ ἐστὶν οὗτος αὐτὸς ὁ Κύριος, ὃς ἐξά-
 γεται μὲν τοῦ κρυφίου τῆς θεότητος καὶ αὐτῆς τῆς ὑπεράνω κειμένης
 τοῦ παντὸς ἕδρας καὶ ὡς ἄνθρωπος ἐπὶ γῆς ὀφθεῖς, ὡς μόσχος ὑπὲρ
 ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν θύεται καὶ ὡς σιτευτός, τουτέστιν ἄρτος εἰς
 βρῶσιν ἡμῖν προτίθεται.

22 Κοινὴν δὲ ποιεῖται τὴν ἐπὶ τούτοις εὐφροσύνην καὶ τὴν εὐω-
 χίαν ὁ Θεὸς μετὰ τῶν αὐτοῦ ἀγίων, τὰ ἡμῶν ὑπ' ἄκρας οἰκειούμενος
 φιλανθρωπίας καὶ λέγων, «δεῦτε φαγόντες εὐφρανθῶμεν». Ἄλλ' ὁ
 προσβύτερος υἱὸς ὀργίζεται. Νόει μοι πάλιν τοὺς Ἰουδαίους ὀργιζο-
 μένους ἐπὶ τῇ κλήσει τῶν ἐθνῶν, τοὺς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους

τήν ψυχή του διά μέν τῆς ἀγαθῆς προθέσεως καί τῆς ἀποχῆς ἀπό τήν ἁμαρτία φθάνει πρὸς τόν Θεό· ἀπό τήν κακή ὁμως συνήθεια καί τίς προλήψεις τυραννούμενος νοερῶς, ἀπέχει ἀκόμη πολύ ἀπό τόν Θεό, καί ἂν πρόκειται νά σωθῆ, χρειάζεται μεγάλη ἀπό ἄνω εὐσπλαγχνία καί βοήθεια.

21 Γι' αὐτό καί ὁ πατέρας τῶν οἰκτιρμῶν συγκαταβαίνοντας τόν προϋπάντησε, τόν ἀγκάλιασε καί τόν κατεφίλησε, παρήγγειλε δέ στούς δούλους του, δηλαδή στούς ἱερεῖς, νά τόν ἐνδύσουν τήν πρώτη στολή, δηλαδή τήν υἰοθεσία, τήν ὁποία καί πρωτύτερα εἶχε φορέσει διά τοῦ ἀγίου βαπτίσματος, καί νά τοῦ βάλουν δακτυλίδι στό χέρι του, δηλαδή στό πρακτικό μέρος τῆς ψυχῆς πού δηλώνεται μέ τό χέρι, νά τοποθετήσουν σφραγίδα θεωρητικῆς ἀρετῆς, ὡς ἀρραβῶνα τῆς μελλοντικῆς κληρονομίας, ἀλλά καί ὑποδήματα στά πόδια, θεία δηλαδή φρουρά καί ἀσφάλεια πού θά τόν ἐνδυναμῶνῃ νά πατῆ ἐπάνω σέ ὄφεις καί σκορπιούς κι' ἐπάνω σέ ὅλη τή δύναμι τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπειτα παραγγέλλει νά φέρουν καί σφάζουν ἕνα σιτευτό μόσχο καί νά τόν παραθέσουν σέ τραπέζι. Ὁ δέ μόσχος εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος ἐξέρχεται μέν ἀπό τά κρύφια τῆς θεότητος καί ἀπό τόν θρόνο πού εὐρίσκεται ὑπεράνω τοῦ παντός καί ὅταν ἐφάνηκε σάν ἄνθρωπος ἐπάνω στή γῆ θυσιάζεται ὡς μόσχος γιά χάρι ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καί ὡς σιτευτός, δηλαδή ὡς ἄρτος, παρατίθεται σέ μᾶς πρὸς βρῶσιν.

22 Κάμνει δέ κοινή τήν μ' αὐτή τήν εὐκαιρία εὐφροσύνη καί εὐωχία ὁ Θεός μέ τούς ἀγίους του, ἀναλαμβάνοντας ἀπό ἄκρα φιλανθρωπία τίς συνήθειές μας καί λέγοντας· «ἔλθετε νά φάγωμε κι' εὐφρανθοῦμε». Ἀλλά ὁ πρεσβύτερος υἱός ὀργίζεται. Πρέπει νά ὑπονοῆς, παρακαλῶ, πάλι τούς Ἰουδαίους πού ὀργίζονται γι' αὐτήν τήν πρόσκλησι, τούς Γραμματεῖς καί Φαρισαίους πού σκανδαλίζονται, διότι ὁ Κύριος ὑποδέχεται ἁμαρ-

σκανδαλιζομένους, ὅτι ὁ Κύριος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. Εἰ δὲ καὶ περὶ τῶν δικαίων τοῦτο νοεῖν ἐθέλεις, τί θαυμαστόν, εἰ καὶ δίκαιος ἀγνοεῖ τὸν ὑπὲρ πάντα νοῦν πλοῦτον τῆς τοῦ Θεοῦ χρηστότητος; διὸ καὶ παρακαλεῖται παρὰ τοῦ κοινου Πατρός, καὶ τὰ εἰκότα διδάσκεται, λέγοντος πρὸς αὐτόν, «σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ», τῆς ἀναλλοιώτου εὐφροσύνης κοινωνῶν· «εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος, νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν, ἀπολωλῶς ἦν καὶ εὐρέθη», νεκρὸς ἦν τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ ἀνέζησε τῇ μετανοίᾳ, καὶ ἀπολωλῶς ἦν, ὡς μὴ εὐρισκόμενος ἐν τῷ Θεῷ· εὐρεθεῖς οὖν, χαρᾶς πληροῖ τὸν οὐρανόν, καθὰ γέγραπται, «χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι».

- 23 Τί δέ ἐστι, διὸ μάλιστα λυπεῖται ὁ πρεσβύτερος υἱός; «ὅτι ἐμοί», φησὶν, «οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ, ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος, ὁ καταφαγὼν σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν». Τοσοῦτο γὰρ τὸ ὑπερβάλλον τῶν εἰς ἡμᾶς χαρισμάτων τοῦ Θεοῦ ὅτι καὶ οἱ ἄγγελοι ἐπεθύμησαν παρακύψαι εἰς τὰ χαρισθέντα διὰ τῆς αὐτοῦ ἐνανθρωπήσεως ἡμῖν, καθὰ φησιν ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος. Ἄλλὰ καὶ οἱ δίκαιοι ἐπεθύμησαν καὶ πρὸ καιροῦ δι' αὐτὰ ἐλθεῖν τὸν Χριστόν, ὡς καὶ Ἀβραὰμ ἐπεθύμησεν ἰδεῖν τὴν ἡμέραν αὐτοῦ· ὁ δὲ τότε οὐκ ἦλθε, καὶ ὅτε ἦλθεν, οὐκ ἦλθε καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν μάλιστα σταυροῦται ὁ τὴν ἁμαρτίαν αἴρων τοῦ κόσμου· ὑπερεπερίσσευσε γὰρ ἡ χάρις, ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία.

19. Λουκᾶ 15,7.

20. Α' Πέτρ. 1,12.

τωλούς και συνεσθίει με αυτούς. Ἐάν δέ θέλῃς νά ἐννοήσης τοῦτο καί ἐπί τῶν δικαίων, τί παράδοξο εἶναι, ἂν καί ὁ δίκαιος ἀγνοῇ τόν ἀνώτερο κάθε συλλήψεως πλοῦτο τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ; Γι' αὐτό καί παρηγορεῖται ἀπό τόν κοινό πατέρα καί διδάσκεται τά κατάλληλα ἀπό αὐτόν μέ τά λόγια, «ἐσύ εἶσαι πάντοτε μαζί μου», μετέχοντας στήν ἀναλλοίωτη εὐφροσύνη· «ἔπρεπε λοιπόν νά εὐχαριστηθῆς καί νά χαρῆς διότι αὐτός ὁ ἀδελφός σου ἦταν νεκρός καί ἀνέζησε, ἦταν χαμένος καί εὐρέθηκε». Ἦταν νεκρός ἀπό τήν ἁμαρτία καί ἀνέζησε μέ τήν μετάνοια, ἦταν δέ καί χαμένος, ἀφοῦ δέν ἦταν μαζί μέ τόν Θεό. Ἀφοῦ λοιπόν εὐρέθηκε, γεμίζει τόν οὐρανό μέ χαρά, ὅπως ἔχει γραφῆ, «χαρά γίνεται στόν οὐρανό γιά ἕναν ἁμαρτωλό πού μετανοεῖ»¹⁹.

23 Τί δέ εἶναι αὐτό γιά τό ὁποῖο λυπεῖται ὁ πρεσβύτερος υἱός; «Ὅτι ἐμένα», λέγει, «δέν μοῦ ἔδωσες ποτέ ἕνα κατσίκι, γιά νά διασκεδάσω μέ τούς φίλους μου, ὅταν δέ ἦλθε αὐτός ὁ υἱός σου, πού κατέφαγέ τήν περιουσία σου μέ τίς πόρνες, τοῦ ἔσφαξες τόν μόσχο τόν σιτευτό». Τόσο ἐξαιρετα εἶναι τά πρὸς ἐμᾶς χαρίσματα τοῦ Θεοῦ, ὥστε καί οἱ ἄγγελοι ἐπεθύμησαν νά κυττάξουν τά χαρισθέντα σ' ἐμᾶς διά τῆς ἐνανθρωπήσεώς του, ὅπως λέγει ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος²⁰. Ἀλλά καί οἱ δίκαιοι ἐπεθύμησαν νά ἔλθῃ γι' αὐτά ὁ Χριστός καί πρὶν ἀπό τήν ὥρα του ἀκόμη, ὅπως καί ὁ Ἀβραάμ ἐπεθύμησε νά ἰδῆ τήν ἡμέρα του. Αὐτός βέβαια τότε δέν ἦλθε, καί ὅταν ἦλθε, δέν ἦλθε νά καλέσῃ δικαίους ἀλλά ἁμαρτωλούς σέ μετάνοια, καί κυρίως ὑπέρ αὐτῶν σταυρώνεται αὐτός πού ἀπαλείφει τήν ἁμαρτία τοῦ κόσμου· διότι ὑπερεπερίσσευσε ἡ χάρις, ὅπου ἐπλεόνασε ἡ ἁμαρτία²¹.

21. Ρωμ. 5,20.

24 Ὅτι δὲ τῶν δικαίων αἰτούντων οὐδὲ ἐν τῶν ἐρίφων δίδωσι, τουτέστι τῶν ἀμαρτωλῶν, σαφὲς ἡμῖν γέγονεν ἔκ τε ἄλλων οὐκ ὀλίγων καὶ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν ἱερὸν καὶ μακάριον Κάρπον ὀπτασίας μάλιστα. Οὗτος γὰρ οὐ μόνον οὐκ ἠκούσθη πονηρῶν τινῶν ἀνδρῶν ἐπαρώμενος, καὶ δίκαιον οὐκ εἶναι λέγων, εἰ ζῶσιν ἄνδρες ἄθεοι καὶ διαστρέφοντες τὰς ὁδοὺς Κυρίου τὰς εὐθείας, ἀλλὰ καὶ θείας ἀναγκτήσεως ἐπειράθη καὶ φρικωδεστάτων τινῶν ἐπύθετο λόγων, πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς ἀρρήτου καὶ ὑπὲρ νοῦν θείας ἀνοχῆς ἐναγόντων, καὶ μὴ μόνον οὐκ ἐπαρᾶσθαι πειθόντων, ἀλλὰ καὶ εὐχεσθαι τῶν ἐν πονηρία ζώντων, τοῦ Θεοῦ καιρὸν εἶτι μετανοίας παρέχοντος ἐκείνοις. Ἵνα τοίνυν τοῦτο δείξῃ ὁ Θεὸς τῶν μετανοούντων, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ ἵνα προσπαραστήσῃ, ὅτι τοῖς διὰ μετανοίας ἐπιστραφεῖσι μεγάλα καὶ ἐπίφθονα δῶρα δίδωσιν, οὕτω διέθηκε τὴν παραβολήν.

25 Ἐπιλαβώμεθα οὖν καὶ ἡμεῖς ἀδελφοὶ δι' ἔργου τῆς μετανοίας, ἀποταξώμεθα τῷ πονηρῷ καὶ τοῖς βοσκήμασιν αὐτοῦ· ἀποσχώμεθα τῶν χοίρων καὶ τῶν αὐτοὺς τρεφόντων κερατίων, δηλονότι τῶν βδελυρῶν παθῶν καὶ τῶν τούτοις προσκειμένων· ἀποστῶμεν τῆς πονηρᾶς νομῆς, τουτέστι τῆς κακῆς συνηθείας· φύγωμεν τὴν τῶν παθῶν χώραν, ἣτις ἐστὶν ἀπιστία καὶ ἀπληστία καὶ ἀκρασία, ἐν αἷς λιμὸς ἰσχυρὸς τῶν ἀγαθῶν γίνεται καὶ λιμοῦ χεῖρω πάθη· δράμωμεν πρὸς τὸν πατέρα τῆς ἀφθαρσίας, τὸν δοτῆρα τῆς ζωῆς, τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς διὰ τῶν ἀρετῶν βαδίσαντες. Ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν εὐρήσομεν πρὸς ὑπαντήν ὑπὸ φιλανθρωπίας ἐξελθόντα καὶ χαριζόμενον ἡμῖν τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν, τὸ σύνθημα τῆς ἀφθαρσίας, τὸν ἀρρα-

24 Ὅτι δέ δέν δίδει οὔτε ἓνα κατσίκι στούς δικαίους, ὅταν ζητοῦν, δηλαδή οὔτε ἓνα ἁμαρτωλό, γίνεται σ' ἐμᾶς σαφές καί ἀπό ἄλλα πολλά καί ἰδιαιτέρως ἀπό τήν ὄπτασία τοῦ ἱεροῦ καί μακαρίου Κάρπου²². Διότι αὐτός ὄχι μόνο δέν εἰσακούσθηκε ὅταν καταράσθηκε μερικούς πονηρούς ἄνδρες καί ἔλεγε ὅτι δέν εἶναι δίκαιο νά ζοῦν ἄνδρες ἄθεοι πού διαστρέφουν τούς εὐθεῖς δρόμους τοῦ Κυρίου, ἀλλά ἔδοκίμασε καί τήν θεία ἀγανάκτησι καί ἄκουσε φρικώδεις λόγους πού ὠδηγοῦσαν στήν ἐπίγνωσι τῆς ἀρρήτου καί ὑπέρ νοῦν θείας ἀνοχηῆς καί ἐπειθαν ὄχι μόνο νά μή καταρᾶται, ἀλλά καί νά εὐχεται ὑπέρ αὐτῶν πού ζοῦν στήν πονηρία, διότι ὁ Θεός παρέχει σ' ἐκείνους ἀκόμη προθεσμία μετανοίας. Γιά νά δείξη λοιπόν τοῦτο ὁ Θεός τῶν μετανοούντων, ὁ εὐσπλαγχνος πατήρ, καί γιά νά παραστήσῃ ἐπί πλέον ὅτι δίδει μεγάλα καί ἐπίφθονα δῶρα στούς ἐπιστρέφοντας μέ μετάνοια, συνέθεσε μέ αὐτόν τόν τρόπο τήν παραβολή.

25 Ἄς ἐπιληφθοῦμε λοιπόν κι' ἐμεῖς, ἀδελφοί, τῆς μετανοίας μέ ἔργα, ἄς ἐγκαταλείψωμε τόν πονηρό καί τὰ βοσκήματά του· ἄς μείνωμε μακριά ἀπό τούς χοίρους καί ἀπό τὰ ξυλοκέρατα πού τούς τρέφουν, δηλαδή ἀπό τὰ βδελυρά πάθη καί τούς προσκολλημένους σ' αὐτά· ἄς σταθοῦμε μακριά ἀπό τήν πονηρά νομή, δηλαδή τήν κακή συνήθεια· ἄς ἀποφύγωμε τήν χώρα τῶν παθῶν, δηλαδή τήν ἀπιστία καί ἀπληστία καί ἀκρασία, ὅπου συμβαίνει φοβερός λιμός ἀγαθῶν καί ἐπέρχονται πάθη χειρότερα ἀπό τόν λιμό· ἄς τρέξωμε πρὸς τόν Πατέρα τῆς ἀφθαρσίας, τόν δότη τῆς ζωῆς, βαδίζοντας τήν ὁδό τῆς ζωῆς διά τῶν ἀρετῶν. Ἐκεῖ θά τόν εὐρωμε νά ἔχη ἐξέλθει ἀπό φιλανθρωπία γιά προὑπάντησι καί νά μᾶς χαρίζη τήν ἄφεσι τῶν ἁμαρτιῶν μας, τό σύμβολο τῆς ἀφθαρσίας; τόν ἀρραβῶνα τῆς μελλοντικῆς

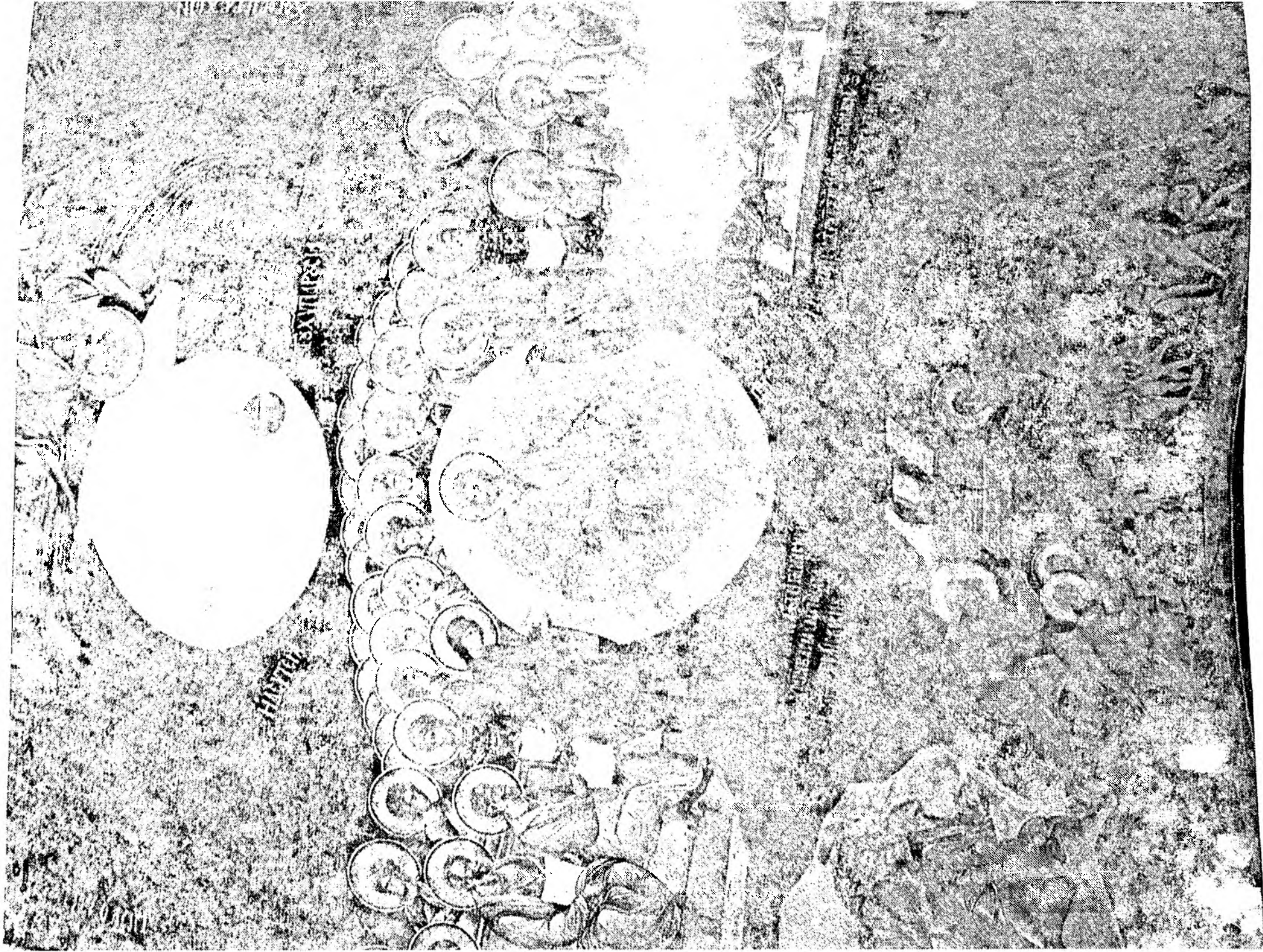
22. Ὁ ἐπίσκοπος Κάρπος ἐμαρτύρησε τόν 2ον αἰῶνα ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου μαζί μέ τόν Παπίλον καί τήν Ἀγαθονίκη.

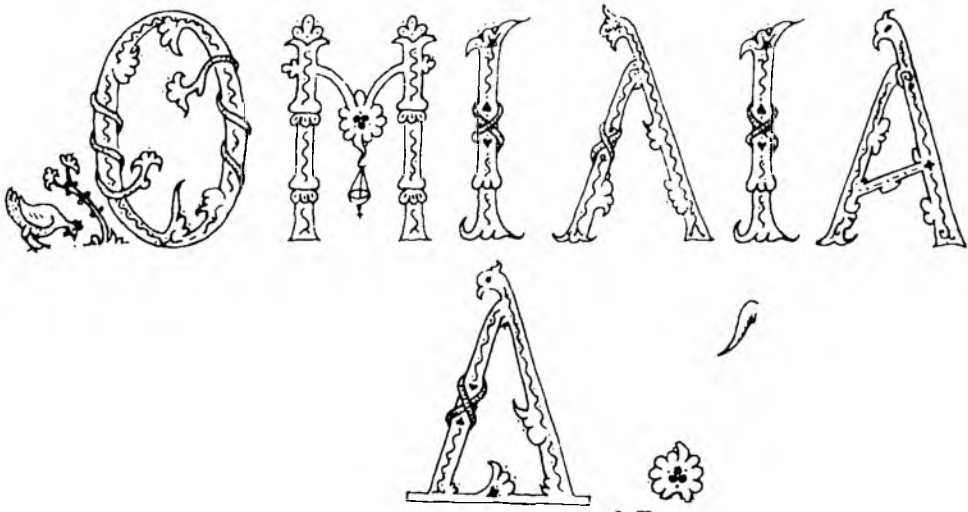
βῶνα τῆς μελλούσης κληρονομίας· ἐπεὶ καὶ ὁ ἄσωτος υἱός, καθάπερ παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἐδιδάχθημεν, μέχρις ἂν ἦν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν παθῶν, εἰ καὶ διεγοεῖτο καὶ ἔλεγε τὰ ρήματα τῆς μετανοίας, ἀλλ' οὐδενὸς ἔτυχε χρηστοῦ, ἕως οὗ ἀφείς ἅπαντα ἐκεῖνα τὰ ἔργα τῆς ἀμαρτίας, δραμὼν ἤλθε πρὸς τὸν πατέρα καὶ τῶν ὑπὲρ ἐλπίδα τυχῶν, ἔμεινε πάντως τοῦ λοιποῦ σὺν ταπεινώσει, σωφρονῶν καὶ δικαιοπραγῶν καὶ συντηρῶν ἑαυτῷ τὴν ἐγκαινισθειῖσαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χάριν ἀσινῆ.}

- 26 Ἦς γένοιτο καὶ ἡμᾶς πάντας ἐπιτυχεῖν καὶ διατηρεῖν ἀμείωτον, ὡς ἂν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι συνευφρανθῶμεν τῷ σεσωμένῳ ἀσώτῳ ἐπὶ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, τῆς μητρὸς τῶν ζώντων, τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρωτοτόκων, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

κληρονομίας. Καί ὁ ἄσωτος υἱὸς ἄλλωστε, ὅπως ἐδίδαχθήκαμε ἀπὸ τὸν Σωτῆρα, ὅσον καιρὸ εὐρισκόταν στή χώρα τῶν παθῶν, ἂν καί ἐσκεπτόταν καί ἔλεγε τά λόγια τῆς μετανοίας, δέν ἐπέτυχε τίποτε τό καλό, ἕως ὅτου ἀφήνοντας ὅλα ἐκεῖνα τά ἔργα τῆς ἀμαρτίας ἦλθε τρέχοντας πρὸς τὸν πατέρα κι' ἀφοῦ ἐπέτυχε τά ἀνέλπιστα, ἔμεινε ὅπωςδῆποτε στό ἐξῆς πλησίον του μέ ταπεινώσι, σωφρονώντας, δικαιοπραγώντας καί διατηρώντας ἀκεραία τήν ἀνανεωμένη ἀπὸ τὸν Θεό χάρι.

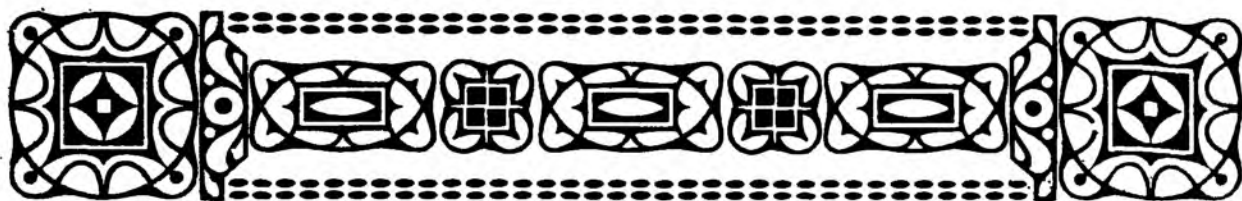
26 Αὐτήν τή χάρι εἶθε νά τήν ἐπιτύχωμε ὅλοι μας καί νά τήν διατηρήσωμε ἀμείωτη, ὥστε καί στόν μέλλοντα αἰῶνα νά συνευφρανθοῦμε μέ τὸν σεσωσμένο ἄσωτο στήν ἄνω Ἱερουσαλῆμ, τήν μητέρα τῶν ζώντων, τήν Ἐκκλησία τῶν πρωτοτόκων, ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, στόν ὁποῖο πρέπει δόξα στούς αἰῶνες. Γένοιτο.

ΣΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ
ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Καί περί εὐσπλαγχνίας καί εὐποιΐας

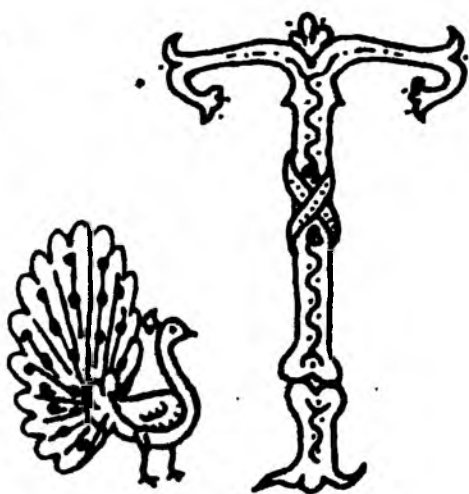

ΟΜΙΛΙΑ Δ

ΕΙΣ ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ

καὶ περὶ εὐσπλαγγνίας καὶ εὐποιΐας

1

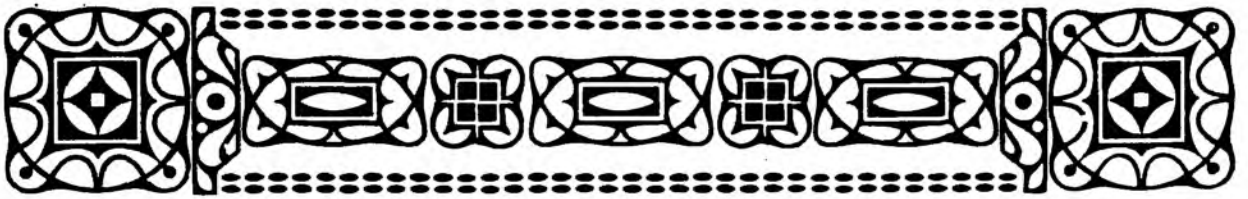

ἢ μὲν παρελθούσῃ Κυριακῇ μνήμην ἐποιεῖτο ἡ Ἐκκλησία τῆς τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμᾶς ἀνεικάστου φιλανθρωπίας, διὰ τῆς τοῦ σεσωσμένου ἀσώτου παραβολῆς. Τῇ δὲ παρουσίῃ διδάσκει περὶ τῆς μελλούσης τοῦ Θεοῦ φρικωδεστάτης κρίσεως, καλῶς τῇ τάξει χρωμένη, καὶ ταῖς προφητικαῖς ἀκολουθοῦσα φωναῖς·

«Ἐλεον γάρ», φησί, «καὶ κρίσιν ἄσομαί σοι Κύριε», καὶ «ἅπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεός, δύο ταῦτα ἤκουσα, ὅτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ, καὶ σοῦ Κύριε τὸ ἔλεος, ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ».

1. Ματθ. 25,31-46.

2. Ψαλμ. 100,1.

ΟΜΙΛΙΑ 4

ΣΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Καί περί εὐσπλαγχνίας καί εὐποιΐας¹

1

ἦν περασμένη Κυριακή ἡ Ἐκκλησία ἐμνημόνευε τήν ἀπερίγραπτη φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς πού παρουσιάζεται μέ τήν παραβολή τοῦ σεσωσμένου ἀσώτου. Τήν σημερινή Κυριακή διδάσκει περί τῆς μελλούσης φρικωδεστάτης κρίσεως τοῦ Θεοῦ, χρησιμοποιώντας μιά καλή τάξι καί

ἀκολουθώντας τίς προφητικές φωνές· διότι, λέγει, «θά σοῦ ψάλω, Κύριε, ἔλεος καί κρίσι»², καί «μιά φορά ἐλάλησε ὁ Θεός καί ἄκουσα τά δύο αὐτά, ὅτι τό κράτος εἶναι τοῦ Θεοῦ καί ἰδικό σου, Κύριε, τό ἔλεος, διότι ἐσύ θ' ἀποδώσης στόν καθένα κατά τά ἔργα του»³.

3. Ψαλμ. 61,11.

2 Τὸ ἔλεος οὖν καὶ ἡ μακροθυμία προηγεῖται τῆς θείας κρίσεως· πᾶσαν γὰρ ἀρετὴν ὁ Θεὸς ἐν ἑαυτῷ προέχων καὶ περιέχων, καὶ δίκαιος ἐνταυτῷ καὶ ἐλεήμων ὢν, ἐπειδὴ τῇ κρίσει τὸ ἔλεος οὐ συνέρχεται, κατὰ τὸ γεγραμμένον, «πτωχὸν ἐν κρίσει μὴ ἐλεήσης», εἰκότως διένειμεν ὁ Θεὸς ἐκάτερα τοὺς καιρούς· τὸν μὲν παρόντα μακροθυμίας τάξας καιρόν, ἀνταποδόσεως δὲ τὸν μέλλοντα. Καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς Ἐκκλησίας τελούμενα οὕτω διέθηκεν ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις, ἵνα τοῦτο μαθόντες ἡμεῖς, ὅτι τὴν ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασι συγγνώμην ἀπὸ τῶν ἐνταῦθα λαμβάνομεν, σπεύσωμεν ἔτι τῷ βίῳ περιόντες τούτῳ, τοῦ αἰωνίου τυχεῖν ἐλέους, καὶ τῆς θείας ἀξίους ἑαυτοὺς ποιῆσαι φιλάνθρωπίας· ἐκείνη γὰρ ἡ κρίσις ἀνήλεός ἐστι τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος.

3 Περὶ μὲν οὖν τῆς ἀνεικέστου τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμᾶς εὐσπλαγχνίας, προλαβόντες ἔναγχος προεθέμεθα, σήμερον δὲ περὶ τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ τῆς κατ' αὐτὴν φρικωδεστάτης κρίσεως, καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ἀπορρήτως τελεσθησομένων, «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη», θείου Πνεύματος ἄμοιρον, μὴ μόνον τὴν ἀνθρωπίνην αἴσθησιν, ἀλλὰ καὶ νοῦν καὶ λόγον ὑπερβαίνοντα τὸν ἀνθρώπινον· εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ πάντα εἰδώς, καὶ κρίνειν μέλλων πᾶσαν τὴν γῆν, ὁ διδάσκων περὶ τούτων ἡμᾶς, ἀλλὰ συγκαταβαίνει τῇ δυνάμει τῶν διδασκομένων, συμμέτρους τοὺς λόγους ἀποδιδούς· διὰ τοῦτο καὶ ἀστραπή, καὶ νεφέλαι, καὶ σάλπιγξ, καὶ θρόνος, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις εἰσάγεται, καίτοι καινοὺς οὐρανοὺς,

2 Τό ἔλεος λοιπόν καί ἡ μακροθυμία προηγεῖται τῆς θείας κρίσεως. Πραγματικά ὁ Θεός, ἔχοντας καί περιέχοντας κατ' ἐξοχήν ὅλες τίς ἀρετές, καί ὄντας συγχρόνως δίκαιος καί ἐλεήμων, ἐπειδή τό ἔλεος δέν συμβαδίζει μέ τήν κρίσι, σύμφωνα μέ τό γραμμένο, «νά μή εὐσπλαγχνισθῆς πτωχό κατά τήν κρίσι»⁴, εὐλόγως ὁ Θεός κατένειμε τό καθένα στόν καιρό του· τόν παρόντα καιρό τόν ὥρισε γιά τήν μακροθυμία, τόν μέλλοντα γιά τήν ἀνταπόδοσι. Γι' αὐτό τά τελούμενα στήν Ἐκκλησία ἡ θεία χάρις διέθεσε κατά τέτοιον τρόπο, ὥστε ἐμεῖς ἀντιλαμβανόμενοι τοῦτο, ὅτι τήν συγγνώμη γιά τά ἀμαρτήματα λαμβάνομε ἀπό τά ἐδῶ συμβαίνοντα, νά σπεύσωμε, ὅσο ζοῦμε ἀκόμη στόν παρόντα βίο, νά ἐπιτύχωμε τό αἰώνιο ἔλεος καί νά καταστήσωμε τούς ἑαυτούς μας ἀξίους τῆς θείας φιλανθρωπίας. Διότι ἐκείνη ἡ κρίσις, ἡ τελευταία, εἶναι ἀνηλέητος γι' αὐτόν πού δέν ἔδειξε ἔλεος.

3 Περὶ τῆς ἀπερίγραπτης λοιπόν γιά μᾶς εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ ὠμιλήσαμε μόλις πρό ὀλίγου. Σήμερα δέ θά ὀμιλήσωμε περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, καθὼς καί περὶ τῆς φρικωδεστάτης κρίσεως καί περὶ ὅσων θά συμβοῦν κατ' αὐτήν ἀπορρήτως· πράγματα πού ὀφθαλμός δέν εἶδε καί οὖς δέν ἤκουσε καί πού δέν ἀνέβηκαν στή σκέψι ἀνθρώπου⁵, ἂν εἶναι ἀμέτοχη θείου Πνεύματος, πού ὑπερβαίνουν ὄχι μόνο τήν ἀνθρώπινη αἴσθησι, ἀλλά καί τόν ἀνθρώπινο νοῦ καί λόγο. Διότι, ἂν καί αὐτός πού μᾶς διδάσκει γιά ὅλα τοῦτα εἶναι αὐτός πού γνωρίζει τά πάντα καί πρόκειται νά κρίνη ὅλη τή γῆ, ἀλλά συγκαταβαίνει πρὸς τήν δυναμικότητα τῶν διδασκομένων, προσφέροντας τούς λόγους συμμέτρους πρὸς αὐτήν. Γι' αὐτό εἰσάγονται ἀστραπή καί νεφέλες, σάλπιγξ καί θρόνος καί τά ὅμοια μέ αὐτά.

5. Α' Κορ. 2,9.

καὶ καινὴν γῆν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, τῶν νῦν ὄντων ἀλλοιουμένων.

4 Εἰ δὲ καὶ λεγόμενα μόνον, καὶ συγκαταβατικῶς οὕτω λεγόμενα, φρίκης καὶ δέους τὴν ψυχὴν τῶν συνετῶς ἀκουόντων πληροῖ, τίς ὑποίσει τότε τῶν πραγμάτων αὐτῶν τελουμένων; Ποταποῦς δὲ δεῖ ἡμᾶς εἶναι ἐν ἀγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, προσδοκῶντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ Θεοῦ ἡμέρας; δι' ἣν ὡς ὁ θεῖος Πέτρος φησὶν, «οὐρανοὶ μὲν πυρούμενοι λυθήσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα τήκεται· γῆ δὲ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαῆσεται». Πρὸ δὲ τούτων ἡ βαρυτάτη τοῦ ἀντιχρίστου κατὰ τῆς πίστεως ἔσται παρουσία τε καὶ ἐπήρεια, ἥτις εἰ μὴ ἐκολοβώθη χρόνον ὀλίγον συχωρηθεῖσα, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ, ὡς ὁ Κύριος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φησὶ· διὸ καὶ τοῖς οἰκείοις παραγγέλει, λέγων· «ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι, ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου».

5 Φρίκης μὲν οὖν ὑπερβαλλούσης πάντα ἐκεῖνα γέμει, ἀλλὰ τοῖς ἐν ἀπιστίᾳ καὶ ἀδικίᾳ καὶ ραθυμίᾳ τὸν ἑαυτὸν βίον ἀναλίσκουσι, καὶ τῶν εἰρημένων ἀπειλεῖται δεινότερα, καθάπερ αὐτὸς ὁ Κύριος λέγει, ὅτι· «τότε κλαύσονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς». Φυλαὶ δὲ εἰσι τῆς γῆς, οἱ μὴ τῷ ἐξ οὐρανοῦ ἐλθόντι πειθαρχήσαντες, μηδὲ τὸν οὐράνιον εἰδότες καὶ ἐπικαλούμενοι Πατέρα, μηδὲ πρὸς τοῦτον διὰ τῆς τῶν ἔργων ὁμοιότητος ἀναφέροντες τὸ γένος. Καὶ πάλιν,

6. Β' Πέτρου 3,13.

7. Β' Πέτρ. 3,12.

8. Ματθ. 24,22. Μάρκ. 13,20.

ἄν καί σύμφωνα μέ τήν ἐπαγγελία του περιμένουμε καινούς οὐρανούς καί καινή γῆ⁶, ἀφοῦ τά παρόντα ἀλλοιωθοῦν.

4 Ἐάν δέ αὐτά καί μόνο λεγόμενα, μάλιστα δέ λεγόμενα συγκαταβατικῶς, γεμίζουν τήν ψυχή τῶν συνετῶν ἀκροατῶν μέ φρίκη καί δέος, ποιός θά βαστάσῃ τότε πού θά τελοῦνται τά ἴδια τά πράγματα; Πόσο ἄξιοι πρέπει νά εἶμαστε στά ἅγια σπουδάσματα καί στήν εὐσέβεια, ὅταν προσδοκοῦμε τήν παρουσία τῆς ἡμέρας τοῦ Θεοῦ, γιά τήν ὁποία, ὅπως λέγει ὁ θεῖος Πέτρος, «οἱ μέν οὐρανοί πυρακτωμένοι θά διαλυθοῦν, τά δέ στοιχεῖα καιόμενα θά λειώσουν, ἐνῶ ἡ γῆ καί τά κτίσματα πού ὑπάρχουν σ' αὐτήν θά κατακαοῦν»⁷. Πρίν δέ ἀπό αὐτά θά πραγματοποιηθῇ ἡ σκληρή παρουσία καί ἐπήρεια τοῦ Ἀντιχρίστου κατά τῆς πίστεως, ἡ ὁποία, ἄν δέν ἐκολοβωνόταν ἐπιτραπεῖσα γιά λίγον χρόνο, δέν θά ἐσωζόταν κανένας ἄνθρωπος, ὅπως λέγει ὁ Κύριος στά εὐαγγέλια⁸. Γι' αὐτό παραγέλλει στούς μαθητάς του «ἀγρυπνεῖτε λοιπόν παρακαλώντας ὅλον τόν καιρό, γιά νά καταξιωθῆτε ν' ἀποφύγετε ὅλα ὅσα πρόκειται νά συμβοῦν καί νά σταθῆτε ἐμπρός στόν Υἱό τοῦ ἀνθρώπου»⁹.

5 Βέβαια ὅλα ἐκεῖνα εἶναι γεμᾶτα ὑπερβολική φρίκη, ἀλλά γι' αὐτούς πού δαπανοῦν τόν βίο τους σέ ἀπιστία καί ἀδικία καί ραθυμία ἀπειλοῦνται ἀκόμη δεινότερα ἀπό αὐτά, καθώς λέγει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος: «τότε θά κλαύσουν ὅλες οἱ φυλές τῆς γῆς»¹⁰. Φυλές δέ τῆς γῆς εἶναι αὐτοί πού δέν ἐπειθάρχησαν στόν ἐλθόντα ἀπό τόν οὐρανό, πού δέν ἀναγνωρίζουν καί δέν ἐπικαλοῦνται τόν οὐράνιο Πατέρα οὔτε ἀνεβάζουν πρὸς αὐτόν τό γένος διά τῆς ὁμοιότητος τῶν ἔργων. Λέγει πάλι ὅτι «ἡ ἡμέρα

9. Λουκᾶ 21,36.

10. Ματθ. 24,30

«ὡς παγίς ἐπελεύσεται ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἐπὶ πάντας τοὺς καθημέ-
 νους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, τουτέστι, τοὺς ἐν κραιπάλῃ
 καὶ μέθῃ καὶ τρυφαῖς καὶ μερίμναις βιωτικάις, τῇ γῆ καὶ τοῖς γῆ-
 νοῖς προσηλωμένους, καὶ προσανέχοντας ὀλοσχερῶς τοῖς φαινομέ-
 νοις κατ' αἴσθησιν εὐπρεπέσι, πλούτῳ καὶ δόξῃ καὶ ἡδονῇ· διὰ μὲν
 γὰρ τοῦ προσώπου τῆς γῆς τὸ φαινόμενον ἐπίχαρι ταύτης ἠνίξατο,
 διὰ δὲ τοῦ καθῆσθαι αὐτοὺς εἰπεῖν, τὴν ἐπίμονον αὐτῶν καὶ ἐνδιά-
 θετον προσεδρείαν. Συνάπτει δὲ διὰ τῶν τοιούτων λόγων τοὺς
 ἀμετανοήτως εἰς τέλος ἀμαρτῶντας τοῖς ἀσεβέσιν, ὡς καὶ Ἡσαΐας
 προηγόρευσε, ὅτι· «ἐκκαυθήσονται οἱ ἄνομοι καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ
 ἅμα, καὶ οὐκ ἔσται ὁ σβέσων». Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς
 ὑπάρχει, ἀφ' ὧν καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα», φησὶν ὁ ἀπόστολος·
 καὶ «ὕμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου οὐκ ἐστέ», πρὸς τοὺς ἰδίους μα-
 θητὰς ἔλεγεν ὁ Κύριος, πρὸς οὓς πάλιν φησὶν, ὅτι «τούτων πάντων
 τελουμένων ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, ὅτι ἐγγίζει
 ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν».

- 6 Ὅρατε ὡς οἱ κατὰ Χριστὸν ζῶντες ἐπὶ τοῖς εὐθὺς μετ' ἐκεῖνα
 γινομένοις χαρᾶς καὶ παρρησίας ἄφατου πληροῦνται, οἱ δὲ κατὰ
 σάρκα ζῶντες, αἰσχύνης καὶ ὀδύνης καὶ κατηφείας; Καθὰ καὶ ὁ
 Παῦλος βοᾷ λέγων, «ὁ Θεὸς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐ-
 τοῦ», τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ
 ἀφθαρσίαν ζητοῦσι, ζωὴν αἰώνιον, τοῖς δὲ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀλη-
 θεΐᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ κακίᾳ θυμὸς καὶ ὀργή, θλίψις καὶ στενοχω-

11. Λουκᾶ 21,35. Ἡσ. 24,17.

12. Ἡσ. 1,31.

13. Φίλιπ. 3,20.

ἐκείνη θά ἐπέλθη σάν παγίδα σέ ὄλους ὅσοι κάθονται ἐπάνω στό πρόσωπο τῆς γῆς»¹¹, δηλαδή σ' ἐκείνους πού μέ τήν κραιπάλη καί μέθη, μέ τίς τρυφές καί τίς βιωτικές μέριμνες εἶναι προσηλωμένοι στή γῆ καί στά γήινα καί ἔχουν προσκολληθῆ ὀλοσχερῶς στά φαινόμενα κατά τήν αἴσθησι λαμπρά, στόν πλοῦτο, στή δόξα καί στήν ἡδονή. Πραγματικά μέ τήν λέξι «πρόσωπο» τῆς γῆς αἰνίχθηκε τόν φαινομενικῶς χαρωπό χαρακτῆρα της, ἐνῶ μέ τήν λέξι «κάθονται» ὑπονοεῖ τήν ἐπίμονη καί ἐνδόμυχη προσήλωση. Μέ τούς λόγους δέ αὐτούς συνάπτει πρὸς τούς ἀσεβεῖς αὐτούς πού ἀμάρτησαν ἀμετανοήτως ἕως τό τέλος, ὅπως προεῖπε καί ὁ Ἡσαΐας, ὅτι «θά πάρουν φωτιά οἱ ἄνομοι καί οἱ ἀμαρτωλοὶ συγχρόνως, καί δέν θά ὑπάρξη κανεῖς νά τήν σβῆση»¹². «Ἡ ἰδική μας ὁμως πολιτεία εὐρίσκεται στούς οὐρανούς, ἀπό τούς ὁποίους καί ἀναμένομε τόν Σωτῆρα»¹³, λέγει ὁ ἀπόστολος· καί «ἐσεῖς δέν εἴσθε ἀπό αὐτόν τόν κόσμο»¹⁴, ἔλεγε πρὸς τούς μαθητάς του ὁ Κύριος, πρὸς τούς ὁποίους πάλι λέγει ὅτι, «ὅταν θά τελοῦνται ὅλα αὐτά, ν' ἀνασηκωθῆτε καί νά ὑψώσετε τά κεφάλια σας, διότι προσεγγίζει ἡ ἀπολύτρωσίς σας»¹⁵.

- 6 Βλέπετε ὅτι οἱ ζῶντες κατά τόν Χριστό γεμίζουν ἀνέκφραστη χαρά καί παρρησία γιά τά συμβαίνοντα εὐθύς ἔπειτα ἀπό ἐκεῖνα, ἐνῶ οἱ ζῶντες κατά τήν σάρκα εἶναι γεμᾶτοι αἰσχύνη καί ὀδύνη καί κατήφεια; Καθώς φωνάζει καί ὁ Παῦλος λέγοντας, «ὁ Θεός θ' ἀποδώσῃ στόν καθένα κατά τά ἔργα του, σ' ἐκείνους δηλαδή πού ἐπιζητοῦν μέ ἔργο ἀγαθό κατά ὑπομονή δόξα καί τιμή καί ἀφθαρσία θά ἀποδώσῃ ζωή αἰώνια, ἐνῶ γιά τούς ἀπειθοῦντας στήν ἀλήθεια, πειθομένους δέ στήν ἀδικία θά ὑπάρξη θυμός καί ὀργή, θά ὑπάρξη θλίψις καί στενοχώρια σέ

14. Ἰω. 15,19.

15. Λουκᾶ 21,28.

ρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου, τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν». Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ Νῶε ποτε, τῆς ἀμαρτίας αὐξηθείσης, καὶ παντὸς τοῦ ἀνθρωπίνου σχεδὸν γένους ἐπικρατησάσης, κατακλυσμός γέγονεν ὑπὸ Θεοῦ, ἐκτρίβων πᾶσαν πνοήν, τοῦ δικαίου μόνου πανοικὶ φυλαχθέντος πρὸς δευτέρου κόσμου γένεσιν. Καὶ μετ' αὐτὸν πάλιν τὴν κακίαν ὑλομανοῦσαν κατὰ μέρος ὁ Θεὸς ὑπετέμνετο, πυρὶ μὲν τοὺς Σοδομίτας ἀποτεφρώσας, θαλάσῃ δὲ τοὺς Φαραϊωνίτας ἐξαισίως καταποντίσας, Ἰουδαίων δὲ τὸ πάντολμον γένος λιμῶ καὶ στάσει καὶ νόσοις καὶ ποιναῖς ἐξαναλώσας πικραῖς.

7 Οὐ μὴν τοῖς ἀσθηροῖς φαρμάκοις καὶ ἰατρείαις ὁ κοινὸς ἰατρὸς ὑπὲρ τοῦ γένους ἡμῶν χρησάμενος, τὰ ἰλαρὰ καὶ μεθ' ἡδονῆς ὠφελουῖντα παρῆκεν, ἀλλ' ἤγειρε πατέρας, ἔδειξε προφήτας, ἐτέλεσε σημεῖα, νόμον ἔδωκεν, ἀγγέλους ἐπέστησεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ταῦτα ἡσθένει πρὸς τὴν ἄσχετον τῆς ἡμετέρας κακίας φορὰν, αὐτὸ τὸ μέγα ἴαμα τὸ καταπαῦον ἀμαρτίας μεγάλας, αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος κλίνας οὐρανοὺς ἐπὶ τὴν γῆν κατήλθε· καὶ τὰ πάντα καθ' ἡμᾶς γεγονώς, χωρὶς ἀμαρτίας, κατήργησε τὴν ἀμαρτίαν ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἡμᾶς ἐνισχύσας τὸ κέντρον ἐκείνης ἠμβλυνε, καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ συνεργοὺς αὐτῆς παρεδειγμάτισεν ἐν τῷ σταυρῷ, διὰ τοῦ θανάτου καταργήσας τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου.

8 Καὶ ὡς ἐπὶ Νῶε τοὺς ἀμαρτωλοὺς δι' ὕδατος, οὕτω τὴν ἀμαρτίαν κατακλύσας ὕστερον διὰ τῆς οἰκείας δικαιοσύνης καὶ χάριτος, ἑαυτὸν ἀνέστησεν ἀθάνατον, οἷόν τι σπέρμα καὶ ἀπαρχὴν τοῦ αἰωνίου κόσμου, καὶ δεῖγμα καὶ παράστασιν τῆς ἀψευδῶς ἐλπίζο-

κάθε ἄνθρωπο πού κατεργάζεται τό κακό»¹⁶. Πραγματικά παλαιά ἐπί τοῦ Νῶε, ὅταν αὐξήθηκε ἡ ἁμαρτία καί ἐπικράτησε σέ ὄλο σχεδόν τό ἀνθρώπινο γένος, ἦλθε ἀπό τόν Θεό κατακλυσμός, πού κατέστρεψε κάθε πνοή, ἐνῶ μόνο ὁ δίκαιος αὐτός μέ τήν οικογένειά του διαφυλάχθηκε γιά χάρι τῆς γενέσεως ἑνός δευτέρου κόσμου. Πάλι δέ ἔπειτα ἀπό αὐτόν ὁ Θεός τήν αὐξηθεῖσα κακία περιέκοπτε μερικῶς, ὅπως ἐπί παραδείγματι ὅταν ἀπετέφρωσε μέ πῦρ τούς Σοδομίτες, κατεπόντισε στή θάλασσα τούς Φαραωνίτες, τό δέ πάντολμο γένος τῶν Ἰουδαίων ἀπεδεκάτισε μέ πείνα καί στάσι, μέ νόσους καί πικρές ποινές.

7 Ὁ κοινός ὅμως ἰατρός, πού ἐχρησιμοποίησε χάριν τοῦ γένους μας τά αὐστηρά φάρμακα καί ἰατρεύματα, δέν παρέλειψε ἐκεῖνα πού εἶναι εὐάρεστα καί ὠφελοῦν μ' εὐχαρίστησι, ἀλλά ἀνύψωσε πατέρες, ἀνέδειξε προφῆτες, ἐτέλεσε σημεῖα, ἔδωσε τόν μωσαϊκό νόμο, ἔστειλε ἀγγέλους. Ἐπειδή δέ καί αὐτά ἦσαν ἀνίσχυρα γιά τήν ἀσυγκράτητη ὀρμή τῆς κακίας μας, κατῆλθε στή γῆ κλίνοντας πρός τά κάτω τούς οὐρανοὺς ὁ ἴδιος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, τό μεγάλο ἰατρικό πού καταπαύει τίς βαρειές ἁμαρτίες· καί ἀφοῦ ἔγινε γιά μᾶς τά πάντα, πλὴν τῆς ἁμαρτίας, κατήργησε τήν ἁμαρτία στόν ἑαυτό του· ἔπειτα ἐνίσχυσε κι' ἐμᾶς, ὥστε νά ἀμβλύνη τό κεντρί ἐκείνης, καί ἐπαραδειγματίσει στόν σταυρό τούς ἀρχηγούς καί συνεργούς αὐτῆς καταργώντας διά τοῦ θανάτου τόν ἔχοντα τήν ἐξουσία τοῦ θανάτου¹⁷.

8 Καί, ἀφοῦ ὅπως στήν ἐποχή τοῦ Νῶε κατέκλυσε μέ ὕδωρ τούς ἁμαρτωλούς, ἔτσι ὕστερα κατέκλυσε τήν ἁμαρτία διά τῆς δικαιοσύνης καί χάριτός του, ἀνέστησε τόν ἑαυτό του ἀθάνατο, σάν σπέρμα καί ἀπαρχή τοῦ αἰωνίου κόσμου, σάν παράδειγμα

17. Ἐβρ. 2,14.

μένης ἡμῖν ἀναστάσεως. Ἀναστὰς δέ, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀναληφθεὶς, Ἀποστόλους εἰς πᾶσαν ἐξαπέστειλε τὴν οἰκουμένην, μαρτύρων στίφος οὐκ εὐαρίθμητον προεβάλλετο, διδασκάλων προεστήσατο πληθύν, ἐκκλησίας ὁσίων ἔδειξεν. Ἐπεὶ δὲ πάντα πάλιν ποιήσας, καὶ μηδὲν καταλείψας τῶν δεόντων γενέσθαι, τὴν κακίαν εἶδε πάλιν τῷ αὐτεξουσίῳ τῆς ἡμῶν προαιρέσεως ἐπὶ τοσοῦτον κορυφωμένην, μᾶλλον δὲ τότε ἀρθησομένην θεάσεται, ὡς καὶ τῷ Ἀντιχρίστῳ προσκυνῆσαι τοὺς ἀνθρώπους τηνικαῦτα καὶ ὑπακοῦσαι, αὐτὸν τὸν ἀληθῆ Θεὸν καὶ τὸν αὐτοῦ ἀληθῆ καταλιπόντας Χριστόν, αὐτὸς αὖθις ἐξ οὐρανῶν ἐπελεύσεται μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς, οὐκέτι μακροθυμῶν, ἀλλὰ τιμωρήσων τοὺς διὰ τῶν πονηρῶν ἔργων θησαυρίσαντας ἑαυτοῖς τὴν ὀργὴν ἐν τῷ καιρῷ τῆς μακροθυμίας αὐτοῦ. Καὶ τοὺς μὲν ἀνιάτως ἔχοντας, ὡς μέλη σεσηπότα τῶν ὑγιαινόντων ἀποτεμούμενος, καὶ τῷ πυρὶ παραδώσων, τοὺς δὲ οἰκείους αὐτῷ τῆς ἐπηρείας καὶ συναυλίας τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἐκλυτρωσόμενος, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας κληρονόμους ἀπεργασόμενος.

- 9 Εὐθὺς οὖν μετὰ τὴν τοῦ ἀντιχρίστου βδελυρὰν παρρησίαν κλονήσει τὰ πάντα, ὁ συστήσας τὰ πάντα· κατὰ τὸ διὰ τοῦ προφήτου εἰρημένον, ὅτι «ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείω οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν». Εὐθὺς οὖν κλονεῖ τὸν κόσμον, καὶ λύει τὸν ἀνωτάτω τοῦ παντὸς ὄρον, καὶ συμπύσσει τὸ οὐράνιον κύτος, καὶ τὴν γῆν πυρὶ μίγνυσι, καὶ συγχεῖ τὸ πᾶν, κάτωθεν μὲν ἀναμοχλεύων τοὺς παγκοσμίους ὡς εἰπεῖν θεμελίους, ἄνωθεν δὲ τῶν ἄστρων τὸ πλῆθος, οἷόν τινας ἀμυθῆτους πρηστῆρας, ἐπὶ τὰς κεφαλὰς πέμπων τῶν θεοποιησάντων τὸν πονηρόν, ἵνα δι' αὐτῶν πρῶτον τι-

καί παράστασι τῆς μέ βεβαιότητα ἐλπίζομένης ἀπό ἐμᾶς ἀναστάσεως. Ἄφου δέ ἀνέστη καί ἀναλήφθηκε στούς οὐρανοῦς, ἐξαπέστειλε σέ ὅλη τήν οἰκουμένη ἀποστόλους, προέβαλε μέγα στίφος μαρτύρων, προέστησε πλῆθος διδασκάλων, ἀνέδειξε συνάξεις ὁσίων. Ἐπειδή δέ, ἐνῶ ἔκαμε τά πάντα, χωρίς νά παραλείψῃ τίποτε ἀπό τά ἀπαραίτητα, εἶδε πάλι τήν κακία λόγω τοῦ αὐτεξουσίου τῆς προαιρέσεώς μας νά κορυφώνεται τόσο πολύ, ἢ μᾶλλον τότε θά τήν ἰδῆ νά ἀνυψώνεται, ὥστε τότε πλέον οἱ ἄνθρωποι νά προσκυνήσουν καί νά ὑπακούσουν στόν Ἄντίχριστο, ἐγκαταλείποντας τόν ἀληθινό Θεό καί τόν ἀληθινό Χριστό του· γι' αὐτό θά κατέλθῃ πάλι ἀπό τούς οὐρανοῦς μέ πολλή δύναμι καί δόξα, ὄχι γιά νά μακροθυμήσῃ, ἀλλά γιά νά τιμωρήσῃ ἐκείνους πού διά τῶν πονηρῶν ἔργων ἐθησαύρισαν στούς ἑαυτούς των τήν ὀργή κατά τόν καιρό τῆς μακροθυμίας του· καί τούς μέν ἀθεραπεύτους θ' ἀποκόψῃ ἀπό τούς ὑγιεῖς ὡς σάπια μέλη καί θά τούς παραδώσῃ στό πῦρ, τούς δέ ἰδικούς του θ' ἀπαλλάξῃ ἀπό τήν ἐπήρεια καί τήν συναναστροφή τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων καί θά τούς καταστήσῃ κληρονόμους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

- 9 Εὐθύς λοιπόν μετά τήν βδελυρά παρρησία τοῦ Ἄντιχρίστου θά κλονήσῃ τά πάντα αὐτός πού συγκρότησε τά πάντα, κατά τό λεχθέν ἀπό τόν προφήτη, ὅτι ἀκόμη μιά φορά «ἐγώ θά σείσω ὄχι μόνο τήν γῆ, ἀλλά καί τόν οὐρανό»¹⁸. Εὐθύς λοιπόν κλονίζει τόν κόσμον καί λύει τό ἀνώτατο ὄριο τοῦ σύμπαντος, συμπτύσσει τό οὐράνιο κύτος καί ἀναμιγνύει τήν γῆ μέ πῦρ καί συγχέει τό πᾶν, ἀπό κάτω μέν ἀναμοχλεύοντας τά παγκόσμια θά ἐλέγαμε θεμέλια, ἀπό ἄνω δέ στέλλοντας τό πλῆθος τῶν ἄστρον σάν ἀπεριγράπτους κερανοῦς ἐπάνω στά κεφάλια τῶν θεοποιησάντων τόν πονηρό, ἔτσι ὥστε δι' αὐτῶν πρῶτα νά τιμωρηθοῦν

18. Ἄγγ. 2,21.

μωρηθῶσιν οἱ τῷ ἀντιχρίστῳ πιστεύσαντες, οἷς τὸν νοῦν προσηλώθησαν, καὶ δι' αὐτὸς ὡς Θεῷ τῷ ἀντιθέῳ ἐπέισθησαν. Ἐπειτα μετὰ δόξης αὐτὸς ἐπιφανεῖς ἀφάτου, δι' εὐσήμου σάλπιγος, ὡς δι' ἐμφυσήματός ποτε τὸν προπάτορα, πάντας ζωώσει, καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ παραστήσει ζῶντας τοὺς ἀπ' αἰῶνος νεκρούς. Καὶ τοὺς μὲν ἀσεβεῖς οὐκ ἄξει εἰς κρίσιν, οὐδὲ λόγου ἀξιώσει τινός· οὐδὲ γὰρ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀλλ' ἐν κατακρίσει.

10 Προθήσει δὲ εἰς κρίσιν τὰ ἡμέτερα πάντα, κατὰ τὴν σήμερον ἀναγινωσκομένην τοῦ εὐαγγελίου φωνήν· «ὅταν γάρ» φησὶν, «ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ». Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς προτέρας αὐτοῦ παρουσίας ἐκρύπτετο ἡ δόξα τῆς αὐτοῦ θεότητος ὑπὸ τὴν σάρκα, ἦν ἐξ ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀνέλαβε· νῦν δὲ κρύπτεται πρὸς τὸν Πατέρα ἐν τῷ οὐρανῷ μετὰ τῆς ὁμοθέου σαρκός, τότε δὲ πᾶσαν ἐκκαλύψει τὴν δόξαν· ἀπὸ γὰρ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν φανεῖται λάμπων, ἀκτῖσι θεότητος περιουγάζων τὰ πέρατα, παγκοσμίου καὶ ζωοποιοῦ σάλπιγος περιηχούσης, καὶ συγκαλούσης ἅμα πρὸς αὐτὸν τὰ πάντα. Καὶ τοὺς ἄγγέλους ἐπῆγετο μὲν καὶ πρότερον, ἀλλ' ἀφανῶς, ἐπέχων τὸν αὐτῶν ζῆλον κατὰ τῶν θεομαχούντων· ὕστερον δὲ ἐμφανῶς ἤξει καὶ οὐ παρασιωπήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐλέγξει καὶ παραδώσει ταῖς ποιναῖς τοὺς ἀπειθεῖς.

11 «Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε», φησί, «καθήσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ». Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Δανιῆλ προεῖδε καὶ προεῖπεν· «ἰδοὺ» γὰρ φησί, «θρόνοι ἐτέθησαν, καὶ Παλαιὸς Ἡμερῶν

ὅσοι ἐπίστευσαν στὸν Ἀντίχριστο, διότι προσηλώθηκαν μέ τὸν νοῦ καὶ ἐπείσθησαν στὸν ἀντίθεο ὡς θεό. Ἐπειτα δέ, ἀφοῦ ἐπιφανῆ ὁ ἴδιος μέ ἄφατη δόξα, διὰ δυνατῆς σάλπιγγος, ὅπως παλαιά δι' ἐμφυσήματος τὸν προπάτορα, θά ζωώση ὅλους καὶ θά παρουσιάση ἐνώπιόν του ζωντανούς ὅλους τοὺς ἀπὸ τοὺς αἰῶνας νεκρούς. Καὶ τοὺς μέν ἀσεβεῖς δέν θά φέρη σέ κρίσι οὔτε θά τοὺς ἀξιώση κανένα λόγο· διότι οἱ ἀσεβεῖς, κατὰ τό γεγραμμένο, δέν θ' ἀναστηθοῦν γιά κρίσι, ἀλλά γιά κατάκρισι.

10 Θά προβάλη δέ γιά τήν κρίσι ὅλα τά δικά μας, κατὰ τήν ἀναγινωσκομένη σήμερα φωνή τοῦ εὐαγγελίου· διότι, λέγει, «ὅταν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου στή δόξα του καὶ ὅλοι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μαζί του». Κατὰ τήν πρώτη του παρουσία ἡ δόξα τῆς θεότητός του ἐκρυπτόταν κάτω ἀπὸ τήν σάρκα τήν ὁποία ἀνέλαβε ἀπὸ ἐμᾶς ὑπέρ ἡμῶν, τώρα κρύπτεται πρὸς τὸν Πατέρα στὸν οὐρανὸ μαζί μέ τήν ὁμόθεη σάρκα, τότε δέ θά ἀποκαλύψῃ ὅλη τῆ δόξα· διότι θά φανῆ ὁλόλαμπρος ἀπὸ ἀνατολή ἕως τῆ δύση, περιαιγάζοντας τά πέρατα μέ ἀκτῖνες θεότητος, ἐνῶ παγκόσμιος καὶ ζωοποιὸς σάλπιγγα θά ἤχῃ παντοῦ καὶ συγχρόνως θά συγκαλῆ πρὸς αὐτόν τά πάντα. Προηγουμένως ἔφερε μέν καὶ τοὺς ἀγγέλους μαζί του, ἀλλά ἀφανῶς, συγκρατώντας τὸν ζῆλο τους κατὰ τῶν θεομάχων· ὕστερα ὁμως θά φθάσῃ φανερά καὶ δέν θά ἀποσιωπήσῃ, ἀλλά θά ἐλέγξῃ καὶ θά παραδώσῃ τοὺς ἀπειθεῖς στίς ποινές.

11 «Ὅταν λοιπὸν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου στή δόξα του καὶ ἔλθουν ὅλοι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μαζί του, τότε», λέγει, «θά καθίσῃ ἐπάνω στὸν θρόνο δόξας του»¹⁹. Διότι ἔτσι προεῖδε καὶ προεῖπε ὁ Δανιήλ· «ίδού», λέγει, «ἐτοποθετήθηκαν θρόνοι καὶ

19. Ματθ. 19,28.

ἐκάθισε· καὶ εἶδον ὡς υἱὸν ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἕως τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασε, καὶ αὐτῷ ἐδόθη πᾶσα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἐξουσία· χίλια χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ μύρια μυριάδες παρειστήκεισαν αὐτῷ»· ὧ συμφώνως καὶ τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον τότε, φησί, «συναχθήσονται πάντα τὰ ἔθνη ἔμπροσθεν αὐτοῦ· καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὡσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων». Πρόβατα τοὺς δικαίους καλεῖ ὡς πρᾶεῖς καὶ ἐπιεικεῖς καὶ βαδίσαντας τὴν λείαν καὶ ὑπ' αὐτοῦ τετριμμένην ὁδὸν τῶν ἀρετῶν, καὶ ὡς ἀφομοιωμένους αὐτῷ· ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἀμνὸς ἐκλήθη παρὰ τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ, «ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ», λέγοντος, «ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου». Ἐρίφους δὲ καλεῖ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὡς θρασεῖς καὶ ἀτάκτους, καὶ κατὰ κρημνῶν φερομένους τῆς ἁμαρτίας· καὶ τοὺς μὲν, φησί, στήσει ἐκ δεξιῶν, ὡς καὶ δεξιῶν ἐργάτας ἔργων, τοὺς δὲ μὴ τοιοῦτους ἐκ τῶν εὐωνύμων. «Τότε ἐρεῖ ὁ Βασιλεύς», φησί, καὶ οὐ προσέθηκε τίς, ἢ τίνων βασιλεύς, ὡς οὐδενὸς ὄντος ἑτέρου, πλὴν αὐτοῦ· εἰ γὰρ καὶ ἐκεῖ πολλοὶ κύριοι καὶ βασιλεῖς, ἀλλ' εἷς ὄντως Κύριος, εἷς βασιλεύς, ὁ φύσει τοῦ παντὸς δεσπότης. Ἐρεῖ τοίνυν τότε τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ὁ μόνος βασιλεύς· «δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου».

12 Ὅντως πρὸς τοῦτο ἔβλεπεν ἡ ἀπ' ἀρχῆς καταβολὴ τοῦ κόσμου· καὶ διὰ τοῦτο τὸ τέλος ἡ ἐπουράνιος ἐκείνη καὶ ἀρχαιοτάτη τοῦ Πατρὸς βουλή, καθ' ἣν ὁ τῆς μεγάλης βουλῆς τῆς τοῦ Πατρὸς ἄγγελος, οὐ κατ' εἰκόνα μόνον, ἀλλὰ καὶ καθ' ὁμοίωσιν οἰκείαν

20. Δαν. 7,9.

21. Ματθ. 25,32.

ἐκάθισε ὁ Παλαιός τῶν Ἡμερῶν· καί εἶδα ὡσάν τόν Υἱό τοῦ ἀνθρώπου νά ἔρχεται ἐπάνω στίς νεφέλες τοῦ οὐρανοῦ, καί ἔφθασε ἕως τόν Παλαιό τῶν Ἡμερῶν καί τοῦ ἐδόθη ὅλη ἡ τιμή καί ἡ ἐξουσία· χίλιες χιλιάδες ἐλειτουροῦσαν σ' αὐτόν καί μύριες μυριάδες παραστέκονταν σ' αὐτόν»²⁰. Σέ συμφωνία μέ αὐτόν λέγει καί τό ἱερό εὐαγγέλιο, τότε «θά συναχθοῦν ὅλα τά ἔθνη ἔμπρός του· καί θά τοὺς ξεχωρίσῃ ἀνάμεσά τους, ὅπως ὁ ποιμήν ξεχωρίζει τά πρόβατα ἀπό τά γίδια»²¹. Πρόβατα καλεῖ τοὺς δικαίους ὡς πράους καί ἐπιεικεῖς, πού ἐβάδισαν τήν ὁμαλή ὁδό τῶν ἀρετῶν, τήν πατημένη ἀπό αὐτόν τόν ἴδιο, καί ὡς ἀφωμοιωμένους μέ αὐτόν· ἐπειδή καί αὐτός ὠνομάσθηκε ἀμνός ἀπό τόν Πρόδρομο καί Βαπτιστή πού εἶπε, «ἰδοῦ ὁ ἀμνός τοῦ Θεοῦ πού ἀπαλείφει τήν ἁμαρτία τοῦ κόσμου»²². Γίδια δέ καλεῖ τοὺς ἁμαρτωλούς, ὡς θρασεῖς καί ἀτάκτους, καί φερομένους πρὸς τοὺς κρημνούς τῆς ἁμαρτίας. Καί λέγει, τοὺς πρώτους θά τοποθετήσῃ δεξιά του ὡς ἐργάτες δεξιῶν ἔργων, τοὺς ἄλλους πού δέν εἶναι ἐργάτες τέτοιων ἔργων θά τοποθετήσῃ στ' ἀριστερά. «Τότε θά εἴπῃ ὁ Βασιλεύς», λέγει, χωρίς νά προσθέσῃ ποιός ἢ ποιῶν βασιλεύς, ἀφοῦ δέν ὑπάρχει ἄλλος ἐκτός ἀπό αὐτόν· διότι μέ ὅλο πού καί ἐκεῖ εἶναι πολλοί κύριοι καί βασιλεῖς, ἀλλά ἓνας εἶναι πραγματικά Κύριος, ἓνας βασιλεύς, ὁ φυσικῶς δεσπότης τοῦ σύμπαντος. Θά εἰπῇ λοιπόν τότε στοὺς ἀπό τά δεξιά του ὁ μόνος βασιλεύς· «ἐμπρός οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τήν ἐτοιμασμένη γιά σᾶς ἀπό τήν θεμελίωσι τοῦ κόσμου βασιλεία».

- 12 Πραγματικά πρὸς αὐτό ἀπέβλεπε ἢ ἀπό τήν ἀρχή σύστασις τοῦ κόσμου καί πρὸς αὐτόν τόν σκοπό ἀπέβλεπε ἢ ἐποιράνια ἐκείνη καί ἀρχαιοτάτη βουλή τοῦ Πατρός, κατά τήν ὁποία ὁ ἄγγελος τῆς μεγάλης βουλῆς τοῦ Πατρός ἐπεξεργάσθηκε τόν ἀν-

22. Ἰω. 1,29.

ἀπειργάσατο ζῶον τὸν ἄνθρωπον, ἵνα δυνηθῆ ποτε χωρῆσαι τὴν μεγαλειότητα τῆς θείας βασιλείας, τὴν μακαριότητα τῆς θείας κληρονομίας, τὴν τελειότητα τῆς τοῦ ἀνωτάτω Πατρὸς εὐλογίας, δι' ἣν πάντα ἐγένετο τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα· οὐ γὰρ εἶπε τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, ἀλλ' ἀπροσδιορήστως τοῦ κόσμου, ὅσος οὐράνιος, καὶ ὅσος ἐπίγειος. Οὐχ οὗτος δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ θεία καὶ ἀπόρητος κένωσις, ἡ θεανδρική πολιτεία, τὰ σωτήρια πάθη, τὰ μυστήρια πάντα· διὰ τοῦτο τὸ τέλος προμηθῶς καὶ πανσόφως προωκονόμεται, ὡς ἂν, ὁ διὰ τούτων ἐν τοῖς παροῦσι πιστὸς ἀναφανείς, ἀκούση παρὰ τοῦ Σωτῆρος· «εὖ δοῦλε ἀγαθέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω, εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου». Δεῦτε οὖν φησι, κληρονομήσατε καὶ τὸν ἐνεστῶτα καὶ μένοντα καὶ ἐπουράνιον κόσμον, οἱ τῷ ἐπιγείῳ καὶ φθαρτῷ καὶ παραρρέοντι κόσμῳ καλῶς κατ' ἐμῆν χρησάμενοι γνώμην. «Ἐπεινάσα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην, καὶ συνηγάγετέ με, γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην, καὶ ἦλθετε πρὸς με».

13 Ἐνταῦθα ζητεῖται τίνος ἕνεκα τῆς ἐλεημοσύνης ἐμνήσθη μόνης, καὶ ταύτης ἕνεκα τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν κληρονομίαν καὶ τὴν βασιλείαν ἔδωκεν ἐκείνην. Ἄλλ' οὐ ταύτης ἐμνήσθη μόνης τοῖς μετὰ συνέσεως ἀκούουσιν· ἐπεὶ γὰρ ἀνωτέρω τοὺς αὐτῆς ἐργάτας πρόβατα ἐκάλεσεν, ἀπὸ τῆς κλήσεως ταύτης, τὴν τε πρὸς αὐτὸν ὁμοίωσιν καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς καὶ ὡς ἔτοιμοι διηνεκῶς ἦσαν εἰς τὸν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ θάνατον· καθάπερ καὶ αὐτὸς ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, κατὰ τὸ γεγραμμένον.

θρωπο ὡς ζῶο ὄχι μόνο κατ' εἰκόνα, ἀλλά καί καθ' ὁμοίωσί του, γιά νά δυνηθῆ κάποτε νά χωρέση τήν μεγαλειότητα τῆς θείας βασιλείας, τήν μακαριότητα τῆς θείας κληρονομίας, τήν τελειότητα τῆς εὐλογίας τοῦ ἀνωτάτου Πατρός, γιά τήν ὁποία ἐγιναν ὅλα τά ὄρατά καί τά ἀόρατα. Διότι δέν εἶπε 'τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου', ἀλλά ἀπροσδιορίστως «τοῦ κόσμου», τόσο τοῦ οὐρανό, ὅσο καί τοῦ ἐπιγείου. Ὁχι δέ μόνο αὐτός, ἀλλά καί ἡ θεία καί ἀπόρρητη κένωσις, ἡ θεανδρική πολιτεία, τά σωτήρια πάθη, ὅλα τά μυστήρια, γι' αὐτόν τόν σκοπό ἐρρυθμίσθησαν προνοητικῶς καί πανσόφως, ὥστε αὐτός πού θά φανῆ πιστός στά παρόντα ν' ἀκούσῃ ἀπό τόν Σωτῆρα: «εὗγε, δοῦλε ἀγαθέ, ἀφοῦ ἐφάνηκες πιστός στά ὀλίγα, θά σέ ὀρίσω οἰκονόμο σέ πολλά· εἴσελθε στή χαρά τοῦ Κυρίου σου»²³. Ἐλθετε λοιπόν, λέγει, ὅσοι ἐχρησιμοποίησατε κατά τήν γνώμη μου τόν ἐπίγειο καί φθαρτό καί πρόσκαιρο κόσμο καλῶς, κληρονομήσατε καί τόν ἐπικείμενο καί μόνιμο καί ἐπουράνιο κόσμο. Διότι «ἐπέινασα καί μοῦ ἐδώσατε νά φάγω, ἐδίψασα καί μ' ἐποτίσατε, ξένος ἦμουν καί μέ περιμαζεύσατε, γυμνός καί μέ ἐνδύσατε, ἀσθένησα καί μέ ἐπισκεφθήκατε, ἦμουν στίς φυλακές καί ἤλθατε πρὸς ἐμένα».

- 13 Ἐδῶ πρέπει νά συζητηθῆ γιά ποιό λόγο ἐμνημόνευσε μόνο τήν ἐλεημοσύνη καί γι' αὐτήν μόνο ἔδωσε ἐκείνη τήν εὐλογία καί τήν κληρονομία καί τήν βασιλεία. Ἀλλά δέν ἐμνημόνευσε μόνο αὐτήν γιά ὅσους ἀντιλαμβάνονται τά ἀκουόμενα. Ἐπειδή δηλαδή προηγουμένως ἐκάλεσε πρόβατα τούς ἐργάτες τῆς, μέ αὐτόν τόν χαρακτηρισμό ἐπεβεβαίωσε τόσο τήν πρὸς αὐτόν ὁμοίωσι καί κάθε ἀρετή τους, ὅσο καί ὅτι ἦσαν ἔτοιμοι συνεχῶς γιά τό θάνατο ὑπέρ τοῦ καλοῦ, ὅπως βέβαια καί αὐτός ὠδηγήθηκε ὡς πρόβατο γιά σφαγή καί ὡς ἀμνός ἄφωνος ἐμπρός σ' αὐτόν πού τόν κουρεύει, κατά τό γεγραμμένον²⁴.

24. Πράξ. 8,32. Ἦσ. 53,7.

14 Τούτοις οὖν καὶ αὐτοῖς οὖσι προσεπιφημίζει τὴν εὐποιῖαν· δεῖ γὰρ καὶ ταύτην δεῖγμα καὶ καρπὸν οὖσαν τῆς ἀγάπης, ὡσπέρ τινα κεφαλὴν ὑπερκειμένην ἔχειν τῶν ἄλλων ἀπασῶν ἀρετῶν τὸν μέλλοντα κληρονομεῖν τὴν αἰδίων βασιλείαν ἐκείνην. Ὁ καὶ διὰ τῆς παραβολῆς τῶν δέκα παρθένων ἔδειξεν ὁ Κύριος· οὐδὲ γὰρ αἱ τυχοῦσαι εἰς τὸν θεῖον εἰσάγονται νυμφῶνα, ἀλλ' αἱ παρθενία κεκοσμημέναι, ἧτις οὐκ ἂν κατορθωθείη χωρὶς ἀσκήσεως καὶ ἐγκρατείας καὶ πολλῶν καὶ ποικίλων τῶν κατ' ἀρετὴν ἀγώνων, ἔτι γε μὴν καὶ λαμπάδας ταῖν χεροῖν κατέχουσαι, τὸν οἰκεῖον νοῦν καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἐμμέριμον γνῶσιν, τῷ πρακτικῷ τῆς ψυχῆς, ὃ δηλοῦται διὰ τῶν χειρῶν, ἐποχομένην καὶ ὑπανεχομένην, καὶ τῷ Θεῷ ἀνακειμένην διὰ βίου, καὶ συνημμένην ταῖς ἐκεῖθεν λάμπυσι. Δεῖ δὲ ὁμῶς καὶ τοῦ ἐλαίου δαψιλοῦς, ὥστε διαρκεῖν ἡμμένας. Ἐλαιον δὲ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, κορυφὴ τῶν ἀρετῶν οὖσα. Ὡσπερ οὖν, ἂν καὶ θεμελίους ὑποθῆς καὶ ἐποικοδομήσης τοὺς τοίχους, οὐκ ἐπιθῆς δὲ τὸν ὄροφον, ἄχρηστα πάντα ἀφήκας ἐκεῖνα, τὸν αὐτὸν τρόπον ἂν πᾶσαν ἀρετὴν κτήσῃ, μὴ προσκτήσῃ δὲ τὴν ἀγάπην, πᾶσαι ἐκεῖναι ἄχρηστοι καὶ ἀνόνητοι· καὶ ὁ τῆς οἰκίας δὲ ὄροφος χωρὶς τῶν αὐτὸν ὑπανεχόντων ἐποικοδομηθῆναι οὐ δύναται.

15 Τοῖς τοιούτοις τοίνυν καὶ ὁ Κύριος τὴν οἰκείαν παρέχει κληρονομίαν, οἵτινες τὰς ἄλλας ἀρετὰς διὰ τῶν τῆς ἀγάπης ἔργων ἐπεσφραγίσαντο· καὶ ἢ δι' ἀνεπιλήπτου βίου πρὸς αὐτὴν ἀνέδραμον ἢ διὰ μετανοίας πρὸς αὐτὴν κατέφυγον· ὧν τοὺς μὲν υἱοὺς ἐγὼ καλῶ, ὡς τῆς ἐκ Θεοῦ μυστικῆς ἀναγεννήσεως φύλακας, τοὺς δὲ

14 Ἄφοῦ λοιπόν τέτοιοι εἶναι καί αὐτοί, ἐγκωμιάζει ἰδιαιτέρως τήν φιλανθρωπία· διότι πρέπει καί αὐτήν, ὡς δεῖγμα καί καρπό τῆς ἀγάπης, νά τήν ἔχη σάν κεφαλή πού ὑπέρκειται ὅλων τῶν ἄλλων ἀρετῶν αὐτός πού πρόκειται νά κληρονομήσῃ τήν αἰδία ἐκείνη βασιλεία. Αὐτό τό ἔδειξε ὁ Κύριος καί μέ τήν παραβολή τῶν δέκα παρθένων²⁵· διότι δέν εἰσάγονται στόν θεῖο νυμφῶνα ὅσες τύχουν, ἀλλά οἱ στολισμένες μέ παρθενία, ἡ ὁποία δέν μπορεῖ νά ἐπιτευχθῇ χωρίς ἄσκησι καί ἐγκράτεια, καθῶς καί χωρίς πολλούς καί ποικίλους γιά τήν ἀρετή ἀγῶνες, προσέτι δέ αὐτές πού κρατοῦν λαμπάδες στά χέρια, δηλαδή τόν νοῦ τους καί τήν μέσα σ' αὐτόν ἄγρυνή γνῶσι, πού ἐπιβαίνει καί στηρίζεται στό πρακτικό τῆς ψυχῆς, τό δηλούμενο μέ τά χέρια, καί ἀφιερώνεται διά βίου στόν Θεό καί συνάπτεται μέ τίς ἀπό αὐτόν λάμπεις. Χρειάζεται ὅμως καί ἄφθονο ἔλαιο, ὥστε νά διαρκῇ τό ἀναμμάτους. Ἐλαιο δέ εἶναι ἡ ἀγάπη, πού εἶναι κορυφή τῶν ἀρετῶν. Ὅπως λοιπόν, ἂν θέσης θεμέλια καί οἰκοδομήσῃς ἐπάνω σ' αὐτά τούς τοίχους, δέν προσθέσῃς δέ τήν ὀροφή, τά ἀφήνεις ὅλα ἐκεῖνα ἄχρηστα, κατά τόν ἴδιο τρόπο, ἂν ἀποκτήσῃς ὅλες τίς ἀρετές, δέν προσαποκτήσῃς δέ τήν ἀγάπη, ὅλες ἐκεῖνες εἶναι ἄχρηστες καί ἀνωφελεῖς· καί ἡ ὀροφή τῆς οἰκίας ὅμως χωρίς τά στοιχεῖα πού τήν συγκρατοῦν δέν μπορεῖ νά οἰκοδομηθῇ.

15 Καί ὁ Κύριος λοιπόν προσφέρει τήν κληρονομία του σέ ὅσους ἔχουν σφραγίσῃ τίς ἄλλες ἀρετές διά τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης καί ἀνέβηκαν σ' αὐτήν διά τοῦ ἀνεπιλήπτου βίου ἧ κατέφυγαν πρὸς αὐτήν διά μετανοίας. Ἀπό αὐτούς ἐγώ τούς μέν πρώτους καλῶ υἱούς, διότι εἶναι φύλακες μυστικῆς ἀπό τόν Θεό ἀναγεννήσεως, τούς δέ δευτέρους μισθωτούς, διότι

μισθίους. ὡς διὰ τῶν τῆς μετανοίας πολυειδῶν ἰδρώτων καὶ τῆς ταπεινώσεως, οἷα μισθὸν τὴν χάριν ἐπανακαλουμένους.

16 Διὸ καὶ πολυειδῶς τὰ τῆς κρίσεως πρότερον ἐν τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις ἐξηγησάμενος, ὕστερον προήγαγε τὰ τῆς ἀγάπης, ὡς τὰς ἐκεῖ προκατηριθμημένας ἀρετάς, ἢ τελειούσης ἢ ἐπαναγούσης. Ἄλλ' οἱ δίκαιοι ἀποκριθήσονται λέγοντες· «Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα, καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα, καὶ ἐποτίσαμεν; πότε δέ σε εἶδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνόν, καὶ περιεβάλομεν; πότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρὸς σέ;». Ὁρᾶτε καὶ δικαίους καλουμένους τοὺς ἐκ δεξιῶν; οὐκοῦν ἀπὸ δικαιοσύνης καὶ μετὰ δικαιοσύνης αὐτοῖς ὁ ἔλεος. Ὁρᾶτε δὲ καὶ ἑτέραν ἀρετὴν τὴν ταπείνωσιν προσμαρτυρουμένην τοῖς δικαίοις τῷ πληρώματι τῆς ἀγάπης, οἷόν τι περιτείχισμα καιρίως ἀνεγηγερμένον; Ἀνάξιοι γὰρ εἶναι τῆς ἀναρρήσεως καὶ τῶν ἐπαίνων ἰσχυρίζονται, ὡς μηδὲν ἀγαθὸν πράξαντες, οἱ μηδὲν ἄπρακτον ἀφείναι μαρτυρούμενοι.

17 Διὰ τοῦτο, οἶμαι, καὶ χρηματίζει παρρησίᾳ τούτοις ὁ Κύριος, ἵνα τοιοῦτοι ἀναφανῶσι καὶ τῇ ταπεινώσει ἀνυψωθῶσι καὶ χάριν εὕρωσι δικαίως παρ' αὐτοῦ, δασιλῆ ταύτην τοῖς ταπεινοῖς παρέχοντος, «Κύριος γὰρ ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν», ὃς καὶ νῦν πρὸς αὐτούς φησιν· «ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε». Ἐλάχιστον καλεῖ διὰ τὴν ἐνδειαν καὶ εὐτέλειαν, ἀδελφὸν δέ, ὡς καὶ αὐτὸς οὕτω κατὰ σάρκα ζήσας ἐπὶ γῆς.

18 Ἀκούσατε καὶ εὐφράνθητε ὅσοι πτωχοί τε καὶ ἐνδεεῖς· ἀδελ-

ξαναποκτοῦν τήν χάρι διά τῶν πολυειδῶν ιδρώτων τῆς μετανοίας καί διά τῆς ταπεινώσεως ὡς μισθόν.

16 Γι' αὐτό, ἀφοῦ προηγουμένως στά θεῖα εὐαγγέλια ἐξήγησε πολυειδῶς τά σχετικά μέ τήν κρίσι, ἔπειτα ἐξέθεσε τά περί τῆς ἀγάπης μέ τήν ἄποψι ὅτι τελειοποιεῖ ἢ ἐπαναφέρει τίς ἐκεῖ ἀπαριθμούμενες ἀρετές. Ἄλλά οἱ δίκαιοι θ' ἀποκριθοῦν μέ τά λόγια: «Κύριε, πότε σέ εἶδαμε νά πεινᾶς καί σ' ἐθρέψαμε, ἢ νά διψᾶς καί σ' ἐποτίσαμε; Πότε σέ εἶδαμε ξένο καί σέ συμμαζεύσαμε, ἢ γυμνόν καί σέ ἐνδύσαμε; Πότε σέ εἶδαμε ἀσθενῆ ἢ στήν φυλακή καί σ' ἐπισκεφθήκαμε;». Βλέπετε ὅτι οἱ ἀπό τά δεξιά καλοῦνται καί δίκαιοι; Ἐπομένως γι' αὐτούς ὁ ἔλεος προέρχεται ἀπό τήν δικαιοσύνη καί εἶναι μέ δικαιοσύνη. Βλέπετε δέ ἄλλην ἀρετῆ, τήν ταπείνωσι, νά προσμαρτυρῆται στούς δικαίους ἀπό τό πλήρωμα τῆς ἀγάπης; Διότι ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι ἀνάξιοι τῆς ἀνακηρύξεως καί τῶν ἐπαίνων, σάν νά μή ἔπραξαν κανένα ἀγαθόν, αὐτοί πού μαρτυροῦνται ὅτι δέν ἄφησαν κανένα ἀγαθό ἄπρακτο.

17 Γι' αὐτό, νομίζω, ὁ Κύριος ἀποκρίνεται σ' αὐτούς παρρησία, γιά ν' ἀναφανοῦν ὅτι εἶναι τέτοιας μορφῆς καί ἀνυψωθοῦν μέ τήν ταπείνωσι καί δικαίως εὔρουν ἀπό αὐτόν χάρι, τήν ὁποία ὁ Κύριος παρέχει ἀφθόνως στούς ταπεινοῦς. «διότι ὁ Κύριος ἀντιτάσσεται στούς ὑπερηφάνους, ἐνῶ στούς ταπεινοῦς δίδει χάρι»²⁶, ὁ ὁποῖος καί τώρα λέγει πρός αὐτούς: «πραγματικά σᾶς λέγω, ἐφ' ὅσον τά ἐπράξατε σ' ἓνα ἀπό τούς ἀδελφούς μου τούς ἐλαχίστους, τά ἐκάματε σ' ἐμένα». Καλεῖ τόν ἄλλο ἐλάχιστον γιά τήν πτωχεία καί τήν εὐτέλεια, ἀδελφόν δέ, διότι καί αὐτός ἔτσι ἔζησε κατά σάρκα ἐπί τῆς γῆς.

18 Ἀκούσετε καί εὐφρανθῆτε, ὅσοι εἴσθε πτωχοί καί ἐνδεεῖς.

26. Ἰακ. 4.6. Παροιμ. 3.34.

φοὶ γὰρ ἐστὲ κατὰ τοῦτο τοῦ Θεοῦ· κἂν ἀκουσίως ἦτε πτωχοὶ τε καὶ εὐτελεῖς, διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς εὐχαριστίας ἐκούσιον ἑαυτοῖς ποιήσασθε τὸ ἀγαθόν. Ἀκούσατε οἱ πλούσιοι καὶ τὴν μακαριστὴν πτωχείαν ποθήσατε, ἵνα κληρονόμοι καὶ ἀδελφοὶ Χριστοῦ γένησθε καὶ τῶν ἀκουσίως πτωχεύοντων γνησιώτεροι· κάκεῖνος γὰρ ἐκὼν ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶς. Ἀκούσατε καὶ στενάξατε οἱ περιορῶντες κακῶς πάσχοντας τοὺς ὑμετέρους ἀδελφούς, μᾶλλον δὲ τοὺς τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ μεταδιδόντες ἐξ ὧν εὐπορεῖτε τοῖς ἐνδεέσι τροφῆς, σκέπης, περιβολῆς, ἐπιμελείας τῆς προσηκούσης, μηδὲ τὸ ὑμῶν περίσσευμα καταναλίσκοντες εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα. Μᾶλλον δὲ ἀκούσωμεν καὶ στενάξωμεν· καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐγώ, ὁ πρὸς ὑμᾶς ταῦτα λέγων, ἐλέγχομαι ὑπὸ τῆς συνειδήσεως οὐκ ἔξω τοῦ πάθους τελείως ὢν· πολλῶν γὰρ ριγόντων καὶ στερουμένων, ἐμπεπλησμένος αὐτός εἰμι καὶ ἐνδεδυμένος. Πολλοῦ δὲ μᾶλλον ἄξιοι πένθους, οἱ καὶ τοὺς ὑπὲρ τὴν καθημερινὴν χρεῖαν θησαυροὺς ἔχοντες καὶ κατέχοντες, ἢ καὶ αὖξιν σπουδάζοντες, ἀγαπᾶν ὡς ἑαυτοὺς τὸν πλησίον προστεταγμένοι καὶ μηδὲ ὡς τὸν χοῦν αὐτοὺς ἔχοντες. Τί γάρ ἐστιν ἄλλο χρυσὸς καὶ ἄργυρος, ἢ μᾶλλον ἠγαπήσαμεν τῶν ἀδελφῶν;

19 Ἄλλ' ἐπιστραφῶμεν καὶ μετανοήσωμεν καὶ κοινωνήσωμεν ἐπαρκοῦντες ταῖς χρεῖαις οἷς ἔχομεν τῶν ἐν ἡμῖν πτωχεύοντων ἀδελφῶν, κἂν εἰ μὴ τὰ ἐνόητα πάντα θεοφιλῶς κενῶσαι προαιρώμεθα, ἀλλὰ μηδὲ πάντα παρ' ἑαυτοῖς ἀνηλεῶς κατάσχωμεν· ἀλλὰ τὸ μὲν ποιήσωμεν, εἰς ὃ δὲ ἀπολειπόμεθα, ταπεινωθῶμεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τευξόμεθα τῆς παρ' αὐτοῦ συγγνώμης, τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας ἀναπληρώσης τὴν ἡμετέραν ἔλλειψιν, ἵνα μὴ τῆς

διότι κατὰ τοῦτο εἶσθε ἀδελφοί τοῦ Θεοῦ· κι' ἂν εἶσθε πτωχοί καί εὐτελεῖς ἀκουσίως, καταστήσατε ἐκούσιο γιά τόν ἑαυτό σας τό ἀγαθό διὰ τῆς ὑπομονῆς καί τῆς εὐχαριστίας. Ἀκούσετε οἱ πλούσιοι καί ποθήσετε τήν εὐλογημένη πτωχεία, γιά νά γίνετε κληρονόμοι καί ἀδελφοί τοῦ Χριστοῦ, γνησιώτεροι μάλιστα ἐκείνων πού ἐπτώχευσαν ἀκουσίως· διότι ἐκεῖνος ἐπτώχευσε γιά μᾶς ἐκούσίως. Ἀκούσετε καί στενάξτε ἐσεῖς πού περιφρονεῖτε τούς ἀδελφούς σας, ὅταν ὑποφέρουν, μᾶλλον δέ τούς ἀδελφούς τοῦ Θεοῦ, καί δέν μεταδίδετε στούς ἐνδεεῖς ἀπό ὅσα διαθέτετε ἄφθονα, τροφή, σκέπη, ἐνδυμασία, ἐπιμέλεια κατάλληλη, καί δέν προσφέρετε τό περίσσευμά σας στό ὑστέρημα ἐκείνων. Μᾶλλον δέ ἄς ἀκούσωμε καί ἄς στενάξωμε, ἀφοῦ κι' ἐγώ ὁ ἴδιος πού σᾶς λέγω αὐτά, ἐλέγχομαι ἀπό τήν συνείδησί μου ὅτι δέν εἶμαι τελείως ἔξω ἀπό τό πάθος· διότι, ἐνῶ πολλοί ριγοῦν καί στεροῦνται, ἐγώ εἶμαι γεμᾶτος καί ἐνδεδυμένος. Πολύ δέ περισσότερο ἄξιοι πένθους εἶναι αὐτοί πού ἔχουν καί κατέχουν θησαυρούς περισσοτέρους ἀπό τήν καθημερινή ἀνάγκη ἢ καί φροντίζουν νά τούς αὐξήσουν· ἐνῶ εἶναι προσταγμένοι ν' ἀγαποῦν τόν πλησίον σάν τούς ἑαυτούς των, δέν τούς θεωροῦν οὔτε σάν τό χῶμα. Διότι τί ἄλλο εἶναι ὁ χρυσός καί ὁ ἄργυρος, πού ἀγαπήσαμε περισσότερο ἀπό τούς ἀδελφούς;

19 Ἀλλά ἄς ἐπιστραφοῦμε, ἄς μετανοήσωμε καί ἄς κοινωνήσωμε ἐξυπηρετώντας τίς ἀνάγκες τῶν ἀνάμεσά μας πτωχῶν ἀδελφῶν μέ ὅσα ἔχομε. Καί ἂν δέν εἶμαστε διατεθειμένοι ν' ἀδειάσωμε θεοφιλῶς ὅλα τά ὑπάρχοντα, τουλάχιστον νά μή τά κατακρατήσωμε ὅλα γιά τούς ἑαυτούς μας ἀσπλάγχχνως· ἀλλά τό μέν ἓνα ἄς τό πράξωμε, γι' αὐτό δέ πού θά παραλείψωμε, ἄς ταπεινωθοῦμε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καί θά ἐπιτύχωμε ἀπό αὐτόν συγγνώμη, διότι ἡ φιλανθρωπία του ἀναπληρώνει τήν ἔλλειψί μας, γιά νά μή, ὃ μή γένοιτο, ἀκούσωμε τήν ἀπαίσια φωνή· διό-

ἀπευκταίας, ὃ μὴ γένοιτο, φωνῆς ἀκούσωμεν· «τότε γάρ», φησίν, «ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι». Πόσον τοῦτο! τῆς ζωῆς μακρύνθητε, τῆς τρυφῆς ἐκβλήθητε, τοῦ φωτὸς στερήθητε!

20 Ἄλλ' οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ «πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ»· ὡς γὰρ οἱ ἐκ δεξιῶν ζωὴν ἔξουσι καὶ περισσὸν ἔξουσι, ζωὴν μὲν τῷ συνεῖναι Θεῷ, περισσὸν δὲ τῷ καὶ υἱοὶ διατελεῖν καὶ κληρονόμοι τῆς αὐτοῦ βασιλείας, οὕτως οἱ ἐξ εὐωνύμων τῆς ἀληθινῆς ζωῆς ἀποτυχόντες τῷ μακρυνθῆναι Θεοῦ, καὶ περισσότερο ἔξουσι κακόν, τῷ δαίμοσι συντετάχθαι καὶ πυρὶ παραδοθῆναι κολάζονται.

21 Οἷον δὲ τὸ πῦρ ἐκεῖνο, ὃ καὶ τῶν σωμάτων ἄπτεται καὶ τῶν λογικῶν ἐν σώμασί τε ὄντων καὶ οὐκ ἐν σώμασι πνευμάτων, ὀδυνῶν ἅμα καὶ παρακατέχον ἀθάνατα, δι' οὗ καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς πῦρ τακῆσεται, κατὰ τὸ γεγραμμένον, «στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται;». Ὅση δὲ τῆς ὀδύνης προσθήκη τὸ τῆς ἀπολυτρώσεως ἀπροσδόκητον; Καὶ γὰρ ἄσβεστον ἐκεῖνο τὸ πῦρ. Τί δὲ αὐθις ἢ βιαία φορά; Καὶ γὰρ ποταμὸς φησιν ἔλκων ἐκεῖνο τὸ πῦρ, ὡς ἔοικεν αἰεὶ πορωτέρω φέρον Θεοῦ· διὸ οὐδέ, πορεύθητε, εἶπεν, ἀλλά, πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι· καὶ γὰρ ὑπὸ τῶν πτωχῶν ἐκ πολλοῦ κεκατήρασθε· κἂν εἶπερ ἔφερον ἐκεῖνοι, ἀλλ' ὑμεῖς κατάρας ἄξιοι. Πορεύεσθε δὲ φησι πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πῦρ τὸ ἠτοιμασμένον οὐχ ὑμῖν, ἀλλὰ τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· οὐ γὰρ ἐμόν ἐστι τοῦτο προηγούμενον θέλημα, οὐκ εἰς τοῦτο ὑμᾶς ἐποίησα, οὐκ ἐφ'

τι, λέγει, «τότε θά εἰπῆ καί στούς ἀπό τά ἀριστερά· φεύγετε ἀπό ἐμένα οἱ καταραμένοι». Πόσο φοβερό εἶναι τοῦτο! Ἀπομακρυνθῆτε ἀπό τή ζωή, ἐκβληθῆτε ἀπό τήν τρυφή, στερηθῆτε τό φῶς!

20 Καί δέν λέγει μόνο τοῦτο, ἀλλά προχωρεῖ· «φεύγετε ἀπό ἐμένα οἱ καταραμένοι, στό αἰώνιο πῦρ, τό ἐτοιμασμένο γιά τόν Διάβολο καί τούς ἀγγέλους του». Ὅπως δηλαδή οἱ ἀπό τά δεξιά θά ἔχουν ζωή, καί μάλιστα μέ τό παραπάνω, ζωῆ μὲν ἀφοῦ θά συνευρίσκωνται μέ τόν Θεό, μέ τό παραπάνω δέ ἀφοῦ θά εἶναι υἱοί καί κληρονόμοι τῆς βασιλείας του, ἔτσι καί οἱ ἀπό τά ἀριστερά, ἀποτυγχάνοντας ν' ἀποκτήσουν τήν ἀληθινῆ ζωή λόγω τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπό τόν Θεό, θά εὔρουν καί παραπάνω κακό, ἀφοῦ θά ἔχουν συνταχθῆ μέ τούς δαίμονες καί θά παραδοθοῦν στό κολαστικό πῦρ.

21 Ποιοῦ δέ εἶδους εἶναι τό πῦρ ἐκεῖνο, τό ὁποῖο ἄπτεται καί τῶν σωμάτων καί τῶν λογικῶν σέ σώματα ὄντων, καί τῶν ἀσωμάτων πνευμάτων, θλίβοντας καί στενοχωρώντας τα παντοτινά, καί διά τοῦ ὁποίου θά λειώση καί τό δικό μας πῦρ, κατά τό γεγραμμένο, «τά καιόμενα στοιχεῖα θά λειώσουν»²⁷; Πόση προσθήκη φέρει στήν ὀδύνη τό ἀνέλπιδο τῆς ἀπολυτρώσεως; Διότι, λέγει, ὑπάρχει ποταμός, πού παρασύρει τό πῦρ ἐκεῖνο, ὅπως φαίνεται, καί τό φέρει μακρύτερα ἀπό τόν Θεό. Γι' αὐτό δέν εἶπε 'πορευθῆτε', ἀλλά «πορεύεσθε ἀπό ἐμένα οἱ καταραμένοι»· διότι ἔχετε ἀφθόνως δεχθῆ τίς κατάρεις ἀπό τούς πτωχοῦς, καί μέ ὄλο πού ὑπέφεραν ἐκεῖνοι, ἐσεῖς πάντως εἴσθε ἄξιοι κατάρας. Λέγει δέ πρὸς αὐτούς «πηγαίνετε στό πῦρ τό ἐτοιμασμένο» ὄχι γιά σᾶς, ἀλλά γιά τόν Διάβολο καί τούς ἀγγέλους του· διότι

27. Β' Πέτρ. 3,12.

ὕμᾱς ἠτοίμασα τὴν πυρᾶν· διὰ τοὺς ἀμετάβλητον ἔχοντας τῆς κακίας τὴν ἕξιν δαίμονας προανεκαύθη τὸ ἄσβεστον πῦρ, οἷς ὑμᾱς συνῆψεν ἢ κατ' ἐκείνους ἀμετανόητος γνώμη. Αὐθαίρετος οὖν ὑμῖν ἔστιν ἢ μετὰ τῶν πονηρῶν ἀγγέλων συμβίωσις· «ἐπέινασα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με· ξένος ἦμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με· γυμνός, καὶ οὐ περιεβάλλετέ με, ἀσθενῆς καὶ ἐν φυλακῇ ἦμην, καὶ οὐκ ἐπισκέψασθέ με»· ὡς γὰρ ἡ ἀγάπη, ἀδελφοί, καὶ τὰ τῆς ἀγάπης ἔργα πλήρωμα τῶν ἀρετῶν ἔστιν, οὕτω τὸ μῖσος καὶ τὰ τοῦ μίσους ἔργα, ὁ ἀσυμπαθῆς τρόπος, ἡ ἀμετάδοτος γνώμη, πλήρωμά ἐστι τῆς ἀμαρτίας· καὶ καθάπερ τῇ φιλανθρωπία ἔπονται καὶ σύνεισιν αἱ ἀρεταί, οὕτω τῇ μισανθρωπία αἱ κακίαι· διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ ταύτης μόνης καταδικάζονται.

22 Ἐβουλόμην μὲν οὖν εἰπεῖν ὡς οὐδὲν μεῖζον δεῖγμα μίσους, ἀλλ' ἢ τὸ προτιμᾶν τοῦ ἀδελφοῦ τὸ περιττεῦον ἀργύριον· ἀλλ' ὁρῶ τὴν κακίαν καὶ μεῖζον εὐροῦσαν δεῖγμα τῆς μισανθρωπίας· εἰσὶ γὰρ οἱ μὴ μόνον οὐκ ἐλεοῦσιν ἐξ ὧν εὐποροῦσιν, ἀλλὰ καὶ σφετερίζονται τὰ ἀλλότρια. Συλλογιζέσθωσαν οὖν ἐκ τῆς πρὸς τοὺς μὴ ἐλεοῦντας ἀποφάσεως, τίνος οὗτοι τεύζονται, καὶ τί πείσονται, καὶ οἷας ἀπερινοήτου τε καὶ ἀφορήτου καταδίκης ἄξιοι καὶ ἀποστήτωσαν τῆς ἀδικίας, καὶ διὰ τῶν τῆς μετανοίας ἔργων ἐξιλεοῦσθωσαν τὸ θεῖον. Ἐκεῖνοι δὲ ἀποκριθήσονται τηνικαῦτα λέγοντες· «Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμνόν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι»;

23 Ὅρατε καὶ αὐτὸ τὸ ἔσχατον κακὸν τὴν ὑπερηφανίαν τῷ ἀσυμπαθεῖ συνεζευγμένην τρόπῳ, ὥσπερ καὶ τῇ συμπαθείᾳ τὴν

τοῦτο δέν εἶναι προηγούμενο δικό μου θέλημα, δέν σᾶς ἐπλάσα γι' αὐτό, δέν ἐτοίμασα γιά σᾶς τήν φωτιά. Τό ἄσβεστο πῦρ ἔχει ἀναφθῆ γιά τούς δαίμονες πού ἔχουν ἀμετάβλητη τήν ἔξι τῆς κακίας, μέ τούς ὁποίους σᾶς συνέδεσε ἡ σύμφωνη μ' ἐκείνους ἀμετανόητη γνώμη. Εἶναι λοιπόν ἐθελοντική ἡ συμβίωσις μέ τούς πονηρούς ἀγγέλους. «Διότι ἐπέινασα καί δέν μοῦ ἐδώσατε νά φάγω, ἐδίψασα καί δέν μέ ἐποτίσατε, ξένος ἤμουν καί δέν μέ συμμαζεύσατε, γυμνός καί δέν μέ ἐνδύσατε, ἀσθενής καί στή φυλακή ἤμουν καί δέν μ' ἐπισκεφθήκατε». Ὅπως, ἀδελφοί, ἡ ἀγάπη καί τά ἔργα τῆς ἀγάπης εἶναι πλήρωμα τῶν ἀρετῶν, ἔτσι τό μῖσος καί τά ἔργα τοῦ μίσους, ὁ ἀσυμπαθής τρόπος, ἡ ἀκοινωνήτη γνώμη, εἶναι πλήρωμα τῆς ἀμαρτίας. Καί ὅπως τῆ φιλανθρωπία ἀκολουθοῦν καί συνυπάρχουν μέ αὐτήν οἱ ἀρετές, ἔτσι τῆ μισανθρωπία ἀκολουθοῦν οἱ κακίες· γι' αὐτό καί ἀπό αὐτήν μόνο καταδικάζονται.

22 Θά ἤθελα λοιπόν νά εἰπῶ ὅτι δέν ὑπάρχει κανένα δεῖγμα μίσους μεγαλύτερο ἀπό τό νά προτιμοῦμε ἀπό τόν ἀδελφό τό ἄφθοно ἀργῦριο· ἀλλά βλέπω τήν κακία νά ἔχη εὐρει καί μεγαλύτερο δεῖγμα τῆς μισανθρωπίας. Ὑπάρχουν δηλαδή ἄνθρωποι πού ὄχι μόνο δέν ἐλεοῦν ἀπό ὅσα διαθέτουν πλουσίως, ἀλλά καί σφετερίζονται τά ξένα. Ἄς συλλογισθοῦν λοιπόν ἀπό τήν ἀπόφασιν πρὸς τούς μή ἐλεήμονες, τί θά εὐρουν αὐτοί καί τί θά πάθουν, καί ποιᾶς ἀκατανόητης καί ἀφόρητης καταδίκης εἶναι ἄξιοι, ἄς ἀποστοῦν ἀπό τήν ἀδικία καί ἄς ἐξιλεώσουν τό θεῖο διά τῶν ἔργων τῆς μετανοίας. Ἐκεῖνοι δέ θ' ἀποκριθοῦν τότε ὡς ἐξῆς· «Κύριε, πότε σέ εἶδαμε νά πεινᾶς ἢ νά διψᾶς ἢ ξένον ἢ γυμνόν ἢ ἀσθενῆ ἢ φυλακισμένον, καί δέν σέ ὑπηρετήσαμε;».

23 Βλέπετε καί αὐτό τό τελευταῖο κακό, τήν ὑπερηφάνεια, συνεζευγμένη μέ τόν ἀσυμπαθῆ τρόπο, ὅπως τήν ταπείνωσι μέ τήν

ταπεινώσιν· Οἱ δίκαιοι διὰ τὴν εὐποιῖαν ἐγκωμιαζόμενοι ταπεινοῦνται μᾶλλον, οὐ δικαιοῦσιν ἑαυτούς. Οὗτοι διὰ τὴν ἀσπλαγχνίαν κατηγορούμενοι παρὰ τοῦ ἀψευδοῦς, οὐ προσπίπτουσι ταπεινωθέντες, ἀλλ' ἀντιλέγουσι καὶ δικαιοῦσιν ἑαυτούς· διὸ καὶ ἀκούσουσιν, «ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε». Καὶ οὕτως ἀπελεύσονται, φησὶν, «οὗτοι μὲν εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον».

24 Ἐλεήσωμεν οὖν ἡμᾶς αὐτούς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ πρὸς τοὺς ἀδελφούς ἐλέους, κτησώμεθα διὰ τῆς συμπαθείας τὴν συμπάθειαν, εὖ ποιήσωμεν ἵνα πάθωμεν εὖ· ὁμοία μὲν ἦ ἀντίδοσις, εὐποιῖα γὰρ καὶ φιλανθρωπία καὶ ἀγάπη καὶ ἔλεος καὶ συμπάθεια, οὐκ ἴση δὲ τῇ ἀξία καὶ τῷ μέτρῳ τῆς ὑπεροχῆς· σὺ μὲν γὰρ παρέχεις ἐξ ὧν ἄνθρωπος ἔχει, καὶ ἐφ' ὅσον ἄνθρωπος εὐεργετῆσαι δύναται, ἀντιλαμβάνεις δὲ παρὰ τῶν θείων καὶ ἀκενώτων θησαυρῶν ἑκατονταπλασίονα, καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ εὐεργετῆ ἐξ ὧν καὶ ὅσον ὁ Θεὸς εὐεργετῆσαι δύναται· «ἂ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη».

25 Σπεύσωμεν οὖν ἵνα τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος ἐπιτύχωμεν, ὀλίγων ἀργυρίων κληρονομίαν αἰώνιον ἀγοράσωμεν, φοβηθῶμεν τὴν κατὰ τῶν ἀνηλεῶν ἀπόφασιν ἀρτίως, ἵνα μὴ ὑπ' αὐτῆς ἐκεῖ κατακριθῶμεν· μὴ φοβηθῶμεν μὴ πτωχοὶ γενώμεθα διδόντες ἐλεημοσύνην· καὶ γὰρ ἀκούσομεν παρὰ Χριστοῦ, «δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν βασιλείαν». Φοβηθῶ-

συμπάθεια: Οί δίκαιοι ἐγκωμιαζόμενοι γιά τήν φιλανθρωπία τους, ταπεινώνονται περισσότερο, δέν δικαιώνουν τούς ἑαυτούς των. Οί ὑπερήφανοι, ὅταν κατηγοροῦνται γιά τήν ἀσπλαγχνία τους ἀπό τόν ἀψευδῆ, δέν προσπίπτουν ταπεινωμένοι, ἀλλά ἀντιλέγουν καί δικαιώνουν τούς ἑαυτούς των. Γι' αὐτό καί θ' ἀκούσουν τά λόγια: «ἀληθινά σᾶς λέγω, ἐφ' ὅσον δέν τό ἐπράξατε σ' ἓνα ἀπό αὐτούς τούς ἐλαχίστους, δέν τό ἐκάματε οὔτε σ' ἐμένα». Κι' ἔτσι θά μεταβοῦν, λέγει, «αὐτοί μέν σέ αἰώνια κόλασι, οἱ δέ δίκαιοι σέ αἰώνια ζωή».

24 Ἦς ἐλεήσωμε λοιπόν τούς ἑαυτούς μας, ἀδελφοί, διά τοῦ ἐλέους πρὸς τούς ἀδελφούς, ἅς ἀποκτήσωμε διά τῆς συμπαθείας τήν συμπάθεια, ἅς εὐεργετήσωμε γιά νά εὐεργετηθοῦμε. Ἡ μέν ἀνταπόκρισις εἶναι ὁμοία, διότι πρόκειται γιά εὐποιία καί φιλανθρωπία, γιά ἀγάπη καί ἔλεος καί συμπάθεια· ἀλλά δέν εἶναι ἴση κατά τήν ἀξία καί τό μέτρο τῆς ὑπεροχῆς. Διότι ἐσύ μέν παρέχεις ἀπό ὅσα ἔχει ὁ ἄνθρωπος, καί ὅσο μπορεῖ νά εὐεργετήσῃ ὁ ἄνθρωπος, παίρνεις δέ σέ ἀνταπόδοσι ἀπό τούς θείους καί ἀκενώτους θησαυρούς ἑκατονταπλάσια καί τήν αἰώνια ζωή, καί εὐεργετήσαι ἀπό ὅσα καί ὅσο μπορεῖ ὁ Θεός νά εὐεργετήσῃ, «πράγματα πού ὀφθαλμός δέν εἶδε καί οὐς δέν ἄκουσε καί πού δέν ἀνέβηκαν στήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου»²⁸.

25 Ἦς σπεύσωμε λοιπόν γιά νά ἐπιτύχωμε τόν πλοῦτο τῆς ἀγαθότητος, ἅς ἀγοράσωμε μέ ὀλίγα ἀργύρια αἰώνια κληρονομία, ἅς φοβηθοῦμε τέλος τήν ἀπόφασι ἐναντίον τῶν ἀνοικτιρμόνων, γιά νά μή κατακριθοῦμε ἀπό αὐτήν ἐκεῖ· ἅς μή φοβηθοῦμε μή τυχόν γίνωμε πτωχοί, δίδοντας ἐλεημοσύνη, διότι θ' ἀκούσωμε ἀπό τόν Χριστό, «ἔλθετε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τήν γῆ». Ἦς φοβηθοῦμε καί ἅς κάμωμε

μεν καὶ πάντα πράζωμεν ἵνα μὴ φανῶμεν ἔξω τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης διὰ τῆς ἀσπλαγχνίας· «ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἐώρακε, πῶς ἀγαπήσει», φησὶν ὁ εὐαγγελιστής, «τὸν Θεὸν ὃν οὐχ ἐώρακεν», ὁ δὲ μὴ ἀγαπῶν τὸν Θεόν, πῶς συνέσται αὐτῷ; ὁ δὲ μὴ συνῶν αὐτῷ πορευθήσεται ἀπ' αὐτοῦ· ὁ δὲ πορευόμενος ἀπ' αὐτοῦ, εἰς τὴν γέενναν ἐμπεσεῖται πάντως.

26 Ἄλλ' ἡμεῖς ἀγάπης ἔργα ἐπιδειξώμεθα εἰς τοὺς ἡμέτερους ἐν Χριστῷ ἀδελφούς, ἐλεοῦντες τοὺς πενομένους, ἐπιστρέφοντες τοὺς πεπλανημένους, ἦν ἂν εἴποις πλάνην τε καὶ πενίαν, ἐκδικοῦντες τοὺς ἀδικουμένους, ἐπιρρωννύντες τοὺς ἐν ἀσθενείᾳ κατακειμένους, εἴτε διὰ τῶν αἰσθητῶν τοῦτο πάσχοντας ἐχθρῶν τε καὶ νοσημάτων, εἴτε διὰ τῶν ἀοράτων πονηρῶν πνευμάτων καὶ τῶν τῆς ἀτιμίας παθῶν, ἐπισκεπτόμενοι τοὺς ἐν φυλακῇ καθειργμένους, ἀλλὰ καὶ ἀνεχόμενοι τῶν εἰς ἡμᾶς πταιόντων, καὶ χαριζόμενοι ἀλλήλοις εἴ τις πρὸς τινὰ ἔχει μομφήν, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν· καὶ ἀπλῶς παντὶ τρόπῳ καὶ πᾶσιν ἔργοις τε καὶ λόγοις, οἷς ἔχομεν, ἐπιδειξώμεθα τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, ἵνα καὶ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπιτύχωμεν ἀγάπης καὶ εὐλογηθῶμεν παρ' αὐτοῦ καὶ κληρονομήσωμεν τὴν ἐπηγγελμένην ἡμῖν καὶ δι' ἡμᾶς ἠτοιμασμένην οὐράνιον καὶ αἰώνιον βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

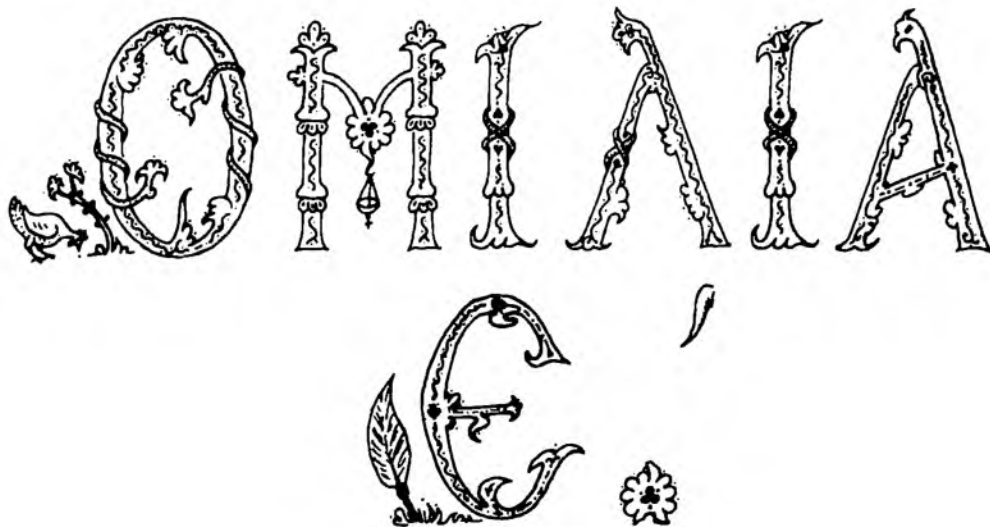
27 Ἦς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

τό πᾶν, γιά νά μή φανοῦμε ἔξω ἀπό τήν ἀγάπη πρὸς τόν Θεό διά τῆς ἀσπλαγχνίας· «διότι αὐτός πού δέν ἀγαπᾷ τόν ἀδελφό του, πού τόν εἶδε», λέγει ὁ εὐαγγελιστής, «πῶς θ' ἀγαπήσῃ τόν Θεό πού δέν τόν εἶδε», αὐτός δέ πού δέν ἀγαπᾷ τό Θεό πῶς θά συνυπάρξῃ μέ αὐτόν; Καί αὐτός πού δέν συνυπάρχει μέ αὐτόν θ' ἀπομακρυνθῆ ἀπό αὐτόν· ὁ δέ ἀπομακρυνόμενος ἀπό αὐτόν ὅπωςδήποτε θά πέσῃ στή γέεννα τοῦ πυρός.

26 Ἄλλά ἐμεῖς ἄς ἐπιδείξωμε ἔργα ἀγάπης πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας ἐν Χριστῶ, ἐλεώντας τοὺς πτωχοὺς, ἐπιστρέφοντας τοὺς πλανημένους, σέ ὅποιαν πλάνη καί πτωχεία καί ἂν εἶναι, δικαιώνοντας τοὺς ἀδικουμένους, δυναμώνοντας τοὺς κατακοίτους ἀπό ἀσθένεια, εἴτε πάσχουν τοῦτο διά τῶν αἰσθητῶν ἐχθρῶν καί νοσημάτων εἴτε διά τῶν ἀοράτων πονηρῶν πνευμάτων καί τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας, ἐπισκεπτόμενοι τοὺς ἐγκαθειρκτους στή φυλακή, ἀλλά καί ἀνεχόμενοι αὐτούς πού μᾶς κτυποῦν, καί χαρίζοντας ὁ ἓνας στόν ἄλλο ὅποια μομφή ἔχει ἐναντίον του, ὅπως καί ὁ Χριστός μᾶς τήν ἐχάρισε. Καί γενικῶς ἄς ἐπιδείξωμε τήν μεταξύ μας ἀγάπη μέ κάθε τρόπο καί μέ κάθε ἔργο καί λόγο, γιά νά ἐπιτύχωμε τήν ἀπό τόν Θεό ἀγάπη καί εὐλογηθοῦμε ἀπό αὐτόν καί κληρονομήσωμε τήν ἐπηγγελμένη σ' ἐμᾶς καί γιά μᾶς οὐράνια καί αἰώνια βασιλεία ἀπό τήν θεμελίωσι τοῦ κόσμου.

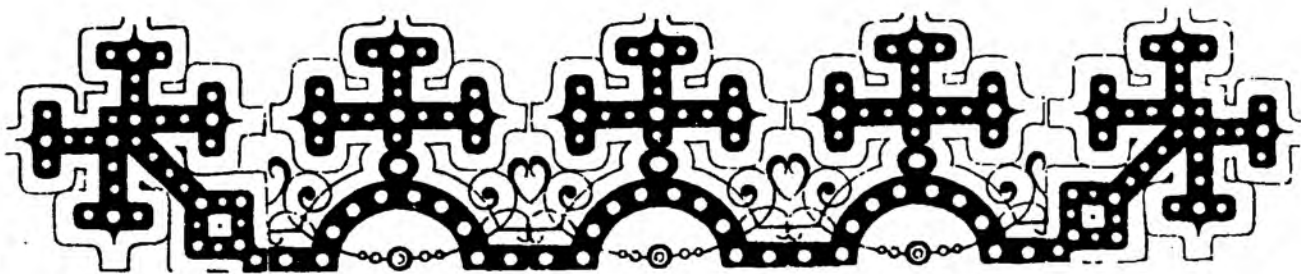
27 Αὐτήν εἶθε ν' ἀποκτήσωμε ὅλοι ἐμεῖς, μέ τήν χάρι καί φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μαζί μέ τόν ὁποῖο πρέπει στόν Πατέρα, καθώς καί στό ἅγιο Πνεῦμα, τιμή καί δόξα στους αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

**ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΑΠΑΝΤΗΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ
ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ**

ἐν ἣ καὶ περὶ σωφροσύνης καὶ τῆς ἀντιθέτου ταύτη κακίας

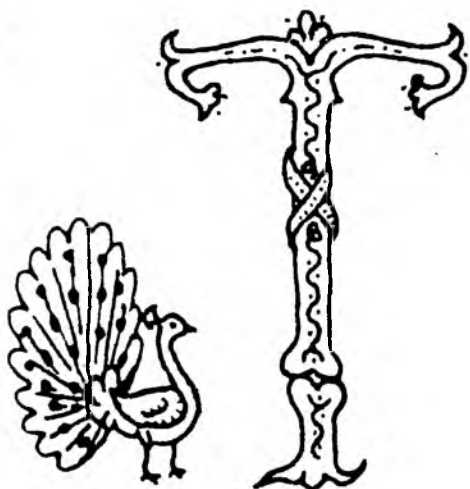
ΟΜΙΛΙΑ Ε'

ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΑΠΑΝΤΗΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ

ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

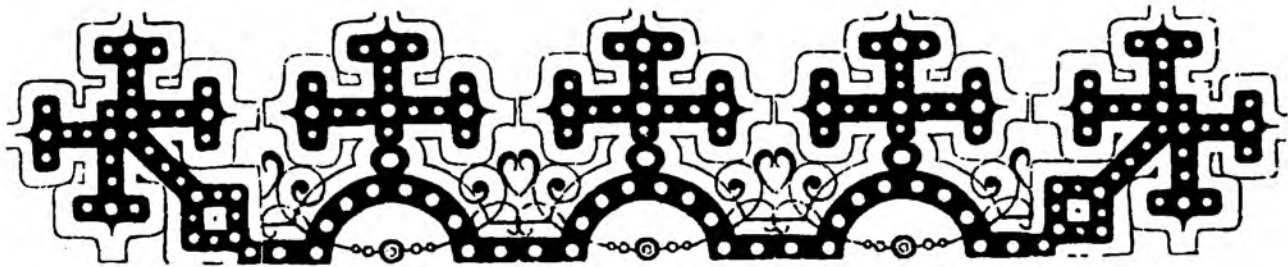
ἐν ἧ καὶ περὶ σωφροσύνης καὶ τῆς ἀντιθέτου ταύτη κακίας

1

ἦν μὲν προγονικὴν ἐκείνην ἀράν τε καὶ καταδίκην κοινὴν τε καὶ τὴν αὐτὴν ἅπαντες εἶχομεν πρὸ Χριστοῦ, ἐξ ἑνὸς τοῦ προπάτορος ἐπὶ πάντα χυθεῖσαν, ὡς ἐκ ρίζης τοῦ γένους ἀναδιδομένην καὶ τῇ φύσει συγκεκληρωμένην· ἕκαστος δὲ δι' ὧν αὐτὸς ἰδίως ἔπραττεν, ἢ τὴν μέμψιν ἢ τὸν ἔπαινον εἰς τὴν ἰδίαν

ὑπόστασιν παρὰ Θεοῦ ἐπεσπᾶτο, πρὸς ἐκείνην τὴν κοινὴν ἀράν τε καὶ καταδίκην καὶ τὸν ἄνωθεν πρὸς αὐτὸν καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐξῆς καταβαίνοντα πονηρὸν κλῆρον πράττειν ἔχων οὐθέν.

ΟΜΙΛΙΑ 5

ΣΤΗΝ ΥΠΑΠΑΝΤΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΜΑΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

“Όπου γίνεται λόγος καί περί σωφροσύνης καί τῆς ἀντίθετης
μέ αὐτήν κακίας

1

κεῖνη τήν προγονική κατάρα καί καταδίκη πρό Χριστοῦ τήν εἶχαμε ὅλοι κοινή καί ἴδια, ἐκχυμένη σέ ὄλους ἀπό ἕναν προπάτορα, σάν νά ἀναπτυσσόταν ἀπό τή ρίζα τοῦ γένους καί νά ἦταν συνημμένη μέ τή φύσι. Ὁ καθένας ἐπέσυρε ἀπό τόν Θεό στήν ὑπόστασί του μέ ὅσα ἔπραττε προσωπι-

κῶς ἢ τήν μομφή ἢ τόν ἔπαινο, ἐνῶ δέν μπορούσε νά κάμη τίποτε ἀπέναντι σ' ἐκείνη τήν κοινή κατάρα καί καταδίκη καί ἀπέναντι στόν πονηρό κλῆρο πού κατεβαίνει ἀπό ἐπάνω σ' αὐτόν καί δι' αὐτοῦ στούς ἀπογόνους του.

2 Ἄλλ' ἦλθε Χριστὸς ὁ τῆς φύσεως ἐλευθερωτῆς, ὁ τὴν κοινὴν ἀρὰν εἰς εὐλογίαὶν μεταγών κοινὴν καὶ τὴν ὑπεύθυνον ἡμῶν φύσιν ἀναλαβὼν ἐξ ἀκηράτου Παρθένου καὶ ταύτην ὑποστήσας ἑαυτῷ καινὴν, παλαιοῦ μὴ μετασχοῦσαν σπέρματος, ἀνεύθυνον αὐτὴν καὶ δεδικαιωμένην ἀπέδειξεν, ὡς καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ κατὰ Πνεῦμα γεννωμένους ἔπειτα πάντας τῆς προγονικῆς ἐκείνης ἀρᾶς καὶ καταδίκης μένειν ἐκτός. Τί οὖν; οὐχὶ καὶ τῶν ὑποστάσεων ἡμῶν ἐκάστη τῆς αὐτοῦ μεταδίδωσι χάριτος, οὐδὲ τῶν ἰδίων ἕκαστος πλημμελημάτων λαμβάνει παρ' αὐτοῦ τὴν ἄφεσιν, ἐπειδήπερ οὐχ ὑπόστασιν αὐτὸς παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ τὴν ἡμετέραν ἀναλαβὼν ἑκαινούργησε φύσιν, ἐνωθεὶς αὐτῇ κατ' ἰδίαν ὑπόστασιν; Καὶ πῶς, ὅς πάντας τελείως θέλει σωθῆναι καὶ ὑπὲρ πάντων κλίνας οὐρανοὺς κατήλθε καὶ δι' ἔργων καὶ λόγων καὶ παθημάτων οἰκείων πᾶσαν ὑποδείξας σωτηρίας ὁδὸν εἰς οὐρανοὺς ἐπανῆλθεν, ἔλκων ἐκεῖσε τοὺς πειθομένους; οὐκοῦν, οὐ τῇ φύσει μόνον ἦν αὐτὸς παρ' ἡμῶν ἔσχε καθ' ἑνωσιν ἀδιάσπαστον, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων ἐκάστῳ παράσχοι τελείαν τὴν ἀπολύτρωσιν· καὶ πεποίηκε καὶ ποιῶν οὐ διέλιπε, δι' ἑαυτοῦ τῷ Πατρὶ καταλάττων καὶ πρὸς ὑπακοὴν ἡμῶν ἐπανάγων ἕκαστον καὶ πᾶσαν ἡμῶν παρακοὴν ἐξιώμενος.

3 Διὰ ταῦτα τοίνυν καὶ βάπτισμα ἐνετείλατο θεῖον καὶ νόμους ἔθηκε σωτηρίους καὶ μετάνοιαν ἐκήρυξε πᾶσι καὶ τοῦ οἰκείου μετέδωκε σώματός τε καὶ αἵματος· οὐ γὰρ ἀπλῶς ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ ἐκάστου τῶν πιστευόντων ὑπόστασις καὶ τὸ βάπτισμα δέχεται καὶ κατὰ τὰς θείας ἐντολὰς πολιτεύεται καὶ τοῦ θεουργοῦ ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου ἐν μεθέξει γίνεται. Διὰ τούτων μὲν οὖν ὑποστατικῶς ἡμᾶς ὁ Χριστὸς ἐδικαίωσε καὶ πρὸς ὑπακοὴν τοῦ ἀνωτάτου Πατρὸς ἐπανήγαγεν· αὐτὴν δὲ τὴν φύσιν ἦν παρ' ἡμῶν προσλαβόμε-

2 Ἄλλ' ἦλθε ὁ Χριστός ἐλευθερωτής τῆς φύσεως, πού μετέβαλε τήν κοινή κατάρα σέ κοινή εὐλογία· ἀφοῦ ἀνέλαβε τήν ἔνοχη φύσι μας ἀπό τήν ἀκήρατη Παρθένο καί τήν ἤνωσε στήν ὑπόστασί του, νέαν, χωρίς νά ἔχη μετάσχει σέ παλαιό σπέρμα, τήν κατέστησε ἀθώα καί δικαιωμένη, ὥστε καί οἱ γεννώμενοι ἀπό αὐτόν ἔπειτα κατά πνεῦμα νά μένουν ὅλοι ἔξω ἀπό τήν προγονική ἐκείνη κατάρα καί καταδίκη. Τί λοιπόν; Δέν μεταδίδει τή χάρι του σέ καθεμίᾳ ἀπό τίς ὑποστάσεις μας καί δέν λαμβάνει ὁ καθένας μας ἄφεσι τῶν πλημμελημάτων του ἀπό αὐτόν, ἐπειδή αὐτός δέν ἀνέλαβε ὑπόστασι ἀπό ἐμᾶς, ἀλλά τήν φύσι μας, τήν ὁποία ἀνανέωσε ἐνωθείς μέ αὐτήν κατά τήν ιδιαίτερη ὑπόστασί του: Πῶς ὅμως θά ἐνεργοῦσε ἔτσι, αὐτός πού θέλει νά σωθοῦν ὅλοι τελείως καί κατήλθε κλίνοντας τούς οὐρανοὺς γιά χάρι ὅλων καί, ἀφοῦ δι' ἔργων καί λόγων καί παθημάτων του ὑπέδειξε κάθε δρόμο σωτηρίας, ἐπανῆλθε στοὺς οὐρανοὺς, ἐλκύοντας πρὸς τὰ ἐκεῖ τούς πιστοὺς του; ἐπομένως γιά νά παράσχη τελεία ἀπολύτρωσι ὄχι μόνο στή φύσι τήν ὁποία ἔλαβε ὁ ἴδιος ἀπό ἐμᾶς σέ ἀδιάσπαστη ἔνωση, ἀλλά καί στόν καθένα ἀπό τούς πιστεύοντας σ' αὐτόν; Τοῦτο λοιπόν ἔπραξε καί δέν ἔπαυσε νά πράττη, συνδιαλλάσσοντας τόν καθένα μας δι' ἑαυτοῦ πρὸς τόν Πατέρα καί ἐπαναφέροντας τόν καθένα στήν ὑπακοή καί θεραπεύοντας κάθε παρακοή.

3 Γι' αὐτό λοιπόν καθώρισε καί θεῖο βάπτισμα κι' ἔθεσε σωτηρίους νόμους, ἐκήρυξε μετάνοια σέ ὅλους καί μετέδωσε δέν μεταδίδει τή χάρι του σέ καθεμίᾳ ἀπό τίς ὑποστάσεις μας ἀπό τό σῶμα καί αἷμα του. Διότι δέν εἶναι γενικῶς ἡ φύσις ἀλλά ἡ ὑπόστασις τοῦ καθενός ἀπό τούς πιστεύοντας πού δέχεται τό βάπτισμα καί πολιτεύεται κατά τίς θεῖες ἐντολές καί γίνεται μέτοχος τοῦ θεουργοῦ ἄρτου καί τοῦ ποτηρίου. Διά τῶν μέσων τούτων βέβαια ὁ Χριστός μᾶς ἐδικαίωσε ὑποστατικῶς

νος ἐκαινούργησεν ἡγιασμένην καὶ δεδικαιωμένην καὶ τῷ Πατρὶ διὰ πάντων ὑπήκοον οὕσαν ἔδειξε, δι' ὧν αὐτὸς ταύτη καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένος κατ' αὐτὴν ἔπραξέ τε καὶ ἔπαθεν· ὧν ἔστι καὶ ἡ τούτου σήμερον ἑορταζομένη παρ' ἡμῶν εἰς τὸ ἱερὸν τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο πρὸς καθαρισμόν ἀνάβασις ἢ ἀναβίβασις καὶ ἡ τοῦ θεολήπτου Συμεῶν ὑπάντησις καὶ ἡ τῆς διὰ βίου τῷ ἱερῷ προσανεχούσης Ἄννης ἐξομολόγησις.

4 Μετὰ γὰρ τὴν ἐκ Παρθένου τοῦ Σωτῆρος γέννησιν καὶ τὴν κατὰ νόμους ὀκταήμερον περιτομήν, καθάπερ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς φησιν, «ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα παραστήσαι τῷ Κυρίῳ, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου». Περιτέμνεται κατὰ τὸν νόμον, ἀνάγεται κατὰ τὸν νόμον, παρίσταται κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐν νόμῳ Κυρίου, προσάγεται θυσία κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ Κυρίου.

5 Ὅρατε ὅτι διὰ πάντων ὑπήκοος τῷ νόμῳ γίνεται ὁ τοῦ νόμου ποιητὴς καὶ δεσπότης; Τί διὰ τούτων ἀπεργαζόμενος; ὑπήκοον ἐν πᾶσι τῷ Πατρὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν ποιούμενος καὶ τὴν κατ' αὐτὴν ἡμῶν παρακοὴν ἐξιώμενος καὶ τὴν δι' αὐτὴν ἄραν εἰς εὐλογίαν μετασκευάζων. Ὡς γὰρ ἐν Ἀδὰμ ἅπαντα ἦν ἡ φύσις ἡμῶν, οὕτω καὶ ἐν Χριστῷ· καὶ ὡς διὰ τοῦ ἐκ γῆς Ἀδάμ πάντες οἱ ἐξ ἐκείνου τὸ εἶναι λαβόντες εἰς γῆν ἀπεστράφημεν καὶ εἰς ἄδου, φεῦ, κατηνέχθημεν, οὕτω διὰ τοῦ ἐξ οὐρανοῦ Ἀδάμ, κατὰ τὸν ἀπόστολον, πάντες εἰς οὐρανὸν ἀνεκλήθημεν καὶ τῆς ἐκεῖ δόξης καὶ χάριτος ἠξιώθημεν μυστικῶς μὲν τοι νῦν, κέκρυπται γάρ, φησὶν, ἡ ζωὴ ὑμῶν σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ, ὅταν δὲ ὁ Χριστὸς φανερωθῇ κατὰ τὴν

καί μᾶς ἐπανεφέρε στήν ὑπακοή τοῦ οὐρανίου Πατρός· τήν ἴδια δέ τή φύσι πού προσέλαβε ἀπό ἐμᾶς καί ἀνανέωσε, τήν ἔδειξε ἀγιασμένη καί δικαιωμένη καί σέ ὄλα ὑπήκοο στόν Πατέρα, δι' ἐκείνων πού ἔπραξε καί ἔπαθε αὐτός κατ' αὐτήν ἐνωμένος μέ αὐτήν ὑποστατικῶς. Ἀνάμεσα σέ αὐτά εἶναι καί ἡ ἐορταζομένη σήμερα ἀπό ἐμᾶς ἀνάβασις ἢ ἀναβίβασίς του στόν παλαιό ἐκεῖνο ναό πρὸς καθαρισμό, ἡ προϋπάντησις ἀπό τόν θεόληπτο Συμεών καί ἡ εὐχαριστία τῆς Ἑἰσόδου, ἡ ὁποία παρέμενε στόν ναό ὄλη τή ζωή της¹.

4 Πραγματικά μετὰ τήν γέννησι τοῦ Σωτῆρος ἀπό τήν Παρθένο καί τήν κατά τόν μωσαϊκό νόμο περιτομή τήν ὀγδόη ἡμέρα, ὅπως λέγει ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς, «ὅταν συμπληρώθηκαν οἱ ἡμέρες τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατά τόν νόμο τοῦ Μωϋσέως, τόν ἀνέβασαν στά Ἱεροσόλυμα γιά νά τόν παρουσιάσουν στόν Κύριο». Περιτέμνεται κατά τόν νόμο, ἀνεβάζεται κατά τό γεγραμμένο, προσφέρεται θυσία κατά τά λεγόμενα στόν νόμο Κυρίου.

5 Βλέπετε ὅτι ὁ ποιητής καί δεσπότης τοῦ νόμου γίνεται καθ' ὄλα ὑπήκοος στόν νόμο; Ἐπιτελώντας τί μέ αὐτά; Καθιστώντας καθ' ὄλα ὑπήκοο τήν φύσι μας στόν Πατέρα καί θεραπεύοντας τήν κατ' αὐτήν παρακοή μας καί μετατρέποντας τήν γι' αὐτήν κατάρα σ' εὐλογία. Ὅπως δηλαδή ὄλη ἡ φύσις μας ἦταν στόν Ἄδᾶμ, ἔτσι καί στόν Χριστό· καί ὅπως διά τοῦ ἀπό τήν γῆ Ἄδᾶμ ὄλοι ὄσοι ἐλάβαμε ἀπό ἐκεῖνον τήν ὑπαρξι ἐστραφήκαμε πρὸς τήν γῆ καί καταρριφθήκαμε, φεῦ, στόν Ἄδᾶμ, ἔτσι διά τοῦ ἀπό τόν οὐρανό Ἄδᾶμ, κατά τόν ἀπόστολο, ὄλοι ἀνακληθήκαμε στόν οὐρανό καί ἀξιωθήκαμε τήν ἐκεῖ δόξα καί χάρι. Τώρα ὄμως ἀξιωθήκαμε μυστικῶς, διότι, λέγει «ἡ ζωή σας μαζί μέ τόν Χριστό εἶναι στόν Θεό, ὅταν δέ ὁ Χριστός φανερωθῆ κατά

1. Λουκᾶ 2,22-38.

δευτέραν αὐτοῦ ἐπιφάνειαν καὶ παρουσίαν, τότε καὶ ὑμεῖς πάντες φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ. Πάντες τίνες; Οἱ τῷ Χριστῷ υἰοποιηθέντες ἐν Πνεύματι καὶ πνευματικὰ τούτου τέκνα διὰ τῶν ἔργων ἀποδεικνύμενοι.

6 Ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν ἀνήγαγον αὐτὸν παραστῆσαι τῷ Κυρίῳ. Τίνων αὐτῶν; περὶ τῶν τεκόντων ἅμα δὲ καὶ τῶν ἐκ συνδυασμοῦ τικτομένων ὁ τοῦ νόμου λόγος, ὡς δεομένων καθάρσεως· ἐπεὶ καὶ ὁ ψαλμωδὸς φησιν «ἐν ἀνομίαις συνελήφθην καὶ ἐν ἀμαρτίαις ἐκίσθησέ με ἡ μήτηρ μου»· ὅπου δὲ οὐ τεκόντες, ἀλλὰ τεκοῦσα ἦν μόνη, καὶ αὕτη παρθένος, καὶ παιδὸς τόκος ἀσπόρως συλληφθέντος, πάντως οὐκ ἦν χρεία καθαρισμοῦ, ἀλλ' ὑπακοῆς ἦν ἔργον καὶ τοῦτο, ἐπαναγαγούσης τὴν παρακούσαν φύσιν καὶ τῆς διὰ τὴν παρακοὴν ἀπαγούσης εὐθύνης. Ὅτε οὖν ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν ἀνήγαγον αὐτὸν παραστῆσαι τῷ Κυρίῳ, ἀναθεῖναι, φανερὸν ποιῆσαι πρωτότοκον ὄντα, καθὰ γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου, ὅτι «πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν, ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσεται».

7 Καὶ μὴν οὗτος μόνος ἐστὶν ὁ μήτραν ἐν τῷ συλληφθῆναι διανοίξας, ἀσυνδυάστως κυοφορηθεὶς διὰ μόνου προσρήματος καὶ μηνύματος Θεοῦ, ὅπερ εἰς ἀκοὴν ἡ Παρθένος δι' ἀγγέλου ἐδέξατο· πῶς οὖν ὁ νόμος πᾶν ἄρσεν φησὶ διανοῖγον μήτραν; Ὡσπερ πολλοὶ λέγονται προφῆται καὶ πολλοὶ χριστοί, ὡς καὶ διὰ τοῦ ψαλμωδοῦ λέγει ὁ Θεός, «μὴ ἄπτεσθε τῶν χριστῶν μου καὶ ἐν τοῖς

2. Κολ. 3,3.

3. Ψαλμ. 50,7.

τήν δευτέρα ἐπιφάνεια καί παρουσία, τότε καί σείς ὅλοι θά φανερωθῆτε σέ δόξα»². Ποιοί «ὅλοι»; Ὅσοι υἱοποιήθηκαν κατά τόν Χριστό διά τοῦ Πνεύματος ἀποδείχθηκαν καί διά τῶν ἔργων πνευματικά τέκνα τούτου.

6 Ὅταν συμπληρώθηκαν οἱ ἡμέρες τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, τόν ἀνέβασαν στά Ἱεροσόλυμα γιά νά τόν παρουσιάσουν στόν Κύριο. Ποιῶν «αὐτῶν»; Ὁ λόγος τοῦ νόμου εἶναι περί τῶν γεννητόρων, καθώς ἐπίσης καί τῶν γεννωμένων ἀπό τήν ἔνωσί τους, πού ἔχουν ἀνάγκη καθάρσεως. Διότι καί ὁ ψαλμωδός λέγει «συνελήφθηκα σέ ἀνομίες καί ἡ μητέρα μου μ' ἐκυοφόρησε σέ ἀμαρτίες»³. Ἐδῶ δέ πού δέν υπάρχουν γεννήτορες, ἀλλά ἦταν μόνο μητέρα, καί αὐτή Παρθένος, πού ὑπάρχει ἐπίσης γέννησις παιδιοῦ συλληφθέντος ἀσπόρως, ὅπωςδήποτε δέν ὑπῆρχε χρεία καθαρισμοῦ, ἀλλ' ἦταν ἔργο ὑπακοῆς καί τοῦτο, πού ἐπανέφερε τήν παρακούσασα φύσι καί ἀπῆλειφε τήν εὐθύνη ἐξ αἰτίας τῆς παρακοῆς. Ὅταν λοιπόν συμπληρώθηκαν οἱ ἡμέρες τοῦ καθαρισμοῦ των, τόν ἀνέβασαν γιά νά τόν παρουσιάσουν στόν Κύριο, νά τόν ἀφιερῶσουν, νά καταστήσουν φανερό ὅτι εἶναι πρωτότοκος, ὅπως ἔχει γραφή στόν νόμο τοῦ Κυρίου, ὅτι «κάθε ἀρσενικό παιδί πού διανοίγει τήν μήτρα, θά ἀποκληθῆ ἀφιερωμένο στόν Κύριο»⁴.

7 Καί ὅμως αὐτός εἶναι ὁ μόνος πού διάνοιξε μήτρα, ἀφοῦ ἐκυοφορήθηκε χωρίς γεννητήσια ἔνωσι μέ μόνο τό προσφώνημα καί τό μήνυμα τοῦ Θεοῦ, πού ἐδέχθηκε στίς ἀκοές της ἡ Παρθένος δι' ἀγγέλου· πῶς λοιπόν ὁ νόμος λέγει «κάθε ἀρσενικό παιδί πού διανοίγει μήτρα»: Ὅπως πολλοί λέγονται προφῆτες καί πολλοί χρισμένοι, καθώς λέγει ὁ Θεός διά τοῦ ψαλμωδοῦ, «μή ἐγγίζετε τούς χρισμένους μου καί μή κακοποιῆτε τούς

4. Ἐξ. 13,2. 12,15. Λουκᾶ 2,23.

προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε», εἷς δὲ ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ εἷς ὁ μόνος Προφήτης οὗτος, οὕτω καὶ πᾶν μὲν πρωτότοκον λέγεται διανοίγειν μήτραν, ὁ δὲ ἀληθῶς διανοίξας οὗτός ἐστιν ὁ μόνος ἅγιος τοῦ Ἰσραήλ. Ἀνήγαγον δὲ φησι, καί, «τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ Κυρίου, ζευγὸς τρυγόνων ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν».

8 Τὸ μὲν οὖν τῶν τρυγόνων ζευγὸς, ὑπεμφαῖνον τῶν τεκόντων τὸ σῶφρον, εἶχε τινα λόγον πρὸς τοὺς νόμῳ γάμου συνεζευγμένους, οἱ δὲ δύο νεοσσοὶ τῶν περιστερῶν ἀπειρόγαμοι ὄντες σαφῶς προεδήλουν τὴν Παρθένον καὶ τὸν ἐκ τῆς Παρθένου ταύτης τεχθέντα καὶ Παρθένον εἰς τέλος ὄντα. Καὶ ὄρα τοῦ νόμου τὸ ἀκριβές· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν τρυγόνων ζευγὸς εἶπεν, ὡς αἰνιττομένων τοὺς γάμῳ συνεζευγμένους, ἐπὶ δὲ τῶν νεοσσῶν ἐφυλάξατο τοῦτο· ἀπειρόζυγος γὰρ καὶ ἡ τεκοῦσα καὶ ὁ τεχθεὶς. Ἄλλ' ὁ μὲν νόμος πόρρωθεν προκαταγγέλων τὸν παρθενικὸν τόκον τοιαῦτα χρησμοδεῖ καὶ διὰ τοιούτων τοῦτον προῦπογράφει· αὐτοῦ δὲ τοῦ παραδόξως τεχθέντος νῦν εἰς τὸ ἱερὸν ἀναχθέντος, ἑτέρας τρυγόνας καὶ ἄλλους περιστερῶν νεοσσοὺς πρεπωδεστέρους ἠτοίμασε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Τίνας τούτους; Συμεῶν καὶ τὴν Ἄνναν, οὓς, εἴτε νεοσσοὺς περιστερῶν εἴποι τις, διὰ τὸ πρὸς κακίαν παντάπασι νηπιῶδες, εἴτε τρυγόνας διὰ τὸ τῆς σωφροσύνης ἀκρότατον, εὐλόγως ἐρεῖ.

9 Ἄλλ' ὁ μὲν Συμεῶν, ἵνα κατ' ἐπίδρομὴν τὰ εὐαγγελικὰ διέλθωμεν ῥήματα, δίκαιος ὢν καὶ εὐλαβής, προκεχρηματισμένος τε ὑπὸ Πνεύματος ἁγίου, καὶ νῦν ὑπὸ τούτου κεκινημένος ἤλθεν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ὑπήντησε καὶ ἐνηγκαλίσατο τοῦτο τὸ οὐράνιον καὶ ἐπί-

προφήτες μου»⁵, ἐνῶ ἕνας εἶναι ὁ Χριστός καί ἕνας μόνο ὁ Προφήτης αὐτός, ἔτσι λέγεται ὅτι καί κάθε πρωτότοκο διανοίγει μήτρα, ἀλλ' ὁ ἀληθῶς διανοίξας εἶναι αὐτός ὁ μόνος ἅγιος τοῦ Ἰσραήλ. Λέγει δέ ὅτι τόν ἀνέβασαν γιά νά δώσουν θυσία κατά τό λεγόμενο στόν νόμο τοῦ Κυρίου, ἕνα ζευγος τρυγωνιῶν ἢ δύο νεοσσούς περιστεριῶν».

8 Τό μέν ζευγος τῶν τρυγωνιῶν λοιπόν, δηλώνοντας τήν σωφροσύνη τῶν γονέων, εἶχε κάποια σχέσι πρός τούς συνεζευγμένους κατά τόν νόμο τοῦ γάμου, οἱ δέ δύο νεοσσοί τῶν περιστεριῶν, σάν ἄπειροι γάμου, προεδήλωναν σαφῶς τήν Παρθένο καί τόν γεννηθέντα ἀπό τήν Παρθένο αὐτή πού εἶναι ἕως τό τέλος Παρθένος. Καί πρόσεξε τήν ἀκρίβεια τοῦ νόμου. Πραγματικά γιά τά τρυγόνια εἶπε ζευγος διότι ὑπαινίσσονται τούς συνεζευγμένους σέ γάμο, ἐνῶ γιά τά περιστεράκια τό ἀπέφυγε τοῦτο· διότι ἄπειροι γάμου ἦσαν καί ἡ μητέρα καί ὁ υἱός. Ἀλλά ὁ μέν νόμος, προμηνύοντας ἀπό παλαιά τήν παρθενική γέννησι, τέτοια χρησιμοδοτεῖ καί μέ τέτοια τήν προτυπώνει· τώρα δέ πού ὠδηγήθηκε στόν ναό ὁ ἴδιος ὁ παραδόξως γεννηθείς, τό ἅγιο Πνεῦμα ἐτοίμασε ἄλλα τρυγόνια καί ἄλλους νεοσσούς περιστεριῶν περισσότερο ταιριαστούς. Ποιούς λοιπόν; Τόν Συμεών καί τήν Ἄννα, τούς ὁποίους εἶτε νεοσσούς περιστερῶν τούς εἶπῃ κανεῖς, λόγῳ τῆς τελείως νηπιακῆς διαθέσεως πρός τήν κακία, εἶτε τρυγόνια γιά τό ἄκρο ὕψος τῆς σωφροσύνης, σωστά θά εἶπῃ.

9 Ἀλλά ὁ μέν Συμεών, γιά νά διέλθωμε σύντομα τά εὐαγγελικά λόγια, δίκαιος καί εὐλαβῆς καί προεμπνευσμένος ἀπό ἅγιο Πνεῦμα, ἦλθε στόν ναό κινημένος καί τώρα ἀπό αὐτό, προὔπαντησε καί ἀσπάσθηκε τοῦτο τό οὐράνιο καί ἐπίγειο βρέφος, προ-

5. Ψαλμ. 104,15.

γειον βρέφος, αὐτῷ προσάγων ὡς Θεῷ τόν τε ὕμνον καὶ τὴν ἱκεσίαν, ἐν εἰρήνῃ τε λυθῆναι τοῦ σώματος ἱκετεύων καὶ σωτήριον αὐτὸ φῶς εἶναι καταγγέλων τοῖς πᾶσιν, εἰς πτώσιν τε τοῦτο τεθεῖσθαι τῶν ἀπιστούντων καὶ εἰς ἀνάστασιν τῶν εἰς αὐτὸ πιστευόντων ἰσχυριζόμενος.

- 10 Εἶτα καὶ τῇ Παρθένῳ καὶ Μητρὶ τοῦ βρέφους προσδιελέξατο, ἐκ τῆς περὶ τὸν σταυρὸν τοῦ παιδὸς ὀδύνης μητέρα κατὰ φύσιν φανερωθήσεσθαι δεικνὺς τοῦ νῦν θεανθρώπου βρέφους καὶ τοὺς ἀμφιβόλους περὶ τούτου λογισμοὺς ἀποκαλύψασαν ἐκ τῶν καρδιῶν ἀπαλείψειν· καὶ ὁ Συμεὼν γὰρ τὴν γνησίαν τοῦ ἀμφιβόλου παιδὸς μητέρα ἐκ τῆς περὶ τὸ πάθος τοῦ παιδὸς ὀδύνης καὶ τῆς ἐπ' αὐτὸ σφοδρᾶς λύπης καὶ συμπαθείας καλῶς ἐτεκμήρατο.
- 11 Προφῆτις δὲ Ἄννα ἡ τοῦ Φανουὴλ χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων οὖσα, νηστείαις τε καὶ δεήσεσι προσκειμένη καὶ τοῦ ἱεροῦ μηδαμῶς ἀφισταμένη, θείῳ Πνεύματι τηνικαῦτα μᾶλλον γενομένη κάτοχος εὐχαρίστει τῷ Θεῷ καὶ τὴν λύτρωσιν παραγενομένην τοῖς προσδεχομένοις εὐηγγελίζετο, ταύτην εἶναι δεικνῦσα τὸ βρέφος τοῦτο.
- 12 Τοιαύτας λογικὰς τρυγόνας πρὸς ὑπαντὴν προέπεμψεν εἰς τὸ ἱερὸν ἀνιόντι τῷ Χριστῷ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἔδειξεν ἡμῖν ὁποίους εἶναι δεῖ τοὺς εἰσδεχομένους Χριστόν, καὶ ὁποίους εἶναι δεῖ καὶ ὁποίας τὰς ἐξ ἀνδρῶν τε τὸν βίον ἀπολιπούσας καὶ τοὺς τὰς ὁμοζύγους ἀποβαλδόντας. Χήρα γὰρ ἦν ἡ τοῦ Φανουὴλ αὕτη Ἄννα, ἀλλὰ καὶ προφῆτις. Πῶς; ὅτι τῶν κοσμικῶν καὶ βιωτικῶν ἀποστᾶσα φροντίδων οὐκ ἀφίστατο τοῦ ἱεροῦ· ὅτι νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις καὶ προσευχαῖς καὶ ψαλμωδίαις συνδιημερεύουσα καὶ δια-

φέροντας σ' αὐτό ὡς Θεόν τόν ὕμνο καί τήν ἱκεσία, παρακαλώντας ν' ἀπαλλαγῇ εἰρηνικά ἀπό τό σῶμα καί διακηρύσσοντας σέ ὄλους ὅτι αὐτό εἶναι τό σωτήριο φῶς, ἰσχυριζόμενος δέ ὅτι τοῦτο ἔχει τεθῆ σέ πτῶσι τῶν ἀπιστούντων καί σέ ἀνάστασι τῶν πιστευόντων σ' αὐτό.

10 Ἐπειτα συνωμίλησε μέ τήν Παρθένο καί Μητέρα τοῦ βρέφους, δεικνύοντας ἀπό τήν ὀδύνη γιά τόν μελλοντικό σταυρό τοῦ παιδιοῦ ὅτι θά φανερωθῇ κατά φύσι μητέρα τοῦ τώρα θεανθρώπου βρέφους καί ὅτι, ἀφοῦ ἀποκαλύψη τούς ἀμφιβόλους γι' αὐτό λογισμούς θά τούς ἀπαλείψῃ ἀπό τίς καρδιές· διότι καί ὁ Συμεών τήν γνησία μητέρα τοῦ ἀμφιβόλου παιδιοῦ⁶ προσδιώρισε ἀπό τήν σχετική μέ τό πάθος ὀδύνη καί ἀπό τήν γι' αὐτό τό πάθος σφοδρά λύπη καί συμπάθεια.

11 Ἡ δέ προφῆτις Ἄννα, χήρα τοῦ Φανουήλ ἡλικίας ὀγδόντα τεσσάρων ἐτῶν, ἐπιδιδομένη σέ νηστεῖες καί δεήσεις καί μή ἀπομακρυνόμενη καθόλου ἀπό τόν ναό, καταληφθεῖσα τότε περισσότερο ἀπό θεῖο Πνεῦμα εὐχαρίστησε τόν Θεό καί εὐαγγελίσθηκε ὅτι θά ἔλθῃ ἡ λύτρωσις σ' ὄσους τήν προσδέχονται, δεικνύοντας ὅτι αὕτη εἶναι τό βρέφος τοῦτο.

12 Τέτοια λογικά τρυγόνια προέπεμψε τό ἅγιο Πνεῦμα πρός προὔπαντησι τοῦ Χριστοῦ, καθῶς ἀνέβαινε στόν ναό καί μᾶς ἔδειξε ὅποιοι πρέπει νά εἶναι οἱ δεχόμενοι μέσα τους τόν Χριστό, καί ὅποιοι καί ὅποῖες πρέπει νά εἶναι αὐτές πού ἔχασαν τούς ἄνδρες των καί αὐτοί πού ἔχασαν τίς συζύγους των. Διότι ἡ Ἄννα αὕτη ἦταν χήρα τοῦ Φανουήλ ἀλλά καί προφῆτις. Πῶς; διότι, ἀφοῦ ἄφησε τίς κοσμικές καί βιωτικές φροντίδες, δέν ἐγκατέλειψε τόν ναό· διότι εἶχε ἄμωμο τόν βίο διημερεύοντας καί διανυκτερεύοντας μέ νηστεῖες καί ἀγρυπνίες, μέ προσευχές καί

6. Ἀμφίβολο παιδί εἶναι ὁ Χριστός λόγω τῆς διπλῆς ιδιότητός του, θείας καί ἀνθρωπίνης.

νυκτερεύουσα τὸν βίον εἶχεν ἄμωμον· διὸ καὶ τὸν Κύριον, ᾧ δι' ἔργων ἐλάτρευεν, εἰκότως ἐπεγίνωσκεν ἐλθόντα, καθὰ καὶ ὁ ψαλμωδὸς προφήτης πρὸς αὐτὸν φησιν· «ψαλῶ καὶ συνήσω ἐν ὁδῶ ἀμώμῳ, πότε ἤξεις πρὸς με;».

13 Τοιαύτας εἶναι δεῖ καὶ τοιούτους τοὺς ἐκ τοῦ γάμου διὰ τῆς ἐντίμου χηρείας πρὸς τὸν παρθενικὸν βίον ἐγγίζειν ἢ καὶ συμβιοῦν αἰρουμένους. Ἐὰν οὖν τῆς δευτέρας συζυγίας ὡς χαμαιζήλου παντάπασιν ὑπερεῖδες, ἀπριξ ἔχου μοι τῆς προθέσεως, κατ' ἴχνος βάδιζε τῶν ἐξ ἀρχῆς καὶ διὰ τέλους ἀγάμων. Ἦν ὅτε καὶ Πέτρος πενθερὰν ἔσχεν, ἀλλ' Ἰωάννου τοῦ παρθένου πρὸς τὸ ζωαρχικὸν μνημα προσδραμόντος οὐκ ἄπελείφθη· ἔστι δὲ ἐφ' ὧν καὶ ἐπανῆλθε, διὸ καὶ κορυφαῖος τῶν κορυφαίων ὑπὸ τοῦ κοινοῦ δεσπότη κατέστη. Πρὸς τοιοῦτον ὕψος ἀνάγει πόθος ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐπὶ τὸ πνεῦμα μετενεχθεῖς.

14 Σὺ δὲ ὄρα, μὴ τῆς μὲν ἀποσχόμενος ὡς πανδήμου, τῆς δὲ μὴ ἐφικόμενος ὡς δυσεφίκτου, παραρρυῆς καὶ λάθης καταπεσών, ὡς μήτε τῶν κατὰ νόμον μήτε τῶν ὑπὲρ νόμον, ἀλλὰ τῶν παρὰ νόμον ἐχόμενος. Εἰ δὲ τοὺς ἐν χηρείᾳ ὄντας, ἂν μὴ σωφρονῶσι, κατακρίτους ἀποφαινόμεθα, κἂν δευτέροις ἐννόμως ὀμιλήσωσι γάμοις, οὐ παντάπασιν ἀμέμπτους ἡγούμεθα (εἶπεν ἂν ὁ Παῦλος, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν), πόσω μείζονος ἄξιοι καταδίκης, οἱ τῆς ἐννόμου συζυγίας τὴν παράνομον ἡδονὴν προτιμῶντες, καὶ οἱ γυναιξὶ συνοικοῦντες, καὶ τῆς πορνείας οὐκ ἀπεχόμενοι; πορνείας, ἢ καὶ τὸν παγκόσμιον ἐκεῖνον ἐπήνεγκε κατακλυσμὸν καὶ αὐτοῖς τοῖς υἱοῖς Θεοῦ κληθεῖσι τὴν ἀρχὴν καὶ τοῖς Σοδομίταις ἐπήνεγκε τὸν

ψαλμωδίες. Γι' αυτό και ἡ γυναίκα αὐτή τόν Κύριο, πού ἐλάτρευε μέ ἔργα, εὐλόγως τόν ἀνεγνώρισε ὅταν ἦλθε, ὅπως λέγει πρὸς αὐτόν ὁ ψαλμωδός προφήτης, «θά ψάλω καί θά προσέξω στήν τελεία ὁδó, πότε θά ἔλθης πρὸς ἐμένα»⁷.

13 Τέτοιες καί τέτοιοι πρέπει νά εἶναι ὅσοι ἀπό τόν γάμο διά τῆς ἐντιμης χηρείας ἀποφασίζουν νά προσέλθουν πρὸς τόν παρθενικό βίο ἢ στή συμβίωσι. Ἐάν λοιπόν καταφρονήσης τελείως τήν δευτέρα συζυγία ὡς χαμερπῆ, κράτησε σταθερά τήν πρόθεσί σου, βάδιζε στά ἴχνη τῶν ἀπό τήν ἀρχή ἕως τό τέλος ἀγάμων. Κάποτε εἶχε καί ὁ Πέτρος πεθερά, ἀλλά δέν ὑστέρησε τοῦ παρθένου Ἰωάννου, ὅταν ἔτρεξε πρὸς τό ζωαρχικό μνήμα· σέ μερικά σημεῖα μάλιστα καί ὑπερτέρησε, γι' αὐτό καί ἀπό τόν κοινό δεσπότη κατέστη κορυφαῖος τῶν κορυφαίων. Πρὸς τόσο ὕψος ἀναβιβάζει ὁ πόθος πού μεταφέρεται ἀπό τήν σάρκα πρὸς τό πνεῦμα.

14 Ἐσύ δέ πρόσεχε, μή τυχόν ἀπό μέν τήν συζυγία ἀπόσχης ὡς πάνδημη, τήν δέ ἀγαμία δέν ἐπιτύχης ὡς δυσέφικτη, ὅποτε θά ἐκτραπῆς καί χωρίς νά τό καταλάβης θά καταπέσης, διότι θ' ἀκολουθῆς ὄχι τά κατά νόμο οὔτε τά ὑπέρ νόμο, ἀλλά τά παρά νόμο. Ἄν ἐμεῖς τοὺς εὐρισκομένους σέ χηρεία, ἐφ' ὅσον δέν σωφρονοῦν, τοὺς θεωροῦμε κατακρίτους, ἐνῶ, καί ἂν συνέλθουν νομίμως σέ δεύτερο γάμο, δέν τοὺς θεωροῦμε ἐντελῶς ἀμέμπτους (ὁ Παῦλος ἔλεγε ὅτι ἀθέτησαν τήν πρώτη πίστι), πόσο μεγαλυτέρας καταδίκης ἄξιοι εἶναι ἐκεῖνοι πού, ἐνῶ συζοῦν μέ γυναῖκες, δέν ἀπέχουν τῆς πορνείας; Πορνεία, ἡ ὁποία ἐπέφερε τόν παγκόσμιο ἐκεῖνο κατακλυσμό σέ αὐτούς πού ὠνομάσθησαν ἀρχικῶς υἱοί Θεοῦ καί προεκάλεσε τόν ἀπό τόν οὐρανό ἐμπρησμό στοὺς Σοδομίτες καί ἔφερε στοὺς Ἰσραηλιῖτες

7. Ψαλμ. 100,1.

οὐρανόθεν ἐμπρησμόν καὶ τοῖς Ἰσραηλίταις τὴν ἀπὸ τῶν Μωαβι-
τῶν ἦτταν καὶ τὸν πολυάνθρωπον ἐκεῖνον φόνον καὶ νῦν ἡμῖν, οἴ-
μαι, τὰς ὑπὸ τῶν ἐθνῶν ἦττας καὶ τὰς πολυειδεῖς ἐσωθέν τε καὶ
ἐξωθεν κακῶσεις καὶ συμφοράς.

15 Υἱοὺς δὲ Θεοῦ τοὺς ἀπογόνους Ἐνώς πρώτους ἐκάλεσεν ἡ
Γραφή, ὃς πρῶτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τῷ ὀνόματι Κυρίου. Οὗτος
δὲ ἦν υἱὸς Σήθ, οὗ τὸ γένος διῖστατο τοῦ διὰ τὸν Κάϊν ἐπαράτου γέ-
νους καὶ διεῖγον ἐν σωφροσύνῃ, καὶ δι' αὐτοὺς ἔτι τότε ἴστατο ὁ κό-
σμος, ἕως κατὰ τὸ γεγραμμένον ἰδόντες τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώ-
πων, τουτέστι τὰς ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κάϊν, ὅτι καλαὶ καὶ τοῦ πορνι-
κοῦ κάλλους ἠττηθέντες ἔλαβον αὐτοῖς ἀπὸ πασῶν ὧν ἐξελέξαντο
καὶ ἔμαθον τὰ ἔργα αὐτῶν καὶ ἐπληθύνθη ἡ κακία ἐπὶ τῆς γῆς καὶ
ἦλθεν ὁ κατακλυσμός, καὶ ἦρεν ἅπαντας· καὶ εἰ μὴ Νῶε τότε καὶ οἱ
τοῦ Νῶε υἱοὶ σωφρονοῦντες εὐρέθησαν ἐπὶ τῆς γῆς (δῆλον δέ, καὶ
γὰρ μιᾶς γυναικὸς ἕκαστος ἦν ἀνὴρ, μεθ' ἧς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν κι-
βωτόν), οὐδ' ἂν ὑπελείφθη ρίζα τις καὶ ἀρχὴ πρὸς δευτέρου κόσμου
γένεσιν.

16 Ὅρατε ὅτι διὰ τοὺς πορνεύοντας πάλαι ἂν ἀπώλετο ὁ κόσμος
οὗτος, εἰμὴ διὰ τοὺς σωφρονοῦντας ἴστατο; Οἱ δὲ μηδὲ τοῦ παρόντος
ἄξιοι κόσμου, ὡς ἀκοσμίαν τοῦτον ἀπεργαζόμενοι, πῶς οὐχὶ καὶ τοῦ
μέλλοντος αἰῶνος ἐξωσθήσονται, τῷ πυρὶ τῆς γεέννης παραδοθέν-
τες, ὧς μὴ τῷ πυρὶ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν ἀντισχόντες, εἰ μὴ νῦν
διὰ μετανοίας αὐτὸ μὲν ἀποσβέσουσι σπεύσαντες, τοὺς δὲ προγεγο-
νότας ἐντεῦθεν μολυσμοὺς τοῖς δάκρυσιν ἀπονίψονται; Καὶ τοῦτο δὲ

τήν ἥττα ἀπό τούς Μωαβῖτες καί τόν πολυάνθρωπο ἐκεῖνο φόνο, τώρα δέ, νομίζω, φέρει σ' ἐμᾶς τίς ἀπό τά ἀλλόφυλα ἔθνη ἥττες καί τίς πολυειδεῖς ἀπό μέσα καί ἔξω κακώσεις καί συμφορές;

15 Υἱούς δέ Θεοῦ ἐκάλεσε ἡ Γραφή πρώτους τούς ἀπογόνους τοῦ Ἐνώσ, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἤλπισε ὅτι θά καλῆται μέ τό ὄνομα τοῦ Κυρίου⁸. Ἦταν δέ αὐτός υἱός τοῦ Σήθ, τοῦ ὁποῖου τό γένος ἦταν διαφορετικό ἀπό τό καταραμένο γένος τοῦ Κάϊν καί ἐζοῦσε σωφρόνως. Ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἐστεκόταν ἀκόμη τότε ὁ κόσμος, ἕως ὅτου κατά τό γεγραμμένο εἶδαν ὅτι οἱ θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων, δηλαδή οἱ κόρες ἀπό τήν γενεά τοῦ Κάϊν, ἦσαν ὠραῖες καί γοητευμένοι ἀπό τήν πορνική ὁμορφιά τους ἐπῆραν ὄσες ἐδιάλεξαν ἀπό ὅλες αὐτές καί ἔμαθαν τά ἔργα τους. Τότε αὐξήθηκε ἡ κακία ἐπάνω στήν γῆ, ἦλθε ὁ κατακλυσμός καί τούς ἐξαφάνισε ὅλους· καί ἂν τότε δέν εὐρίσκονταν ἐπάνω στή γῆ σώφρονες, ὁ Νῶε καί οἱ υἱοί τοῦ Νῶε (τοῦτο δέ φανερώνεται ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ καθένας ἦταν σύζυγος μιᾶς γυναικός μέ τήν ὁποία εἰσῆλθε στήν κιβωτό), δέν θά ὑπολειπόταν καμμιά ρίζα καί ἀρχή γιά τή γένεσι δευτέρου κόσμου.

16 Βλέπετε ὅτι ἐξ αἰτίας τῶν πορνευόντων θά καταστρεφόταν παλαιά ὁ κόσμος αὐτός, ἂν δέν διατηρεῖτο ἀπό τούς σωφρονούντας; Αὐτοί δέ πού δέν εἶναι ἄξιοι οὔτε τοῦ παρόντος κόσμου, ἀφοῦ τόν μεταβάλλουν σέ ἀκοσμία, πῶς δέν θά ἐξωσθοῦν καί ἀπό τόν μέλλοντα αἰῶνα, παραδιδόμενοι στό πῦρ τῆς γεέννης, διότι δέν ἄνθεξαν στό πῦρ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν. ἂν δέν σπεύσουν τώρα νά τό ἀποσβέσουν διά τῆς μετανοίας καί νά ξεπλύνουν μέ τά δάκρυα τούς ἀπό αὐτό γενομένους ἤδη μολυ-

8. Γεν. 4.26.

μη̄ ἀγνοεῖτωσαν, ὡς ἔαν̄. μη̄ ἀντιστῶσι σπεύσαντες διὰ τῆς μετανοίας τῷ πάθει, χεῖροσι προϊόντες παραδοθήσονται τοῖς παρὰ φύσιν αἰσχροῖς, ἃ πορνικῆς μὲν ἐστὶν ἐπιθυμίας γεννήματα, ἔλκει δὲ τῆς γεέννης ἐνταῦθα τὸ πῦρ, ὡς ἐντεῦθεν συναρπάσον τοὺς ἀκολάστους εἰς αἰώνιον κόλασιν.

17 Τίς οὐκ οἶδε τοὺς Σοδομίτας καὶ τὴν παρανομωτέραν ἐκείνων πορνείας ἔκκαυσιν καὶ τὸν καινότερον τοῦ πυρὸς ἐπ' αὐτοὺς ὄμβρον καὶ τὴν ἀπώλειαν; Πολλάκις δὲ καὶ σύμπασα πόλις ἐνὸς ἀνδρὸς ἀσελγοῦς ἀπήλαυσεν, ὡς ἐπὶ τῶν Σικήμεων ὑπὸ τῶν Ἰακώβ παιδῶν ἄρδην ἀφανισθέντων ἐγένετο, τοῦ Συχέμ τὴν τοῦ Ἰακώβ θυγατέρα Δεῖναν ἀρπάσαντος. Ἄλλ' ἵνα τοὺς πρὸ τοῦ νόμου νῦν ἀφῶμεν, αὐτὸς ὁ νόμος, οὐ τὴν νυμφευομένην, μη̄ εὐρεθείσης ἐν αὐτῇ παρθενίας, λιθοβολεῖσθαι προστάττει, τὴν δὲ πεπορνευμένην ἱερέως θυγατέρα οὐ πυρὶ κατακαίεσθαι; μίσθωμα δὲ πόρνῆς οὐκ ἀπαγορεύει τῷ ναῶ Κυρίου προσφέρεσθαι; Τῶν δὲ Ἰσραηλιτῶν πορνικῶς ταῖς Μωαβίτισι συμφθαρέντων ἔργον μαχαίρας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τρεῖς πρὸς ταῖς εἴκοσι χιλιάδες ἀνδρῶν ἐγένοντο. Διὸ καὶ Παῦλος ὁ μέγας πρὸς ἡμᾶς φησι· «μη̄ πορνεύετε, καθὼς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες». Τοιαῦτα καὶ πρὸ νόμου καὶ ἐν νόμῳ καὶ διὰ νόμου τὰ τῆς πορνείας εἰσὶν ἐπιτίμια.

18 Τί δὲ ἡμεῖς οἱ σταυρῶσαι τὴν σάρκα σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ἐπιταττόμενοι καὶ πάλιν τοῖς αὐτοῖς περιπίπτοντες, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας; οἱ νεκρῶσαι τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς παραινόμενοι, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος κακὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τῆς παραινέσεως οὐκ ἐπι-

σμούς; ἼΑς μή ἀγνοοῦν δέ καί τοῦτο, ὅτι ἂν δέν σπεύσουν ν' ἀντισταθοῦν στό πάθος διά τῆς μετανοίας, μέ τόν καιρό θά παραδοθοῦν σέ χειρότερα παρά φύσι πάθη, τά ὅποια εἶναι γεννήματα πορνικῆς ἐπιθυμίας, ἐλκύει δέ ἐδῶ τό πῦρ τῆς γεέννης, γιά νά συναρπάσῃ ἀπό ἐδῶ τούς ἀκολάστους σ' αἰώνια κόλασι.

17 Ποιός δέν γνωρίζει τούς Σοδομίτες καί τήν παρανομωτέρα ἀπό πορνεία ἑξαψί τους καί τήν παραδοξοτέρα βροχή τοῦ πυρός ἐπάνω σ' αὐτούς καί τήν ἀπώλεια; Πολλές φορές μάλιστα ὀλόκληρη πόλις ὑπέστη τίς συνέπειες τῆς διαγωγῆς ἑνός μόνο ἀσελγοῦς ἀνδρός, ὅπως συνέβηκε στήν πόλι τῶν Σικίμων, οἱ ὅποιοι ἀφανίσθηκαν τελείως ἀπό τά παιδιά τοῦ Ἰακώβ, ἐπειδή ὁ Συχέμ ἄρπαξε τήν θυγατέρα τοῦ Ἰακώβ Δείνα⁹. Ἀλλά γιά ν' ἀφήσωμε τώρα τούς πρό τοῦ νόμου, ὁ ἴδιος ὁ μωσαϊκός νόμος δέν παραγγέλλει νά λιθοβολῆται ἡ νύφη, ἂν δέν εὔρεθῇ παρθένος, ἡ δέ πορνευομένη κόρη ἱερέως νά καίεται στό πῦρ; Δέν ἀπαγορεύει δέ νά προσφέρεται στόν ναό τοῦ Κυρίου ὁ μισθός πόρνῆς; Ὅταν δέ οἱ Ἰσραηλιτες συνῆλθαν πορνικῶς μέ τίς Μωαβίτιδες, ἔπασαν μέ μάχαιρα σέ μιά ἡμέρα εἴκοσι τρεῖς χιλιάδες ἄνδρες. Γι' αὐτό καί ὁ μέγας Παῦλος μᾶς λέγει: «μή πορνεύετε, ὅπως ἐπόρνευσαν μερικοί ἀπό αὐτούς καί ἔπασαν σέ μιά ἡμέρα εἴκοσι τρεῖς χιλιάδες»¹⁰. Τέτοια εἶναι τά ἐπιτίμια τῆς πορνείας καί πρό τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καί στό νόμο καί διά τοῦ νόμου.

18 Τί πρέπει λοιπόν νά αισθανώμαστε ἐμεῖς πού, ἐνῶ ἔχομε διαταχθῆ νά σταυρώσωμε τή σάρκα μαζί μέ τίς ἐπιθυμίες, περιπίπτομε πάλι στά ἴδια, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἔρχεται ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ πρός τούς υἱούς τῆς ἀπειθείας; πού, ἐνῶ διαταχθήκαμε νά νεκρώσωμε τά μέλη τά ἐπί τῆς γῆς, πορνεία, ἀκαθαρσία, πάθος

10. Α' Κορ. 10,8.

στρεφόμενοι; Οὐ φοβηθησόμεθα ὁψέποτε γοῦν εἰ μηδὲν ἄλλο, τὰς γοῦν θεομηνίας, τὰς κάτωθεν, τὰς ἄνωθεν, τὰς ἐκβάσας, τὰς ἠπειλημένας ἐκεῖνας καὶ αἰωνίους; οὐκ αἰδεσθησόμεθα τὴν διὰ σαρκὸς ἐπιφάνειαν τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Χριστοῦ, καὶ ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν; Οὐ φρίζομεν τὰς ἀποστολικὰς ἐπεξελεύσεις καὶ ἀποφάσεις καὶ παραινέσεις, «οὐκ οἶδατε», λέγοντος, «ὅτι ναὸς ἐστε Θεοῦ, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός». Καὶ πάλιν, «φανερὰ ἐστὶ τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅτινά ἐστι πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια καὶ τὰ ἐξῆς, ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς ἤδη καὶ προεἶπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι». Καὶ πάλιν, «τοῦτό ἐστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης, ὃς ἐστὶν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ». Καὶ πάλιν, «τοῦτό ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀγιασμός ἡμῶν, ἀπέχεσθαι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας· οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσία, ἀλλ' ἐπὶ ἀγιασμῶ· τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἄθετεῖ, ἀλλὰ τὸν Θεὸν τὸν δόντα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς».

19 Καὶ τίς ἂν ἐξῆς καταλέξῃ τὰς εἰς τοῦτο πάσας τῶν τε Ἀποστόλων καὶ τῶν προφητῶν φωνάς; Τοῖς μὲν τοι σωφρονοῦσι καὶ διὰ τοῦτο τελοῦσιν εἰς τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ τί παραγγέλει ὁ ἀπόστολος; «Ἐγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις». Ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνοι παρ' ἑαυτῶν οὐκ ἐντρέπονται, παραινεῖ τοῖς ἄλλοις ἐκτρέπεσθαι καὶ ἐντρέπειν αὐτούς, λέγων πρὸς αὐτούς, «ἐάν τις

11. Κολ. 3,5.

12. Α' Κορ. 3,16.

13. Γαλ. 5,19.

κακό καί τήν ἐπιθυμία, δέν ἐφαρμόζομε τήν παραίνεσι¹¹; Δέν θά φοβηθοῦμε λοιπόν κάποτε, ἂν ὄχι τίποτε ἄλλο, τουλάχιστο τίς θεομηνίες, τίς ἀπό κάτω, τίς ἀπό ἐπάνω, τίς περασμένες, τίς μελλοντικές ἐκεῖνες καί αἰώνιες πού μᾶς ἀπειλοῦν; Δέν θά σεβασθοῦμε τήν κατά σάρκα ἐπιφάνεια τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Χριστοῦ, ὥστε νά περιπατήσωμε προσεκτικά σάν σέ ἡμέρα; Δέν θά φρίζωμε τίς ἀποστολικές προειδοποιήσεις καί ἀποφάσεις καί παραινέσεις, πού λέγουν, «δέν γνωρίζετε ὅτι εἴσθε ναοί Θεοῦ καί μέσα σας κατοικεῖ τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ; Ὅποιος φθείρει τό ναό τοῦ Θεοῦ, θά τόν φθείρη ὁ Θεός»¹²· καί πάλι, «φανερὰ εἶναι τά ἔργα τῆς σαρκός, πού εἶναι πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια καί τά ὅμοια, γιά τά ὁποῖα προλέγω, ὅπως καί ἤδη προεῖπα, ὅτι ὅσοι πράττουν τέτοια δέν θά κληρονομήσουν τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ»¹³· καί πάλι, «τοῦτο νά γνωρίζετε, ὅτι κάθε πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης, δηλαδή εἰδωλολάτρης, δέν ἔχει κληρονομία στή βασιλεία τοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ»¹⁴· καί πάλι, «τοῦτο εἶναι τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀγιασμός μας, ἡ ἀποχή ἀπό τήν πορνεία· διότι δέν μᾶς ἐκάλεσε ὁ Θεός γιά ἀκαθαρσία, ἀλλά γιά ἀγιασμό· ἐπομένως ὁποῖος τό ἀθετεῖ, δέν ἀθετεῖ ἄνθρωπο, ἀλλά τόν Θεό πού δίδει τό ἅγιο Πνεῦμα του σ' ἐμᾶς»¹⁵.

19 Ποιός θά μπορούσε νά συλλέξῃ ὅλες τίς παραγγελίες τῶν Ἀποστόλων καί τῶν προφητῶν γιά τό θέμα τοῦτο; Σ' αὐτούς ἀκριβῶς πού σωφρονοῦν καί γι' αὐτό εὐρίσκονται ἀνάμεσα στά μέλη τοῦ Χριστοῦ, τί παραγγέλλει ὁ ἀπόστολος; «Σᾶς ἔγραψα στήν ἐπιστολή, μή συναναστρέφεσθε πόρνους»¹⁶. Πραγματικά ἐπειδή ἐκεῖνοι δέν ἐντρέπονται οἱ ἴδιοι, συμβουλεύει τούς ἄλ-

14. Ἐφ. 5,5.

15. Α' Θεσσ. 4,3.

16. Α' Κορ. 5,9.

ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ἢ πόρνος, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν». Ὅρᾳς ὅτι κοινὸν μόλυσμά ἐστι τῆς Ἐκκλησίας ὁ πορνεία ἐγκαλινδούμενος καὶ διὰ τοῦτο δεῖ πάντας τοῦτον ἀποτροπιάζεσθαι καὶ ἐξελαύνειν; Αὐτὸς δὲ ὁ Παῦλος καὶ τῷ Σατανᾷ παρέδωκε τὸν ἐν Κορίνθῳ πορνεύσαντα καὶ οὐκ ἐκύρωσε πρὸς αὐτὸν ἀγάπην, οὐδὲ προσελάβετο τοῦτον, μέχρις ὅτου τὴν μετάνοιαν ἰκανῶς ἐπεδείξατο.

20 Σώζων σῶζε τὴν σευατοῦ ψυχὴν ἀπὸ τῶν τοσοῦτων κακῶν, ὧ ἄνθρωπε, τῶν μὲν παρόντων, τῶν δὲ μελλόντων, καὶ τούτων διττῶν ἐν τε τῷ μέλλοντι κἂν τῷ παρόντι αἰῶνι. Τὸ γὰρ Ἡσαῦ γένος ἀπόβλητον, ἐπειδὴ πόρνος καὶ βέβηλος ἐκεῖνος ἦν, καὶ ὁ Ροβοᾶμ ἀφαιρεῖται τῆς βασιλείας τὸ πλεῖστον, ἐπεὶ γυναικομανῆς εἶπέρ τις ὁ τοῦτον γεννήσας Σολομῶν ἀπεβίω μὴ τοῦτο παθὼν αὐτὸς διὰ τὸν Δαβίδ, ὃς καὶ τὸ προστριβὲν ἅπαξ ἄγος δακρῦων λιβάσι καὶ τοῖς ἄλλοις τῆς μετανοίας ἔργοις διαρκῶς ἀπετρίψατο.

21 Φεύγετε τὴν πορνείαν, ἀδελφοί, πάλιν ὁ ἀπόστολος ἐγκελεύεται. Εἰ Σαμψὼν ταύτην ἔφευγεν, οὐκ ἂν τῆς Δαλιδᾶς ταῖς χερσὶ κρατηθεὶς μετὰ τῆς ἐν τῇ κεφαλῇ τριχὸς καὶ τὴν ἰσχὸν ἀφηρέθη, οὐκ ἂν ἐξεκόπη τοὺς ὀφθαλμούς, οὐκ ἂν τοῖς ἄλλοφύλοις κακῶς τὸ ζῆν συναπέρρηξεν. Εἰ ταύτην ἔφευγον οἱ ὑπὸ Μωσέως στρατηγοῦντος καὶ νομοθετοῦντος ἀγόμενοι, οὐκ ἂν ἔθυσαν τῷ Βεελφεγῶρ, οὐδ' ἂν ἔφαγον θυσίας νεκρῶν, οὐδ' ἂν ἔπεσον ὅσον πεπτώκασιν. Εἰ ταύτην

λους νά τούς ἀποφεύγουν καί νά τούς ἐντροπιάζουν, λέγοντας πρὸς αὐτούς, «εάν κάποιος κατ' ὄνομα ἀδελφός εἶναι πόρνος, μέ αὐτόν οὔτε νά συντρώγετε»¹⁷. Βλέπεις ὅτι ὅποιος κυλίεται στήν πορνεία εἶναι κοινό μόλυσμα τῆς Ἐκκλησίας, καί γι' αὐτό πρέπει ὅλοι νά τόν ἀποφεύγουν καί νά τόν ἀπομακρύνουν; Ὁ ἴδιος δέ ὁ Παῦλος παρέδωσε στόν Σατανᾶ τόν πορνεύοντα στήν Κόρινθο καί δέν συνέστησε πρὸς αὐτόν ἀγάπη οὔτε τόν προσέλαβε, ἕως ὅτου ἐπέδειξε τήν μετάνοια ἱκανοποιητικῶς.

20 Σῶζε ὅπωςδῆποτε τήν ψυχή σου ἀπό τά τόσα κακά, ὦ ἄνθρωπε, τῶν παρόντων καί τῶν μελλόντων, τῶν τελευταίων διττῶν μάλιστα, καί στόν μέλλοντα καί στόν παρόντα αἰῶνα. Τό γένος τοῦ Ἡσαῦ ἦταν ἀπόβλητο, διότι ἐκεῖνος ἦταν πόρνος καί βέβηλος, καί ὁ Ροβοάμ ἔχασε τό μεγαλύτερο μέρος τῆς βασιλείας, ἐπειδή ὁ πατέρας του Σολομῶν, γυναικομανῆς περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον, ἐπέθανε χωρίς νά πάθῃ τοῦτο ὁ ἴδιος λόγω τοῦ Δαβίδ, ὁ ὁποῖος τό προσαφθέν κάποτε σέ βάρος του ἄγος ἐκαθάρισε μέ ροές δακρῶν καί μέ τά ἄλλα ἔργα τῆς μετανοίας.

21 Ἀποφεύγετε τήν πορνεία, ἀδελφοί, παραγγέλλει πάλι ὁ ἀπόστολος¹⁸. Ἐάν τήν ἀπέφευγε ὁ Σαμψών, δέν θά ἐπιπτε στά χέρια τῆς Δαλιδᾶς, ὥστε μαζί μέ τά μαλλιά του νά χάσῃ καί τήν δύναμί του, δέν θά ἐτυφλωνόταν, δέν θά ἔχανε ἀδόξως τή ζωή του μαζί μέ τούς ἄλλοφύλους. Ἐάν τήν ἀπέφευγαν οἱ ὀδηγούμενοι ἀπό τόν Μωϋσῆ ὡς στρατηγὸ καί νομοθέτη Ἰουδαῖοι δέν θά ἐθυσίαζαν στόν Βεελφεγῶρ, δέν θά ἔτρωγαν θυσίες, δέν θά ἐπιπταν ὅσο ἔπесαν. Ἐάν τήν ἀπέφευγε ὁ Σολομῶν, δέν θ' ἀπομα-

18. Α' Κορ. 6,18.

ἔφευγε Σολομών, οὐκ ἂν ἀπέστη ἀπὸ Θεοῦ τοῦ βασιλεύσαντος αὐτὸν καὶ σοφίσαντος, οὐδ' ἂν εἰδώλοις ναοὺς ἀνήγειρεν.

22 Ὅρατε ὅτι καὶ πρὸς ἀσέβειαν ἐκφέρει τὸ τῆς πορνείας πάθος τὸν ἄνθρωπον; Οὐδὲ τοὺς ἐν Βαβυλῶνι πρεσβυτέρους κριτὰς τὸ τῆς Σωσάννης κάλλος ἐξαπατήσαν, ἐθριάμβευσεν ὕστερον καὶ ταῖς τῶν λίθων συνεκάλυψε βολαῖς, εἰ τὸ μῦσος πόρρωθεν ἔφευγον καὶ μὴ καθ' ἐκάστην ταύτην ἀκολάστως παρετήρουν πρότερον. Οὐδ' Ὀλοφέρνης ἐκτραχηλισθεὶς ἄθλιος ἔκειτο, εἰ μὴ πρότερον τὸ σανδάλιον Ἰουδίθ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἤρπασεν ὀφθαλμὸν αὐτοῦ καὶ τὸ κάλλος αὐτῆς ἠχμαλώτευσεν ψυχὴν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο Ἰώβ φησι· «Διαθήκην διεθέμην τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ οὐ συνήσω ἐπὶ παρθένον»· πόσω μᾶλλον ἐπὶ ἄσεμνον γύναιον ἀπολελυμένον ἢ συνημμένον.

23 Ἡ μονίαν ἄσκει, ὧ οὗτος, θεοφιλῆ, ἢ συζυγίαν θεόσδοτον. Πίνε ὕδατα ἀπὸ σῶν φρεάτων, οἰκειότερον δὲ νῦν εἰπεῖν, ἀπὸ σοῦ μόνου φρέατος, καὶ τοῦτο σωφρονικῶς, ἀπέχου δὲ παντελῶς νόθου πόματος· στυγὸς ἐστὶ ὕδωρ, ποταμοῦ τυγχάνει ρεῖθρον Ἀχέροντος, ἰοῦ θανατηφόρου γέμει, δηλητηρίου δύναμιν κέκτηται· εἰς γὰρ πέταυρον ἄδου, μᾶλλον δὲ τοὺς μυχοὺς αὐτοὺς τοὺς πίνοντας κατασπᾶν πέφυκε. Φεῦγε τὸ ἀπὸ χειλέων πορνικῶν μέλι· σεσοφισμένον γὰρ ἐστὶ θάνατον πορνικὸν ἐπαλεῖφον, ὅς ἐστιν ὁ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ χωρισμός· πρὸς ὃν φησι ὁ Δαβίδ· «ἐξολόθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα ἀπὸ σοῦ».

24 Ἀνάγκη γοῦν καθαρεύειν ἢ γοῦν καθαίρεσθαι, καὶ οὕτως ἀμίαντον μένειν διηνεκῶς ταῖς ἐνδεδομέναις ἡδοναῖς ἀρκούμενον, οὐ τὸ σῶμα ναὸς Θεοῦ διὰ τοῦ Πνεύματος γέγονε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ

κρυνόταν από τόν Θεό πού τόν κατέστησε βασιλέα καί σοφό οὔτε θά ἀνήγειρε ναούς στά εἰδωλα.

- 22 Βλέπετε ὅτι τό πάθος τῆς πορνείας ᾧθεῖ τόν ἄνθρωπο καί πρὸς ἀσέβεια; Οὔτε τό κάλλος τῆς Σωσάννης, πού ἐξαπάτησε στή Βαβυλῶνα τούς πρεσβυτέρους, θά ἐθριάμβευε ἔπειτα καί θά συνεκάλυπτε τόν λιθοβολισμό, ἂν αὐτοί ἀπέφευγαν ἀπό τήν ἀρχή τό βδέλυγμα καί δέν τήν παρατηροῦσαν κάθε μέρα ἀκολάστως πρωτύτερα. Οὔτε ὁ Ὀλοφέρνης θά ἐκοιτόταν μέ κομμένον τόν λαιμό ὁ ἄθλιος, ἂν προηγουμένως, ὅπως ἔχει γραφή, δέν εἴλκυε τόν ὀφθαλμό του τό σανδάλιο τῆς Ἰουδίθ καί δέν αἰχμαλώτιζε τήν ψυχή του ἢ ὁμορφιά της. Γι' αὐτό λέγει ὁ Ἰώβ· «ἔβαλα κανόνα στούς ὀφθαλμούς μου, καί δέν θά προσέξω παρθένο»¹⁹, πόσο μᾶλλον ἄσεμνο γύναιο, ἄγαμο ἢ ἔγγαμο.
- 23 Ἡ ἀγαμία θεοφιλῆ νά τηρῆς, ἀγαπητέ, ἢ συζυγία θεόδοτη. Πίνε ὕδατα ἀπό τά πηγάδια σου, κι' αὐτό μέ σωφροσύνη, ἄπεχε δέ τελείως ἀπό νοθευμένο ποτό, διότι εἶναι ὕδωρ Στυγός, ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ Ἀχέροντος, εἶναι γεμᾶτο θανατηφόρο ἰό, ἔχει τή δύναμι δηλητηρίου· διότι ἔχει τήν ιδιότητα νά ρίπτῃ ὄσους πίνουν στήν καταπακτή τοῦ Ἄδη ἢ μᾶλλον στούς ἴδιους τούς μυχοῦς τοῦ Ἄδη. Ἀπόφευγε τό μέλι ἀπό πορνικά χεῖλη, διότι ἔχουν τήν ιδιότητα νά ἐπαλείφουν πορνικό θάνατο, πού εἶναι ὁ χωρισμός ἀπό τό Θεό. Πρὸς αὐτόν λέγει ὁ Δαβίδ, «ἐξωλόθρευσε ὄλους ὅσοι πορνεύουν»²⁰.
- 24 Εἶναι λοιπόν ἀνάγκη νά καθαρεύῃ ἢ νά καθαίρεται κι' ἔτσι νά μένη διαρκῶς ἀμίαντος, ἀρκούμενος στίς ἐπιτρεπτόμενες ἡδονές, αὐτός τοῦ ὁποίου τό σῶμα ἔγινε ναός τοῦ Θεοῦ διά τοῦ

20. Ψαλμ. 72,27.

Θεοῦ οἰκεῖ ἐν αὐτῷ καὶ πρὸς κτῆσιν μὲν ἀγνείας καὶ σωφροσύνης
σπεύδειν, πορνείας δὲ καὶ πάσης ἀκαθαρσίας ἀποφυγῆν, ἵνα τῷ
ἀφθάρτῳ νυμφίῳ ἐν ταῖς ἀκηράτοις παστάσι συνδιαιωνίζωμεν πάν-
τες συνευφραϊνόμενοι, πρεσβείαις τῆς ἐν παρθενίᾳ τεκούσης αὐτὸν
εἰς ἡμῶν σωτηρίαν, ἀειπαρθένου καὶ παναμώμου καὶ ὑπερδεδοξα-
σμένης Μητρός· νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἄμην.

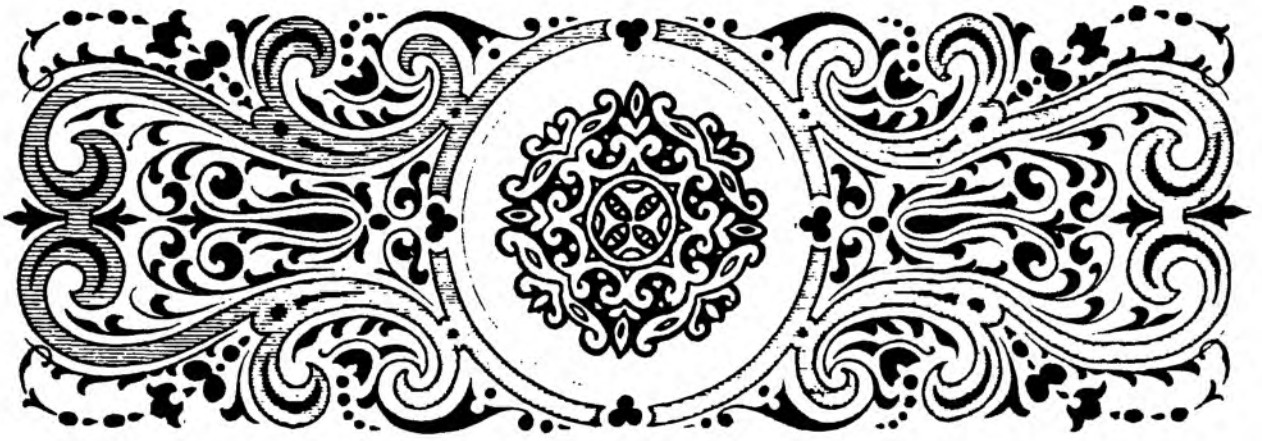
Πνεύματος καί τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ σ' αὐτό, νά σπεύ-
δη πρός ἀπόκτησι ἀγνείας καί σωφροσύνης καί πρός ἀποφυγή
πορνείας καί κάθε ἀκαθαρσίας, γιά νά παραμείνωμε αἰωνίως εὐ-
φραινόμενοι μαζί μέ τόν ἄφθαρτο νυμφίο στίς ἀγνές παστάδες,
μέ τίς πρεσβεῖες τῆς ἀειπαρθένου καί παναμώμου καί ὑπερδο-
ξασμένης Μητέρας πού τόν ἐγέννησε παρθενικῶς γιά τήν
σωτηρία μας· τώρα καί πάντοτε καί στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων.
Γένοιτο.

ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΗ ΠΡΟΣ ΝΗΣΤΕΙΑΝ

Ἐν ἧ καὶ περὶ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως
ὡς ἐν ἐπιτόμῳ

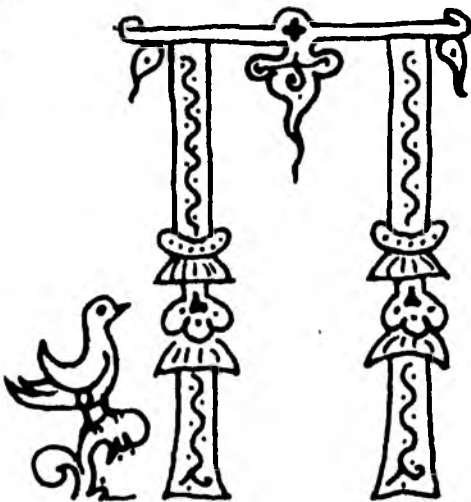
ΟΜΙΛΙΑ ΣΤ'

ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΗ ΠΡΟΣ ΝΗΣΤΕΙΑΝ

Ἐν ἧ καὶ περὶ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως

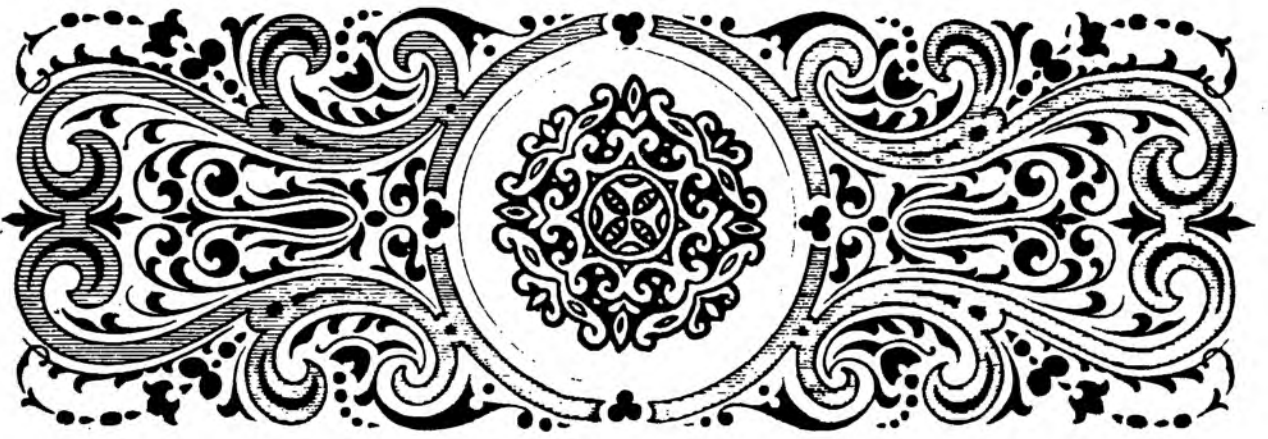
ὡς ἐν ἐπιτόμῳ

1

ολύς ἐστὶν εἰς κακίαν εὐμήχανός τε καὶ πολυτροπώτατος, μᾶλλον δὲ παμμήχανος ὁ νοητὸς καὶ ἀρχέκακος ὄφιν. Ἔχει δι' ὧν ἀρχομένην ἐμποδίζει τὴν πρόθεσιν ἡμῶν καὶ τὴν πράξιν τὴν ἀγαθὴν· ἂν δὲ μὴ δυνηθῇ τὴν ἀρχὴν ἐμποδίσαι ταύτην, ἄλλας ἐπίσταται μηχανάς, δι' ὧν ἀχρειοῖ ταύτην ἐνεργουμένην· ἂν δὲ μὴδὲ

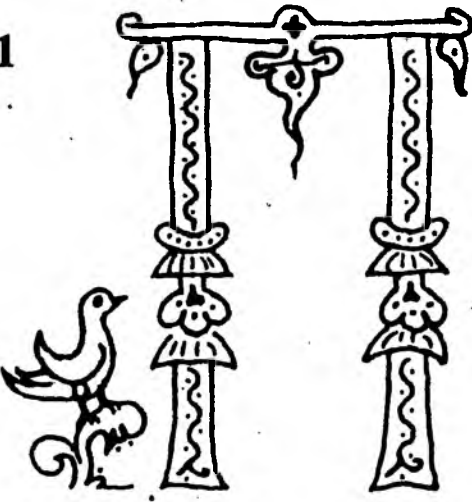
τελουμένην ἀχρειῶσαι ταύτην περὶ τὰ μέσα που δυνηθῇ, πάλιν ἕτερα σοφίσματα καὶ τρόπους ἐτέρους οἶδε, δι' ὧν καὶ τελειωθεῖσαν ἐκκενοῖ ταύτην καὶ ἀκερδῆ καθίστησι, μᾶλλον δὲ ἐπιζήμιον τοῖς μὴ πάνυ προσέχουσι. Καὶ πρῶτον μὲν τὸ ἐπίπονον καὶ δυσκατόρ-

ΟΜΙΛΙΑ 6

ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΗ ΠΡΟΣ ΤΗ ΝΗΣΤΕΙΑ

“Οπου γίνεται σύντομος λόγος καί περί τῆς γενέσεως
τοῦ κόσμου

1 ολυμήχανος καί πολυτροπώτατος γιά
τήν κακία, μᾶλλον δέ παμμήχανος εἶ-
ναι ὁ νοητός ὄφις, ὁ πρωταίτιος τοῦ
κακοῦ. Ἔχει τά μέσα νά ἐμποδίση
τήν ἀγαθῇ πρόθεσί μας καί πρᾶξι, μό-
λις ἀρχίζει. Κι' ἂν δέν μπορέση νά
τήν ἐμποδίση στήν ἀρχή, γνωρίζει
ἄλλες μηχανές, μέ τίς ὁποῖες τήν
ἀχρηστεύει ὅταν εὐρίσκεται σ' ἐνέργεια· κι' ἂν δέν μπορέση νά
τήν ἀχρηστεύση, ὅταν τελῆται κάπου στή μέση, πάλι γνωρίζει
ἄλλα σοφίσματα καί ἄλλους τρόπους γιά νά τήν ἀφανί-
ση ὅταν τελειωθῇ καί νά τήν καταστήσῃ ἀνωφελῆ, μᾶλλον δέ

θωτον τῆς ἀρετῆς ὑποδείκνυσι, καὶ ραθυμίαν ἐντεῦθεν ἡμῖν ἐμποιεῖ καὶ ἀνελλιστίαν, ὡς δυσκόλοις καὶ ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦσι, διὸ μηδὲ δυνησομένοις εἰς ἔργον ἐνεγκεῖν τὴν πρόθεσιν· ἔτι δὲ καὶ ἀπιστίαν ἐντίκτει τῶν ἐπηγγελμένων παρὰ Θεοῦ τοῖς ἀγωνιζομένοις βραβείων.

2 Ἄλλ' ἡμεῖς, ἀδελφοί, διὰ τῆς κατὰ ψυχὴν ἀνδρείας καὶ προθυμίας καὶ πίστεως, τῆς παγίδος ταύτης ὑπερραρθῶμεν, ἐπὶ νοῦν λαβόντες ὡς οὔτε γῆ χωρὶς καμάτων εὐχρήστους ἀναδίδωσι τοὺς καρποὺς οὔτε ψυχὴ χωρὶς ἀγώνων πνευματικῶν θεοφιλές τι καὶ σωτήριον κτήσεται. Καὶ γῆν μὲν οὐκ ἐπιτηδεῖαν πρὸς γεωργίαν ἔστιν εὐρεῖν· ψυχὴ δὲ λογικὴ πᾶσα πρὸς ἀρετὴν ἔστιν εὐφυής. Ἐπεὶ δὲ καὶ διὰ τὴν προγονικὴν καταδίκην πόνῳ καὶ μόχθῳ ζῆν κατεκρίθημεν καὶ τοῦτο διαφυγεῖν οὐκ ἔνι, ποιήσωμεν τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν, τὸ ἀκουσίως προσὸν ὡς ἐκούσιον τῷ Θεῷ προσενέγκωμεν, ἀντιδῶμεν τῶν μονίμων τὰ πρόσκαιρα καὶ τῶν δεινῶν ἀντιληψόμεθα τὰ χρηστότατα, πορισμὸν αἰωνίου ἀνέσεως τὸν πρόσκαιρον πόνον ἀπεργαζόμενοι· ὑπὲρ ἀρετῆς γὰρ ἐνταῦθα πονοῦντες τῆς ἐπηγγελμένης ἐπὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀναπαύσεως πάντως ἐπιτευξόμεθα. Καὶ γὰρ πιστὸς ὁ ἐπαγγειλάμενος, ὃς καὶ βοηθός ἐστιν ἔτοιμος τοῖς ὑπελθοῦσιν ἐτοιμῶς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς· τούτου δὲ βοηθοῦντος τοῦ τὰ πάντα ἰσχύοντος, τί τῶν ἀπάντων οὐκ ἀνύσιμον ἔσται;

3 Ἄλλ' ὅταν, ταῦτα ἐνθυμηθέντες, προθύμως ἐπιβαλλώμεθα τοῖς ἔργοις τῆς ἀρετῆς, εἰδὼς ἐκεῖνος ὁ πονηρὸς ὅτι τὸ καλὸν οὐ καλόν, ὅταν μὴ καλῶς γένηται, σπουδάζει πείθειν ἡμᾶς μὴ κατὰ θεά-

1. Ἡ ἐπίδοσις στὴν ἀρετὴ εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ.

καί ἐπιζημία γιά ὄσους δέν προσέχουν πολύ. Καί πρῶτα μὲν ὑποδεικνύει τό ἐπίπονο καί δυσκατόρθωτο τῆς ἀρετῆς, ὥστε μέ αὐτό νά μᾶς ἐμβάλῃ ραθυμία καί ἀνελπισία, μέ τήν σκέψι ὅτι ἐπιχειροῦμε δύσκολα καί ἀδύνατα, κι' ἔτσι ὅτι δέν θά μπορέσωμε νά φέρωμε σέ ἔργο τήν πρόθεσι· προσέτι δέ γεννᾶ στούς ἀγωνιζομένους καί ἀπιστία στά ὑπεσχημένα ἀπό τόν Θεό βραβεῖα.

2 Ἄλλά ἐμεῖς, ἀδελφοί, πρέπει νά ὑπερπηδήσωμε αὐτήν τήν παγίδα μέ τήν ψυχική ἀνδρεία, τήν προθυμία καί τήν πίστι, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψι ὅτι οὔτε γῆ ἀποδίδει χρησίμους καρπούς χωρίς κόπους οὔτε ἡ ψυχὴ θ' ἀποκτήσῃ τίποτε θεοφιλές καί σωτήριο χωρίς πνευματικούς ἀγῶνες. Καί γῆ μὲν ἀκατάλληλη γιά καλλιέργεια μπορεῖς νά εὔρησ, ἐνῶ κάθε λογική ψυχὴ εἶναι ἐπιδεκτικὴ ἀρετῆς. Ἐπειδὴ δέ ἐξ αἰτίας τῆς προγονικῆς ἐνοχῆς κατακριθήκαμε νά ζοῦμε μέ κόπο καί μόχθο, καί δέν εἶναι δυνατό νά τό ἀποφύγωμε αὐτό, ἄς κάμωμε τήν ἀνάγκη φιλοτιμία· τό ἀκουσίως προσόν¹ ἄς τό προσφέρωμε στόν Θεό ὡς ἐκούσιο, ἄς δώσωμε ἀντί τῶν μονίμων τά πρόσκαιρα καί ἄς λάβωμε ἀντί τῶν δεινῶν τά χρηστά, καθιστῶντας τόν πρόσκαιρο κόπο μέσο πορισμοῦ αἰωνίας ἀνέσεως. Διότι κοπιάζοντας ἐδῶ γιά τήν ἀρετὴ ἀσφαλῶς θά ἐπιτύχωμε τήν ἀναψυχὴ πού μᾶς ἔχει ἐπαγγελθῆ γιά τόν μέλλοντα αἰῶνα. Εἶναι βεβαίως ἀξιόπιστος αὐτός πού ἐπαγγέλθηκε, πού εἶναι ἐπίσης βοηθός ἔτοιμος σέ ὄσους ἐξεκίνησαν ἔτοιμοι τόν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς. Ὅταν δέ βοηθῆ αὐτός, πού μπορεῖ τά πάντα, ποιό πρᾶγμα θά εἶναι ἀκατόρθωτο;

3 Ἄλλά ὅταν, ἐνθυμούμενοι αὐτά, ἀναλάβωμε προθύμως τά ἔργα τῆς ἀρετῆς, γνωρίζοντας ἐκεῖνος ὁ πονηρός ὅτι τό καλό δέν εἶναι καλό, ἂν δέν γίνῃ καλῶς, προσπαθεῖ νά μᾶς πείσῃ νά

ρεστον σκοπόν ἐκτελεῖν τὴν τοῦ καλοῦ ἐργασίαν, μηδὲ πρὸς τὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἔπαινον, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἐξ ἀνθρώπων ὄραν, ἵνα καὶ οὕτω τῆς παρὰ Θεοῦ μισθαποδοσίας καὶ τῶν πνευματικῶν καὶ οὐρανίων ἀποστερήσῃ γερωῶν. Ἡμεῖς δὲ καὶ ταύτην αὐτοῦ τὴν σπουδὴν ἀπρακτον ἀποδείξωμεν, τῶν τε ἀποκειμένων τοῖς θεαρέστως ζῶσιν ἀμοιβῶν τὸ μέγεθος καὶ τὸ τῆς ἀνθρωπαρεσκείας οὐτιδανὸν λογισάμενοι, μὴ μόνον πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέλλον τῆς θείας δόξης μέγεθος συγκρινόμενον, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς κάκωσιν καὶ τῆξιν σαρκὸς ἀξιόλογον ὄν.

- 4 Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κατ' αὐτοῦ ταύτην νίκην ὁ ἀρχέκακος ἐκεῖνος ἡμῖν ὑπορύττει τὴν ὑπερηφανίαν, οἷόν τι τελευταῖον καὶ πονηρότατον βάραθρον, οἰήσεως λογισμοὺς ὑποβάλλων καὶ μεγαλαυχεῖν ἡμᾶς πείθων, ὡς οἰκεία δυνάμει καὶ περινοίᾳ τὴν ἀρετὴν κατορθώσαντας. Ἀλλ' ἡμεῖς ἐπιμνησθῶμεν τῆς αὐτοαληθείας λεγούσης, ὅτι «χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν»· καὶ οὕτως ἀποκρουώμεθα τὰς τοῦ πονηροῦ πολυειδεῖς μηχανάς, καὶ ἐργαζόμενοι καὶ καλῶς ἐργαζόμενοι τὸ καλόν, καὶ σὺν ταπεινώσει τῇ προσηκούσῃ γινώσκοντες ὅτι, καθάπερ εἶ τις ἐν ἀγγεῖῳ μῦρον πολύτιμον κεκτημένος, κἂν αὐτὸ χέη ἐπὶ τῆς κόπρου κἂν τὴν κόπρον βάλλῃ εἰς τὸ ἀγγεῖον, ὁμοίως τὸ μῦρον ἠχρείωσε καὶ ἀπώλεσεν, οὕτω καὶ τὴν ἀρετὴν κἂν ἀπώσηταί τις καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπορρίψῃ διὰ τῆς ἀπραξίας κἂς ἀπραξίας κἂν ἀναμίξῃ τῇ πράξει ταύτης τὴν πονηρίαν, ἐκατέρωθεν ὁμοίως ἀχρειοῖ καὶ ἀπόλλυσι.

- 5 Καὶ ταῦτα νῦν λέγω πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην διὰ τὸν τῆς

μή ἐκτελοῦμε κατά θεάρεστο τρόπο τήν ἐργασία τοῦ καλοῦ οὔτε πρὸς τὸν ἔπαινο ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ μᾶς ἀποστερήσῃ κι' ἔτσι τήν μισθοποδοσία ἀπὸ τὸν Θεό καὶ τὰ πνευματικά καὶ οὐράνια. Ἐμεῖς δὲ ἄς ἀποδείξωμε κι' αὐτὴν τήν προσπάθειά του ἄπρακτη ὑπολογίζοντας ἀφ' ἑνός μὲν τὸ μέγεθος τῶν ἀμοιβῶν πού περιμένουν τοὺς θεαρέστους ζῶντας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τήν μηδαμινότητα τῆς ἀνθρωπαρεσκείας, ἡ ὁποία δέν εἶναι ἀξιόλογη ὄχι μόνο σέ σύγκρισι πρὸς ἐκεῖνο τὸ μελλοντικὸ μέγεθος τῆς θείας δόξας, ἀλλ' οὔτε γιὰ τὴν κάκωσι καὶ τὴν τῆξι τῆς σαρκός.

4 Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐναντίον του αὐτὴ νίκη ὁ ἀρχέκακος ἐκεῖνος ὄφρις μᾶς προκαλεῖ ὑπούλως τὴν ὑπερηφάνεια, σάν τελευταῖο καὶ πονηρότατο βάραθρο, ὑποβάλλοντάς μας λογισμοὺς ὑπεροψίας καὶ πείθοντάς μας νὰ καυχώμαστε ὅτι τάχα κατακτήσαμε τὴν ἀρετὴ μέ τὴν δική μας δύναμι καὶ σύνεσι. Ἄλλὰ ἐμεῖς ἄς ἐνθυμηθοῦμε τὴν αὐτοαλήθεια πού λέγει ὅτι «χωρὶς ἐμένα δέν μπορεῖτε νὰ κάμετε τίποτε»²· καὶ ἔτσι ἄς ἀποκρούωμε τίς πολυειδεῖς μηχανές τοῦ πονηροῦ, ἐκτελώνοντας καὶ μάλιστα ἐκτελώνοντας καλῶς τὸ καλὸ καὶ μέ τὴν ἀρμόζουσα ταπεινῶσι γνωρίζοντας ὅτι, ὅπως, ὅταν κάποιος ἔχη σέ ἀγγεῖο πολύτιμο μῦρο, εἴτε σέ κόπρο τὸ χύσῃ εἴτε τὴν κόπρο βάλῃ στό ἀγγεῖο, ὁμοίως ἀχρειώνει καὶ καταστρέφει τὸ μῦρο, ἔτσι καὶ τὴν ἀρετὴ, εἴτε τὴν ἀπωθήσῃ κανεῖς καὶ τὴν ἀπορρίψῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του μέ τὴν ἀπραξία εἴτε ἀναμίξῃ μέ τὴν ἐκτέλεσί της τὴν πονηρία, καὶ μέ τοὺς δύο τρόπους τὴν ἀχρειώνει καὶ τὴν καταστρέφει ὁμοίως.

5 Κι' αὐτὰ τὰ λέγω τώρα πρὸς τὴν ἀγάπη σας μέ τὴν εὐκαιρία

νηστείας καιρόν, ἵνα τοῦτον ἄμικτον πάσης κακίας ἑαυτοῖς συντηρήσωμεν· καὶ γὰρ τὸν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ Φαρισαῖον ἐκεῖνον, καίτοι νηστεύοντα δις τοῦ σαββάτου τὸν ἅπαντα χρόνον, οὐδὲν ὠφέλησεν ἡ νηστεία· μεμιγμένην γὰρ εἶχε ταύτη τὴν ὑπερηφανίαν καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον κατάκρισιν. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ὠφέλιμος ἡ νηστεία· τοῖς γὰρ θεαρέστως καὶ ὡς προσῆκε ταύτην ἐργαζομένοις, ὅσον ἐστὶ τὸ ὄφελος, ἔδειξεν ὁ Μωϋσῆς, ὁ Ἥλιος, αὐτὸς ὁ Κύριος.

- 6 Μωϋσῆς μὲν γὰρ πολυήμερον νηστείαν ἄγων (ἀλλά, διεγείρατε, παρακαλῶ, τὴν ὑμετέραν διάνοιαν, καὶ συναनुψώσατε νῦν, τοῦ καιροῦ διδόντος, ταῖς τοῦ Μωϋσέως ἐπ' ὄρους πρὸς Θεὸν ἀναβάσειν, ἵνα δι' αὐτῶν καθ' ὁδὸν αὐθις ἐπαναβαίνοντες συναनुψωθῆτε Χριστῷ, μηκέτι πρὸς ὄρος, ἀλλὰ πρὸς οὐρανὸν ἀνιόντι καὶ ἡμᾶς συνεπαίροντι)· Μωϋσῆς μὲν οὖν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν ἐπ' ὄρους ἄγων, ἐν εἶδει καὶ οὐ δι' αἰνιγμάτων κατὰ τὸ γεγραμμένον ὁρᾷ Θεόν· καὶ ὁμιλεῖ τούτῳ καὶ προσλαλεῖ, καθάπερ εἴ τις λαλήσει πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον, καὶ μανθάνει παρὰ Θεοῦ καὶ διδάσκει πάντα περὶ αὐτοῦ, ὡς αὐτός ἐστιν ὁ αἰεὶ ὢν καὶ πρὸς τὸ μὴ ὄν οὐκ ἰῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα καλῶν καὶ ἐκ μὴ ὄντων τὰ πάντα παραγαγὼν καὶ πρὸς τὸ μὴ ὄν διαπεσεῖν οὐκ ἐῶν. Ὅς πρῶτον μὲν νεύματι καὶ θελήματι μόνῳ τὴν αἰσθητὴν κτίσιν σύμπασαν ἀθρόαν ἐξ οὐκ ὄντων προήγαγεν· «Ἐν ἀρχῇ» γάρ, φησὶν, «ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»· οὐ διάκενον πάντως, οὐδ' ἄνευ πάντη τῶν μεταξὺ πάντων· ὕδατι μὲν γὰρ ἀναμιξ ἦν ἡ γῆ, κυοφόρον δὲ ἐκάτερον ἀέρος τε καὶ τῶν κατ' εἶδος ζῶων τε καὶ φυτῶν, ὁ δὲ οὐρανὸς τῶν διαφόρων φώτων τε καὶ πυρῶν, ἐν οἷς τὸ σύμπαν ὑφέστηκεν.

τῆς νηστείας, γιά νά τήν φυλάξωμε ἀμιγῆ ἀπό κάθε κακία γιά χάρι μας. Πραγματικά τόν Φαρισαῖο ἐκεῖνον τοῦ εὐαγγελίου, ἄν καί ἐνήστευε πάντοτε δύο ἡμέρες τήν ἐβδομάδα, δέν τόν ὠφέλησε καθόλου ἡ νηστεία, διότι εἶχε ἀναμιγμένη μέ αὐτήν τήν ὑπερηφάνεια καί τήν κατάκρισι πρὸς τόν πλησίον. Ἄλλ' αὐτό δέν σημαίνει ὅτι ἡ νηστεία δέν εἶναι ὠφέλιμη· διότι πόσο εἶναι τό ὄφελος σ' αὐτούς πού τήν τελοῦν θεαρέστως κι' ὅπως ἀρμόζει, τό ἔδειξαν ὁ Μωϋσῆς, ὁ Ἡλίας, ὁ ἴδιος ὁ Κύριος.

6. Πραγματικά ὁ Μωϋσῆς, κρατώντας πολυήμερη νηστεία (ἀλλά, παρακαλῶ, ἐντείνετε τή διάνοιά σας καί ἀνυψώσατέ την τώρα, πού εἶναι ἡ εὐκαιρία, μαζί μέ τίς ἀναβάσεις τοῦ Μωϋσέως ἐπάνω στό ὄρος πρὸς τόν Θεό, ὥστε διά μέσου αὐτῶν, ξαναρχίζοντας πάλι τήν ἀνάβασι στό δρόμο, νά συνανυψωθῆτε μέ τόν Χριστό, πού ἀνεβαίνει ὄχι στό ὄρος πλέον ἀλλά στόν οὐρανό καί μᾶς παίρνει μαζί του)· ὁ Μωϋσῆς λοιπόν, κρατώντας τεσσαρακονταήμερη νηστεία ἐπάνω στό ὄρος, βλέπει τόν Θεό, σύμφωνα μέ τήν Γραφή κατά πρόσωπο καί ὄχι αἰνιγματικῶς· καί ὁμιλεῖ πρὸς αὐτόν, ὅπως ὁμιλεῖ κανεῖς πρὸς τόν φίλο του, μαθαίνει ἀπό τόν Θεό καί διδάσκει γι' αὐτόν ὄλους, ὅτι αὐτός εἶναι ὁ παντοτινά ὢν, πού δέν μεταβαίνει στό μή ὄν, ἀλλά καί καλεῖ τά μή ὄντα ὡς ὄντα καί παρήγαγε τά πάντα ἐκ μή ὄντων καί δέν ἀφήνει νά ἐκπέσουν πρὸς τό μή ὄν. Αὐτός πρῶτα μόνο μέ τό νεῦμα καί τό θέλημα παρήγαγε ὅλη τήν αἰσθητή κτίσι μεμιᾶς ἐκ μή ὄντων, διότι «στήν ἀρχή», λέγει, «κατεσκεύασε ὁ Θεός τόν οὐρανό καί τή γῆ»³. ὄχι πάντως ἀδειανά οὔτε χωρίς ὄλα τά ἐνδιάμεσα μεταξύ τους· ἡ γῆ ἦταν ἀνάμικτη μέ τό ὕδωρ, τό κάθε μέρος ἦταν γεμᾶτο μέ ἀέρα καί ζῶα καί φυτά ὄλων τῶν εἰδῶν, ὁ δέ οὐρανός ἦταν γεμᾶτος διάφορα φῶτα καί λάμπεις, ἀπό τά ὁποῖα συνίσταται τό σύμπαν.

7 Οὕτως οὖν ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐν ἀρχῇ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, οἷόν τινα ὕλην πανδεχῆ καὶ δυνάμει τὰ πάντα φέρουσαν, καλῶς πόρρωθεν ἀπορραπίζων τοὺς καθ' ἑαυτὴν προϋφεστηκέναι τὴν ὕλην κακῶς νομίζοντας. Ἐἶτα καλλιερῶν καὶ τὸν κόσμον ἐπικοσμῶν, τὴν οἰκείαν ἐκάστω καὶ προσήκουσαν τάξιν τῶν προσόντων αὐτῷ καὶ συμπληρούντων τὸν αὐτοῦ κόσμον ἐν ἑξ ἡμέραις διένειμε, διακρίνων ἕκαστον προστάγματι μόνῳ καὶ καθάπερ ἐκ θησαυρῶν ἀποθέτων ἐξάγων εἰς εἶδος τὰ ἐντεθέντα· διατιθείς τε καὶ συντεθείς ἐναρμονίως ἄκρως καὶ προσφυῶς ἄλλο πρὸς ἄλλο τούτων, ἕκαστόν τε πρὸς πάντα καὶ πρὸς ἕκαστον ἅπαντα. Καὶ τῇ μὲν ἀκινήτῳ γῆ καθάπερ τινι κέντρῳ περιτιθείς ἀνωτάτῳ κύκλῳ καὶ συνδῶν πανσόφως διὰ τῶν μέσων τὸν ἀεικίνητον οὐρανόν, ἵν' ὁ αὐτὸς διαμένη κόσμος ἐστῶς ὁμοῦ καὶ κινούμενος· πάντῃ γὰρ κύκλῳ τῶν ἀεικινήτων καὶ ταχυκινήτων ἄγαν σωμαίων περιτεθέντων, τὸ ἀκίνητον ἐξ ἀνάγκης τὴν μέσῃν ἔλαχε χώραν, ἀντίρροπον τῇ κινήσει τὴν στάσιν ἔχον, ὥς μὴ μεταχωρεῖν κυλίνδρου δίκην τὴν παγκόσμιον σφαῖραν.

8 Τοιαύτην δὲ νείμας ὁ ἀριστοτέχνης τῶν τοῦ παντὸς περάτων ἐκατέρῳ τὴν θέσιν, τὸν σύμπαντα τοῦτον εὐκόσμως ὥς εἰπεῖν κόσμον καὶ ἔπηξε καὶ ἐκίνησε. Τῶν δὲ μεταξὺ τῶν περάτων τούτων διανέμει πάλιν τὸ προσῆκον ἐκάστω, καὶ τὰ μὲν ἄνω τάττει καὶ μετεωροπολεῖν ἐπιτάττει καὶ συμπεριπολεῖν τῷ ἀνωτάτῳ τοῦ παντὸς ὄρω ταυτῶς καὶ κοσμίως εὖ μάλα τὸν ἀεὶ χρόνον, ὄσα κοῦφα καὶ δραστικὰ καὶ μετασκευαστικὰ πρὸς τὸ χρήσιμον τῶν ὑποκειμένων ἐστί· τοσοῦτον ὑπερανεστηκότα τοῦ μέσου συνετῶς ἄγαν, ὥς καὶ τὴν ἐν τούτῳ τοῦ ψυχῆς ἀμετρίαν ἀποχρώντως θραύειν ἔχειν περιημμένα καὶ τὴν οἰκείαν τῆς θερμότητος ἀμετρίαν ἐπὶ χώρας κατέχειν· ἐπέχειν δὲ πῶς καὶ τὴν ἀμετρίαν τῆς φορᾶς τῶν ἀνωτάτῳ περάτων ἀντιστρόφως ἰδίως αὐτὰ κινούμενα καὶ κατέχειν ἐπὶ χώρας

7 Ἔτσι λοιπόν ἐδημιούργησε ὁ Θεός στήν ἀρχή τόν οὐρανό καί τή γῆ, σάν ὕλη πού δέχεται τά πάντα καί δυνάμει φέρει τά πάντα, καλῶς ραπίζοντας ἀπό μακριά ἐκείνους πού κακῶς νομίζουν ὅτι ἡ ὕλη προϋπῆρχε αὐτοτελῶς. Ἐπειτα καλλιεργώντας καί στολίζοντας τόν κόσμο κατένειμε σέ ἕξι ἡμέρες τήν κατάλληλη καί ἀρμοδία στό καθένα τάξι ἀπό τά προσόντα του πού συμπληρώνουν τόν κόσμο του· ἐξεχώριζε τό καθένα μέ τό πρόσταγμα μόνο καί σάν νά ἐξῆγε ἀπό κρυφό θησαυροφυλάκιο κατά εἶδος τά φυλαγμένα, διέθετε καί συνέθετε μέ ἄκρα ἀρμονία καί προσαρμογή τό ἕνα πρὸς τό ἄλλο, τό καθένα πρὸς τό σύνολο καί τά πάντα πρὸς τό καθένα. Στήν ἀκίνητη γῆ, σάν σέ κέντρο, περιέθετε σ' ἕνα ἀνώτατο κύκλο τόν ἀεικίνητο οὐρανό, καί τόν συνέδεε πανσόφως μέ τά ἐνδιάμεσα γιά νά διατηρῆται ὁ ἴδιος κόσμος ἀκίνητος μαζί καί κινούμενος· διότι, ἀφοῦ τά ἀεικίνητα καί πολύ ταχυκίνητα σώματα ἐτοποθετήθηκαν ἐντελῶς τριγύρω, ἀναγκαστικῶς τό ἀκίνητο ἔλαβε τόν μέσο χῶρο, ἔχοντας τή στάσι ὡς ἀντίρροπη στήν κίνησι, ὥστε ἡ παγκόσμια σφαῖρα νά μή μετακινῆται σάν κύλινδρος.

8 Κατανέμοντας ὁ ἀριστοτέχνης Θεός τήν κατάλληλη θέσι στό καθένα ἀπό τά δύο πέρατα τοῦ σύμπαντος, ἐστερέωσε κι' ἐκίνησε εὐκόσμως, θά ἐλέγαμε, τοῦτον τόν κόσμο. Στά ἐνδιάμεσα δέ τῶν περάτων τούτων διανέμει πάλι ὅ,τι ἀνήκει στό καθένα· ἄλλα τοποθετεῖ ἐπάνω καί τά διατάσσει νά μετεωροπολοῦν καί νά κινοῦνται μαζί μέ τό ἀνώτατο ὄριο-τοῦ παντός ταυτοχρόνως καί πολύ κοσμίως ὅλον τόν χρόνο, ὅσα εἶναι ἐλαφρά καί ἐνεργητικά καί μετασκευαστικά πρὸς ὄφελος τῶν χαμηλοτέρων· εἶναι δέ τόσο ὑψηλότερα ἀπό τό μέσο, ὥστε προσαρτημένα γύρω νά μποροῦν ἀφ' ἐνός μὲν νά μετριάξουν τήν ὑπερβολή τοῦ ψύχους τῶν ἀνωτάτων περάτων κινούμενα αὐτά ἀντιστρόφως καί νά κρατοῦν ἐπιτοπίως κι' ἐκεῖνα διά τῆς ἀντίστρο-

κάκεινα διὰ τῆς ἀντι στρόφου περιστροφῆς, ἡμῖν τε παρέχειν ἐνιαυσιαίων πολυωφελεῖς διαφορὰς ὥρων, χρονικῶς τε διαστημάτων μέτρα, καὶ τοῦ κτίσαντος καὶ τάξαντος καὶ κοσμήσαντος Θεοῦ τοῖς συνιεῖσι γινῶσιν.

- 9 Τὰ μὲν οὖν ἐν μετεώρῳ καὶ ἀνωτέρῳ πολυστρόφως οὕτω περιχορεύειν διττῶς ἐφῆκε, κάλλους τε παγκοσμίου χάριν καὶ ὠφελείας πολυειδοῦς, τὰ δ' ἄλλα κάτω καὶ περὶ τὸ μέσον ἔθηκεν, ὅσα βάρος ἔχει καὶ παθητὰ τὴν φύσιν ἐστί, γίνεσθαι τε καὶ ἀπογίνεσθαι πέφυκε, διακρινόμενά τε καὶ συγκρινόμενα, καὶ πάσχοντα μᾶλλον μεταβάλλειν πρὸς εὐχρησίαν, κατὰ κόσμον ὑποτιθεῖς καὶ ταῦτα καὶ τὸν πρὸς ἄλληλα λόγον, ἵν' ἐτύμως ἔχη καλεῖσθαι κόσμος τὸ πᾶν.
- 10 Οὕτω δὴ πρῶτόν τι τῶν ὄντων ἐν τῇ κτίσει παρήχθη καὶ μετὰ τὸ πρῶτον ἕτερον καὶ μετ' αὐτὸ πάλιν ἄλλο καὶ ἐφεξῆς, καὶ μετὰ πάντα ὁ ἄνθρωπος, ὃς τιμῆς τῆς παρὰ Θεοῦ καὶ προμηθείας ἠξίωται μείζονος, καὶ πρὶν ἢ πλασθῆναι καὶ μετὰ τὴν πλάσιν, ὡς καὶ τὸν αἰσθητὸν τοῦτον ἅπαντα κόσμον πρὸ αὐτοῦ γενέσθαι δι' αὐτὸν καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν εὐθύς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου δι' αὐτὸν ἐτοιμασθῆναι πρὸ αὐτοῦ καὶ βουλήν περὶ αὐτοῦ προηγῆσθαι καὶ χειρὶ Θεοῦ καὶ κατ' εἰκόνα πλασθῆναι Θεοῦ καὶ μὴ τὸ πᾶν σχεῖν ἐκ τῆς ὕλης ταύτης καὶ τοῦ κατ' αἰσθησιν κόσμου, καθάπερ τὰ ἄλλα τῶν ζώων, ἀλλὰ τὸ σῶμα μόνον, τὴν δὲ ψυχὴν ἐκ τῶν ὑπερκοσμίων, μᾶλλον δὲ παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ δι' ἐμφυσήματος ἀπορρήτου, ὡς μέγα τι καὶ θαυμαστὸν καὶ τοῦ παντὸς ὑπερέχον καὶ τὸ πᾶν ἐποπτεῦον καὶ τοῖς πᾶσιν ἐπιστατοῦν καὶ Θεοῦ γνωστικὸν ἅμα καὶ δεκτικὸν καὶ δεικτικόν, παντὸς μᾶλλον τῆς ὑπερανωκισμένης τοῦ

φης περιστροφῆς, νά παρέχουν δέ σ' ἐμᾶς ὠφελιμώτατες διαφορές ἐτησίων ἐποχῶν καί μέτρα χρονικῶν διαστημάτων, καθώς καί γνῶσι γιά τούς νοήμονες τοῦ Θεοῦ πού τά ἔκτισε, τά διέταξε καί τά διεκόσμησε.

9 Ἔτι λοιπόν ἐπέβαλε ἄνω σέ μετέωρο νά περιχορεύουν διπλᾶ κατ' αὐτόν τόν τρόπο, γιά χάρι παγκοσμίου κάλλους καί πολυειδοῦς ὠφελείας· τά δέ ἄλλα ἐτοποθέτησε κάτω καί γύρω ἀπό τό μέσο, ὅσα ἔχουν βάρος καί εἶναι παθητῆς φύσεως, ὅσα εἶναι καμωμένα νά γίνωνται καί νά ξεγίνωνται, διακρινόμενα καί συγκρινόμενα, καί ὅταν πάσχουν νά μεταβάλλωνται περισσότερο πρὸς εὐχρηστία, θέτοντας γιά διάκοσμο καί αὐτά καί τόν μεταξύ τους λόγο, γιά νά μπορῆ τό σύμπαν νά καλῆται κυριολεκτικῶς κόσμος.

10 Ἔτσι λοιπόν παρήχθηκε ἓνα πρῶτο ἀπό τά ὄντα στήν κτίσι καί μετά τό πρῶτο ἄλλο καί μετά ἀπό αὐτό ἄλλο καί ἔτσι στή συνέχεια, ἔπειτα δέ ἀπό ὅλα ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἀξιώθηκε μεγαλυτέρας τιμῆς ἀπό τόν Θεό καί προνοίας, καί πρὶν πλασθῆ καί μετά τήν πλάσι, ὥστε καί ὁ αἰσθητός τοῦτος κόσμος ὅλος νά γίνῃ γι' αὐτόν πρὶν ἀπ' αὐτόν καί ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν νά ἐτοιμασθῆ γι' αὐτόν πρὶν ἀπό αὐτόν, ἀπό τήν θεμελίωσι τοῦ κόσμου, ὥστε νά προηγηθῆ γι' αὐτόν βουλή, νά πλασθῆ μέ τό χέρι τοῦ Θεοῦ καί κατ' εἰκόνα Θεοῦ καί νά μή πάρῃ τό σύνολό του ἀπό τήν ὕλη αὐτή καί ἀπό τόν κόσμο κατ' αἰσθησι, ὅπως στά ἄλλα ζῶα, ἀλλά μόνο τό σῶμα, ἐνῶ τήν ψυχή ἔλαβε ἀπό τά ὑπερκόσμια, μᾶλλον δέ ἀπό τόν ἴδιο τόν Θεό μέ ἀπόρρητο ἐμφύσημα, σάν κάτι μεγάλο καί θαυμαστό, πού ὑπερέχει ὅλων τῶν ἄλλων καί ἐποπτεύει στό σύνολο κι' ἐπιστατεῖ σέ ὅλα, σάν κάτι πού εἶναι γνωστικό καί συγχρόνως δεκτικό καί ἀποδεικτικό τοῦ Θεοῦ· ἐξοχώτερο ἀπό κάθε ἄλλο ἀποτελέσμα τῆς ὑπερ-

τεχνίτου μεγαλειότητος ἀποτέλεσμα· ἐντεῦθεν καὶ παράδεισον ἐν-
 διαίτημά σχεῖν, ἐξαιρέτως ὑπὸ Θεοῦ καὶ τοῦτον πεφυτευμένον, καὶ
 θείας θεάς καὶ ὀμιλίας ἐκεῖ τυγχάνειν αὐτοπροσώπου καὶ συμβου-
 λην ἐν τούτῳ καὶ ἐντολὴν παρὰ Θεοῦ λαβεῖν, νηστείαν ἐντελλομένην
 τὴν ἐκεῖ πρέπουσαν, ὡς ἂν ταύτην κατέχων καὶ συντηρῶν, ἀθάνα-
 τος καὶ ἀκάματος καὶ ἄλυπος διαμένη τὸν αἰεὶ χρόνον.

11 Ὁ δὲ τῆς ἐντολῆς ταύτης καὶ συμβουλῆς τὴν ἐπιβουλήν, φεῦ,
 τοῦ ἀρχεκάκου ὄφρα ἐκὼν προτιμῆσας, καταλύσας τὴν ἐντεταλμέ-
 νην νηστείαν, τῆς μὲν ἀειζωΐας τὸν θάνατον, τοῦ δὲ τῆς ἀκηράτου
 τρυφῆς χωρίου τὸ πολυπαθὲς καὶ πολυσυμφορώτατον χωρίον τοῦτο
 τῆς ἀμαρτίας ἀντιλαμβάνει, μᾶλλον δὲ τὸν ἄδην, καὶ τὸν ἐκεῖ κατα-
 κρίνεται ζόφον. Καὶ διέμεινεν ἂν ἡ φύσις ἡμῶν ἐν τοῖς καταχθονίοις
 ὑπὸ τὰς καταδύσεις ἐκείνου τοῦ τὴν ἀρχὴν ἀπατήσαντος ὄφρα, εἰ μὴ
 ὁ Χριστὸς ἐλθὼν, καὶ διὰ νηστείας ἀρξάμενος εἰς τέλος κατήργησε
 τὴν αὐτοῦ τυραννίδα καὶ ἡμᾶς ἠλευθέρωσε τε καὶ ἀνεζώωσεν, ὃ καὶ
 Μωϋσῆς προηγόρευσε· ἐκεῖ γὰρ νηστεύων ἐπὶ τοῦ ὄρους πλάκας
 δέχεται θεοτεύκτους καὶ νόμον αὐθις δακτύλῳ Θεοῦ γεγραμμένον
 πλαξὶ δευτέραις, καθ' ὃν ἐκπαιδεύων τηνικαῦτα λαὸν ἱερὸν πάντα
 τὰ τοῦ Χριστοῦ προὔπεγραψεν ἔργῳ καὶ προὔπέδειξεν, ἐλευθερω-
 τῆς καὶ σωτῆρ ἀναφανεῖς τοῦ Ἀβραμιαίου γένους, ὡς τοῦ ἀνθρωπί-
 νου γένους ὁ Χριστὸς ὕστερον.

12 Ἡλίας δὲ τεσσαρακονθήμερον καὶ αὐτὸς νηστεύσας, Θεὸν ἐπ'
 ὄρους ὄρα οὐκ ἐν πυρὶ, καθάπερ πρότερον ἢ γερουσία τοῦ Ἰσραήλ,
 ἀλλὰ διὰ τῆς θεαρέστου νηστείας ὑπερβὰς τὴν ἐν πυρὶ θεάν, ἐν φωνῇ
 λεπτῆς αὔρας διερχομένης ὄρα τὸν Κύριον, ἐγγυτέρω τῆς δεσποτι-
 κῆς φωνῆς γεγονώς, «Πνεῦμα», λεγούσης, «ὁ Θεός, καὶ τοὺς προ-

βατικῆς μεγαλειότητος τοῦ τεχνίτη. Γι' αὐτό ὡς κατοικία ἔλαβε τόν παράδεισο, φυτευμένον κι' αὐτόν κατά ἐξάαιρετο τρόπο ἀπό τόν Θεό, γιά νά ἔχη ἐκεῖ θεία θέα καί ὁμιλία αὐτοπροσώπως καί λάβη σ' αὐτόν συμβουλή καί ἐντολή ἀπό τόν Θεό, πού ὠριζε τήν ἀρμόζουσα ἐκεῖ νηστεία, μέ τήν ἔννοια ὅτι, ἂν τήν ἐκρατοῦσε καί τήν διατηροῦσε, θά παρέμενε διαπαντός ἀθάνατος καί ἀκούραστος καί ἄλυπος.

11 Αὐτός ὁμως, προτιμήσας ἀπό αὐτήν τήν ἐντολή καί συμβουλή τήν ἐπιβουλή, ἀλλοίμονο, τοῦ ἀρχεκάκου ὄφεως ἐκουσίως, κατέλυσε τήν ἐντεταλμένη νηστεία· ἔτσι ἀντί τῆς ἀειζωίας λαμβάνει τόν θάνατο καί ἀντί τοῦ τόπου τῆς ἀφθαρτης τρυφῆς τόν πολυπαθῆ καί γεμᾶτο συμφορές τοῦτον τόπο τῆς ἁμαρτίας, μᾶλλον δέ τόν Ἄδη, καταδικαζόμενος στό ἐκεῖ σκότος. Καί θά διέμενε ἡ φύσις μας ἑστᾶ καταχθόνια κάτω ἀπό τὰ κρησφύγετα τοῦ ὄφεως ἐκείνου πού τόν ἐξαπάτησε στήν ἀρχή, ἂν δέν ἐρχόταν ὁ Χριστός, πού ἀρχίζοντας ἀπό νηστεία κατήργησε στό τέλος τήν τυραννίδα του, ἐμᾶς δέ ἐλευθέρωσε καί , ἀναζωοποίησε, πράγμα πού προεῖπε καί ὁ Μωϋσῆς· διότι αὐτός, νηστεύοντας ἐπάνω ἐκεῖ στό ὄρος, δέχεται τίς θεότευκτες πλάκες καί τόν νόμο πάλι γραμμένο μέ τό δάκτυλο τοῦ Θεοῦ σέ δευτέρες πλάκες, σύμφωνα μέ τόν ὁποῖο ἐκπαιδεύοντας τότε τόν ἱερό λαό προετύπωσε καί προὔπεδειξε ἐμπράκτως ὄλα τά τοῦ Χριστοῦ, ἀναδειχθεῖς ἐλευθερωτής καί σωτήρ τοῦ Ἀβραμιαίου γένους, ὅπως ὁ Χριστός ὕστερα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

12 Ὁ δέ Ἡλίας, πού κι' αὐτός ἐνήστευσε σαράντα ἡμέρες, βλέπει τόν Θεό ἐπάνω στό ὄρος ὄχι σέ πῦρ, ὅπως πρωτύτερα ἡ γερουσία τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλά, ὑπερβαίνοντας τήν θέα σέ πῦρ διά τῆς θεάρεστης νηστείας, βλέπει τόν Κύριο σέ φωνή διερχομένης λεπτῆς αὔρας, ἀφοῦ ἦλθε πλησιέστερα στή δεσποτική

σκυνοῦντας αὐτὸν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν»· ἡ μὲν γὰρ φωνὴ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ τῆς αὐτοαληθείας κήρυγμα τὸ πάντα περιηχῆσαν τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα, ἡ δὲ διερχομένη αὔρα τὸ Πνεῦμα καὶ τὴν χάριν προδιετύπωσεν.

13 Ἀλλὰ καὶ δύναμιν ὁ Ἡλίας ἐκ τῆς ἐν τῇ νηστείᾳ θεᾶς λαμβάνει προφήτην ἀντ' αὐτοῦ χρίσαι καὶ διπλῆν αὐτῷ παρασχεῖν τὴν ἣν αὐτὸς ἐκέκτητο χάριν καὶ μετέωρος ἀπὸ γῆς ἀρθῆναι, πάντως εἰς τύπον σαφῆ τῆς ὕστερον ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν γενομένης τῆς Χριστοῦ ἀναλήψεως. Ὁ δὲ Χριστὸς αὐτὸς νικᾷ κατὰ κράτος ἐπ' ἐρημίας νηστεύων τὸν κοινὸν πειραστήν, καὶ τὸ τούτου κατ' ἀνθρώπων ἀφελλόμενος κράτος καὶ καθελὼν εἰς τέλος τὴν αὐτοῦ τυραννίδα τὴν ἡμετέραν φύσιν ἐλευθεροῖ καὶ προτίθησι τοῦτον εἰς παίγνιον πᾶσι τοῖς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ ζῆν ἐθέλουσι καὶ τελειοῖ τὰς προρρήσεις τῶν προφητῶν καὶ τοῖς παρ' ἐκείνων τυπικῶς προγεγονόσι δι' ἔργων τὴν χάριν ἐπιγράφει καὶ τὴν ἀλήθειαν.

14 Ὁρᾶτε τῆς νηστείας τὰ δῶρα, καὶ διὰ τίνων καὶ τίνων καὶ ὄσων ἡμᾶς ἠξίωσεν; Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐναντίου ταύτης, ὃ ἐστὶν ἡ ἀδηφαγία καὶ ἡ ἀκρασία, πάρεστιν ὁρᾶν τὴν ταύτης ὠφέλειαν· ταῖς γὰρ παρελθούσαις δυσὶν ἑβδομάσιν ἡ ἀδηφαγία καὶ ἡ ἀκρασία μάλιστα κατεκράτει τῆς πόλεως, καὶ εὐθύς ταραχαὶ καὶ κραυγαὶ καὶ μάχαι καὶ θόρυβοι καὶ ἕσματα πορνικὰ καὶ χορεύματα σατανικὰ καὶ ἄσεμνοι γέλωτες· ἐπὶ δὲ τῆς ἑβδομάδος ταύτης ἡ νηστεία παραφανεῖσα πάντα μετεσκεύασεν ἐπὶ τὸ σεμνότερον, καὶ τῶν παλυδαπά-

φωνή πού λέγει, «ὁ Θεός εἶναι Πνεῦμα κι' οἱ προσκυνηταί του πρέπει νά τόν προσκυνοῦν κατά Πνεῦμα καί ἀλήθεια»⁴. Ἡ μέν φωνή προδιετύπωσε τήν ἀλήθεια καί τό κήρυγμα τῆς αὐτοαληθείας πού ἀντήχησε σέ ὅλα τά πέρατα τῆς οἰκουμένης, ἡ δέ διερχομένη αὔρα τό Πνεῦμα καί τή χάρι.

13 Ἄλλά ἀπό τήν θεά διά τῆς νηστείας ὁ Ἡλίας λαμβάνει καί δύναμι νά χρίση ἀντί αὐτοῦ προφήτην καί νά παράσχη σ' αὐτόν διπλῆ τή χάρι πού κατεῖχε ὁ ἴδιος καί νά ὑψωθῆ μετέωρος ἀπό τή γῆ, πού ἦταν σαφῆς προτύπωσης τῆς γενομένης ὕστερα ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ ἀπό τήν γῆ στόν οὐρανό. Ὁ δέ Χριστός ὁ ἴδιος νηστεύοντας στήν ἔρημο νικά κατά κράτος τόν κοινό πειραστή καί, ἀφοῦ κατέλυσε τή δύναμι τούτου κατά τῶν ἀνθρώπων καί καθήρεσε τελείως τήν τυραννίδα του, ἐλευθερώνει τήν φύσι μας καί προβάλλει τοῦτον σάν παιγνίδι σ' ὅλους ὅσοι θέλουν νά ζοῦν κατά τό εὐαγγέλιό του, ἐκπληρώνει τίς προρρήσεις τῶν προφητῶν καί στά ἀπό ἐκείνους προτυπωτικῶς γενομένα ἐπιγράφει μέ ἔργα τήν χάρι καί τήν ἀλήθεια.

14 Βλέπετε τά δῶρα τῆς νηστείας καί διά ποιῶν μέσων καί ποιῶν καί ὄσων ἀγαθῶν μᾶς ἀξίωσε; Ἄλλά καί ἀπό τό ἀντίθετό της, δηλαδή τήν ἀδηφαγία καί τήν ἀκρασία, εἶναι δυνατό νά φανῆ ἡ ὠφέλειά της. Πραγματικά κατά τίς δύο περασμένες ἐβδομάδες ἐκυριαρχοῦσε στήν πόλι ἡ ἀδηφαγία καί ἡ ἀκρασία, κι' ἔπονταν εὐθύς ταραχές καί κραυγές, μάχες καί θόρυβοι, ἄσματα πορνικά καί χορεύματα σατανικά καί ἄσεμνοι γέλωτες. Τώρα ὁμως ἐμφανίσθηκε ἡ νηστεία καί μετέτρεψε τά πάντα πρός τό σεμνότερο· ἐκβάλλοντάς μας ἀπό τίς πολυδάπανες φροντίδες

4. Ἰω. 4,23.

νων φροντίδων τῆς ματαιότητος ἐκβαλοῦσα καὶ παύσασα τὸν μῶ-
χθον τὸν ὑπὲρ τῆς καταργουμένης γαστρός, μετέστησεν ἡμᾶς εἰς τὰ
τῆς μετανοίας ἔργα καὶ ἀνέπεισεν ἐργάζεσθαι μὴ τὴν βρῶσιν τὴν
ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον.

15 Ποῦ νῦν αἱ τῶν ἀλόγων ζώων σφαγαὶ καὶ αἱ κνίσσαι, καὶ αἱ
παντοδαπαὶ καρυκείαι καὶ αἱ τῶν μαγείρων σπουδαί; ποῦ οἱ περι-
τρέχοντες τὰς ὁδοὺς καὶ φωναῖς ἀνάγνοις τὸν ἀέρα μαιίνοντες; ποῦ
οἱ περικτυποῦντες καὶ περιουλοῦντες τοὺς οἴκους καὶ τὰς τραπέζας,
καὶ οἱ ἀνακείμενοι καὶ συνεπικροτοῦντες καὶ μετὰ τυμπάνων καὶ
αὐλῶν τῶν προκειμένων ἀκρατῶς ἐμφορούμενοι; ποῦ οἱ διημερεύ-
οντες καὶ διανυκτερεύοντες ἐν συμποσίοις, οἱ κατασκοποῦντες ποῦ
πότος γίνεται, οἱ συμπαραλαμβάνοντες ἀλλήλους ἐπὶ τὴν μέθην καὶ
τὰ ἐκ τῆς μέθης αἰσχρά; πάντα οἴχεται τὰ κακά, πάντα ἀντεισῆλθε
τὰ ἀγαθὰ, τῆς νηστείας ἐνδημησάσης. Ἐντὶ τῶν βδελυρῶν ἁσμάτων
ψαλμὸς νῦν ἱερὸς διὰ στόματος ᾄδεται· ἐντὶ τῶν ἀσέμων γελώτων
κατήφεια νῦν σωτηριώδης καὶ δάκρυα γίνεται· ἐντὶ τῶν ἀτάκτων
δρόμων καὶ περιδρόμων κοινὸς ἅπασιν δρόμος εἷς ἐπὶ τὴν ἱερὰν τοῦ
Χριστοῦ Ἐκκλησίαν· ὥσπερ γὰρ ἡ γαστριμαργία τὸν πολυπληθῆ
τῶν ἁμαρτημάτων ἐσμὸν βλαστάνει, οὕτως ἡ νηστεία ρίζα πάντων
τῶν ἀρετῶν ὑπάρχει καὶ ἀρχὴ τῶν θείων ἐντολῶν.

16 Ὅντως ἡ ἀκρασία παλαιὸν ἐστὶν ὁμοῦ καὶ νέον κακόν, εἰ καὶ
τῆς ἀντιρρόπου νηστείας μηδὲ κατὰ χρόνον προέχει. Διὰ τὴν ἐν πα-
ραδείσῳ τῶν προπατόρων ἡμῶν ἀκρασίαν καὶ τὴν ἐκεῖ τῆς προγε-
νεστέρας νηστείας ὑπεροψίαν, θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε καὶ
ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία συνεπαγομένη τὴν καταδίκην τῆς ἡμῶν φύ-
σεως ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Χριστοῦ. Διὰ τὴν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένη

τῆς ματαιότητος καί παύοντας τόν μόχθο ὑπέρ τῆς καταργουμένης κοιλίας, μᾶς μετέστησε στά ἔργα τῆς μετανοίας καί μᾶς ἔπεισε νά μή ἐργαζώμαστε τήν βρῶσι πού χάνεται, ἀλλά τήν βρῶσι πού παραμένει στήν αἰώνια ζωή.

15 Ποῦ εἶναι τώρα οἱ σφαγές τῶν ἀλόγων ζώων καί οἱ κνίσσες, τά παντοειδῆ καρυκεύματά καί τά εὐρήματα τῶν μαγεύρων; Ποῦ εἶναι αὐτοί πού τριγυρίζουν τούς δρόμους καί μαιίνουν τόν ἀέρα μέ ἀνόσιες φωνές; Ποῦ εἶναι αὐτοί πού γυροκτυποῦν καί αὐλίζουν σέ οἴκους καί τράπεζες, αὐτοί πού παρακάθηνται καί συνθορυβοῦν καί γεμίζουν τήν κοιλιά τους ἀπό τά προκείμενα μέ τύμπανα καί αὐλούς ἀκρατῶς; Ποῦ εἶναι αὐτοί πού διημερεύουν καί διανυκτερεύουν σέ συμπόσια, πού διερευνοῦν ποῦ γίνεται πότος, πού παίρνουν ὁ ἕνας τόν ἄλλον σέ μεθύσια καί στίς αἰσχουργίες πού προκαλοῦνται ἀπό τή μέθη; Ὅλα τά κακά ἔχουν φύγει, ὅλα τά ἀγαθά ἦλθαν ἀντί αὐτῶν, μόλις ἔφθασε ἡ νηστεία. Ἀντί τῶν βδελυρῶν ἀσμάτων τώρα μελωδεῖται μέ τό στόμα ἱερός ψαλμός· ἀντί τῶν ἀσέμνων γελώτων τώρα ἐπικρατοῦν σωτηριώδης κατήφεια καί δάκρυα· ἀντί τῶν ἀτάκτων δρόμων καί περιδρόμων τώρα ὑπάρχει ἕνας κοινός δρόμος πρὸς τήν ἱερά Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως δηλαδή ἡ γαστριμαργία βλαστάνει τόν πολυπληθῆ ἐσμό τῶν ἀμαρτημάτων, ἔτσι ἡ νηστεία εἶναι ρίζα ὅλων τῶν ἀρετῶν καί ἀρχή τῶν θείων ἐντολῶν.

16 Πραγματικά ἡ ἀκρασία εἶναι μαζί παλαιό καί νέο κακό, ἂν καί δέν προηγεῖται τῆς ἀντίστοιχης νηστείας οὔτε κατά χρόνο. Ἐξ αἰτίας τῆς ἀκρασίας τῶν προπατόρων στόν παράδεισο καί τῆς ἐκεῖ ὑπεροψίας ἀπό τήν προγενέστερη νηστεία εἰσῆλθε στόν κόσμο ὁ θάνατος κι' ἐβασίλευσε ἡ ἀμαρτία πού ἐπέφερε τήν καταδίκη τῆς φύσεώς μας ἀπό τοῦ Ἀδάμ μέχρι τοῦ Χριστοῦ. Ἐξ αἰτίας τῆς ἀκρασίας τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀδάμ στήν

τῶν ἐξ Ἀδὰμ ἀκрасίαν καὶ τὴν τῆς προτέρας σωφροσύνης ὑπεροψίαν ὁ κατακλυσμός ἐπῆλθε πάση τῇ γῆ. Τί γάρ φησι τῆνικαῦτα πρὸς τὸν Νῶε ὁ Θεός; «Οὐ μὴ καταμείνη τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας». Τί δὲ τῶν κατασεσαρκωμένων ἔργον, οὐ γαστριμαργία καὶ μέθη καὶ τρυφή, καὶ τὰ ἐκ τούτων κακά; Διὰ τὴν ἐν Σοδόμοις ἐξάριστον σπατάλην καὶ ἀκрасίαν οὐρανόθεν αὐτοῖς ὁ ἐμπρησμός κατηνέχθη· τοῦτο γάρ φησιν Ἰεζεκιήλ ὁ προφήτης τὸ ἀνόμημα Σοδόμων, ὅτι ἐν πλησμονῇ ἄρτων ἐσπατάλων. Ἀπὸ γὰρ τῆς σπατάλης ταύτης καὶ τὴν φύσιν ἀγνόησαντες εἰς τὰς παρὰ φύσιν ἐξωλίσθησαν μίξεις. Τί τὸν τοῦ Ἰακώβ Ἡσαῦ πρωτότοκον ὄντα τῶν πρωτοτοκίων ἐστέρησε καὶ τῆς πατρικῆς ἐξέβαλεν εὐχῆς; οὐ λαγνεΐα καὶ βρώματος παράλογος αἴτησις; Τί τοὺς υἱοὺς Ἡλεὶ τοῦ ἀρχιερέως θανάτῳ κατεδίκασε καὶ συναπορρῆξαι τοῦτον βιαίως τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου τῶν παιδῶν τὴν ζωὴν ἐποίησε, μὴ μετ' ἐπιμελείας τούτους παιδεύοντα τῆς προσηκούσης; οὐχ ἢ τῶν κρεῶν ἐκ τῶν λεβήτων οὐ κατὰ καιρὸν ἀφαίρεσις καὶ χρῆσις; Ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν Ἑβραίων ἅπαν γένος, ὅτε Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὑπὲρ αὐτῶν ἐνήστευε, καθ' ἑαυτῶν ἄει τρυφῶντες, φαγόντες καὶ πιόντες ἀνέστησαν παίζειν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τὸ παίγνιον αὐτοῖς εἰδώλου ἦν προσκύνησις· τότε γὰρ ἐνηργήθη αὐτοῖς τὰ τῆς μοσχοποιΐας.

17 Οὕτως οὐ μόνης ἀμαρτίας, ἀλλὰ καὶ ἀσεβείας ἢ τρυφή παραιτία. Οὐκοῦν καὶ ἢ νηστεΐα καὶ ἢ ἐγκράτεια, οὐ πρὸς ἀρετὴν μόνον

οίκουμένη μας καί τῆς ὑπεροψίας ἀπό τήν προηγούμενη σοφροσύνη ἐπῆλθε σ' ὅλη τή γῆ ὁ κατακλυσμός· διότι τί λέγει τότε πρὸς τόν Νῶε ὁ Θεός; «Δέν θά παραμείνη τό πνεῦμα μου σ' αὐτούς τούς ἀνθρώπους, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι εἶναι σάρκες»⁵. Ποιό δέ εἶναι τό ἔργο τῶν κατασαρκωμένων; Δέν εἶναι ἡ γαστριμαργία καί μέθη καί τρυφή καί τά κακά πού προέρχονται ἀπό αὐτά; Ἐξ αἰτίας τῆς ἀνοσίας σπατάλης καί ἀκρασίας στά Σόδομα ἔπυρε σ' αὐτούς ἀπό τόν οὐρανό ὁ ἐμπρησμός· τοῦτο πραγματικά, λέγει ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ, ἦταν τό ἀνόμημα τῶν Σοδόμων, ὅτι ἐσπαταλοῦσαν πλῆθος τροφῶν⁶. Ἔχοντας ἀγνοήσει τήν φύσι λόγω αὐτῆς τῆς σπατάλης ἐγλύστρησαν στίς παρά φύσι μίξεις. Τί εἶναι αὐτό πού ἐστέρησε τόν πρωτότοκο υἱό τοῦ Ἰακώβ τῶν πρωτοτοκίων καί τόν ἐξέβαλε ἀπό τήν πατρική εὐχή; Δέν εἶναι ἡ λαγνεΐα καί ἡ παράλογη ἀπαίτησις τροφῶν; Τί εἶναι αὐτό πού κατεδίκασε σέ θάνατο τούς υἱούς τοῦ ἀρχιερέως Ἡλεί καί τόν ἔκανε νά χάσῃ τή ζωή του βιαίως μαζί μέ τήν ἀγγελία τοῦ θανάτου τῶν παιδιῶν του, τά ὅποια δέν ἐξεπαίδευσε μέ τήν προσήκουσα ἐπιμέλεια; Δέν εἶναι ἡ ἀκαιρῆ ἀφαίρεσις τῶν κρεάτων ἀπό τούς λέβητες καί χρησιμοποίησις των; Ἀλλά καί ὅλο τό γένος τῶν Ἑβραίων, ὅταν ὁ Μωυσῆς ἐνήστευε γιά χάρι τους ἐπάνω στό ὄρος, διασκεδάζοντας σέ βάρος ἑαυτῶν, τρώγοντας καί πίνοντας, ἄρχισαν νά παίζουν, κατά τό γεγραμμένο⁷, καί τό παιγνίδι τους ἦταν ἡ προσκύνησις εἰδώλου· διότι τότε συνέβη σ' αὐτούς ἡ κατασκευή τοῦ μύσχου.

17 Ἔτσι ἡ τρυφή δέν εἶναι αἷτιο μόνο τῆς ἀμαρτίας, ἀλλά καί

6. Ἰεζ. 16,49.

7. Ἐξ. 32,6.

ἀλλὰ καὶ πρὸς θεοσέβειαν λυσιτελοῦσι. Δεῖ γὰρ προσεῖναι τῇ νηστείᾳ τὴν ἐγκράτειαν· διατί; ὅτι καὶ ὁ τῶν εὐτελῶν βρωμάτων κόρος κωλύει τὸ καθάρσιον πένθος καὶ τὴν κατὰ Θεὸν ἐν τῇ ψυχῇ λύπην καὶ τὴν κατάνυξιν, ἣτις ἀμεταμέλητον μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν κατεργάζεται· ἄνευ γὰρ συντετριμμένης καρδίας οὐκ ἔστιν ἀληθῶς ἐπιλαβέσθαι τῆς μετανοίας. Συντρίβει δὲ τὴν καρδίαν καὶ πενθεῖν ποεῖ τὰς οἰκείας ἀμαρτίας ἢ τῆς τρυφῆς καὶ τοῦ ὕπνου καὶ τῶν αἰσθήσεων κατὰ Θεὸν συστολῇ.

18 Καθάπερ οὖν ὁ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ πλούσιος ἐκεῖνος, εἰπὼν ἑαυτῷ, «φάγε, πίε, εὐφραίνου», ἄξιον ἑαυτὸν ὁ ἄθλιος ἐποίησε τῆς αἰωνίου φλογός, ἀνάξιον δὲ καὶ τῆς παρούσης ζωῆς, οὕτως ἡμεῖς, ἀδελφοί, ἀντιστρόφως εἰπώμεν ἡμῖν αὐτοῖς ἐγκρατεῦσθαι καὶ νηστεῦειν, ἐγρηγορέναι τε καὶ συστέλλεσθαι, καὶ ταπεινοῦσθαι καὶ κακοπαθεῖν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν· οὕτω γὰρ καὶ τὴν παροῦσαν ζωὴν καλῶς καὶ θεοφιλῶς διανύσομεν, καὶ τὴν αἰώνιον εὐζωΐαν κληρονομήσομεν.

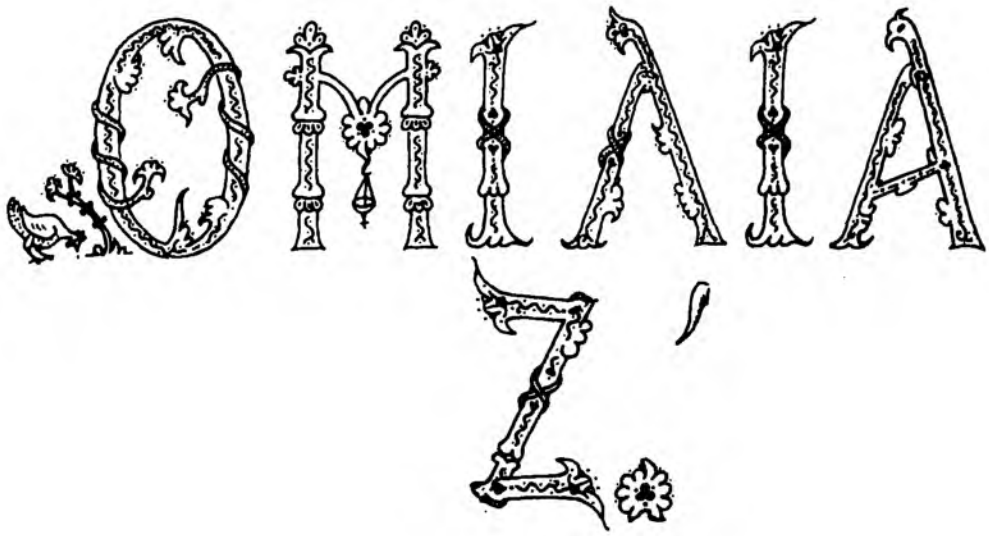
19 Ἦς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἄει καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

τῆς ἄσεβείας. Ἐπομένως καί ἡ νηστεία καί ἡ ἐγκράτεια συντελοῦν ὄχι μόνο πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ καί πρὸς τὴν θεοσέβεια. Διότι πρέπει νὰ ὑπάρχη μαζί μέ τὴν νηστεία ἡ ἐγκράτεια. Γιατί; Διότι καί ὁ κόρος τῶν εὐτελῶν τροφῶν ἐμποδίζει τό καθάρσιο πένθος καί τὴν κατά Θεοῦ λύπη στήν ψυχὴ καί τὴν κατάνυξι, ἡ ὁποία κατεργάζεται τὴν σταθερὴν μετάνοια γιὰ τὴν σωτηρία· διότι χωρὶς συντετριμμένη καρδιά δέν εἶναι δυνατό νὰ ἐπιληφθῆ κανεὶς ἀληθῶς τῆς μετανοίας. Συντρίβει δέ τὴν καρδιά καί τὴν φέρει νὰ πενθῆ τίς ἁμαρτίες τῆς ἡ κατὰ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ μείωσις τῆς τροφῆς καί τοῦ ὕπνου καί τῶν αἰσθήσεων.

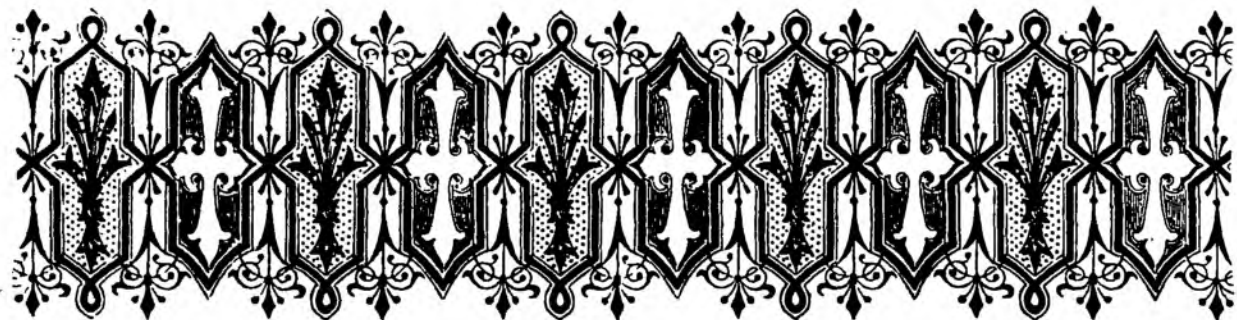
18 Ὅπως λοιπόν ὁ πλούσιος ἐκεῖνος στό εὐαγγέλιο, λέγοντας στόν ἑαυτό του, φάγε, πῖε, εὐφραίνου, κατέστησε τόν ἑαυτό του ὁ ἄθλιος ἄξιο τῆς αἰωνίας φλόγας, ἀνάξιον δέ καί τῆς παρουσίας ζωῆς, ἔτσι ἐμεῖς, ἀδελφοί, ἅς εἰποῦμε ἀντιστρόφως στοὺς ἑαυτοὺς μας νὰ ἐγκρατευώμαστε καί νὰ νηστεύωμε, νὰ γρηγοροῦμε καί νὰ συμμαζευώμαστε, νὰ ταπεινωνώμαστε καί νὰ κακοπαθοῦμε χάρι τῆς σωτηρίας μας· διότι ἔτσι καί τὴν παροῦσα ζωὴ θά διανύσωμε καλῶς καί θεοφιλῶς καί τὴν αἰωνία εὐζωία θά κληρονομήσωμε.

19 Αὐτὴν εἶθε νὰ ἐπιτύχωμε ὅλοι ἐμεῖς μέ τὴν χάρι καί φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ στόν ὁποῖο πρέπει δόξα, κράτος, τιμὴ καί προσκύνησις μαζί μέ τόν ἄναρχο Πατέρα του καί τό ζωοποιό Πνεῦμα, τώρα καί πάντοτε, καί στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

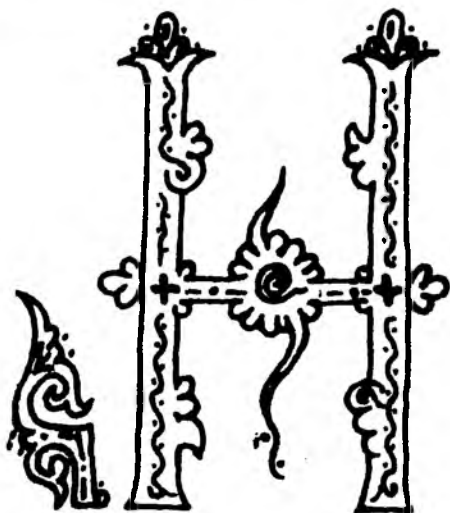
ΕΤΕΡΑ ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ Ζ'

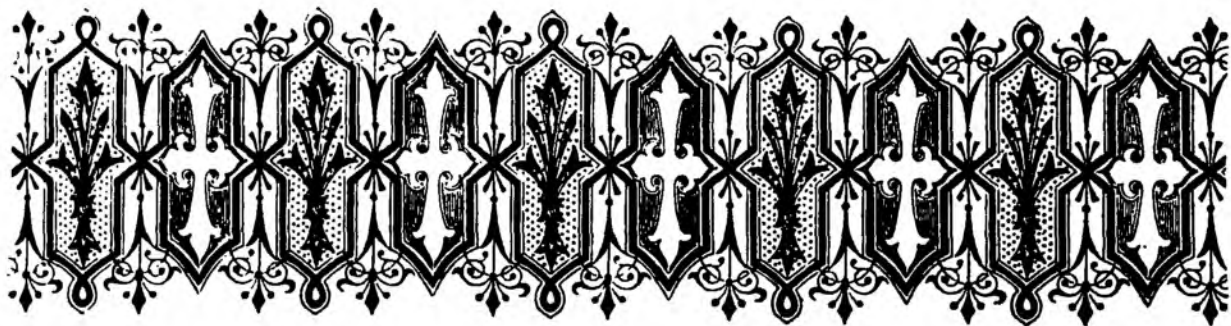
ΕΤΕΡΑ ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

1

δὺ μὲν ὀφθαλμοῖς θέαμα γαληνιῶσα θάλασσα καὶ φωτὶ φαιδρῶ λαμπομένη καὶ λαμπρνομένη καὶ τῷ λείῳ τῆς ἐπιφανείας πρὸς τὴν αὐγὴν ἀντιλάμπουσα. Πολλῶ δὲ τερπνότερον, οὐχ ὄραν μόνον, ἀλλὰ καὶ προσλαλεῖν Ἐκκλησίᾳ κατὰ Θεὸν ἠθροισμένη, θορύβων ἀπηλλαγμένη καὶ τῷ θείῳ φωτὶ μυστικῶς κατα-

λαμπομένη καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν αὐγὴν ἀνεπτερωμένη καὶ χεῖρας ἀνατεταμένη καὶ ὀφθαλμοὺς αἰσθησὶν τε πᾶσαν καὶ τὴν διάνοιαν. Ἐπειδὴ μοι τοίνυν ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις ταύτην σήμερον ἐχαρίσατο τὴν ἐπέραστον θεάν καὶ πάρεστε πάντες ὑμεῖς συνδιανυκτερεύ-

ΟΜΙΛΙΑ 7

ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ ΑΛΛΗ

ἵναι γλυκύ σιτούς ὀφθαλμοὺς θέαμα ἢ γαληνιαία θάλασσα πού καταλάμπεται καί λαμπρύνεται μέ φαιδρό φῶς καί ἀντιλάμπει πρὸς τὴν αὐγή μέ τή λεία της ἐπιφάνεια. Πολύ τερπνότερο ὅμως εἶναι ὄχι μόνο τό νά βλέπη κανεῖς, ἀλλά καί νά ὁμιλῇ σ' ἐκκλησία συναθροισμένη κατὰ Θεόν, ἀπηλλομένη ἀπό θορύβους καί καταλαμπομένη μυστικῶς ἀπό τό θεῖο φῶς, ἀναπτερωμένη πρὸς τὴν ἀπό ἐκεῖ αὐγή μέ ἀπλωμένα τά χέρια καί τοὺς ὀφθαλμοὺς καί ὄλη τὴν αἴσθησι καί τὴ διάνοια. Ἐπειδὴ λοιπόν ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος μου ἐχάρισε σήμε-

οντες και συνδιημερεύοντες εν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ, και τῇ κατ' αὐτὸν νῦν ὑμῶν ἀνελλιπειῖ προσεδρεῖα πάρεστιν ὄραν ὑμᾶς καθάπερ ὑπερκόσμιά τινα δένδρα παρὰ τὰς διεξόδους πεφυτευμένα τῶν ὑδάτων τοῦ Πνεύματος, φέρε και αὐτὸς συνεργήσω πρὸς δύναμιν ταῖς ἐκεῖθεν ἀρδεΐαις, και καθάπερ ὑμεῖς ταῖς ὀρθριναῖς τὰς ἡμερινὰς εὐχάς, οὕτω και ἡμεῖς, καθ' ὅσον ὁ καιρὸς παρέχει, τῇ πρωῒνῃ τὴν ἔσπερινὴν προσαποτίσωμεν διδασκαλίαν, τὰς μηχανὰς ὑμῖν ἐμφανέστερον ὑποδεικνῦντες, δι' ὧν οὐ τὴν νηστείαν μόνον, ἀλλὰ και τὴν προσευχὴν ἡμῶν ὁ πολέμιος τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐπιχειρεῖ παντοδαπῶς ἀχρειοῦν.

2 Ἔστιν οὖν, ἀδελφοί, και ἄλλη πλησμονὴ και μέθη πονηρά, ἣτις οὐκ ἀπὸ τῶν βρωμάτων οὐδὲ ἀπὸ τῶν πομάτων γίνεται και τῆς ἐν τούτοις τρυφῆς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς εἰς τὸν πλησίον ὀργῆς και τοῦ μίσους και τῆς μνησικακίας, και τῶν ἀπὸ τούτων τικτομένων κακῶν· περὶ ὧν και ὁ Μωϋσῆς ἐν τῇ ᾠδῇ φησι, «θυμὸς δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν, και θυμὸς ἀσπίδων ἀνίατος». Δι' αὐτὸ ὁ προφήτης Ἡσαΐας φησὶν, «οὐαὶ οἱ μεθύοντες ἄνευ οἴνου»· και πάλιν ὁ αὐτὸς παραγγέλλει λέγων, «μὴ εἰς μάχας νηστεύετε». Ἀλλὰ και πρὸς τοὺς οὕτω νηστεύοντας ὡς ἀπὸ τοῦ Κυρίου φησὶν, «ἐὰν κάμψης ὡς κρίκον τὸν τράχηλόν σου, οὐδ' οὕτω καλέσετε νηστείαν δεκτὴν, και ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν ὑμῶν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν», και «ὅταν ἐκτείνετε τὰς χεῖρας ὑμῶν πρὸς με, ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀφ' ὑμῶν».

3 Ταύτην οὖν τὴν ἀπὸ τοῦ μίσους μέθην, τὴν παντὸς μᾶλλον τῆς θείας ἀποστροφῆς αἰτίαν, ἐμποιεῖν ὁ διάβολος ἐπιχειρεῖ τοῖς προσευχομένοις τε και νηστεύουσι και τῶν αἰτιαμάτων ὑποβάλλει τὴν

ρα αὐτήν τήν ἐπέραστη θεά καί ὄλοι ἐσεῖς παρευρίσκεσθε μαζί νύκτα καί ἡμέρα στόν ναό τοῦ Θεοῦ καί μέ τήν ἀνελλιπῆ σας τώρα προσέλευσι σ' αὐτόν εἶναι δυνατό νά σᾶς βλέπη κανεῖς σάν ὑπερκόσμια δένδρα φυτευμένα δίπλα στ' αὐλάκια τῶν ὑδάτων τοῦ Πνεύματος, ἄς συνεργήσω κι' ἐγώ κατά δύναμι στά ἀπό ἐκεῖνα ποτίσματα· καί ὅπως ἐσεῖς στίς ὀρθρινές προσθέσατε τίς ἡμερινές εὐχές, ἔτσι κι' ἐμεῖς ὅσο μᾶς ἐπιτρέπει ὁ καιρός, στήν πρωϊνή διδασκαλία θά προσθέσωμε τήν ἑσπερινή, ὑποδεικνύοντας σαφέστερα τίς μηχανές, διά τῶν ὁποίων ὁ πολέμιος τῆς σωτηρίας μας ἐπιχειρεῖ ποικιλοτρόπως ν' ἀχρειώσῃ ὄχι μόνο τή νηστεία, ἀλλά καί τήν προσευχή μας.

2 Ὑπάρχει λοιπόν, ἀδελφοί, κι' ἄλλη χορτασιά καί μέθη πονηρά, πού δέν προέρχεται ἀπό τά φαγητά οὔτε τά ποτά κι' ἀπό τήν ἀπόλαυση τούτων, ἀλλά ἀπό τήν ὀργή καί τό μίσος πρὸς τόν πλησίον καί τήν μνησικακία, καθὼς καί ἀπό τά κακά πού γεννῶνται ἀπό αὐτά, γιά τά ὁποῖα λέγει ὁ Μωϋσῆς στήν ὠδή, «τό κρασί τους εἶναι θυμός δρακόντων καί θυμός ἀσπίδων ἀνιάτος»¹. Γι' αὐτά καί ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγει, «ἀλλοίμονο σ' αὐτούς πού μεθοῦν χωρίς κρασί»². καί πάλι ὁ ἴδιος παρα, «μή νηστεύετε γιά μάχεσ»³. Ἀλλά καί πρὸς αὐτούς πού νηστεύουν ἔτσι λέγει σάν ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου, «ἂν κάμψῃς τόν λαιμό σου σάν κρίκο, καί πάλι δέν θά θεωρήσετε τοῦτο νηστεία ἀποδεκτή»⁴, καί «ὅταν ἐκτείνετε τά χέρια σας πρὸς ἐμέ, θ' ἀποστρέψω τούς ὀφθαλμούς μου ἀπό σᾶς»⁵.

3 Αὐτήν λοιπόν τήν ἀπό τό μίσος μέθη, τήν περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλο αἰτία τῆς θείας ἀποστροφῆς, ἐπιχειρεῖ ὁ διάβολος νά ἐμβάλῃ στούς προσευχομένους καί νηστεύοντας, ὑποβάλλει τή

2. Ἦσ. 20,1.

3. Ἦσ. 58,3.

4. Ἦσ. 58,5.

5. Ἦσ. 1,15.

μνήμην καὶ τοὺς λογισμοὺς κινεῖ πρὸς μνησικακίαν καὶ πρὸς καταλαλιὰν ὀξύνει τὴν γλῶσσαν, τοιούτους εἶναι παρασκευάζων, οἷον ὁ Δαβὶδ ὑπογράφει τὸν ἐν κακίᾳ εὐχόμενον, λέγων, «ἀνομίαν ὄλην τὴν ἡμέραν ἐλογίσατο, ἢ γλῶσσα αὐτοῦ ὡσεὶ ξυρὸν ἠκονημένον», καὶ ἀφ' ὧν ρυσθῆναι προσεύχεται πρὸς τὸν Θεόν, λέγων, «ἐξελοῦ με, Κύριε, ἐξ ἀνθρώπου πονηροῦ, ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου ρῦσαί με· οἵτινες ἠκόνησαν τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ὡσεὶ ὄφρα, ἰδὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν».

- 4 Ἄλλ' ἡμεῖς, ἀδελφοί, ἐν τῷ καιρῷ τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς ἀφῶμεν ἐκ ψυχῆς, παρακαλῶ, εἴ τί ποτε κατὰ τινος, ἢ ἀληθῶς ἔχομεν ἢ νομίζομεν ἔχειν, καὶ τῆς ἀγάπης ὄλοι γενώμεθα, κατανοοῦντες μᾶλλον ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων, καὶ ὑπὲρ ἀλλήλων λέγοντές τε καὶ ἐν ἑαυτοῖς λογιζόμενοι καὶ διανοούμενοι καλὰ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἵνα νηστεύωμεν τὴν ἐπαινητὴν νηστείαν καὶ ἄμωμον καὶ τὰ κατ' αὐτὴν αἰτήματα ἡμῶν πρὸς τὸν Θεὸν εὐπρόσδεκτα γένηται καὶ ὡς πατέρα τοῦτον κατὰ χάριν πρεπόντως ἐπικαλώμεθα καὶ πρὸς αὐτὸν μετὰ παρρησίας λέγειν ἔχωμεν· «Πάτερ, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν».

- 5 Ἄλλη πάλιν τῇ παρ' ἡμῶν προσευχῇ καὶ τῇ νηστείᾳ παρὰ τοῦ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐπιβουλεύοντος ἀχρεΐωσις ἢ οἴησις ἐπιγίνεται, ἦν καὶ ὁ Φαρισαῖος ἐκεῖνος ἔχων, νηστεύων καὶ προσευξάμενος, ἀπέμφθη κενός. Ἄλλ' ἡμεῖς εἰδότες, ὅτι ἀκάθαρτος καὶ ἀπρόσδεκτος παρὰ Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος, καὶ πολλῶν καὶ μεγάλων ὄντας

μνήμη τῶν πταισμάτων, κινεῖ τούς λογισμούς πρὸς μνησικακία καὶ ὀξύνει τὴν γλῶσσα πρὸς καταλαλιά. Τούς προετοιμάζει νὰ εἶναι τέτοιοι, ὅπως περιγράφει ὁ Δαβίδ τὸν προσευχόμενο σὲ κακία, ὅταν λέγη, «ὄλη τὴν ἡμέρα ἐσυλλογίσθηκε ἀνομίες, ἡ γλῶσσα του ἦταν σάν ἀκονισμένο ξυράφι»⁶, καὶ ὅταν προσεύχεται πρὸς τὸν Θεὸ μετὰ λόγια, «ἀπάλλαξέ με, Κύριε, ἀπὸ ἀνθρωπο πονηρό, λύτρωσέ με ἀπὸ ἀνδρα ἄδικο, πού ἀκόνισαν τὴ γλῶσσα τους σάν φιδιοῦ, πού ἔχουν δηλητήριο ἀσπίδων κάτω ἀπὸ τὰ χεῖλη τους»⁷.

- 4 Ἄλλ' ἐμεῖς, ἀδελφοί, τὸν καιρὸ τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς ἅς ἀφήσωμε ἀπὸ τὴν ψυχὴ μας, ἂν ἀληθινὰ ἔχωμε ἢ νομίζωμε ὅτι ἔχωμε κάτι ἐναντίον κάποιου, καὶ ἅς δοθοῦμε ὅλοι στὴν ἀγάπη, κατανοώντας καλύτερα ὁ ἓνας τὸν ἄλλον στὴν ἔξαρσι τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀγαθοεργίας, ὁμιλώντας ὁ ἓνας ὑπὲρ τοῦ ἄλλου, συλλογιζόμενοι καὶ σκεπτόμενοι μέσα μας καλὰ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ νηστεύωμε τὴν ἐπαινητὴ καὶ ἄψογη νηστεία καὶ τὰ αἰτήματά μας κατ' αὐτὴν πρὸς τὸν Θεὸ νὰ γίνουν εὐπρόσδεκτα, νὰ τὸν ἐπικαλούμαστε ὅπως πρέπει ὡς Πατέρα κατὰ χάρι καὶ νὰ μποροῦμε νὰ λέγωμε πρὸς αὐτὸν μετὰ παρρησία· «Πάτερ, ἄφησέ μας τίς ὀφειλές μας, ὅπως κι' ἐμεῖς τίς ἀφήνομε στοὺς ὀφειλέτες μας».
- 5 Ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἀχρεΐωσις πάλι πού ἐμβάλλεται στὶς ψυχές μας κατὰ τὴν προσευχὴ καὶ νηστεία μας ἀπὸ τὸν ἐπιβουλεύοντα, ἢ οἷησις, τὴν ὁποία ἔχοντας ὁ Φαρισαῖος ἐκεῖνος, πού ἐνήστευε καὶ προσευχήθηκε, ἀποπέμφθηκε ἀδειανός. Ἀλλὰ ἐμεῖς, γνωρίζοντας ὅτι κάθε ὑπερήφανος εἶναι ἀκάθαρτος καὶ ἀπρόσδεκτος ἀπὸ τὸν Κύριο, καὶ ἀναγνωρίζοντας ὅτι εἴμαστε

7. Ψαλμ. 139,1.

ὀφειλέτας ἡμᾶς αὐτοὺς τῷ Θεῷ καὶ τῆς ὀφειλῆς ὀλίγον ἀποδιδόντας ἐξεπιστάμενοι, τῶν μὲν ὀπισθεν ὡς μηδὲν ἐπιλανθανώμεθα, πρὸς δὲ τὰ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι, νηστεύομεν καὶ προσευχόμεθα μετὰ συντετριμμένης καρδίας καὶ αὐτομεμψίας καὶ ταπεινώσεως, ἵνα ᾗ καθαρὰ καὶ θεάρεστος ἡμῶν ἡ νηστεία καὶ ἡ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ προσεδρία τε καὶ παράστασις.

6 Ἴτερος τοῦ πονηροῦ τρόπος, ἀκερδῆ τὸν τῆς νηστείας καὶ προσευχῆς κόπον ἡμῖν ἐργαζόμενος, τὸ πείθειν ἡμᾶς διὰ κενοδοξίαν ταῦτα καὶ μεθ' ὑποκρίσεως πράττειν. Διὸ παραγγέλλει πάλιν ὁ Κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγων· «εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ Πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ».

7 Ταῦτα δὲ φησιν, οὐ τὰς ἐν τῷ ναῷ συνάξεις καὶ προσευχὰς καὶ ψαλμωδίας παραιτεῖσθαι κελεύων· οὐ γὰρ ἂν ὁ ψαλμωδὸς προφήτης πρὸς αὐτὸν ἔλεγε, «ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε», καὶ «ἐξομολήσομαί σοι ἐν λαοῖς, Κύριε, ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι», καὶ «ἀποδώσω σοι τὰς εὐχὰς μου, ἐνώπιον τῶν φοβουμένων σε, Κύριε»· καὶ πρὸς ἡμᾶς, «ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεόν», καὶ «δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν, καὶ κλαύσωμεν ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν». Ἄλλὰ πρὸς ἑτέροις ὑψηλοτέροις ἂ νῦν ὁ καιρὸς λέγειν οὐ παρέχει χώραν, καὶ τοῦτο διδάσκων ἐστὶν ὁ Κύριος, ὅτι ἡ κατὰ μόναν ἐν τοῖς ἡμῶν οἴκοις, κὰν τοῖς κοιτῶσιν αὐτοῖς, εἰς προσευχὴν διέγερσις τὴν ἐπ' ἐκκλησίας συνίστησι πρὸς τὸν Θεόν,

8. Ματθ. 6,6.

9. Ψαλμ. 21,23.

10. Ψαλμ. 56,12.

οί ἴδιοι ὀφειλέτες πολλῶν καί μεγάλων πραγμάτων στό Θεό καί ὀλίγο ἀποδίδομε ἀπό τήν ὀφειλή, τά μέν πρός τά πίσω λησμονοῦμε σάν τίποτε, πρός τά ἐμπρός δέ ἐπεκτεινόμενοι, νηστεύομε καί προσευχόμεσθε μέ συντετριμμένη καρδιά καί αὐτομεμψία καί ταπείνωσι, γιά νά εἶναι καθαρά καί θεάρεστη ἡ νηστεία μας καί ἡ παραμονή καί παρουσία στό ναό τοῦ Θεοῦ.

6 Ἄλλος τρόπος τοῦ πονηροῦ, πού καθιστᾷ ἀνωφελῆ τόν κόπο τῆς νηστείας καί προσευχῆς, εἶναι τό νά μᾶς πείθῃ νά τά πράττωμε γιά κενοδοξία καί μέ ὑπόκρισι. Γι' αὐτό παραγγέλλει πάλι ὁ Κύριος στό εὐαγγέλιο λέγοντας: «εἴσελθε στό ἰδιαίτερο σου καί, κλείνοντας τήν θύρα σου, προσευχήσου στόν Πατέρα σου, πού ἐνεργεῖ στά κρυφά· καί ὁ Πατέρας σου πού βλέπει στά κρυφά, θά σοῦ τό ἀποδώσῃ στά φανερά»⁸.

7 Τά λέγει δέ αὐτά ὄχι γιά νά παραγγεῖλῃ νά ἐγκαταλείψωμε τίς συνάξεις καί προσευχές καί ψαλμωδίες στό ναό· διότι τότε δέν θά ἔλεγε πρός αὐτόν ὁ ψαλμωδός προφήτης, «μέσα στήν ἐκκλησία θά σέ ὑμνήσω»⁹, «θά σέ δοξολογήσω, Κύριε, ἀνάμεσα σέ λαούς, θά σέ δοξολογήσω ἀνάμεσα στά ἔθνη»¹⁰, καί «θά σοῦ προσφέρω τίς εὐχές μου ἐνώπιον τῶν σεβομένων σε, Κύριε»¹¹· καί πρός ἐμᾶς, «εὐλογεῖτε τόν Θεό σ' ἐκκλησίες»¹² καί «ἐμπρός ἄς προσκυνήσωμε καί ἄς προσπέσωμε καί ἄς κλαύσωμε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ μας»¹³. Ἀλλά ἐκτός ἀπό ἄλλα ὑψηλότερα, πού δέν ἐπιτρέπει ὁ καιρός νά τά εἰποῦμε τώρα, ὁ Κύριος διδάσκει καί τοῦτο, ὅτι ἡ παραίνεσις γιά ἰδιαίτερη προσευχή μας στούς οἴκους, καί στούς κοιτῶνες ἀκόμη, ἐνισχύει

11. Ψαλμ. 21,27.

12. Ψαλμ. 67,28.

13. Ψαλμ. 94,6.

καὶ ἡ ἔνδον κατὰ διάνοιαν τὴν διὰ τῶν χειλέων· ὁ γὰρ τότε μόνον προσεύχεσθαι βουλόμενος, ἡνίκ' ἂν εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ ναὸν παραγένηται, οἴκοι δὲ κὰν ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς ἀγοραῖς μηδεμίαν φροντίδα προσευχῆς ποιούμενος, οὐδ' ἡνίκα πάρεστι τῷ τοῦ Θεοῦ ναῷ ἀληθῶς ὑπάρχει προσευχόμενος.

8 Ταῦτα δείκνυσι καὶ ὁ μετὰ τὸ εἰπεῖν, «έτοιμη ἡ καρδία μου ὁ Θεός», ἐπενεγκών, «ἄσομαι καὶ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ μου», καὶ ἀλλαχοῦ· «εἰ ἐμνημόνευόν σου ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου, ἐν τοῖς ὄρθροις ἐμελέτων εἰς σέ». Ἄλλὰ καὶ «ὅταν νηστεύητε», φησί, «μὴ γίνεσθε ὡσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν· σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψον, ὅπως μὴ φανῆς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ Πατὴρ σου ὁ βλέπων σε ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερωῷ».

9 Βαβαὶ τῆς ἀνεικάστου φιλανθρωπίας! Τὴν γὰρ ἐπὶ τῆς μελλούσης κρίσεως ἐσομένην διάκρισίν τε καὶ ἀπόφασιν αὐτοῦ, διὰ τῶν ρημάτων τούτων ἀρτίως ἡμῖν ὁ Κύριος ἐφάνερωσεν, ἵν' ἡμεῖς τῆς κρείττονος ψήφου τε καὶ μοίρας ἐντεῦθεν ἐπιλαβώμεθα. Πρὸς μὲν γὰρ τοὺς κατὰ κενοδοξίαν καὶ μὴ κατ' αὐτὸν ζῶντας ἐρεῖ τότε πάντως τοῖς νῦν εἰρημένοις ἀκολούθως· ἀπελάβετε τὸν μισθὸν ὑμῶν ἐν τῇ ζωῇ ὑμῶν, ὡς καὶ ὁ Ἀβραὰμ πρὸς τὸν ἐν τῇ φλογὶ πλούσιον ἐκεῖ-

14. Ψαλμ. 56,10.

15. Ψαλμ. 62,7.

τήν προσευχή πρὸς τὸν Θεὸ στὴν ἐκκλησία, καὶ ἡ ἐσωτερικὴ κατὰ τὴ διάνοια ἐνισχύει τὴν διὰ τῶν χειλέων. Διότι ἐκεῖνος πού θέλει νὰ προσεύχεται τότε μόνο, ὅταν ἔλθῃ στὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ, δὲν φροντίζει δὲ καθόλου γιὰ τὴν προσευχὴ στὸν οἶκο καὶ στοὺς δρόμους καὶ στὶς ἀγορὲς, στὴν πραγματικότητα δὲν προσεύχεται οὔτε ὅταν εὐρίσκεται στὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ.

8 Αὐτὰ δεικνύει κι' ἐκεῖνος πού μετὰ τὸ «ἔτοιμη εἶναι ἡ καρδιά μου, Θεέ», προσέθεσε, «θά μελωδήσω καὶ θά ψάλω κατὰ τὴν δόξα μου»¹⁴, καὶ ἀλλοῦ· «ἐνῶ σ' ἐμνημόνευα στὸ στρῶμα μου, στὸν ὄρθρο σέ διαλογιζόμουν»¹⁵. Ἀλλά καὶ «ὅταν νηστεύετε», λέγει, «μὴ γίνεσθε σάν οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί· διότι αὐτοὶ ἀσχημίζουν τὰ πρόσωπά τους γιὰ νὰ φανοῦν στοὺς ἀνθρώπους ὅτι νηστεύουν· ἀληθινὰ σᾶς λέγω ὅτι ἔχουν λάβει ἔτσι τὸν μισθὸ τους· ἐσύ, ὅταν νηστεύῃς, νὰ ἀλείψῃς τὴν κεφαλὴ σου καὶ νὰ νίψῃς τὸ πρόσωπό σου, γιὰ νὰ μὴ φανῆς ὅτι νηστεύεις στοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ στὸν Πατέρα σου πού ἐνεργεῖ στὰ κρυφά, καὶ ὁ Πατέρας σου πού σέ βλέπει στὰ κρυφά θά σοῦ ἀποδώσῃ στὰ φανερά»¹⁶.

9 Πόσο ἀπερίγραπτη εἶναι ἡ φιλανθρωπία σου! Διότι μέ τὰ λόγια αὐτὰ τώρα ὁ Κύριος μᾶς ἐφάνέρωσε τὴν διάκρισι καὶ ἀπόφασί του πού θά ἐκδηλωθῇ κατὰ τὴν μέλλουσα κρίσι, γιὰ νὰ ἀποκτήσωμε ἀπὸ τώρα ἐμεῖς τὴν κερδισμένη ψῆφο καὶ μοῖρα. Πραγματικά πρὸς ἐκείνους πού ζοῦν κατὰ τὴν κενοδοξία καὶ ὄχι κατ' αὐτὸν θά εἶπῃ τότε ὅπωςδῆποτε ὁ Κύριος σύμφωνα μέ τὰ τώρα λεχθέντα· ἐπήρατε τὸ μισθὸ σας στὴ διάρκεια τῆς ζωῆς σας, ὅπως ἔλεγε ὁ Ἀβραάμ πρὸς τὸν πλούσιο ἐκεῖνον τῆς παραβολῆς πού εὐρίσκόταν στὴν φλόγα· «ἐπῆρες τὰ ἀγαθὰ σου στὴ

16. Ματθ. 6,16.

νον ἔλεγεν· «ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου». Τοῖς δὲ πρὸς αὐτὸν βλέπουσιν ἐν τῷ πρὸς ἀρετὴν ἀσκεῖν ἀποδώσει ἐν τῷ φανερωῶ», φησί, τουτέστιν ἐν τῷ παγκοσμίῳ ἐκείνῳ θεάτρῳ εὐλογίαν καὶ κληρονομίαν καὶ τρυφὴν ἀντιδώσει καὶ ἀπόλαυσιν ἀκήρατον καὶ διαιωνίζουσιν· ἧς μηδένα θέλων ἀποτυχεῖν ὁ θέλων πάντας σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, φανεροῖ νῦν, ὡς ἔφην, τὴν ἀδέκαστον ταύτην καὶ ἀμετάθετον ψῆφον, υἱοὺς εἶναι Θεοῦ μόνους ἐνταῦθα δεικνὺς τοὺς τῆς ἀνθρωπίνης δόξης ὑπερορῶντας.

10 Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸν λόγον ἐνικῶς προήγαγεν ἐπ' ἀμφοτέρων, εἰπὼν· «ὁ Πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερωῶ»· ἵνα τοὺς μὲν καταφρονητὰς τῆς κενῆς καὶ ἀνθρωπίνης δόξης υἱοποιητοὺς τε καὶ συγκληρονόμους καὶ δείξῃ καὶ ποιήσῃ ἑαυτῷ· τοὺς δὲ μὴ τοιούτους ἐκβάλλῃ τῆς υἱοθεσίας, εἰ μὴ μεταμεληθεῖεν. Τοιαῦτα δὲ φησιν ὁ Κύριος, ἵνα μὴ πρὸς τοὺς τῶν ἀνθρώπων ὀφθαλμοὺς ὄρῶντες οἱ προσευχόμενοι καὶ οἱ νηστεύοντες, παρ' ὧν οὐδὲν ἐπὶ τούτοις ὄφελος, τὸν μὲν τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς κόπον ὑπομένωμεν, τοῦ δὲ μισθοῦ στερώμεθα. Ἀλείφειν δὲ τὴν κεφαλὴν φησι καὶ νίπτειν τὸ πρόσωπον, τουτέστι μὴ ὠχριαῖν ἐπιτηδεύειν, μηδὲ αὐχμηρὰν εἶναι καὶ κατάξηρον τὴν κεφαλὴν, ὡς ἐξ ἐπιτεταμένης νηστείας καὶ τῆς ἐπὶ τὸ σῶμα καταφρονήσεως δοκεῖν τοιαῦτα παθεῖν, καὶ οὕτω τὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον θηρᾶσθαι· τοιαῦτα γὰρ φανητιῶντες ἐποίουν οἱ Φαρισαῖοι, διὸ καὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ἐκκλησίας δικαίως ἠλλοτριώθησαν, οἷς ἡμᾶς ἀφομοιοῦσθαι καθάπαξ ἀπαγορεύει ὁ Κύριος.

ζωή σου»¹⁷. Σ' αὐτούς δέ πού μέ τήν ἄσκησι τῆς ἀρετῆς προσβλέπουν πρὸς αὐτόν θ' ἀποδώση στά φανερά, λέγει, δηλαδή στό παγκόσμιο ἐκεῖνο θέατρο θ' ἀνταποδώση εὐλογία, κληρονομία, τρυφή καί ἀπόλαυσι ἀγνή καί αἰωνία. Αὐτός πού θέλει νά σωθοῦν ὄλοι καί νά ἔλθουν σ' ἐπίγνωσι τῆς ἀληθείας, μή ἐπιθυμώντας νά ἀστοχήση κανεῖς ἀπό αὐτήν τήν κληρονομία, φανερώνει τώρα, ὅπως εἶπα, αὐτήν τήν ἀδέκαστη καί ἀμετάκλητη ἀπόφασι, δεικνύοντας ἐδῶ ὅτι υἱοὶ Θεοῦ εἶναι μόνο ὅσοι περιφρονοῦν τήν ἀνθρώπινη δόξα.

- 10** Γι' αὐτό καί γιά τούς δύο ἐχρησιμοποίησε τόν λόγο στόν ἐνικό, λέγοντας· «ὁ Πατέρας σου πού βλέπει στά κρυφά, θά σοῦ ἀποδώση στά φανερά», ἔτσι ὥστε τούς μέν καταφρονητάς τῆς ἀνθρωπίνης δόξας νά καταστήση καί δείξη υἱοποιητούς καί συγκληρονόμους του, τούς ἄλλους δέ νά ἐκβάλῃ ἀπό τήν υἱοθεσία, ἄν δέν μεταμεληθοῦν. Λέγει δέ αὐτά τά πράγματα ὁ Κύριος, γιά νά μή ἀποβλέπουμε πρὸς τοὺς ὀφθαλμούς τῶν ἀνθρώπων οἱ προσευχόμενοι καί νηστεύοντες, ἀπό τοὺς ὁποίους δέν ὑπάρχει κανένα ὄφελος γι' αὐτά, καί ἔτσι, ἐνῶ ὑπομένομε τόν κόπο τῆς νηστείας καί τῆς προσευχῆς, νά στερηθοῦμε τοῦ μισθοῦ. Λέγει δέ νά ἀλείφωμε τήν κεφαλή μέ ἀρώματα καί νά νίπτωμε τό πρόσωπο, δηλαδή νά μή προκαλοῦμε τεχνητή ὠχρότητα οὔτε νά ἔχωμε στεγνή καί κατάξηρη τήν κεφαλή, ὥστε νά φαίνεται ὅτι ἐπάθαμε τοῦτο ἀπό τήν ἐπιτεταμένη νηστεία καί τήν καταφρόνησι πρὸς τό σῶμα κι' ἔτσι νά ἐπιδιώκωμε τόν ἔπαινο ἀπό τοὺς ἀνθρώπους. Τέτοια ἔκαμαν ἀπό κενοδοξία οἱ Φαρισαῖοι, καί γι' αὐτό δικαίως ἀποξενώθηκαν ἀπό τήν κατά Χριστό Ἐκκλησία· νά ὁμοιάσωμε μέ αὐτούς μᾶς ἀπαγορεύει τελείως ὁ Κύριος.

11 Εἰ δὲ καὶ κεφαλὴν τῆς ψυχῆς ἀναγωγικῶς τις ἐρεῖ τὸν νοῦν ὡς ἡγεμονικὸν καὶ πρόσωπον τὸ ταύτης φανταστικόν, ἐν ᾧ τῶν κατὰ τὰς αἰσθήσεις ἐνεργειῶν ἔμμονός ἐστιν ἡ ἔδρα, καλὸν νηστεύοντας ἡμᾶς ἀλείφειν ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν, τούτεστιν ἐλεήμονα ποιεῖν τὸν ἡμέτερον νοῦν, καὶ τὸ πρόσωπον ἡμῶν, δηλονότι τὸ φανταστικόν, νίπτειν ἀπὸ αἰσchrῶν καὶ ἀκαθάρτων λογισμῶν καὶ θυμοῦ καὶ πονηρίας πάσης· ἡ γὰρ τοιαύτη καὶ οὕτως ἐκτελουμένη νηστεία, οὐ τὰ πονηρὰ πάθη πάντα μόνον, καὶ σὺν τούτοις τοὺς ἐφόρους καὶ δημιουργοὺς τῶν τοιούτων παθῶν φυγαδεύει καὶ καταισχύνει δαίμονας, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἀγγέλοις ἐγκαταλέγει τοὺς νηστεύοντας, πρὸς αὐτοὺς ἐπιστρέφουσα ἐκείνους καὶ φύλακας εἶναι τούτων παρασκευάζουσα καὶ βοηθεῖν ἀναπειθουσα καὶ συμπράττειν αὐτοῖς.

12 Οὕτω τοῖς τρισὶ ποτε νεανίαις ἐπὶ τῆς Βαβυλῶνος ἐγκρατεία τε καὶ νηστεία κεκοσμημένοις, συνῶν ἐν μέσῃ φλογὶ καὶ ὁ τέταρτος ἐωρᾶτο, περιέπων ἀσινεῖς καὶ δροσίζων παραδόξως αὐτούς. Οὕτω πολυήμερον νηστείαν ἄγοντι τῷ Δανιήλ, ἄγγελος ἐπέστη σοφίζων αὐτὸν καὶ προκαταγγέλλων αὐτῷ τὰ μέλλοντα. Οὕτως ἄλλοτε τούτῳ προσευχῇ καὶ νηστεία στόματα λεόντων φιμώσαντι προφήτην διαέριον ἐκόμισεν ἄγγελος ἐκ πολλοῦ διαστήματος τροφήν ἐπιφερόμενον. Οὕτω καὶ ἡμῖν πνευματικὴν ἅμα καὶ σωματικὴν νηστείαν ἀσκοῦσι καὶ προσευχομένοις, ἀγγέλων ἀγαθῶν συνεργεῖα τὸ πῦρ τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας κατασβεσθήσεται καὶ ὁ θυμὸς ὡς λέων ἡμερωθήσεται καὶ προφητικῆς ἐν μεθέξει γενησόμεθα τροφῆς, τῇ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐλπίδι καὶ πίστει καὶ τῇ κατὰ νοῦν

18. Δαν. 3,25 ἐέ.

19. Δαν. 9,1 ἐέ.

11 Ἐάν δέ χαρακτηρίση κανεῖς τόν νοῦ ἀλληγορικῶς κεφαλή τῆς ψυχῆς ὡς ἡγεμονικόν καί τό φανταστικό πρόσωπό της, στό ὁποῖο ὑπάρχει ἡ μόνιμη ἔδρα τῶν ἐνεργειῶν πού προέρχονται ἀπό τίς αἰσθήσεις, εἶναι καλό ὅταν νηστεύωμε νά ἀλείφωμε τήν κεφαλή μέ ἔλαιο, δηλαδή νά καθιστοῦμε τόν νοῦ μας ἐλεήμονα, καί νά νίπτωμε τό πρόσωπό μας, δηλαδή τό φανταστικό, ἀπό αἰσχροῦς καί ἀκαθάρτους λογισμούς, ἀπό θυμό καί κάθε πονηρία. Τέτοια νηστεία, ὅταν ἐκτελήται ἔτσι, φυγαδεύει ὄχι μόνο ὅλα τά πονηρά πάθη καί μαζί μέ αὐτά τούς ἐπόπτες καί δημιουργούς τέτοιων παθῶν δαίμονες, καταισχύνοντάς τους, ἀλλά καί συγκαταλέγει τούς νηστεύοντας στούς ἀγαθοῦς ἀγγέλους, στρέφοντάς τους πρὸς ἐκείνους κι' ἐτοιμάζοντάς τους νά εἶναι φύλακες τούτων καί πείθοντάς τους νά βοηθοῦν καί συμπράττουν μέ αὐτούς.

12 Παλαιά μέ τούς τρεῖς νεαρούς στήν Βαβυλῶνα, τούς στολισμένους μέ τέτοια ἐγκράτεια καί νηστεία, ἐφαινόταν νά συνευρίσκεται μέσα στή φλόγα καί ὁ τέταρτος, διατηρώντας τους ἀσφαλεῖς καί δροσίζοντάς τους μέ τρόπο παράδοξο¹⁸. Στόν Δανιήλ πού ἐκρατοῦσε πολυήμερη νηστεία μέ τέτοιον τρόπο, παρουσιάσθηκε ἄγγελος πού τόν ἐφώτιζε καί τοῦ προανήγγειλε τά μέλλοντα¹⁹. Ἄλλοτε στόν ἴδιον, πού μέ τέτοια προσευχή καί νηστεία ἔκλεισε τά στόματα λεόντων, ὁ ἄγγελος προσήγαγε ἑναέριον προφήτη ἀπό πολύ μακριά, πού τοῦ ἔφερε τροφή²⁰. Καί σέ μᾶς, ὅταν κρατοῦμε τέτοια νηστεία πνευματική καί σωματική μαζί καί προσευχώμαστε, μέ τήν συνέργεια ἀγαθῶν ἀγγέλων θά σβησθῇ τό πῦρ τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας καί ὁ θυμός θά ἡμερωθῇ σάν λέων, θά μετὰσχωμε προφητικῆς τροφῆς μέ τήν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν καί τήν πίστι καί τήν νοερά

20. Δανιήλ, Βήλ καί Δράκων 33 ἐέ.

θεωρία, καὶ ἐξέσται ἡμῖν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

13 Ἡ δὲ μὴ τοιαύτη καὶ οὕτως ἐκτελουμένη νηστεία πρὸς τοὺς πονηροὺς ἀγγέλους μᾶλλον τὴν συγγένειαν ἔχει· καὶ γὰρ τούτων ἐστὶν ἡ ἀτροφία μετ' ὀργῆς καὶ μίσους καὶ ὑπερηφανίας καὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀντιθέσεως, πρὸς οὗς ἡμεῖς ὡς δοῦλοι καὶ ὑπηρέται τοῦ ἀγαθοῦ ἀντικείμεθα· «οὐ γὰρ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα φησὶν ὁ ἀπόστολος, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας. Οὐκ οὖν ἀπλῶς ἡμῖν διὰ νηστείας πρὸς αὐτοὺς ἡ ἀντίθεσις, ἀλλὰ χρῆζομεν πρὸς φυλακὴν ἡμετέραν καὶ τοῦ θώρακος τῆς δικαιοσύνης, καὶ τῆς περικεφαλαίας τῆς σωτηρίου ἐλεημοσύνης, καὶ τοῦ θυρεοῦ τῆς πίστεως· ἔτι δὲ καὶ τῆς ἰκανωτάτης πρὸς ἄμυναν μαχαίρας τοῦ Πνεύματος, ἣτις ἐστὶν ὁ πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ σωτήριος λόγος· οὕτω γὰρ ἀγωνισώμεθα τὸν καλὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πίστιν βεβαίαν τηρήσωμεν καὶ πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσωμεν καὶ νικηταὶ διὰ πάντων ἀναφανέντες αὐτοῦ τῶν οὐρανίων καὶ ἀκηράτων ἐπιτευξώμεθα στεφάνων, τοῖς ἐν οὐρανοῖς ἀγγέλοις αἰδίως συνευφραϊνόμενοι, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

14 Ὡς πρέπει πᾶσα δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

θεωρία, καί θά μπορέσωμε νά πατοῦμε ἐπάνω σέ φίδια καί σκορπιούς καί ἐπάνω σέ ὅλη τήν δύναμι τοῦ ἐχθροῦ.

13 Ἡ δέ νηστεία πού δέν εἶναι τέτοια καί δέν ἐκτελεῖται μέ αὐτόν τόν τρόπο, ἔχει συγγένεια μᾶλλον πρὸς τοὺς πονηροὺς ἀγγέλους· διότι αὐτῶν ἡ ἀτροφία συνοδεύεται ἀπό ὀργή καί μίσος, ἀπό ὑπερηφάνεια καί ἀντίθεσι πρὸς τόν Θεό. Πρὸς αὐτοὺς ἐμεῖς ὡς δοῦλοι καί ὑπηρέτες τοῦ ἀγαθοῦ εἴμαστε ἀντίθετοι· «διότι ἡ δική μας πάλη δέν εἶναι πρὸς αἷμα καί σάρκα», λέγει ὁ ἀπόστολος, «ἀλλὰ πρὸς τίς ἀρχές, πρὸς τίς ἐξουσίες, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας»²¹. Δέν εἶναι λοιπόν ἀπλῶς κατὰ τὴ νηστεία ἡ ἀντίθεσίς μας πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ χρειαζόμαστε γιὰ τὴν φύλαξί μας καί τόν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καί τὴν περικεφαλαία τῆς σωτηριώδους ἐλεημοσύνης, καί τόν θυρεό τῆς πίστεως· ἐπίσης δέ καί τὴν ἱκανωτάτη γιὰ τὴν ἄμυνα μάχαιρα τοῦ Πνεύματος, πού εἶναι ὁ σωτήριος πρὸς ἐμᾶς λόγος τοῦ Θεοῦ. Διότι ἔτσι θ' ἀγωνισθοῦμε τόν καλὸν ἀγῶνα, θά τηρήσωμε τὴν πίστι βεβαία, θά σβήσωμε τὰ πυρωμένα βέλη τοῦ πονηροῦ καί, ἀφοῦ ἀποδειχθοῦμε νικηταί του σέ ὅλα, θά ἐπιτύχωμε τοὺς οὐρανίους καί ἀμαράντους στεφάνους, συνευφραϊνόμενοι αἰδίως μέ τοὺς ἀγγέλους στοὺς οὐρανοὺς ἐν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ.

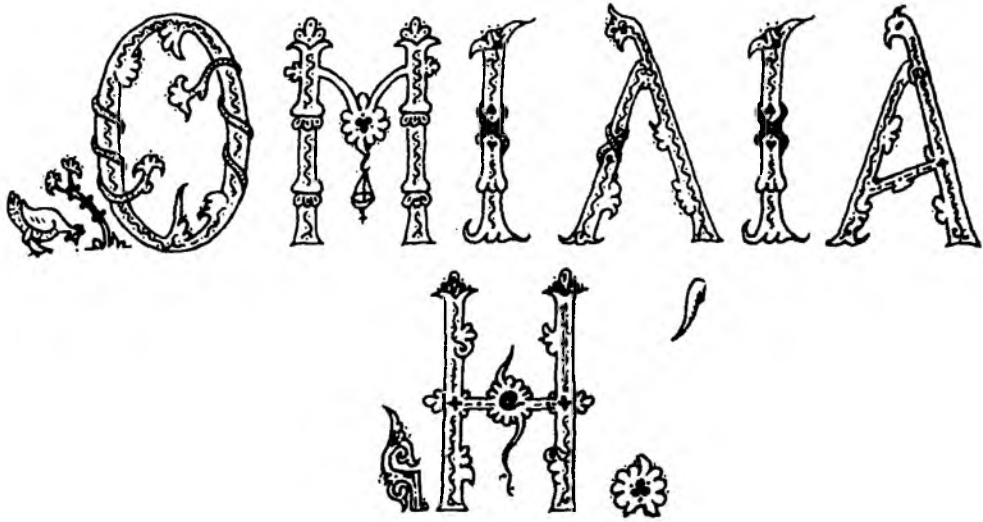
14 Σ' αὐτόν πρέπει κάθε δόξα, κράτος, τιμὴ καί προσκύνησις, μαζί μέ τόν ἄναρχο Πατέρα του καί τό πανάγιο καί ἀγαθὸ καί ζωοποιό Πνεῦμα, τώρα καί πάντοτε καί στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

21. Ἐφεσ. 6,12.

Ο Άγιος Ιωάννης ο θεολόγος

ΕΡΘΡΟΣ
ΓΡΟΧΟΙ
ΡΟΖ

ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ

Ἐν ἧ καὶ τῆς κατ' εὐσέβειαν ὁμολογίας ἔκθεσις

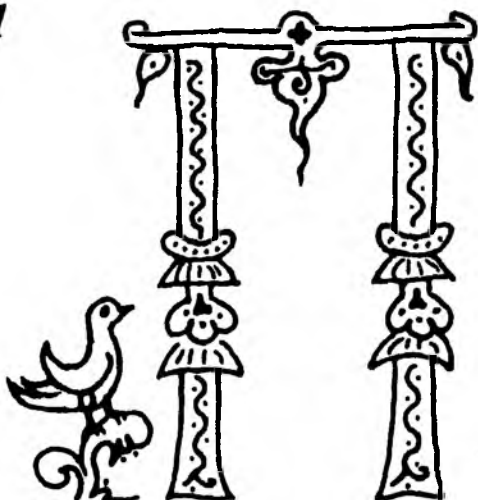

ΟΜΙΛΙΑ Η'

ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ

Ἐν ἧ καὶ τῆς κατ' εὐσέβειαν ὁμολογίας ἔκθεσις

1

ιστεύομεν εἰς τὸν Θεόν, καὶ πιστεύομεν τῷ Θεῷ ἕτερόν ἐστιν ἑκάτερον τούτων. Πιστεύειν μὲν γάρ ἐστι τῷ Θεῷ τὸ τὰς παρ' αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐπαγγελίας βεβαΐας καὶ ἀληθεῖς ἠγεῖσθαι, πιστεύειν δὲ εἰς τὸν Θεὸν τὸ περὶ αὐτοῦ φρονεῖν ὀρθῶς. Δεῖ δὲ καὶ ἀμφοτέρα ἡμᾶς ἔχειν καὶ κατ' ἀμφοτέρα ἡμᾶς ἀληθεύειν καὶ οὕ-

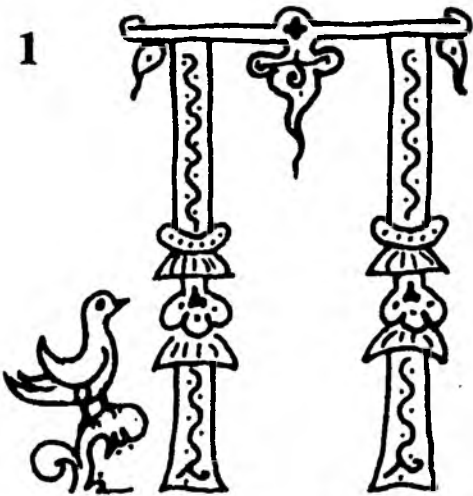
τως ἔχειν, ὥστε καὶ πιστεύεσθαι παρὰ τῶν ἀσφαλῶς ὀρώντων καὶ πιστοὺς ἐνώπιον εἶναι τοῦ πρὸς ὃν ἡ πίστις Θεοῦ, καὶ ὡς πιστοὺς οὕτω παρ' αὐτοῦ δικαιουῖσθαι· «ἐπίστευσε γὰρ ὁ Ἀβραάμ τῷ Θεῷ», φησί, «καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην». Πῶς οὖν ὁ Ἀβραάμ

ΟΜΙΛΙΑ 8

ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ

“Οπου παρατίθεται έκθεσις τῆς ὀρθόδοξης ὁμολογίας

1 **Π**ιστεύομε στό Θεό, καί πιστεύομε τόν Θεό· ἄλλο τό ἓνα καί ἄλλο τό ἄλλο. Πραγματικά πιστεύω τόν Θεό σημαίνει ὅτι θεωρῶ βέβαιες κι' ἀληθινές τίς ἐπαγγελίες πού μᾶς ἔδωσε· πιστεύω δέ στόν Θεό σημαίνει ὅτι φρονῶ περί αὐτοῦ ὀρθῶς. Πρέπει δέ νά τά ἔχωμε καί τά δύο, νά εἴμαστε ἀληθινοί καί στά δύο καί νά συμπεριφερόμαστε ἔτσι, ὥστε καί νά πιστευώμαστε ἀπό ἐκείνους πού βλέπουν σωστά καί πιστοί νά εἴμαστε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πρός τόν ὁποῖο ἀπευθύνεται ἡ πίστις, καί ὡς πιστοί ἀκριβῶς νά δικαιούμαστε ἀπό αὐτόν· «διότι», λέ-

πιστεύσας ἐδικαιώθη; Ἐλαβε παρὰ Θεοῦ ἐπαγγελίαν ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ, ὅπερ ἦν ὁ Ἰσαάκ, εὐλογηθήσεσθαι πάσας τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ· εἶτα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προστάττεται, παῖδα ἔτι ὄντα, θῦσαι τὸν Ἰσαάκ δι' οὗ μόνου τὴν ἐκβασιν σχήσειν ἔμελλεν ἢ ἐπαγγελία· καὶ μηδὲν ἀντιπῶν ὁ πατήρ, αὐτόχειρ γενέσθαι τοῦ παιδὸς ἠπειγέτο καὶ τὴν δι' αὐτοῦ ταύτην ἐπαγγελίαν βεβαίαν καὶ ἀδιάπτωτον ἠγεῖτο.

2 Βλέπετε τὴν δικαιοῦσαν πίστιν ὁποία; Ἀλλ' ἐπηγγείλατο καὶ ἡμῖν ὁ Χριστὸς ζωῆς αἰδίου καὶ τρυφῆς καὶ δόξης καὶ βασιλείας κληρονομίαν, εἶτα προσέταξε πτωχεύειν, νηστεύειν, εὐτελῶς καὶ τεθλιμμένως ζῆν, ἐτοιμοὺς εἶναι πρὸς θάνατον, σταυροῦν ἑαυτοὺς σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. Ἐὰν οὖν πρὸς ταῦτα σπεύδωμεν καὶ τῇ ἐπαγγελίᾳ ἐκείνῃ τοῦ Θεοῦ πιστεύωμεν, ὄντως ἐπιστεύσαμεν τῷ Θεῷ κατὰ τὸν Ἀβραάμ, καὶ λογισθήσεται ἡμῖν εἰς δικαιοσύνην.

3 Καὶ ὁρᾶτε τὴν ἀκολουθίαν τῶν προτεθέντων· οὐ μόνον γὰρ ἰσχυρὰ μαρτυρία καὶ παράστασις τῆς τοῦ Ἀβραάμ πίστεως ἐγένετο τὸ συγκατατεθῆναι πρὸς σφαγὴν τὸν Ἰσαάκ προθεῖναι, ἀλλὰ καὶ αἷτιον ὑπῆρξε τοῦτο τοῦ τὸν Χριστὸν ἐκ σπέρματος αὐτοῦ τεχθῆναι, δι' οὗ εὐλογήθησαν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ἐπληρώθη ἡ ἐπαγγελία· τῷ γὰρ δόντι διὰ τὸν Θεὸν τὸν ἑαυτοῦ μονογενῆ τε καὶ γνήσιον υἱόν, ὀφειλέτης οἷον ὁ Θεὸς ἐγένετο δι' αὐτὸν καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπαγγελίαν ἀντιδοῦναι τὸν ἑαυτοῦ μονογενῆ τε καὶ γνήσιον υἱόν. Οὕτω δὴ καὶ ἐν ἡμῖν, ἢ διὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ ταπεινώσις, ὑπομονή τε τῶν ὅπωςδῆποτε κακούν-

γει, «ἐπίστευσε ὁ Ἀβραάμ καί τοῦτο ὑπολογίσθηκε γιά τήν δικαίωσί του»¹. Πῶς λοιπόν πιστεύσας ἐδικαιώθηκε ὁ Ἀβραάμ; Ἔλαβε ἀπό τόν Θεό ὑπόσχεσι γιά τό σπέρμα του, πού ἦταν ὁ Ἰσαάκ, ὅτι θά εὐλογηθοῦν ὅλες οἱ φυλές τοῦ Ἰσραήλ. Ἐπειτα διατάσσεται ἀπό τόν Θεό νά θυσιάσῃ, παιδί ἀκόμη, τόν Ἰσαάκ πού ἦταν ὁ ἄριστος ἀπό τούς υἱοὺς τοῦ Ἰσαάκ, ὅπως ἔλεγε ὁ Θεός. Ἐπειτα ἀποκαταστάσεται ἀπό τόν Θεό νά θυσιάσῃ, παιδί ἀκόμη, τόν Ἰσαάκ πού ἦταν ὁ ἄριστος ἀπό τούς υἱοὺς τοῦ Ἰσαάκ, ὅπως ἔλεγε ὁ Θεός. Καί χωρίς ν' ἀντεῖπη τίποτε ὁ πατέρας, ἔσπευσε νά γίνῃ αὐτόχειρ τοῦ παιδιοῦ του, ἐνῶ ἐθεωροῦσε αὐτήν τήν δι' αὐτοῦ ὑπόσχεσι βέβαιη καί ἔγκυρη.

2 Βλέπετε ποιά εἶναι ἡ πίστις πού δικαιώνει; Ἀλλά ἐπαγγέλλθηκε καί σέ μᾶς ὁ Χριστός κληρονομία ζωῆς αἰδίας καί τρυφῆς καί δόξης καί βασιλείας, ἐνῶ ἔπειτα παρήγγειλε νά πτωχεύωμε, νά νηστεύωμε, νά ζοῦμε μέ εὐτέλεια καί θλίψι, νά εἴμαστε ἔτοιμοι γιά θάνατο, νά σταυρώνωμε τούς ἑαυτούς μας μαζί μέ τά πάθη καί τίς ἐπιθυμίες. Ἐάν λοιπόν σπεύδωμε πρὸς αὐτά καί πιστεύωμε ἐκείνη τήν ἐπαγγελία τοῦ Χριστοῦ, πραγματικά ἐπιστεύσαμε τόν Θεό κατὰ τό παράδειγμα τοῦ Ἀβραάμ, καί τοῦτο θά ὑπολογισθῇ γιά τήν δικαίωσί μας.

3 Καί παρατηρήσατε τήν ἀκολουθία τῶν προτάσεων. Τό ὅτι δηλαδή ἐδέχθηκε νά προσφέρῃ γιά σφαγή τόν Ἰσαάκ δέν ἔγινε μόνο ἰσχυρά μαρτυρία καί ἀπόδειξις τῆς πίστεως τοῦ Ἀβραάμ, ἀλλά ὑπῆρξε καί αἴτιο τοῦ ὅτι ὁ Χριστός ἐγεννήθηκε ἀπό τό σπέρμα του, διὰ τοῦ ὁποίου εὐλογήθηκαν ὅλες οἱ φυλές τῆς γῆς καί ἐκπληρώθηκε ἡ ἐπαγγελία. Διότι κατὰ κάποιον τρόπο ὁ Θεός ἔγινε ὀφειλέτης σ' αὐτόν πού ἔδωσε γιά τόν Θεό τόν μονογενῆ καί γνήσιο υἱό του· ὀφειλέτης ν' ἀντιδώσῃ γι' αὐτόν καί τήν πρὸς αὐτόν ἐπαγγελία τόν δικό του μονογενῆ καί γνήσιο υἱό. Ἔτσι καί σέ μᾶς· ἡ χάρις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ σωφροσύνη καί δικαιοσύνη καί ταπείνωσις, ἡ ὑπομονή τῶν κάθε εἶδους κακώσεων καί μετάδοσις τῶν ἀγαθῶν, καθὼς καί ἡ κακοπάθεια

των καὶ διάδοσις τῶν ὑπαρχόντων, ἢ τε τοῦ σώματος ἐν νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις κακοπάθεια, καὶ ἀπλῶς τὸ σταυροῦν ἑαυτοὺς σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις, οὐ μόνον παράστασις ἐστὶ τοῦ ἀληθῶς ἡμᾶς πιστεῦσαι ταῖς ἐπαγγελίαις τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ ὀφειλέτην οἶον τὸν Θεὸν καθίστησι τοῦ τὴν αἰδίου καὶ ἀκήρατον ἡμῖν ζωὴν καὶ τροφὴν καὶ δόξαν καὶ βασιλείαν ἀντιδοῦναι.

4 Διὸ καὶ αὐτὸς πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ βλέπων ἔλεγε· μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· μακάριοι οἱ πενθοῦντες· μακάριοι οἱ ἐλεήμονες· μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· καὶ οὐαὶ οἱ πλουτοῦντες, οὐαὶ οἱ γελῶντες, οὐαὶ οἱ ἐμπεπλησμένοι, οὐαὶ ὅταν καλῶς πάντες εἴπωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι. Ὅ τοίνυν μὴ πρὸς τὰ μακαριζόμενα βλέπων, ἀλλὰ πρὸς τὰ παρὰ τοῦ Κυρίου ταλανιζόμενα, πῶς εἶπέ μοι πιστευθήσεται πιστεῦειν τῷ Θεῷ; «Δειξόν μοι», φησί, «τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου· καὶ τίς σοφός, δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ».

5 Ὅτι μὲν οὖν ἀληθῶς πιστεύομεν τῷ Θεῷ, τουτέστιν ἀληθεῖς καὶ βεβαίαις καὶ ὅσον οὕτω παρεσομένας γινώσκουμεν τὰς αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐπαγγελίας ἢ καὶ ἀπειλάς, διὰ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν ἔργων δείκνυται καὶ τῆς τῶν θείων ἐντολῶν τηρήσεως. Ὅτι δὲ ὀρθῶς πιστεύομεν εἰς τὸν Θεόν, τουτέστι καλῶς καὶ ἀσφαλῶς καὶ εὐσεβῶς φρονοῦμεν περὶ αὐτοῦ, πόθεν ἡμῖν ἢ παράστασις; ἀπὸ τῆς πρὸς τοὺς θεοφόρους πατέρας ἡμῶν ὁμολογίας. Ὡσπερ δὲ τὸ ἀψευδῶς πιστεῦειν τῷ Θεῷ, οὐ μόνον ἔχει τὴν ἀπὸ τῶν τῆς σαρκὸς πα-

2. Ματθ. 5,3.

3. Λουκᾶ 6,24-26.

τοῦ σώματος μέ νηστεῖες καί ἀγρυπνίες καί γενικῶς τό νά σταυρώνωμε τούς ἑαυτούς μας μαζί μέ τά παθήματα καί τίς ἐπιθυμίες, ὄχι μόνο εἶναι ἀπόδειξις ὅτι πιστεύομε ἀληθινά στίς ἐπαγγελίες τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά καί καθιστᾷ κατά κάποιον τρόπο τόν Θεόν ὀφειλέτη νά ἀντιπροσφέρῃ σέ μᾶς τήν ἀΐδια καί ἀφθαρτη ζωή καί τρυφή, τήν δόξα καί βασιλεία.

4 Γι' αὐτό καί ὁ ἴδιος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τούς μαθητάς του, ἔλεγε· μακάριοι εἶναι οἱ πτωχοί διότι δική σας εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· μακάριοι οἱ πενθοῦντες, μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, μακάριοι οἱ διωκόμενοι γιά τήν δικαιοσύνη²· καί, ἀλλοίμονο στούς πλουσίους, ἀλλοίμονο στούς γελῶντας, ἀλλοίμονο στούς χορτασμένους, ἀλλοίμονό σας ὅταν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σᾶς κολακεύουν³. Αὐτός λοιπόν πού ἀποβλέπει ὄχι πρὸς τά μακαριζόμενα ἀπό τόν Κύριο, ἀλλά πρὸς τά ταλανιζόμενα, εἶπέ μου, πῶς θά πιστευθῇ ὅτι ἐμπιστεύεται τόν Θεό; «Δεῖξε μου», λέγει, «τήν πίστι σου ἀπό τά ἔργα σου»⁴, καί «ὅποιος εἶναι σοφός, ἄς δείξῃ τά ἔργα του ἀπό τήν καλή συμπεριφορά»⁵.

5 Ὅτι λοιπόν πιστεύομε ἀληθινά τόν Θεό, δηλαδή ἀναγνωρίζομε ἀληθινές καί βέβαιες τίς ἐπαγγελίες ἢ ἀπειλές του πρὸς ἐμᾶς, καί περιμένομε νά ἐκδηλωθοῦν γρήγορα, δεικνύεται διά τῶν ἀγαθῶν μας ἔργων καί τῆς τηρήσεως τῶν θείων ἐντολῶν. Ὅτι δέ ὀρθῶς πιστεύομε στόν Θεό, δηλαδή καλῶς καί ἀσφαλῶς καί εὐσεβῶς φρονοῦμε γι' αὐτόν, ἀπό ποῦ προέρχεται ἡ ἀπόδειξις; Ἀπό τήν συμφωνία πρὸς τούς θεοφόρους πατέρες μας. Ὅτι δέ τό νά ἐμπιστευώμαστε ἀδιαψεύστως τόν Θεό προκαλεῖ τήν ἀντίθεσι ὄχι μόνο ἀπό τά πάθη τῆς σαρκός καί ἀπό

4. Ἰακ. 2,18.

5. Ἰακ. 3,13.

θῶν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν τοῦ πονηροῦ παγίδων ἐναντίωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἐμπαθῶν ἀνθρώπων, θελγόντων καὶ συγκαθελκόντων εἰς τὰς οὐ καλὰς ἡδονάς, οὕτω καὶ τὸ πιστεῦειν ὀρθῶς εἰς τὸν μόνον ἀληθῆ Θεόν, οὐ μόνον ἔχει τὴν ἀπὸ τῆς ἀγνοίας καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ὑποβολῶν τοῦ ἀντικειμένου ἐναντίωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν δυσσεβῶν ἀνθρώπων κλεπτόντων καὶ συγκατασπώντων εἰς τὴν οἰκείαν ἀπώλειαν. Καὶ βοήθεια δὲ μεγίστη πρόσεστιν ἐφ' ἑκατέρας πίστεως, οὐ μόνον παρ' αὐτοῦ τε τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ δεδομένης ἡμῖν γνωστικῆς δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ἀγαθῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν θεοσεβῶν καὶ ζώντων κατὰ Θεὸν ἀνθρώπων.

6 Διὰ τοῦτο καὶ ἡ πνευματικὴ καὶ κοινὴ μήτηρ καὶ τροφὸς ἡμῶν, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, σήμερον ἀριδηλότερον ἅμα καὶ κοινότερον τὴν τε ἀνακήρυξιν ποιεῖται τῶν ἐπ' εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ λαμψάντων καὶ τῶν πανιέρων κατ' αὐτοὺς συνόδων καὶ τῶν κατ' αὐτὰς θείων δογμάτων, καὶ τὴν ἀποκήρυξιν κεφαλαιωδέστερον τῶν σπουδαστῶν τῆς δυσσεβείας καὶ τῶν πονηρῶν κατ' αὐτοὺς σπουδασμάτων τε καὶ φρονημάτων, ἵνα τούτους μὲν ἡμεῖς ἀποτρεπόμενοι, τοῖς δὲ κατὰ Θεὸν φρονήσασιν ἐπόμενοι, πιστεύωμεν εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα Υἱὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον, ἐξ οὗ καὶ δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα γέγονεν, ὃς ἐστι πρὸ πάντων καὶ ἐπὶ πάντων καὶ ἐν πᾶσι καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν, μονᾶς ἐν τριάδι, καὶ τριάς ἐν μονάδι, ἀσυγχύτως ἐνούμενη, καὶ ἀμερίστως διαιρουμένη· μονᾶς ἢ αὐτὴ καὶ τριάς παντοδύναμος.

7 Πατὴρ ἄχρονος καὶ ἄναρχος καὶ ἀίδιος, μόνος αἰτία καὶ ρίζα τῆς ἐν Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι θεωρουμένης θεότητος· οὐ μόνος δημιουργός, ἀλλὰ μόνος ἐνὸς Υἱοῦ Πατὴρ καὶ Πνεύματος ἐνὸς ἀγίου

τίς παγίδες τοῦ πονηροῦ, ἀλλά καί ἀπό τούς ἐμπαθεῖς ἀνθρώπους, πού θέλγουν καί παρασύρουν κάτω πρὸς τίς ἐμπαθεῖς ἡδονές, ἔτσι καί τό νά πιστεύωμε ὀρθῶς στόν μόνο ἀληθινό Θεό προκαλεῖ τήν ἀντίθεσι ὄχι μόνο ἀπό τήν ἄγνοια καί ἀπό τίς ὑποβολές τοῦ Ἀντικειμένου, ἀλλά καί ἀπό τούς δυσσεβεῖς ἀνθρώπους πού τόν ἀρπάζουν καί τόν ρίπτουν μαζί τους κάτω πρὸς τήν δική τους ἀπώλεια. Εἶναι ὁμως στή διάθεσί μας, γιά κάθε μιὰ ἀπό τίς περιπτώσεις, μεγάλη βοήθεια, ὄχι μόνο ἀπό τόν ἴδιο τόν Θεό καί τήν ἀπό αὐτόν δοσμένη σ' ἐμᾶς γνωστική δύναμι, ἀλλά καί ἀπό τούς ἀγαθοὺς ἀγγέλους καί ἀπό τούς θεοσεβεῖς ἀνθρώπους πού ζοῦν κατά τό θέλημα τοῦ Θεοῦ.

6 Γι' αὐτό ἡ πνευματική καί κοινή μητέρα καί τροφός μας, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, σήμερα ἀφ' ἑνός μὲν ἀντικηρύσσει ὀλοφανέστερα καί δημοσιώτερα αὐτούς πού ἔλαμψαν κατά τήν εὐσέβεια καί ἀρετή καί τίς πανίερες συνόδους των καί τά θεῖα δόγματα πού διατυπώθηκαν σ' αὐτές, ἀφ' ἑτέρου δέ ἀποκηρύσσει ἐπισημότερα τούς ὁπαδούς τῆς δυσσεβείας καί τά πονηρά διδάγματα καί φρονήματά τους· ἔτσι ὥστε ἐμεῖς αὐτούς μὲν ἀποστρεφόμενοι, τούς δέ ὀρθοδόξους ἀκολουθώντας, νά πιστεύωμε σ' ἕνα Θεό, Πατέρα, Υἱό καί ἅγιο Πνεῦμα, ἀπό τόν ὁποῖο καί διά τοῦ ὁποίου καί στόν ὁποῖο ἔγιναν τά πάντα, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει πρὶν ἀπό ὅλα καί ἐπάνω σέ ὅλα καί μέσα σέ ὅλα καί ὑπεράνω τοῦ παντός, μονάς σέ τριάδα καί τριάς σέ μονάδα, ἀσυγχύτως ἐνουμένη καί ἀμερίστως διαιρουμένη· μονάς ἢ ἴδια καί τριάς παντοδύναμη.

7 Εἶναι Πατήρ ἄχρονος καί ἀναρχος καί ἀΐδιος, μόνος αἰτία καί ρίζα τῆς θεότητος πού ἐνυπάρχει στόν Υἱό καί στό ἅγιο Πνεῦμα· ὄχι μόνος δημιουργός, ἀλλά μόνος Πατήρ ἐνός Υἱοῦ καί μόνος προβολεύς ἐνός ἀγίου Πνεύματος· πάντοτε ὢν καί

προβολεύς· ἀεὶ ὦν καὶ ἀεὶ ὦν Πατὴρ καὶ ἀεὶ ὦν μόνος Πατὴρ τε καὶ προβολεύς.

- 8 Οὗ Υἱὸς εἷς συναΐδιος αὐτῷ καὶ κατὰ χρόνον συνάναρχος· οὐκ ἄναρχος δέ, ὡς γεννήτορα καὶ ρίζαν καὶ πηγὴν καὶ ἀρχὴν ἔχων τὸν Πατέρα, ἐξ οὗ μόνου πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἀσωμάτως, ἀπαθῶς, ἀρρεύστως, γεννητῶς προῆλθεν, ἀλλ' οὐ διηρέθη· Θεὸς ὦν ἐκ Θεοῦ, οὐκ ἄλλος μὲν, καθὼς Θεός, ἄλλος δὲ καὶ ὁ Υἱός· ἀεὶ ὦν καὶ ἀεὶ ὦν Υἱὸς καὶ ἀεὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἀσυγχύτως ὦν· λόγος ζῶν, φῶς ἀληθινόν, ἐνυπόστατος σοφία, αἰτία καὶ ἀρχὴ τῶν γεγονότων πάντων, ὡς δι' αὐτοῦ πάντων γεγονότων· ὃς ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, καθάπερ οἱ προφῆται προηγεόρευσαν, ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν τὴν καθ' ἡμᾶς δι' ἡμᾶς λαβών, καὶ ἐκ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς καὶ συνεργίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος κληθεὶς καὶ γεννηθεὶς καὶ ὡς ἀληθῶς ἐνανθρωπήσας γέγονεν ὁμοῖος ἡμῖν κατὰ πάντα, χωρὶς ἁμαρτίας, μείνας ὅπερ ἦν Θεὸς ἀληθινὸς ἐν μιᾷ ὑποστάσει καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν· ἐνεργῶν τὰ θεῖα πάντα ὡς Θεὸς καὶ τὰ ἀνθρώπινα πάντα ὡς ἄνθρωπος, καὶ τοῖς ἀδιαβλήτοις ἀνθρωπίνοις ὑποκείμενος πάθεσιν· ἀπαθὴς μὲν καὶ ἀθάνατος ὦν καὶ διαμένων ὡς Θεός, ἐκὼν δὲ δι' ἡμᾶς σαρκὶ παθὼν ὡς ἄνθρωπος καὶ σταυρωθεὶς καὶ θανὼν καὶ ταφείς καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστὰς καὶ διὰ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ καταργήσας τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου· καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐπιφανείς καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναληφθεὶς καὶ καθίσας ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, ὁμότιμον καὶ ὁμόθρονον, ὡς ὁμόθεον ποιήσας τὸ ἡμέτερον φύραμα, μεθ' οὗ πάλιν φυράματος ἤξειν μετὰ δόξης μέλλει κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, πρὸς ζωὴν ἐπανελθόντας τῇ δυνάμει τῆς αὐτοῦ παρουσίας, καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Τοῦτο καὶ ἡμεῖς τὸ παρ'

πάντοτε ὢν Πατήρ καί πάντοτε ὢν ὁ ὁ μόνος Πατήρ καί ὁ ὁ μόνος προβολεύς.

- 8 Τοῦ ὁποίου ἕνας εἶναι Υἱός, συναΐδιος μέ αὐτόν καί χρονικῶς συνάναρχος· ὄχι ἄναρχος δέ, διότι ἔχει γεννήτορα καί ρίζα, πηγὴ καί ἀρχὴ τόν Πατέρα, ἀπό τόν ὁποῖο μόνον προῆλθε πρὶν ἀπό ὄλους τούς αἰῶνες ἀσωμάτως, ἀπαθῶς, ἀρρευστώως, γεννητῶς, ἀλλά δέν διαιρέθηκε· πού εἶναι Θεός ἀπό Θεό, ὄχι ἄλλος κατὰ τό ὅτι εἶναι Θεός καί ἄλλος κατὰ τό ὅτι εἶναι Υἱός· πάντοτε ὢν καί πάντοτε ὢν Υἱός καί πάντοτε ὢν ἀσυγχύτως πρὸς τόν Θεό· λόγος ζωντανός, φῶς ἀληθινό, ἐνυπόστατος σοφία, αἰτία καί ἀρχὴ ὄλων τῶν δημιουργημάτων, ἀφοῦ ὄλα αὐτά ἔγιναν δι' αὐτοῦ· αὐτός ἐκένωσε τόν ἑαυτό του χάριν τῆς συντελείας τῶν αἰῶνων, ὅπως προεῖπαν οἱ προφῆτες, παίρνοντας γιά μᾶς τήν δική μας μορφή, καί, ἀφοῦ ἐκυφορήθηκε ἀπό τήν ἀειπάρθενη Μαρία μ' εὐδοκία τοῦ Πατρός καί συνεργία τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἐγεννήθηκε κι' ἐνανθρώπησε ἀληθινά, ἔγινε ὁμοιος μ' ἐμᾶς καθ' ὄλα, πλὴν τῆς ἁμαρτίας, ἐνῶ ἔμεινε ὄ,τι ἦταν, Θεός ἀληθινός σέ μιά ὑπόστασι καί μετὰ τήν ἐνανθρώπησι, ἐνεργῶν ὄλα τά θεῖα ὡς Θεός καί ὄλα τά ἀνθρώπινα πάθη· ἀπαθῆς καί ἀθάνατος ὢν καί διαμένων ὡς Θεός, ἐκουσίως δέ παθῶν γιά μᾶς κατὰ τήν σάρκα ὡς ἄνθρωπος, σταυρωθεῖς καί ἀποθανῶν, ταφείς καί ἀνάστᾶς κατὰ τήν τρίτη ἡμέρα καί καταργήσας διὰ τοῦ θανάτου καί τῆς ἀναστάσεώς του αὐτόν πού ἔχει τήν κυριαρχία τοῦ θανάτου· καί μετὰ τήν ἀνάστασι ἐπιφανείς, ἀναληφθεῖς στόν οὐρανό καί καθίσας ἀπό τά δεξιά τοῦ Πατρός ἀφοῦ ἔκαμε ὁμότιμο καί ὁμόθρονο ὡς ὁμότιμο τό φύραμά μας, μέ τό ὁποῖο πρόκειται νά ἔλθῃ πάλι ἐνδόξως νά κρίνῃ ζῶντας καί νεκρούς, πού θά ἐπανέλθουν πρὸς τήν ζωὴ ἐξ αἰτίας τῆς παρουσίας του, καί ν' ἀποδώσῃ στόν καθένα κατὰ τά ἔργα του. Ἀναγνωρίζον-

ἡμῶν αὐτοῦ πρόσλημμά τε καὶ φύραμα αἰσθητόν τε καὶ περιγραπτὸν εἰδότες, εἰκονίζομεν καὶ προσκυνοῦμεν εὐσεβῶς, καὶ τὴν αὐτὸν ἐν παρθενίᾳ τεκοῦσαν καὶ τοὺς αὐτῷ τελείως εὐαρεστήσαντας. Τούτου τὰ τῶν παθῶν σύμβολα, καὶ μάλιστα τὸν σταυρόν, καὶ τιμῶμεν καὶ προσκυνοῦμεν ὡς τρόπαια θεῖα κατὰ τοῦ κοινοῦ πολεμίου. Τούτου τὴν ἀνάμνησιν ὡσημέραι κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐντολὴν ποιούμενοι, καὶ ἱεουργοῦμεν τὰ θειότατα καὶ μετέχομεν τούτων. Τούτου κατὰ τὴν παραγγελίαν πρὸ πάντων βαπτίζομεθά τε καὶ βαπτίζομεν εἰς ἓν ὄνομα σεπτὸν τε καὶ προσκυνητὸν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

- 9 Ἐκ γὰρ τοῦ αἰδίου καὶ ἀνάρχου Πατρὸς καὶ τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται Πνεῦμα, συνάναρχον μὲν ὄν Πατρί τε καὶ Υἱῷ ὡς ἄχρονον, οὐκ ἄναρχον δέ, ὡς καὶ αὐτὸ ρίζαν καὶ ἀρχὴν καὶ αἰτίαν ἔχον τὸν Πατέρα, ἐξ οὗ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἀρρεύστως, ἀπαθῶς, ἐκπορευτῶς, προῆλθεν, ἀδιαίρετον ὄν Πατρός τε καὶ Υἱοῦ, ὡς ἐκ Πατρὸς προερχόμενον καὶ ἐν Υἱῷ ἀναπαυόμενον· ἀσύγχυτον καὶ τὴν ἔνωσιν ἔχον καὶ ἀμέριστον τὴν διαίρεσιν· Θεὸς ὄν καὶ αὐτὸ ἐκ Θεοῦ, οὐκ ἄλλος μὲν καθὼ Θεός, ἄλλος δὲ Παράκλητος, καθὼ Πνεῦμα ἅγιον ἀύθυπόστατον· ἐκ Πατρὸς τὴν ὑπαρξιν ἔχον καὶ δι' Υἱοῦ πεμπόμενον, εἰς ἀπαρχὴν ζωῆς αἰωνίου καὶ ἀρραβῶνα τῶν μελλόντων καὶ ἀεὶ μενόντων ἀγαθῶν· αἴτιον καὶ αὐτὸ τῶν γεγονότων πάντων, ὡς ἐν αὐτῷ πάντων γεγονότων· τὸ αὐτὸ καὶ ἀπαράλλακτον Πατρί τε καὶ Υἱῷ, χωρὶς τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως. Ἐπέμφθη δὲ παρὰ τοῦ Υἱοῦ πρὸς τοὺς οἰκείους μαθητάς, τουτέστι πεφανέρωται· πῶς γὰρ ἂν ἄλλως ἐπέμφθη τὸ πανταχοῦ παρὸν καὶ τοῦ πέμποντος μὴ χωριζόμενον; Διὸ μὴ μόνον παρὰ τοῦ Υἱοῦ, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ

τας κι' ἡμεῖς αἰσθητό καί περιγραφτό τοῦτο τό ἀπό ἡμᾶς πρόσλημμά του καί φύραμα, εἰκονίζομε καί προσκυνοῦμε εὐσεβῶς καί αὐτήν πού τόν ἐγέννησε παρθενικῶς καί τούς εὐαρεστήσαντας αὐτόν τελείως. Τούτου τά σύμβολα τῶν παθῶν, καί μάλιστα τόν σταυρό, τιμοῦμε καί προσκυνοῦμε ὡς θεῖα τρόπαια κατὰ τοῦ κοινοῦ πολεμίου. Τήν ἀνάμνησι τούτου τελώντας κατὰ τήν ἐντολή του καθημερινῶς, ἱεουργοῦμε τά θεϊότατα μυστήρια καί μετέχομε σ' αὐτά. Κατά τήν παραγγελία τούτου πρὶν ἀπό ὅλα βαπτίζομαστε καί βαπτίζομε σ' ἓνα ὄνομα σεπτό καί προσκυνητό τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

- 9 Διότι ἀπό τόν αἰῖδιο καί ἄναρχο Πατέρα ἐκπορεύεται τό ἅγιο Πνεῦμα, πού εἶναι συνάναρχο μέ τόν Πατέρα καί τόν Υἱό ὡς ἄχρονο, ὄχι δέ ἄναρχο, ἀφοῦ καί αὐτό ρίζα καί ἀρχή καί αἰτία ἔχει τόν Πατέρα, ἀπό τόν ὁποῖο προῆλθε πρὶν ἀπό ὅλους τούς αἰῶνες ἀρρεύστως, ἀπαθῶς, ἐκπορευτῶς, καί εἶναι ἐπίσης ἀδιαίρετο τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ, ὡς προερχόμενο ἀπό τόν Πατέρα καί ἀναπαυόμενο στόν Υἱό· πού ἔχει ἀσύγχυτη τήν ἔνωσι καί ἀμέριστη τή διαίρεσι· πού εἶναι καί αὐτό Θεός ἀπό Θεό, ὄχι ἄλλος μέν ὡς Θεός, ἄλλος δέ Παράκλητος ὡς Πνεῦμα ἅγιο αὐθυπόστατο· πού ἔχει τήν ὑπαρξι ἀπό τόν Πατέρα καί ἀποστέλλεται διά τοῦ Υἱοῦ, γιά τήν ἔναρξι αἰωνίας ζωῆς, γι' ἀρραβῶνα τῶν μελλοντικῶν καί πάντοτε διατηρουμένων ἀγαθῶν· πού εἶναι κι' αὐτό αἷτιο ὅλων τῶν δημιουργημάτων, διότι σ' αὐτό ἔγιναν ὅλα, τό ἴδιο καί ἀπαράλλακτο μέ τόν Πατέρα καί τόν Υἱό, χωρίς τήν ἀγεννησία καί τή γέννησι. Ἐστάλθηκε δέ ἀπό τόν Υἱό πρὸς τούς μαθητάς του, δηλαδή ἐφανερώθηκε· διότι πῶς ἄλλοιῶς θά ἐστελλόταν τό παντοῦ παρόν καί μὴ χωριζόμενο ἀπό τόν πέμποντα; Γι' αὐτό ὄχι μόνο ἀπό τόν Υἱό, ἀλλά καί ἀπό τόν Πατέρα στέλλεται καί ἀπό τόν ἑαυτό του ἔρχεται

Πατρός πέμπεται καὶ παρ' ἑαυτοῦ ἔρχεται· κοινὸν γὰρ ἔργον ἢ ἀποστολή, δηλονότι ἢ φανέρωσις, Πατρός, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος.

10 Φανεροῦται δὲ οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν, οὐδεὶς γὰρ ποτε Θεοῦ φύσιν ἢ εἶδεν ἢ ἐξηγόρευσεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν χάριν καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἣτις κοινή ἐστὶ Πατρός Υἱοῦ καὶ Πνεύματος· ἴδιον μὲν γὰρ ἐκάστῳ τούτων ἢ ἐκάστου ὑπόστασις καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ὑποστατικῶς θεωρούμενα· κοινὰ δὲ αὐτῶν, οὐχ ἢ ἀνέκφαντος καὶ ὑπερώνυμος καὶ ἀμέθεκτος οὐσία μόνη, ἀλλὰ καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ λαμπρότης καὶ ἡ ἀφθαρσία καὶ ἡ βασιλεία καὶ πάντα, καθὰ κοινωνεῖ καὶ κατὰ χάριν ἐνοῦται τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις τε καὶ ἀνθρώποις ὁ Θεός, μήτε διὰ τὸ μεριστὸν καὶ διάφορον τῶν ὑποστάσεων, μήτε διὰ τὸ μεριστὸν καὶ ποικίλον τῶν θείων δυνάμεων τε καὶ ἐνεργειῶν τοῦ ἐνιαίου καὶ τῆς ἀπλότητος ἐκπίπτων. Οὕτω πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεὸν ἐν μιᾷ τρισυποστάτῳ καὶ παντοδυνάμῳ θεότητι καὶ τοὺς ἐν τοιαύτῃ πίστει τῷ Θεῷ εὐαρεστήσαντας ἀνακηρύττομεν, τοὺς δὲ μὴ οὕτω πιστεύοντας, ἀλλ' ἰδίας αἰρέσεως ἢ ἄρξαντας ἢ τοῖς ἄρξασιν εἰς τέλος ἐπακολουθήσαντας, ἀποβαλλόμεθα. Τοῦτό δέ ἐστε γινώσκοντες, ἀδελφοί, ὅτι τὰ πονηρὰ πάθη καὶ τὰ δυσσεβῆ δόγματα δι' ἀλλήλων εἰσάγεται, λαβόντα χώραν ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαίας ἐγκαταλείψεως.

11 Ὅτι μὲν οὖν διὰ τῆς δυσσεβείας ὁ πολυπληθὴς ἔσμος τῆς ἁμαρτίας λαμβάνει χώραν, ὁ μέγας Παῦλος ἡμᾶς ἐδίδαξε γράφων περὶ τῶν Ἑλλήνων· «καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐπιγνώσει», «ἀλλὰ γνόντες τὸν Θεόν, οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ ἐσεβά-

διότι ἡ ἀποστολή, δηλαδή ἡ φανέρωσις, εἶναι κοινὸ ἔργο Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος.

10 Φανερώνεται δέ ὄχι κατὰ τὴν οὐσία, διότι κανεὶς ποτέ δέν εἶδε οὔτε ἀπεκάλυψε τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὴ χάρι καὶ τὴ δύναμι καὶ τὴν ἐνέργεια, ἡ ὁποία εἶναι κοινὴ Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος. Διότι ἴδιο στό καθ' ἓνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἡ ὑπόστασις του καὶ τὰ ὑποστατικῶς γύρω ἀπὸ αὐτὴν παρατηρούμενα· κοινὰ δέ αὐτῶν δέν εἶναι μόνο ἡ ἀφανέρωτη καὶ ὑπερώνυμη καὶ ἀμέθεκτη οὐσία, ἀλλὰ καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ δύναμις, ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ λαμπρότης, ἡ ἀφθαρσία καὶ ἡ βασιλεία, καὶ ὅλα-ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων κοινωνεῖ κι' ἐνώνεται κατὰ χάρι μέ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους ὁ Θεός, χωρὶς νά ἐκπίπτῃ ἀπὸ τό ἐνιαῖο καὶ τὴν ἀπλότητα οὔτε ἐξ αἰτίας τοῦ μεριστοῦ καὶ διαφόρου τῶν ὑποστάσεων οὔτε ἐξ αἰτίας τοῦ μεριστοῦ καὶ ποικίλου καὶ θείων δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν. Ἔτσι πιστεύομε σ' ἓνα Θεό, σέ μιά τρισυπόστατη καὶ παντοδύναμη θεότητα καὶ ἀνακηρύσσομε αὐτοὺς πού μέ τέτοια πίστι εὐαρέστησαν τόν Θεό, ἐνῶ αὐτοὺς πού δέν πιστεύουν μέ ὁμοιο τρόπο, ἀλλὰ ἢ ἐγκαινίασαν ἰδιαίτερη αἵρεσι ἢ ἀκολούθησαν μέχρι τέλους τοὺς ἀρχηγούς της, τοὺς ἀπορρίπτομε. Νά γνωρίζετε δέ τοῦτο, ἀδελφοί, ὅτι τὰ πονηρά πάθη καὶ τὰ δυσσεβῆ δόγματα ἀλληλοεισάγονται, πραγματοποιούμενα λόγῳ τῆς δικαίας ἐγκαταλείψεως ἀπὸ τόν Θεό.

11 Ὅτι λοιπόν τό μεγάλο πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν διαπράττονται διὰ τῆς δυσσεβείας, μᾶς τό ἐδίδαξε ὁ μέγας Παῦλος γράφοντας περὶ τῶν Ἑλλήνων· «ἐπειδὴ δέν ἐφρόντισαν νά ἐπιγνώσουν τόν Θεό»⁶, «ἀλλ' ἐνῶ ἐγνώρισαν τόν Θεό, δέν τόν ἐδόξα-

6. Ρωμ. 1,28.

σθησαν», «παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πλεονεξίᾳ, καὶ τοῖς ἐξῆς». Ὅτι δὲ διὰ τῆς ἀμαρτίας ἢ δυσσέβεια πάλιν εἰσάγεται, διὰ πολλῶν τῶν τοῦτο παθόντων ἀθλίως ἐστὶν ἡ παράστασις. Σολομῶν ἐκεῖνος ἐκδοὺς ἑαυτὸν ταῖς σαρκικαῖς ἡδοναῖς, εἰς εἰδωλολατρίαν ἐξώλισθεν. Ἰεροβοὰμ κατ' ἄκρας ἠττηθεὶς φιλαρχίας ταῖς χρυσαῖς δαμάλεσιν ἔθυσεν. Ὁ προδότης Ἰούδας φιλαργυρίαν νοσήσας περιέπεσε τῇ θεοκτονίᾳ.

12 Διὰ ταῦτα τοίνυν, ἐπεὶ καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρὰ καὶ ἀσύστατος, καὶ τὰ ἔργα χωρὶς τῆς πίστεως μάταια καὶ ἀνώνητα, συνῆψεν ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις σήμερον ἐν τῷ σεπτῷ τῆς νηστείας καιρῷ καὶ τῆς κατ' ἀρετὴν ἀσκήσεως τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας καὶ τὴν ἀποκήρυξιν τῶν μὴ ὀρθοτομεῖν ἐλομένων, ὡς ἂν ἡμεῖς συνημμένως ἐπ' ἄμφω σπεύδοντες, καὶ τὴν πίστιν διὰ τῶν ἔργων ἐπιδειξώμεθα καὶ τῶν πόνων τὸ κέρδος διὰ τῆς πίστεως κομισώμεθα.

13 Μὴ μόνον δὲ δι' ἀλλήλων εἰσάγεται τὰ πονηρὰ πάθη καὶ ἡ δυσσέβεια, ἀλλὰ καὶ ἀλλήλοις εἰκόασι. Καὶ ἵνα βραχὺ τι πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην εἶπω, περὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν ἀναφανέντων ἑτεροδόξων, καθάπερ ὁ Ἀδὰμ ἀπὸ παντὸς ἐσθίειν ζύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ παρὰ τοῦ Θεοῦ λαβὼν ἐξουσίαν, οὐκ ἠρκέσθη πᾶσιν ἐκείνοις, ἀλλὰ τῇ τοῦ ἀρχεκάκου ὄψεως συμβουλῇ πεισθεὶς, ἀπὸ τοῦ ζύλου ἔφαγεν, οὗ μόνου προσετάχθη μὴ ἄψασθαι· οὕτω καὶ τῶν ἐν τῷ Θεῷ ἀγαθῶν καὶ ὄντως ἀγαθοπρεπῶν δωρεῶν εἰς μέθεξιν ὑπ' αὐ-

σαν οὔτε τόν ἐσεβάσθησαν ὡς Θεό»⁷, «τούς παρέδωσε ὁ Θεός σέ νοῦ ἀδόκιμο, ὥστε νά πράττουν τά ἀνεπίτρεπτα, γεμάτους κάθε ἀδικία, πορνεία, πλεονεξία, καί τά παρόμοια»⁸. Ὅτι δέ πάλι διά τῆς ἀμαρτίας εἰσάγεται ἡ δυσσέβεια, ἡ ἀπόδειξις παρέχεται ἀπό πολλούς πού τό ἔπαθαν ἀθλίως. Ὁ Σολομών ἐκεῖνος, ἀφοῦ παρέδωσε τόν ἑαυτό του στίς σαρκικές ἐπιθυμίες, ὠλίσθησε σέ εἰδωλολατρία. Ὁ Ἱεροβοάμ, ἀφοῦ ἐνίκηθηκε ἀπό ἄκρα φιλαρχία, ἐθυσίασε στίς χρυσές δαμάλεις. Ὁ προδότης Ἰούδας ἀρρωστημένος ἀπό φιλαργυρία, περιέπεσε στή θεοκτονία.

12 Γι' αὐτά λοιπόν, ἐπειδή καί ἡ πίστις χωρίς ἔργα εἶναι νεκρά καί ἀνενέργητη, καί τά ἔργα χωρίς πίστι εἶναι μάταια καί ἄχρηστα, ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος σήμερα στόν σεπτό καιρό τῆς νηστείας καί τῆς ἐνάρετης ἀσκήσεως συνεδύασε τήν ἀνακήρυξι τῶν ὀρθοτομούντων τόν λόγο τῆς εὐσεβείας, καί τήν ἀποκήρυξι ἐκείνων πού δέν ἐδιάλεξαν τήν ὀρθοδοξία, ἔτσι ὥστε ἐμεῖς, σπεύδοντας καί στά δύο συνδυασμένα, καί τήν πίστι νά ἐπιδείξωμε μέ τά ἔργα καί τῶν κόπων τό κέρδος νά ἀποκτήσωμε διά τῆς πίστεως.

13 Ὅχι δέ μόνο εἰσάγονται δι' ἀλλήλων τά πονηρά πάθη καί ἡ δυσσέβεια, ἀλλά καί ὁμοιάζουν μεταξύ τους. Καί θά εἰπῶ λίγα πρός τήν ἀγάπη σας γιά τούς ἑτεροδόξους πού ἀναφάνηκαν στήν ἐποχή μας. Ὅπως ὁ Ἀδάμ, ἀφοῦ ἔλαβε ἐξουσία ἀπό τόν Θεό νά τρώγῃ ἀπό κάθε δένδρο τοῦ παραδείσου, δέν ἀρκέσθηκε σ' ὄλα ἐκεῖνα, ἀλλά πειθόμενος στή συμβουλή τοῦ ἀρχεκάκου ὄφεως, ἔφαγε ἀπό τό μόνο δένδρο πού εἶχε προσταχθῆ νά μή τό ἐγγίση, ἔτσι συμβαίνει καί μέ ἐμᾶς· ἐνῶ τά ὑπάρχοντα στό Θεό ἀγαθά καί οἱ πραγματικά ἀγαθοπρεπεῖς δωρεές προτί-

8. Ρωμ. 1,28.

τοῦ προκειμένων τοῖς βουλομένοις, κατὰ τὸν εἰπόντα, «πάντα ὅσα ὁ Θεός, καὶ ὁ διὰ τῆς χάριτος τεθεωμένος ἔσται, χωρὶς τῆς κατ' οὐσίαν ταυτότητος», εἰσὶν οἱ καὶ αὐτῆς τῆς ὑπερουσίου οὐσίας μετέχειν ἡμᾶς διδάσκουσι καὶ δύνασθαι κυρίως ὀνομάζειν αὐτὴν ἐπαγγέλλονται, καὶ τὸν ἀρχέκακον ὄφιν μιμούμενοι, ὡς ἐκεῖνος τὰ τοῦ Θεοῦ, οὕτως καὶ αὐτοῖς τὰ τῶν ἁγίων ῥήματα παρεξηγοῦνται καὶ διαστρέφουσιν. Ἄλλ' ἡμεῖς καὶ δύναμιν παρὰ Κυρίου λαβόντες πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, πᾶσαν τὴν αὐτοῦ μηχανὴν καὶ πάγην τὴν τε κατὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς κατ' εὐσέβειαν πολιτείας εὐχερῶς συντρίψαντες, καὶ νικηταὶ διὰ πάντων αὐτοῦ φανέντες, τῶν οὐρανίων καὶ ἀκηράτων τῆς δικαιοσύνης στεφάνων ἐπιτευξόμεθα, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ ἀδεκάστῳ κριτῇ καὶ δοτῆρι τῶν ἀντιδόσεων·

14 Ὡς πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

θενται από αὐτόν γιά μέθεξι στούς θέλοντας, συμφώνως πρὸς τόν εἰπόντα «ὄλα ὅσα εἶναι ὁ Θεός θά εἶναι καί ὁ θεωμένος διά τῆς χάριτος, χωρίς τήν ταυτότητα κατά τήν οὐσία»⁹, ὑπάρχουν μερικοί πού διδάσκουν ὅτι ἐμεῖς μετέχομε καί τῆς ἰδίας τῆς ὑπερουσίου οὐσίας καί ἰσχυρίζονται ὅτι μποροῦν νά τήν ὀνομάζουν ἀθηντικῶς, καί μιμούμενοι τόν ἀρχέκακο ὄφι, παρερμηνεύουν καί διαστρέφουν τά λόγια τῶν ἁγίων, ὅπως ἐκεῖνος τά τοῦ Θεοῦ. Ἀλλά ἐμεῖς, ἀφοῦ ἐλάβαμε δύναμι ἀπό τόν Κύριο νά πατοῦμε ἐπάνω σέ ὄφεις καί σκορπιούς καί σέ κάθε δύναμι τοῦ ἐχθροῦ, ἀφοῦ συντρίψωμε εὐκολα κάθε μηχανή καί παγίδα του, εἴτε κατά τῆς εὐσεβείας εἴτε κατά τῆς εὐσεβοῦς διαγωγῆς καί φανοῦμε νικηταί ἐναντίον του σέ ὄλα, θά ἐπιτύχωμε τοὺς οὐρανίους καί ἀφθάρτους στεφάνους τῆς δικαιοσύνης, μέσα στόν Χριστό, τόν ἀδέκαστο κριτή καί δοτῆρα τῶν ἀνταμοιβῶν.

- 14** Σ' αὐτόν πρέπει κάθε δόξα, τιμή καί προσκύνησις, μαζί μέ τόν ἀναρχο Πατέρα του καί τό πανάγιο καί ἀγαθό καί ζωοποιό Πνεῦμα, τώρα καί πάντοτε καί στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

9. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, Πρὸς Θαλάσσιον 22, PG 90,320.

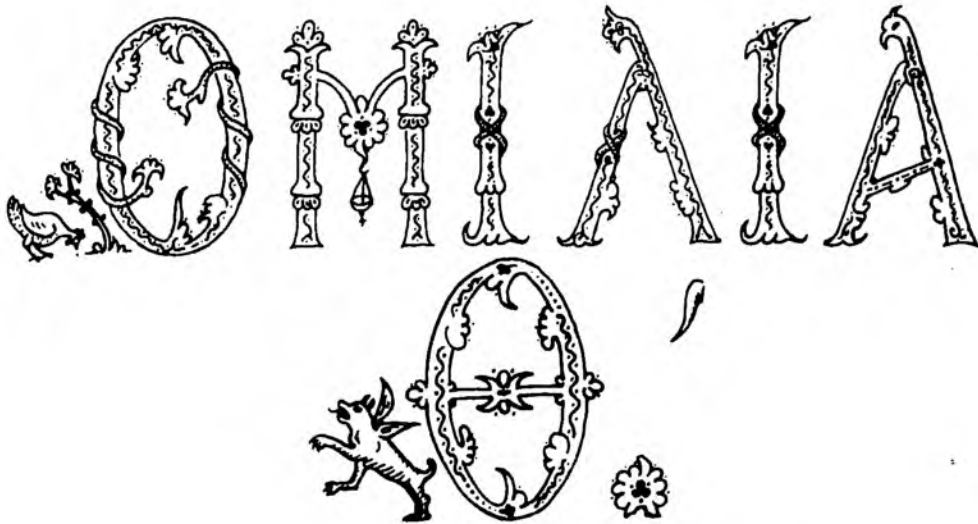
ΙϞ

Ο ΠΑΝΤΟ

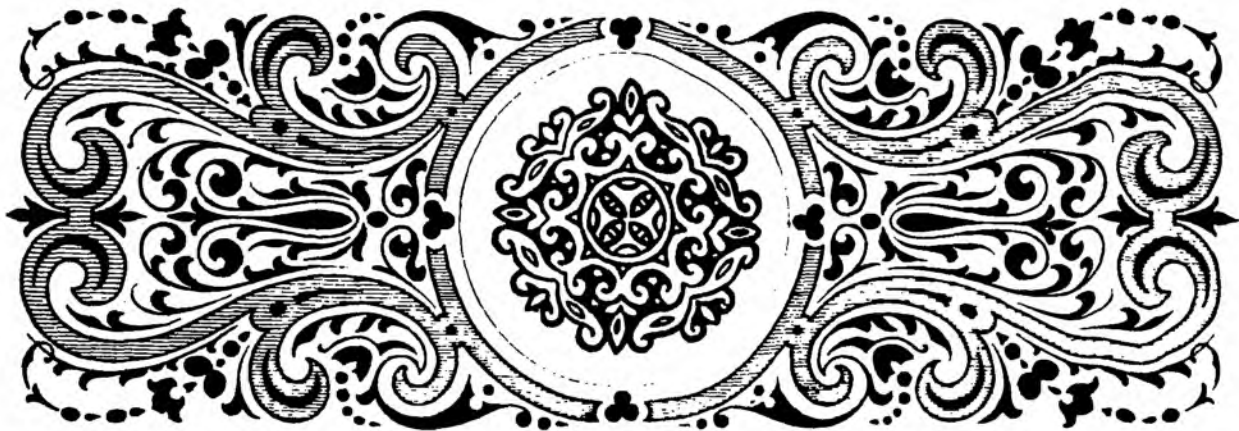
ΧϚ

ΚΡΑΤΩΡ

ΕΝ ΤΩ ΚΑΤΟΙΚΩΝΤΑΣ ΗΝ ΕΝ ΕΞ ΥΡΑΙΣ ΕΠΕΒΛΕΥΕΝ Ο ΚΥΡΙΟΣ ΕΙΣ Ε ΠΑΝΤΕΣ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΕΠΕΒΛΕΥΕΝ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΤΙ ΕΞ ΕΤΟΙΜΑ ΚΤΟΙΚΗΤΗΡΩΝ

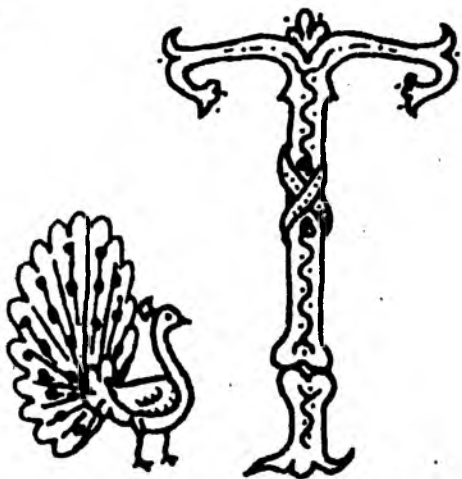
ΕΝ ΤΩ ΚΑΙΡΩ ΤΗΣ ΝΗΣΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

ΟΜΙΛΙΑ Θ'

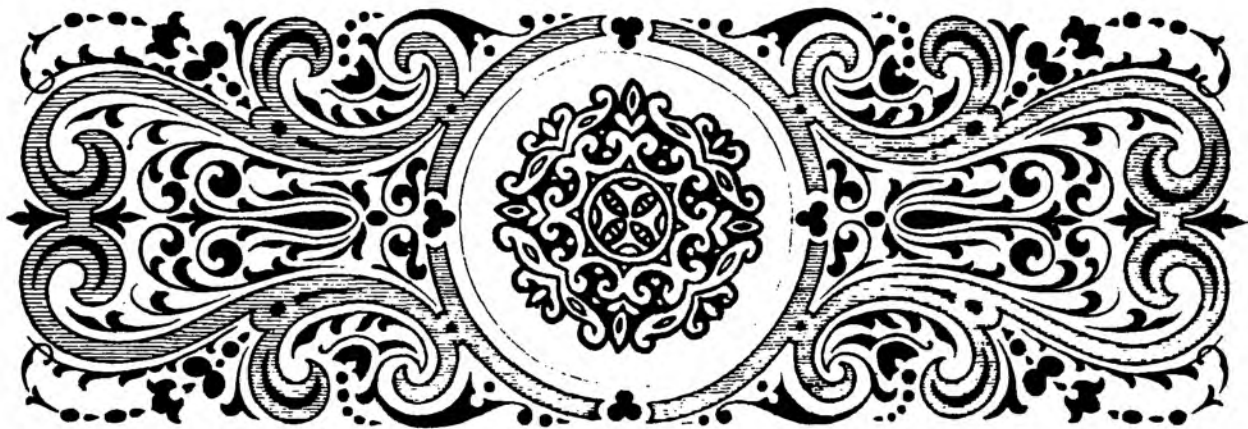
ΕΝ ΤΩ ΚΑΙΡΩ ΤΗΣ ΝΗΣΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

1

έλος μὲν θείων δογμάτων καὶ τῆς περὶ ταῦτα φιλοπονίας καὶ θεωρίας ἀλήθεια καὶ ἀσφαλῆς δόξα καὶ πρὸς τοὺς θεοφόρους ἡμῶν πατέρας σύμφωνος καὶ ὁμόλογος· τῆς δὲ πρακτικῆς ἀρετῆς οὐ τοῦτο τέλος ἐστίν, ἀρχὴ δὲ μᾶλλον, ἥτις ἂν μὴ πρὸς τὸ κατάλληλον ἔλθῃ τέλος, καὶ μείζονος καταδίκης πρόξενος ἔσται τῷ

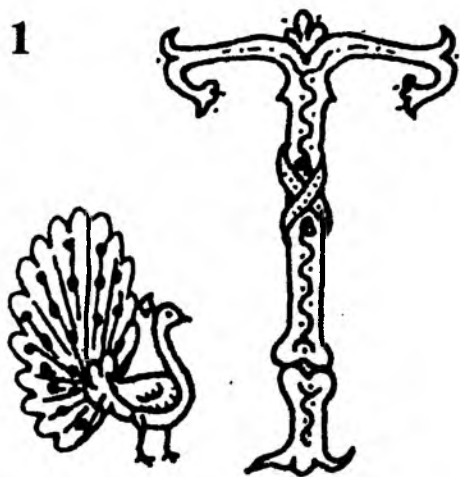
κτησαμένῳ· «ὁ γὰρ εἰδώς», φησί, «τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου καὶ μὴ ποιήσας δαρῆσεται πολλάς». Οὕτως οὐκ ἀρκεῖ πρὸς λόγον πρακτικῆς ἀρετῆς ἢ περὶ ταύτην ἐπιστήμη τε καὶ ἀλήθεια, ἀλλὰ τέλος ἐστὶ ταύτης τὸ ἀγαθόν.

ΟΜΙΛΙΑ 9

ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΝΗΣΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

1

ὁ τέλος τῶν θείων δογμάτων, καθὼς καὶ τῆς ἐνασχολήσεως μὲ αὐτὰ καὶ τῆς σχετικῆς μὰ αὐτὰ θεωρίας, εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ὀρθὴ δόξα, ἡ σύμφωνη καὶ ὁμόφρων μὲ τοὺς θεοφόρους πατέρες μας· τῆς δὲ πρακτικῆς ἀρετῆς δέν εἶναι τέλος αὐτό, ἀλλὰ μᾶλλον ἀρχή, ἡ ὁποία, ἂν δέν φθάσῃ στό κα-

τάλληλο τέλος, θά καταστῆ πρόξενος μεγαλύτερης ἀκόμη καταδίκης γιά τόν κάτοχο· «διότι», λέγει, «αὐτός πού γνωρίζει τό θέλημα τοῦ Κυρίου καὶ δέν τό ἐξετέλεσε, θά δαρῆ πολλές φορές»¹. Ἔτσι γιά τήν ἐξασφάλισι τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς δέν ἀρκεῖ ἡ σχετικὴ μὲ αὐτήν ἐπιστήμη καὶ ἀλήθεια, ἀλλὰ τέλος τῆς εἶναι τό ἀγαθό.

2 *Εἰ μὲν οὖν ἐωρῶμεν τοὺς ἀνθρώπους ἐμμένοντας τοῖς ἐγνωσμένοις καλοῖς καὶ εἰς ἔργον ἄγοντας ταῦτα καὶ ἀγαθοὺς ἀποτελουμένους διὰ τῶν ἔργων, ἀλλὰ μὴ πλημμελοῦντας παρ' ὃν ἔχουσιν ὀρθὸν λόγον ἐν ταῖς ψυχαῖς, οὐκ ἂν ἡμεῖς πολλὸν ἐποιούμεθα λόγον περὶ δικαιοπραγίας, περὶ σωφροσύνης, περὶ ἐγκρατείας, καὶ τῶν τοιούτων· τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι καλὸν τούτων ἕκαστον, καὶ μάλιστα ἐγκρατῆς βίος, ὃς καὶ διὰ πείρας ἐκάστοτε δείκνυται ψυχαῖς ὁμοῦ τε καὶ σώμασιν ὠφελιμώτατος ὢν. Ἐπεὶ δὲ ἴσασιν μὲν οἱ πλεῖστοι, καὶ καλῶς ἴσασιν, ἀλλ' ἐπιθυμία καὶ θυμὸς ἐπικρατεῖ τῆς καλῆς ἐπιστήμης («βλέπω γάρ», φησὶν ὁ ἀπόστολος, «ἕτερον νόμον ἀντιστρατεύομενον τῷ νόμῳ τῆς ἀμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου»), διὰ τοῦτο συνεχῶς τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου παράκλησιν προσάγομεν ὑμῖν, ἀδελφοί, ὡσὰν διαναστήσωμεν τῷ ἀδιαστρόφῳ καὶ ὀρθῷ λογισμῷ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ πράξιν ἐπιτιθέναί, ὡς τὸ τῆς ἐν τοῖς τοιούτοις γνώσεως τέλος ἀγαθὸν ἐπιφέρουσιν. «Σύνεσις ἀγαθή», φησὶν ὁ Δαβὶδ, «πᾶσι τοῖς ποιούσιν αὐτήν». Καὶ «ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ ἐπὶ υἱοῖς υἱῶν, τοῖς φυλάσσουσι τὴν διαθήκην αὐτοῦ καὶ μεμνημένοις τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τοῦ ποιῆσαι αὐτάς»· καὶ ὁ Παῦλος, «οὐχ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται»· ὁ δὲ ἀμφοτέρων Κύριος, «εἰ ταῦτα οἴδατε», φησί, «μακάριοί ἐστε, ἂν ποιῆτε αὐτά».*

3 *Ἀσώμεθα οὖν δι' ἔργων, ἀδελφοί, τοῦ καλοῦ τῆς νηστείας καὶ*

2. Ρωμ. 7,23.

3. Ψαλμ. 110,10.

4. Ψαλμ. 102, 17.

2 Ἐάν βέβαια ἐβλέπαμε τούς ἀνθρώπους νά ἐμμένουν στά ἀναγνωρισμένα καλά καί νά τά πραγματοποιοῦν, καί διά τῶν ἔργων νά καθίστανται ἀγαθοί, ἀλλά νά μή πλημμελοῦν παρ' ὄλο τόν ὀρθό λόγο πού ἔχουν στίς ψυχές, δέν θά ἐκάμαμε ἐμεῖς πῶς λόγον περί δικαιοπραγίας, περί σωφροσύνης, περί ἐγκρατείας καί τῶν ὁμοίων. Διότι ποιός δέν γνωρίζει ὅτι τό καθένα ἀπό αὐτά εἶναι καλό καί μάλιστα ὁ ἐγκρατής βίος, ὁ ὁποῖος κάθε φορά καί μέ τήν πείρα ἀποδεικνύεται νά εἶναι ὠφελιμώτατος σέ ψυχές καί σώματα μαζί; Ἐπειδή δέ οἱ περισσότεροι τά γνωρίζουν, καί μάλιστα τά γνωρίζουν καλά, ἀλλ' ἡ ἐπιθυμία καί ὁ θυμός ἐπικρατοῦν τῆς καλῆς γνώσεως («διότι βλέπω», λέγει ὁ ἀπόστολος, «ἄλλον νόμον ἢ ἀντιστρατεύεται στό νόμον τοῦ νοῦ μου καί νά μ' αἰχμαλωτίζῃ στό νόμον τῆς ἁμαρτίας πού εἶναι στά μέλη μου»²), γι' αὐτό σᾶς προσφέρομε συνεχῶς τήν παρηγορία τοῦ λόγου, ἀδελφοί, γιά νά σᾶς ἀνυψώσωμε, ὥστε ἐπάνω στόν ἀδιάστροφο καί ὀρθό λογισμό νά ἐπιθέσωμε τήν πρᾶξι τοῦ ἀγαθοῦ, διότι αὐτή ἐπιφέρει ἀγαθό τέλος στή γνῶσι τέτοιας μορφῆς. «Σύνεσις ἀγαθή», λέγει ὁ Δαβίδ, «ὑπάρχει σ' ὅλους ὅσοι τήν ἐφαρμόζουν»³, καί «ἡ δικαιοσύνη του θά μεταβιβάζεται στους υἱούς τῶν υἱῶν, πού φυλάσσουν τήν διαθήκη του κι' ἐνθυμοῦνται τίς ἐντολές του, ὥστε νά τίς ἐκτελοῦν»⁴· καί ὁ Παῦλος «δέν εἶναι οἱ ἄκροαταί τοῦ νόμου δίκαιοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλά οἱ-ποιηταί τοῦ νόμου θά δικαιωθοῦν»⁵· ὁ δέ Κύριος καί τῶν δύο λέγει, «ἐάν γνωρίζετε αὐτά, θά εἴσθε μακάριοι, ἐφ' ὅσον τά πράττετε»⁶.

3 Ἄς ἐπιληφθοῦμε λοιπόν καί μέ ἔργα, ἀδελφοί, τοῦ καλοῦ

5. Ρωμ. 2,13.

6. Ἰω. 13,17. 7. Λουκᾶ 6,44.

ἐγκρατείας χρήματος, πιστωσώμεθα τὴν ἀγαθὴν περὶ ταῦτα διάθεσιν, δείξωμεν ἐνεργῶς τοὺς καρποὺς αὐτῶν ὅποιοι· «ἐκ γὰρ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκειται», ἀλλὰ καὶ «τὸν γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν· νόει ἃ λέγω», φησὶν ὁ ἀπόστολος. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἀρετῶν ἐκάστη ἢ ψυχὴν ἢ σῶμα καθαίρει τε καὶ κοσμεῖ, μᾶλλον δὲ ψυχῆς ἐν γέ τι μέρος ἢ σώματος, ὡς προσευχὴ καὶ ἐπιστήμη τὸν νοῦν, τὸν θυμὸν ἢ πραότης, τὴν ἐπιθυμίαν ἢ σωφροσύνη.

Ἡ δὲ νηστεία καὶ ἡ ἐγκράτεια τὰς μὲν τοῦ σώματος ἐπαναστάσεις κοιμίζει, τὴν λύσσαν τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας ἀπομαραίνει, αἰθρίαν δὲ τῇ διανοίᾳ καθαρὰν ἐμποιεῖ καὶ οἶον ἀνέφελον, ἀποκαθαίρουσα ταύτην τῶν ἐκ τοῦ πλήθους τῶν βρωμάτων ἀνιόντων ἀτμῶν, καὶ τῆς ἀπὸ τούτων ἀχλύος. Διὰ νηστείας καὶ ἐγκρατείας ὁ ἔξω ἄνθρωπος φθείρεται· ὄσφ δὲ οὗτος φθείρεται, τοσοῦτον ὁ ἐντὸς ἀνακαινίζεται κατὰ τὸν ἀπόστολον. «Παχεῖα γαστήρ», εἶπέ τις, «λεπτὸν οὐ τίκτει νοῦν». Οὐκοῦν ἡ διὰ νηστείας καὶ ἐγκρατείας λεπτονομένη καὶ τὸν νοῦν ἐξ ἀνάγκης λεπτύνει.]

4 Οὕτω πᾶν καλὸν καὶ ἀγαθὸν διὰ ταύτης κατορθοῦται καὶ τελιοῦται. Διπλοῦν ἐστὶ περιτείχισμα ἡ νηστεία καὶ ἡ ἐγκράτεια, καὶ ὁ ἐν ταύταις βιωὺν εἰρήνης ἀπολαύει πολλῆς, ὡς τῆς Ἱερουσαλήμ ὧν ἐντός· Ἱερουσαλήμ γὰρ εἰρήνη ἐρμηνεύεται. Τούτῳ δὲ πολεμεῖ τῷ τείχει ὁ τοῦ βαβυλωνίου ἀρχοντος ἀρχιμάγειρος· κἂν οὐχ εἶρη τοὺς

8. Β' Τιμ. 2,6 ἐ.

9. Β' Κορ. 4,16.

τῆς νηστείας καί τοῦ ἀγαθοῦ τῆς ἐγκρατείας, ἅς ἐπιβεβαιώσωμε τήν ἀγαθή γι' αὐτά διάθεσι, ἅς δείξωμε ἐμπράκτως ποιοί εἶναι οἱ καρποί τους· διότι «τό δένδρο ἀπό τόν καρπό γνωρίζεται»⁷, ἀλλά καί «ὁ γεωργός πρῶτος πρέπει νά ἀπολαύη τῶν καρπῶν του· νά καταλάβῃς, τί λέγω»⁸, λέγει ὁ ἀπόστολος. Πραγματικά κάθε μιά ἀπό τίς ἄλλες ἀρετές καθαρίζει καί στολίζει ἢ τήν ψυχή ἢ τό σῶμα, μᾶλλον δέ ἓνα μόνο μέρος τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ σώματος, ὅπως ἡ προσευχή καί ἡ γνῶσις τόν νοῦ, ἡ πραότης τόν θυμό, ἡ σωφροσύνη τήν ἐπιθυμία. Ἡ νηστεία καί ἡ ἐγκράτεια τίς μέν ἐπαναστάσεις τοῦ σώματος τίς κοιμίζει, τήν λύσσα τοῦ θυμοῦ καί τῆς ἐπιθυμίας τήν μαραίνει, φέρει αἰθρία καθαρή καί ἀνέφελη στήν διάνοια, καθαρίζοντάς την ἀπό τοῦς ἀτμούς πού βγαίνουν ἀπό τό πλῆθος τῶν βρωμάτων καί ἀπό τήν ἀχλύ πού προκαλοῦν αὐτοί. Διά τῆς νηστείας καί ἐγκρατείας φθείρεται ὁ ἐξωτερικός ἄνθρωπος· ὅσο δέ φθείρεται αὐτός, τόσο ἀνακαινίζεται ὁ ἐσωτερικός κατά τόν ἀπόστολο⁹. Εἶπε κάποιος, «παχειά κοιλιὰ δέν γεννᾷ λεπτόν νοῦ»¹⁰. Αὐτή δέ πού λεπτύνεται μέ νηστεία καί ἐγκράτεια λεπτύνει ὅπωςδήποτε τόν νοῦ.

- 4 Ἔτσι κάθε καλό καί ἀγαθό δι' αὐτῆς ἐπιτυγχάνεται καί τελειώνεται. Διπλό περιτείχισμα εἶναι ἡ νηστεία καί ἡ ἐγκράτεια κι' αὐτός πού ζῆ μέ αὐτές ἀπολαύει πολλῆς εἰρήνης, ὡς εὐρισκόμενος μέσα στήν Ἱερουσαλήμ· διότι τό ὄνομα Ἱερουσαλήμ σημαίνει εἰρήνη. Μέ αὐτό τό τεῖχος πολεμεῖ ὁ ἀρχιμάγειρος τοῦ βαβυλωνίου ἄρχοντος. Κι' ἂν δέν εὔρη τοῦς μέσα στό τεῖχος νά ὑπερασπίζονται τά τεῖχη κρατερῶς, τά κρημνίζει, ἀφοῦ

10. Ἀρχαία παροιμία.

έντος άντεχομένους τῶν τειχῶν καρτερῶς, καθαιρεῖ ταῦτα, προσαγαγῶν ὡς ἐλεπόλεις τὰ τῆς ὄψαρτυτικῆς μαγγανεύματα.

5 Εἰ δὲ οἱ ἐπὶ τῶν τειχῶν τούτων οὐ μόνον περιφρονοῦσι τὰ ποικίλα τῶν ὄψων, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄρτον ἐπὶ τὸ εὐτελέστερον ἔτι μάττουσιν, αὐτοὶ μᾶλλον δι' ἐγκρατείας ἀνατρέπουσι καὶ τὴν σκηνην Μαδιάμ· τοιοῦτον γάρ τι προτυποῖ καὶ ἡ κατὰ τὸν Γεδεῶν ἱστορία· «ἰδοὺ γάρ», φησί, «μαγὶς ἄρτου κριθίνου, κυλιομένη ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν Μαδιάμ». Ἐδῆλου δὲ ὁ κριθίνος ἄρτος τῶν ἐπιστρατευσάντων μετὰ Γεδεῶν τὴν καὶ ἐπὶ τῶν ἀναγκαίων τροφῶν εὐτέλειαν καὶ ἐγκράτειαν· «καὶ ἦλθε», φησί, «μέχρι τῆς σκηνης Μαδιάμ καὶ ἐπάταξεν αὐτὴν καὶ κατέστρεψε». Σκηνη δ' ἂν εἴη πάντως ὑπὸ μάζης κριθίνης καταστρεφομένη ἢ μαιμάσσουσα τοῦ τε λαιμοῦ καὶ τῆς κοιλίας ἐπιθυμία, ἧς τὸ μαργαῖνον ἀφαιρεῖται νηστεία καὶ λιτὴ προσγινομένη τράπεζα. Δανιὴλ ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀνὴρ, οὐ τὸν δράκοντα μόνον διὰ μάζης ἀνεῖλε, τὸν θεὸν ὧν θεὸς ἡ κοιλία καὶ ὁ ἔχων τὴν ἰσχὺν ἐπὶ τῇ ὀσφύϊ καὶ ἐπ' ὀμφαλοῦ γαστρός, ἀλλ' ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδας μὴ φαγῶν ἄρτον ἐπιθυμιῶν μήτε οἶνον πιῶν, καινοτέρας ὀράσεις εἶδε καὶ ἀρχαγγέλου ἐπιστασίαν ἐδέξατο.

6 Ὁ μὲν οὖν Δανιὴλ οὕτω. Ὁ ἐπιθυμητῆς λαὸς καὶ ἀχάριστος, οἱ λέγοντες, «τίς ψωμιεῖ ἡμᾶς κρέα; νῦν ἡ ψυχὴ ἡμῶν κατάξηρος», μετὰ τὸ φαγεῖν κρέα ἕως ἐξῆλθεν ἐκ τῶν μυκτῆρων αὐτῶν, ἐπατάχθησαν πληγὴν μεγάλην σφόδρα· «ἐθυμώθη» γάρ, φησὶν, «εἰς τὸν λαὸν ὁ Θεός, καὶ ὁ κόρος αὐτοῖς εἰς χολέραν ἐγένετο».

11. Κριτ. 7,13.

12. Κριτ. 7,13.

13. Βῆλ καὶ Δράκων 27.

φέρει ὡς πολιορκητικὲς μηχανές τὰ γοητεύματα τῆς μαγειρικῆς τέχνης.

5 Ἐάν δέ οἱ εὕρισκόμενοι ἐπάνω σ' αὐτά τὰ τεῖχη ὄχι μόνο δέν περιφρονοῦν τὰ ποικίλα φαγητά, ἀλλά καί τόν ἄρτο τόν ζυμώνουν ἀκόμη λιγώτερο, τότε διά τῆς ἐγκρατείας ἀνατρέπουν μᾶλλον καί τή σκηνή Μαδιάμ. Ἔλλωστε καί ἡ σχετική μέ τόν Γεδεών ἱστορία προτυπώνει κάτι τέτοιο· διότι λέγει, «ἰδοῦ, ἕνα καρβέλι ἄρτου κριθίνου κυλίνεται στό στρατόπεδο Μαδιάμ»¹¹. Ἐδήλωνε δέ ὁ κριθίνος ἄρτος τῶν στρατευμένων μαζί μέ τόν Γεδεών τήν λιτότητα κι' ἐγκράτεια στίς ἀναγκαῖες τροφές. «Καί ἦλθε», λέγει, «ἕως τήν κατασκήνωσι Μαδιάμ, τήν ἐκτύπησε καί τήν κατέστρεψε»¹². Κατασκήνωσις δέ πού καταστρέφεται ἀπό κριθίνο ζυμάρι εἶναι βέβαια ἡ σφοδρά ἐπιθυμία τοῦ λαιμοῦ καί τῆς κοιλίας, τῆς ὁποίας τήν ὀρμή ἀφαιρεῖ ἡ νηστεία καί ἡ λιτῶς προσφερομένη τράπεζα. Ὁ Δανιήλ, ἄνδρας ἐπιθυμιῶν, δέν ἐφόνευσε μόνο τόν δράκοντα μέ τό ζυμάρι¹³, τόν θεό αὐτῶν πού θεό ἔχουν τήν κοιλιά καί τόν ἔχοντα τήν δύναμι στήν ὀσφύ καί στόν ὀμφαλό τῆς κοιλίας· ἀλλά μή ἔχοντας φάγει ἄρτο ἐπιθυμιῶν ἐπί πολλές ἐβδομάδες καί μή ἔχοντας πιεῖ κρασί, εἶδε νεώτερες ὀράσεις κι' ἐδέχθηκε τή φροντίδα ἀρχαγγέλου¹⁴.

6 Αὐτά λοιπόν σχετικά μέ τόν Δανιήλ. Ὁ δέ ἐπιθυμητής καί ἀχάριστος λαός, αὐτοί πού λέγουν, «ποιός θά μᾶς θρέψη κρέατα; τώρα ἡ ψυχὴ μας εἶναι κατάξηρη»¹⁵, ὅταν ἔφαγαν κρέας ἕως ὅτου ἐβγήκε ἀπό τοὺς μυκτῆρες των, ἐδέχθηκαν φοβερό κτύπημα¹⁶. «διότι ἐθύμωσε», λέγει, «ὁ Θεός γιά τόν λαό καί ὁ χορτα-

14. Δανιήλ 10,1 ἐέ.

15. Ἄριθμ. 11,6.

16. Ἄριθμ. 11,33.

Καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ λεγόμενα μνήματα τῆς ἐπιθυμίας ἀναστήλωσις ἐστὶ τῆς ἐπ' ἐκείνους θείας ὀργῆς· πρὸς ἣν βλέποντες, φύγωμεν τὴν γαστριμαργίαν, ἀσπασώμεθα τὴν ἐγκράτειαν, περιπτυξώμεθα τὰς νηστίμους ἡμέρας ταύτας, ὡς εὐήκοον τῇ ψυχῇ ποιούσας τὸ σῶμα καὶ τὸν νοῦν κουφιζούσας πρὸς Θεὸν ἀνατρέχοντα. Ἰωάννης ὁ τῆς χάριτος Πρόδρομος ἀκρίσι καὶ μέλιτι ἀγρίῳ διὰ βίου ἤρκεϊτο. Πέτρος ἀλμάσιν ἐλαίαις καὶ θέρμοις καὶ λεπτοῖς λαχάνοις ἐχρῆτο μόνοις. Τί δεῖ τὰ τοῦ Παύλου λέγειν, ὃς περὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῦτο φησιν, ὡς «ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ, ἐν νηστείαις πολλᾶκις»;

7 Σοὶ δὲ οὐ βίος ὄλος τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἐστὶ τὸ τῆς νηστείας διάστημα καὶ περιγράφει σοι καθ' ἐκάστην ἡμέραν τὴν ἐπὶ ταύτῃ νηστείαν ἢ τοῦ ἡλίου πρὸς δύσιν ἐπίνευσις. Ἄρ' οὐ ραδία σχεδὸν πᾶσι καὶ σύμμετρος ἢ ἐπὶ τοσοῦτον ἀσιτία ἐστὶ; Μόνον ἔστω καὶ ἡ σίτησις σύμμετρος· οὕτω γὰρ μετρίως ἀσιτῶν καὶ μετρίως σιτούμενος, οὐ κατὰ πολὺ τῶν ἀτροφούντων ἀπολειφθήσῃ. Φεῖδῃ τυχὸν τῆς σαρκὸς καὶ φεύγεις τὴν νηστείαν ὡς τηκεδόνα φέρουσαν, ἀλλὰ τουναντίον ἐστίν· ὁ κόρος γὰρ ποδάγρας καὶ καρηβαρίας καὶ νόσους ἐτέρας γεννᾷ μᾶλλον πέφυκεν, ἢ δὲ νηστεία μήτηρ ἐστὶν ὑγείας· καὶ ὡς ἔοικεν οὐ μόνον ὁ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει, ἀλλὰ καὶ ὁ γαστριμαργῶν εἰς τὸ ἴδιον πλημμελεῖ σῶμα, καχεκτικὸν αὐτὸ καὶ νοσερὸν ἐργαζόμενος.

8 Ἐπεὶ δὲ διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων ἢ ἀκρασία τελεῖται,

17. Ἀριθμ. 11,20.

18. Β' Κορ. 11,27.

σμός τούς ἔγινε χολέρα»¹⁷. Καί τά λεγόμενα σ' ἐκεῖνο τόν τόπο μνήματα τῆς ἐπιθυμίας εἶναι τιμητικές στῆλες τῆς γιά ἐκείνους θείας ὀργῆς. Πρός αὐτήν ἀποβλέποντας, ἄς ἀποφύγωμε τή γαστριμαργία, ἄς ἀγαπήσωμε τήν ἐγκράτεια, ἄς ἀγκαλιάσωμε αὐτές τίς νηστήσιμες ἡμέρες, διότι καθιστοῦν τό σῶμα εὐήκοο στήν ψυχή καί ἐλαφρύνουν τόν νοῦ, καθῶς ἀνατρέχει πρὸς τόν Θεό. Ὁ Ἰωάννης, ὁ Πρόδρομος τῆς χάριτος, ἤρκεϊτο ἰσοβίως σέ ἀκρίδες καί ἄγριο μέλι. Ὁ Πέτρος ἐχρησιμοποιοῦσε μόνο ἐληές τῆς ἄλμης, λαθοῦρια καί λεπτά λάχανα. Τί χρειάζεται νά ἀναφέρωμε τόν Παῦλο, πού λέγει καί τοῦτο γιά τόν ἑαυτό του, ὅτι ἐπέρασε «μέ πείνα καί δίψα, πολλές φορές μέ νηστεῖες»¹⁸;

7 Γιά σένα δέ δέν εἶναι ὀλόκληρος βίος τό διάστημα τῶν σαράντα ἡμερῶν τῆς νηστείας καί ἡ δύσις τοῦ ἡλίου περιορίζει καθημερινῶς τήν νηστεία σου κατ' αὐτήν. Ἄραγε δέν εἶναι γιά ὅλους σχεδόν εὐκολη καί σύμμετρη ἡ ἐπί τόσο διάστημα ἀσιτία; Ἀρκεῖ μόνο νά εἶναι καί ἡ σίτησις σύμμετρη, διότι ἔτσι νηστεύοντας μετρίως καί τρώγοντας μετρίως, δέν θά ὑστερήσης πολύ ἐκείνων πού ἀτροφοῦν¹⁹. Ἴσως φεῖδесαι τήν σάρκα καί ἀποφεύγεις τήν νηστεία μέ τήν ἐντύπωσι ὅτι φέρει μαρασμό, ἀλλά τό ἀντίθετο συμβαίνει· διότι ὁ κόρος ἀπό τή φύσι του φέρει ποδάγρα, πονοκέφαλο καί ἄλλες ἀρρώστιες, ἐνῶ ἡ νηστεία εἶναι μητέρα ὑγείας· καί, ὅπως φαίνεται, ὄχι μόνο ὁ πόρνος ἀμαρτάνει στό σῶμα του, ἀλλά καί ὁ γαστριμαργος πλημμελεῖ στό σῶμα του, διότι τό καθιστᾶ καχεκτικό καί νοσηρό.

8 Ἐπειδή δέ ἡ ἀκρασία ἐκτελεῖται ἀπό ὅλες τίς αἰσθήσεις, ἄς

19. Συνηθιζόταν ἀκόμη στήν ἐποχή τοῦ Γρηγορίου νά νηστεύουν ἀποφεύγοντας τροφή ὅλη τήν ἡμέρα καί τρώγοντας μετρίως μετὰ τή δύσι τοῦ ἡλίου.

πάσαις ἐπιστήσωμεν τὴν ἐγκράτειαν. Εἰ δὲ νηστεύεις μὲν βρωμάτων, τὴν δὲ ὄψιν ἔχεις προαγωγὸν εἰς τὴν ἐν τῷ ταμείῳ τῆς ψυχῆς σου μοιχείαν καὶ περιέργειαν καὶ βασκανίαν, τὴν δὲ ἀκοὴν δεκτικὴν ὕβρεων καὶ πορνικῶν ἀσμάτων καὶ ψιθυρισμῶν οὐ καλῶν, καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις τῶν καταλλήλως βλαπτόντων, τί ὄφελος τῆς νηστείας; πάντως οὐδέν. Ἦν γὰρ δι' ἐτέρας φεύγεις κακίαν, κάθοδον αὐτῇ δίδως δι' ἄλλης εἰς τὴν ψυχὴν· συνθέτων γὰρ ὄντων ἡμῶν ἐκ ψυχῆς λέγω καὶ σώματος, οὐ τοῦ σώματος μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς πολυμελοῦς οὐσης (ἕτερον τρόπον ἔχει γὰρ καὶ αὕτη καθάπερ μέλη τὸ θρεπτικόν, τὸ ἐπιθυμητικόν, τὸ θυμικόν τε καὶ λογιστικόν), ἐκείνη ἐστὶν ἀληθῆς νηστεία, ἢ διὰ πάντων διήκουσα καὶ πάντα καθαίρουσά τε καὶ θεραπεύουσα· πρᾶξις γὰρ ἐστὶν, ἀδελφοί, καὶ φιλανθρώπως ἢ διὰ νηστείας τῆς ψυχῆς ἰατρεία, καὶ διὰ τοῦτο καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν διὰ τῶν ἡμερῶν τούτων ταύτην ἡμῖν ἐπέθηκαν.

9 Ἐὰν οὖν ταύτην ἡμεῖς ἀφρόνως ἐκφύγωμεν, αἱ κολαστικαὶ ποιναὶ καὶ τομαὶ καὶ καύσεις ἡμᾶς ἐκδέξονται, ὅτε Χριστὸς τὸ ἀθεράπευτον διχοτομήσει καὶ τῷ ἀσβέστῳ πυρὶ παραδώσει δίκην ὑφέξον αἰώνιον. Ὡς γὰρ μὴ νηστεύσαντες ἐν τῷ παραδείσῳ, εἰς τὸν πολυώδυνον τοῦτον βίον ἐρρίφημεν, οὕτως ἐνταῦθα μὴ νηστεύσαντες, μηδὲ ἐγκρατῶς ζήσαντες κατὰ δύναμιν, εἰς τὴν ἄσβεστον καὶ ἀφόρητον ἐκείνην ἐμπεσοῦμεθα γέενναν.

10 Ἄλλ' «ἐπιστρέψατε υἱοὶ ἀφεστηκότες», ἢ προφητεία φησὶν. Οὐδὲν οὕτω συνεργὸν πρὸς ἐξίλασμον τοῖς ἐπιστρέφουσιν ὥς ἡ νηστεία ἐστίν, ὡς ἐκ τῆς τῶν Νινευιτῶν ἐπιστροφῆς ἐδιδά-

ἐπιβάλωμε σέ ὄλες τήν ἐγκράτεια. Ἐάν νηστεύης μέν τά φαγητά, ἔχεις δέ τήν ὄψι προαγωγό γιά τήν μέσα στό ταμεῖο τῆς ψυχῆς σου μοιχεία καί περιέργεια καί βασκανία, τήν δέ ἀκοή δεκτική ὕβρεων καί πορνικῶν ἀσμάτων καί κακῶν ψιθυρισμῶν, καί τίς ἄλλες αἰσθήσεις δεκτικές πραγμάτων πού βλάπτουν ἀναλόγως, ποιό εἶναι τό ὄφελος τῆς νηστείας; Κανένα ἀπολύτως. Διότι τῆς κακίας πού ἀποφεύγεις διά μέσου ἄλλης αἰσθήσεως τῆς δίδεις κάθοδο στήν ψυχή δι' ἄλλης. Ἐπειδή δηλαδή εἴμαστε σύνθετοι ἀπό ψυχή καί σῶμα, εἶναι δέ ὄχι μόνο τό σῶμα, ἀλλά καί ἡ ψυχή πολυμελής (διότι ἔχει καί αὐτή κατά κάποιον τρόπο σάν μέλη τό θρεπτικό, τό ἐπιθυμητικό, τό θυμικό καί τό λογιστικό), ἐκείνη εἶναι ἀληθινή νηστεία, ἡ ὁποία διήκει διά μέσου ὄλων, τά καθαρίζει καί τά θεραπεύει ὄλα· διότι εἶναι πραεῖα, ἀδελφοί, καί φιλόανθρωπη ἡ ἰατρεία τῆς ψυχῆς διά τῆς νηστείας, καί γι' αὐτό μᾶς τήν ἐπέβαλαν γι' αὐτήν τή περίοδο οἱ πατέρες μας.

9 Ἐάν λοιπόν ἐμεῖς τήν ἀποφύγωμε ἀφρόνως, θά μᾶς περιμένουν οἱ κολαστικές ποινές καί τομές καί καύσεις, ὅταν ὁ Χριστός ἀποσπάσῃ τοὺς ἀθεραπεύτους καί τοὺς παραδώσῃ στό ἄσβεστο πῦρ γιά αἰώνια τιμωρία. Ὅπως δηλαδή, ἐπειδή δέν ἐνηστεύσαμε στόν παράδεισο, ἐρριφθήκαμε στόν πολυώδυνο τοῦτο βίον, ἔτσι ἐάν δέν νηστεύσωμε ἐδῶ καί δέν ζήσωμε ἐγκρατῶς κατά δύναμι, θά πέσωμε στήν ἄσβεστη ἐκείνη καί ἀφόρητη γέεννα.

10 Ἀλλά, λέγει ἡ προφητεία, «ἐπιστρέψατε, ἀπομακρυσμένοι υἱοί»²⁰. Τίποτε δέν συνεργεῖ τόσο ἀποτελεσματικῶς στόν ἐξίλασμό αὐτῶν πού ἐπιστρέφουν ὅσο ἡ νηστεία, ὅπως ἐδίδαχθή-

20. Ἱερ. 3,14.

χθημεν· οὐδὲν οὕτω νεκροποιὸν ὡς ἡ γαστριμαργία ἐστί. Καὶ δείκνυσιν ὁ περὶ τοῦ ἀσώτου ἐπιστρέψαντος εἰπών, «οὗτος ὁ υἱὸς μου νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν, ἀπολωλὼς ἦν καὶ εὐρέθη»· συῶδη γὰρ βίον ἠσπάσατο καὶ συῶν ἤδετο βορβόρω, παρασυνεβλήθη τούτοις καὶ ὠμοιώθη αὐτοῖς, τὴν πρὸς Θεὸν ὁμοίωσιν ἀποθέμενος. Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἰώβ οὐ κτήνεσιν ὠμοιώθη μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν ὑδρηλοῖς χωρίοις παντελῶς ἀναισθήτοις, βουτόμῳ τε καὶ παπύρῳ καὶ τῷ καλάμῳ, ἐν οἷς καὶ κοιμᾶται ὁ παμφάγος Λευιάθαν· ἐν γὰρ τοῖς ὑγροβίοις τὸ νοητὸν τοῦτο κῆτος ἐπαναπαύεται. Ἦν ὑγρότητα ὁ Δαβὶδ ἀπελαύνων διὰ τῆς ἐγκρατείας τῆς οἰκείας ζωῆς, «ἐξηράνθη», φησὶν, «ὡς ὄστρακον ἡ ἰσχύς μου καὶ τὰ ὀστᾶ μου ὡσεὶ φρύγιον συνεφρύγησαν, τὰ γόνατά μου ἠσθένησαν ἀπὸ νηστείας καὶ ἡ σὰρξ μου ἠλλοιώθη δι' ἔλαιον». Διὸ καὶ τὴν τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου ἠλλοιοῦτο ἀλλοίωσιν, αὐτῷ ἑαυτὸν ὄλον ἀναθέμενος καὶ ἑαυτὸν διὰ παντὸς ἐνώπιον αὐτοῦ προορώμενος καὶ τὴν τῆς οἰκείας καρδίας μελέτην ἐκεῖνον διὰ παντὸς ἔχων ἐνώπιον.

11 Τοῦτον δὴ καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί, μιμησώμεθα, καὶ μὴ μόνον τῆς ὑγρᾶς καὶ διακεχυμένης ζωῆς ἑαυτοὺς ἀποστήσωμεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμετέραν νηστείαν καὶ ψαλμωδίαν καὶ προσευχήν, ὡς αὐτοῦ παρόντος καὶ ἐφορῶντος τοῦ Θεοῦ, ποιῶμεθα· εἰδότες, ὡς οὔτε νηστεία οὔτε ψαλμωδία οὔτε προσευχὴ σώζειν ἡμᾶς καθ' ἑαυτὰ δύναται, ἀλλὰ τὸ ἐνώπιον ἐκτελεῖσθαι ταῦτα τοῦ

21. Λουκᾶ 15,24.

22. Ἰώβ 40,16.

καμε από τήν ἐπιστροφή τῶν Νινευιτῶν· τίποτε δέν εἶναι τόσο νεκροποιό ὅσο ἡ γαστριμαργία. Καί τό δεικνύει αὐτός πού λέγει περί τοῦ ἐπιστρέψαντος ἀσώτου, «αὐτός ὁ υἱός μου ἦταν νεκρός καί ἀνέζησε, ἦταν χαμένος κι' εὐρέθηκε»²¹. διότι ἐδιάλεξε τόν χοιρώδη βίο καί εὐχαριστεῖτο στόν βόρβορο τῶν χοίρων, ἐξισώθηκε μέ αὐτούς καί ὠμοιώθηκε μέ αὐτούς, ἀφοῦ ἀπέρριψε τήν πρός τόν Θεό ὁμοίωσι. Κατά τόν μεγάλο Ἰώβ ὄχι μόνο ὁμοιώθηκε μέ τά κτήνη, ἀλλά καί μέ τά ἐντελῶς ἀναίσθητα ὑδροχαρή φυτά, τόν βούτομο καί τόν πάπυρο καί τόν κάλαμο, ἀνάμεσα στά ὁποῖα κοιμᾶται ὁ παμφάγος Λευιάθαν²². διότι στά ὑγρόβια ἐπαναπαύεται τό νοητό τοῦτο κῆτος. Τήν ὑγρότητα αὐτήν ἀπομακρύνοντας ὁ Δαυίδ διά τῆς ἐγκρατοῦς ζωῆς του λέγει, «ἐξηράθηκε σάν ὄστρακο ἡ ἰσχὺς μου, καί τά ὀστᾶ μου συνερικνώθηκαν σάν φρύγανο, τά γόνατά μου ἀσθένησαν ἀπό νηστεία καί ἡ σάρκα μου ἀλλοιώθηκε ἀπό ἔλλειψι ἐλαίου»²³. Γι' αὐτό ἀλλοιωνόταν τήν ἀλλοίωσι τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, ἀναθέτοντας ὄλον τόν ἑαυτό του σ' αὐτόν καί προβλέποντας τόν ἑαυτό του ἐνώπιον αὐτοῦ διαπαντός καί ἔχοντας ἐκεῖνον διαπαντός ἐνώπιόν του ὡς μελέτημα τῆς καρδίας του.

- 11 Αὐτόν λοιπόν, ἀγαπητοί, ἄς μιμηθοῦμε κι' ἐμεῖς καί ὄχι μόνο ν' ἀπομακρύνουμε τούς ἑαυτούς μας ἀπό τήν ὑγρά καί ρευστή ζωή, ἀλλά καί νά ἐνεργοῦμε τήν νηστεία, τήν ψαλμωδία καί τήν προσευχή μας, σάν νά εἶναι παρών καί νά βλέπη ὁ ἴδιος ὁ Θεός· γνωρίζοντας ὅτι δέν μποροῦν νά μᾶς σώσουν καθ' ἑαυτά οὔτε νηστεία οὔτε ψαλμωδία οὔτε προσευχή, ἀλλά μᾶς σώζει τό νά γίνωνται αὐτά ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· διότι ἔτσι οἱ

23. Ψαλμ. 21,16.

Θεοῦ· οὕτω γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπιβλέποντες ἀγιάζουσιν ἡμᾶς, ὡς ὁ ἥλιος θερμαίνει τὰ ὑπ' αὐτοῦ καταλαμπόμενα.

12 Ἐνώπιον δὲ ταῦτα γίνεται Θεοῦ, ὅταν ἀτενῶς ἡ διάνοια ἐκείνω ἐνορᾷ, καὶ διὰ τὸ πρὸς αὐτὸν ὄρᾶν καὶ νηστεύῃ καὶ ψάλλῃ καὶ προσεύχεται· ὅταν γὰρ ἐν τῇ προσευχῇ καὶ ψαλμωδίᾳ, ποτὲ μὲν ὁ νοῦς συντείνηται πρὸς τὸν Θεόν, ποτὲ δὲ διαπίπτῃ καὶ μετεωρίζεται, δεῖ νοεῖν, ὡς οὐπω ἀνεθήκαμεν ἑαυτοὺς ὄλους τῷ Θεῷ, οὐδὲ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου πᾶς ὁ σκοπὸς τῶν πραττομένων ἐφ' ἡμῶν ἐστι. Διὰ τοῦτο καθ' ὅσον τῶν τῆς δικαιοσύνης ἔργων ἀποπίπτομεν, κατὰ τοσοῦτον ἐνώπιον τῶν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμῶν παραμένειν οὐ δυνάμεθα· «οὐ γὰρ διαμενοῦσι», φησί, «παράνομοι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου». Ὅμως μέντοι τετραυματισμένοι κείμενοι, τὸν δυνάμενον μάλαγμα καὶ καταδέσμους ἐπιθεῖναι τοῖς συντρίμμασιν ἡμῶν ἐπικαλώμεθα Κύριον.

13 Μὴ τοίνυν ἀνήσωμεν, παρακαλῶ, νηστείαις καὶ εὐχαῖς καὶ δάκρυσιν καὶ πᾶσι τρόποις αὐτὸν ἐπιβοώμενοι, μέχρις ἂν ἐγγίση καὶ ἰάσῃται ἡμᾶς· δεῖξωμεν καὶ ἡμεῖς δι' ἔργων νυμφίον πλουτοῦντες Χριστὸν καὶ τοῦτον ἀποδημοῦντα νῦν ἀφ' ἡμῶν καὶ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις κρυπτόμενον δι' ἐλπίδος ἀπεκδεχόμενοι· «ὅταν γάρ», φησὶν, «ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν». Ὅθεν δῆλον ὡς ἐν ἐγκρατεία τε καὶ νηστεία διὰ παντὸς εἶναι τοῦ βίου χρῆ τούτους ἀπὸ Χριστοῦ καλουμένους, μετ' ἀγαθῆς ἐλπίδος τὴν αὐτοῦ προσδοκῶντας φρικτὴν παρουσίαν. Νηστεύσωμεν δὲ μᾶλλον ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις καὶ παντοίως ἡμᾶς αὐ-

ὄφθαλμοί τοῦ Κυρίου ἐπιβλέποντας μᾶς ἀγιάζουν, ὅπως ὁ ἥλιος θερμαίνει τὰ καταλαμπόμενα ἀπό αὐτόν.

12 Γίνονται δέ αὐτά ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἡ διάνοια ἀτενί-
ζη πρὸς ἐκεῖνον καί ὅταν βλέποντας πρὸς αὐτόν νηστεύη καί
ψάλλη καί προσεύχεται. Ὅταν κατὰ τὴν προσευχή καί τὴν
ψαλμωδία ὁ νοῦς ἄλλοτε μὲν κατευθύνεται πρὸς τὸν Θεό, ἄλλο-
τε δέ ἐκπίπτει καί μετεωρίζεται, πρέπει νὰ ἐννοήσωμε ὅτι δέν
ἀνεθέσαμε ἀκόμη πλήρως τοὺς ἑαυτοὺς μας στὸν Θεό οὔτε ὁ
σκοπὸς ὅλος τῶν πράξεών μας εἶναι κατὰ τὸν νόμο τοῦ Κυρίου.
Γι' αὐτό ὅσο ἐκπίπτομε ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης, τόσο δέν
μποροῦμε νὰ παραμένωμε ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ·
«διότι», λέγει, «δέν θὰ παραμείνουν παράνομοι ἀπέναντι ἀπὸ
τοὺς ὀφθαλμοὺς σου»²⁴. Ἄλλ' ὅμως ὅταν εἴμαστε κάτω τραυμα-
τισμένοι, ἅς ἐπικαλούμαστε τὸν Κύριο πού μπορεῖ νὰ ἐπιθέσῃ
μαλακτικά καί ἐπιδέσμους στὶς πληγές μας.

13 Ἄς παύσωμε λοιπόν, παρακαλῶ, νὰ τὸν καλοῦμε μὲ νη-
στεῖες καί εὐχές, μὲ δάκρυα καί μὲ κάθε τρόπο, ἕως ὅτου μᾶς
ἐγγίση καί μᾶς θεραπεύσῃ· ἅς δείξωμε κι' ἐμεῖς μὲ ἔργα ὅτι
πλοῦτο ἔχομε τὸν Νυμφίον Χριστό καί ὅτι τὸν ἀναμένομε ἐνα-
γωνίως, ἂν καί τώρα εἶναι μακριά μας καί κρύπτεται στὰ ἐπου-
ράνια· «ὅταν φύγη ἀπὸ κοντὰ τοὺς ὁ νυμφίος», λέγει, «τότε θὰ
νηστεύσουν»²⁵. Εἶναι ἐπομένως φανερό ὅτι αὐτοὶ πού ἔχουν τό
ὄνομα τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ διάγουν σέ ὅλο τοὺς τό βίον μὲ ἐγ-
κράτεια καί νηστεία, περιμένοντας μὲ ἀγαθὴ ἐλπίδα τὴν φρικτὴν
παρουσία του. Ἄς νηστεύσωμε δέ περισσότερο αὐτὲς τίς ἡμέ-
ρες καί ἅς εὐπρεπίσωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας παντοιοτρόπως, κα-

25. Ματθ. 9,15.

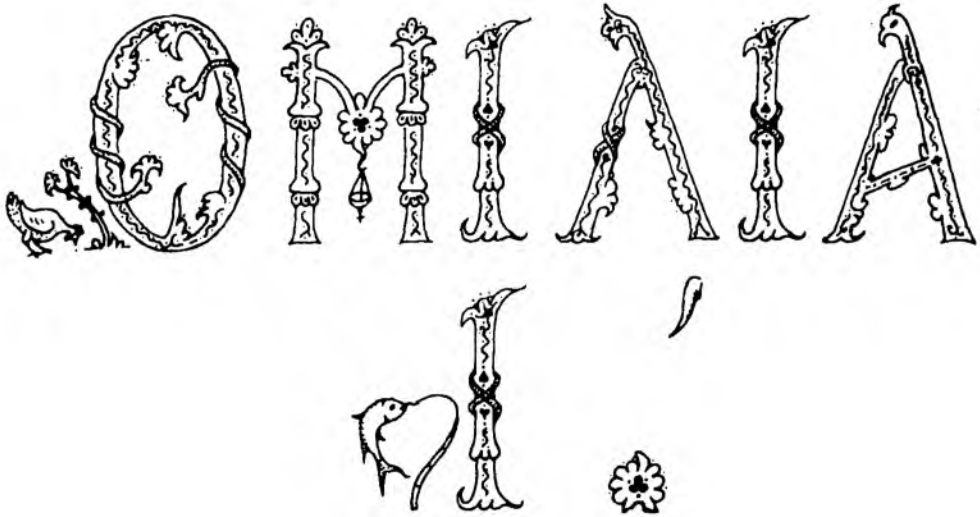
τοὺς εὐτρεπίσωμεν, ἀπεκδεχόμενοι καὶ τὴν ἐπέτειον ἡμέραν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως, ἵνα καθαροὶ καθαρῶς καὶ τὰ πάθη τούτου δοξάσωμεν καὶ τύχωμεν τῆς δι' αὐτῶν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Κυρίου πραγματευθείσης ἀθανάτου καὶ μακαρίας ζωῆς.

14 Ἦς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

θώς περιμένομε καί τήν επέτειο ήμέρα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ὥστε νά δοξάσωμε καθαροί καθαρῶς τά πάθη του καί νά ἐπιτύχωμε τήν ἀπό τόν ἴδιο τόν Κύριο ἐξασφαλισθεῖσα σέ μᾶς ἀθάνατη καί μακαρία ζωή.

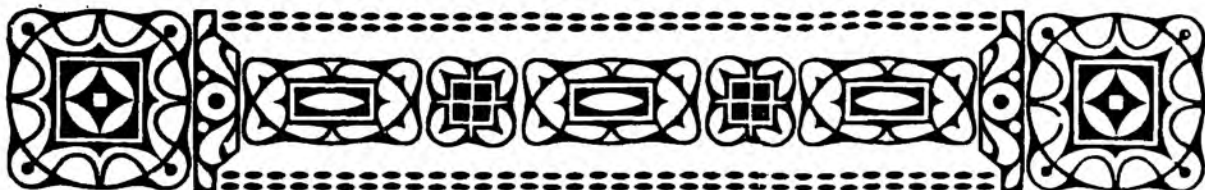
- 14** Αὐτήν εἶθε νά ἐπιτύχωμε ὅλοι ἐμεῖς μέ τήν χάρι καί φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ στόν ὅποιο πρέπει κάθε δόξα, τιμή καί προσκύνησις μαζί μέ τόν ἄναρχο Πατέρα του καί τό πανάγιο καί ἀγαθό καί ζωοποιό Πνεῦμα, τώρα καί πάντοτε καί στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

**ΤΗΙ ΔΕΥΤΕΡΑΙ ΚΥΡΙΑΚΗΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ
ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ**

Ἐπόθεσιν ἔχουσα τὸν ἐν Καπερναοῦμ ἰαθέντα παρὰ
τοῦ Κυρίου Παράλυτον· καὶ πρὸς τοὺς ἀκαίρως
ὀμιλοῦντας ἀλλήλοις ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν
ιεραῖς συνάξεσιν

ΟΜΙΛΙΑ Γ'

ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΙ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ

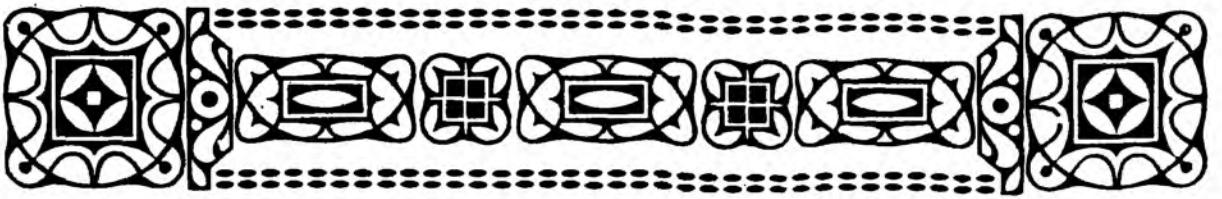
*Ἐπόθεσιν ἔχουσα τὸν ἐν Καπερναοῦμ ἰαθέντα παρὰ
τοῦ Κυρίου Παράλυτον· καὶ πρὸς τοὺς ἀκαίρως
ὀμιλοῦντας ἀλλήλοις ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν
ἱεραῖς συνάξεσιν*

1

ὕτὰς τὰς δεσποτικὰς φωνάς, μᾶλλον δὲ
τὸ κεφάλαιον αὐτὸ τοῦ εὐαγγελικοῦ
κηρύγματος, σήμερον ἐρῶ προοιμιαζό-
μενος πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην· «μετα-
νοεῖτε, ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐ-
ρανῶν». Καὶ οὐκ ἤγγισε μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἐν ἡμῖν ἐστίν· «ἡ γὰρ βασιλεία τῶν οὐρα-
νῶν ἐντὸς ἡμῶν ἐστι», πάλιν ὁ Κύριος

*εἶπε. Καὶ οὐκ ἐν ἡμῖν ἐστὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ μετ' οὐ πολὺ περιφανέ-
στερον παραγίνεται, καταργήσουσα πᾶσαν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ
δύναμιν καὶ παρέξουσα τὸ ἄμαχον κράτος, τὸν ἀδαπάνητον πλοῦ-*

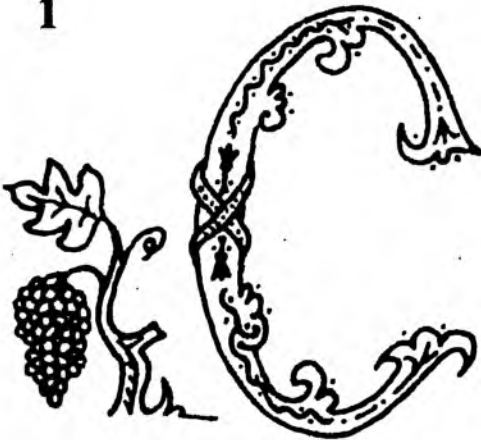

ΟΜΙΛΙΑ 10

ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ

Ἔχει υπόθεση τόν παράλυτο πού ἐθεραπεύτηκε στήν Καπερναούμ ἀπό τόν Κύριο· καί πρός τούς ὁμιλοῦντας ἀκαίρως μεταξύ τους κατά τίς ἱερές συνάξεις στήν Ἐκκλησία

1

ἡμερα θά εἰπῶ πρός τήν ἀγάπη σας ὡς προοίμιο τά ἴδια τά δεσποτικά λόγια, μᾶλλον δέ τήν πεμπτουσία τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· «μετανοεῖτε, διότι ἤγγισε ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»¹. Καί δέν ἤγγισε μόνο, ἀλλά καί εἶναι μέσα μας· διότι, εἶπε πάλι ὁ Κύριος, «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι μέσα μας»². Καί δέν εἶναι μόνο μέσα μας, ἀλλά σέ λίγον καιρό φθάνει περιφανέστερα, γιά νά καταργήση κάθε ἀρχή καί ἐξουσία καί δύναμι καί νά προσφέρῃ τήν ἀκαταμάχητη ἰσχύ, τόν

1. Ματθ. 3,2.

τον, τὴν ἀναλλοίωτον καὶ ἀκήρατον καὶ ἀτελεύτητον τρυφήν καὶ δόξαν καὶ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν μόνοις τοῖς κατὰ Θεὸν ζῶσι καὶ θεαρέστως ἐνταῦθα βεβιωκόσιν.

- 2 Ἐπεὶ τοίνυν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ ἤγγικε καὶ ἐν ἡμῖν ἐστι, καὶ μετ' οὐ πολὺ παραγίνεται, ποιήσωμεν διὰ τῶν τῆς μετανοίας ἔργων ἑαυτοὺς αὐτῆς ἀξίους· βιάσωμεν ἡμᾶς αὐτούς, τὰς πονηρὰς ἀνακόπτοντες προλήψεις καὶ συνηθείας· βιαστὴ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν. Ζηλώσωμεν τῶν θεοφόρων ἡμῶν πατέρων τὴν ὑπομονήν, τὴν ταπείνωσιν, τὴν πίστιν αὐτήν· «τούτων γάρ», φησὶν, «ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν». Νεκρώσωμεν τὰ μέλη ἡμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πᾶν πάθος κακὸν καὶ τὴν πλεονεξίαν, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς ἱεράς ταύτας τῆς νηστείας ἡμέρας. Διὰ τοῦτο γὰρ προλαβοῦσα ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις, περὶ τῆς μελλούσης τοῦ Θεοῦ φρικωδεστάτης κρίσεως ἐδίδαξεν ἡμᾶς, εἶτα καὶ τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀδὰμ ὑπέμνησε καὶ μετὰ τοῦτο τὴν ἀσφαλεστάτην πίστιν ὑπέδειξεν ἡμῖν, ἵνα τῷ ἐξ ἐκείνης φόβῳ καὶ τῷ ἐπὶ ταύτης θρήνῳ, τῆς τε πίστεως ἀσφαλῶς ἀντεχώμεθα καὶ συστέλλωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ μὴ ἐκδιδῶμεν τῇ ἀκρασίᾳ, μηδὲ διὰ τῆς ἀπίστου καὶ ἀπλήστου γαστρὸς πᾶσι τοῖς πάθεσι θύραν ἀνοίγωμεν καὶ χώραν παρέχωμεν καὶ τῆς εὐρυχώρου καὶ πλατείας ὁλοὶ γινώμεθα, μεθ' ἡδονῆς ὡς εἰπεῖν ἀπολλύμενοι· ἀλλὰ τὴν εἰς ζωὴν αἰώνιον ἀπάγουσαν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν ἀγαπήσαντες, ἧς ἀρχὴ καὶ πρῶτον στά-

2. Λουκᾶ 17,21.

3. Ἐβρ. 13,7.

ἀδαπάνητο πλοῦτο, τὴν ἀναλλοίωτη καὶ ἄφθαρτη καὶ ἀτελεύτη-
τη τρυφή καὶ δόξα, ἐξουσία καὶ δύναμι, μόνο σ' αὐτοὺς πού
ἔχουν ζήσει ἐδῶ κατὰ τό θέλημα καὶ τὴν ἀρέσκεια τοῦ Θεοῦ.

- 2 Ἐπειδὴ λοιπόν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ ἤγγισε καὶ μέσα
μας εἶναι καὶ σὲ λίγον καιρό φθάνει, ἅς καταστήσωμε τοὺς ἑαυ-
τοὺς μας μέ τὰ ἔργα τῆς μετανοίας ἀξίους αὐτῆς. Ἦς βιάσωμε
τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀνακόπτοντας τίς πονηρές προλήψεις καὶ συν-
ήθειες· διότι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι βιαστή καὶ οἱ βια-
σταὶ τὴν ἀρπάζουν. Ἦς ζηλεύσωμε τὴν ὑπομονή, τὴν ταπείνω-
σι καὶ τὴν πίστι τῶν θεοφόρων πατέρων μας· διότι λέγει, «ἐξε-
τάζοντας τὰ ἀποτελέσματα τῆς διαγωγῆς τούτων, νά μιμῆσθε
τὴν πίστι τους»³. Ἦς νεκρώσωμε τὰ μέλη μας τὰ ἐπίγεια, πορ-
νεία, ἀκαθαρσία, κάθε κακό πάθος, καὶ τὴν πλεονεξία, καὶ μά-
λιστα κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἱερῶν τούτων ἡμερῶν τῆς
νηστείας. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος κατὰ σειρά,
πρῶτα μᾶς ἐδίδαξε περί τῆς μελλούσης φρικωδεστάτης κρίσε-
ως τοῦ Θεοῦ, ἔπειτα μᾶς ὑπενθύμισε περί τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀδάμ
καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτό μᾶς ὑπέδειξε τὴν ἀσφαλεστάτη πίστι⁴, ἔτσι
ὥστε μέ τό φόβο τῆς πρώτης καὶ μέ τόν θρῆνο τῆς δευτέρας νά
τηροῦμε μέ βεβαιότητα τὴν πίστι, νά συμμαζεύωμε τοὺς ἑαυ-
τοὺς μας, νά μὴ παραδιδώμαστε στήν ἀκράτεια, νά μὴ ἀνοίγωμε
θύρα καὶ προσφέρωμε χῶρο διὰ τῆς ἀπιστησῆς καὶ ἀπληστησῆς κοι-
λίας σέ ὅλα τὰ πάθη καὶ φθάνωμε στήν εὐρύχωρη καὶ πλατειά
ὁδό, καταστρεφόμενοι μ' εὐχαρίστησι κατὰ κάποιον τρόπο·
ἀλλά, ἀφοῦ ἀγαπήσωμε τὴν στενή καὶ θλιμμένη ὁδό πού ὁδηγεῖ
στήν αἰώνια ζωή, τῆς ὁποίας ἀρχή καὶ πρῶτο στάδιο εἶναι ἡ

4. Ὁ Γρηγόριος ἐννοεῖ τὸ ἐορταστικὸ περιεχόμενον τῶν τριῶν πρώτων Κυ-
ριακῶν τοῦ Τριωδίου, Ἀπόκρεω, Τυρινῆς, Ὁρθοδοξίας.

διον ἢ νηστεία ἐστὶ, τὴν τεσσαρακοστὴν τῶν νηστίμων ἡμερῶν ταύτην μετ' εὐτονίας ἀνύσωμεν.

3 Εἰ γάρ, ὥσπερ καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι, κατὰ τὸν Σολομῶντα καὶ τοῖς πᾶσιν ὁ χρόνος, οὕτω καὶ καιρὸς ἐπιτήδειον ζητεῖ τις πρὸς ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, οὗτός ἐστιν ὁ καιρὸς, ἢ τεσσαρακοστὴ τῶν ἡμερῶν αὕτη. Εἰ δὲ καὶ πᾶς ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος πρὸς σωτηρίας πορισμὸν ἐστὶν ἐπιτήδειος, πολλῶ μᾶλλον ὁ καιρὸς οὗτος τῆς νηστείας ἐστίν· ἐπεὶ καὶ ὁ ἀρχηγὸς καὶ χορηγὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν Χριστὸς ἀπὸ νηστείας ἐποίησατο τὴν ἀρχὴν καὶ ἐν τῷ σταδίῳ ταύτης τὸν δημιουργὸν τῶν παθῶν, παντοίως προσβαλόντα, κατεπάλαισε καὶ κατήσχυνε διάβολον [Ὡσπερ γὰρ ἡ τῆς γαστρὸς ἀκρασία, τῶν ἀρετῶν ἀναιρέτης οὖσα, γεννήτρια τῆς ἐμπαθείας ἐστίν, οὕτω καὶ ἡ ἐγκράτεια τοὺς ἐκ τῆς ἀκρασίας μολυσμοὺς ἀναιροῦσα γεννήτρια τῆς ἀπαθείας ἐστίν.] Εἰ δὲ μήπω τὰ πάθη ἐν ἡμῖν ὄντα προξενεῖ τε καὶ ἐπροξένησεν ἡ ἀκρασία, πῶς ὄντα οὐκ ἀυξήσει τε καὶ στηρίζει, ὥσπερ ἡ νηστεία μειώσει ταῦτα καὶ ἀφανίσει· συζυγεῖς δὲ ἀλλήλαις εἰσὶν ἢ τε νηστεία καὶ ἡ ἐγκράτεια, κἂν ἄλλοτε ἄλλη τοῖς συνετῶς μετιοῦσιν εὐκαίρως πλεονεκτῇ.

4 Ταύτας οὖν καὶ ἡμεῖς ἀρτίως ἀλλήλων μὴ διαζεύζωμεν, ἀλλὰ τῇ μὲν σεπτῇ μεταξὺ πεντάδι τῶν τῆς ἐβδομάδος ἡμερῶν μᾶλλον ἀντεχώμεθα τῆς νηστείας, Σαββάτου δὲ καὶ Κυριακῆς τῇ ἐγκρατεία μᾶλλον ἢ τῇ νηστεία προσέχωμεν, ὡς ἂν συνετῶς ἀκροώμεθα τῶν εὐαγγελικῶν ρημάτων, ἃ σήμερον ἡμῖν ἀπαγγελεῖ τὴν τοῦ παραλύτου θαυμαστὴν ἴασιν, οὐ τὴν ἐν Ἱερουσαλῦμοις, ἀλλὰ τὴν ἐν Καπερ-

νηστεία, νά διανύσωμε αὐτήν τήν τεσσαρακοστή τῶν νηστησίμων ἡμερῶν μέ εὐρωστία.

3 Πραγματικά ἐάν, ὅπως γιά κάθε πρᾶγμα ὑπάρχει ὁ κατάλληλος καιρός, κατά τόν Σολομῶντα⁵, καί γιά ὅλα ὑπάρχει ὁ χρόνος, ἔτσι καί γιά τήν ἐκτέλεσι τῆς ἀρετῆς πρέπει κανεῖς νά ζητήση τόν κατάλληλο καιρό, αὐτός ἐδῶ εἶναι καιρός, αὐτή ἡ τεσσαρακοστή τῶν ἡμερῶν. Ἐάν δέ καί ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐπιτήδειος γιά τήν κατάκτησι τῆς σωτηρίας, πολύ περισσότερο εἶναι ὁ καιρός αὐτός τῆς νηστείας· καθ' ὅσον καί ὁ ἀρχηγός καί χορηγός τῆς σωτηρίας μας Χριστός ἔκαμε τήν ἀρχή ἀπό νηστεία, καί στό στάδιό της κατεπάλαισε καί κατεντρόπιασε τόν δημιουργό τῶν παθῶν Διάβολο, πού τοῦ ἐπετέθηκε παντοιοτρόπως. Ὅπως πραγματικά ἡ ἀκρασία τῆς κοιλιᾶς πού ἀναιρεῖ τίς ἀρετές εἶναι γεννήτρια τῆς ἐμπαθείας, ἔτσι καί ἡ ἐγκράτεια, πού ἀναιρεῖ τούς ἀπό τήν ἀκρασία μολυσμούς, εἶναι γεννήτρια τῆς ἀπαθείας. Ἐάν δέ ἡ ἀκρασία προξενεῖ καί προξένησε τά πάθη πού δέν ὑπῆρχαν σ' ἐμᾶς, πῶς, ὅταν ὑπάρχουν, δέν θά τά αὐξήση καί στηρίξη, ὅπως ἡ νηστεία θά τά μειώση καί θά τά ἀφανίση; Εἶναι δέ συζυγικά μεταξύ τους ἡ νηστεία καί ἡ ἐγκράτεια, ἔστω καί ἂν γιά τούς συνετούς ἐρευνητάς πότε πλεονεκτῆ ἡ μία καί πότε ἡ ἄλλη.

4 Ἄς μή τίς διαζεύξωμε λοιπόν κι' ἐμεῖς τώρα, ἀλλά κατά τήν διάρκεια τῶν πέντε ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος ἄς τηροῦμε περισσότερο τή νηστεία, ἐνῶ κατά τό Σάββατο καί τήν Κυριακή ἄς προσέχωμε μᾶλλον στήν ἐγκράτεια παρά στήν νηστεία, γιά νά ἀκούωμε μέ σύνεσι τά εὐαγγελικά λόγια, τά ὁποῖα θά μᾶς ἀναγγείλουν σήμερα τήν θαυμαστή ἴασι τοῦ παραλύτου πού πραγμα-

5. Ἐκκλ. 3,1.

ναοῦμ ὑπὸ τοῦ Κυρίου γεγενημένην. Τῷ γὰρ καιρῷ ἐκείνῳ, φησὶν ὁ θεηγόρος Μάρκος, «εἰσῆλθε πάλιν ὁ Ἰησοῦς εἰς Καπερναοῦμ δι' ἡμερῶν». Ταύτην δὲ τὴν Καπερναοῦμ ἰδίαν πόλιν τοῦ Κυρίου ὁ Ματθαῖός φησι· τὰ γὰρ κατὰ τὸν παράλυτον τοῦτον κάκεῖνος ἱστορῶν, «ἦλθε», φησὶν, «ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν»· μετὰ γὰρ τὸ βαπτισθῆναι ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ὑπὸ Ἰωάννου καὶ τὸ Πνεῦμα οὐρανόθεν ἐπ' αὐτὸν καταπτῆναι, εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος πρὸς πειρὰν ἐξάγεται καὶ μετὰ τὸ νικήσαι τὸν πειραστὴν ἐπανελθὼν ἐγγὺς Ἰορδάνου περιῆει διδάσκων, καὶ ὑπὸ τοῦ Βαπτιστοῦ πολλαχῶς μαρτυρούμενος, μέχρις οὗτοῦ ὁ Ἰωάννης ὑπὸ Ἡρώδου κατάκλειστος γέγονε. Τότε δέ, ὡς ὁ Ματθαῖός φησιν, «ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν καί, καταλιπὼν τὴν Ναζαρέτ, ἐλθὼν κατώκησεν εἰς Καπερναοῦμ τὴν παραθαλασσίαν».

- 5 Ἐξήρχετο οὖν ἀπ' αὐτῆς εἰς τε τὰς ἐρήμους προσευχῆς χάριν καὶ εἰς τὰς τῶν γειτόνων κωμοπόλεις κηρύσσων καὶ πάλιν ἐπανήρχετο πρὸς αὐτήν. Διὰ τοῦτο Ματθαῖος μὲν ὁ εὐαγγελιστῆς ἰδίαν εἶπε ταύτην πόλιν αὐτοῦ, ὁ δὲ Μάρκος εἰσῆλθε, φησί, πάλιν εἰς Καπερναοῦμ δι' ἡμερῶν. «Καὶ ἤκουσαν ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν»· τὴν γὰρ διατριβὴν ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἐκεῖ ποιούμενος διὰ πολλῶν καὶ μεγάλων καὶ θαυμάτων καὶ λόγων ἐπεγνώσθη μειζόνως, διὸ καὶ ἐποθεῖτο διαφερόντως. Ὡς οὖν ἤκουσαν ὅτι παῖρεστι πάλιν, πανδημεὶ συνέρρευσαν· ὡς δὲ ὁ Λουκᾶς φησι, καὶ ἀπὸ πάσης πόλεως ἦσαν οἱ συνελθόντες, ἐν οἷς καὶ Γραμματεῖς ἦσαν καὶ Φαρισαῖοι καὶ

6. Μάρκ. 2,1-12. Ματθ. 9,1-8. Λουκᾶ 5,17-26.

7. Μάρκ. 2,1.

τοποιήθηκε από τόν Κύριο ὄχι στά Ἱεροσόλυμα, ἀλλά στήν Καπερναούμ⁶. Τόν καιρό ἐκεῖνο, λέγει ὁ θεηγόρος Μάρκος, «εἰσῆλθε πάλι ὁ Ἰησοῦς στήν Καπερναούμ γιά ἡμέρες»⁷. Αὐτήν δέ τήν Καπερναούμ ὀνομάζει ἰδιαιτέρα πόλι τοῦ Κυρίου ὁ Ματθαῖος. Διότι ἱστορώντας καί αὐτός τά σχετικά μέ τόν παράλυτο τοῦτον, λέγει, «ἦλθε ὁ Ἰησοῦς στή δική του πόλι»⁸. Πραγματικά, ἀφοῦ ἐβαπτίσθηκε στόν Ἰορδάνη ἀπό τόν Ἰωάννη καί τό Πνεῦμα ἐπέταξε ἐπάνω σ' αὐτόν, ἐξάγεται στήν ἔρημο ἀπό τό Πνεῦμα γιά δοκιμασία καί μετά τήν νίκη του κατά τοῦ πειρασμοῦ ἐπανῆλθε καί περιερχόταν τά πλησιόχωρα τοῦ Ἰορδάνη διδάσκοντας καί μαρτυρούμενος μέ πολλούς τρόπους ἀπό τόν Βαπτιστή, μέχρις ὅτου ὁ Ἰωάννης ἐφυλακίσθηκε ἀπό τόν Ἡρώδη. Τότε δέ, ὅπως λέγει ὁ Ματθαῖος, «ἀνεχώρησε στήν Γαλιλαία καί ἐγκαταλείποντας τήν Ναζαρέτ, ἦλθε καί κατοίκησε στήν παραθαλάσσια Καπερναούμ»⁹.

- 5 Ἐξερχόταν λοιπόν ἀπό αὐτήν στίς ἐρήμους χάριν προσευχῆς καί στίς κωμοπόλεις τῶν γειτόνων γιά νά κηρύττει καί πάλι ἐπανερχόταν σ' αὐτήν. Γι' αὐτό ὁ μέν εὐαγγελιστής Ματθαῖος τήν ὠνόμασε ἰδιαιτέρα πόλι του, ὁ δέ Μάρκος λέγει ὅτι εἰσῆλθε πάλι στήν Καπερναούμ γιά ἡμέρες. «Καί ἄκουσαν ὅτι εἶναι σ' ἓνα οἶκο καί ἀμέσως συναθροίσθησαν πολλοί, ὥστε νά μή χωροῦν ἄλλους οὔτε τά σημεῖα γύρω ἀπό τή θύρα»· διότι, ἀφοῦ τόν περισσότερο χρόνο ἔμενε ἐκεῖ, ἀναγνωρίσθηκε καλύτερα διά τῶν πολλῶν καί μεγάλων θαυμάτων καί λόγων, γι' αὐτό καί ἐποθεῖτο ὑπερβολικά. Καθώς ἤκουσαν λοιπόν ὅτι εἶναι πάλι κοντά, συνέρρευσαν πολυπληθεῖς· ὅπως δέ λέγει ὁ Λουκᾶς εἶχαν συνέλθει καί ἀπό κάθε πόλι, μεταξύ δέ τῶν συνελθόντων

8. Ματθ. 4,12.

9. Ματθ. 4,12.

νομοδιδάσκαλοι· καὶ ἐλάλει αὐτοῖς, φησί, τὸν λόγον. Οὗτος γὰρ ἦν αὐτῷ προηγούμενον ἔργον, ὃ καὶ παραβολικῶς ἐδήλωσεν εἰπὼν· «ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ», δηλονότι τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον, καὶ «ἦλθόν φησι καλέσαι τοὺς ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν», ἢ δὲ κλήσις διὰ τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας. Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος δηλῶν ἔλεγε, «ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἢ δὲ ἀκοὴ διὰ ρήματος Θεοῦ».

6 [Ἐλάλει μὲν οὖν ὁ Κύριος ἅπασιν κοινῶς καὶ ἀνεπιφθόνως τὸν λόγον τῆς μετανοίας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας, τὰ ρήματα τῆς αἰωνίου ζωῆς. Καὶ πάντες μὲν ἤκουον, οὐ πάντες δὲ ὑπήκουον· φιλήκοοι μὲν γὰρ καὶ φιλοθεάμονές ἐσμεν ἅπαντες, φιλάρετοι δὲ οὐχ ἅπαντες. Πρὸς μὲν γὰρ τὸ ποθεῖν εἰδέναί τι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ σωτήρια πεφύκαμεν ἅπαντες, διὸ καὶ τῆς ἱερᾶς διδασκαλίας οἱ πλείους οὐ μόνον ἠδέως ἀκούουσιν, ἀλλὰ καὶ φιλοκρινουῦσι τοὺς λόγους, ὅπως ἂν ἕκαστος ἀγνοίας ἢ συνέσεως ἔχη πρὸς τὸ δοκοῦν ἐξετάζοντες· πρὸς δὲ τὸ εἰς ἔργον ἄγειν τοὺς λόγους ἢ καὶ πίστιν ἐξ αὐτῶν καρποῦσθαι λυσιτελοῦσαν, εὐγνωμοσύνης δεῖ καὶ ἀγαθῆς προαιρέσεως, ἣτις οὐ ραδίως εὐρίσκεται, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς δικαιοῦσιν ἑαυτοὺς καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμοσιν, ὅποιοί τινες ἦσαν οἱ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι τῶν Ἰουδαίων.]

7 Διὸ καὶ τότε παραμένοντες ἤκουον μὲν τοῦ λόγου καὶ τὰ τελούμενα σημεῖα ἐώρων, ἐβλασφήμουν δὲ μᾶλλον ἢ ἐπήνουν τὸν δι' ἔρ-

10. Λουκᾶ 8,5.

11. Ματθ. 9,13.

ἦσαν Γραμματεῖς καί Φαρισαῖοι καί νομοδιδάσκαλοι· καί ἀπηύθυνε πρὸς αὐτούς τὸν λόγο. Τοῦτο δέ ἦταν τὸ κυριώτερο ἔργο του, ὅπως καί προκαταβολικῶς ἐδήλωσε μέ τὰ λόγια· «ἐξῆλθε ὁ σπορεύς νά σπείρη τὸν σπόρο του»¹⁰, δηλαδή τὸν λόγο τῆς διδασκαλίας, καί «ἦλθα νά καλέσω τοὺς ἁμαρτωλοὺς σέ μετανοια»¹¹, ἡ δέ κλῆσις γίνεται μέ τὸν διδακτικὸ λόγο. Τοῦτο ἤθελε νά δηλώσῃ καί ὁ Παῦλος ὅταν ἔλεγε, «ἡ πίστις γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἀκοή, ἡ δέ ἀκοή διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ»¹².

6 Ἀπηύθυνε λοιπόν ὁ Κύριος σ' ὅλους γενικῶς καί χωρὶς φθόνο τὸν λόγο τῆς μετανοίας, τὸ εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας, τὰ λόγια τῆς αἰώνιας ζωῆς. Καί ὅλοι μὲν ἤκουαν, ἀλλὰ δέν ὑπήκουαν ὅλοι· διότι φιλήκοοι μὲν καί φιλοθεάμονες εἴμαστε ὅλοι, φιλάρετοί δέ δέν εἴμαστε ὅλοι. Πραγματικά εἴμαστε καμωμένοι νά ποθοῦμε πλήν τῶν ἄλλων νά γνωρίζουμε καί τὰ σχετικὰ μέ τὴν σωτηρία, γι' αὐτό οἱ περισσότεροι ὄχι μόνο ἀκούουν εὐχαρίστως τὴν ἱερά διδασκαλία, ἀλλὰ καί διερευνοῦν τοὺς λόγους, ἐξετάζοντάς τους κατὰ τὴν ἀποψί του ὁ καθένας σύμφωνα μέ τὴν ἄγνοια ἢ σύνεσι πού τὸν κατέχει. Γιά νά φέρουμε ὁμοίως τοὺς λόγους σέ ἔργο ἢ καί νά καρπωνώμαστε ἀπὸ αὐτοὺς ὠφέλιμη πίστι, χρειάζεται εὐγνωμοσύνη καί ἀγαθὴ προαίρεσις, ἡ ὁποία δέν εὐρίσκεται εὐκόλα, καί μάλιστα ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς πού δικαιοῦν ἑαυτοὺς καί εἶναι κατὰ τοὺς ἑαυτοὺς των εἰδήμονες, ὅπως ἀκριβῶς ἦσαν οἱ Γραμματεῖς καί Φαρισαῖοι μεταξύ τῶν Ἰουδαίων.

7 Γι' αὐτό καί τότε, μένοντας στὸν οἶκο ἐκεῖνο, ἤκουσαν τὸν λόγο κι' ἐβλεπαν τὰ τελούμενα θαύματα, ἐβλασφημοῦσαν ὁμοίως

12. Ρωμ. 10,17.

γων καὶ λόγων εὐεργετοῦντα. Διδάσκοντος γὰρ τοῦ Κυρίου καὶ πάντων ἢ τῶν πλείστων ἐστῶσιν ὡσὶν ὑποδεχομένων τοὺς λόγους τῆς χάριτος τοὺς ἐκπορευομένους ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, «ἔρχονται», φησί, «τινὲς πρὸς αὐτόν, παραλυτικὸν φέροντες αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων καί, μὴ δυνάμενοι προσεγγίσει αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ὁ Κύριος ἦν καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράββατον, ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο». Ἔστι μὲν τῆς τῶν αἰρόντων πίστεως εἶναι νομίσει τὸ πραχθὲν ἅπαν καὶ τῇ πίστει τούτων ἀρεσθέντα τὸν Κύριον δοῦναι τῷ παραλύτῳ τὴν ἐξῆς ἴασιν· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ μὴ οὕτως ἔχειν τὸ ἀληθές. Εἰ γὰρ καὶ τὸν παῖδα τοῦ ἀρχισυναγώγου θεραπεύων ὁ Κύριος οὐκ ἐζήτησε τὴν παρ' αὐτοῦ πίστιν, οὐδ' ἀπὸ τῆς θυγατρὸς τῆς Χαναanaίας ἢ τῆς Ἰαείρου, τῇ πίστει τῶν ὑπὲρ αὐτῶν προσελθόντων ἀρκεσθεῖς, ἀλλὰ τούτων ἢ μὲν τεθνηκυῖα ἦν, ἢ δὲ τῆς Χαναanaίας ἔκφρων, ὁ δὲ παῖς οὐδὲ παρῆν· ὁ δὲ παράλυτος οὗτος παρῆν καὶ λογισμοῦ κύριος ἦν, εἰ καὶ τὸ σῶμα παράλυτος ἦν. Διὸ μοι δοκεῖ μᾶλλον ἐκ τῆς εὐελπιστίας καὶ πίστεως τούτου καὶ τοὺς αἰρόντας τὴν εἰς τὸν Κύριον πίστιν εἰσδέξασθαι καὶ θαρρῆσαι προσελθεῖν καὶ τῷ παραλυτικῷ τούτῳ πειθομένους αἰρεῖν καὶ ἀναφέρειν ἐπὶ τὸ στέγος καὶ χαλᾶν ἐκεῖθεν τοῦ Κυρίου ἐνώπιον· οὐ γὰρ ἂν ἄκοντος ἐκεῖνοι ταῦτα ἔπραττον, καὶ τὸ ἐπιτεταμένον τῆς παραλύσεως οὐ τὸν λογισμὸν, ἀλλὰ τὰ ἐπιπροσθοῦντα καὶ προσιστάμενα τῇ πίστει μᾶλλον εἰκότως διέλυσε.

8 Δόξης γὰρ ἀνθρωπίνης ἔρωσ τοὺς Φαρισαίους ἀπῆγε τῆς πρὸς τὸν Κύριον πίστεως· διὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε, «πῶς δύνασθε πι-

περισσότερο παρά ἐπαινοῦσαν τόν διά τῶν ἔργων καί λόγων εὐεργέτην. Πραγματικά, ὅταν ὁ Κύριος ἐδίδασκε καί ὅλοι ἢ οἱ περισσότεροι ἐδέχονταν μέ ἀνοικτά αὐτιά τούς λόγους τῆς χάριτος πού ἐκπορεύονταν ἀπό τό στόμα του, λέγει, «ἔρχονται κάποιοι πρὸς αὐτόν, πού ἔφεραν ἓνα παραλυτικό καί τόν ἐσήκωσαν τέσσερις, οἱ ὅποιοι μή μπορώντας νά τόν πλησιάσουν ἐξ αἰτίας τοῦ πλήθους ἐξεσκέπασαν τήν στέγη τῆς οἰκίας ὅπου ἦταν ὁ Κύριος καί ἀνοίγοντας τρύπα κατέβασαν τό κρεβάτι στό ὁποῖο ἐκοιτόταν ὁ παραλυτικός». Εἶναι δυνατό νά νομισθῆ ὅτι ἡ πρᾶξις ὅλη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς πίστεως τῶν συνοδῶν καί ὅτι ὁ Κύριος ἔδωσε στή συνέχεια τήν ἴασι διότι ἐξετίμησε τήν πίστι τους· ἀλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι τοῦτο δέν εἶναι ἀληθινό. Ἐάν πραγματικά ὁ Κύριος, θεραπεύοντας τό ἀγόρι τοῦ ἀρχισυναγώγου, δέν ἐζήτησε τήν πίστι ἀπό αὐτό, ὅπως οὔτε ἀπό τήν θυγατέρα τῆς Χαναναίας ἢ τοῦ Ἰαείρου, ἀρκούμενος στήν πίστι αὐτῶν πού προσῆλθαν ὑπέρ αὐτῶν, ἀλλ' ἀπό αὐτούς ἢ μέν θυγατέρα τοῦ Ἰαείρου ἦταν ἀποθαμένη, ἢ τῆς Χαναναίας ἦταν ψυχοπαθής, τό δέ ἀγόρι οὔτε κἄν ἦταν παρόν· ὁ παράλυτος αὐτός ὅμως ἦταν παρών καί κύριος τοῦ λογικοῦ του, ἂν καί ἦταν παράλυτος στό σῶμα. Γι' αὐτό νομίζω ὅτι μᾶλλον ἀπό τήν ἐλπίδα καί πίστι τοῦ παραλυτικοῦ ἐδέχθησαν τήν πίστι στόν Κύριο καί οἱ συνοδοί του κι' ἐνθαρρύνθηκαν νά προσέλθουν σ' αὐτόν. Πειθόμενοι στόν παραλυτικό τοῦτον τόν μετέφεραν καί τόν ἀνέβασαν ἐπάνω στή στέγη καί τόν κατέβασαν ἀπό ἐκεῖ ἐμπρός στόν Κύριο. Βέβαια ἐκεῖνοι δέν θά ἐνεργοῦσαν ἔτσι χωρίς τή θέλησι αὐτοῦ καί ἡ ἐπίτασις τῆς παραλύσεως προφανῶς δέν εἶχε διαλύσει τό λογικό ἀλλά μᾶλλον τά ἐμπόδια καί προσκόμματα στήν πίστι.

8 Ὁ ἔρωσ τῆς ἀνθρωπίνης δόξης ἀπεμάκρυνε τούς Φαρισαίους ἀπό τήν πίστι πρὸς τόν Κύριο· γι' αὐτό ἔλεγε πρὸς αὐ-

στεύειν εἰς ἐμέ, δόξαν παρὰ ἀνθρώπων λαμβάνοντες καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες;». ἼΑλλους δὲ πάλιν ἀγροὶ καὶ γάμοι καὶ βιωτικῶν φροντίδες ἔργων ἀπειργον τῆς προσελεύσεως, ἃ πάντα παρέλυσεν οἶον καὶ ἀφεῖλε τῶν τοῦ παραλύτου λογισμῶν ἢ τοῦ σώματος πάρεσις. Καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἢ νόσος ἔστιν ὅτε κρείττων τῆς ὑγείας, ὅτι συνεργεῖ τούτοις πρὸς σωτηρίαν, καὶ τὰς μὲν ἐμφύτους πρὸς κακίαν ὁρμὰς ἀμβλύνει, τὸ δὲ χρέος τῶν ἡμαρτημένων διὰ τῆς κακώσεως οἶον ἀποδιδούσα δεκτικὸς ποιεῖ, πρῶτον μὲν τῆς κατὰ ψυχὴν ἰατρείας, ἔπειτα καὶ τῆς τοῦ σώματος, καὶ μάλιστα ὅταν ὁ νοσῶν συνεῖς ἰατρείαν οὔσαν παρὰ Θεοῦ τὴν πληγὴν φέρη γενναίως καὶ μετὰ πίστεως προσπίπτῃ Θεῷ καὶ δι' ἔργων, ὅπως ἂν ἔχη δυνάμεως, ἐπικαλεῖται τὸν ἰλασμόν· ὁ καὶ ὁ παράλυτος δι' ἔργων ὡς εἶχε ὑπέδειξε καὶ ὁ Κύριος ἔργοις τε καὶ λόγοις αὐτοῖς παρέστησεν, εἰ καὶ οἱ Φαρισαῖοι μὴ συνιδεῖν δυνηθέντες, ἐβλασφήμουν καὶ διεγόγγυζον· «ἰδὼν γάρ», φησὶν, «ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, τοῦ τε κλινοπετοῦς καταφερομένου καὶ τῶν ἐκ τοῦ στέγους χαλῶντων, λέγει τῷ παραλυτικῷ, τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι σου».

- 9 Ὡ μακαρίας προσηγορίας! Τέκνον ἀκούει καὶ υἰοποιεῖται τῷ οὐρανίῳ Πατρὶ καὶ προσκολλᾶται τῷ ἀναμαρτήτῳ Θεῷ, ἀναμάρτητος παραχρῆμα καὶ αὐτὸς γεγονὼς διὰ τῆς τῶν ἡμαρτημένων ἀφέσεως· καὶ ὡς ἂν ἐπακολουθήσῃ καὶ ἡ τοῦ σώματος ἀνακαίνισις, τὴν ψυχὴν πρότερον ἀνωτέραν λαμβάνει τῆς ἀμαρτίας παρὰ τοῦ γινώσκοντος, ὅτι τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς ὑποπεσούσης τοῖς βρόχοις τῆς ἀμαρτίας, αἱ τε νόσοι τῷ σώματι καὶ ὁ θάνατος ἐπηκολούθησε κατὰ τὴν αὐτοῦ δικαιοκρισίαν.

τούς, «πῶς πορεῖτε νά πιστεύετε σ' ἐμένα, δεχόμενοι δόξα ἀπό ἀνθρώπους καί μή ζητώντας τή δόξα ἀπό τόν μόνο Θεό;»¹³. Ἄλλους πάλι τούς ἐμπόδισαν ἀπό τήν προσέλευσι ἀγροί καί γάμοι καί φροντίδες βιωτικῶν ἔργων, πράγματα πού ἡ πάρεσις τοῦ σώματος τά παρέλυσε ὅλα καί τά ἐξέβαλε ἀπό τούς λογισμούς τοῦ παραλύτου. Καί γι' αὐτό στούς ἀμαρτωλούς ἡ νόσος εἶναι μερικές φορές ἀνώτερη τῆς ὑγείας, διότι συνεργεῖ στή σωτηρία τους, καί τίς μέν ἔμφυτες ὀρμές πρὸς τήν κακία ἀμβλύνοντας, τό δέ χρέος τῶν σφαλμάτων ἐξοφλώντας κατά κάποιον τρόπο διά τῆς κακώσεως, τούς καθιστᾷ δεκτικούς πρῶτα τῆς ψυχικῆς θεραπείας, ἔπειτα καί τῆς θεραπείας τοῦ σώματος, καί μάλιστα ὅταν ὁ ἀσθενής, κατανοώντας ὅτι τό κτύπημα εἶναι θεραπεία ἀπό τόν Θεό, τό βαστάζει γενναίως, προσπίπτει μέ πίστι στόν Θεό καί ἐπικαλεῖται τόν ἰλασμό διά τῶν ἔργων μέ ὅση δύναμι ἔχει. Τοῦτο ὑπέδειξε κατά τήν δύναμί του καί ὁ παράλυτος καί παρέστησε ὁ Κύριος μέ τά λόγια καί τά ἔργα του, ἄν καί οἱ Φαρισαῖοι, μή μπορώντας νά τό συλλάβουν, ἐβλασφημοῦσαν κι' ἐγόγγυζαν· «ἀφοῦ εἶδε», λέγει, «ὁ Ἰησοῦς τήν πίστι τους, δηλαδή τοῦ κληήρους πού κατεβαζόταν καί αὐτῶν πού τόν κατέβαζαν ἀπό τή στέγη, λέγει στόν παραλυτικό, τέκνο, συγχωροῦνται οἱ ἀμαρτίες σου».

- 9 Τί μακαρία ὀνομασία. Ἄκούει τό ὄνομα «τέκνο» καί υἱοποιεῖται ἀπό τόν οὐράνιο Πατέρα καί προσκολλᾷται στόν ἀναμάρτητο Θεό, γενόμενος καί αὐτός ἀμέσως ἀναμάρτητος διά τῆς ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν· γιά ν' ἀκολουθήσῃ ἡ ἀνακαίνισις τοῦ σώματος, λαμβάνει πρῶτα τήν ψυχή ἀνωτέρα τῆς ἀμαρτίας ἀπό τόν γνωρίζοντα ὅτι, ἀφοῦ πρῶτα ὑπέπεσε ἡ ψυχή στούς βρόχους τῆς ἀμαρτίας, ἐπηκολούθησαν κατά τή δικαία κρίσι του οἱ νόσοι τοῦ σώματος καί ὁ θάνατος.

13. Ἰω. 5,44.

10 Ἄλλ' οἱ Γραμματεῖς ἀκούσαντες, «διελογίζοντο», φησὶν, «ἐν ἑαυτοῖς, τί οὗτος λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰμὴ εἷς ὁ Θεός;». Ὁ δὲ Κύριος ὡς ποιητῆς τῶν καρδιῶν καὶ τοὺς ἀφανεῖς τῶν καρδιῶν λογισμοὺς τῶν Γραμματέων ἐπιστάμενος, πρὸς αὐτοὺς φησι· «τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστὶν εὐκοπώτερον εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι καὶ ἄρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει;». Τοῖς Γραμματεῦσιν ἐδόκει ὡς ἀδυνατῶν ὁ Κύριος ἰάσασθαι τὸν παράλυτον, πρὸς τὸ ἀφανὲς κατέφυγε, τὴν τῶν ἁμαρτημάτων ἄφεσιν, ἣν λόγῳ μόνῳ εἰπεῖν, καὶ ταῦτα δεσποτικῶς οὕτω καὶ προστακτικῶς, βλάσφημον μὲν, ἀλλ' εὐκολον καὶ τοῦ βουλομένου παντός. Διὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος εἰ λόγους, φησὶν, ἐβουλόμην λέγειν καινούς, μὴ τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἔκβασιν ἔχοντας, ἐπίσης εὐκολον ἦν ἐκάτερον ἔργου φάναι χωρὶς καὶ τὴν ἔγερσιν τοῦ παραλυτικοῦ καὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ἡμαρτημένων αὐτῷ. Ἴνα δὲ γινῶτε ὡς οὐκ ἄπρακτός ἐστιν ὁ ἐμὸς λόγος, οὐδ' ὡς ἀδυνατῶν τῆς νόσου τὴν ἴασιν παρασχεῖν εἰς τὴν ἄφεσιν τῆς ἁμαρτίας κατέφυγον, ἀλλ' ἐξουσίαν ἔχω θεϊκὴν ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς Υἱὸς ὁμοούσιος τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατρὶ, εἰ καὶ ὁμοούσιος ὑμῖν τοῖς ἀχαρίστοις κατὰ σάρκα γέγονα, τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ· «σοὶ λέγω, ἔγειραι καὶ ἄρον τὸν κράββατόν σου, καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου· καὶ ἠγέρθη εὐθέως καὶ ἄρας τὸν κράββατον ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων».

11 Ἀντίκειται καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ θαῦμα τοῦτο τοῖς τῶν Γραμματέων διαλογισμοῖς, ἔστι δ' ὡς καὶ συμφωνεῖ· ὅτι μὲν γὰρ οὐδεὶς ἀνθρώπων παρ' ἑαυτοῦ δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, ἀληθὲς εἶναι δείκνυσιν, ἐκεῖνο δὲ τῶν Φαρισαίων ψευδὲς καὶ ἀσύνητον, ὅτι ψιλός

10 Ἄλλ' οἱ Γραμματεῖς, ὅταν ἄκουσαν αὐτά, «διαλογίζονταν», λέγει, μέσα τους, γιατί λαλεῖ αὐτός βλάσφημα; ποιός μπορεῖ νά ἀφήσῃ ἁμαρτίες, ἐκτός ἑνός, τοῦ Θεοῦ;». Ὁ δέ Κύριος, γνωρίζοντας ὡς ποιητής καρδιῶν καί τούς ἀφανεῖς λογισμούς τῶν καρδιῶν τῶν Γραμματέων, λέγει πρὸς αὐτούς· «τί διαλογίζεσθε αὐτά τὰ πράγματα στίς καρδιές σας; τί εἶναι εὐκολώτερο, νά εἰπῶ στόν παραλυτικό, συγχωροῦνται οἱ ἁμαρτίες σου ἢ νά τοῦ εἰπῶ, σήκω, πάρε τό κρεβάτι σου καί περιπάτει;». Ἐπειδή κατά τούς Γραμματεῖς ὁ Κύριος ἀδυνατοῦσε νά θεραπεύσῃ τόν παράλυτο, κατέφυγε πρὸς τό ἀφανές μέρος, τήν ἄφεσι τῶν ἁμαρτημάτων, πού καί μόνο νά τήν εἰπῆς μέ τόν λόγο, καί μάλιστα τόσο ἀύθεντικῶς καί προστακτικῶς, εἶναι μέν βλάσφημο, ἀλλά εὐκολο καί στοῦ καθενός τό χέρι. Γι' αὐτό λέγει πρὸς αὐτούς ὁ Κύριος, ἐάν ἤθελα νά ἐκφέρω κενούς λόγους, πού δέν ἔχουν ἀποτέλεσμα σέ πράξεις, θά ἦταν ἐξ ἴσου εὐκολο νά εἰπῶ χωρίς πρακτικό ἀντίκρουσμα καί τήν ἔγερσι τοῦ παραλυτικοῦ καί τήν ἄφεσι τῶν ἁμαρτιῶν. Γιά νά μάθετε ὅμως ὅτι ὁ λόγος μου δέν εἶναι ἀνενεργός, καί ὅτι δέν κατέφυγα στήν ἄφεσι τῆς ἁμαρτίας ἐπειδή τάχα ἀδυνατῶ νά προσφέρω τήν θεραπεία τῆς νόσου, ἀλλ' ἔχω ἐξουσία θεϊκή ἐπί τῆς γῆς, ὡς Υἱός ὁμοούσιος μέ τόν οὐράνιο Πατέρα, ἄν καί ἔγινα ὁμοούσιος μέ σᾶς τούς ἀχαρίστους κατά σάρκα - τότε λέγει στόν παραλυτικό-, «σοῦ λέγω, σήκω, πάρε τό κρεβάτι σου καί πήγαινε στό σπίτι σου· καί ἀμέσως ἐσηκώθηκε καί παίρνοντας τό κρεβάτι του ἐξῆλθε ἐμπρός στά μάτια ὄλων».

11 Εἶναι ἀντίθετα πρὸς τούς διαλογισμούς τῶν Γραμματέων καί ὁ λόγος καί τό θαῦμα τοῦτο, σέ μερικά ὅμως σημεῖα καί συμφωνοῦν. Πραγματικά τό ὅτι κανεῖς ἄνθρωπος δέν μπορεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ νά συγχωρήσῃ ἁμαρτίες, τό ἀποδεικνύουν ἀληθινό,

ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ Χριστός, ἀλλ' οὐ Θεὸς παντοδύναμος· ὁ γὰρ οὐδέποτε τις εἶδεν, οὐδὲ ἤκουσε, νῦν ἀνεφάνη, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος αὐτός, διττὴν καὶ τὴν φύσιν ἔχων καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ λαλῶν μὲν καθ' ἡμᾶς ὡς ἄνθρωπος, ποιῶν δὲ ὅσα θέλει λόγῳ καὶ προστάγματι μόνῳ ὡς Θεός, καὶ διὰ τῶν ἔργων πιστούμενος, ὅτι καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτὸς τὰ πάντα, κατὰ τὸ ψαλμικόν, «εἶπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν». Διὸ καὶ νῦν τῷ λόγῳ τούτου παραχρηῆμα τὸ ἔργον ἐπηκολούθησεν· ἠγέρθη γὰρ εὐθὺς ὁ παραλυτικός, «καὶ ἄρας τὸν κράββατον ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι πάντας». Ἡ μὲν γὰρ τῶν πταισμάτων ἄφεσις καὶ παρὰ τῶν ἀνθρώπων εἰς οὐς ἂν τις πταίση πολλάκις διὰ λόγου τελεῖται, νόσον δέ, καὶ ταῦτα τοιαύτην, φυγαδεῦσαι προστάγματι καὶ λόγῳ μόνῳ μόνου Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐπισημαίνεται λέγων ἐκστῆναι πάντας τοὺς ἰδόντας καὶ δοξάζειν τὸν Θεόν, αὐτὸν πάντως τὸν τοῦ παραδόξου τούτου ποιητὴν, μᾶλλον δὲ τὸν ἔνδοξα ποιοῦντα καὶ ἐξαισία, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, λέγοντας· «ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἶδομεν».

- 12 Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν οὕτω, λόγῳ τὴν δόξαν ἀποδιδόντες καὶ τὸ θαῦμα μείζον τῶν προγεγονότων ἐπιδεικνύντες, ἔλεγον, οὐδέποτε οὕτως εἶδομεν. Ἡμεῖς δὲ οἱ μὴ τοῦτο λέγειν ἔχοντες νῦν (εἶδομεν γὰρ πολλὰ καὶ μείζω τούτου πολλῶ, οὐ παρὰ Χριστοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν καὶ τῶν ἐξῆς διαδόχων, καὶ μόνη τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἐπικλήσει τελούμενα)· ἡμεῖς οὖν, ἀδελφοί, δι' ἔργων

ἐκεῖνο ὁμως τῶν Φαρισαίων, τό ὅτι ὁ Χριστός εἶναι ψιλός ἄνθρωπος ἀλλ' ὄχι Θεός παντοδύναμος, τό ἀποδεικνύουν ψευδές καί ἀσύνητο· διότι αὐτό, πού δέν εἶδε ποτέ κανεῖς οὔτε ἄκουσε, ἐφανερώθηκε τώρα, ὁ ἴδιος Θεός καί ἄνθρωπος, πού ἔχει διπλῆ φύσι καί ἐνέργεια· ἐλάλησε κατά τόν τρόπο μας ὡς ἄνθρωπος, ἔκαμε ὅσα θέλει μέ μόνο τόν λόγο του καί τό πρόσταγμα του ὡς Θεός καί ἐπιβεβαίωσε μέ τά ἔργα ὅτι καί στήν ἀρχή, κατά τό ψαλμικό, αὐτός τά πάντα «εἶπε καί ἐγιναν, διέταξε καί ἐκτίσθηκαν»¹⁴. Γι' αὐτό καί τώρα στό λόγο του ἀμέσως ἐπακολούθησε τό ἔργο. Πραγματικά ἀμέσως ἐσηκώθηκε ὁ παραλυτικός «καί ἀφοῦ πῆρε τό κρεβάτι του ἐξῆλθε ἐμπρός στά μάτια ὄλων, ὥστε νά θαυμάζουν ὄλοι». Ἡ μέν ἄφεςις τῶν πταισμάτων μέ τόν λόγο ἐνεργεῖται καί ἀπό τούς ἀνθρώπους, ἂν κάμη κάποιος πταῖσμα σέ βάρος τους, ἀσθένεια δέ, καί μάλιστα τόσο σοβαρή, νά φυγαδευθῆ μέ πρόσταγμα καί λόγο μόνο εἶναι στήν ἐξουσία μόνο τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό καί ὁ εὐαγγελιστής ἐπισημαίνει ὅτι ἐθαύμασαν ὄλοι ὅσοι εἶδαν καί ἐδόξασαν τόν Θεό, δηλαδή ἀσφαλῶς τόν ἴδιο τόν ἐκτελεστή τοῦ παραδόξου τούτου ἔργου, μᾶλλον δέ αὐτόν πού πράττει ἔνδοξα καί ἐξαισία ἔργα, τῶν ὁποίων δέν ὑπάρχει ἀριθμός· «ἔλεγον, ὅτι ποτέ ἕως τώρα δέν εἶδαμε τέτοια πράγματα».

- 12 Ἄλλ' ἐκεῖνοι μέν ἀποδίδοντας τήν δοξολογία μέ λόγια καί παρουσιάζοντας τό θαῦμα μεγαλύτερο ἀπό τά προηγούμενα ἔλεγον αὐτά, ποτέ δέν εἶδαμε ἕως τώρα τέτοια πράγματα, ἐμεῖς ὁμως πού δέν μπορούμε νά λέγωμε· τώρα τοῦτο (διότι εἶδαμε πολλά καί πολύ μεγαλύτερα ἀπό αὐτό θαύματα πού ἐτελέσθηκαν ὄχι μόνο ἀπό τόν Χριστό, ἀλλά καί ἀπό τούς μαθητάς του καί τούς διαδόχους των στή συνέχεια μέ μόνη τήν ἐπίκλησι τοῦ

αὐτὸν ἀρτίως δοξάσωμεν, ὑπόδειγμα πρὸς ἀρετὴν ἀναγωγικῶς καὶ τὸ θαῦμα τοῦτο λαμβάνοντες. Ἐκαστος γὰρ τῶν ταῖς ἡδοναῖς προσκειμένων παράλυτός ἐστι τὴν ψυχὴν ἐπὶ κλίνης τῆς ἡδυπαθείας καὶ τῆς ἐν ταύτῃ κατὰ σάρκα δοκούσης ἀνέσεως κείμενος· ἀλλ' ὅταν πεισθεῖς ταῖς εὐαγγελικαῖς παραινέσεσιν, ἐξομολογούμενος θριαμβεύῃ τὰς ἑαυτοῦ ἀμαρτίας καὶ τὴν ἐντεῦθεν τῆς ψυχῆς αὐτῷ γενομένην παράλυσιν, ὑπὸ τῶν τεσσάρων τούτων αἰρόμενος φέρεται πρὸς τὸν Κύριον, τῆς οἰκείας καταγνώσεως, τῆς τῶν προημαρτημένων ἐξαγορεύσεως, τῆς εἰς τὸ ἐξῆς πρὸς ἀποχὴν τῶν κακῶν ὑποσχέσεως, καὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν δεήσεως. Ἄλλ' οὐ δύναται ταῦτα προσεγγίσει τῷ Θεῷ, ἂν μὴ τὸν ὄροφον ἀποστεγάσῃ, τὰς κεράμους καὶ τὸν χοῦν καὶ τὴν ἄλλην ὕλην διαρρίψαντες. Ὁροφος δὲ ἐστὶν ἐν ἡμῖν τὸ λογιστικὸν τῆς ψυχῆς, ὡς τῶν ἐν ἡμῖν πάντων ὑπερκείμενον· ἔχει δὲ τοῦτο πολλὴν ὡσπερ ὕλην ἐπικειμένην, τὴν πρὸς τὰ πάθη καὶ τὰ γῆϊνα σχέσιν. Ὅταν οὖν ἡ σχέση αὕτη διὰ τῶν προειρημένων τεσσάρων λυθῇ καὶ ἀποτιναχθῇ, τότε ὡς ἀληθῶς δυνάμεθα χαλασθῆναι, τουτέστιν ἀληθῶς ταπεινωθῆναι καὶ προσπεσεῖν καὶ προσεγγίσει τῷ Κυρίῳ, καὶ αἰτῆσαι καὶ λαβεῖν παρ' αὐτοῦ τὴν ἴασιν.]

- 13 Γίνεται δὲ ταῦτα τὰ τῆς μετανοίας ἔργα πότε; Ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τὴν ἰδίαν πόλιν, τουτέστι μεθ' οὗ δια σαρκὸς ἐπεδήμησε τῷ κόσμῳ, ὃς αὐτοῦ ἐστὶν ἴδιος ὡς ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖς, καθάπερ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς περὶ αὐτοῦ φησιν, ὅτι· «εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον· ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ» [Διὸ καὶ

ονόματος τοῦ Χριστοῦ)· ἐμεῖς λοιπόν, ἀδελφοί, ἄς τόν δοξάσωμε μέ ἔργα τώρα, λαμβάνοντας καί τό θαῦμα τοῦτο ἀναγωγικῶς ὡς ὑπόδειγμα πρὸς τήν ἀρετή. Διότι ὁ καθένας ἀπό τούς προσκολλημένους στίς ἡδονές εἶναι παράλυτος στήν ψυχή, κατακείμενος ἐπάνω στήν κλίνη τῆς ἡδυπαθείας καί τῆς φαινομενικῆς σαρκικῆς ἀνέσεως ἐπάνω σ' αὐτήν· ἀλλ' ὅταν πειθόμενος στίς εὐαγγελικές παραινέσεις μέ τήν ἐξομολόγησι καταδικᾶ τις ἁμαρτίες του καί τήν ἀπό αὐτές προκληθεῖσα παράλυσι τῆς ψυχῆς του, φέρεται πρὸς τόν Κύριο ἀπό τις ἐξῆς τέσσερις δυνάμεις· τήν αὐτοκριτική, τήν ἐξομολόγησι τῶν προηγουμένων ἁμαρτιῶν, τήν ὑπόσχεσι ἀποχῆς ἀπό τά κακά στό μέλλον καί τήν δέησι πρὸς τόν Θεό. Ἄλλ' αὐτά δέν μποροῦν νά φέρουν κοντά στό Θεό, ἄν δέν ξεσκεπάσουν τήν ὀροφή, ρίπτοντας κάτω τά κεραμίδια καί τό χῶμα καί τά ἄλλα ὑλικά. Ὁροφος δέ εἶναι σ' ἐμᾶς τό λογιστικό τῆς ψυχῆς, ἐφ' ὅσον εὐρίσκεται ἐπάνω ἀπό ὅλα ὅσα εἶναι σ' ἐμᾶς· ἔχει δέ τοῦτο πολύ ὑλικό εὐρισκόμενο ἐπάνω του, τήν σχέσι πρὸς τά πάθη καί τά γήινα. Ὅταν λοιπόν αὐτή ἡ σχέσις λυθῆ καί ἀποτιναχθῆ ἀπό τά τέσσερα προλεχθέντα, τότε πραγματικά μποροῦμε νά κατεβασθοῦμε, δηλαδή νά ταπεινωθοῦμε ἀληθινά καί νά προσπέσωμε καί νά προσεγγίσωμε τόν Κύριο, νά ζητήσωμε καί νά λάβωμε ἀπό αὐτόν τήν θεραπεία.

- 13 Πότε δέ γίνονται αὐτά τά ἔργα τῆς μετανοίας; Γίνονται ὅταν ἦλθε ὁ Ἰησοῦς στήν πόλι του, δηλαδή μετά τήν σαρκική ἐπιδημία του στόν κόσμον, ὁ ὁποῖος εἶναι δικός του ἀφοῦ ἐκτίσθηκε ἀπό αὐτόν, ὅπως λέγει περί αὐτοῦ καί ὁ εὐαγγελιστής, ὅτι «ἦλθε στά δικά του, ἀλλά οἱ δικοί του δέν τόν ὑποδέχθηκαν· σ' ἐκείνους δέ πού τόν ὑποδέχθηκαν ἔδωσε ἐξουσία νά γίνουν τέκνα Θεοῦ, σ' αὐτούς πού πιστεύουν στό ὄνομά του»¹⁵.

ὁ παραλυτικὸς νοῦς μετὰ πίστεως οὕτω προσπεσὼν, τέκνον, εὐθὺς ἀκούει παρ' αὐτοῦ, καὶ τὴν ἄφεσιν καὶ τὴν ἴασιν λαμβάνει· καὶ οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ δύναμιν προσλαμβάνει τὸν κράββατον αἶρειν καὶ φέρειν ἐφ' ᾧ κατέκειτο. Κράββατον δὲ νοήσεις τὸ σῶμα ᾧ πρόσκειται καὶ δι' οὗ τῶν ἔργων ἀντέχεται τῆς ἁμαρτίας ὁ ταῖς σαρκικαῖς ὀρέξεσιν ἐπόμενος νοῦς.

- 14 Μετὰ δὲ τὴν ἴασιν ἄγων ἐστὶ τὸ σῶμα καὶ φέρων ὡς ὑποχείριον ὁ ἡμέτερος νοῦς καὶ δι' αὐτοῦ τοὺς καρποὺς καὶ τὰ ἔργα τῆς μετανοίας ἐπιδεικνύμενος, ὡς καὶ τοὺς ὀρῶντας δοξάζειν τὸν Θεόν, βλέποντας εὐαγγελιστὴν σήμερον τὸν χθὲς τελώνην, ἀπόστολον τὸν διώκτην, θεολόγον τὸν ληστήν, υἱὸν τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς τὸν πρῶν τοῖς χοίροις ἐνδαισιτώμενον, εἰ δὲ βούλει, καὶ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθέμενον καὶ πορευόμενον ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν τῷ προκόπτειν ἐκάστης ἡμέρας ἐπὶ τὸ κρεῖττον. Διὸ καὶ ὁ Κύριος πρὸς τοὺς οἰκείους φησὶν, «οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Τοῦτο δὲ φησιν, οὐκ ἐπιδείκνυσθαι κελεύων, ἀλλὰ θεοφιλῶς πολιτεύεσθαι· καθάπερ δὲ τὸ φῶς ἀπραγματεύτως ἐφέλκεται τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ὀρῶντων, οὕτως ἡ θεοφιλῆς πολιτεία μετὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπισπᾶται καὶ τὴν διάνοιαν. Καὶ καθάπερ πάλιν ἐπὶ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς οὐ τὸν μετέχοντα τῆς λαμπρότητος ἐπαινοῦμεν ἀέρα, ἀλλὰ τὸν ἔχοντα καὶ παρέχοντα τὴν αὐγὴν τῆς λαμπρότητος ἡλίον, κἂν τὸν ἀέρα ὡς φωτεινὸν ἐπαινέσωμεν, πόσω μᾶλλον τὸν ἡλίον· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ διὰ τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς ἐπιδεικνυμένου τῆν τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης

Γι' αὐτό καί ὁ παραλυτικός νοῦς, ὅταν προσκύνησε μέ τόση πίστι, ἀκούει ἀμέσως ἀπό αὐτόν τό ὄνομα «τέκνο» καί λαμβάνει τήν ἄφεσι καί τήν θεραπεία· καί ὄχι μόνο αὐτά ἀλλά προσλαμβάνει καί δύναμι νά σηκῶνῃ καί μεταφέρῃ τό κρεβάτι στό ὁποῖο ἦταν ξαπλωμένος. Ὡς κρεβάτι δέ νά ἐννοήσῃς τό σῶμα στό ὁποῖο εἶναι προσδεδεμένος καί διά τοῦ ὁποίου ἐπιδίδεται στά ἔργα τῆς ἀμαρτίας ὁ νοῦς πού ἀκολουθεῖ τίς σαρκικές ὀρέξεις.

- 14 Μετά τή θεραπεία ὅμως ὁ νοῦς μας ἄγει καί φέρει τό σῶμα σάν ὑποχείριο καί δι' αὐτοῦ ἐπιδεικνύει τούς καρπούς καί τά ἔργα τῆς μετανοίας· ὥστε ὅσοι βλέπουν, νά δοξάσουν τόν Θεό, βλέποντας σήμερα εὐαγγελιστή τόν χθεσινό τελώνη, ἀπόστολο τόν διώκτη, θεολόγο τόν ληστή, υἱόν τοῦ οὐρανόσιου Πατρός τόν προηγουμένως ζῶντα μέ τούς χοίρους, ἐάν δέ θέλῃς, καί σχεδιάζοντα μέσα του ἀναβάσεις καί πορευόμενα ἀπό δόξα σέ δόξα μέ τήν καθημερινή προκοπή πρός τό ἀνώτερο. Γι' αὐτό καί ὁ Κύριος λέγει πρός τούς ἰδικούς του, «ἔτσι ἄς λάμψη τό φῶς σας ἐμπρός στούς ἀνθρώπους, γιά νά ἰδοῦν τά καλά σας ἔργα καί δοξάσουν τόν ἐπουράνιο Πατέρα σας»¹⁶. Λέγει δέ τοῦτο, γιά νά παραγγεῖλῃ ὄχι νά ἐπιδεικνύωνται, ἀλλά νά πολιτεύωνται θεοφιλῶς. Ὅπως δέ τό φῶς ἐλκύει ἀνέτως τούς ὀφθαλμούς τῶν ὀρώντων, ἔτσι καί ἡ θεοφιλῆς διαγωγὴ μαζί μέ τούς ὀφθαλμούς προσελκύει καί τή διάνοια. Καί ὅπως πάλι στήν περίπτωση τοῦ ἡλιακοῦ φωτός δέν ἐπαινοῦμε τόν ἀέρα πού μετέχει τῆς λαμπρότητος, ἀλλά τόν ἥλιο πού ἔχει καί παρέχει τήν αὐγὴ τῆς λαμπρότητος, καί ἂν ἐπαινέσωμε τόν ἀέρα ὡς φωτεινό, πολύ περισσότερο πρέπει τόν ἥλιο· ἔτσι καί μέ ἐκεῖνον πού διά τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς ἐπιδεικνύει τήν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης· διότι αὐτός, μόλις ἰδωθῆ, σύρει πρός

λαμπρότητα· ἐνάγει γὰρ οὗτος εὐθὺς ὁρώμενος πρὸς τὴν δόξαν τοῦ ἐν οὐρανοῖς Πατρὸς τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Χριστοῦ.

- 15 Καὶ ἵνα τὰς μείζους τῶν ἀρετῶν παραλείπω νῦν ἐγώ, ὅταν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας σὺν ὑμῖν τῷ Θεῷ παριστάμενος, στραφείς ἴδω τοὺς μετὰ συνέσεώς τε καὶ κατανύξεως ἀναπέμποντας τοὺς πρὸς Θεὸν ὕμνους καὶ τὰς δεήσεις, ἢ σιωπῶντά τινα καὶ σύννου ἐστῶτα καὶ ἀκροώμενον, καὶ ὑπὸ μόνῃς τῆς θεᾶς εὐθὺς ἔνθους γίνομαι καὶ θυμηδίας πληροῦμαι καὶ δοξάζω τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα Χριστόν, οὐ χωρὶς οὐδὲν οὐδεὶς δύναται ποιεῖν τῶν καλῶν καὶ δι' οὐ πᾶν ἀνθρώποις τὸ κατορθούμενον.
- 16 Ἄλλὰ τί νῦν ἐροῦμεν πρὸς τοὺς μήτε σιωπῶντας ἐστῶτας, μήτε συμψάλλοντας, ἀλλὰ συντυγχάνοντας ἀλλήλοις καὶ τὴν λογικὴν ἡμῶν πρὸς τὸν Θεὸν λατρείαν κοσμικῇ τινι λογολεσχίᾳ συμφύροντας, καὶ μήτε αὐτοὺς ἀκούοντας τῶν ἱερῶν καὶ θεοπνεύστων λόγων καὶ τοὺς θέλοντας ἀκούειν κωλύοντας; Ἔως πότε, ὦ οὗτοι, χωλανεῖτε ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις, ὁ θεσβίτης ἂν εἶπεν Ἥλιος, ἅμα θέλοντες ἐπὶ προσευχὴν συνεῖναι καὶ λόγους ἀκαίρους τε γηῖνους, καὶ μηδέτερον ὡς εἰκὸς κατορθοῦντες, ἀλλὰ διὰ τούτων συμφθείροντες ἀλληλα, μᾶλλον δὲ αὐτοὶ δι' ἀλλήλων φθειρόμενοι; Ἔως πότε κἀνταῦθα τῶν ρημάτων τῆς ματαιότητος οὐκ ἀφέξεσθε, ἀλλὰ τὸν οἶκον τῆς προσευχῆς οἶκον ἐμπορείας, ἢ ἐμπαθείας λόγον ποιήσετε, οἶκον ἐν ᾧ ῥήματα ζωῆς αἰωνίου καὶ λέγεται καὶ ἀκούεται, τὰ μὲν παρ' ἡμῶν αἰτούντων παρὰ Θεοῦ μετ' ἐλπίδος ἀκατασχύντου τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, τὰ δὲ παρὰ τοῦ Θεοῦ διδόντος τοῖς

τήν δόξα τοῦ ἐπάνω στούς οὐρανοῦς Πατρός τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Χριστοῦ.

- 15 Καί γιά νά παραλείψω τώρα ἐγώ τίς μεγαλύτερες ἀρετές θά ἀναφέρω τοῦτο· ὅταν μέσα στήν ἱερά ἐκκλησία παραστεκόμενος στόν Θεό μαζί μέ σᾶς στραφῶ καί ἰδῶ αὐτούς πού ἀναπέμπουν τούς ὕμνους καί τίς δεήσεις πρός τόν Θεό μέ σύνεσι καί κατάνυξι ἢ κάποιον πού στέκεται σιωπηλός καί ἀκούει σύννους, ἐνθουσιάζομαι ἀμέσως καί μέ μόνη τή θεά αὐτή καί γεμίζω ἀγαλλίασι καί δοξάζω τόν οὐράνιο Πατέρα Χριστό, χωρίς τόν ὁποῖο δέν μπορεῖ νά πράξη κανεῖς κανένα καλό καί διά τοῦ ὁποῖου κατορθώνεται κάθε ἐπίτευγμα τῶν ἀνθρώπων.
- 16 Ἄλλά τί θά εἰποῦμε τώρα πρός αὐτούς πού οὔτε σιωπηλοί στέκονται οὔτε συμπάλλουν, ἀλλά συναντοῦν ἀλλήλους καί ἀναμιγνύουν τή λογική πρός τόν Θεό λατρεία μας μέ κοσμική συναναστροφή, ὥστε οὔτε αὐτοί ἀκούουν τά ἱερά καί θεόπνευστα λόγια κι' ἐκείνους πού θέλουν ν' ἀκούουν ἐμποδίζουν; «Ἔως πότε, ἀγαπητοί, θά χωλαίνετε κι' ἀπό τά δύο πόδια», θά ἔλεγε ὁ Θεσβίτης Ἡλίας¹⁷, θέλοντας νᾶ ἐπιδίδεσθε συγχρόνως μέ τήν προσευχή καί σέ λόγους ἀκαίρους καί γηίνους καί μή κατορθώνοντας φυσικά κανένα ἀπό τά δύο, ἀλλά καταστρέφοντας τό ἓνα μέ τό ἄλλο, μᾶλλον δέ φθείροντας αὐτά δι' ἀλλήλων; Ἔως πότε κι' ἐδῶ δέν θ' ἀποφύγετε τά λόγια τῆς ματαιότητος, ἀλλά θά κάμετε τόν οἶκο τῆς προσευχῆς οἶκο ἐμπορείας ἢ λόγον ἐμπαθείας, οἶκο στόν ὁποῖο λέγονται κατ' ἀκούονται λόγια αἰώνιας ζωῆς, ἀλλά ἀπό ἐμᾶς καθώς ζητοῦμε ἀπό τόν Θεό μέ ἀκαταίσχυντη ἐλπίδα τήν αἰώνια ζωή, ἀλλά δέ ἀπό τόν Θεό καθώς τήν προσφέρει σ' αὐτούς πού τήν ζητοῦν μέ ὅλη τήν ψυχή

17. Γ' Βασ. 18,21.

ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ διανοίας αἰτοῦσιν αὐτήν, ἀλλ' οὐχὶ τοῖς μηδὲ τὴν γλῶσσαν ὡς εἰπεῖν ὄλην πρὸς τὴν αἴτησιν στρέφουσιν;

17 Οὐ διὰ πυρὸς νῦν ἡμῖν ἡ θυσία πρὸς τὸν Θεόν, ἀδελφοί, καθάπερ ἐπὶ Μωσέως, ἀλλὰ διὰ λόγου τελεῖται. Τότε τοίνυν, ἡνίκα πυρὶ τὴν θυσίαν ἀναφερομένην ὁ Θεὸς ἐδέχετο, πῦρ προσενεγκόντες ἀλλότριον ἐξωθεν οἱ μετὰ Κορὲ κατὰ Μωσέως ἐπαναστάντες, ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ πυρὸς αὐτομάτως ἐφορμήσαντος αὐτοῖς καταφλέχθησαν. Φοβηθῶμεν δὴ καὶ ἡμεῖς, μὴ λόγους ἐξωθεν ἀλλοτρίους τῷ λογικῷ τούτῳ τοῦ Θεοῦ θυσιαστηρίῳ, τῇ Ἐκκλησίᾳ λέγω, προσάγοντες ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ θείων λόγων εἰς τέλος κατακριθῶμεν, τῆς ἀπευκταίας φωνῆς καὶ καταδίκης ἑαυτοὺς ἀξίους ἐντεῦθεν ἀπεργασάμενοι. Ναί, φοβηθῶμεν, παρακαλῶ, καὶ μέχρις ἂν ὦμεν ἐνταῦθα μετὰ φόβου τῷ Θεῷ παριστάμενοι τὴν ἰκεσίαν προσάγωμεν· ἐξελθόντες δὲ τῶν ὧδε, τὴν ἐντεῦθεν ἐπὶ τὸ κρεῖττον τῶν τρόπων μεταβολὴν ἐνδειξώμεθα, κερδῶν οὐχ ἠττόμενοι, καὶ μάλιστα τῶν ἀδίκων, δρκοὺς φεύγοντες, καὶ μάλιστα τοὺς ἐπὶ ψεύδει, αἰσχυρῶν ἀπεχόμενοι ρημάτων, πόσω δὴ μᾶλλον τῶν κατὰ ταῦτα πραγμάτων, καταλαλιᾶς, δόλου, μεγαλαυχίας, πᾶν μέλος, πᾶσαν αἴσθησιν νῶ παιδαγωγοῦντες καὶ κινουῦντες θεόφρονι καὶ φέροντες σὺν λόγῳ καὶ φόβῳ θείῳ τὸ σῶμα καὶ ἀναφέροντες, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τοῦ σώματος πρὸς τὰς αὐτοῦ χαμερπεῖς καὶ βδελυρὰς ὀρέξεις καταφερόμενοί τε καὶ κατεχόμενοι, παρὰ τοῦ Παύλου μαθόντες τε καὶ γινώσκοντες, ὡς εἰ μὲν κατὰ σάρκα ζῶμεν μέλλομεν ἀποθνήσκειν, εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦμεν, εἰς αἰῶνας ζησώμεθα.

18 Καὶ νῦν πρὸς δόξαν Θεοῦ κινήσωμεν πάντας τοὺς ὀρῶντας

καί τή διάνοια, ἀλλ' ὄχι σ' αὐτούς πού δέν στρέφουν οὔτε κἀν ὄλη τή γλῶσσα πρὸς τήν αἴτησι;

17 Τώρα, ἀδελφοί, ἡ θυσία μας πρὸς τόν Θεό δέν τελεῖται μέ φωτιά, ὅπως ἐπὶ τοῦ Μωυσέως, ἀλλά διὰ λόγου. Τότε λοιπόν, ὅταν ὁ Θεός ἐδεχόταν τήν θυσία φερομένην πρὸς τά ἄνω μέ πῦρ, οἱ μαζί μέ τόν Κορέ ἐπαναστάτες, ἐπειδή προσέφεραν ξένο ἀπ' ἔξω πῦρ, κατεκάησαν ἀπό τό ἱερό πῦρ πού ὤρμησε πρὸς αὐτούς αὐτομάτως¹⁸. Ἄς φοβηθοῦμε λοιπόν κι' ἐμεῖς μήπως, φέροντας ἀπ' ἔξω ξένους λόγους στό λογικό τοῦτο θυσιαστήριο τοῦ Θεοῦ, στήν Ἐκκλησία δηλαδή, κατακριθοῦμε τελεσιδίκως ἀπό τούς θείους λόγους πού εἶναι σ' αὐτήν, καθιστώντας ἔτσι τούς ἑαυτούς μας ἀξιούς τῆς ἀπαισίας φωνῆς καί καταδίκης. Ναί, ἄς φοβηθοῦμε, παρακαλῶ, καί ὅσο εἴμαστε ἐδῶ νά προσφέρωμε τήν ἰκεσία παριστάμενοι στόν Θεό μέ φόβο· ὅταν δέ ἐξέλθωμε ἀπό ἐδῶ, θά ἐπιδείξωμε τήν ἀπό ἐδῶ μεταβολή τῶν τρόπων πρὸς τό καλύτερο, μή γοητευόμενοι ἀπό κέρδη, καί μάλιστα ἄδικα, ἀποφεύγοντας ὄρκους καί μάλιστα τούς ψευδεῖς, ἀπέχοντας αἰσχυρῶν λόγων, πολύ δέ περισσότερο τῶν σχετικῶν μέ αὐτά πράξεων, τῆς καταλαλιᾶς, τοῦ δόλου, τῆς μεγαλαυχίας, διαπαιδαγωγώντας καί κινώντας μέ θεόφρονα νοῦ κάθε μέλος καί αἴσθησι, καί φέροντας τό σῶμα καί ἀναβιβάζοντάς το μέ λόγο καί θεῖο φόβο, ἀλλά μή καταβιβαζόμενοι καί κατεχόμενοι ἀπό τό σῶμα πρὸς τίς χαμερπεῖς καί βδελυρές ὀρέξεις· διότι ἐμάθαμε ἀπό τόν Παῦλο κι' ἐγνωρίσαμε ὅτι, ἂν μὲν ζοῦμε σαρκικῶς, πρόκειται ν' ἀποθάνωμε, ἂν δέ θανατώνωμε μέ τό πνεῦμα τίς πράξεις τοῦ σώματος, θά ζήσωμε αἰωνίως¹⁹.

18 Καί τώρα ἄς κινήσωμε ὄλους ὅσοι μᾶς βλέπουν σέ δοξο-

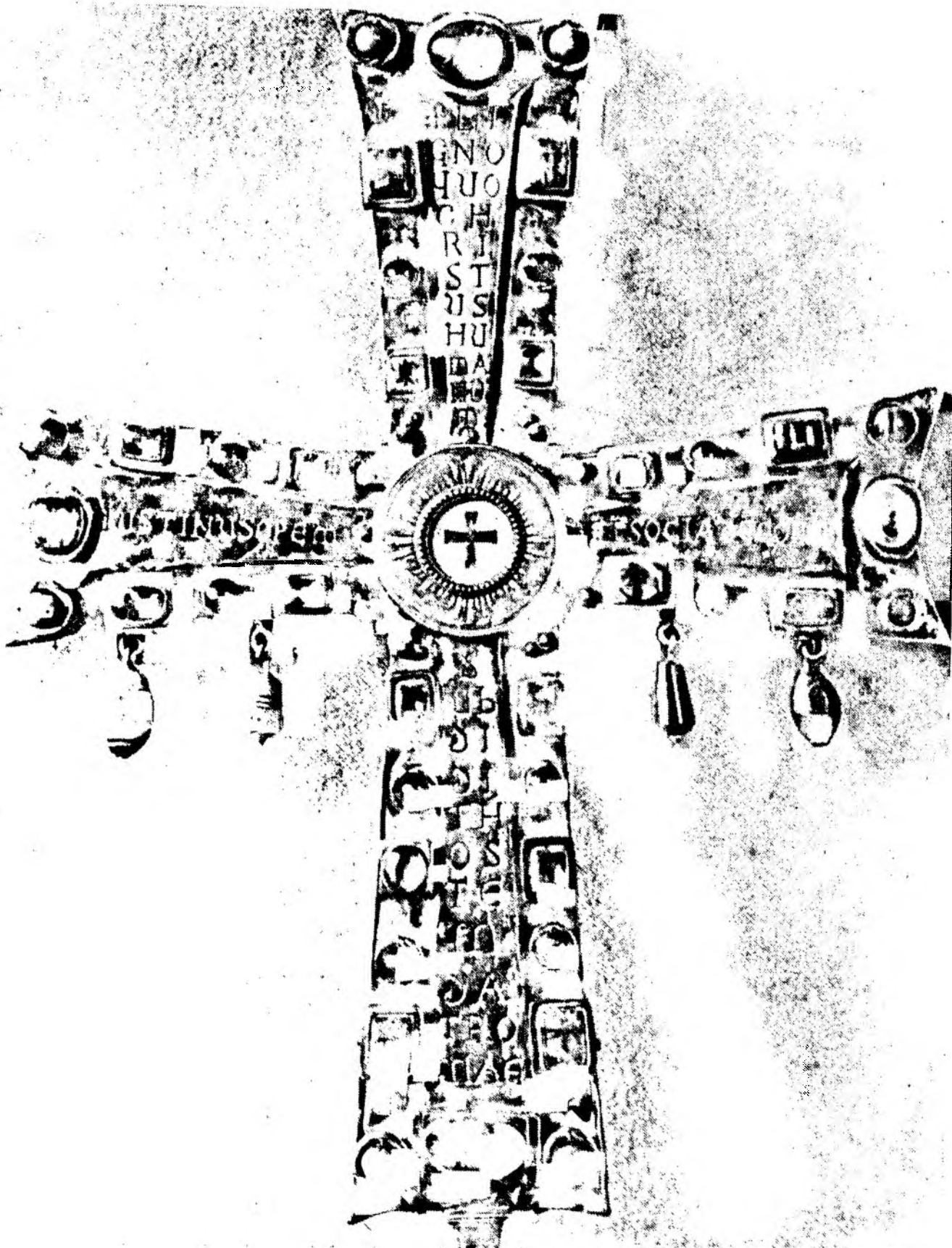
19. Ρωμ. 8,13.

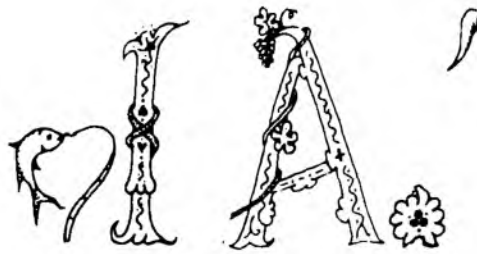
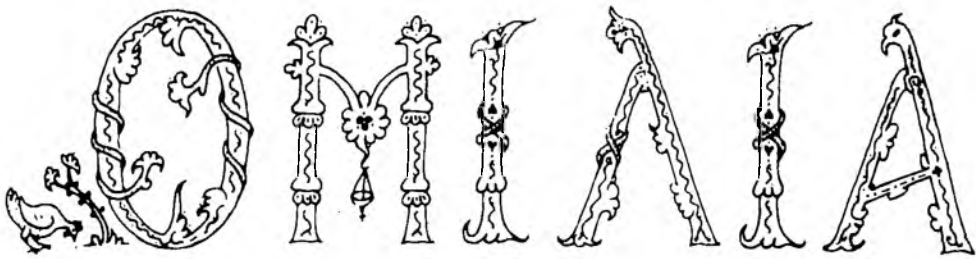
ἡμᾶς, ἐπιγνόντας ὡς ὁ οἶκος οὗτος τὸν Χριστὸν ἐν ἑαυτῷ φέρει, τοὺς κατὰ ψυχὴν παραλύτους σφίγγοντα καὶ κελεύοντα τὰς σωματικὰς αἰσθήσεις καὶ ἀντιλήψεις πνευματικῆ καὶ θεοφιλεῖ διανοίᾳ πρὸς αὐτὸν αἶρειν τε καὶ ἀνάγειν, ἀλλ' οὐχ ὑπ' αὐτῶν ἀσυνέτως φέρεσθαι τε καὶ καταφέρεσθαι· καὶ οὕτως ὑπάγειν εἰς τὸν ὄντως ἡμέτερον οἶκον, τὸν οὐρανὸν λέγω καὶ τὸν ὑπερουράνιον χῶρον, ἔνθα νῦν Χριστὸς ὁ κληρονόμος καὶ κληροδότης ἡμῶν.

19 Ὡς πρέπει δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

λόγησι τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ γνωρίσουν καλά ὅτι ὁ οἶκος αὐτός φέρει μέσα του τόν Χριστό, πού σφίγγει τούς παραλύτους κατά τήν ψυχή καί παραγγέλλει νά σηκώνουν καί ἀνεβάζουν πρὸς αὐτόν μέ πνευματικό καί θεοφιλή λογισμό τίς σωματικές αἰσθήσεις καί ἀντιλήψεις, ἀλλά νά μὴ φέρονται καί καταρρίπτωνται ἀπὸ αὐτές ἀσυνέτως· καί ἔτσι νά ὑπάγουν στὸν πραγματικά δικό μας οἶκο, δηλαδή στὸν οὐρανὸ καί στὸν ὑπερουράνιο χῶρο, ὅπου εὐρίσκεται τώρα ὁ Χριστός, ὁ κληρονόμος καί κληροδότης μας.

- 19** Σ' αὐτόν πρέπει δόξα, δύναμις, τιμὴ καί προσκύνησις μαζί μέ τόν ἄναρχο Πατέρα του καί τό ζῶοποιό Πνεῦμα, τώρα καί πάντοτε καί στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Γένοιτο .

ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΙΜΙΟΝ ΚΑΙ ΖΩΟΠΟΙΟΝ ΣΤΑΥΡΟΝ

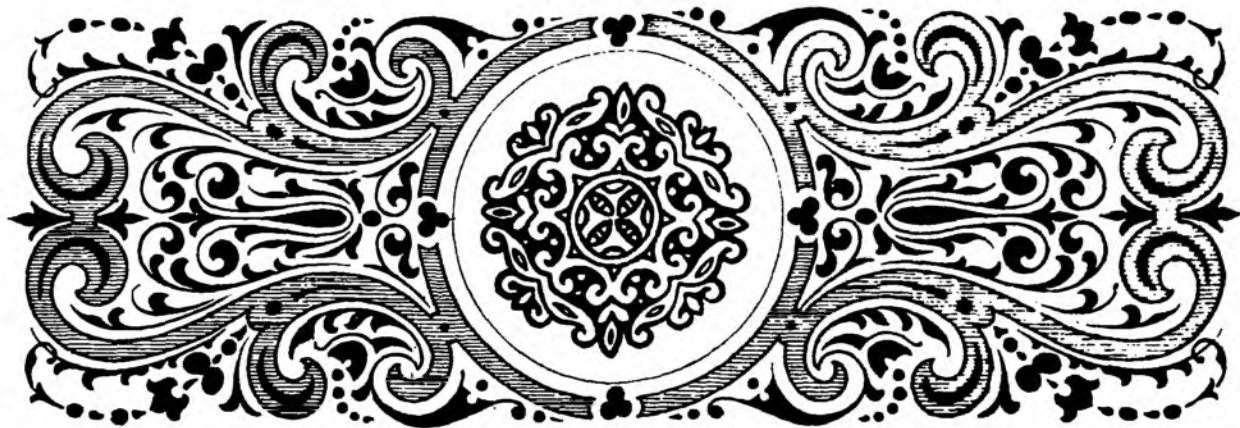
ΟΜΙΛΙΑ ΙΑ'

ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΙΜΙΟΝ ΚΑΙ ΖΩΟΠΟΙΟΝ ΣΤΑΥΡΟΝ

1

τοῦ Χριστοῦ Σταυρὸς προανεκηρύττετο καὶ προετυποῦτο μυστικῶς ἐκ γενεῶν ἀρχαίων, καὶ οὐδεὶς ποτε κατηλλάγη τῷ Θεῷ χωρὶς τῆς τοῦ Σταυροῦ δυνάμεως. (Μετὰ γὰρ τὴν προγονικὴν ἐκείνην ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ ξύλου παράβασιν, ἡ μὲν ἀμαρτία ἀνέζησεν, ἡμεῖς δὲ ἀπεθάνομεν, καὶ πρὸ τοῦ σωματικοῦ θανάτου τὸν τῆς ψυχῆς ὑποστάντες θάνατον, ὃς ἐστὶν ὁ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ταύτης χωρισμός· ὃ δὲ μετὰ τὴν παράβασιν, τῇ ἀμαρτίᾳ ἐζῶμεν, καὶ τῇ κατὰ σάρκα ζωῇ· ἡ δὲ ἀμαρτία «τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται, καὶ οἱ ἐν σαρκὶ ζῶντες Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται»)

ΟΜΙΛΙΑ 11

ΣΤΟΝ ΤΙΜΙΟ ΚΑΙ ΖΩΟΠΟΙΟ ΣΤΑΥΡΟ

1

Σταυρός τοῦ Χριστοῦ προαναγγελλόταν καί προτυπωνόταν μυστικῶς ἀπό παλαιές γενεές, καί κανείς ποτέ δέν συμφιλιώθηκε μέ τόν Θεό χωρίς τή δύναμι τοῦ Σταυροῦ. Πραγματικά μετά τήν προγονική ἐκείνη παράβασι στόν παράδεισο τοῦ Θεοῦ διά τοῦ δένδρου, ἡ μέν ἀμαρτία ἀναπτύχθηκε,

ἐμεῖς δέ ἀπεθάναμε, ἔχοντας ὑποστή τόν θάνατο τῆς ψυχῆς καί πρίν ἀπό τόν σωματικό θάνατο, πού εἶναι ὁ ἀπό τόν Θεό χωρισμός της. Ὅσο ἐζούσαμε μετά τήν παράβασι, ἐζούσαμε στήν ἀμαρτία καί τήν σαρκική ζωή· ἡ δέ ἀμαρτία «δέν ὑποτάσσεται στόν νόμο τοῦ Θεοῦ, διότι δέν μπορεῖ ἄλλωστε, καί ὅσοι ζοῦν στήν σάρκα δέν μποροῦν ν' ἀρέσουν στόν Θεό»¹.

1. Ρωμ. 8,7. ἐ.

2 Ἐπεὶ τοίνυν, ὡς καὶ ὁ ἀπόστολός φησιν, «ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος καὶ τὸ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός», ὁ δὲ Θεὸς πνεῦμά ἐστι καὶ αὐτοαγαθότης καὶ ἀρετὴ, καὶ τούτου κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ἡμέτερον, καθ' ἃ καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ἠχρεΐωται, πῶς ἦν δυνατὸν ἀνανεωθῆναί τινα τῶν ἀπάντων καὶ φιλιωθῆναι τῷ Θεῷ ἐν πνεύματι μὴ καταργηθείσης τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς κατὰ σάρκα ζωῆς; Τοῦτο δὲ ἐστὶν ὁ τοῦ Χριστοῦ Σταυρὸς, ἡ τῆς ἀμαρτίας κατάργησις. Διὸ καὶ τις τῶν θεοφόρων ἡμῶν πατέρων ἐρωτηθεὶς παρά τινος τῶν ἀπίστων, εἶπερ εἰς τὸν ἐσταυρωμένον πιστεύει, 'ναί', φησὶν, 'εἰς τὸν τὴν ἀμαρτίαν σταυρώσαντα'. Φίλοι δὲ Θεοῦ πολλοὶ τῶν πρὸ νόμου καὶ μετὰ νόμον, μήπω τοῦ Σταυροῦ φανέντος, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ μεμαρτύρηται καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ προφήτης Δαβὶδ, ὡς πάντως ὄντων τότε τῷ Θεῷ φίλων, «ἐμοὶ δέ», φησί, «λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου ὁ Θεός». Πῶς οὖν εἰσιν οἱ πρὸ τοῦ Σταυροῦ φίλοι τοῦ Θεοῦ ἐχρημάτισαν, ἐγὼ ὑμῖν ὑποδείξω, ἐάν μοι φιλόθεον καὶ φιλήκοον οὖς ὑπόσχητε.

3 Ὡσπερ μήπω παραγενομένου τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἀμαρτίας, τοῦ υἱοῦ τῆς ἀνομίας, τοῦ Ἀντιχρίστου λέγω, ὁ ἠγαπημένος τῷ Χριστῷ φησι Θεολόγος, «καὶ νῦν, ἀγαπητοί, ὁ Ἀντίχριστός ἐστι», οὕτω καὶ ὁ Σταυρὸς ἦν ἐν τοῖς προγενεστέροις καὶ πρὸ τοῦ τελεσθῆναι. Ὁ γὰρ μέγας Παῦλος σαφέστερον ἡμᾶς διδάσκων, πῶς καὶ μήπω παραγενόμενος ἐν ἡμῖν ἐστὶν ὁ Ἀντίχριστος, φησὶν ὅτι «τὸ μυστήριον αὐτοῦ ἐνεργεῖται ἐν ἡμῖν». Οὕτω δὲ καὶ ὁ Σταυρὸς τοῦ Χρι-

2. Γαλ. 5,17.

3. Ψαλμ. 138,16.

2 Ἐπειδή λοιπόν, ὅπως λέγει καί ὁ ἀπόστολος, «ἡ σάρκα ἐπιθυμεῖ ἀντίθετα πρὸς τὸ πνεῦμα καί τὸ πνεῦμα ἀντίθετα πρὸς τὴν σάρκα»², ὁ δὲ Θεὸς εἶναι πνεῦμα καὶ αὐτοαγαθότης καὶ ἀρετὴ, καὶ αὐτοῦ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσι εἶναι τὸ δικό μας πνεῦμα, ὡς πρὸς τὰ ὅποια ἀχρειώθηκε διὰ τῆς ἁμαρτίας, πῶς θὰ ἦταν δυνατό ν' ἀνανεωθῆ καὶ φιλιωθῆ ὅποιοσδήποτε μέ τὸν Θεὸ κατὰ τὸ πνεῦμα, χωρὶς νὰ καταργηθῆ ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ ζωὴ κατὰ σάρκα; Τοῦτο δὲ εἶναι ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου, ἡ κατάργησις τῆς ἁμαρτίας. Γι' αὐτὸ ἕνας ἀπὸ τοὺς θεοφόρους πατέρες μας, ὅταν ἐρωτήθηκε ἀπὸ κάποιον ἄπιστο, ἂν πιστεύῃ στὸν ἐσταυρωμένο, ναί, λέγει, σ' αὐτὸν πού ἐσταύρωσε τὴν ἁμαρτία. Πολλοὶ δὲ φίλοι τοῦ Θεοῦ ἐμαρτυρήθηκαν ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ, καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ νόμο καὶ μετὰ τὸν νόμο, χωρὶς νὰ ἔχη φανῆ ἀκόμη ὁ Σταυρὸς. Ἐξ ἄλλου ὁ βασιλεὺς καὶ προφήτης Δαβὶδ, μέ τὴν βεβαιότητα ὅτι ὑπῆρχαν ὅπωςδήποτε τότε φίλοι τοῦ Θεοῦ, λέγει, «ἀπὸ ἐμένα ἐτιμήθηκαν ὑπερβολικὰ οἱ φίλοι σου, Θεέ»³. Πῶς λοιπόν ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού διετέλεσαν φίλοι τοῦ Θεοῦ πρὶν ἀπὸ τὸν Σταυρὸ, θὰ σᾶς τὸ ὑποδείξω ἐγὼ, ἂν μοῦ προσφέρετε φιλόθεα καὶ φιλήκοα τ' αὐτιά σας.

3 Ὅπως πρὶν ἀκόμη ἔλθῃ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀνομίας, ὁ Ἀντίχριστος δηλαδή, λέγει ὁ ἀγαπημένος τοῦ Χριστοῦ θεολόγος, «καὶ τώρα, ἀγαπητοί, εἶναι ὁ Ἀντίχριστος»⁴, ἔτσι καὶ ὁ Σταυρὸς εὐρισκόταν στοὺς προγενεστέρους καὶ πρὶν πραγματοποιηθῆ. Πραγματικὰ ὁ μέγας Παῦλος, διδάσκοντάς μας σαφῶς, πῶς ὁ Ἀντίχριστος εἶναι μεταξύ μας καὶ χωρὶς νὰ ἔχη ἔλθει ἀκόμη, λέγει ὅτι «τὸ μυστήριό του ἐνεργεῖται σ' ἐμᾶς»⁵. Ἔτσι λοιπόν καὶ ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ἦταν

4. Α' Ἰω. 2,18.

5. Ρ' Θεσσ. 2,7.

στοῦ μήπω γεγονώς ἐν τοῖς προπάτορσιν ἦν· τὸ γὰρ μυστήριον αὐτοῦ ἐνηργεῖτο ἐν αὐτοῖς.

4 Καὶ ἵνα νῦν ἀφῶ τὸν Ἰαβελ, τὸν Σήθ, τὸν Ἐνώσ, τὸν Ἐνώχ, Νῶέ τε καὶ τοὺς μέχρι Νῶε τῷ Θεῷ εὐηρεστηκότας, καὶ εἴ τις ἐγγὺς μετ' αὐτούς, ἄρξωμαι δὲ ἀπὸ Ἀβραάμ, ὃς πατὴρ ἐχρημάτισε πολλῶν ἐθνῶν, τῶν μὲν Ἰουδαίων ἐκ σαρκὸς, ἡμῶν δὲ ἐκ πίστεως. Ἰν' οὖν ἐκ τούτου τοῦ κατὰ πνεῦμα πατρὸς ἡμῶν ἄρξωμαι καὶ αὐτῆς τῆς κατ' αὐτὸν ἀγαθοῦ ἀρχῆς καὶ τῆς πρώτης παρὰ Θεοῦ κλήσεως, τίνα πρώτην ἀφήκε φωνὴν πρὸς αὐτὸν λαλήσας ὁ Θεός; «Ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἂν σοι δείξω». Τὸ γοῦν μυστήριον τοῦ Σταυροῦ ἐν ἑαυτῇ φέρει αὕτη ἡ φωνή· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἀντικρυς ὁ Παῦλος ὁ καυχώμενος ἐν τῷ Σταυρῷ λέγει ὅτι «ἐμοὶ ὁ κόσμος ἐσταύρωται». Κατὰ γὰρ τὸν φυγόντα τὴν πατρίδα ἢ τὸν κόσμον ἀμεταστρεπτὴ ἢ κατὰ σάρκα πατρὶς καὶ ὁ κόσμος ἐνεκρώθη καὶ κατήργηται· καὶ τοῦτό ἐστιν ὁ Σταυρός.

5 Ἄλλὰ πρὸς μὲν τὸν Ἀβραάμ μήπω φυγόντα τὴν μετὰ τῶν ἀθέων συναυλίαν, «ἐξελθε», φησὶν, «ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν», οὐχ ἦν ἂν σοι δώσω, ἀλλ' «ἦν ἂν σοι δείξω», ὡς δι' ἐκείνης ἄλλης γῆς πνευματικῆς δεικνυμένης. Πρὸς δὲ τὸν Μωϋσέα μετὰ τὸ φυγεῖν τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸ ὄρος ἀναβῆναι, τί φησιν ἢ πρὸς αὐτὸν πρώτη τοῦ Θεοῦ φωνή; «Λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου». Ἄλλο τοῦτο τοῦ σταυροῦ μυστήριον, τῷ προτέρῳ προσφυῶς ἐπόμενον· εἰ γὰρ καὶ τῆς Αἰγύπτου, φησὶν, ἐξῆλθες καὶ τὴν Φαραὼ θεραπείαν ἀφή-

6. Γεν. 12,1.

7. Γαλ. 6,14.

ανάμεσα στους προπάτορες και πρὶν πραγματοποιηθῆ ἀκόμη, διότι ἐνεργεῖτο σ' αὐτούς τό μυστήριό του.

4 Καί γιά ν' ἀφήσω τώρα τόν Ἄβελ, τόν Σήθ, τόν Ἐνώς, τόν Ἐνώχ, τόν Νῶε, ὅσους εὐαρέστησαν τόν Θεό ἕως τόν Νῶε καί ἐκείνους πού ἦσαν κοντά σ' αὐτούς, καί ν' ἀρχίσω ἀπό τόν Ἀβραάμ, πού ἔγινε πατέρας πολλῶν ἐθνῶν, τῶν μέν Ἰουδαίων κατά τή σάρκα, ἡμῶν δέ κατά τήν πίστι. Γιά ν' ἀρχίσω λοιπόν ἀπό αὐτόν τόν κατά πνεῦμα Πατέρα μας καί ἀπό αὐτήν τήν σχετικά μέ αὐτόν ἀγαθή ἀρχή καί τήν πρώτη κλήσι ἀπό τόν Θεό, ποιός εἶναι ὁ πρῶτος λόγος πού ἄφησε πρὸς αὐτόν ὁ Θεός; «Ἔβγα ἀπό τή γῆ σου καί τήν συγγένειά σου, καί ἐλθέ στή γῆ πού θά σοῦ δείξω»⁶. Αὐτός λοιπόν ὁ λόγος φέρει μέσα του τό μυστήριό τοῦ Σταυροῦ· διότι εἶναι ἀκριβῶς αὐτό πού λέγει ὁ Παῦλος, ὅταν καυχᾶται στόν Σταυρό, ὅτι «γιά μένα ὁ κόσμος ἔχει σταυρωθῆ»⁷. Πραγματικά γι' αὐτόν πού ἔφυγε ἀγύριστα ἀπό τήν πατρίδα ἢ τόν κόσμο ἢ κατά σάρκα πατρίδα καί ὁ κόσμος ἐνεκρώθηκε καί καταργήθηκε· καί αὐτό εἶναι ὁ Σταυρός.

5 Ἀλλά πρὸς τόν Ἀβραάμ μέν, πρὶν ἀκόμη φύγη ἀπό τήν συμβίωσι μέ τούς ἀθέους, λέγει, «ἔβγα ἀπό τήν γῆ σου καί ἐλθέ στή γῆ», ὄχι πού θά σοῦ δώσω, ἀλλά «πού θά σοῦ δείξω», μέ τήν ἔννοια ὅτι μ' ἐκείνην δεικνύεται ἄλλη πνευματική γῆ. Πρὸς τόν Μωυσῆ δέ, ὅταν ἔφυγε ἀπό τήν Αἴγυπτο καί ἀνέβηκε στό ὄρος, τί λέγει ὁ πρῶτος λόγος τοῦ Θεοῦ; «λῦσε τό ὑπόδημα ἀπό τά πόδια σου»⁸. Τοῦτο εἶναι ἄλλο μυστήριό τοῦ Σταυροῦ, πού ἀκολουθεῖ φυσικά τό προηγούμενο· διότι λέγει, καί ἂν ἐξῆλθες ἀπό τήν Αἴγυπτο καί ἄφησες τήν ὑπηρεσία στόν Φαραώ καί πα-

8. Ἐξ. 3,5.

κας καὶ τὸ καλεῖσθαι υἱὸς τῆς θυγατρὸς Φαραὼ παρεῖδες καὶ ὅσον τὸ εἰς σὲ ἤκον ὁ κόσμος ἐκεῖνος τῆς πονηρᾶς θεραπείας ἐλύθη καὶ κατήργηται, ἀλλὰ δεῖ σε καὶ προσθεῖναι. Τί τοῦτο; Λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου, ἀποθέσθαι τοὺς δερματίνους χιτῶνας οὓς ἐνέδυσσε καὶ ἐν οἷς ἐνεργεῖ ἡ ἁμαρτία καὶ τῆς ἀγίας ἀποδιαστέλλει γῆς. Λῦσαι οὖν τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου, ταῦτὸν δὲ εἰπεῖν, μηκέτι κατὰ σάρκα καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ ζῆθι, ἀλλὰ καταργηθήτω καὶ νεκρωθήτω ἡ ἀντικειμένη τῷ Θεῷ ζωὴ καὶ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς καὶ ὁ ἐν τοῖς μέλεσι νόμος, ὁ ἀντιστρατευόμενος τῷ νόμῳ τοῦ νοῦ καὶ αἰχμαλωτίζων ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, μηκέτι ἐπικρατεῖτω, μηδὲ ἐνεργεῖτω, τῇ δυνάμει τῆς θεοπτίας νεκρούμενος. Ἄρ' οὐ τοῦτό ἐστιν ὁ Σταυρὸς; Σταυρὸς γάρ ἐστι πάλιν, κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον εἰπεῖν, τὸ σταυρῶσαι τὴν σάρκα «σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις».

- 6 «Λῦσαι οὖν», φησί, «τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου· ἡ γὰρ γῆ ἐφ' ἣν σὺ ἕστηκας γῆ ἀγία ἐστίν»· ἐδήλου δὲ αὐτῷ ὁ λόγος τὸν μετὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μέλλοντα ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τοῦ Σταυροῦ ἔσεσθαι ἀγιασμόν. Τότε γὰρ ὁ Μωϋσῆς τὴν τότε μέλλουσαν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ προεώρα, πρὸς τὸ μέγα θέαμα ἐκεῖνο βλέπων, τὴν ἐν πυρὶ δροσιζομένην βύτον· ὥστε καὶ ἡ ἐν Θεῷ θεωρία τοῦ Σταυροῦ μυστήριόν ἐστι, τοῦ προτέρου ἐκείνου μυστηρίου μεῖζον. Δύο γὰρ εἶναι ταῦτα καὶ ὁ μέγας Παῦλος καὶ οἱ θεῖοι πατέρες ἡμῶν αἰνίττονται· ὁ μὲν μὴ μόνον λέγων, ὅτι «ὁ κόσμος ἐμοὶ ἐσταύρωται», ἀλλὰ προστιθείς, ὅτι «κἀγὼ

ρέβλεψες τήν τιμή νά καλῆσαι υἱός τῆς θυγατρὸς τοῦ Φαραῶ καί ὅσο ἐξαρτῶταν ἀπό σέ ὁ κόσμος ἐκεῖνος τῆς πονηρᾶς ὑπηρεσίας ἐλύθηκε καί καταργήθηκε, ἀλλά πρέπει νά προσθέσης κάτι. Τί εἶναι αὐτό; Νά λύσης τό ὑπόδημα ἀπό τά πόδια σου, ν' ἀποθέσης τούς δερματίνους χιτῶνες μέ τούς ὁποίους σ' ἐνέδυσσε καί μέσα στούς ὁποίους ἐνεργεῖ ἡ ἁμαρτία καί ἀποσπᾶ ἀπό τήν ἁγία γῆ. Λῦσε λοιπόν τοῦτο τό ὑπόδημα ἀπό τά πόδια σου, δηλαδή νά μή ζῆς πλέον κατά σάρκα καί στήν ἁμαρτία, ἀλλά νά καταργηθῆ καί νεκρωθῆ ἡ ἀντικειμένη στόν Θεό ζωή· καί τό φρόνημα τῆς σαρκός καί ὁ νόμος στά μέλη, πού ἀντιστρατεύεται τόν νόμο τοῦ νοῦ κι' αἰχμαλωτίζει στόν νόμο τῆς ἁμαρτίας⁹, νά μή ἐπικρατῆ πλέον μήτε νά ἐνεργῆ, νεκρούμενος μέ τή δύναμι τῆς θεοπτίας. Δέν εἶναι τοῦτο ἄραγε ὁ Σταυρός; Διότι Σταυρός εἶναι πάλι, γιά νά ὁμιλήσωμε κατά τόν θεῖο Παῦλο, τό νά σταυρώση κανεῖς τήν σάρκα «μαζί μέ τά παθήματα καί τίς ἐπιθυμίες»¹⁰.

- 6 «Λῦσε λοιπόν», λέγει, «τό ὑπόδημα ἀπό τά πόδια σου· διότι ἡ γῆ ἐπάνω στήν ὁποία ἐστάθηκες ἐσύ εἶναι γῆ ἁγία»· ἐσήμαινε δέ ὁ λόγος του τόν ἁγιασμό πού ἐπρόκειτο νά συντελεσθῆ ἐπάνω στή γῆ διά τοῦ Σταυροῦ μετά τήν ἐπιφάνεια τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆριος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διότι ὁ Μωυσῆς τότε προέβλεψε τήν μέλλουσα παρουσία τοῦ Χριστοῦ, παρατηρώντας τό μεγάλο ἐκεῖνο θέαμα, τήν μέσα στό πῦρ δροσιζομένη βάτο· ὥστε καί ἡ ἐν Θεῷ θεωρία τοῦ Σταυροῦ εἶναι μυστήριο, μεγαλύτερο ἀπό τό προηγούμενο ἐκεῖνο μυστήριο. Τόσο ὁ μέγας Παῦλος ὅσο καί οἱ θεῖοι πατέρες μας ὑπαινίσσονται ὅτι αὐτά εἶναι δύο· ὁ μὲν πρῶτος ὄχι μόνο λέγοντας ὅτι «γιά μένα ὁ κόσμος ἔχει σταυρωθῆ», ἀλλά προσθέτοντας ὅτι «κι' ἐγώ γιά τόν κόσμο»· οἱ δέ πατέρες παραγγέλλοντάς μας νά μή σπεύδω-

10. Γαλ. 5,24.

τῷ κόσμῳ»· οἱ δὲ παραγγέλλοντες ἡμῖν μὴ σπεύδειν ἀναβαίνειν ἐπὶ τὸν σταυρὸν πρὸ τοῦ Σταυροῦ, ὡς δύο πάντως ὄντων τῶν λόγων καὶ τῶν μυστηρίων τοῦ Σταυροῦ.

7. Κατὰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον τοῦ Σταυροῦ μυστήριον, ὅπερ ἐστὶν ἡ φυγὴ τοῦ κόσμου καὶ ἡ τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν διάζευξις, εἶπερ πρὸς εὐσέβειαν καὶ τὸν κατ' αὐτὴν ἐμποδίζουσι βίον, καὶ ἡ σωματικὴ ἐργασία, ἣν καὶ πρὸς ὀλίγον ὠφέλιμον εἶναι φησιν ὁ Παῦλος, κατὰ ταῦτα γοῦν ὁ κόσμος ἡμῖν σταυροῦται καὶ ἡ ἁμαρτία, φυγόντων ἡμῶν ἐκ τούτων. Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον τοῦ Σταυροῦ μυστήριον, ἡμεῖς σταυρούμεθα τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς πάθεσιν, αὐτῶν φευγόντων ἐξ ἡμῶν. Οὐκ ἐνὶ δὲ τελείῳ ἐξ ἡμῶν αὐτὰ φυγεῖν, μὴ ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖν λογιστικῶς, ἀν μὴ ἐν θεωρίᾳ τοῦ Θεοῦ γενώμεθα· ὅταν γὰρ διὰ τῆς πρακτικῆς προσβῶμεν τῇ θεωρίᾳ καὶ τὸν ἐντὸς ἡμῶν ἄνθρωπον καλλιεργῶμεν καὶ ἀνακαθαίρωμεν, ἀναζητοῦντες τὸν ἡμῖν αὐτοῖς κεκρυμμένον θεῖον θησαυρὸν καὶ ἀναθεωροῦντες τὴν ἐντὸς ἡμῶν οὖσαν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, τότε ἡμεῖς σταυρούμεθα τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς πάθεσι. Θέρμη γὰρ τις ἐγγίνεται τῇ καρδίᾳ διὰ τῆς μελέτης ταύτης, ὡς μυίας τοὺς πονηροὺς ἀποσοβοῦσα λογισμοὺς καὶ πνευματικὴν εἰρήνην καὶ παράκλησιν ἐμποιοῦσα τῇ ψυχῇ καὶ τὸν ἁγιασμὸν τῷ σώματι παρέχουσα, κατὰ τὸν εἰπόντα, «ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου, καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ». Καὶ τοῦτο ἐστίν, ὃ καὶ τις τῶν θεοφόρων ἡμῶν πατέρων ἐδίδαξεν ἡμᾶς λέγων, «πᾶσαν σπουδὴν ποιήσον, ἵνα ἡ ἔνδον σου ἐργασία κατὰ Θεὸν ᾗ, καὶ νικήσεις τὰ ἔξω πάθη». Πρὸς τοῦτο καὶ ὁ μέγας

11. Α' Τιμ. 4,8.

12. Ψαλμ. 38,4.

με ν' ἀνεβαίνωμε στὸν σταυρό πρὶν ἀπὸ τὸν Σταυρό, μέ τήν ἰδέα ὅτι οἱ λόγοι καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Σταυροῦ εἶναι ὁπωσδήποτε δύο.

- 7 Κατὰ τὸ πρῶτον λοιπὸν μυστήριον τοῦ Σταυροῦ πού εἶναι ἡ φυγή ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἡ διάζευξις ἀπὸ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς, ἂν βέβαια ἐμποδίζουν πρὸς τὴν εὐσέβεια καὶ τὸν βίον κατὰ τὴν εὐσέβεια, κι' ἡ σωματικὴ ἀσκησις, πού κατὰ τὸν Παῦλο ὀλίγο ὠφέλιμος εἶναι¹¹, κατ' αὐτὰ λοιπὸν σταυρῶνεται γιὰ μᾶς ὁ κόσμος καὶ ἡ ἁμαρτία, ὅταν φύγωμε ἑμεῖς ἀπὸ τὸν κόσμον. Κατὰ τὸ δεύτερον δέ μυστήριον τοῦ Σταυροῦ, ἑμεῖς σταυρωνόμεστε γιὰ τὸν κόσμον καὶ τὰ πάθη, πού φεύγουν ἀπὸ μᾶς. Δέν εἶναι βέβαια δυνατό νὰ φύγουν αὐτὰ τελείως ἀπὸ μᾶς, νὰ μὴ ἐνεργοῦν μέσα μας συλλογιστικῶς, ἂν δέν φθάσωμε στὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δηλαδή διὰ τῆς πρακτικῆς φθάσωμε στὴ θεωρία καὶ καλλιεργοῦμε καὶ καθαρίζωμε τὸν μέσα μας ἄνθρωπον, ἀναζητώντας τὸν μέσα μας κρυμμένον θεῖον θησαυρό καὶ ἐξετάζοντας τὴν μέσα μας εὐρισκομένη βασιλεία τοῦ Θεοῦ, τότε ἑμεῖς στραυρωνόμεστε γιὰ τὸν κόσμον καὶ τὰ πάθη. Διότι διὰ τῆς μελέτης αὐτῆς δημιουργεῖται στὴν καρδιά κάποια θερμὴ, πού καταπνίγει τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς σάν μυῖγες, ἐμβάλλει στὴν ψυχὴ πνευματικὴ εἰρήνη καὶ παράκλησι καὶ παρέχει στό σῶμα τὸν ἁγιασμό κατὰ τὸν ψαλμωδὸ πού εἶπε, «ἐθερμάνθηκε ἡ καρδιά μου μέσα μου καὶ στὴν μελέτη μου θ' ἀνάψῃ πῦρ»¹². Καὶ τοῦτο εἶναι αὐτὸ πού κάποιος ἀπὸ τοὺς θεοφόρους πατέρες μας μᾶς ἐδίδαξε λέγοντας, «φρόντισε μέ κάθε τρόπο ὥστε ἡ ἐσωτερικὴ σου ἐργασία νὰ εἶναι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ νικῆσῃς τὰ ἐξωτερικὰ πάθη»¹³. Ἐκτός ἀπὸ αὐτὸ καὶ ὁ μέγας Παῦ-

13. Βλ. π.χ. Ἀποφθέγματα Νισθερώου 3.

Παῦλος ἡμᾶς προτρεπόμενος, «πνεύματι περιπατεῖτε», φησί, «καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε». Διὸ καὶ ἀλλαχοῦ παραγγέλλει γράφων· «στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὄσφυν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ», ὡς τοῦ θεωρητικοῦ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐπιρρωννύντος καὶ περιέποντος καὶ τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας ἀποσοβοῦντος. Ὁ γὰρ μέγας Πέτρος ἡμῖν ὑποδείκνυσιν ἐμφανέστερον, τίς ἡ ὄσφυς αὐτῆ καὶ τίς ἡ ἀλήθεια. «Ἀναζωσάμενοι γάρ», φησί, «τὰς ὄσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες τελείως, ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν ἐπιφερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ».

8 Ἐπεὶ τοίνυν τὰ πονηρὰ πάθη καὶ τὸν κόσμον τῆς ἀμαρτίας οὐκ ἐνι τελέως ἐξ ἡμῶν φυγεῖν, καὶ μὴ ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖν λογιστικῶς, εἰ μὴ ἐν θεωρίᾳ τοῦ Θεοῦ γενοίμεθα, διὰ τοῦτο Σταυροῦ μυστήριόν ἐστι καὶ ἡ τοιαύτη θεωρία, σταυροῦσα τῷ κόσμῳ τοὺς ἑαυτῆς ἀξιωμένους. Οὕτως οὖν καὶ ἡ κατὰ Μωϋσῆν ἐκείνη τῆς καιομένης καὶ μὴ κατακαιομένης βάτου θεωρία Σταυροῦ μυστήριον ἦν, τοῦ κατὰ τὸν Ἀβραὰμ ἐκείνου μυστηρίου μεῖζον καὶ τελεώτερον. Ἄρ' οὖν Μωϋσῆς μὲν ἐμυήθη τὸ τοῦ Σταυροῦ τελεώτερον μυστήριον, Ἀβραὰμ δὲ οὐ; Καὶ πῶς ἂν ἔχοι τοῦτο λόγον; Ἀλλὰ τότε μὲν ἐπ' αὐτῇ τῇ κλήσει οὐ μεμύηται· ὕστερον δὲ μετὰ τὴν κλήσιν καὶ ἅπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις, κἂν ἡμῖν ἀρτίως ὁ καιρὸς περὶ πάντων λέγειν οὐ δίδωσιν.

9 Ἐγὼ δὲ ὑμῖν τῆς θαυμασιωτέρας ὑπομνήσω τούτου θεοπτίας, ὅτε καὶ τὸν ἕνα Θεὸν σαφῶς τρισυπόστατον ἐθεάσατο, μήπω

14. Γαλ. 5,16.

15. Ἐφ. 6,14.

λος συμβουλευόντάς μας λέγει, «νά περιπατήτε κατά τό πνεῦμα καί νά μή ἐκτελέσετε ἐπιθυμία σαρκός»¹⁴. Γι' αὐτό ἄλλοῦ παραγγέλλει, «σταθῆτε λοιπόν ζωσμένοι στήν ὄσφύ σας μέ ἀλήθεια»¹⁵, καθ' ὅσον τό θεωρητικό ἐνισχύει καί βοηθεῖ τό ἐπιθυμητικό καί ἀποσοβεῖ τίς σαρκικές ἐπιθυμίες. Διότι ὁ μέγας Πέτρος μᾶς ὑποδεικνύει φανερώτερα ποιά εἶναι αὐτή ἡ ὄσφύς καί ποιά ἡ ἀλήθεια. «Ἀναζωσμένου», λέγει, «στίς ὄσφύες τῆς διανοίας σας, τελείως ξάγρυπνοι, ἐλπίσατε στήν μελλοντική χάρι κατά τήν ἀποκάλυψι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»¹⁶.

8 Ἐπειδή λοιπόν δέν εἶναι δυνατό νά φύγουν τελείως ἀπό μᾶς τά πονηρά πάθη καί ὁ κόσμος τῆς ἁμαρτίας καί νά μή ἐνεργοῦν σέ μᾶς συλλογιστικῶς, ἐάν δέν φθάσωμε στήν θεωρία τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτό μυστήριο τοῦ Θεοῦ εἶναι καί ἡ θεωρία τοῦ εἶδους αὐτοῦ πού σταυρώνει γιά τόν κόσμο ἐκείνους πού τήν ἀξιώθηκαν. Ἔτσι καί ἡ στήν περίπτωσι τοῦ Μωυσῆ ἐκείνη θεωρία τῆς καιομένης καί μή κατακαιομένης βάτου ἦταν μυστήριο τοῦ Σταυροῦ, μεγαλύτερο καί τελειότερο ἀπό τό μυστήριο ἐκεῖνο τόν καιρό τοῦ Ἀβραάμ. Ἄραγε λοιπόν ὁ μὲν Μωυσῆς ἐμνήθηκε τό τελειότερο μυστήριο τοῦ Σταυροῦ, ὁ δέ Ἀβραάμ ὄχι; Ποιά λογική θά εἶχε τοῦτο; Ἀλλά τότε μὲν κατά τήν ἴδια τήν κλῆσι ὁ Ἀβραάμ δέν εἶχε μνηθῆ, ὕστερα ὁμως μετά τήν κλῆσι ἐμνήθηκε καί μιᾶ φορά καί δύο καί πολλές, ἔστω καί ἂν δέν εἶναι τώρα καιρός νά εἰποῦμε γιά ὅλα.

9 Ἐγώ δέ θά σᾶς ὑπενθυμίσω τή θαυμασιωτέρα θεοπτία τοῦ Ἀβραάμ, ὅταν εἶδε σαφῶς καί τόν ἕνα τρισυπόστατο Θεό, πού ἀκόμη δέν ἐκηρυσσόταν ἔτσι· «ἐφάνηκε σ' αὐτόν ὁ Θεός κοντά

16. Α' Πέτρ. 1,13.

κηρυττόμενον οὕτως· «ὠφθη γὰρ αὐτῷ ὁ Θεὸς πρὸς τῇ Δρυϊ τῇ Μαμβρῆ· καὶ ἀναβλέψας, εἶδε, καὶ ἰδοὺ τρεῖς ἄνδρες, καὶ προσέδρα-
 μεν αὐτοῖς». Ἴδοὺ τὸν ὀφθέντα ἓνα Θεὸν τρεῖς ἑώρα. Ὡφθη γὰρ
 αὐτῷ, φησὶν, ὁ Θεός· καὶ ἰδοὺ τρεῖς ἄνδρες, καὶ τοῖς τρισὶ προσδρα-
 μῶν, αὐθις ὡς ἐνὶ ὠμίλει, λέγων, «Κύριε, εἰ εὖρον χάριν ἐνώπιόν
 σου, μὴ παρέλθεις τὸν παῖδα σου». Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ τρεῖς ὡς εἷς ὄντες
 πρὸς αὐτὸν διαλέγονται. Εἶπε γάρ, φησί, πρὸς Ἀβραάμ· «ποῦ Σάρρα
 ἡ γυνή σου; Ἐπαναστρέφων ἤξω πρὸς σὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον
 εἰς ὥρας, καὶ ἔξει υἱὸν Σάρρα ἡ γυνή σου». Ὡς δὲ ἀκούσασα ἡ γραῦς
 ἐγέλασε Σάρρα, «εἶπε Κύριος, τί ὅτι ἐγέλασε Σάρρα ἡ γυνή σου»;
 Ἴδοὺ ὁ εἷς Θεὸς τρεῖς ὑποστάσεις, καὶ αἱ τρεῖς αὐταὶ εἷς Κύριος· εἶπε
 γάρ, φησί, Κύριος.

- 10 Ἐν μὲν οὖν τῷ Ἀβραάμ οὕτω τὸ μυστήριον ἐνηργεῖτο τοῦ
 Σταυροῦ. Ὁ δὲ Ἰσαάκ, αὐτὸς ἦν τοῦ ἐν αὐτῷ προσηλωθέντος τύπος,
 ὑπήκοος ὡς καὶ ὁ Χριστὸς μέχρι θανάτου τῷ Πατρὶ γενόμενος· καὶ
 ὁ ἀντιδοθεὶς αὐτῷ κριὸς αὐτὸν τὸν τοῦ Θεοῦ ἀμνὸν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν
 εἰς σφαγὴν δοθέντα προεδήλου· καὶ τὸ φυτόν, ἐν ᾧ ὁ κριὸς ἐδέδετο,
 τὸ μυστήριον εἶχε τοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ, διὸ καὶ φυτὸν Σαβέκ, του-
 τέστι φυτὸν ἀφέσεως ὠνομάζετο, ὡς καὶ σταυρὸς ξύλον σωτηρίου.
 Καὶ ἐν Ἰακώβ δὲ τῷ τοῦ Ἰσαάκ υἱῷ τὸ μυστήριον καὶ ὁ τύπος ἐνήρ-
 γει τοῦ Σταυροῦ· ξύλω γὰρ καὶ ὕδατι τὰ ποιμνία ἑαυτῷ ἐπλήθυνε.
 Τὸ μὲν οὖν ξύλον τὸ σταυρικὸν προετύπου ξύλον, τὸ δὲ ὕδωρ τὸ
 θεῖον βάπτισμα, ὃ ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ τοῦ Σταυροῦ μυστήριον. «Εἰς
 γὰρ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ ἐβαπτίσθημεν», φησὶν ὁ ἀπόστολος.

στήν Βαλανιδιά τοῦ Μαμβρῆ· καί αὐτός σηκώνοντας τά μάτια εἶδε, καί ἰδοῦ τρεῖς ἄνδρες καί προσέτρεξε σ' αὐτούς»¹⁷. Ἴδου ὅτι τόν φανερωθέντα ἕνα Θεόν ἔβλεπε ὡς τρεῖς. Διότι, λέγει, ἐφάνηκε σ' αὐτόν ὁ Θεός· καί ἰδοῦ τρεῖς ἄνδρες καί, ἀφοῦ προσέτρεξε στούς τρεῖς, πάλι ὠμιλοῦσε σάν πρὸς ἕνα, λέγοντας, «Κύριε, ἂν μοῦ προσφέρης τήν χάρι, μὴ παραβλέψης τό παιδί σου». Καί αὐτοί δέ οἱ τρεῖς συνομιλοῦν μέ αὐτόν σάν νά εἶναι ἕνας. Λέγει ἡ Γραφή, εἶπε πρὸς τόν Ἀβραάμ, «ποῦ εἶναι ἡ Σάρρα ἡ γυναῖκα σου; Ἐπιστρέφοντας θά ἔλθω πρὸς ἐσέ τήν ἴδια ἐποχή μέ τώρα καί ἡ γυναῖκα σου Σάρρα θά ἔχη υἱόν». Ἐπειδή δέ, μόλις τό ἄκουσε ἡ γρηά Σάρρα, ἐγέλασε, «εἶπε ὁ Κύριος, γιατί ἐγέλασε ἡ γυναῖκα σου Σάρρα;». Ἴδου ὁ ἕνας Θεός εἶναι τρεῖς ὑποστάσεις καί οἱ τρεῖς αὐτές εἶναι ἕνας Κύριος· διότι, λέγει, εἶπε ὁ Κύριος.

- 10** Ἔτσι λοιπόν ἐνηργεῖτο στόν Ἀβραάμ τό μυστήριο τοῦ Σταυροῦ. Ὁ δέ Ἰσαάκ ἦταν ὁ ἴδιος τύπος ἐκείνου πού προσηλώθηκε σ' αὐτόν, ἀφοῦ ἔγινε ὑπήκοος στόν πατέρα του μέχρι θανάτου, ὅπως καί ὁ Χριστός. Καί τό κριάρι πού τοῦ ἐδόθηκε ὡς δῶρο προεδήλωνε τόν ἀμνό τοῦ Θεοῦ πού ἐδόθηκε σέ σφαγή ὑπέρ ἡμῶν. Καί τό φυτό, στό ὁποῖο ἦταν τό κριάρι δεμένο, εἶχε τό μυστήριο τοῦ τύπου τοῦ Σταυροῦ, γι' αὐτό καί ἐλεγόταν ἐβραϊκά φυτό Σαβέκ, δηλαδή φυτό ἀφέσεως, ὅπως καί ὁ Σταυρός ἐλεγόταν ξύλο σωτηρίας. Ἐνεργοῦσε δέ τό μυστήριο καί ὁ τύπος τοῦ Σταυροῦ καί στόν Ἰακώβ, τόν υἱό τοῦ Ἰσαάκ· διότι αὔξησε τά ποίμνιά του μέ ξύλα καί ὕδωρ. Τό ξύλο λοιπόν προετύπωνε τό σταυρικό ξύλο, τό δέ ὕδωρ τό θεῖο βάπτισμα πού περικλείει μέσα του τό μυστήριο τοῦ Σταυροῦ. «Διότι ἐβαπτισθήκαμε στόν θάνατο τοῦ Χριστοῦ», λέγει ὁ ἀπόστολος¹⁸. Καί ὁ

18. Ρωμ. 6,3.

Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ ξύλω καὶ ὕδατι, τῷ Σταυρῷ καὶ τῷ βαπτίσματι, τὰ λογικὰ ποιμνία ἐπὶ τῆς γῆς ἑαυτῷ ἐπλήθυνεν.

11 Ὁ δὲ Ἰακώβ καὶ ὅτε πρὸς τὸ ἄκρον τῆς ράβδου προσεκύνει καὶ ὅτε τοὺς ἐγγόνους εὐλόγει, ἐναλλάξ τὰς χεῖρας θείας, τὸν Σταυροῦ τύπον ἔτι σαφέστερον ὑπέφηνεν. Ἀλλὰ καὶ τοῖς πατράσιν ἐξ ἀρχῆς ἄχρι τέλους ὑπήκοος ὢν καὶ ἀγαπητὸς καὶ εὐλογητὸς διὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μισητὸς τῷ Ἡσαῦ διὰ ταῦτα, καὶ οὕτω πάντα πειρασμὸν γενναίως ὑποφέρων, διὰ παντὸς τοῦ βίου τὸ μυστήριον εἶχε τοῦ σταυροῦ ἐνεργούμενον. Διὸ καὶ ὁ Θεὸς ἔλεγε, «τὸν Ἰακώβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμίσησα». Τοιοῦτόν τι γίνεται καὶ ἐφ' ἡμῶν, ἀδελφοί. Ὁ μὲν γὰρ ὑποτασσόμενος τοῖς τε κατὰ σῶμα καὶ κατὰ πνεῦμα πατράσι κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐντολὴν τὴν λέγουσαν «τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν», ὁ τοιοῦτος ὡς ἀφωμοιωμένος κατὰ τοῦτο τῷ ἀγαπητῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀγαπᾶται· ὁ δὲ παρακούων, ὡς ἀλλότριος τῆς πρὸς τὸν ἀγαπητὸν ὁμοιώσεως, καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ μισεῖται. Καὶ τοῦτο δεικνύς ὁ σοφὸς Σολομών, ὡς οὐκ ἐπὶ τοῦ Ἰακώβ μόνον καὶ Ἡσαῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ παντὸς καὶ ἐπὶ πάντων γίνεται, «Υἱός», φησὶν, «ὑπήκοος ἔσται εἰς ζωὴν· ὁ δὲ παρήκοος εἰς ἀπώλειαν».

12 Ἀλλ' ὁ τῆς ὑπακοῆς υἱὸς Ἰακώβ, ἄρ' οὐχὶ καὶ τοῦ μείζονος ἔτυχε μυστηρίου τοῦ Σταυροῦ, τῆς θεοπτίας λέγω, καθ' ἣν τελεώτερον σταυροῦται καὶ ἀποθνήσκει ὁ ἄνθρωπος τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ ζῆ τῇ ἀρετῇ; Καὶ μὴν αὐτὸς ἑαυτῷ μαρτυρεῖ καὶ τὴν θεωρίαν καὶ τὴν σωτηρίαν· «εἶδον γάρ», φησί, «τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσω-

19. Γεν. 47,31.

20. Γεν. 48,9-20.

21. Ρωμ. 9,13.

Χριστός δέ ἐπλήθυνε ἐπάνω στή γῆ τά λογικά του ποιμένα μέ ξύλο καί ὕδωρ.

11 Ὁ Ἰακώβ καί ὅταν προσκυνούσε ἕως τό ἄκρο τῆς ράβδου του¹⁹ καί ὅταν εὐλογοῦσε τούς ἐγγονούς του²⁰, ὑπεδήλωνε ἀκόμη καθαρώτερα τόν τύπο τοῦ Σταυροῦ. Ἀλλά καί ὄντας εὐπειθής στούς γονεῖς μέχρι τέλους καί ἀγαπητός καί εὐλογητός γι' αὐτό, ἀλλά καί μισητός στόν Ἡσαῦ γι' αὐτά, κι' ὑποφέροντας ἔτσι κάθε πειρασμό, εἶχε σ' ὄλο του τόν βίο τό μυστήριο τοῦ Σταυροῦ ἐνεργούμενο. Γι' αὐτό καί ὁ Θεός ἔλεγε, «τόν Ἰακώβ ἀγάπησα, τόν δέ Ἡσαῦ ἐμίσησα»²¹. Κάτι τέτοιο γίνεται καί μ' ἐμᾶς, ἀδελφοί. Ἐκεῖνος δηλαδή πού ὑποτάσσεται τόσο στούς κατά τό πνεῦμα ὄσο καί στούς κατά τό σῶμα πατέρες κατά τήν ἀποστολική ἐντολή πού λέγει «τά τέκνα νά ὑπακούετε στούς γονεῖς»²², αὐτός ὡς ἀφωσιωμένος κατά τοῦτο πρός τόν ἀγαπητό υἱό τοῦ Θεοῦ, ἀγαπᾶται καί ἀπό τόν Θεό· ἐκεῖνος δέ πού παρακούει, ὡς ξένος τῆς ὁμοιώσεως πρός τόν ἀγαπητό, μισεῖται καί ἀπό τόν Θεό. Ὁ σοφός Σολομών δεικνύοντας ὅτι τοῦτο συμβαίνει ὄχι μόνο μέ τόν Ἰακώβ καί τόν Ἡσαῦ, ἀλλά καί διαπαντός καί μέ ὄλους, λέγει, «Υἱός ὑπάκουος θά ζήση, ἐνῶ ὁ παρήκουος θ' ἀπολεσθῆ»²³.

12 Ἀλλά ὁ υἱός τῆς ὑπακοῆς Ἰακώβ, δέν ἐπέτυχε τάχα καί τό μεγαλύτερο μυστήριο τοῦ Σταυροῦ, τό τῆς θεοπτίας, κατά τήν ὁποία ὁ ἄνθρωπος σταυρώνεται καί ἀποθνήσκει τελειότερα γιά τήν ἁμαρτία καί ζῆ γιά τήν ἀρετή; Αὐτός ὁ ἴδιος ἀκριβῶς μαρτυρεῖ γιά τόν ἑαυτό του καί τήν θεωρία καί τήν μαρτυρία· διότι, λέγει, «εἶδα τόν Θεό πρόσωπο μέ πρόσωπο, κι' ἐσώθηκε ἡ

22. Ἐφ. 6,1. 23. Παρ. 13,1.

πον, καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχὴ». Ποῦ εἰσιν οἱ στοιχοῦντες ἔτι ταῖς τῶν ἐφ' ἡμῶν ἀναφανέντων κακοδόξων βδελυραῖς λογολεσχίαις; Ἀκουέτωσαν, ὅτι ὁ Ἰακώβ τὸ πρόσωπον εἶδε τοῦ Θεοῦ· καὶ οὐ μόνον οὐκ ἀφήρηται τὸ ζῆν, ἀλλ' ὡς αὐτὸς φησι, καὶ σέσωσαι, καίτοι τοῦ Θεοῦ λέγοντος, οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται. Ἄρ' οὖν δύο θεοί, ὁ μὲν εἷς ἔχων πρόσωπον τῇ ὁράσει τῶν ἀγίων ὑποπίπτον, ὁ δὲ ἕτερος πρόσωπον ἔχων ὑπὲρ πᾶσαν ὄρασιν; Ἄπαγε τῆς δυσσεβείας! Ἀλλὰ πρόσωπον μὲν τοῦ Θεοῦ ὁρώμεν ἢ κατὰ τὴν ἐπὶ τοὺς ἀξίους ἐπιφάνειαν ἐνέργεια καὶ χάρις τοῦ Θεοῦ· τοῦ αὐτοῦ δὲ πρόσωπον μηδέποτε ὁρώμενον ἢ ὑπὲρ πᾶσαν ἔκφανσιν καὶ ὄρασιν ἔσθ' ὅτε λέγεται φύσις τοῦ Θεοῦ· οὐδεὶς γὰρ ἔστη, ἐν ὑποστήματι καὶ οὐσίᾳ Κυρίου κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ Θεοῦ φύσιν ἢ εἶδεν, ἢ ἐξηγόρευσεν. Οὕτω καὶ ἢ ἐν τῷ Θεῷ θεωρία καὶ τὸ θεῖον τοῦ Σταυροῦ μυστήριον οὐ τὰ πονηρὰ πάθη μόνον καὶ τοὺς δημιουργοὺς τούτων δαίμονας ἀπελαύνει τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ τὰς κακοδόξους δόξας καὶ τοὺς ταύταις συνηγόρους ἐξελέγχει καὶ ἀπωθεῖται τῶν περιβόλων τῆς ἱεραῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καθ' ἣν ἡμῖν ἐχαρίσθη νῦν ἐορτάζειν καὶ διατρανοῦν τὴν τοῦ Σταυροῦ πρὸ τοῦ Σταυροῦ θείαν ἐν τοῖς πατράσι χάριν καὶ ἐνέργειαν.

- 13 Ὡσπερ οὖν ἐν μὲν τῷ Ἀβραὰμ τὸ μυστήριον ἐνήργει τοῦ Σταυροῦ, ὁ δὲ αὐτοῦ υἱὸς Ἰσαὰκ αὐτὸς ἦν τύπος τοῦ σταυρωθέντος ὕστερον, οὕτω πάλιν ἐν μὲν τῷ βίῳ παντὶ τοῦ Ἰακώβ τὸ μυστήριον ἐνήργει τοῦ Σταυροῦ, Ἰωσήφ δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Ἰακώβ αὐτὸς ἦν τύπος καὶ μυστήριον τοῦ σταυρωθησομένου μετὰ ταῦτα θεανθρώπου Λό-

24. Γεν. 32,30.

25. Ἐξ. 33,20.

ψυχή μου»²⁴. Ποῦ εἶναι αὐτοί πού ἀκόμη συμπαράτασσονται μέ τις βδελυρές φλυαρίες τῶν κακοδόξων πού ἐμφανίσθηκαν στά χρόνια μας; Ἴσως ἀκούουν ὅτι ὁ Ἰακώβ εἶδε τό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ· καί ὄχι μόνο δέν ἔχασε τή ζωή του, ἀλλά, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, καί ἐσώθηκε, ἄν καί ὁ Θεός λέγει, κανείς δέ θά ἴδῃ τό πρόσωπό μου καί θά ζήσῃ²⁵. Ἴσως λοιπόν δύο θεοί ὑπάρχουν, πού ἔχουν ὁ μὲν ἕνας πρόσωπο πού ὑποπίπτει στήν ὄρασι τῶν ἀγίων, ὁ δέ ἄλλος πού εἶναι ἐπάνω ἀπό κάθε θεά; Εἶναι ἡ χειρότερη βλασφημία! Ἀλλά, πρόσωπο τοῦ Θεοῦ βλεπόμενο εἶναι ἡ κατά τήν ἐπιφάνεια στούς ἀξίους ἐνέργεια καί χάρις τοῦ Θεοῦ· τοῦ ἰδίου δέ πρόσωπο, πού δέν φαίνεται ποτέ, λέγεται μερικῆς φορές ἡ ἐπάνω ἀπό κάθε ἔκφανσι καί ὄρασι φύσις τοῦ Θεοῦ· διότι κανείς δέν ἐστάθηκε στήν ὑπόστασι καί οὐσία τοῦ Κυρίου, κατά τό γεγραμμένο²⁶, καί ἡ εἶδε ἡ περιέγραψε τήν φύσι τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι καί ἡ θεωρία κατά τόν Θεό καί τό θεῖο μυστήριο τοῦ Σταυροῦ δέν ἀπελαύνει μόνο τά πονηρά πάθη καί τούς δημιουργούς τούτων δαίμονες ἀπό τήν ψυχή, ἀλλά καί τις κακόδοξες γνῶμες, καί σκεπάζει τούς συνηγόρους των καί τούς ἀπωθεῖ ἀπό τόν περίβολο τῆς ἱερᾶς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Μέσα σ' αὐτήν τήν Ἐκκλησία μᾶς ἐχαρίσθηκε τώρα νά ἐορτάζουμε καί διακηρύσσουμε τήν θεία χάρι καί ἐνέργεια τοῦ Σταυροῦ ἀνάμεσα στούς προπάτορες πρὶν ἀπό τόν Σταυρό.

- 13 Ὅπως λοιπόν στόν μὲν Ἀβραάμ ἐνεργοῦσε τό μυστήριο τοῦ Σταυροῦ, ὁ δέ υἱός αὐτοῦ Ἰσαάκ ἦταν τύπος τοῦ ὕστερα σταυρωθέντος, ἔτσι πάλι στοῦ Ἰακώβ τόν βίο ὀλόκληρο ἐνεργοῦσε τό μυστήριο τοῦ Σταυροῦ, ὁ Ἰωσήφ δέ ὁ υἱός τοῦ Ἰακώβ ἦταν τύπος καί μυστήριο τοῦ Θεανθρώπου Λόγου πού ἀργότερα

26. Ἱερ. 23,18.

γου· φθόνω γὰρ καὶ αὐτὸς ἤχθη πρὸς σφαγὴν, καὶ ὑπὸ τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν, ὑπὲρ ὧν καὶ πρὸς αὐτοὺς παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπέμ-
φθη, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς ὕστερον. (Εἰ δὲ οὐκ ἐσφάγη, ἀλλὰ πέπραται ὁ
Ἰωσήφ, θαυμαστὸν οὐδέν· οὐδὲ γὰρ Ἰσαὰκ ἐσφάγη· καὶ γὰρ οὐκ αὐ-
τοὶ ἦσαν ἡ ἀλήθεια, ἀλλὰ τύπος τῆς μελλούσης ἀληθείας. Εἰ δὲ δεῖ
κάν τούτοις τὸ διπλοῦν συνιδεῖν μυστήριον τοῦ διπλοῦ τὴν φύσιν Ἰη-
σοῦ, τὸ μὲν ἀχθῆναι πρὸς σφαγὴν τὸ κατὰ σάρκα πάθος τοῦ θεαν-
θρώπου προῦπέφηνε, τὸ δὲ μηδὲν παθεῖν, τῆς θεότητος τὸ ἀπαθές.)
Τοῦτ' αὐτὸ ἂν εὔροις καὶ ἐπὶ Ἰακώβ καὶ Ἀβραάμ· εἰ γὰρ καὶ ἐπειρά-
σθησαν, ἀλλ' ἐνίκησαν, ὃ σαφῶς καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ γέγραπται.
Τεσσάρων οὖν ὄντων τῶν ἐπ' ἀρετῇ καὶ εὐσεβείᾳ περιβεβημένων
πρὸ τοῦ νόμου, οἱ μὲν δύο Ἀβραάμ καὶ Ἰακώβ ἐν τοῖς περὶ τὸν βίον
τὸ μυστήριον εἶχον τοῦ Σταυροῦ ἐνεργούμενον, οἱ δὲ δύο Ἰσαὰκ καὶ
Ἰωσήφ, αὐτοὶ τὸ τοῦ Σταυροῦ μυστήριον θαυμασίως προανεφώνη-
σαν.

- 14 Τί δὲ πάλιν ὁ πρῶτος παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν νόμον δεδεγμένος
καὶ μεταδοὺς τοῖς ἄλλοις Μωϋσῆς, οὐ ξύλω μὲν καὶ ὕδατι πρὸ τοῦ
νόμου σέσωσται αὐτός, ἡνίκα ἐξετέθη τοῖς τοῦ Νείλου ρεύμασιν ἐν
θίβῃ ἀφεθείς, ξύλω δὲ καὶ ὕδατι τὸν Ἰσραηλιτικὸν ἔσωσε λαόν, τῷ
μὲν ξύλω τὸν Σταυρὸν προφαίνων, τῷ δὲ ὕδατι τὸ θεῖον βάπτισμα,
καθάπερ καὶ Παῦλος ὁ τῶν μυστηρίων ἐπόπτης φανερώς φησιν, ὅτι
«πάντες εἰς Μωσῆν ἐβαπτίσθησαν ἐν τῇ νεφέλῃ»; Ὅς καὶ πρὸ τῆς

27. Ἐξ. 2,3. ἐέ.

28. Ἐξ. 14,15 ἐέ.

ἐπρόκειτο νά σταυρωθῆ. Διότι ἀπό φθόνο ὠδηγήθηκε καί αὐτός πρὸς τὴν σφαγή, καί μάλιστα ἀπὸ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς, γιὰ χάρι τῶν ὁποίων ἐστάλθηκε πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ἀπὸ τὸν πατέρα τους, ὅπως καί ὁ Χριστὸς ὕστερα. Ἐάν δέ δέν ἐσφάγηκε, ἀλλὰ ἐπωλήθηκε ὁ Ἰωσήφ, δέν εἶναι ἀξιοπερίεργο· οὔτε ὁ Ἰσαάκ ἄλλωστε ἐσφάγηκε· διότι αὐτοὶ δέν ἦσαν ἡ ἀλήθεια, ἀλλὰ τύπος τῆς μελλοντικῆς ἀληθείας. Ἐάν δέ πρέπει καί σ' αὐτοὺς νά διίδωμε τό διπλό μυστήριον τοῦ διπλοῦ κατὰ τὴν φύσιν Ἰησοῦ, ἡ μὲν ὁδήγησις πρὸς τὴν σφαγή προεφανέρωνε τό κατὰ σάρκα πάθος τοῦ θεανθρώπου, ἡ δέ ἀποφυγὴ τοῦ πάθους προεφανέρωνε τό ἀπαθές τῆς θεότητος. Τό ἴδιο ἀκριβῶς θά μπορούσες νά εὑρῆς καί στήν περίπτωσιν τοῦ Ἰακώβ καί τοῦ Ἀβραάμ. Αὐτοί, ἂν καί ἐπειράσθηκαν, ἀλλὰ ἐνίκησαν, πρᾶγμα πού ἔχει γραφῆ σαφῶς καί γιὰ τὸν Χριστό. Ἀπὸ τοὺς τέσσερις λοιπόν περιβοήτους πρὸ τοῦ νόμου ἄνδρες, οἱ μὲν δύο, δηλαδή ὁ Ἀβραάμ καί ὁ Ἰακώβ, εἶχαν τό μυστήριον τοῦ Σταυροῦ ἐνεργούμενον στή ζωὴ τους, ἐνῶ οἱ ἄλλοι δύο, ὁ Ἰσαάκ καί ὁ Ἰωσήφ, προεκήρυξαν τό μυστήριον τοῦ Σταυροῦ θαυμασίως.

- 14 Τί δέ πάλιν συνέβηκε μέ τὸν πρῶτον πού ἐδέχθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸν νόμον καί τὸν μετέδωκε στοὺς ἄλλους, τὸν Μωυσῆ; Δέν ἐσώθηκε ὁ ἴδιος πρὸ τοῦ νόμου μέ ξύλον καί ὕδωρ, ὅταν ἐκτέθηκε στὰ ρεύματα τοῦ Νείλου μέσα σ' ἓνα καλάθιν²⁷, μέ ξύλον δέ καί ὕδωρ ἔσωσε τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν²⁸, μέ τό ξύλον προφανερῶνοντας τὸν Σταυρόν καί μέ τό ὕδωρ τό θεῖον βάπτισμα, ὅπως καί ὁ Παῦλος, ὁ ἐπόπτης τῶν μυστηρίων, λέγει φανερά ὅτι «ὄλοι ἐβαπτίσθησαν ἐμπρὸς τὸν Μωυσῆ στήν νεφέλην»²⁹. Αὐτός καί

29. Α' Κορ. 10,2.

θαλάσσης καὶ τῆς ράβδου ταύτης· μαρτυρεῖ αὐτῷ ὡς τὸν Χριστοῦ Σταυρὸν ἐκουσίως ὑπομείναντι· «κρείττω», γάρ, φησὶν, «ἠγήσατο τῶν Αἰγύπτου θησαυρῶν τὸν ὄνειδισμόν τοῦ Χριστοῦ». Ὀνειδισμὸς δὲ τοῦ Χριστοῦ παρὰ τῶν ἀφρόνων ὁ Σταυρός, καθὼς πάλιν αὐτὸς ὁ Παῦλος περὶ τοῦ Χριστοῦ φησιν, ὅτι ὑπέμεινε Σταυρόν, αἰσχύνης καταφρονήσας. Προϊὼν δὲ ὁ Μωϋσῆς καὶ τὸν τύπον αὐτὸν καὶ τὸ σχῆμα τοῦ Σταυροῦ καὶ τὴν δι' αὐτοῦ τοῦ τύπου σωτηρίαν προανέδειξε σαφέστατα· τὴν γὰρ ράβδον ὀρθίαν στήσας, τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπ' αὐτὴν ἐξέτεινε, καὶ οὕτω σταυρικῶς ἐπὶ τῆς ράβδου σχηματίσας ἑαυτόν, τὸν Ἀμαλήκ ἄρδην κατετροποῦτο τοιοῦτος ὀρώμενος. Ἀλλὰ καὶ τὸν χαλκοῦν ὄφιν θείσ ἐπὶ σημείου πλάγιον, καὶ οὕτω τὸν Σταυροῦ τύπον ἀναστηλώσας παρρησίᾳ, τοὺς ὀφιοδήκτους τῶν Ἰουδαίων βλέπειν πρὸς αὐτὸν ὡς ὄντα σωρήριον ἐπέταττε, καὶ οὕτω τὰ τῶν ὄφεων δῆγματα ἴατο.

- 15 Ἐπιλείπει δέ με ὁ χρόνος διηγούμενον, περὶ Ἰησοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτὸν κριτῶν καὶ προφητῶν, Δαβίδ τε καὶ τῶν μετ' αὐτόν, οἱ τῷ μυστηρίῳ τοῦ σταυροῦ ἐνεργούμενοι, ποταμοὺς ἀνέκοψαν, ἥλιον ἔστησαν, ἀσεβῶν πόλεις κατηδάφισαν, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἐκλιναν ἀλλοτριῶν, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφραξαν στόματα λεόντων, βασιλεῖς ἠλεγξαν, πεντηκοντάρχους ἐτέφρωσαν, νεκροὺς ἤγειραν, οὐρανὸν ἔστησαν λόγῳ καὶ πάλιν ἔλυσαν, ἀγόνους τε καὶ πάλιν γονίμους τὰς ἐν

30. Ἐβρ. 11,26.

31. Ἐβρ. 12,2.

πρὶν ἀπὸ τὴν θάλασσα καὶ τὴν ῥάβδον ποὺ ἐχρησιμοποίησε σ' αὐτὴν μαρτυρεῖ ὅτι ἐκεῖνος ὑπέμεινε ἐκουσίως τὸν Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ· διότι, λέγει, «ἐθεώρησε ἀνώτερο ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῆς Αἰγύπτου τὸν ὄνειδισμό τοῦ Χριστοῦ»³⁰. Ὁνειδισμὸς δὲ Χριστοῦ ἀπὸ τοὺς ἄφρονες εἶναι ὁ Σταυρὸς, ὅπως λέγει πάλι ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ὑπέμεινε Σταυρόν, καταφρονώντας τὴν καταισχύνῃ³¹. Προχωρώντας δὲ ὁ Μωυσῆς προανέδειξε σαφέστατα καὶ τὸν τύπο ἀκόμῃ καὶ τὸ σχῆμα τοῦ Σταυροῦ καὶ τὴν σωτηρία δι' αὐτοῦ τοῦ τύπου. Διότι, ἀφοῦ ἔστησε ὀρθία τὴν ῥάβδον, ἄπλωσε ἐπάνω σ' αὐτὴν τὰ χέρια καὶ σχηματίζοντας ἔτσι τὸν ἑαυτοῦ τοῦ σταυρικῶς ἐπάνω στὴ ῥάβδον, κατετρόπωσε ἀμέσως τὸν Ἄμαλήκ με αὐτὸ τὸ θέαμα³². Ἀλλὰ ἐπίσης τοποθετώντας τὸν χάλκινον ὄφι πλάγιον ἐπάνω σὲ σημαία κι' ἔτσι ἀναστηλώνοντας τὸν τύπον τοῦ Σταυροῦ ἐλεύθερα, παρήγγειλε στοὺς δαγκαμένους ἀπὸ φίδια Ἰουδαίους νὰ βλέπουν πρὸς αὐτόν, κι' ἔτσι ἐθεράπευε τὰ δῆγματα τῶν ὄφειων³³.

- 15 Δέν θά μοῦ ἐπαρκέσῃ ὁ χρόνος νὰ διηγοῦμαι περὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν ἔπειτα ἀπὸ αὐτόν κριτῶν καὶ προφητῶν, τοῦ Δαβὶδ καὶ τῶν ἔπειτα ἀπὸ αὐτόν, οἱ ὅποιοι, ἐνεργούμενοι μετὰ τὸ μυστήριον τοῦ Σταυροῦ, ἀνέκοψαν ποταμούς, ἐσταμάτησαν τὸν ἥλιον, κατεδάφισαν πόλεις ἀσεβῶν, ἔγιναν νικηφόροι στὸν πόλεμον, κατέστρεψαν στρατόπεδα ἀντιπάλων, ἀπέφυγαν στόματα μαχαίρας, ἔσβησαν δύναμι πυρός, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἤλεγξαν βασιλεῖς, ἐτέφρωσαν πεντηκοντάρχους, ἀνέστησαν νεκροὺς, ἐσταμάτησαν μετὰ τὸν λόγον τὸν οὐρανὸν καὶ πάλιν τὸν ἀπέλυσαν, καθιστώντας ἄγονα καὶ πάλιν γόνιμα τὰ σύννεφα σ' αὐ-

32. Ἐξ. 17,8 ἐ.

33. Ἐξ. 21,8 ἐ.

αὐτῷ νεφέλας ἀπεργασάμενοι· εἰ γὰρ καὶ τὴν πίστιν ἐνηργηκέναι ταῦτά φησιν ὁ Παῦλος, ἀλλ' ἡ πίστις δύναμις ἐστὶν εἰς σωτηρίαν· διὸ καὶ πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Τοιοῦτον δὲ πάντως καὶ ὁ τοῦ Χριστοῦ Σταυρὸς τοῖς πιστεύουσιν· «ὁ γὰρ λόγος ὁ τοῦ Σταυροῦ, πάλιν κατὰ Παῦλον εἶπεῖν, τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστίν».

16 Ἄλλ' ἵνα καὶ τοὺς πρὸ νόμου καὶ τοὺς ὑπὸ νόμον ἀφῶμεν πάντας, αὐτὸς ὁ Κύριος δι' ὃν τὰ πάντα καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, οὐ πρὸ τοῦ Σταυροῦ ἔλεγεν, ὅστις οὐκ αἶρει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος; Ὁρᾶτε ὅπως καὶ πρὸ τοῦ τὸν Σταυρὸν παγῆναι Σταυρὸς ἦν ὁ σώζων; Ἀλλὰ καὶ ἠνίκα τοῖς μαθηταῖς παρρησίᾳ προέλεγε τὸ ἑαυτοῦ πάθος καὶ τὸν διὰ Σταυροῦ θάνατον ὁ Κύριος, ὁ δὲ Πέτρος ἀκούων οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλ' εἰδὼς αὐτὸν ἔχοντα τὴν ἐξουσίαν ἐδεῖτο λέγων, «ἴλεώς σοι, Κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο», αὐτῷ μὲν ἐπετίμησεν ὡς ἀνθρωπίνως, ἀλλ' οὐ θείως φρονοῦντι κατὰ τοῦτο· προσκαλεσάμενος δὲ τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς· «ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήτω μοι· ὃς γὰρ ἂν θέλη τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν, ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν».

17 Προσκαλεῖται μὲν οὖν καὶ τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς καὶ τότε διαμαρτύρεται καὶ παραγγέλλει ταῦτα τὰ μεγάλα καὶ ὑπερφυῆ καὶ ὄντως οὐκ ἀνθρώπων, ἀλλὰ Θεοῦ φρονήματα, ἵνα δείξῃ μὴ

34. Ἐβρ. 11,32-40.

35. Α' Κορ. 1,18.

36. Ματθ. 10,38.

τόν. Διότι, ἂν ὁ Παῦλος λέγη ὅτι αὐτά τὰ ἐνήργησε ἡ πίστις³⁴, ἀλλά ἡ πίστις εἶναι δύναμις γιά τή σωτηρία· γι' αὐτό ὅλα εἶναι δυνατά στόν πιστεύοντα. Τέτοιο εἶναι ὅπωςδήποτε καί ὁ Σταυρός τοῦ Χριστοῦ γιά τούς πιστεύοντας· «διότι ὁ λόγος τοῦ Σταυροῦ», γιά νά ὁμιλήσωμε κατά τόν Παῦλο, «γιά τούς ἀφανιζομένους εἶναι μωρία, ἐνῶ γιά μᾶς τούς σωζομένους εἶναι δύναμις Θεοῦ»³⁵.

16 Ἄλλά γιά ν' ἀφήσωμε ὅλους τούς πρίν ἀπό τόν νόμο καί τούς ὑπό τόν νόμο, ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, γιά τόν ὁποῖο καί διά τοῦ ὁποίου ἔγιναν τὰ πάντα, δέν ἔλεγε πρίν ἀπό τόν Σταυρό, «ὅποιος δέν παίρνει τόν σταυρό του γιά νά μέ ἀκολουθήση, δέν εἶναι ἄξιός μου»³⁶; Βλέπετε ὅτι καί πρίν ἐμπηχθῆ, ὁ Σταυρός ἦταν πού ἔσωζε; Ἄλλά καί ὅταν ὁ Κύριος προέλεγε καθαρά στούς μαθητάς τό πάθος του καί τόν θάνατο διά τοῦ Σταυροῦ, ὁ δέ Πέτρος μή ὑποφέροντας νά τ' ἀκούση καί γνωρίζοντας ὅτι αὐτός ἔχει ἐξουσία τόν παρακαλοῦσε, «ἔλεος σ' ἐσένα, Κύριε, δέν θά σοῦ συμβῆ τοῦτο»³⁷, αὐτόν μέν ὁ Κύριος τόν ἐπετίμησε, διότι στό θέμα τοῦτο συλλογιζόταν ἀνθρωπίνως καί ὄχι θείως· ἀφοῦ δέ προσκάλεσε τόν ὄχλο μαζί μέ τούς μαθητάς του τούς εἶπε· «ὅποιος θέλει νά ἔλθῃ ὀπίσω μου, ἄς ἀπαρνηθῆ τόν ἑαυτό του, ἄς σηκώσῃ τόν σταυρό του καί ἄς μέ ἀκολουθήση· διότι ὅποιος θέλει νά σώσῃ τήν ψυχή του, θά τήν χάσῃ, ὅποιος δέ χάσῃ τήν ψυχή ἐξ αἰτίας ἐμοῦ καί τοῦ εὐαγγελίου, αὐτός θά τήν σώσῃ»³⁸.

17 Προσκαλεῖ βέβαια καί τόν ὄχλο μαζί μέ τούς μαθητάς καί τότε διαμαρτύρεται καί παραγγέλλει αὐτά τὰ μεγάλα καί ὑπερφυῆ φρονήματα, τὰ πραγματικά ὄχι ἀνθρώπινα ἀλλά θεῖα, γιά

37. Ματθ. 16,22.

38. Ματθ. 16,25.

παρὰ τῶν ἐκκρίτων αὐτοῦ μόνον μαθητῶν τὰ τοιαῦτα ἀπαιτῶν, ἀλλὰ καὶ παρὰ παντὸς τοῦ εἰς αὐτὸν πιστεύοντος. Τὸ δὲ ἀκολουθεῖν Χριστῷ δηλοῖ τὸ ζῆν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ, πᾶσαν ἀρετὴν καὶ εὐσέβειαν ἐνδεικνυμένους· τὸ δὲ τὸν θέλοντα ἀκολουθεῖν ἀπαρνήσασθαι ἑαυτὸν καὶ αἶρειν τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, τὸ μηκέτι καιροῦ καλοῦντος ἑαυτοῦ φεῖδεσθαι, ἀλλ' ἔτοιμον εἶναι πρὸς τὸν ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ τῆς ἀληθείας τῶν θείων δογμάτων ἐν ἀτιμίᾳ θάνατον. Τοῦτο δὲ εἰ καὶ μέγα ἐστὶ καὶ ὑπερφυές, τὸ ἀρνήσασθαι τινα ἑαυτὸν καὶ εἰς ἐσχάτην ἀτιμίαν καὶ θάνατον προδοῦναι, ἀλλ' οὐκ ἀπεικός· οἱ γὰρ βασιλεῖς τῆς γῆς οὐκ ἂν ποτε ἀκολουθεῖν ὀπίσω αὐτῶν δέξαιντο, καὶ ταῦτα πρὸς πόλεμον ἰόντες, τοὺς μὴ ἐτοιμοὺς ὄντας ἀποθανεῖν ὑπὲρ αὐτῶν. Τί οὖν θαυμαστόν, εἰ καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν, τῇ γῆ δι' ἐπαγγελίας ἐπιδημήσας, πρὸς ἀντιπαράταξιν τοῦ κοινοῦ τοῦ γένους πολεμίου τοιούτους ζητεῖ τοὺς ὀπίσω αὐτοῦ ἀκολουθοῦντας; Ἄλλ' οἱ μὲν βασιλεῖς τῆς γῆς οὐκ ἔχουσιν ἀναζωοῦν τοὺς τῷ πολέμῳ τεθνηκότας, οὐδ' ἀνταποδοῦναί τι σχεδὸν τοῖς προκινδυνεύσασιν αὐτῶν· τί γὰρ ἂν ὁ μηκέτ' ὢν λάβοι παρ' αὐτῶν; Ἀλλὰ καὶ τούτοις, εἴπερ ὑπὲρ εὐσεβῶν ὁ θάνατος, ἐν τῷ Κυρίῳ ἐλπίς ἐστίν· οὕτω δὲ ὁ Κύριος ζωὴν ἀντιδίδωσιν αἰώνιον τοῖς ἐν τῷ ἀκολουθεῖν αὐτῷ προκινδυνεύσασιν.

18 Καὶ οἱ μὲν βασιλεῖς τῆς γῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἐτοιμοὺς εἶναι ζητοῦσι πρὸς θάνατον τοὺς αὐτοῖς ἀκολουθοῦντας, ὁ δὲ Κύριος αὐτὸς μὲν ἑαυτὸν εἰς θάνατον ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμᾶς δὲ οὐχ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ἐτοιμοὺς εἶναι παραγγέλλει πρὸς θάνατον· καὶ τοῦτο δεικνὺς ὡς ὑπὲρ ἡμῶν ἐστὶν αὐτῶν ἐπάγει, «ὅς γὰρ ἂν

νά δείξη ὅτι δέν ἀπαιτεῖ αὐτές τίς προσπάθειες μόνο ἀπό τούς ἐκλεκτούς μαθητάς, ἀλλά καί ἀπό κάθε ἄνθρωπο πού πιστεύει σ' αὐτόν. Ν' ἀκολουθῆ τόν Χριστό σημαίνει νά ζῆ κατά τό εὐαγγέλιό του παρουσιάζοντας κάθε ἀρετή καί εὐσέβεια. Ν' ἀπαρνηῆται τόν ἑαυτό του αὐτός πού θέλει ν' ἀκολουθήσῃ καί νά σηκῶνῃ τόν σταυρό του, σημαίνει νά μὴ λυπηῆται τόν ἑαυτό του ὅταν τό ἀπαιτῆ ὁ καιρός, ἀλλά νά εἶναι ἕτοιμος γιά τόν ἀτιμωτικό θάνατο ὑπέρ τῆς ἀρετῆς καί τῆς ἀληθείας τῶν θείων δογμάτων. Τοῦτο δε, τό ν' ἀρνηθῆ κανεῖς τόν ἑαυτό του καί νά παραδοθῆ σ' ἐσχάτη ἀτιμία καί θάνατο, ἂν καί εἶναι μέγα καί ὑπερφυές, δέν εἶναι παράλογο· διότι οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς δέν θά ἐδέχονταν ποτέ, ὅταν μάλιστα μεταβαίνουν σέ πόλεμο, νά τούς ἀκολουθήσουν ἄνθρωποι πού δέν εἶναι ἕτοιμοι νά πεθάνουν γι' αὐτούς. Ποῦ λοιπόν εἶναι τό ἀξιοθαύμαστο, ἐάν καί ὁ βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν, ἀφοῦ ἐπεδήμησε στή γῆ κατά τήν ἐπαγγελία του, τέτοιους ἀκολουθούς ζητεῖ πρὸς ἀντιμετώπισι τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ τοῦ γένους; Ἀλλά οἱ μὲν βασιλεῖς τῆς γῆς δέν μποροῦν νά ἀναζωώσουν τούς φονευθέντας στόν πόλεμο οὔτε ν' ἀνταποδώσουν κάτι ταιριαστό στοὺς πρωταγωνιστάς ἀπό αὐτούς· τί θά μποροῦσε τάχα νά λάβῃ ἀπό αὐτούς κάποιος πού δέν ζῆ πλέον; Ἀλλά καί γι' αὐτούς, ἂν ὁ θάνατος εἶναι ὑπέρ εὐσεβῶν, ἢ ἐλπίς εἶναι στόν Κύριο· ἔτσι δέ ὁ Κύριος ἀνταποδίδει ζωὴ αἰώνια σ' αὐτούς πού ἐπρωτοστάτησαν στό νά τόν ἀκολουθοῦν.

- 18** Καί οἱ μὲν βασιλεῖς τῆς γῆς ζητοῦν ἀπό τούς ἀκολουθούς των νά εἶναι ἕτοιμοι πρὸς θάνατο, ὁ δέ Κύριος τόν μὲν ἑαυτό του ἔδωσε σέ θάνατο ὑπέρ ἡμῶν, σ' ἐμᾶς δέ παραγγέλλει νά εἴμαστε ἕτοιμοι γιά θάνατο ὄχι ὑπέρ αὐτοῦ ἀλλά ὑπέρ ἡμῶν τῶν ἰδίων. Καί δεικνύοντας τοῦτο, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ὑπέρ τῶν ἑαυτῶν μας, προσθέτει, «ὅποιος θέλει νά σώσῃ τήν ψυχὴ του

θέλη τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν, ὅς δ' ἂν ἀπολέσῃ αὐτὴν ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν». Τί ἐστὶ τοῦτο, ὅς ἂν θέλη σῶσαι, ἀπολέσει, καὶ ὅς ἂν ἀπολέσῃ, σώσει; Διπλοῦν ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἐκτός, τὸ σῶμα λέγω, καὶ ὁ ἐντὸς ἡμῶν ἄνθρωπος, ἡ ψυχὴ δηλονότι. Ὅταν οὖν ὁ ἐκτός ἡμῶν ἄνθρωπος προδῶ ἑαυτὸν εἰς θάνατον, ἀπόλλυσι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν χωριζομένην αὐτοῦ· ὁ γοῦν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου οὕτως ἀπολέσας αὐτήν, ὄντως σώσει καὶ κερδίσει ταύτην, ζωὴν οὐράνιον καὶ αἰώνιον ταύτη προξενήσας, καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει τοιαύτην κομισάμενος, καὶ δι' αὐτῆς καὶ αὐτὸς τοιοῦτος, καὶ κατὰ σῶμα λέγω, γεγονῶς οὐράνιος καὶ αἰώνιος. Ὁ δὲ φιλοψυχῆσας καὶ μὴ οὕτω ταύτην ἐτοιμῶς ἔχων ἀπολέσαι, διὰ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πρόσκαιρον αἰῶνα τοῦτον, καὶ ὄσα τοῦ αἰῶνος τούτου, ζημιώσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τῆς ὄντως ζωῆς ἀποστερήσας καὶ ζημιωθήσεται αὐτὸς αὐτήν, σὺν ἑαυτῷ ταύτην, φεῦ, τῇ αἰωνίῳ κολάσει παραδούς· ὃν καὶ ὁ πανοικτίρμων Δεσπότης οἷον ἀπολοφυρόμενος καὶ τοῦ δεινοῦ τὸ μέγεθος ἐπιδεικνύς, «τί γάρ», φησὶν, «ὠφελήσῃ ἄνθρωπον, εἰὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ»; Οὐδὲ γὰρ συγκαταβήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ, οὐδ' ἄλλο τι τῶν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ δοκούντων τιμίων καὶ τερπνῶν, ἃ τοῦ σωτηρίου προέκρινε θανάτου. Τί δ' ἂν ἐν τούτοις εὐρεθῆ καὶ τῆς λογικῆς ψυχῆς ἀντάλλαγμα, ἧς ὁ κόσμος ἅπας οὗτος οὐκ ἔστιν ἀντάξιος;

19 Εἰ οὖν καὶ τὸν κόσμον ὅλον εἷς ἄνθρωπος ἐδύνατο κερδήσαι, ἀδελφοί, οὐδὲν ἂν ὄφελος αὐτῷ τὴν οἰκείαν ψυχὴν ζημιουμένῳ· πό-

θά τήν χάση καί ὅποιος τήν χάση ἐξ αἰτίας ἐμοῦ καί τοῦ εὐαγγελίου, αὐτός θά τήν σῶση»³⁹. Τί σημαίνει τοῦτο, ὅποιος θέλη νά τήν σῶση, θά τήν χάση, καί ὅποιος θά τήν χάση, θά τήν σῶση; Διπλός εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἐκτός, δηλαδή τό σῶμα, καί ὁ ἐντός μας, δηλαδή ἡ ψυχή. Ὅταν λοιπόν ὁ ἐκτός ἀπό ἐμᾶς ἄνθρωπος παραδώσῃ τόν ἑαυτό του στόν θάνατο, χάνει τήν ψυχή του πού χωρίζεται ἀπό αὐτόν· αὐτός λοιπόν πού τήν ἔχασε ἔτσι ὑπέρ τοῦ Χριστοῦ καί τοῦ εὐαγγελίου, πραγματικά θά τήν σῶση καί θά τήν κερδίση, προξενώντας σ' αὐτήν ζωή οὐράνια καί αἰώνια καί παραλαμβάνοντάς την κατά τήν ἀνάστασι σ' αὐτήν τήν κατάστασι, ἐνῶ δι' αὐτῆς θά φανῆ καί αὐτός οὐράνιος καί αἰώνιος, ἀκόμη καί στό σῶμα. Ὁ φιλόζωος ὅμως πού δέν εἶναι ἔτσι ἔτοιμος νά χάσῃ τή ζωή, διότι ἀγαπᾷ τόν πρόσκαιρο τοῦτον αἰῶνα καί τά πράγματα τοῦ αἰῶνος τούτου, θά ζημιώσῃ τήν ψυχή του στερώνοντας τήν τήν πραγματική ζωή καί θά τήν χάσῃ, παραδίδοντάς την, ἀλλοίμονο, στήν αἰώνια κόλασι μαζί του. Αὐτόν θρηνώντας κατά κάποιον τρόπο καί ὁ πανοικτίρμων Δεσπότης καί δεικνύοντας τό μέγεθος τοῦ δεινοῦ, λέγει, «τί θά ὠφελήσῃ τόν ἄνθρωπο, ἂν κερδίση ὅλον τόν κόσμον, ἀλλά χάσῃ τήν ψυχή του; Ἦ τί μπορεῖ νά δώσῃ ὁ ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα γιά τήν ψυχή του;»⁴⁰. Διότι δέν πρόκειται νά κατεβῆ μαζί του ἡ δόξα του οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπό αὐτά πού φαίνονται πολύτιμα καί τερπνά στόν αἰῶνα τοῦτο, τά ὁποῖα προέκρινε ἀπό τόν σωτηριώδη θάνατο. Τί δέ μεταξύ αὐτῶν θά μπορούσε νά εὐρεθῆ ἀντάλλαγμα τῆς λογικῆς ψυχῆς, τῆς ὁποίας δέν εἶναι ἰσάξιος ὅλος αὐτός ὁ κόσμος;

- 19 Ἐάν λοιπόν καί τόν κόσμον ὅλον ἤμποροῦσε νά κερδίση ἓνας ἄνθρωπος, ἀδελφοί, τοῦτο δέν θά πρόσφερε σ' αὐτόν κα-

40. Μάρκ. 8,36.

σον ἐστὶ τὸ δεινόν, πολλοστημόριον ἐλάχιστον ἕκαστος ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου κτήσασθαι δυνάμενος, εἰ τῇ πρὸς τὸ ἐλάχιστον τοῦτο προσπαθεία τὴν οἰκείαν ζημιωθήσεται ψυχὴν, μὴ προαιρούμενος αἶρειν τοῦ Σταυροῦ καὶ τὸν τύπον καὶ τὸν λόγον καὶ ἀκολουθεῖν τῷ δοτῆρι τῆς ζωῆς; Σταυρὸς γάρ ἐστιν αὐτός τε ὁ προσκυνητὸς τύπος καὶ ὁ τοῦ τύπου τούτου λόγος.

20 Ἄλλ' ἐπεὶ προηγήσατο ὁ λόγος καὶ τὸ μυστήριον αὐτοῦ τοῦ τύπου, καὶ ἡμεῖς τοῦτο πρότερον ἐξηγησόμεθα πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην. Μᾶλλον δὲ πρὸ ἡμῶν καὶ τοῦτο Παῦλος ἐξηγήσατο· Παῦλος ὁ καυχώμενος ἐν τῷ σταυρῷ, ὁ μηδὲν εἰδέναί κρίνων, εἰμὴ Κύριον Ἰησοῦν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. Τί οὖν φησιν ἐκεῖνος; Σταυρὸς ἐστὶ τὸ σταυρῶσαι τὴν σάρκα σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. Οἴεσθε περὶ τῆς τρυφῆς καὶ τῶν ὑπογαστριῶν τοῦτο μόνον εἰπεῖν παθῶν; Πῶς οὖν γράφει τοῖς Κορινθίοις, ὅτι «ἐπεὶ ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσιν, ἔτι σαρκικοί ἐστε καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε»; Ὡστε καὶ ὁ δόξης ἢ χρημάτων ἐρῶν, ἢ τὸ οἰκεῖον ἀπλῶς θέλημα στῆσαι θέλων καὶ οὕτω νικᾶν φιλονεικῶν, σαρκικός ἐστὶ καὶ κατὰ σάρκα περιπατεῖ. Διὰ γὰρ ταῦτα καὶ ἔριδες, ὡς καὶ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφότης φησι· «Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν, οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; Ζηλοῦτε καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν, μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε» Τοῦτο οὖν ἐστὶ τὸ σταυρῶσαι τὴν σάρκα σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις, τὸ ἀνενέργητον γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον πρὸς πᾶν τὸ ἀπαρέσκον Θεῷ] Εἰ δὲ καὶ τὸ σῶμα κατασπᾶ καὶ βιάζεται, ἀλλ' αὐτὸν

41. Γαλ. 5,24.

42. Α' Κορ. 3,3.

νένα ὄφελος, ἐφ' ὅσον θά ἔχανε τήν ψυχή του· πόσο εἶναι τό κακό, ἀφοῦ ὁ καθέννας μόνο ἐλάχιστο πολλοστημόριο ἀπ' αὐτόν τόν κόσμον μπορεῖ ν' ἀποκτήσῃ, ἄν μέ τήν προσπάθεια γιά τό ἐλάχιστο τοῦτο χάσῃ τήν ψυχή του, μή ἐπιθυμώντας νά σηκώσῃ τόν τύπον καί τό λόγο τοῦ Σταυροῦ καί ν' ἀκολουθήσῃ τόν δοτῆρα τῆς ζωῆς; Διότι σταυρός εἶναι καί ὁ προσκυνητός τύπος καί ὁ λόγος τοῦ τύπου τούτου.

20 Ἄλλ' ἐπειδή προηγήθηκε ὁ λόγος καί τό μυστήριον αὐτοῦ τοῦ τύπου, κι' ἐμεῖς σήμερον θά ἐξηγήσωμε τοῦτο προηγουμένως πρός τήν ἀγάπην σας. Μᾶλλον δέ πρὶν ἀπό μᾶς ἐξήγησε καί τοῦτο ὁ Παῦλος· ὁ Παῦλος πού καυχᾶται στόν Σταυρό, πού φρονεῖ ὅτι δέν γνωρίζει τίποτε ἐκτός ἀπό τόν Κύριον Ἰησοῦ, κι' αὐτόν ἐσταυρωμένον. Τί λέγει λοιπόν ἐκεῖνος; Σταυρός εἶναι τό νά σταυρώσωμε τήν σάρκα μαζί μέ τά πάθη καί τίς ἐπιθυμίες⁴¹. Νομίζετε ὅτι εἶπε τοῦτο μόνο γιά τήν τρυφή καί τά ὑπογᾶστρια; Πῶς τότε γράφει στούς Κορινθίους ὅτι, «ἐπειδή ὑπάρχουν ἔριδες ἀνάμεσά σας, εἴσθε ἀκόμη σαρκικοί καί περιπατεῖτε κατά τό ἀνθρώπινο φρόνημα»⁴²; Ὡστε καί αὐτός πού ἀγαπᾶ δόξα ἢ χρήματα, ἢ ἀπλῶς θέλει νά ἐπιβάλλῃ τό θέλημά του καί προσπαθεῖ ἔτσι νά νικήσῃ, εἶναι σαρκικός καί περιπατεῖ κατά τήν σάρκα. Γι' αὐτά ἀκριβῶς δημιουργοῦνται καί οἱ ἔριδες, ὅπως λέγει καί ὁ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφότητος· «ἀπό ποῦ προέρχονται οἱ μεταξὺ σας πόλεμοι καί μάχες; Δέν προέρχονται ἀπό ἐδῶ, δηλαδή ἀπό τίς ἡδονές σας πού ἀγωνίζονται μέσα στά μέλη σας; Ἀγωνίεσθε ἀλλά δέν μπορεῖτε νά ἐπιτύχετε, μάχεσθε καί πολεμεῖτε»⁴³. Τοῦτο λοιπόν εἶναι τό νά σταυρώσῃ τήν σάρκα μαζί μέ τά πάθη καί τίς ἐπιθυμίες, τό νά καταστῇ ὁ ἄνθρωπος ἀδρανῆς πρός

43. Ἰακ. 4,1.

ἕκαστον ἀνέχειν ἐναγωνίως τοῦτο πρὸς τὸ ὕψος τοῦ Σταυροῦ. Οἶον τί λέγω; Ἐπὶ γῆς γενομένης ὁ Κύριος ἀκτῆμονα βίον ἐζησε, καὶ οὐκ ἐζησε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκήρυξε λέγων «εἴ τις οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς αὐτῷ ὑπάρχουσιν οὐ δύναται μου εἶναι μαθητής».

21 Ἄλλὰ μηδεὶς δυσανασχετεῖτω, ἀδελφοί, παρακαλῶ, ἀκούων ἡμῶν ἀπαγγελλόντων ἀνοθεύτως τὸ ἀγαθὸν τοῦ Θεοῦ θέλημα καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον, μηδὲ δυσχεραίνετω τὰ παραγγέλματα δυσέφικτα οἰόμενος, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐκεῖνο ἐνοεῖτω, ὅτι βιασθή ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ βιασται ἀρπάζουσιν αὐτήν, καὶ ἀκουέτω Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ, ὅτι, «Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐξακολουθήσωμεν τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ». Ἐπειτα καὶ τοῦτο δικαίως προσλογιζέσθω, ὅτι μαθῶν ἕκαστος ἀληθῶς ὅσον ὀφείλει τῷ Δεσπότη, ὅταν οὐκ ἔχη τὸ πᾶν ἀποδοῦναι, τὸ μὲν σὺν μετριοφροσύνῃ προσάγει, ὅσον δὴ πού δύναται καὶ προαιρεῖται, πρὸς δὲ τὸ λείπον πάλιν ταπεινοῦται ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς τοιαύτης ταπεινώσεως ἔλκων τὴν συμπάθειαν ἀναπληροῖ τὴν ἔλλειψιν. Εἴ τις οὖν ὀρᾷ τὸν λογισμὸν αὐτοῦ πλούτου καὶ πολυκτημοσύνης ὀρεγόμενον, γνῶτω ὅτι ὁ λογισμὸς οὗτος σαρκικὸς χωρὶς τοῦ σταυρωθέντος ἐν αὐτῷ Χριστοῦ.

κάθε τι πού ἀπαρέσκει στόν Θεό. Ἐάν δέ καί τό σῶμα τόν ταιλαιπωρῆ καί τόν στενοχωρῆ, πρέπει ὁ καθένας νά τό ἀνεβάξει ἐναγωνίως πρός τό ὕψος τοῦ Σταυροῦ. Τί θέλω νά εἰπῶ; Ὁ Κύριος, ὅταν ἦλθε ἐπί τῆς γῆς, ἐζήσε βίον ἀκτήμονα, καί δέν ἐζήσε μόνο, ἀλλά καί ἐκήρυξε λέγοντας, «ὅποιος δέν ἀποτάσσεται ἀπό ὅλα τά ὑπάρχοντά του, δέν μπορεῖ νά εἶναι μαθητής μου»⁴⁴.

21 Ἀλλά κανεῖς, παρακαλῶ, ἀδελφοί, ἄς μή δυσανασχετῆ, ὅταν ἀκούη πού διακηρύσσομε ἀνόθευτο τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, τό ἀγαθό καί εὐάρεστο καί τέλειο, μήτε νά δυσαρεστηθῆ νομίζοντας δυσκολοκατόρθωτα τά παραγγέλματα· ἀλλά πρῶτο μὲν νά ἀντιλαμβάνεται ἐκεῖνο, ὅτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι βιαστή καί βιασταί τήν ἀρπάζουν, καί ν' ἀκούη τόν κορυφαῖο τῶν Ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ Πέτρο, ὅτι «ὁ Χριστός ἔπαθε γιά χάρι μας, ἀφήνοντας σ' ἐμᾶς ὑπογραμμό, γιά ν' ἀκολουθήσωμε τά ἴχνη του»⁴⁵. Ἐπειτα νά συλλογίζεται ἐπίσης καί τοῦτο, ὅτι ὁ καθένας, ἀφοῦ κατανοήσῃ ἀληθινά πόσα ὀφείλει στόν Δεσπότη, ὅταν δέν μπορῆ ν' ἀνταποδώσῃ τό πᾶν, τό ἕνα μέρος νά τό προσφέρῃ μέ μετριοφροσύνη, ὅσο μπορεῖ καί προαιρεῖται, ὡς πρός δέ τό μέρος πάλι πού ἐλλεῖπει νά ταπεινῶνεται ἐμπρός του καί ἐλκύοντας τήν συμπάθεια διά τῆς ταπεινώσεως αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἀναπληρῶναι τήν ἐλλειψί. Ἐάν λοιπόν κανεῖς βλέπῃ τόν λογισμό του νά ὀρέγεται πλοῦτο καί πολυκτημοσύνη, ἄς γνωρίζῃ ὅτι ὁ λογισμός αὐτός εἶναι σαρκικός, καί γι' αὐτό κινεῖται ἔτσι· ἀντιθέτως ὁ προσηλωμένος στόν Σταυρό δέν μπορεῖ νά κινῆται πρός κάτι τέτοιο. Εἶναι γι' αὐτό ἀνάγκη νά τόν ἀνεβάσωμε τόν λογισμό στό ὕψος τοῦ Σταυροῦ, γιά νά μή ρίψῃ ὁ ἴδιος τόν ἑαυτό του κάτω καί χωρισθῆ ἀπό τόν σταυρωθέντα σ' αὐτόν Χριστό.

45. Α' Πέτρ. 2,21.

22 Πῶς οὖν ἄρξεται τοῦτον ἀναβιβάζειν ἐπὶ τὸ ὕψος τοῦ Σταυροῦ; Ἐλπίσας εἰς Χριστόν, τὸν χορηγὸν καὶ τροφέα τοῦ παντός, παντὸς μὲν τοῦ ἐξ ἀδικίας ἀποσχέσθω πόρου, ᾧ δὲ ἀπὸ δικαιοσύνης ἔχει πορισμῶ, μηδὲ τούτῳ λίαν προσκείμενος, καλῶς αὐτῷ χρήσθω, κοινωνοὺς ἐφ' ὅσον ἐστὶ τοὺς ἐνδεεῖς προσλαμβάνομενος. Ὡσπερ γὰρ ἀρνεῖσθαι τὸ σῶμα καὶ αἶρειν τὸν σταυρὸν αὐτοῦ τῆς ἐντολῆς κελευούσης, ἔχουσιν ὁμῶς τοῦτο οἱ τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ Θεὸν ζῶντες, μὴ λίαν δὲ αὐτῷ προσκείμενοι, χρῶνται μὲν αὐτῷ πρὸς τὸ δέον συνεργῶ, ἂν δ' ὁ καιρὸς καλῆ, καὶ τοῦτο προδιδόναι ἔτοιμοι· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν σωματικῶν κτημάτων καὶ χρειῶν ποιῶν τις, ὅταν μὴ δύνηται τι μεῖζον, εὖ ἂν καὶ θεαρέστως ἔχοι. Πάλιν, βλέπει τις ἐν ἑαυτῷ βιαιότερον κινούμενον τὸν τῆς πορνείας λογισμὸν; Γνώτω ὅτι οἷπῳ ἐσταύρωσεν ἑαυτόν. Πῶς οὖν σταυρώσει; φευγέτω τὰς περιέργους θεάς τῶν γυναικῶν καὶ τὰς μὴ ἀνηκούσας πρὸς αὐτὰς συνηθείας τε καὶ ἀκαιροὺς διαλέξεις, μειούτω τὰς τρεφούσας τὸ πάθος ὕλας, ἀπεχέσθω πολυποσίας, οἰνοφλυγίας, ἀδηφαγίας, πολυϋπνίας· μιγνύτω τῇ ἀποχῇ ταύτῃ τῶν κακῶν τὴν ταπεινοφροσύνην, ἐν συντριβῇ καρδίας τὸν Θεὸν κατὰ τοῦ πάθους ἐπικαλούμενος· καὶ τότε καὶ αὐτὸς ἐρεῖ, «εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, καὶ παρῆλθον δι' ἐγκρατείας, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν, καὶ ἐζήτησα διὰ τῆς ἐν ταπεινώσει προσευχῆς, καὶ οὐχ εὐρέθη ἐν ἐμοὶ ὁ τόπος αὐτοῦ».

23 Πάλιν, ἐνοχλεῖ ὁ τῆς φιλοδοξίας λογισμὸς; σὺ ἐν συγκλήσει

46. Ψαλμ. 36,35 ἐ. ἐρμηνευτικὴ ἀπόδοσις.

22 Πῶς λοιπόν θ' ἀρχίσῃ νά τόν ἀνεβάξῃ στό ὕψος τοῦ Σταυροῦ; Ἐλπίζοντας στόν Χριστό, τόν χορηγό καί τροφέα τοῦ σύμπαντος, ἅς ἀπόσχη ἀπό κάθε πόρο πού προέρχεται ἀπό ἀδικία, τό δέ εἰσόδημα πού ἔχει ἀπό δίκαιο πορισμό, χωρίς νά προσκολλᾶται πολύ οὔτε σ' αὐτό, ἅς τό χρησιμοποιοῦν καλά, καθιστώντας ὅσο εἶναι δυνατό κοινωνούς σ' αὐτούς πτωχοῦς. Ἡ ἐντολή διατάσσει ν' ἀρνηῖται κανεῖς τό σῶμα καί νά σηκῶνῃ τόν σταυρό του· καί τό ἔχουν μέν τό σῶμα οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ καί ζῶντες κατά τόν Θεό, ἀλλά ἂν δέν εἶναι πολύ προσδεδεμένοι σ' αὐτό, τό χρησιμοποιοῦν ὡς συνεργό στά ἀναγκαῖα, ἂν δέ τό καλέσῃ ὁ καιρός, εἶναι ἔτοιμοι νά τό προδώσουν καί αὐτό. Τό ἴδιο συμβαίνει καί μέ τά σωματικά κτήματα καί μέσα· ἐνεργώντας κανεῖς κατά τόν ἴδιο τρόπο, ἂν δέν μπορῇ νά κάμῃ τίποτε μεγαλύτερο, καλῶς καί θεαρέστως πράττει. Βλέπει κανεῖς πάλι μέσα του νά κινῆται βιαιότερα ὁ λογισμός τῆς πορνείας; Αὐτός ἅς γνωρίζῃ ὅτι δέν ἔχει ἀκόμη σταυρώσει τόν ἑαυτό του. Πῶς λοιπόν θά τόν σταυρώσῃ; Ἐξ ἀποφεύγῃ τίς περίεργες θέες τῶν γυναικῶν, καθῶς καί τίς ἀταίριαστες πρὸς αὐτές συνήθειες καί τίς ἄκαιρες συνομιλίες, ἅς μειῶνῃ τίς τροφές πού ἐνισχύουν τό πάθος, ἅς ἀπέχη ἀπό τήν πολυποσία, ἀπό τήν οἰνοφλυγία, τήν ἀδηφαγία, τήν πολυϋπνία· ἅς ἀναμιγνύῃ τήν ταπεινοφροσύνη μέ αὐτήν τήν ἀποχή τῶν παθῶν, ἐπικαλούμενος μέ συντριβή καρδίας τόν Θεό κατά τοῦ πάθους· τότε θά εἰπῇ καί αὐτός, «εἶδα τόν ἀσεβῆ νά ὑπερυψώνεται καί ν' ἀνεβαίνη σάν οἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου, καί προσπέρασα διά τῆς ἐγκρατείας, καί δέν ἦταν ἐκεῖ, καί τόν ἀνεζήτησα διά τῆς προσευχῆς μέ ταπείνωσι, καί δέν εὐρέθηκε σέ μένα ὁ τόπος του»⁴⁶.

23 Πάλι, ἐνοχλεῖ ὁ λογισμός τῆς φιλοδοξίας; Ἐσύ στή σύγ-

καὶ συγκαθεδρία μνημόνευε τῆς τοῦ Κυρίου ἐν εὐαγγελίοις περὶ τούτου συμβουλῆς· ἐν ὁμιλίαις μὴ ζῆτει τῶν ἄλλων ὑπερέχων φαίνεσθαι, τὰς ἀρετὰς ἐφ' ὅσον ἔχεις ἐν κρυπτῷ ποίει, πρὸς Θεὸν μόνον ὁρῶν, καὶ παρ' αὐτοῦ μόνου ὁρῶμενος, καὶ ὁ Πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. Εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸ κόψαι σε τὰ αἷτια ἐκάστου τῶν παθῶν πάλιν ἐνοχλεῖ ἔνδοθεν ὁ λογισμὸς, μὴ φοβηθῆς· στεφάνων γὰρ γίνεται σοι πρόξενος, ἐπεὶ ἐνοχλῶν οὐ πείθει, οὐδὲ ἐνεργεῖ, ἀλλὰ κίνημά ἐστι νεναρκωμένον, ὡς νικώμενον ὑπὸ τοῦ σοῦ κατὰ Θεὸν ἀγῶνος.

24 Τοιοῦτός ἐστιν ὁ τοῦ Σταυροῦ λόγος· τοιοῦτος δὲ ὢν, οὐ μόνον ἐν τοῖς προφήταις πρὸ τοῦ τελεσθῆναι, ἀλλὰ καὶ νῦν μετὰ τὸ τελεσθῆναι, μυστήριόν ἐστι μέγα καὶ ὄντως θεῖον. Πῶς; ὅτι κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον δοκεῖ προξενεῖν ἀτιμίαν ἑαυτῷ ὁ εὐτελίζων ἑαυτὸν καὶ ταπεινῶν ἐν πᾶσι, καὶ πόνον καὶ ὀδύνην ὁ τὰς σωματικὰς φεύγων ἡδονάς, καὶ ὁ διδοὺς τὰ ὄντα πτωχείας ἑαυτῷ αἷτιος καθίστασθαι· διὰ δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως ἡ πτωχεία αὕτη καὶ ἡ ὀδύνη καὶ ἡ ἀτιμία δόξαν αἰώνιον καὶ ἡδονὴν ἀνέκφραστον καὶ πλοῦτον ἀδαπάνητον γεννᾷ, καὶ κατὰ τὸν παρόντα καὶ κατὰ τὸ μέλλοντα ἐκεῖνον κόσμον. Καὶ τοὺς μὴ τούτῳ πιστεύοντας καὶ τὴν πίστιν δι' ἔργων ἐπιδεικνυμένους τοῖς ἀπολλυμένοις συντάττει, καὶ αὐτοῖς τοῖς Ἑλλησιν, ὁ Παῦλος· «κηρύσσομέν», γὰρ φησι, «Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, διὰ τὴν πρὸς τὸ σωτήριον πάθος ἀπιστίαν, «Ἑλλησι δὲ μωρίαν», ὡς μηδὲν τῶν προσκαιρῶν προτιμῶ-

κλητο καί στήν συνεδρίασι νά ἐνθυμῆσαι τήν γι' αὐτό συμβουλή τοῦ Κυρίου στά εὐαγγέλια· στίς συνομιλίες νά μή ζητῆς νά ὑπερέχῃς τῶν ἄλλων, τίς ἀρετές, ἄν ἔχῃς, νά τίς ἀσκῆς μόνο στά κρυφά, ἀποβλέποντας μόνο πρὸς τόν Θεό καί ἀπό αὐτόν μόνο βλεπόμενος καί ὁ Πατέρας σου πού βλέπει στά κρυφά θά σοῦ τό ἀνταποδώσῃ στά φανερά⁴⁷. Ἐάν δέ καί μετά τήν ἀποκοπή κάθε πάθους πάλι σ' ἐνοχλῆ ὁ ἐσωτερικός λογισμός, νά μή φοβηθῆς· διότι σοῦ γίνεται πρόξενος στεφάνων, ἐπειδή δέν πείθει μέ τίς ἐνοχλήσεις του οὔτε ἐνεργεῖ, ἀλλ' εἶναι κίνημα νεκρό, νικημένο ἀπό τόν ἀγῶνα σου κατά Θεόν.

24 Τέτοιος εἶναι ὁ λόγος τοῦ Σταυροῦ, ὡς τέτοιος δέ, ὄχι μόνο στούς προφήτες πρὶν συντελεσθῆ, ἀλλά καί τώρα μετά τήν τέλεσί του, εἶναι μυστήριο μέγα καί πραγματικά θεῖο. Πῶς; Διότι φαινομενικῶς μέν παρουσιάζεται νά προξενῆ ἀτίμωσι στόν ἑαυτό του αὐτός πού ἐξευτελίζει τόν ἑαυτό του καί τόν ταπεινώνει σέ ὅλα, καί πόνο καί ὀδύνη αὐτός πού ἀποφεύγει τίς σωματικές ἡδονές, καί αὐτός πού δίδει τά ὑπάρχοντα καθίσταται αἴτιος πτωχείας στόν ἑαυτό του· ἀλλά διά τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ αὐτή ἡ πτωχεία καί ἡ ὀδύνη καί ἡ ἀτιμία γεννᾷ δόξα αἰώνια καί ἡδονή ἀνεκφραστή καί πλοῦτο ἀνεξάντλητο, τόσο στόν παρόντα ὄσο καί στόν μέλλοντα ἐκεῖνον κόσμο. Ἐκείνους δέ πού δέν πιστεύουν σ' αὐτόν καί δέν ἐπιδεικνύουν δι' ἔργων τήν πίστι ὁ Παῦλος τούς τοποθετεῖ δίπλα στούς ἀφανιζομένους, καί σ' αὐτούς τούς εἰδωλολάτρεις μάλιστα. Διότι λέγει, «κηρύσσομε Χριστόν ἐσταυρωμένο, πού εἶναι στούς Ἰουδαίους μέν σκάνδαλο λόγω τῆς ἀπιστίας των πρὸς τό σωτηριῶδες πάθος, στούς Ἕλληνες δέ μωρία, διότι δέν προτιμοῦν τίποτε ἄλλο ἐκτός ἀπό τά πρόσκαιρα λόγω τῆς ἀπιστίας πρὸς τίς θεῖες ἐπαγγελίες

σι, διὰ τὴν πρὸς τὰς θείας ἐπαγγελίας πάντως ἀπιστίαν· «ἡμῖν δὲ τοῖς κλητοῖς Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν».

25 Τοῦτο οὖν ἢ τοῦ Θεοῦ σοφία καὶ δύναμις, τὸ δι' ἀσθενείας νικῆσαι, τὸ διὰ ταπεινώσεως ὑψωθῆναι, τὸ διὰ πτωχείας πλουτῆσαι. Οὐ μόνον δὲ ὁ λόγος τοῦ Σταυροῦ καὶ τὸ μυστήριον, ἀλλὰ καὶ ὁ τύπος θεῖος καὶ προσκυνητός, σφραγὶς ὧν ἱερὰ καὶ σωστικὴ καὶ αἰδέσιμος, ἀγιαστικὴ τε καὶ τελεστικὴ τῶν ἐκ Θεοῦ τῶ γένει τῶν ἀνθρώπων ὑπηργμένων ὑπερφυῶν καὶ ἀπορρήτων ἀγαθῶν, ἀρᾶς καὶ καταδίκης ἀναιρετικῆ, φθορᾶς καὶ θανάτου καθαιρετικῆ, ζωῆς αἰδίου καὶ εὐλογίας παρεκτικῆ, ξύλον σωτήριον, σκῆπτρον βασιλείου, θεῖον κατ' ἐχθρῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων τρόπαιον, κᾶν αἰρετικῶν παῖδες ἀπαραίσκωνται φρενοβλαβῶς· οὐ γὰρ ἐπέτυχον τῆς ἀποστολικῆς εὐχῆς, ἵνα ἐξισχύσωσι καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἀγίοις, τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ ὕψος καὶ βάθος· ὅτι ὁ τοῦ Κυρίου Σταυρός ἐστι πᾶσαν ἐμφαίνων τῆς ἐν σαρκὶ τούτου παρουσίας τὴν οἰκονομίαν καὶ τὸ κατ' αὐτὴν ἅπαν ἐμπεριέχων μυστήριον καὶ πρὸς πάντα τείνων τὰ πέρατα καὶ πάντα περιλαμβάνων τὰ ἄνω τὰ κάτω τὰ περὶ τὰ μεταξύ. Προβαλλόμενοι δὲ τινὰ πρόφασιν, δι' ἣν καὶ αὐτοὺς ἔδει μεθ' ἡμῶν, εἶπερ νοῦν εἶχον, προσκυνεῖν αὐτόν, ἀποτροπιάζονται τοῦ βασιλέως τῆς δόξης τὸ σύμβολον, ὃ καὶ αὐτὸς φανερῶς ὁ Κύριος ὕψος μὲν καὶ δόξαν ἑαυτοῦ καλεῖ, μέλλων ἀναβαίνειν ἐπ' αὐτό· κατὰ δὲ τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ παρουσίαν καὶ ἐπιφάνειαν ἐλεύσεσθαι προκαταγγέλλει τὸ σημεῖον τοῦτο τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.

ὁπωσδήποτε· σ' ἐμᾶς δέ τούς προσκεκλημένους Θεοῦ δύναμις καί Θεοῦ σοφία⁴⁸.

25 Τοῦτο λοιπόν εἶναι ἡ σοφία καί δύναμις τοῦ Θεοῦ, τό νά νικήσῃ δι' ἀσθενείας, τό νά ὑψωθῇ διά ταπεινώσεως, τό νά πλουτήσῃ διά πτωχείας. Ὅχι μόνο δέ ὁ λόγος καί τό μυστήριον τοῦ Σταυροῦ, ἀλλά καί ὁ τύπος εἶναι θεῖος καί προσκυνητός, διότι εἶναι σφραγίς ἱερά, σωστική καί σεβαστή, ἀγιαστική καί τελεστική τῶν ὑπερφυῶν καί ἀπορρήτων ἀγαθῶν πού ἐνεργήθησαν στό γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπό τόν Θεό, ἀναιρετική κατάρας καί καταδίκης, καθαιρετική φθορᾶς καί θανάτου, παρεκτικῆ αἰδίου ζωῆς καί εὐλογίας, σωτηριῶδες ξύλο, βασιλικό σκῆπτρο, θεῖο τρόπαιο κατά ὁρατῶν καί ἀοράτων ἐχθρῶν, ἔστω καί ἂν οἱ ὀπαδοί τῶν αἰρετικῶν φρενοβλαβῶς δυσαρεστοῦνται. Αὐτοί οἱ τελευταῖοι δέν ἐπέτυχαν τήν ἀποστολική εὐχή, ὥστε νά κατορθώσουν νά καταλάβουν μαζί μέ ὄλους τούς ἀγίους, τί εἶναι τό πλάτος καί τό μῆκος, τό ὕψος καί τό βάθος· ὅτι ὁ Σταυρός τοῦ Κυρίου παριστάνει ὅλη τήν οἰκονομία τῆς σαρκικῆς παρουσίας καί περικλείει ὄλο τό κατ' αὐτήν μυστήριον, ἐκτείνεται πρός ὄλα τά πέρατα καί περιλαμβάνει ὄλα, τά ἄνω, τά κάτω, τά γύρω, τά ἐνδιάμεσα. Προβάλλοντας δέ κάποια πρόφασιν, γιά τήν ὁποία ἔπρεπε κι' αὐτοί, ἂν εἶχαν νοῦ, νά τόν προσκυνοῦν μαζί μας, ἀποτροπιάζονται τό σύμβολο τοῦ βασιλέως τῆς δόξης, τό ὁποῖο κι' ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ὀνομάζει φανερῶς ὕψος καί δόξα του, ὅταν ἐπρόκειτο ν' ἀνεβῆ σ' αὐτό· κατά τήν μέλλουσα δέ παρουσία κι' ἐπιφάνειά του προαναγγέλλει ὅτι θά ἔλθῃ τό σημεῖο τούτου τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου μέ πολλή δύναμι καί δόξα.

26 Ἄλλ' ἐν αὐτῷ φησιν ὁ Χριστὸς προσηλωθεὶς ἀπέθανε, καὶ διὰ τοῦτο οὐδ' ὄραν ἀνεχόμεθα τὸ σχῆμα καὶ τὸ ξύλον ἐν ᾧ τεθανάτωται. Τὸ δὲ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, ὃ γέγονεν ἡμῖν διὰ τῆς ἐπὶ τὸ ξύλον παρακοῆς, ἐκτεταμένης τῆς τοῦ προπάτορος χειρός, ἐν τίνι προσηλώθη, καὶ διὰ τίνος ἐκ μέσου γέγονε καὶ ἠφανίσθη, καὶ οὕτω πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εὐλογίαν ἐπανήλθομεν; ἐν τίνι δὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, αἱ κατὰ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἐκ τοῦ ξύλου τῆς παρακοῆς χώραν ἔλαβον, ὁ Χριστὸς ἀπεξεδύσατο καὶ τελείως ἀπώσατο, καὶ θριαμβεύσας κατήσχυνε, καὶ οὕτως ἡμεῖς τὴν ἐλευθερίαν ἀντελάβομεν; ἐν τίνι τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λέλυται, καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐχθρα κατήργηται καὶ τεθανάτωται; καὶ διὰ τίνος ἀπεκατηλλάγημεν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην εὐηγγελίσθημεν, οὐκ ἐν τῷ Σταυρῷ καὶ διὰ τοῦ Σταυροῦ; Ἀκουέτωσαν τοῦ ἀποστόλου, τοῖς μὲν Ἐφεσίοις γράφοντος, «ὁ Χριστὸς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ὑμῶν, ὃ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἐχθραν ἐν αὐτῷ». Κολασσαεῦσι δέ, «νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν συνεζωοποίησεν ὑμᾶς ἐν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τοῖς δόγμασιν, ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρεν ἐκ τοῦ μέσου προσηλώσας αὐτὸ τῷ Σταυρῷ, καὶ ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ θριαμβεύσας αὐτὰς ἐν αὐτῷ».

26 Ἄλλά, λέγουν, σ' αὐτό προσηλωμένος ἐπέθανε ὁ Χριστός καί γι' αὐτό δέν ἀνεχόμεσθε νά βλέπωμε τό σχῆμα καί τό ξύλο στό ὁποῖο ἔχει θανατωθῆ. Τό δέ ἐναντίον μας χρεώγραφο, πού συντάχθηκε διά τῆς παρακοῆς μας ὡς πρός τό ξύλο, μέ τό ἄπλωμα τοῦ χεριοῦ τοῦ προπάτορος, σέ τί προσηλώθηκε καί μέ τί πράγμα ἔφυγε ἀπό τή μέση καί ἀφανίσθηκε κι' ἔτσι ἐπανήλθαμε στήν εὐλογία ἀπό τόν Θεό; Μέ τί δέ ὁ Χριστός ἀπέβαλε καί ἀπεμάκρυνε τελείως τίς ἀρχές καί τίς ἐξουσίες τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, οἱ ὁποῖες ἐπεβλήθηκαν στήν φύσι μας ἀπό τό ξύλο τῆς παρακοῆς, καί τίς κατήσχυνε θριαμβευτικῶς καί ἔτσι ἡμεῖς ἀνακτήσαμε τήν ἐλευθερία; Μέ τί ἐλύθηκε τό μεσότοιχο καί καταργήθηκε κι' ἐθανατώθηκε ἡ πρός τόν Θεό ἔχθρα μας καί διά μέσου τίνος συνδιαλλαγήκαμε μέ τόν Θεό κι' ἐδιδάχθηκαμε τήν πρός αὐτόν εἰρήνη; ὄχι στόν Σταυρό καί διά τοῦ Σταυροῦ; Ἄς ἀκούσουν τόν ἀπόστολο, πού στούς μέν Ἐφεσίους γράφει, «ὁ Χριστός εἶναι ἡ εἰρήνη σας, αὐτός πού ἔλυσε τό μεσότοιχο τοῦ φραγμοῦ, γιά νά οἰκοδομήσῃ μέσα του τοὺς δύο σ' ἓνα νέον ἄνθρωπο, ἐπιβάλλοντας εἰρήνη, καί γιά νά συνδιαλλάξῃ καί τοὺς δύο σ' ἓνα σῶμα μέ τόν Θεό διά τοῦ Σταυροῦ, φονεύοντας τήν ἔχθρα πού εἶναι σ' αὐτόν⁴⁹. Πρός τοὺς Κολοσσαεῖς δέ γράφει, «ἐνῶ ἦσαστε νεκροί ἀπό τά παραπτώματα καί τήν ἀκροβυστία τῆς σάρκας σᾶς ἐζωοποίησε μαζί του, χαρίζοντάς σας ὄλα τά παραπτώματα, ἐξαλείφοντας τό χειρόγραφο πού περιεῖχε τίς ἐναντίον μας ἀποφάσεις, σηκώνοντάς το ἀπό τή μέση καί καρφώνοντάς το στόν Σταυρό· ξεγυμνώνοντας δέ τίς ἀρχές καί τίς ἐξουσίες, τίς διεπόμπευσε δημοσίᾳ θριαμβεύοντάς τες ἐπάνω στό Σταυρό»⁵⁰.

50. Κολ. 2,13.

27 Οὐ τιμήσωμεν οὖν ἡμεῖς, οὐδὲ χρῆσώμεθα τῷ θείῳ τούτῳ τροπαίῳ τῆς κοινῆς τοῦ γένους ἐλευθερίας, ὃ καὶ μόνον φαινόμενον, τὸν μὲν ἀρχέκακον ὄφιν φυγαδεύει καὶ θριαμβεύει καὶ καταισχύνει, τὴν ἤτταν καὶ τὴν θραῦσιν ἀνακηρύττον αὐτοῦ, δοξάζει δὲ καὶ μεγαλύνει Χριστόν, τὴν αὐτοῦ νίκην ἀναφαῖνον τῷ κόσμῳ; Καὶ μὴν εἶπερ ὁ Σταυρὸς παροπτέος, ὡς ἐν αὐτῷ τοῦ Χριστοῦ τὸν θάνατον ὑπομείναντος, οὐδ' ὁ θάνατος ἔσται σεπτὸς καὶ σωτήριος. Πῶς οὖν κατὰ τὸν ἀπόστολον εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; πῶς δὲ καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ ἐσόμεθα, εἶπερ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ; Ἄλλωστε εἰ μὲν τις ἦν ὁ προσκυνῶν σταυροῦ σχῆμα, μὴ ἐπιγεγραμμένον ἔχον τὸ δεσποτικὸν ὄνομα, δικαίως ἂν ἐνεκαλεῖτο παρὰ τὸ δέον ποιῶν· ἐπεὶ δὲ «ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ κάμψει, ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων», τοῦτο δὲ τὸ προσκυνητὸν ὄνομα ὁ Σταυρὸς ἐπιφέρει, πόσης παραφροσύνης μὴ κάμπτειν γόνυ τῷ Σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ;

28 Ἄλλ' ἡμεῖς καὶ τὰς καρδίας σὺν τοῖς γόνασι κλίναντες, δεῦτε προσκυνήσωμεν μετὰ τοῦ ψαλμωδοῦ καὶ προφήτου Δαβὶδ εἰς τὸν τόπον οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ καὶ οὗ αἱ συνεκτικαὶ τοῦ παντὸς ἐξηπλώθησαν χεῖρες καὶ οὗ τὸ ζωαρχικὸν δι' ἡμᾶς ἐξετάθη σῶμα, καί, προσκυνοῦντες ἐν πίστει καὶ ἀσπαζόμενοι, δαψιλῆ τὸν ἐκεῖθεν ἁγιασμὸν καὶ ἀρυώμεθα καὶ φυλάττωμεν· ὡς ἂν καὶ κατὰ τὴν ὑπερ-δεδοξασμένην μέλλουσαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, αὐτὸν προηγούμενον ἰδόντες ἐν δόξῃ

51. Ρωμ. 6,3.

52. Ρωμ. 6,5.

27 Δέν θά τιμήσωμε λοιπόν ἐμεῖς καί δέν θά χρησιμοποιήσωμε τό θεῖο τοῦτο τρόπαιο τῆς κοινῆς ἐλευθερίας τοῦ γένους, τό ὁποῖο καί μόνο μέ τή θεά του τόν μέν ἀρχέκακο ὄφι φυγαδεύει καί διαπομπεύει καί καταισχύνει, διακηρύσσοντας τήν ἡττα καί τήν συντριβή του, δοξάζει δέ καί μεγαλύνει τόν Χριστό, ἐπιδεικνύοντας στόν κόσμο τή νίκη του; Καί ὅμως, ἂν ὁ Σταυρός εἶναι παραβλεπτός, διότι σ' αὐτόν ὑπέμεινε τόν θάνατο ὁ Χριστός, οὔτε ὁ θάνατός του δέν πρέπει νά εἶναι σεβαστός καί σωτήριος; πῶς λοιπόν κατά τόν ἀπόστολο ἐβαπτισθήκαμε στόν θάνατό του⁵¹; Πῶς δέ θά συμμετάσχουμε καί στήν ἀνάστασί του, ἂν βέβαια ἐγίναμε σύμφυτοι μέ τόν θάνατό του⁵²; Βέβαια, ἂν κανεῖς προσκυνοῦσε σχῆμα σταυροῦ πού δέν ἔφερε ἐπιγεγραμμένο τό δεσποτικό ὄνομα, δικαίως θά κατηγορεῖτο ὅτι πράττει κάτι ἀνάρμοστο. Ἐπειδή δέ «στό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ θά καμφθοῦν ὅλα τά γόνατα, τῶν ἐπουρανίων καί ἐπιγείων καί καταχθονίων»⁵³, τοῦτο δέ τό προσκνητό ὄνομα ἐπιφέρει ὁ Σταυρός, πόσο παράφρον δέν θά ἦταν νά μή γονατίζουμε στόν Σταυρό τοῦ Χριστοῦ;

28 Ἄλλ' ἐμεῖς, κλίνοντας μαζί μέ τά γόνατα καί τίς καρδιές, ἐμπρός, ἄς προσκυνήσωμε μαζί μέ τόν ψαλμωδό καί προφήτη Δαβίδ⁵³ στόν τόπο ὅπου ἐστάθηκαν τά πόδια του καί ὅπου ἐξάπλώθηκαν τά χέρια πού συνέχουν τό σύμπαν καί ὅπου ἐτεντώθηκε γιά μᾶς τό ζωαρχικό σῶμα, καί, προσκυνώντας καί ἀσπαζόμενοι αὐτόν μέ πίστι, ἄς παίρνουμε πλούσιον τόν ἀπό ἐκεῖ ἁγιασμό καί ἄς τόν φυλάττωμε. Ἔτσι καί κατά τήν ὑπερένδοξη μέλλουσα παρουσία τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, βλέποντάς τον νά προηγῆται λαμπρῶς, θά ἀγαλ-

53. Ψαλμ. 131,7.

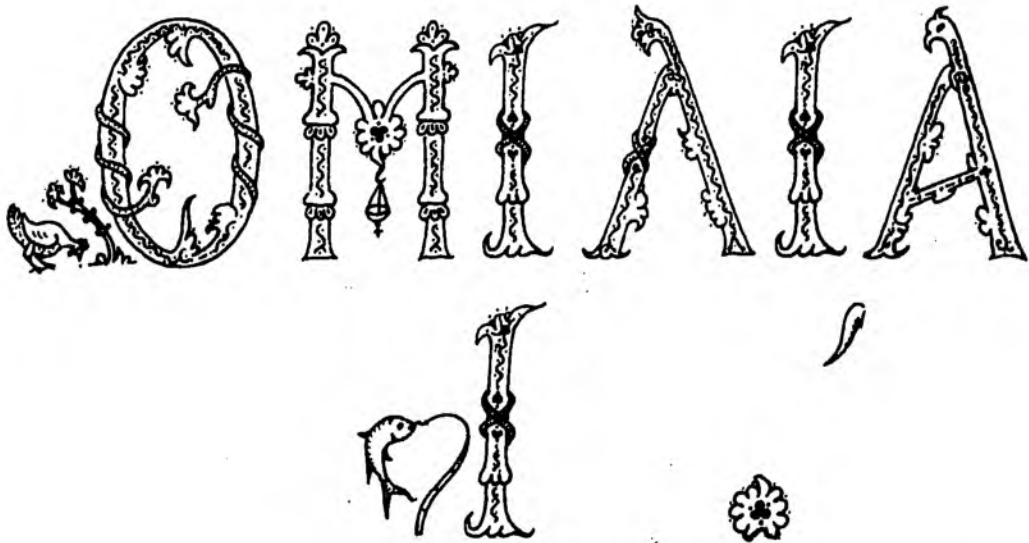
ἀγαλλιασώμεθα καὶ σκιρτήσωμεν ἄληκτα, τῆς ἐκ δεξιῶν στάσεως καὶ τῆς ἐπηγγελμένης μακαρίας φωνῆς καὶ εὐλογίας ἐπιτυχόντες, εἰς δόξαν τοῦ κατὰ σάρκα δι' ἡμᾶς σταυρωθέντος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

29 Ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

λιάζωμε καί θά χοροπηδοῦμε διαπαντός, διότι ἐπετύχαμε τήν ἀπό τά δεξιὰ θέσι καί τήν ὑπεσχημένη μακαρία φωνή καί εὐλογία, σέ δόξα τοῦ σαρκικῶς σταυρωθέντος γιά μᾶς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

- 29 Διότι σ' αὐτόν πρέπει δοξολογία μαζί μέ τόν ἄναρχο Πατέρα του καί τό πανάγιο καί ἀγαθό καί ζωοποιό Πνεῦμα, τώρα καί πάντοτε καί στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

**ΕΝ ΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ
ΚΥΡΙΑΚΗ**

Ἐπιπέσειν ἔχουσα τὸ κατ' αὐτὴν ἀναγινωσκόμενον
Εὐαγγέλιον ἐν ᾗ καὶ περὶ τῆς ἐπιμελείας τῶν
ἐνδον λογισμῶν

ΟΜΙΛΙΑ ΙΒ'

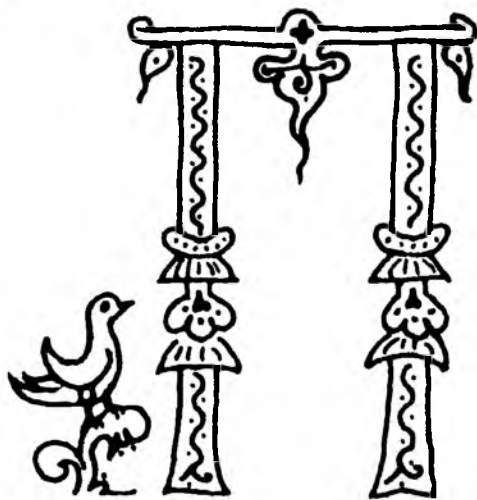
ΕΝ ΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Ἐπόθεσιν ἔχουσα τὸ κατ' αὐτὴν ἀναγινωσκόμενον

Εὐαγγέλιον ἐν ᾗ καὶ περὶ τῆς ἐπιμελείας τῶν

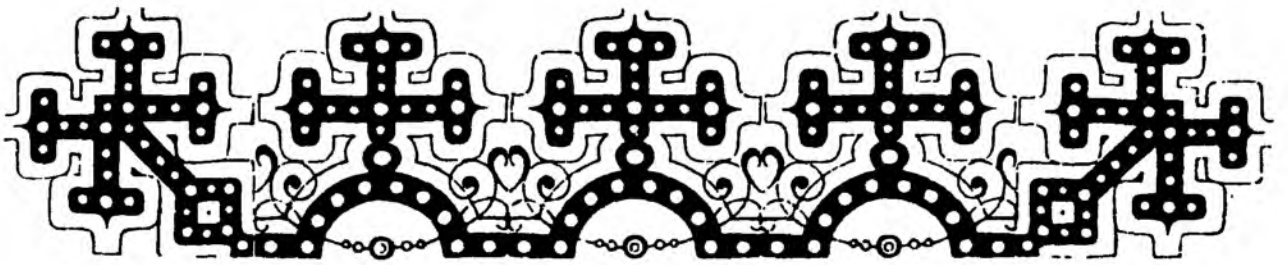
ἔνδον λογισμῶν

1

ολλάκις πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καὶ
μάλιστα κατὰ τὰς ἱερὰς ταύτας ἡμέρας,
περὶ νηστείας καὶ προσευχῆς εἰπὼν,
οἷοις δεξιοῦνται δώροις τοὺς ἐραστὰς
καὶ πόσων ἀγαθῶν γίνονται πρόξενοι
τοῖς χρωμένοις, ὃ διὰ τῆς σήμερον ἀνα-
γινωσκομένης ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Κυ-
ρίου φωνῆς μάλιστα προσμαρτυρεῖται

ταύταις, οὐπω ταῖς φιλοθέοις ὑμῶν ἀκοαῖς τε καὶ ψυχαῖς ἐναπέθη-
κα. Τί δέ ἐστι τοῦτο; Μέγα καὶ τὸ πάντων ὡς εἰπεῖν μέγιστον· πρὸς
γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ ἐξουσίαν δύναται παρέχειν κατὰ πνευμάτων
πονηρῶν, ὥστε αὐτὰ ἐκβάλλειν καὶ ἀπελεύνειν, καὶ τοὺς δαιμονῶν-

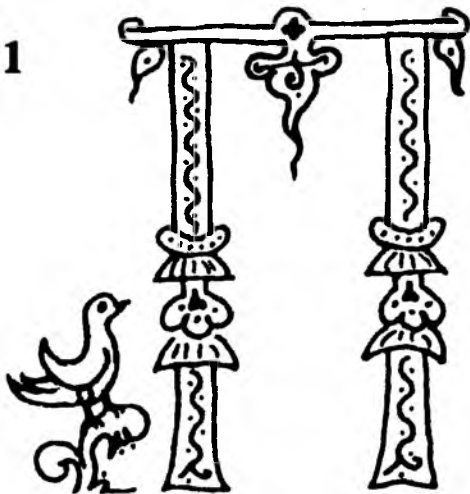

ΟΜΙΛΙΑ 12

ΤΗΝ ΤΕΤΑΡΤΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ

Ἔχει θέμα τό εὐαγγέλιο πού ἀναγινώσκεται κατ' αὐτήν
ὅπου γίνεται λόγος καί γιά τήν ἐπιμέλεια τῶν
ἐσωτερικῶν λογισμῶν

1

Πολλές φορές ὠμίλησα πρὸς τήν ἀγάπη
σας περί νηστείας καί προσευχῆς,
ιδιαιτέρως μάλιστα αὐτές τίς ἱερές
ἡμέρες· ἐναπέθεσα ἀκόμη στίς φιλό-
θεες ἀκοές καί ψυχές σας ποιά δῶρα
προσφέρουν στούς ἐραστάς των καί
πόσων ἀγαθῶν πρόξενοι γίνονται σ'
αὐτούς πού τίς ἀσκοῦν, πρᾶγμα πού
ἐπιβεβαιώνεται γι' αὐτές κυρίως ἀπό τήν φωνή τοῦ Κυρίου πού
ἀναγινώσκεται σήμερα στό εὐαγγέλιο. Ποιά δέ εἶναι αὐτά; Εἶ-
ναι μεγάλα, τά μεγαλύτερα ὅλων θά ἐλέγαμε· διότι ἐκτός
ἀπό τά ἄλλα μποροῦν νά παράσχουν καί ἐξουσία κατὰ πονηρῶν

τας τῆς αὐτῶν ἐπηρείας ἐλευθεροῦν. Τῶν γὰρ μαθητῶν πρὸς τὸν Κύριον εἰπόντων περὶ τοῦ ἀλάλου καὶ κωφοῦ δαιμονίου, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό, πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος ἔφη «τοῦτο τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰμὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ».

2 Καὶ τάχα διὰ τοῦτο, μετὰ τὴν ἐπ' ὄρους προσευχὴν καὶ τὴν κατ' αὐτὴν ἐμφάνειαν τῆς θεϊκῆς αὐγῆς, καταβὰς εὐθὺς ἐπὶ τὸν τόπον ἔρχεται ἔνθα ὁ τῶ δαίμονι ἐκείνῳ κάτοχος ἦν. Τοὺς γὰρ ἐκκρίτους τῶν μαθητῶν, φησί, παραλαβὼν ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι καὶ ἔλαμψεν ὡς ὁ ἥλιος, καὶ ἰδοὺ ὤφθησαν αὐτῶ συλλαλοῦντες Μωϋσῆς καὶ Ἡλίας, οἱ μάλιστα σχεδὸν πάντων ἀνθρώπων τὴν προσευχὴν καὶ τὴν νηστείαν ἀσκήσαντες, δεικνύντες καὶ διὰ τῆς ἐν τῇ προσευχῇ παρουσίας αὐτῶν τὸ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς νηστείας συνωδὸν καὶ φιλάλληλον, ὡς καὶ συλλαλεῖν οἶον τῇ προσευχῇ τὴν νηστείαν ὁμιλούση πρὸς Κύριον. Εἰ γὰρ φωνὴ αἵματος παθόντος Ἄβελ βοᾷ πρὸς Κύριον, καθάπερ αὐτὸς πρὸς τὸν Κάϊν φησίν, ὡς διὰ Μωυσέως ἐμάθομεν, πάντως καὶ τὰ τοῦ σώματος μέρη καὶ μέλη πάντα τῇ νηστείᾳ κακοπαθοῦντα βοήσει πρὸς Κύριον καὶ τῇ προσευχῇ συλλαλήσαντα τοῦ νηστεύοντος καὶ οἶον συμπροσευζόμενοι δικαίως εὐπροσδεκτοτέραν ταύτην ἐργάσεται καὶ δικαιώσει τὸν ἐκουσίως ὑφιστάμενον τῆς νηστείας τὸν πόνον. Μετὰ δὲ τὸ προσεύξασθαι καὶ λάμψαι θείως, καταβὰς ἐκ τοῦ ὄρους ὁ Κύριος, ἔρχεται πρὸς τὸν ὄχλον καὶ τοὺς μαθητάς, οἷς προσηγέχθη ὁ τὸ

πνευμάτων, ὥστε νά τά ἐκβάλλουν καί νά τά ἀπελαύνουν, καί τούς δαιμονισμένους νά τούς ἐλευθερώνουν ἀπό τήν ἐπήρειά τους. Ὅταν πραγματικά οἱ μαθηταί εἶπαν πρὸς τόν Κύριο περὶ τοῦ ἀλάλου καί κωφοῦ δαιμονίου, ὅτι «ἐμεῖς δέν μπορέσαμε νά τό ἐκβάλωμε», εἶπε πρὸς αὐτούς ὁ Κύριος: «τοῦτο τό γένος δέν ἐκδιώκεται, παρά μέ προσευχή καί νηστεία»¹.

- 2 Ἴσως γι' αὐτό, μετὰ τήν προσευχή ἐπάνω στό ὄρος καί τήν κατ' αὐτήν ἐμφάνισι τῆς θεϊκῆς αὐγῆς, κατέβηκε ἀμέσως καί ἦλθε στόν τόπο, ὅπου εὐρισκόταν ὁ κατεχόμενος ἀπό τόν δαίμονα ἐκεῖνον. Λέγει δηλαδή ὅτι, ἀφοῦ παρέλαβε τούς ἐγκρίτους μαθητάς, ἀνέβηκε στό ὄρος νά προσευχηθῆ καί ἔλαμψε σάν ὁ ἥλιος, καί ἰδού ἐφάνηκαν νά συνομιλοῦν μέ αὐτόν ὁ Μωυσῆς καί ὁ Ἡλίας², οἱ ἄνδρες πού περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον ἄσκησαν τήν προσευχή καί τή νηστεία, δεικνύοντας καί διά τῆς παρουσίας των στήν προσευχή τήν συμφωνία καί ἑναρμόνισι μεταξύ προσευχῆς καί νηστείας, ὥστε κατὰ κάποιον τρόπο ἡ νηστεία νά συνομιλῆ μέ τήν προσευχή ὁμιλῶντας πρὸς τόν Κύριο. Ἐάν ἡ φωνή αἵματος τοῦ φονευθέντος Ἄβελ βοᾷ πρὸς τόν Κύριο, καθώς λέγει αὐτός πρὸς τόν Κάιν, ὅπως ἐμάθαμε ἀπό τά λόγια τοῦ Μωυσέως, πάντως καί ὅλα τά μέρη καί μέλη τοῦ σώματος, κακοπαθοῦντα μέ τήν νηστεία, θά βοήσουν πρὸς τόν Κύριο καί, συνομιλῶντας μέ τήν προσευχή τοῦ νηστεύοντος καί περίπου συμπροσευχόμενα, δικαίως θά τήν καταστήσουν εὐπροσδεκτικώτερη καί θά δικαιώσουν αὐτόν πού ὑφίσταται ἐκουσίως τόν κόπο τῆς νηστείας. Μετά λοιπόν τήν προσευχή καί τήν κατὰ θεῖο τρόπο λάμψι, ἀφοῦ ὁ Κύριος κατέβηκε ἀπό τό ὄρος, ἔρχεται πρὸς τόν ὄχλο καί τούς μαθητάς, στούς ὁποίους ὠδηγήθηκε ἐκεῖνος ὁ κατειλημμένος ἀπό τό δαιμόνιο,

2. Ματθ. 17,2.

δαιμόνιον ἔχων ἐκεῖνος, ἴν' ὡσπερ ἔδειξεν ἐπ' ὄρους ἐκεῖνο νηστείας καὶ προσευχῆς ὑπάρχον βραβεῖον, οὐ μέγα μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τὸ μέγα (καὶ γὰρ ἔδειξεν ἄθλον οὕσαν τούτων τὴν θεῖαν λαμπρότητα), οὕτω καταβὰς ἐπιδείξει τούτων ἔπαθλον οὕσαν καὶ τὴν κατὰ δαιμόνων ἰσχύν.

3 Ἀλλ' ἐπεὶ κατὰ τὴν παροῦσαν τῶν ἱερῶν νηστειῶν κυριώνυμον ἡμέραν ἐπ' ἐκκλησίας ἔθος τὰ περὶ τοῦ θαύματος ἀναγινώσκεισθαι τούτου, φέρε τὴν αὐτὸ καταγγέλλουσαν εὐαγγελικὴν ρῆσιν ἀνωθεν ἐπέλθωμεν ἅπασαν. Ἐλθόντι γοῦν φησι τῷ Ἰησοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς αὐτοῖς συμπρόντας καὶ ἐρωτήσαντι, τίς ὁ πρὸς ἀλλήλους λόγος, ἀποκριθεὶς εἰς ἓκ τοῦ ὄχλου εἶπε· «διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρὸς σὲ ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον, καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ, ρήσσει αὐτὸν καὶ ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ καὶ ξηραίνεται».

4 Πῶς οὖν ἤφριζεν οὗτος καὶ ἔτριζε τοὺς ὀδόντας καὶ ἐξηραίνετο; Τοῦ δαιμονῶντος πρῶτον τε καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων μορίων τοῦ σώματος ὁ ἐγκέφαλος πάσχει· τῷ γὰρ ἐν τούτῳ ψυχικῷ πνεύματι ὡς ὀχήματι χρῆται ὁ δαίμων καὶ ἀπὸ τούτου, καθάπερ ἐξ ἀκροπόλεως τινος, καταδυναστεύει παντὸς τοῦ σώματος. Τοῦ δὲ ἐγκεφάλου πάσχοντος, σύρροιά τις ἐκεῖθεν ἀφίεται φουσώδης ὁμοῦ καὶ φλεγματώδης ἐπὶ τὰ νεῦρα καὶ τοὺς μῦας τοῦ σώματος, τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος τὰς διεξόδους ἐμφράττουσα· καὶ κλόνος ἐντεῦθεν καὶ ρῆξις καὶ κίνησις ἀπροαίρετος πᾶσι τοῖς προαιρετικοῖς μορίοις ἐγγίνεται, μάλιστα δὲ ταῖς γνάθοις, ὡς μάλιστα πλησιαζούσαις τῷ πρωτοπαθήσαντι μορίῳ. Πολλοῦ δὲ τοῦ ὑγροῦ μᾶλλον ἐπὶ τὸ στόμα καταφερομένου, διὰ τε τὸ χώρημα τῶν πόρων καὶ τὴν πρὸς τὸν ἐγκέφαλον

ὥστε, ὅπως ἔδειξε ἐπάνω στό ὄρος ὅτι ἐκεῖνο ἦταν βραβεῖο νηστείας καί προσευχῆς, ὄχι μόνο μεγάλο ἀλλά καί ἐπάνω ἀπό τό μεγάλο (πραγματικά ἔδειξε ὅτι ἡ θεία λαμπρότης ὑπῆρξε ἄθλον αὐτῶν), ἔτσι, ἀφοῦ κατεβῆ, θά ἐπιδείξῃ ὅτι ἔπαθλο τούτων εἶναι καί ἡ ἰσχύς κατὰ τῶν δαιμόνων.

3 Ἀλλά, ἐπειδή κατὰ τήν παροῦσα Κυριακή τῶν ἱερῶν νηστειῶν εἶναι συνήθεια ν' ἀναγινώσκεται στήν ἐκκλησία ἡ διήγησις περί τοῦ θαύματος τούτου, ἄς ἐξετάσωμε ἀπό τήν ἀρχή ὅλη τήν εὐαγγελική περικοπή πού τό περιγράφει³. Μόλις λοιπόν ἦλθε ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς μαθητάς καί τοὺς παρευρισκομένους μέ αὐτούς κι' ἐρώτησε, τί συζητεῖτε, κάποιος ἀπό τό πλῆθος εἶπε· «διδάσκαλε, ἔφερα σέ σένα τόν υἱό μου πού ἔχει πνεῦμα ἄλαλο καί ὅπου τόν καταλάβῃ, τόν συγκλονίζει καί αὐτός ἀφρίζει καί τρίζει τά δόντια του καί ξηραίνεται»⁴.

4 Πῶς λοιπόν ἀφριζε αὐτός κι' ἔτριζε τά δόντια κι' ἐξηραίνονταν; Τοῦ δαιμονισμένου πάσχει πρῶτο καί περισσότερο ἀπό ὅλα τά μέρη τοῦ σώματος ὁ ἐγκέφαλος· διότι ὁ δαίμων χρησιμοποιοῖ ὡς ὄχημα τό ψυχικό πνεῦμα πού εὑρίσκεται σ' αὐτόν καί ἀπό αὐτό σάν ἀκρόπολι καταδυναστεύει ὅλο τό σῶμα. Ὅταν δέ πάσχη ὁ ἐγκέφαλος, ἀφήνεται ἀπό ἐκεῖ μιά ροή πρὸς τά νεῦρα καί τοὺς μῦς τοῦ σώματος ἀφρώδης καί φλεγματώδης, πού φράσσει τίς διεξόδους τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος· καί ἀπό αὐτό προκαλεῖται κλονισμός καί ρῆξις καί ἀκουσία κίνησις σέ ὅλα τά αὐτόβουλα μέρη, μάλιστα δέ στίς γνάθους, πού πλησιάζουν περισσότερο στό μέρος πού ἔπαθε πρῶτο. Καθώς τό ὑγρό ρέει περισσότερο πρὸς τό στόμα λόγω τῆς χωρητικότητος τῶν

3. Μάρκ. 9,17-31.

4. Μάρκ. 9,17.

έγγύτητα, τῆς τε ἀναπνοῆς ἄθροῶς διεκπνεῖσθαι μὴ δυναμένης διὰ τὴν τῶν ὀργάνων ἄτακτον συγκίνησιν, ἀλλὰ καὶ τῷ πλήθει τοῦ ὑγροῦ συναναφυρομένης, ὁ ἀφρὸς ἐπιγίνεται τοῖς πάσχουσιν. Οὕτως ἤφριζε τε καὶ ἔτριζε τοὺς ὀδόντας, δεινῶς προσαρασσομένους καὶ μανικῶς ἐπιθηγομένους ὁ δαίμων ἐκεῖνος. Ἐξηραίνεται δὲ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῆς σφοδροτέρας ἐπηρείας τοῦ δαιμονίου. Καθάπερ γὰρ ὑπὸ τῆς θερμῆς τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος οἱ ἀτμοὶ κινούμενοι, ἂν αὕτη σφοδροτέρα ᾖ, ὑπ' αὐτῆς πάλιν καὶ ἀφανίζονται τελείως διαφορηθέντες, οὕτω καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ δαίμονος ἐπηρείας, ἢ τῶν σπλάγχχνων ὑγρότης ἐκδιδομένη, ἂν ἐκείνη σφοδροτέρα ᾖ, μετ' οὐ πολὺ δαπανᾶται καὶ ἡ τῆς σαρκὸς ἔμφυτος ἰκμᾶς καὶ ὁ δαιμονῶν ἐκεῖνος καταξηραίνεται.

- 5 Ὁ δὲ τοῦ δαιμονῶντος πατὴρ προσετίθει πρὸς τὸν Κύριον, λέγων ὅτι εἶπε τοῖς μαθηταῖς, ἵνα αὐτὸ ἐκβάλλωσι καὶ οὐκ ἴσχυσαν· ὁ δὲ Κύριος οὐ πρὸς αὐτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας ἀποτεινόμενος, «ὦ γενεά», φησὶν, «ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι, ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;». Δοκεῖ μοι τοὺς τῆνικαῦτα παρόντας τῶν Ἰουδαίων ἀφορμῆς λαβομένους τῷ μὴ δυνηθῆναι τοὺς μαθητὰς ἐξελάσαι τὸν δαίμονα, μέτριά τινα βλασφημῆσαι· τί γὰρ ἂν οὐκ εἶπον ἀφορμῆς λαβόμενοι οἱ, καὶ τῶν θαυμάτων τελουμένων, τῆς βλασφημίας οὐκ ἀφιέμενοι; Τοὺς οὖν γογγυσμοὺς καὶ τοὺς ὄνειδισμοὺς τούτων εἰδῶς ὁ Κύριος, πόρρωθεν ἐξελέγχει καὶ καταισχύνει τούτους, οὐ διὰ λόγων μόνων πληκτικωτέρων, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων τε καὶ λόγων φιλανθρωπίας γεμόντων. Προστάττει γὰρ λέγων, φέρετέ μοι αὐτὸν ᾧδε, καὶ ἤνεγκαν, καὶ ἰδὸν τὸν Κύριον τὸ δαιμόνιον ἐσπάραξε τὸν ἄνθρωπον, καὶ πεσὼν ἐκυλίετο ἀφρίζων· συνεχωρεῖτο γὰρ φανερὰν ποιῆσαι τὴν ἰδίαν κακίαν.

πόρων καί τῆς ἐγγύτητος πρὸς τὸν ἐγκέφαλο, ἐπειδὴ ἐξ αἰτίας τῆς ἄτακτης κινήσεως τῶν ὀργάνων ἢ ἀναπνοή δέν μπορεῖ νά ἐκπνευσθῇ ἀθρόα, ἀλλά καί ἀνακατεύεται μέ τό πλῆθος τοῦ ὑγροῦ, δημιουργεῖται στούς πάσχοντας ἀφρός. Ἔτσι ὁ δαίμων ἐκεῖνος ἀφριζε καί ἔτριζε τά δόντια, πού προσέκρουαν μεταξύ τους φοβερὰ κι' ἔσφιγγαν μέ μανία. Ἐξηραινόταν δέ ἔπειτα ἀπό τήν σφοδροτέρα ἐπήρεια τοῦ δαιμονίου. Ὅπως οἱ ἀτμοί πού κινοῦνται ἀπό τήν θερμὴ τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος, ἂν αὐτὴ εἶναι σφοδροτέρα, πάλι ἀφανίζονται ἀπό αὐτὴν διασκορπιζόμενοι τελείως, ἔτσι καί ἡ ὑγρότης πού προέρχεται ἀπό τά σπλάγχνα μέ τήν ἐπήρεια τοῦ δαίμονος, ἂν αὐτὴ εἶναι σφοδροτέρα, σέ λίγο δαπανᾶται καί ἡ ἔμφυτη ὑγρασία τῆς σάρκας κι' ἐκεῖνος ὁ δαιμονισμένος καταξηραίνεται.

Ὁ πατέρας τοῦ δαιμονισμένου προσέθεσε πρὸς τὸν Κύριο, ὅτι εἶπε στούς μαθητάς νά τό ἐκβάλουν καί δέν κατῶρθωσαν· ὁ δέ Κύριος, ἀποτεινόμενος ὄχι πρὸς αὐτόν ἀλλά καί πρὸς ὄλους, λέγει, «ὦ γενεὰ ἄπιστη, ἕως πότε θά εἶμαι μέ σᾶς, ἕως πότε θά σᾶς ἀνεχθῶ». Μοῦ φαίνεται ὅτι οἱ παρόντες τότε Ἰουδαῖοι, λαμβάνοντας ἀφορμὴ ἀπό τό ὅτι δέν μπόρεσαν νά ἐκβάλουν τὸν δαίμονα οἱ μαθηταί, θά ἐβλασφήμησαν κάπως. Τί δέν θά ἔλεγαν, ἀφοῦ εὐρῆκαν ἀφορμὴ, αὐτοί πού, καί ὅταν ἐτελοῦνταν θαύματα, δέν ἄφηναν τίς βλασφημίες; Γνωρίζοντας λοιπόν ὁ Κύριος τοὺς γογγυσμούς καί τοὺς ὄνειδισμούς τούτων, τοὺς ἐξελέγχει καί τοὺς καταισχύνει, ὄχι μόνο μέ λόγους ἐπιτιμητικούς, ἀλλά καί μέ πράξεις καί λόγια γεμᾶτα φιλανθρωπία. Πραγματικά προστάσσει, φέρετέ τον ἐδῶ σ' ἐμένα, καί τὸν ἔφεραν, καί μόλις τό δαιμόνιο εἶδε τὸν Κύριο ἐσπάραξε τὸν ἄνθρωπο πού ἔπεσε κι' ἐκυλιόταν ἀφρίζοντας· διότι τοῦ ἐπιτρεπόταν νά καταστήσῃ φανερά τήν κακία του.

6 Ὁ δὲ Κύριος ἐπηρώτα τὸν πατέρα τοῦ παιδός, «πόσος χρόνος ἐστὶν ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ». Ταύτην δὲ τὴν ἐρώτησιν ὑπὸ φιλοφροσύνης ποιεῖται ὁ Κύριος, πρὸς πίστιν καὶ τὴν μετὰ πίστεως δέησιν ἐνάγων αὐτόν. Τοσοῦτο γὰρ ἀπειχε τοῦ πιστεύειν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὡς μηδὲ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ παιδός ἰκετεύειν· διὸ οὐδὲ τοὺς μαθητὰς ἰκέτευσεν ὁλως· «Εἶπον», γὰρ φησὶν, «αὐτοῖς ἵνα αὐτὸ ἐκβάλλωσιν»· οὐ προσέπεσεν, οὐχ ἰκέτευσεν, οὐκ ἐδεήθη· ἀλλ' οὐδὲ τοῦ Κυρίου φαίνεται πῶς δεηθείς. Διὰ τοῦτο ἀφείξ ὁ Κύριος ἐλεεινῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τούτου τὸν παῖδα κείμενον, αὐτὸς ἐκεῖνῳ προσδιαλέγεται, τὸν χρόνον τοῦ πάθους ἐρωτῶν καὶ πρὸς τὴν αἴτησιν αὐτὸν ἐκκαλούμενος· ὁ δὲ ἀποκρίνεται, παιδιόθεν αὐτῷ συμβῆναι καὶ πολλάκις καὶ εἰς πῦρ ἐμβαλεῖν καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν, καὶ ἐπάγει· «ἀλλ' εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν, σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς».

7 Ὁρᾶτε τὴν ἀπιστίαν τοῦ ἀνδρὸς ὄση; Ὁ γὰρ λέγων «εἰ δύνασαι», πάντως ἔδειξε μὴ πιστεύων αὐτὸν δύνασθαι. Ὁ δὲ Κύριος εἶπε τό, «εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι»· τοῦτο δὲ φησὶν οὐχ ὡς ἀγνοῶν ἐκεῖνου τὴν ἀπιστίαν, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ἔτι προβιβάζων αὐτόν εἰς πίστιν καὶ ἅμα δεικνύς, ὅτι καὶ τὸ μὴ τοὺς μαθητὰς ἐκβαλεῖν τὸν δαίμονα ἢ τούτου ἀπιστία γέγονεν αἰτία. Σκόπει δὲ τὸν εὐαγγελιστὴν· οὐ γὰρ εἶπε τὸν Κύριον πρὸς τὸν πατέρα τοῦ παιδός εἰπεῖν, εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, ὡς αἰεὶ σχεδὸν τὴν πίστιν ἀπαιτοῦντος τοῦ Κυρίου παρὰ τῶν τὰς ἰάσεις ἐπιζητούντων· καὶ τῶν ψυχῶν γὰρ ὑπάρχων δεσπότης καὶ κηδεμῶν ἐσπούδαζε καὶ ταύτας ἰᾶσθαι διὰ τῆς πίστεως· ἀλλ' ὁ τοῦ παιδὸς πατὴρ ἐκεῖνος, ὡς ἤκουσε τῆ αὐτοῦ πίστει τὴν ἴασιν ἀκολουθεῖν, μετὰ δακρῶν ἔλεγε· «πιστεύω, Κύριε, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ». Βλέπετε προκοπὴν ἠθῶν

6 Ὁ δὲ Κύριος ἐρώτησε τὸν πατέρα τοῦ παιδιοῦ, «ἀπό πόσον χρόνο τοῦ συνέβηκε τοῦτο;». Αὐτὴν τὴν ἐρώτησι τὴν κάμει ὁ Κύριος, γιὰ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ πρὸς τὴν πίστι καὶ τὴν μέ πιστι παρακλήσι. Τόσο ἀπεῖχε ἀπὸ τὴν πίστι ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ὥστε νὰ μὴ παρακαλῆ οὔτε ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ παιδιοῦ. Γι' αὐτό δὲν παρακάλεσε καθόλου οὔτε τοὺς μαθητάς· «τούς εἶπα», λέγει, «νὰ τὸν ἐκβάλουν»· δὲν ἐγονάτισε, δὲν ἰκέτευσε, δὲν παρακάλεσε. Ἀλλὰ δὲν φαίνεται οὔτε τὸν Κύριο νὰ παρακάλεσε ἀκόμη. Γι' αὐτό ὁ Κύριος, ἀφήνοντας τὸ παιδί πού ἦταν ἐλεεινῶς ξαπλωμένο ἐμπρὸς στὰ μάτια του, συζητεῖ μ' ἐκεῖνον, ἐρωτώντας τὸν χρόνο τοῦ πάθους καὶ προκαλώντας τὸν πρὸς τὴν παρακλήσι. Αὐτός δὲ ἀποκρίνεται ὅτι τοῦ συμβαίνει ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἡλικία καὶ ὅτι πολλές φορές τὸν ἔβαλε στή φωτιά καὶ στὰ ὕδατα, γιὰ νὰ τὸν ἀφανίσῃ, καὶ προσθέτει· «ἀλλ' ἂν μπορῆς, λυπήσου μας καὶ βοήθησέ μας».

7 Βλέπετε, πόση εἶναι ἡ ἀπιστία τοῦ ἀνθρώπου; Διότι αὐτός πού λέγει, 'ἂν μπορῆς', φυσικά φανερώνει ὅτι δὲν πιστεύει ὅτι μπορεῖ ὁ ἄλλος. Ὁ δὲ Κύριος εἶπε, «ἂν μπορῆς νὰ πιστεύσης, ὅλα εἶναι δυνατά στόν πιστεύοντα»· τὸ λέγει δὲ τοῦτο ὄχι ἀγνοώντας τὴν ἀπιστία ἐκείνου, ἀλλὰ προβιβάζοντάς τον βαθμιαίως στήν πίστι καὶ συγχρόνως δεικνύοντας ὅτι αἰτία πού δὲν ἔβγαλαν οἱ μαθηταί τὸν δαίμονα εἶναι ἡ ἀπιστία του. Πρόσεξε δὲ τὸν εὐαγγελιστή· δὲν λέγει ὅτι ὁ Κύριος εἶπε πρὸς τὸν πατέρα τοῦ παιδιοῦ «ἂν μπορῆς νὰ πιστεύσης», διότι πάντοτε ὁ Κύριος ἀπαιτεῖ τὴν πίστι ἀπὸ τοὺς ζητοῦντας τίς θεραπείες· ἀφοῦ ἦταν δεσπότης καὶ κηδεμών καὶ τῶν ψυχῶν, ἐφρόντιζε νὰ θεραπευθοῦν κι' αὐτές διὰ τῆς πίστεως· ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ πατέρας τοῦ παιδιοῦ, μόλις ἄκουσε ὅτι στήν πίστι του ἀκολουθεῖ ἡ ἴασις, ἔλεγε μέ δάκρυα· «πιστεύω, Κύριε, βοήθησε τὴν ἀπιστία μου». Βλέπετε ἀρίστη προκοπή ἡθῶν; Διότι ὄχι μόνο ἐπίστευσε περὶ τῆς

ἀρίστην, οὐ μόνον γὰρ ἐπίστευσε περὶ τῆς τοῦ παιδὸς ἰάσεως, ἀλλ' ὅτι δύναται ὁ Κύριος ἐκνικῆσαι καὶ τὴν αὐτοῦ ἀπιστίαν, εἴπερ ἐθελήσει. Τοῦ δὲ ὄχλου ἐπὶ τοῖς λόγοις τούτοις συντρέχοντος, ἐπετίμησε, φησὶν, ὁ Κύριος τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ· «τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφόν, ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν».

8 Παγχάλεπον τὸ δαιμόνιον τοῦτο δοκεῖ καὶ ἰταμώτατον εἶναι· τό τε γὰρ σφοδρὸν τῆς ἐπιτιμήσεως καὶ ἡ παραγγελία τοῦ μηκέτι εἰσελθεῖν τὴν ἰταμότητα τοῦ δαιμονίου παρίστησι· χωρὶς γὰρ ταύτης ὡς ἔοικε, καὶ ἐκβληθὲν ἐπανέστρεψεν ἄν. Πολλὴν δὲ καὶ χώραν ἔσχεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ δυσάποσπαστως εἶχε καὶ κωφὸν καὶ ἄλαλον ἦν, ὡς μὴ ἀρκούσης τῆς φύσεως ὑπηρετεῖσθαι τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἐκείνου μανίας, διὸ καὶ πασχούσης ἀναισθησίαν σχεδὸν τελείαν, ἐπεὶ «καὶ κράζαν», φησί, «καὶ πολλὰ σπαράζαν αὐτόν, ἐξῆλθε· ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐγένετο ὡσεὶ νεκρός, ὥστε πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν». Ἡ κραυγὴ δὲ οὐκ ἀντίκειται πρὸς τὸ ἄλαλον εἶναι τὸ δαιμόνιον· ἡ μὲν γὰρ λαλιὰ φωνὴ ἐστὶ σημαντικὴ νοήματός τινος, ἡ δὲ κραυγὴ ἄσημός ἐστὶ φωνή. Ἀφίεται δὲ τὸ δαιμόνιον καὶ σπαράζει ἐπὶ τοσοῦτον τὸν ἄνθρωπον καὶ ὡσεὶ νεκρὸν διαθεῖναι, ἵνα φανερὰ γένηται πᾶσα ἡ κακία αὐτοῦ. Ὁ μὲντοι Κύριος τῆς χειρὸς τοῦ ἀνθρώπου λαβόμενος ἤγειρεν αὐτόν καὶ ἀνέστη, δεικνὺς ἐντεῦθεν ὅτι πολλὴν ἔχει τὴν ἐνέργειαν· τὸ μὲν γὰρ τῇ χειρὶ λαβέσθαι κτιστῆς ἦν ἐνεργείας τῆς καθ' ἡμᾶς, τὸ δὲ ἀναστῆναι τοῦτον ἀπαθῆ κακῶν τῆς ἀκτίστου καὶ θείας καὶ ζωαρχικῆς ἐνεργείας.

9 Τῶν δὲ μαθητῶν ἐρωτησάντων ἔπειτα κατ' ἰδίαν, «διατί οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;», πρὸς αὐτοὺς εἶπεν, ὅτι τοῦτο τὸ δαιμό-

θεραπείας τοῦ παιδιοῦ, ἀλλ' ὅτι ὁ Κύριος μπορεῖ νά κατανική-
ση καί τήν ἀπιστία του, ἂν θελήσῃ. Ἐνῶ δέ ὁ ὄχλος ἐπάνω σ'
αὐτά τά λόγια συνέρρει, ἐπετίμησε, λέγει, ὁ Κύριος τό ἀκάθαρ-
το πνεῦμα, λέγοντάς του· «τό ἄλαλο καί κωφό πνεῦμα, ἐγώ σέ
διατάσσω, ἐξέλθε ἀπό αὐτόν καί νά μή εἰσέλθῃς ποτέ πάλι σ'
αὐτόν».

8 Τό δαιμόνιο τοῦτο φαίνεται ὅτι εἶναι φοβερῶτατο καί θρα-
σύτατο· τήν δέ θρασύτητά του ἀποδεικνύει ἡ σφοδρότης τῆς
ἐπιτιμήσεως καί ἡ παραγγελία νά μή εἰσέλθῃ ἄλλη φορά πλέον·
διότι, ὅπως φαίνεται, χωρίς τήν παραγγελία αὐτή μποροῦσε νά
ἐπιστρέψῃ πάλι μετὰ τήν ἐκβολή. Ἐξ ἄλλου εἶχε κατεξουσιάσει
σέ μεγάλη ἔκτασι τόν ἄνθρωπο, ἦταν δυσκολοαπόσπαστο, ἔμε-
νε κωφό καί ἄλαλο, ὥστε νά μή ἐπαρκῆ ἡ φύσις νά ἐξυπηρετῇ
τήν ὑπερβολική του μανία, γι' αὐτό καί εἶχε καταντήσει τελείως
ἀναίσθητη, διότι λέγει, «ἀφοῦ ἔκραξε καί τόν ἐσπάραξε δυνα-
τά, ἐξῆλθε· ὁ δέ ἄνθρωπος ἔγινε σάν νεκρός, ὥστε πολλοί νά
λέγουν ὅτι ἀπέθανε». Ἡ δέ κραυγή δέν ἀντίκειται πρὸς τό γεγο-
νός ὅτι τό δαιμόνιο ἦταν ἄλαλο· διότι ἡ μὲν λαλιά εἶναι φωνή
σημαντική κάποιας ἐννοίας, ἡ δέ κραυγή εἶναι ἄσημη φωνή.
Ἀφήνεται δέ τό δαιμόνιο νά σπαράξῃ τόν ἄνθρωπο τόσο πολύ
καί νά τόν καταστήσῃ σάν νεκρό, γιά νά φανερωθῇ ὅλη ἡ κακία
του. Ὁ Κύριος λοιπόν, πιάνοντας τό χέρι τοῦ ἀνθρώπου, τόν
ἀνήγειρε, ὥστε ἐσηκώθηκε, δεικνύοντας ἔτσι ὅτι ἔχει πολλή
ἐνέργεια· τό ὅτι τόν ἔπιασε ἀπό τό χέρι ἦταν ἐκδήλωσις τῆς
κτιστῆς ἰδικῆς μας ἐνεργείας, τό δέ ὅτι τόν ἀνέστησε ἀπηλλαγ-
μένο ἀπό πάθη ἦταν ἐκδήλωσις τῆς ἀκτιστῆς καί θείας καί
ζωαρχικῆς ἐνεργείας.

9 Ὅταν δέ ἔπειτα οἱ μαθηταί ἐρώτησαν ἰδιαιτέρως, «γιατί
ἐμεῖς δέν μπορέσαμε νά τό βγάλωμε», εἶπε πρὸς αὐτούς ὅτι

νιον «έν ούδενι δύναται έξελθεῖν, εἰμῆ έν προσευχῆ και νηστεία». Φασὶ μὲν οὖν τινες τὴν προσευχὴν ταύτην και τὴν νηστείαν παρὰ τοῦ πάσχοντος γίνεσθαι δεῖν· οὐκ ἔχει δὲ οὕτως· ὁ γὰρ ἐνεργούμενος ὑπὸ πονηροῦ πνεύματος, και ταῦτα τοιούτου, ὄργανον ὦν ἐκείνου και καταδυναστευόμενος ὑπ' ἐκείνου, πῶς ἂν ἦ προσεύξαιτο ἢ νηστεύσειεν ἑαυτῷ λυσιτελῶς;

10 Δοκεῖ δὲ τῆς ἀκολασίας εἶναι τὸ πάνδεινον δαιμόνιον τοῦτο, ὃ ποτὲ μὲν εἰς πῦρ ρίπτει τὸν ἀλόντα (τοιούτοι γὰρ εἰσιν οἱ ἀλόκοτοι και δυσέρωτες ἔρωτες), ποτὲ δὲ εἰς ὕδατα καταβαπτίζων αὐτὸν διὰ τῆς ἀδηφαγίας και τῶν ἀμέτρων και πολλῶν πότων και συμποσίων. Ἔστι δὲ και έν τοῖς τοιούτοις κωφὸν και ἄλαλον τὸ δαιμόνιον τοῦτο· οὔτε γὰρ ἀκούειν οὔτε λαλεῖν εὐχερῶς ὑπομένει τὰ θεῖα ὃ ταῖς ὑποβολαῖς τοῦ τοιούτου δαιμονίου πειθόμενος. Ἀλλ' ὁμως μὴ τὸ πονηρὸν αὐτὸ πνεῦμα ἐνωκισμένον τις ἔχων, ἀλλὰ ταῖς ὑποβολαῖς ἐκείνου φερόμενος, ὅταν ἀνακύψη πρὸς ἐπιστροφὴν (ἔχει γὰρ ἔτι τὸ αὐτεξούσιον), προσευχῆς δεῖται και νηστείας, ἵνα διὰ μὲν τῆς νηστείας χαλινώσῃ τὸ σῶμα και καταστείλῃ τὰς ἐπαναστάσεις αὐτοῦ, διὰ δὲ τῆς προσευχῆς τὰς έν τῇ ψυχῇ προλήψεις και τοὺς ἐρεθίζοντας πρὸς τὸ πάθος ἀργήσῃ και κατευνάσῃ λογισμοὺς, και οὕτω τοῦ πάθους περιγένηται, τὴν σατανικὴν έν προσευχῆ και νηστεία προσβολὴν και ἐπήρειαν ἀπελάσας. Ὅταν δὲ οὐχ ὑπὸ τῆς τοῦ δαιμονος ὑποβολῆς ἐνεργῆται, ἀλλ' αὐτὸν ἐκεῖνον ἔνοικον ἔχη, οὔτε κατ' ἀνθρώπους ἔτι πάσχει, οὔτε αὐτός τι δύναται παρ' ἑαυτοῦ πρὸς ἴασιν πράττειν, ἀλλ' ὅπερ ἂν ἐκεῖνος ἔπραξεν, εἴπερ νοῦν ἐλεύθερον εἶχε, τοῦτο παρὰ τῶν ἐλευθέρων, μᾶλλον δὲ και πνεύματι θείῳ κατόχων, πραττόμενον ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ μέγιστα συντελέσει πρὸς τὴν τοῦ δαιμονος ἐκβελήν.

τοῦτο τό δαιμόνιο «δέν μπορεῖ νά ἐξέλθῃ μέ τίποτε ἄλλο, πλὴν τῆς προσευχῆς καί τῆς νηστείας». Λέγουν λοιπόν μερικοί ὅτι αὐτή ἡ προσευχή καί ἡ νηστεία πρέπει νά γίνωνται ἀπό τόν πάσχοντα· δέν εἶναι ὁμως σωστό αὐτό, διότι ὁ ἐνεργούμενος ἀπό πονηρό πνεῦμα, καί μάλιστα τόσο φοβερό, ἀφοῦ εἶναι ὄργανο ἐκείνου καί καταδυναστεύεται ἀπό ἐκεῖνο, πῶς θά μπορούσε νά προσευχηθῇ ἢ νηστεύσῃ ἐπωφελῶς γιά τόν ἑαυτό του;

- 10** Φαίνεται ὅτι τό δεινότατο τοῦτο δαιμόνιο εἶναι τῆς ἀκολασίας, ἀφοῦ ἄλλοτε μέν ρίπτει τόν κατελιημμένο στή φωτιά (διότι τέτοιοι εἶναι οἱ ἀλλόκοτοι καί ἀναίσθητοι ἔρωτες), ἄλλοτε δέ τόν βυθίζει στά ὕδατα διά τῆς ἀδηφαγίας καί τῶν ἀμέτρων καί ἀφθόνων πότων καί συμποσιῶν. Εἶναι δέ καί σ' αὐτούς κωφό καί ἀλαλο τό δαιμόνιο τοῦτο, διότι αὐτός πού πείθεται στίς ὑποβολές τοιοῦτου δαιμονίου δέν ὑποφέρει εὐκολα ν' ἀκούη καί νά λαλῇ τά θεῖα. Ἄλλ' ὁμως ὅταν κανεῖς δέν ἔχῃ ἐνοικισμένο τό πονηρό αὐτό πνεῦμα, ἀλλά φέρεται ἀπό τίς ὑποβολές ἐκείνου, ὅταν ἀνασηκωθῇ πρὸς ἐπιστροφή (διότι ἔχει τό αὐτεξούσιο), χρειάζεται προσευχή καί νηστεία, ὥστε μέ τήν νηστεία μέν νά χαλινῶσῃ τό σῶμα καί καταστείλῃ τίς ἐπαναστάσεις του, διά τῆς προσευχῆς δέ νά ἀδρανοποιήσῃ καί κατευνάσῃ τίς προλήψεις τῆς ψυχῆς καί τούς λογισμούς πού ἐρεθίζουν πρὸς τό πάθος· κι' ἔτσι, ἀπελαύνοντας μέ προσευχή καί νηστεία τήν σατανική προσβολή καί ἐπήρεια, νά κυριαρχήσῃ τό πάθος. Ὅταν ὁμως δέν ἐνεργῆται ἀπλῶς ἀπό τήν ὑποβολή τοῦ δαίμονος, ἀλλ' ἔχει ἐνοικο τόν ἴδιον τόν δαίμονα, οὔτε κατά τὰ ἀνθρώπινα πλέον πάσχει οὔτε ὁ ἴδιος μπορεῖ νά πράξῃ κάτι πρὸς θεραπεία του, ἀλλ' ὅ,τι θά ἐπραττε ἐκεῖνος, ἂν εἶχε ἐλεύθερο νοῦ, τοῦτο, πραττόμενο ὑπέρ αὐτοῦ ἀπό τούς ἐλευθέρους, καί μάλιστα κατόχους θείου Πνεύματος, θά συντελέσῃ μεγάλως πρὸς τήν ἐκβολή τοῦ δαίμονος.

11 Ἄλλὰ τὸ μὲν δαίμονας ἀπελαύνειν οὔτε ἀπαιτούμεθα, κἄν ἀπελάσαι δυνηθῶμεν, οὐδὲν ἡμῖν ὄφελος ἀτημέλητον βίον ἔχουσι. «Πολλοί», γάρ, φησίν, «ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν; Καὶ ἐρῶ πρὸς αὐτοὺς οὐκ οἶδα ὑμᾶς, ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν». Οὐκοῦν πολλῶ κερδαλεώτερον τὸ τῆς πορνείας πάθος καὶ τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ μίσους καὶ τῆς ὑπερηφανείας ἀπελάσαι σπεῦσαι τῆς ψυχῆς τοῦ δαιμόνια ἐκβάλλειν. Οὐκ ἀρκεῖ γὰρ τῆς σωματικῆς ἀμαρτίας ἀπηλλάχθαι μόνης, ἀλλὰ δεῖ καὶ τὴν ἔνδον οἰκουροῦσαν τῆς ψυχῆς καθαίρειν ἐνέργειαν· ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἡμῶν οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαί, πλεονεξίαι καὶ τὰ ἐξῆς (ταῦτα δέ ἐστι τὰ κινουῦντα τὸν ἄνθρωπον), καὶ «ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ». Τοῦ γὰρ σώματος ἀπρακτοῦντος ἐνὶ λογιστικῶς τὴν ἀμαρτίαν ἐνεργεῖσθαι· τῆς δὲ ψυχῆς ἔνδον διὰ προσευχῆς καὶ προσοχῆς καὶ μνήμης θανάτου καὶ τῆς κατὰ Θεὸν λύπης καὶ τοῦ πένθους ἀναιρούσης τὴν προσβολὴν τοῦ πονηροῦ, συµμεταλαμβάνει καὶ τὸ σῶμα τῆς ἀγιωσύνης, τὴν ἀπραξίαν τῶν κακῶν κτησάμενον. Καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ φησιν ὁ Κύριος, ὅτι οὐχ ὁ τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καθάρας, οὗτος καὶ τὸ ἔσωθεν ἐκάθηρεν, ἀλλὰ ποιήσατε τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καθαρὸν, καὶ οὕτως ἔσται καθαρὸν ὅλον. Πᾶσαν γὰρ σπουδὴν ποιήσας, ἵνα ἡ ἔνδον σου ἐργασία

5. Ματθ. 7,22.

6. Μάρκ. 7,21.

11 Ἀλλά βέβαια δέν μᾶς ζητεῖται ν' ἀπελαύνωμε δαίμονας, καί ἂν μπορέσωμε ν' ἀπελάσωμε, κανένα ὄφελος δέν θά προέλθη γιά μᾶς, ἂν ἔχωμε ἀκατάστατο βίο. Διότι, λέγει, «πολλοί θά μοῦ εἰποῦν ἐκείνη τήν ἡμέρα· Κύριε, δέν ἐπροφητεύσαμε στό ὄνομά σου καί δέν ἐκβάλαμε δαιμόνια στ' ὄνομά σου; Καί θά τοὺς ἀπαντήσω· δέν σᾶς γνωρίζω, ἀπομακρυνθῆτε ἀπό κοντά μου ὅσοι ἐργάζεσθε τήν ἀνομία»⁵. Ἐπομένως πολύ ἐπωφελέστερο εἶναι νά σπεύσωμε ν' ἀπελάσωμε τό πάθος τῆς πορνείας καί τῆς ὀργῆς, τοῦ μίσους καί τῆς ὑπερηφανείας, ἀπό τό νά ἐκβάλλωμε δαιμόνια. Πραγματικά, δέν ἀρκεῖ μόνο ν' ἀπαλλαγούμε ἀπό τή σωματική ἀμαρτία, ἀλλά πρέπει νά καθάρωμε καί τήν ἐνέργεια πού οἰκουρεῖ μέσα στήν ψυχή. Διότι οἱ κακοί διαλογισμοί ἐκπορεύονται ἀπό τήν καρδιά μας, μοιχεῖες, πορνεῖες, φόνοι, κλοπές, πλεονεξίες καί τά παρόμοια (αὐτά δέ εἶναι πού κινοῦν τόν ἄνθρωπο)⁶, καί «αὐτός πού κυττάζει γυναῖκα μέ πόθο, ἤδη τήν ἐμοίχευσε στήν καρδιά του»⁷. Ὄταν ἀπρακτῆ τό σῶμα εἶναι δυνατό νά ἐνεργῆται ἡ ἀμαρτία νοερῶς· ὅταν δέ ἡ ψυχή ἀποκρούη ἐσωτερικῶς τήν προσβολή τοῦ πονηροῦ διά προσευχῆς καί προσοχῆς καί μνήμης θανάτου, διά τῆς κατά τόν Θεό λύπης καί τοῦ πένθους, τότε τῆς ἀγιωσύνης συμμετέχει καί τό σῶμα, ἀποκτώντας τήν ἀπραξία στά κακά. Κι' αὐτό εἶναι ἐκεῖνο πού λέγει ὁ Κύριος ὅτι αὐτός πού ἐκαθάρισε τό ἀπ' ἔξω τοῦ ποτηριοῦ, δέν ἐκαθάρισε καί τό ἐσωτερικό, ἀλλά καθαρῖσατε τό ἐσωτερικό τοῦ ποτηριοῦ, κι' ἔτσι θά εἶναι καθαρό ὁλόκληρο⁸. Πραγματικά καταβάλλοντας κάθε φροντίδα ὥστε νά εἶναι κατά τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἡ ἐσωτερική σου ἐργασία, θά νικήσης τά ἐξωτερικά πάθη· διότι ἐάν ἡ ρίζα εἶναι ἀγία, καί οἱ κλάδοι θά

7. Ματθ. 5.28.

8. Ματθ. 23.25.

κατὰ Θεὸν ἤ, νικήσεις τὰ ἔξω πάθη· ἐὰν γὰρ ἡ ρίζα ἀγία, καὶ οἱ κλάδοι, καὶ ἐὰν ἡ ζῦμη, καὶ τὸ φῦραμα· «πνεύματι», γάρ, φησὶν ὁ Παῦλος, «περιπατεῖτε καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε».

12 Διὸ καὶ τὴν ἰουδαϊκὴν περιτομὴν οὐκ ἀνεῖλεν ὁ Χριστός, ἀλλ' ἐτελείωσεν· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ λέγων «οὐκ ἤλθον καταλύσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι». Πῶς οὖν ἐπλήρωσεν αὐτόν; Σφραγὶς ἦν ἐκεῖνος καὶ δεῖγμα καὶ συμβολικὴ διδασκαλία τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν πονηρῶν λογισμῶν περιτομῆς, πρὸς ἣν Ἰουδαῖοι μὴ σπουδάζοντες καὶ παρὰ τῶν προφητῶν ὡς ἀπερίτμητοι τὴν καρδίαν ὠνειδίζοντο καὶ παρὰ τοῦ βλέποντος εἰς τὴν καρδίαν ἐμισοῦντο καὶ εἰς τέλος ἀπόβλητοι γεγόνασιν· ἄνθρωπος γὰρ εἰς πρόσωπον, Θεὸς δὲ εἰς καρδίαν ὁρᾷ, καὶ ἐὰν ρυπαρῶν ἢ πονηρῶν αὐτῆ λογισμῶν γέμη, τῆς θείας ἀποστροφῆς ἄξιος ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἐκεῖνος. Διὸ καὶ πάλιν ὁ ἀπόστολος παραινεῖ χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν ἡμᾶς ποιῆσθαι τὰς εὐχάς.

13 Σπουδάζειν δὲ ἡμᾶς ὁ Κύριος διδάσκων εἰς τὴν ἐν πνεύματι τῆς καρδίας περιτομὴν, μακαρίζει μὲν τοὺς καθαρὸς τῇ καρδίᾳ καὶ τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι, καὶ τῆς μὲν καθαρότητος ταύτης τὴν θεοπτίαν ἔπαθλον εἶναι διατείνεται, τοῖς δὲ πτωχοῖς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἐπαγγέλλεται· πτωχοὺς δὲ φησι τοὺς ἐν ἐνδείᾳ καὶ εὐτελείᾳ ζῶντας. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τοὺς τοιοῦτους μακαρίζει, ἀλλὰ τοὺς ἐν πνεύματι τοιοῦτους, τουτέστι τοὺς διὰ τὴν ἔνδον αὐτῶν καὶ ἐν καρ-

9. Γαλ. 5,16. 10. Ματθ. 5,17.

11. Α' Τιμ. 2,8.

εἶναι ἅγιοι, ἐάν εἶναι ἡ ζύμη, θά εἶναι καί τό φύραμα. «Νά περιπατῆτε κατά τό πνεῦμα», λέγει ὁ Παῦλος, «καί νά μή ἐκτελεῖτε ἐπιθυμία σαρκός»⁹.

12 Γι' αὐτό καί ὁ Χριστός δέν κατήργησε τήν ἰουδαϊκή περιτομή, ἀλλά τήν ἐτελείωσε· διότι αὐτός εἶναι πού λέγει, «δέν ἦλθα νά καταλύσω τόν νόμο, ἀλλά νά τόν συμπληρώσω»¹⁰. Πῶς λοιπόν τόν συμπλήρωσε; Ὁ νόμος ἐκεῖνος ἦταν σφραγίς καί ὑπόδειγμα καί συμβολική διδαχή περί τῆς περιτομῆς τῶν πονηρῶν λογισμῶν στήν καρδιά. Οἱ Ἰουδαῖοι πού δέν ἐφρόντιζαν γι' αὐτήν ὠνειδίζονταν ἀπό τούς προφῆτες ὡς ἀπερίτμητοι στήν καρδιά, ἐμισοῦνταν ἀπό τόν βλέποντα στήν καρδιά καί στό τέλος ἐγιναν ἀπόβλητοι· διότι ὁ ἄνθρωπος βλέπει στό πρόσωπο, ὁ Θεός στήν καρδιά, κι' ἐάν αὕτη εἶναι γεμάτη ρυπαρούς ἢ πονηρούς λογισμούς, ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος γίνεται ἄξιος θείας ἀποστροφῆς. Γι' αὐτό πάλι ὁ ἀπόστολος παραινεῖ νά κάμωμε τίς εὐχές χωρίς ὀργή καί διαλογισμούς¹¹.

13 Ὅταν δέ ὁ Κύριος μᾶς διδάσκη νά φροντίσωμε γιά τήν πνευματική περιτομή τῆς καρδιάς, μακαρίζει τούς καθαρούς στήν καρδιά καί τούς πτωχοῦς στό πνεῦμα καί τῆς μέν καθαρότητος αὐτῆς τονίζει ὅτι ἔπαθλο εἶναι ἡ θεοπτία, στούς πτωχοῦς δέ ὑπόσχεται τή βασιλεία τῶν οὐρανῶν¹². πτωχοῦς δέ λέγει αὐτούς πού ζοῦν σέ ἔνδεια καί εὐτέλεια. Δέν μακαρίζει δέ ἀπλῶς τούς τοιούτους ἀνθρώπους, ἀλλά τούς κατά τό φρόνημα τοιούτους, δηλαδή αὐτούς πού, ἐξ αἰτίας τῆς ἐσωτερικῆς στήν καρδιά ταπεινώσεως καί ἀγαθῆς προαιρέσεως, διαθέτουν ἀναλόγως καί τά ἐξωτερικά. Ἀπαγορεύει δέ ὄχι μόνο τόν φόνο, ἀλλά

12. Ματθ. 5,3·8.

δίᾳ ταπεινῶσιν καὶ ἀγαθὴν προαίρεσιν, οὕτω καὶ τὰ ἔξω διαθέντας. Ἀπαγορεύει δὲ οὐ τὸν φόνον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀργὴν, καὶ ἀφιέναι τοῖς εἰς ἡμᾶς πταίοουσιν ἀπὸ τῶν καρδιῶν προστάττει καὶ οὐ τὸ παρ' ἡμῶν προσφερόμενον δέχεται δῶρον, ἐὰν μὴ προδιαλλαγῶμεν καὶ τὴν ὀργὴν ἀφῶμεν.

14 Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πορνικῶν παθῶν· καὶ αὐτὴν γὰρ τὴν ἐκ περιέργου θέαν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐπιθυμίαν ἐν καρδίᾳ μοιχείαν οὕσαν ἀπεφήνατο· καὶ καθολικώτερον ἔτι περὶ τούτων διαλαμβάνων φησὶν, εἰ τὸ φῶς τὸ ἐν σοί, τουτέστιν ὁ νοῦς καὶ ἡ διάνοια, σκότος ἐστί, τῶν ἀλαμπῶν προσβολῶν τῶν ἀρχόντων τοῦ σκότους γέμοντα, πόσω μᾶλλον τὸ σκότος, δηλαδὴ τὸ σῶμα καὶ ἡ αἴσθησις, ἃτινα παρ' ἑαυτῶν οὐκ ἔχει φέγγος νοερόν, γεννητικὸν ἀληθείας τε καὶ ἀπαθείας; Ἐὰν δὲ τὸ ἐν σοὶ φῶς καθαρὸν ᾗ, τῶν σαρκικῶν φρονημάτων οὐκ ἐπισκοτοῦντων, ἔση φωτεινὸς κατὰ ψυχὴν ὄλως, ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε. Τοιαύτη ἡ τῆς καρδίας ἐν πνεύματι περιτομή, δι' ἧς ἐπλήρωσεν ὁ Κύριος τὴν κατὰ νόμον ἐν σαρκὶ περιτομήν, ἣτις ἐδόθη τοῖς Ἰουδαίοις ὡς ἐκείνην σημαίνουσα καὶ πρὸς ἐκείνην ἐνάγουσα. Μὴ κτήσασθαι δὲ ταύτην σπουδασάντων, ἡ περιτομή, καθά φησι Παῦλος, αὐτῶν ἀκροβυστία γέγονε καὶ ἀπηλλοτριώθησαν τοῦ μὴ βλέποντος εἰς πρόσωπον Θεοῦ, τουτέστιν εἰς τὰ φανερά τῆς σαρκὸς δικαιώματα, ἀλλὰ εἰς τὴν καρδίαν ὀρῶντος, εἰς τὰ ἀφανῆ δηλαδὴ καὶ ἐν ἡμῖν τῶν λογισμῶν κινήματα.

15 Προσέχωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, παρακαλῶ, καὶ καθάρωμεν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ τὰς ἑαυτῶν καρδίας, ἵνα μὴ τοῖς κατα-

καί τήν ὀργή, καί προτάσσει νά συγχωροῦμε ἀπό καρδιά αὐτοῦς πού μᾶς πταίουν καί δέν δέχεται τό προσφερόμενο ἀπό μᾶς δῶρο, ἂν δέν συνδιαλλαγοῦμε προηγουμένως κι' ἀφήσωμε τήν ὀργή.

14 Τό ἴδιο διδάσκει καί γιά τά πορνικά πάθη· διότι καί αὐτήν τήν ἀπό περιέργεια θεά καί τήν ἀπό αὐτήν ἐπιθυμία ἐδίδαξε ὅτι εἶναι μοιχεία στήν καρδιά· καί ἐξετάζοντας αὐτά τά θέματα γενικώτερα λέγει, ἐάν τό φῶς πού ἔχης μέσα σου, δηλαδή ὁ νοῦς καί ἡ διάνοια, εἶναι σκότος, γεμᾶτα ἀπό τίς ἀφώτιστες προσβολές τῶν ἀρχόντων τοῦ σκότους, πόσο μᾶλλον τό σκότος¹³, δηλαδή τό σῶμα καί ἡ αἴσθησις, τά ὅποια δέν ἔχουν δικό τους νοερό φέγγος, γεννητικό ἀληθείας καί ἀπαθείας; Ἐάν δέ τό μέσα σου φῶς εἶναι καθαρό, σέ περίπτωσι πού δέν σκοτίζουν τά σαρκικά φρονήματα, θά εἶσαι τελείως φωτεινός κατά τήν ψυχή, ὅπως ὅταν σέ φωτίζει τό λυχνάρι μέ τήν λάμπι του. Τέτοια εἶναι ἡ περιτομή τῆς καρδίας κατά τό πνεῦμα, διά τῆς ὁποίας ὁ Κύριος συμπλήρωσε τήν κατά τόν νόμο περιτομή στήν σάρκα, πού ἐδόθηκε στους Ἰουδαίους, γιά νά ὑποσημαίνῃ ἐκείνην καί νά ὀδηγή πρός ἐκείνην. Ἐπειδή δέ αὐτοί δέν ἐφρόντισαν νά τήν ἀποκτήσουν, ἡ περιτομή τους, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος¹⁴, ἔγινε ἀκροβυστία καί ἀποξενώθηκαν ἀπό τόν Θεό πού δέν βλέπει στό πρόσωπο, δηλαδή στά φανερά δικαιώματα τῆς σαρκός, ἀλλά στήν καρδιά, δηλαδή στά ἀφανῆ καί μέσα μας κινήματα τῶν λογισμῶν.

15 Ἄς προσέχωμε λοιπόν κι' ἐμεῖς, ἀδελφοί, παρακαλῶ, κι' ἄς καθαρίσωμε τίς καρδιές μας ἀπό κάθε μολυσμό, γιά νά μή

14. Ρωμ. 2,25.

κριθεῖσιν ἐκείνοις συμπαραρρυῶμεν· εἰ γὰρ ὁ διὰ Μωσέως λαληθεὶς νόμος «ἐγένετο βέβαιος καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα, τῆς ἡμετέρας ἀμελήσαντες σωτηρίας, ἣτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι παρὰ τοῦ Κυρίου, διὰ τῶν ἄκουσάντων πρὸς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ Θεοῦ σημείοις καὶ τέρασι καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ Πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς;». Φοβηθῶμεν οὖν τὸν ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφρούς· ἐξιλεωσώμεθα τὸν τῶν ἐκδικήσεων Κύριον· ἐνοικήσωμεν ἡμῖν αὐτοῖς τὴν εἰρήνην, τὸ ἁγιασμόν, τὴν ἐν κατανύξει προσευχὴν, ᾧ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον· ποθήσωμεν ἐν πληροφορίᾳ πίστεως τὴν ἐπηγγελμένην ἐκείνην θεὴν τοῖς καθαροῖς τὴν καρδίαν, καὶ πάντα πράξωμεν, ἵνα ταύτης τύχωμεν, μεθ' ἧς ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, τὸ ἀκήρατον κάλλος, ὁ ἀδαπάνητος πλοῦτος, ἡ ἀναλλοίωτος καὶ ἀπέραντος τρυφή καὶ δόξα καὶ βασιλεία.

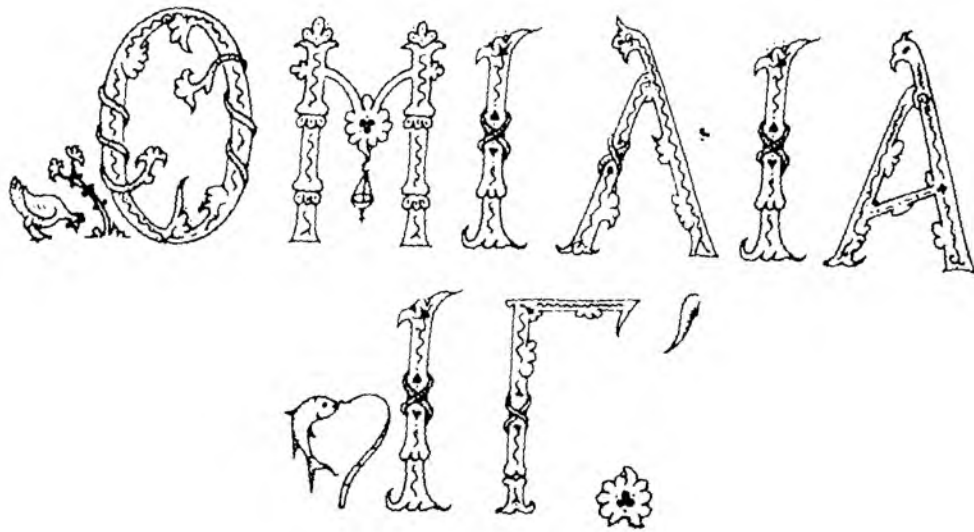
16 Ὡν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν ἐν αὐτῷ τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων Χριστῷ· ᾧ μόνῳ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, εἰς ἀπεράντους αἰῶνας. Ἀμήν.

συμπαρασυρθοῦμε μ' ἐκείνους πού κατακρίθηκαν. Ἐάν ὁ νόμος πού ἐκτέθηκε διά τοῦ Μωυσέως «ἐπιβεβαιώθηκε καί κάθε παράβασις καί παρακοή ἔλαβε δικαία ἀνταπόδοσι, πῶς θά ξεφύγωμε ἐμεῖς πού ἀμελήσαμε γιά τήν σωτηρία μας, ἡ ὁποία ἀρχίζοντας νά διακηρύσσεται ἀπό τόν Κύριο διαβιβάσθηκε πρὸς ἐμᾶς ἐγκύρως ἀπό ἐκείνους πού ἄκουσαν, ἐνῶ ὁ Θεός συνεπέκρυνε μέ σημεῖα καί τέρατα καί ποικίλες δυνάμεις καί μέ διαμερισμό τοῦ ἁγίου Πνεύματος;»¹⁵. Ἐς φοβηθοῦμε λοιπόν τόν διερευνῶντα καρδιά καί νεφρούς· ἄς ἐξιλεῶσωμε τόν Κύριο τῶν ἐκδικήσεων· ἄς βάλωμε μέσα μας ἔνοικο τήν εἰρήνην, τόν ἁγιασμό, τήν προσευχή μέ κατάνυξι, χωρίς τά ὁποῖα κανεῖς δέν θά ἰδῆ τόν Κύριο· ἄς ποθήσωμε γεμᾶτοι πίστι τήν ὑπεσχημένη ἐκείνη στούς καθαρούς στήν καρδιά θεά, καί ἄς πράξωμε τά πάντα, γιά νά ἐπιτύχωμε αὐτήν, μέ τήν ὁποία μαζί εἶναι ἡ αἰωνία ζωή, τό ἄφθαρτο κάλλος, ὁ ἀδαπάνητος πλοῦτος, ἡ ἀναλλοίωτη καί ἀπέραντη τρυφή καί δόξα καί βασιλεία.

- 16** Αὐτά εἶθε νά ἐπιτύχωμε ὅλοι ἐμεῖς σ' αὐτόν τόν βασιλέα τῶν αἰώνων Χριστό· στόν ὁποῖο μόνο πρέπει κάθε δόξα, τιμή καί προσκύνησις, μαζί μέ τόν ἄναρχο Πατέρα του καί τό πανάγιο καί ἀγαθό καί ζωοποιό Πνεῦμα, στούς ἀπεράντους αἰῶνες. Γένοιτο.

15. Ἐβρ.2,2-4.

ΤΗ ΠΕΜΠΤΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

Ἐν ἧ και περι ἐλεημοσύνης

ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ'

ΤΗ: ΠΕΜΠΤΗ: ΚΥΡΙΑΚΗ: ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

Ἐν ἧ καὶ περὶ ἐλεημοσύνης

1

ἰσί τινα μέρη θαλάσσης, ἃ κητώδη μεγάλα θηρία τρέφουσιν· οἱ γοῦν ἐν αὐτοῖς πλέοντες κώδωνας ἐκκρεμῶσι τῶν πλοίων, ἵνα διὰ τῆς ἠχοῦς τούτων ἐκπληττόμενα φεύγωσι τὰ θηρία. Καὶ ἡ θάλασσα δὲ τοῦ ἡμετέρου βίου πολλὰ καὶ δεινότερα τρέφει θηρία, τὰ πονηρὰ πάθη λέγω καὶ τοὺς ἐφόρους αὐτῶν πονηροτέρους δαίμονας· ἐπιπλεῖ δὲ τὴν θάλασσαν ταύτην οἷά τις ναῦς ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία καὶ ἀντὶ κωδῶνων ἔχει τοὺς πνευματικούς διδασκάλους, ἵνα διὰ τῆς ἱερᾶς ἠχοῦς τῆς τούτων διδασκαλίας τοὺς νοητοὺς ἀποτρέπηται θῆρας. Καὶ τοῦτ' ἄρα τυποῦσα καὶ ἡ τοῦ

ΟΜΙΛΙΑ 13

ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

“Οπου γίνεται λόγος καί περί ἐλεημοσύνης

1

πάρχουν μερικά θαλάσσια μέρη πού τρέφουν μεγάλα κητώδη θηρία. “Οσοι λοιπόν πλέουν σ’ αυτά τά μέρη κρεμοῦν κώδωνες στά πλευρά τῶν πλοίων, ὥστε τά θηρία τρομαγμένα ἀπό τόν ἦχο τους νά φεύγουν. Καί τοῦ δικοῦ μας βίου ἡ θάλασσα τρέφει πολλά καί φοβερώτερα θηρία, τά πονηρά πάθη δηλαδή καί τούς ἐφόρους τῶν παθῶν δαίμονες πού εἶναι πονηρότεροι. Ἐπιπλέει σ’ αὐτή τή θάλασσα σάν πλοῖο ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ κι’ ἀντί γιά κώδωνες ἔχει τούς πνευματικούς διδασκάλους, ὥστε μέ τόν ἱερό ἦχο τῆς διδασκαλίας

Ἄαρὼν στολὴ κῶδωνας εὐήχους εἶχε παρηρητημένους καὶ θέσπισμα ἦν ἀκουστὴν εἶναι τὴν φωνὴν αὐτῶν ἐν τῷ τὸν Ἄαρὼν λειτουργεῖν.

2 Ἡμεῖς δὲ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ γράμμα καλῶς μεταφέροντες, ἠχήσωμεν ὑμῖν ἀρτίως πνευματικῶς, καὶ μάλιστα κατὰ τὸν τῆς νηστείας καιρὸν, ᾧ φανερὰ καὶ ἀφανῆ θηρία δεινῶς ἐπιτίθενται· φανερὰ μὲν γαστριμαργία καὶ μέθη καὶ τὰ τοιαῦτα· ἕτερα δὲ ἀφανῶς ὑφεδρεύοντα, κενοδοξία καὶ ὑπερηφανία καὶ οἷησις καὶ ὑπόκρισις. Ὁ αὐτὸς δὲ ἐστὶν ἦχος καὶ φυγαδευτήριον τῶν τοιούτων θηρίων καὶ φυλακτήριον τῶν τὴν νηστείαν ἀσκούντων.

3 Ἔστιν οὖν νηστεία καὶ ἀκρασία ἐναντία ἀλλήλοις, ὡς ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος. Καὶ ἡ μὲν νηστεία ἐντολὴ ἐστὶ ζωῆς, συνηλικιωτὶς οὖσα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐν τῷ παραδείσῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῷ Ἀδὰμ δοθεῖσα τὴν ἀρχὴν, εἰς φυλακὴν τῆς ἐγγενομένης αὐτῷ παρὰ τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ ζωῆς τε καὶ θείας χάριτος. Ἡ δὲ ἀκρασία συμβουλή ἐστὶ θανάτου σώματός τε καὶ ψυχῆς, ὑπὸ τοῦ διαβόλου τῷ Ἀδὰμ ἐν τῷ παραδείσῳ διὰ τῆς Εὔας δοθεῖσα δολίως εἰς ἔκπτωσιν τῆς ζωῆς καὶ ἀπαλλοτριώσιν τῆς ἐκ Θεοῦ θείας χάριτος· ὁ Θεὸς γὰρ θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων. Τίς οὖν ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν καὶ χάριν εὐρεῖν τὴν ἐν τῷ Θεῷ καὶ παρὰ Θεοῦ; φυγέτω τὴν θανατηφόρον ἀκρασίαν καὶ προσδραμέτω τῇ θεοποιῷ νηστεία καὶ ἐγκρατεία, ἵν' ἐπανεέλθῃ χαίρων εἰς τὸν παράδεισον.

4 Μωϋσῆς τεσσαρακονθήμερον, νηστεύων ἐπ' ὄρους, εἰς ὕψος θεοπτίας ἀνέπτυ καὶ πλάκας θεοσεβείας ἐδέξατο· ὁ δὲ τῶν Ἑβραίων δῆμος κάτω, μεθύοντες, εἰς ἀσέβειαν κατωλίσθησαν καὶ εἰδωλον ἐχώννευσαν μόσχου τοῦ αἰγυπτίου Ἄπιδος θεοῦ ὁμοιον, καὶ

τούτων ν' ἀπομακρύνῃ τὰ νοητά θηρία. Αὐτό προφανῶς προτυπώνοντας ἢ στολή τοῦ Ἀαρών, εἶχε εὐήχους κώδωνες ραμμένους στά ἄκρα τῆς καί σύμφωνα μέ τᾶ θέσμια ἔπρεπε ν' ἀκούεται ἢ φωνή τους, ὅταν ἐλειτουργοῦσε ὁ Ἀαρών.

2 Ἐμεῖς δέ, μεταφέροντας καλῶς τό γράμμα στό πνεῦμα, ἄς ἠχήσωμε τώρα σέ σᾶς πνευματικῶς, καί μάλιστα κατά τόν καιρό τῆς νηστείας, ὅποτε ἐπιτίθενται ἀγρίως φανερά καί ἀφανῆ θηρία· φανερά μὲν ἢ γαστριμαργία, ἢ μέθη καί τὰ παρόμοια, ἄλλα δέ ἀφανῶς ἐνεδρεύοντα, ἢ κενοδοξία καί ἢ ὑπερηφάνεια, ἢ ὑπεροψία καί ἢ ὑπόκρισις. Ὁ ἴδιος δέ ἦχος εἶναι καί φυγαδευτήριο τῶν τοιούτων θηρίων καί φυλακτήριο τῶν ἀσκούντων τῇ νηστεία.

3 Εἶναι λοιπόν ἡ νηστεία καί ἡ ἀκρασία ἀντίθετα μεταξύ τους, ὅπως ἡ ζωὴ καί ὁ θάνατος. Ἡ νηστεία εἶναι ἐντολή ζωῆς, πού εἶναι συνομήλικη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀφοῦ ἐδόθηκε ἀπό τόν Θεό στόν Ἀδάμ κατά τήν ἀρχή στόν παράδεισο, γιά διαφύλαξι τῆς ζωῆς καί τῆς θείας χάριτος πού εἶχε δοθῆ σ' αὐτόν ἀπό τόν Θεό. Ἡ δέ ἀκρασία εἶναι συμβουλή γιά τόν θάνατο σώματος καί ψυχῆς, πού ἐδόθηκε δολίως ἀπό τόν Διάβολο στόν Ἀδάμ διά τῆς Εὐας γιά ἐκπτωσι τῆς ζωῆς καί ἀπαλλοτριώσι τῆς ἀπό τόν Θεό θείας χάριτος· διότι ὁ Θεός θάνατο δέν ἐδημιούργησε οὔτε εὐχαριστεῖται μέ τήν ἀπώλεια τῶν ζώντων. Ποιός ἄνθρωπος λοιπόν θέλει νά εὖρη ζωὴ καί χάρι στόν Θεό ἀπό τόν Θεό; Ἄς ἀποφύγη τήν θανατηφόρο ἀκρασία κι' ἄς προστρέξῃ στή θεοποιό νηστεία καί ἐγκράτεια, γιά νά ἐπανέλθῃ χαρούμενος στόν παράδεισο.

4 Ὁ Μωυσῆς, νηστεύοντας ἐπάνω στό ὄρος σαράντα ἡμέρες, ἐπέταξε σέ ὕψος θεοπτίας κι' ἐδέχθηκε πλάκες θεοσεβείας· ὁ δέ λαός τῶν Ἑβραίων κάτω μεθώντας, ἐξέπεσαν σέ ἀσέβεια καί ἐχώνευσαν εἶδωλο μόσχου σέ ὁμοίωμα τοῦ αἰγυπτίου θεοῦ

εἰ μὴ Μωϋσῆς ἔστη πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τοῦ ἀνηλεοῦς ἐκ τῶν ὁμογε-
νῶν φόνου ἐξιλασάμενος πρότερον, οὐκ ἂν ὄλως ἐφείσατο αὐτῶν ὁ
Θεός. Εἰ γοῦν καὶ ἡμεῖς τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ χρῆζομεν, μὴ μεθυ-
σκώμεθα οἴνω, μηδὲ κόρω βαρυνόμεθα, ἐν οἷς ἐστὶν ἡ ἀσωτία καὶ
ἡ ἀσέβεια. Θεόπτης καὶ ὁ Ἥλιος, ἀλλὰ προκαθαρθεῖς καὶ οὗτος διὰ
νηστείας. Ἔτυχε καὶ Δανιὴλ θεοπτίας, καὶ τῶν ἀρχαγγέλων ἐνὸς
ὄπτασίας, τὴν τῶν μελλόντων γνῶσιν αὐτῷ παρέχοντος, ἀλλὰ πρό-
τερον ἐφ' ἡμέρας ὄλας εἴκοσι διαμείνας ἄσιτος. Πεφόνευται καὶ
προφήτης ἕτερος ὑπὸ λέοντος, ἀλλὰ φαγὼν παρὰ γνώμην Θεοῦ. Γι-
νώσκετε πάντες Ἡσαΐ τὸν τοῦ Ἰσαάκ, ὃς ὑπὸ γαστριμαργίας τῶν τε
ἄλλων πρωτοτοκίων καὶ τῆς πατρικῆς ἐξέπεσεν εὐχῆς. Φοβηθῶμεν
μὴ καὶ ἡμεῖς τῇ γαστριμαργίᾳ ταύτῃ προσέχοντες ἐκπέσωμεν τῆς
ἐπηγγελμένης ἐκείνης εὐλογίας καὶ κληροδοσίας τοῦ ἀνωτάτου Πα-
τρός. Οὐδὲ τοὺς τρεῖς παῖδας ἀγνοεῖτε, οἳ, νηστεία προσκείμενοι, τὴν
ἐπταπλασίως κατ' αὐτῶν ἐν Βαβυλῶνι κάμινον ἐκκαυθεῖσαν ἀφλέ-
κτοις ποσὶ καὶ σώμασι κατεπάτησαν.

- 5 Ἐὰν καὶ ἡμεῖς ἀληθινὴν νηστείαν ἀσκήσωμεν, καὶ τὴν ἐνταῦθα
πύρωσιν τῆς σαρκὸς καταπατήσομέν τε καὶ σβέσομεν καὶ τὴν μέλ-
λουσαν κάμινον ἀζήμιοι διαπεράσομεν, ὅταν ἐκάστου τὸ ἔργον τὸ
πῦρ δοκιμάσῃ. Τί δεῖ λέγειν τὸν τῶν προφητῶν Κύριον; ὃς σάρκα
λαβὼν καὶ δι' ἡμᾶς γενόμενος ἄνθρωπος, ὑποδεικνὸς ἡμῖν τὸν τρό-
πον τῆς κατὰ τοῦ διαβόλου νίκης, νηστεύων διὰ πάντων ἐνίκησε

1. Ἐξ. 32,1 ἐέ.

2. Ἐφ. 5,18.

3. Γ' Βασ. 19,8 ἐέ.

Ἐπιδοσθε, καί ἂν δέν ἐστεκόταν μεσίτης πρὸς τόν Θεόν, ἀφοῦ μέ τήν ἀνηλεῆ ἐξόντωσι τῶν ὁμογενῶν του πού προηγήθηκε τόν ἐξιλέωσε, δέν θά τούς ἐλυπόταν καθόλου ὁ Θεός¹. Ἄν λοιπόν χρειαζώμαστε κι' ἐμεῖς τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ, νά μή μεθοῦμε μέ οἶνο, οὔτε νά βαρυνώμαστε ἀπό ὑπερκορεσμό, πράγματα στά ὁποῖα ὑπάρχει ἡ ἀσωτία καί ἡ ἀσέβεια². Θεόπτης ἦταν καί ὁ Ἡλίας, ἀλλά ἀφοῦ καί αὐτός ἐκαθαρίσθηκε προηγουμένως μέ νηστεία³. Ἐπέτυχε καί ὁ Δανιήλ θεοπτία καί ὀπτασία ἐνός ἀπό τούς ἀρχαγγέλους, ὁ ὁποῖος τοῦ παρεῖχε γνῶσι τῶν μελλόντων, ἀλλά ἀφοῦ προηγουμένως ἔμεινε ἄσιτος ἐπί εἴκοσι ὀλόκληρες ἡμέρες⁴. Ἄλλος προφήτης ἐφονεύθηκε ἀπό λεοντάρι, ἀλλ' ἀφοῦ ἔφαγε παρά τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ. Γνωρίζετε ὅλοι τόν Ἡσαῦ υἱόν τοῦ Ἰσαάκ, ὁ ὁποῖος λόγῳ γαστριμαργίας ἐξέπεσε καί ἀπό τά ἄλλα πρωτοτόκια καί ἀπό τήν πατρική εὐλογία⁵. Ἄς φοβηθοῦμε μήπως κι' ἐμεῖς, προσέχοντας σ' αὐτήν τήν γαστριμαργία, ἐκπέσωμε ἀπό τήν ὑπεσχημένη ἐκείνη εὐλογία καί κληροδοσία τοῦ ἀνωτάτου Πατρός. Δέν ἀγνοεῖτε ἐπίσης τούς τρεῖς παῖδες, οἱ ὁποῖοι, παραδεδομένοι στή νηστεία, κατεπάτησαν μέ ἀφλεκτα πόδια καί σώματα τήν κάμινο στή Βαβυλῶνα πού εἶχε ἐκκαυθῆ ἐναντίον τους ἐπταπλασίως.

- 5 Ἐάν ἐπιδοθοῦμε κι' ἐμεῖς σέ ἀληθινή νηστεία, καί τήν ἐδῶ πύρωσι τῆς σαρκός θά καταπατήσωμε καί θά σβήσωμε, καί τήν μελλοντική κάμινο θά περάσωμε ἄθικτοι, ὅταν τοῦ καθενός τό ἔργο θά δοκιμάσῃ τό πῦρ. Τί χρειάζεται νά ἀναφέρωμε τόν Κύριο τῶν προφητῶν; Αὐτός, ἀφοῦ ἔλαβε σάρκα κι' ἔγινε γιά μᾶς ἄνθρωπος, πού μᾶς ὑποδεικνύει τόν τρόπο τῆς νίκης κατά τοῦ Διαβόλου, νηστεύοντας σέ ὅλα, ἐνίκησε τόν πειρασμό πού ἐκί-

4. Δαν. 10,2 ἐέ.

5. Γεν. 27,36.

τοῦτον, πάντα κατ' αὐτοῦ κινήσαντα πειρασμόν, καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους μαθητὰς περὶ τοῦ ἀλάλου καὶ κωφοῦ δαιμονίου ἔλεγε, «τοῦτο τὸ δαιμόνιον οὐκ ἐξέρχεται, εἰμὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ».

6 Ἄλλα φέρε δείξωμεν ὑμῖν, ἀδελφοί, τίς ἐστὶν ἡ θεάρεστος νηστεία καὶ ἀληθής· τοῦτο γὰρ ἐστὲ γινώσκοντες, ὡς οὐκ αὐτὴν δι' ἑαυτὴν τὴν σωματικὴν ἐπαινοῦμεν νηστείαν, ἀλλ' ὡς ἐνεργοῦσαν πρὸς ἕτερα ψυχωφελέστερα· τὴν γὰρ σωματικὴν ἐργασίαν πρὸς ὀλίγον ὠφέλιμον εἶναι, καὶ ὁ θεῖος Παῦλός φησι. Διὸ καὶ οἱ διὰ πείρας λαλοῦντες θεοφόροι πατέρες οὐκ ἀποδέχονται τὰς πολυημέρους νηστείας, ἀλλὰ δοκιμώτερον κρίνουσι τὸ καθ' ἡμέραν ἐσθίειν ἄπαξ καὶ μὴ χορτάζεσθαι· καὶ τοῦτό φασι σύμμετρον καὶ μετὰ λόγου νηστείαν, ὃ καὶ ἡ Γραφή λέγει, τὸ μὴ ἀπατᾶσθαι χορτασίᾳ κοιλίας καὶ τῇ τοῦ λαιμοῦ ἡδονῇ, ἀλλὰ τῆς μὲν ὀρέξεως ἐγκειμένης ἔτι τῆς τροφῆς ἀφίεσθαι, τὴν δὲ ποιότητα ταύτης καὶ ποσότητα κατάλληλον εἶναι τῇ δυνάμει καὶ διαθέσει τοῦ τρεφομένου σώματος, πρὸς τὸ καὶ τὴν υἰεὶαν αὐτοῦ κατὰ τὸ δυνατόν συντηρεῖσθαι· τὸ γὰρ καταλλήλως τῇ ἀσθενείᾳ συμμέτρως ἐσθίειν ἀπὸ τῶν ἐνδεδομένων βρωμάτων τὸν ἀσθενῆ, μὴ προστιθέντα τοῖς ἀναγκαίοις τὰ λίαν περιττὰ καὶ λυσιτελεῖ, καὶ τὸ τὴν τροφήν ἐπιζητεῖν ἀλλ' οὐ τὴν τρυφήν, καὶ τὴν πόσιν ἀλλ' οὐ τὴν μέθην, καὶ τὴν σύμμετρον χρῆσιν ἀλλ' οὐ τὴν ἀμετρίαν καὶ τὴν ἀκρασίαν καὶ τὴν παράχρησιν, οὐκ ἀφαιρεῖται τοῦ κεχρημένου τὴν ἀγιότητα.

7 Ἡ μὲν οὖν ἀρχὴ τῆς ἀληθοῦς καὶ θεαρέστου νηστείας τοιαύτη, τὸ δὲ τέλος δι' ὃ νενομοθέτηται καὶ ἐτιμήθη Χριστιανοῖς ἡ τῆς ψυχῆς ἐστὶ κάθαρσις. Τίς γὰρ ὠφέλεια σωματικῆς ἀπέχεσθαι βρώσεως, τῶν δὲ σαρκικῶν ἠττᾶσθαι φρονημάτων τε καὶ παθῶν; Τί τὸ ὄφε-

νησε τά πάντα έναντίον του, καί πρὸς τοὺς μαθητάς του ἔλεγε περὶ τοῦ ἀλάλου καί κωφοῦ δαιμονίου, «τοῦτο τὸ δαιμόνιο δέν ἐξέρχεται παρά μόνο μέ προσευχή καί νηστεία»⁶.

6 Ἄλλά ἐμπρός, ἀδελφοί, ἄς δείξωμε τί εἶναι ἡ θεάρεστη κι' ἀληθινή νηστεία. Νά γνωρίζετε τοῦτο, ὅτι δέν ἐπαινοῦμε αὐτή καθ' ἑαυτήν τή σωματική νηστεία, ἀλλά γιά τήν ἐνέργειά της πρὸς ἄλλα ψυχωφελέστερα· διότι γιά τή σωματική ἄσκησι, λέγει καί ὁ θεῖος Παῦλος, ὅτι ὀλίγο ὠφελεῖ⁷. Γι' αὐτό καί οἱ θεοφόροι πατέρες πού ὁμιλοῦν ἀπό πείρα δέν δέχονται τίς πολυήμερες νηστεῖες, ἀλλά κρίνουν δοκιμώτερο νά τρώγωμε καθημερινῶς μιά φορά καί νά μή χορταίνωμε· καί τοῦτο λέγουν σύμμετρη καί συνετή νηστεία, πρᾶγμα πού λέγει καί ἡ Γραφή, τό νά μή παρασύρεται κανεῖς ἀπό τήν χορτασιά τῆς κοιλίας καί τήν ἡδονή τοῦ λαιμοῦ, ἀλλά νά ἀφήνη τό φαγητό ἐνῶ ἔχει ἀκόμη ὄρεξι, ἡ δέ ποιότης καί ποσότης της νά εἶναι κατάλληλη πρὸς τή δύναμι καί διάθεσι τοῦ τρεφομένου σώματος, ὥστε νά συντηρῆται κατά τό δυνατό κι' ἡ ὑγεία του. Πραγματικά τό νά τρώγη ὁ ἀσθενής ἀπό τά ὑπάρχοντα τρόφιμα καταλλήλως πρὸς τήν ἀσθένεια καί συμμέτρως, χωρίς νά προσθέτη στά ἀναγκαῖα τά πολύ περιττά καί συμφέροντα, καί τό νά ζητῆ κανεῖς τήν τροφή ἀλλ' ὄχι τήν τρυφή, καί τήν πόσι ἀλλ' ὄχι τή μέθη, καί τήν σύμμετρη χρῆσι ἀλλ' ὄχι τήν ἀμετρία καί τήν ἀκρασία καί τήν κατάχρησι, δέν ἀφαιρεῖ τήν ἀγιότητά του.

7 Τέτοια λοιπόν εἶναι ἡ ἀρχή τῆς ἀληθινῆς καί θεάρεστης νηστείας, ὁ δέ σκοπός γιά τόν ὁποῖο ἐθεσμοθετήθηκε κι' ἐτιμήθηκε ἀπό τοὺς Χριστιανούς εἶναι ἡ κάθαρσις τῆς ψυχῆς. Διότι ποιά εἶναι ἡ ὠφέλεια, ἂν ἀπέχωμε τῆς σωματικῆς τροφῆς, ἀλλά

6. Μάρκ. 9,21.

7. Α' Τιμ. 4,8.

λος οίνου απέχεσθαι καὶ δίψει πιέζεσθαι, μεθύειν δὲ οὐκ ἀπὸ οἴνου, κατὰ τὸν λέγοντα, «οὐαὶ οἱ μεθύοντες οὐκ ἀπὸ οἴνου», καὶ θυμῷ καὶ βασκανίᾳ τὴν ψυχὴν ταραττεσθαι; Τί τὸ ὄφελος ἀβρᾶς τραπέζης απέχεσθαι, καὶ τὴν ψυχὴν ἀταπείνωτον εἶναι, καὶ τὴν μὲν σάρκα ἡλλοιωῦσθαι δι' ἔλαιον, μὴ ταπεινωθῆναι δὲ τὴν ψυχὴν ἐν νηστείᾳ κατὰ τὸν Δαβίδ; Τί τὸ ὄφελος ἀπαλλαγῆναι μὲν τῆς ἐκ τῶν πολλῶν βρωμάτων ἀναθυμιωμένης ὀμίχλης, φροντίσι δὲ καὶ λογισμοῖς ματαίοις ἀχρειοῦσθαι τὸν ἡμέτερον νοῦν καὶ συναχρειοῦσθαι τὰς πρὸς τὸν Θεὸν προσευχᾶς;

- 8 Διὰ τοῦτο καλὴ νηστεία ἢ τελουμένη πρὸς μαρασμὸν τῆς ἐπιθυμίας, πρὸς ταπείνωσιν τῆς ψυχῆς, πρὸς μίσους μεταποίησιν, πρὸς θυμοῦ σβέσιν, πρὸς μνησικακίας ἀπάλειψιν, πρὸς διανοίας καὶ προσευχῆς ἐργασίαν καὶ καθαρότητα. Εἰ δὲ εὐπορεῖς, ἔστω σοι καὶ τὸ περιττεῦον τῆς τροφῆς εἰς τὴν τῶν ἀπορούντων παραμυθίαν. Ἐὰν οὕτω νηστεύῃς, οὐ μόνον συμπάσχων ἔση καὶ συννεκρούμενος, ἀλλὰ καὶ συνανιστάμενος καὶ συμβασιλεύων Χριστῷ εἰς αἰῶνας τοὺς ἀπεράντους· σύμφυτος γὰρ γεγονῶς διὰ τῆς τοιαύτης νηστείας τῷ ὁμοίωματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀναστάσεως κοινωνὸς ἔση καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ζωῆς κληρονόμος. Ὁ νηστεύων, ἐὰν μὲν πειράζεται, νικᾷ τὸν πειράζοντα· ἐὰν δὲν μὴ πειράζεται, συντηρεῖ τὴν εἰρήνην τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ὑπωπιᾶζων κατὰ Παῦλον τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶν, δειλιῶντα μήπως ἀδόκιμος γένηται· εἰ δὲ Παῦλος δειλιᾷ, πόσῳ μᾶλλον ἡμᾶς προσῆκεν; Ὁ γοῦν νηστεύων

κυριαρχούμαστε από σαρκικά φρονήματα και πάθη; Ποιό είναι τό ὄφελος ἂν ἀπέχουμε οἴνου και πιεζώμαστε ἀπό δίψα, νά μεθοῦμε δέ ὄχι ἀπό οἶνο, σύμφωνα μέ τόν λέγοντα, «ἀλλοίμονο στούς μεθύοντας ὄχι ἀπό οἶνο», και νά ταρασσώμαστε ψυχικά ἀπό θυμό και βασκανία; Ποιό είναι τό ὄφελος, ἂν ἀπέχουμε ἀπό τρυφηλή τράπεζα, ἀλλά ἔχουμε ἀταπεινωτη τήν ψυχή, και ἂν ἔχουμε ἀλλοιωμένη τήν σάρκα γιά ἔλαιο, ἀλλά δέν ἔχουμε ταπεινωμένη τήν ψυχή κατά τή νηστεία; Ποιό είναι τό ὄφελος, ἂν ἀπαλλαγήκαμε μέν ἀπό τήν ὀμίχλη πού ἀναθυμιᾶται ἀπό τά πολλά φαγητά, ἀλλά ἀχρειώνεται ὁ νοῦς μας μέ φροντίδες και ματαίους λογισμούς και ἀχρειώνονται μαζί του οἱ προσευχές πρὸς τόν Θεό;

- 8 Γι' αὐτό καλή νηστεία εἶναι αὐτή πού τελεῖται γιά τόν μαρτυρισμό τῆς ἐπιθυμίας, γιά τήν ταπείνωσι τῆς ψυχῆς, γιά τήν μεταποίησι τοῦ μίσους, γιά τό σβήσιμο τοῦ θυμοῦ, γιά τήν ἀπάλειψι τῆς μνησικακίας, γιά τήν καθαρότητα τῆς διανοίας και τήν ἐπιτέλεσι τῆς προσευχῆς. Ἐάν δέ εἶσαι εὐπορος, τό περισσευμα τῆς τροφῆς σου νά προσφέρεται γιά τήν παρηγορία τῶν ἀπόρων. Ἐάν νηστεύης ἔτσι, ὄχι μόνο θά συμπάσχης και θά συννεκρώνεσαι, ἀλλά και θά συνανίστασαι και θά συμβασιλεύης μέ τόν Χριστό στούς ἀπεράντους αἰῶνες. Διότι, ἀφοῦ γίνης διά τῆς νηστείας αὐτοῦ τοῦ εἶδους σύμφυτος μέ τό ὁμοίωμα τοῦ θανάτου του, θά γίνης και κοινωνός τῆς ἀναστάσεως και κληρονόμος τῆς ζωῆς σ' αὐτόν. Αὐτός πού νηστεύει, ἐάν μέν πειράζεται, νικά τόν πειράζοντα· ἐάν δέ δέν πειράζεται, συντηρεῖ τήν εἰρήνη τῆς ψυχῆς και τοῦ σώματος, ταλαιπωρώντας και δουλαγωγώντας τό σῶμα κατά τόν Παῦλο⁸, πού ἐδειλίαζε μήπως φανῆ ἀδόκιμος· ἐάν δέ ὁ Παῦλος δειλιάζη, πόσο μάλλον πρέπει νά

δουλαγωγεῖ τὸ σῶμα καὶ δόκιμον ποιεῖ τὴν ψυχὴν, ὁ δὲ καταπιαί-
νων τὴν μετ' ὀλίγον φθαρησομένην σάρκα, μὴ ἐσθίων δὲ διὰ τὸ ζῆν,
ἀλλὰ μᾶλλον ζῶν ἴν' ἐσθίῃ, καθάπερ τὰ παρ' ἡμῶν ἐτοιμαζόμενα
πρὸς σφαγὴν, καὶ προστιθεῖς τοῖς ἀναγκαίοις τὰ περιττὰ ἵνα λιπαίνῃ
τὸ σῶμα ἢ πρὸς ἐπιθυμίας οὐ καλὰς διεγείρῃ ἢ ἀπλῶς οὕτω πρὸς
φιληδονίαν τὴν ἐν τοῖς σώμασιν, οὐδὲν ἄλλο πάντως ἢ τοῖς
σκώληξιν ἐτοιμάζει δαψιλεστέραν τροφὴν. Καλῶς ἄρα καὶ ὁ προ-
φήτης ψάλλει Δαβίδ, «τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου ἐν τῷ καταβαί-
νειν με εἰς διαφθοράν;».

- 9 Νηστεύων οὖν καὶ μετ' ἐγκρατείας τρεφόμενος, μὴ ἀποτιθέμε-
νος εἰς τὴν αὔριον ἔσο τὰ περιττὰ, ἀλλ' ὡσπερ ὁ Κύριος πτωχεύσας
ἡμᾶς ἐπλούτισεν, οὕτω καὶ σὺ πεινῶν ἐκουσίως, χόρτασον τὸν
ἀκουσίως λιμώττοντα, καὶ ἔσται σου ἡ νηστεία καθάπερ περιστερὰ
κάρφος ἐλαίας φέρουσα καὶ τῇ ψυχῇ σου τὴν ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ
λύσιν εὐαγγελιζομένη. «Ἐὰν γὰρ ἀνέλῃς ἀπὸ σοῦ σύνδεσμον καὶ χει-
ροτονίαν, ὁ μέγας φησὶν Ἡσαΐας, καὶ ρῆμα γογγυσμοῦ καὶ δῶς πει-
νῶντι ἄρτον ἐκ ψυχῆς σου καὶ ψυχὴν τεταπεινωμένην ἐμπλήσης,
τότε ἀνατελεῖ ἐν σκότει τὸ φῶς σου καὶ τὸ σκότος σου ὡς μεσημ-
βρία». Εἰ δὲ μὴ τὰ οἰκεῖα διδόναι βούλῃ, κἂν τῶν ἀλλοτρίων ἀπέχου
καὶ μὴ κάτεχε παρὰ σεαυτῷ τὰ μὴ σά, καθαρπάζων καὶ πλουτῶν
ἔστιν ὅτε καὶ παρὰ τῶν πενεστέρων ἀδίκως, ἵνα μὴ παρ' αὐτοῦ τοῦ
προφήτου δικαίως ἀκούσης· «οὐ ταύτην τὴν νηστείαν ἐξελεξάμην

δειλιάζωμε ἐμεῖς; Αὐτός πού νηστεύει λοιπόν δουλαγωγεῖ τό σῶμα καί καθιστᾷ δόκιμη τήν ψυχή· ἐνῶ αὐτός πού παχύνει τήν σάρκα πού ἔπειτα ἀπό λίγο θά φθαρή, αὐτός δηλαδή πού δέν τρώγει γιά νά ζήση ἀλλά μᾶλλον ζῆ γιά νά τρώγη, ὅπως τά ζῶα πού προετοιμάζονται ἀπό μᾶς γιά σφαγή, καί στά ἀναγκαῖα προσθέτει τά περιττά γιά νά λιπαίνει τό σῶμα ἢ νά τό διεγείρη σέ κακές ἐπιθυμίες ἢ ἀπλῶς ἔτσι γιά φιληδονία σωματική, πάντως δέν κάμει τίποτε ἄλλο παρά ἐτοιμάζει πλουσιωτέρα τροφή στούς σκώληκες. Ἐπομένως καλῶς ψάλλει ὁ προφήτης Δαβίδ, «ποιά εἶναι ἡ ὠφέλεια ἀπό τό αἷμα μου, ὅταν θά κατεβαίνω στή φθορά;»⁹.

- 9 Ὅταν λοιπόν νηστεύης καί τρέφουσαι μ' ἐγκράτεια, νά μή ἀποθηκεύης γι' αὔριο τά περισσεύματα, ἀλλά ὅπως ὁ Κύριος πτωχεύοντας μᾶς ἐπλούτισε, ἔτσι καί σύ πεινῶντας ἐκουσίως, χόρτασε τόν ἀκουσίως πεινασμένο· τότε ἡ νηστεία σου θά εἶναι σάν περιστερά πού φέρει κάρφος ἐλαίας κι' εὐαγγελίζεται στήν ψυχή σου τήν σωτηρία ἀπό τόν κατακλυσμό. «Ἐάν ἀφαιρέσης ἀπό τό μέσο σου τόν ζυγό καί τή χειροδικία καί τόν κακόβουλο λόγο», λέγει ὁ μέγας Ἡσαΐας, «καί δώσης στόν πεινασμένο ἄρτο μέ τήν ψυχή σου καί χορτάσης πεινασμένη ψυχή, τότε τό φῶς σου θά λάμψη στό σκότος καί τό σκότος σου θά εἶναι σάν μεσημβρία»¹⁰. Ἐάν δέ δέν θέλης νά δώσης τά δικά σου, τουλάχιστον ν' ἀπέχης ἀπό τά ξένα καί νά μή κάμης κατοχή στά πράγματα πού δέν εἶναι δικά σου, ἀρπάζοντας καί θησαυρίζοντας καί ἀπό τούς πτωχοτέρους μερικές φορές ἀδίκως, γιά νά μή ἀκούσης ἀπό τόν ἴδιο τόν προφήτη δικαίως τοῦτο· «δέν εἶναι αὕτη ἡ νηστεία πού προτιμῶ ἐγώ», λέγει ὁ Κύριος, «οὔτε ἄν

10. Ἡσ. 58,9.

ἐγώ, λέγει Κύριος, οὐδ' ἂν κάμψῃς ὡς κρῖνον τὸν τράχηλόν σου, ἔσται σοι νηστεία δεκτὴ, ἀλλὰ λύε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, διάλυε στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων, πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον διάσπα· τότε ραγήσεται πρῶϊμον τὸ φῶς σου καὶ τὰ ἰάματά σου ταχὺ ἀνατελεῖ καὶ πορεύσεται ἔμπροσθεν ἡ δικαιοσύνη σου καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ περιστελεῖ σε».

10 Εἰ μὴ δίδως τοίνυν ἐκ τῶν σῶν πέννητι, καὶ ταῦτα περιττῶν ὄντων, κἂν μὴ κτῶ ταῦτα κατὰ τοῦ πέννητος· καίτοι ὁ πάντων δεσπότης Χριστὸς τοὺς τῆς ἀριστερᾶς μερίδος εἰς τὸ πῦρ ἀποπέμπων καὶ καταρώμενος, οὐ καταδικάζει τούτους ὡς ἄρπαγας, ἀλλ' ὡς μὴ μεταδόντας τῷ δεομένῳ. Οὐκοῦν οἱ ἄρπαγες καὶ οἱ ἄδικοι οὐδὲ ἀναστήσονται εἰς παράστασιν καὶ κρίσιν, ἀλλ' εἰς καταδίκην εὐθύς μείζονα καὶ κατάκρισιν, ἐπεὶ κἀνταῦθ' ὡς ἔοικεν οὗτοι οὐδέποτε ὄλωσ ἐκ ψυχῆς τῷ Θεῷ παρέστησαν· «οἱ γὰρ ἐσθίοντες», φησί, «τὸν λαόν μου ἐν βρώσει ἄρτου τὸν Θεὸν οὐκ ἐπεκαλέσαντο». Ὁ πλούσιος οὐ εὐφόρησεν ἡ χώρα καὶ ὁ πορφύραν καὶ βύσσον ἐνδεδυμένος, οὐχ ὡς ἀδικήσαντές τινα, ἀλλ' ὡς μὴ μεταδόντες τῶν ἐκείνοις κτηθέντων δικαίως καταδικάζονται· κοινὰ γὰρ ἐκ κοινῶν ταμείων τῶν τοῦ Θεοῦ κτισμάτων τὰ θησαυρίσματα. Πῶς οὖν οὐ πλεονέκτης ὁ ἐξιδιούμενος τὰ κοινά, κἂν οὐχ ὡς ἐκεῖνος ὁ τὰ φανερώς ἀλλότρια σφετεριζόμενος; Οὐκοῦν ὁ μὲν ὡς κακὸς δοῦλος ὑποστήσεται, φεῦ, τὴν φρικώδη διχοτομίαν, ὁ δὲ τὰ δεινότερα καὶ φρικωδέστερα πείσεται,

11. Ἦσ. 58,5-8.

12. Ψαλμ. 13,5.

κάμψης τόν λαιμό σου σάν κρίκο, θά γίνη δεκτή ἡ νηστεία σου· ἀλλά ν' ἀπαλλαγῆς ἀπό κάθε δεσμό ἀδικίας, νά διαλύσης τούς δεσμούς τῶν βιαίων συναλλαγῶν, νά διασπάσης κάθε ἄδικη ὑποχρέωσι· τότε τό φῶς σου θά ἐκχυθῆ σάν αὐγή κι' ἡ θεραπεία σου θ' ἀναφανῆ γρήγορα, ἡ δικαιοσύνη σου θά εἶναι ἐμπροσθοφυλακή σου καί ἡ δόξα τοῦ Κυρίου θά εἶναι ὀπισθοφυλακή σου»¹¹.

10 Ἐάν λοιπόν δέν δίδης στόν πτωχό ἀπό τά δικά σου, καί μάλιστα τά περισσεύματα, τουλάχιστον νά μή τ' ἀποκτᾶς σέ βάρος τοῦ πτωχοῦ· ἄν καί ὁ δεσπότης τῶν ὄλων Χριστός ἀποπέμποντας τούς τῆς ἀριστερᾶς μερίδος στό πῦρ καί καταρώμενος αὐτούς, δέν τούς καταδικάζει σάν ἄρπαγες, ἀλλά ὡς μή μεταδίδοντας στούς ἐνδεεῖς. Ἐπομένως οἱ ἄρπαγες καί οἱ ἄδικοι οὔτε θ' ἀναστοῦν γιά παρουσίασι καί κρίσι, ἀλλά ἀμέσως γιά μεγαλύτερη καταδίκη καί κατάκρισι, ἀφοῦ κι' ἐδῶ, ὅπως φαίνεται, αὐτοί ποτέ δέν παρουσιάσθηκαν στόν Θεό ἐντελῶς ἀπό ψυχή· «διότι», λέγει, «ὄσοι τρῶγουν τόν λαό μου σάν ἄρτο δέν ἐπεκαλέσθηκαν τόν Θεό»¹². Ὁ πλούσιος τοῦ ὁποίου οἱ ἄγροί ἐκαρποφόρησαν ἀφθόνως¹³ καί ὁ ἐνδεδυμένος μέ πορφύρα καί βύσσο¹⁴ δικαίως καταδικάζονται, ὄχι διότι ἀδίκησαν κάποιον, ἀλλά διότι δέν μετέδωσαν ἀπό ὅσα δικαίως ἀπέκτησαν αὐτοί· διότι τά θησαυρίσματα εἶναι κοινά ἀπό τά κοινά ταμεῖα τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ. Πῶς λοιπόν δέν εἶναι πλεονέκτης αὐτός πού οἰκειοποιεῖται τά κοινά, ἔστω καί ἄν δέν εἶναι σάν ἐκεῖνο πού σφετερίζεται φανερά τά ξένα; Ἐπομένως ὁ μέν πρῶτος θά ὑποστῆ, ἀλλοίμονο, τήν φρικτή διχοτόμησι ὡς κακός δοῦλος, ὁ δέ ἄλλος θά ὑποστῆ τά δεινότερα καί φρικωδέστερα, καί κανένας

13. Λουκᾶ 12,16.

14. Λουκᾶ 16,19.

καὶ οὐδέτερος αὐτῶν δυνήσεται ποτε ταῦτα διαφυγεῖν, ἂν μὴ τοὺς πτωχοὺς δεξιῶσωνται, καὶ ὁ μὲν καλῶς οἰκονομήσει τὰ πεπιστευμένα τούτῳ παρὰ Θεοῦ, ὁ δὲ καλῶς σκορπίσει τὰ κακῶς συναχθέντα.

11 Παῦλος ὁ μέγας, Θεσσαλονικεῦσι γράφων τοῖς ὑμῶν πάντως προγόνοις περὶ τῆς φιλαδελφίας, φησὶν, «οὐ χρεῖαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν, αὐτοὶ γὰρ θεοδίδακτοὶ ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους».

12 Τοῦ Κυρίου τοίνυν πρὸς τινὰς εἰρηκότους, «εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραᾶμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραᾶμ ἐποιεῖτε ἂν», φοβηθῶμεν καὶ αὐτοὶ τὸν λόγον τοῦτον, οὐκ ἐνταῦθα μὲν πρὸς ἡμᾶς λεγόμενον, ἀλλ' ἐπὶ τῆς φρικτῆς, ὃ μὴ γένοιτο, ρηθησόμενον ἡμέρας, ἠνίκα καὶ μᾶλλον ἀπὸ τῆς ὁμοιότητος τῶν πεπραγμένων ἢ συγγένεια κρίνεται ἠνίκα πάντες οἱ τὴν ἐν Χριστῷ πτωχείαν, εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τοὺς πτωχοὺς γοῦν ἠγαπηκότες, οἱ καταφρονηταὶ τῆς δόξης, οἱ τῆς ἐγκρατείας ἐρασταί, οἱ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων οὐκ ἀκροαταὶ μόνον ἀλλὰ καὶ ποιηταί, κατὰ τὴν τοῦ κοινοῦ χάριτι Πατρὸς εὐχὴν, ὑπερφυῶς ἐν ἔσονται· «δὸς γάρ», φησὶν, «αὐτοῖς ἵνα πάντες ἐν ᾧσι, καθὼς ἡμεῖς ἐν ἔσμεν»· ἠνίκα φανερώς ἡ κριτικωτάτη μάχαιρα τοῦ Πνεύματος διχάσει ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς καὶ ἀλλοτρίους ποιήσει τοὺς ἀνομοίους τοῖς τρόποις· εἰ γὰρ ἐνταῦθα, πόσω μᾶλλον ἐκεῖ, ὅπου καὶ ὁ πάντα εἰδῶς πρὸς τοὺς μὴ κατ' ἀρετὴν ὁμοιωμένους οὐκ οἶδα ὑμᾶς ἀποφαίνεται; οὐ γὰρ ἔχουσιν ὡς ἔοικε τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου· οὐκ ἐγένοντο οἰκτίρμονες ὡς ὁ κοινὸς Πατήρ· οὐ κοινὰ τὰ ὄντα τοῖς δεομένοις ἐποιήσαντο,

15. Α' Θεσσ. 4,9.

16. Ἰω. 8,39.

ἀπό τούς δύο δέν θά μπορέση νά τά διαφύγη, ἂν δέν δεξιωθῆ τούς πτωχοὺς, ὥστε ὁ ἕνας νά διαχειρισθῆ καλῶς τά ἐμπιστευμένα σ' αὐτόν ἀπό τόν Θεό, ὁ δέ ἄλλος νά σκορπίση καλῶς τά κακῶς συναχθέντα.

11 Ὁ μέγας Παῦλος γράφοντας πρὸς τούς Θεσσαλονικεῖς, τούς προγόνους σας βέβαια, περί φιλαδελφίας, λέγει, «δέν ἔχετε ἀνάγκη νά σᾶς γράφω, διότι εἴσθε θεοδίδακτοι στό ν' ἀγαπᾶτε ἀλλήλους»¹⁵.

12 Ἀφοῦ λοιπόν ὁ Κύριος εἶπε πρὸς μερικούς, «ἂν ἦσατε τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, θά ἐκτελούσατε τά ἔργα τοῦ Ἀβραάμ»¹⁶, ἄς φοβηθοῦμε κι' ἐμεῖς τόν λόγο τοῦτον, πού δέν λέγεται μὲν πρὸς ἐμᾶς ἐδῶ, ἀλλά θά λεχθῆ, ὃ μή γένοιτο, κατά τή φρικτή ἡμέρα, ὅταν ἡ συγγένεια κρίνεται μᾶλλον ἀπό τήν ὁμοιότητα τῶν πεπραγμένων· ὅταν ὅλοι ὅσοι ἔχουν ἀγαπήσει τήν ἐν Χριστῷ πτωχεία ἢ, ἂν ὄχι, τοῦλάχιστον τούς πτωχοὺς, οἱ καταφρονηταί τῆς δόξας, οἱ ἐρασταί τῆς ἐγκρατείας, οἱ ὄχι μόνο ἀκροαταί ἀλλά καί ποιηταί τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων, κατά τήν εὐχή τοῦ κοινοῦ κατά χάριν Πατρός, θά εἶναι ὑπερφυῶς ἕνα· «δῶσε», λέγει, «νά εἶναι ὅλοι αὐτοί ἕνα, ὅπως ἐμεῖς εἴμαστε ἕνα»¹⁷. ὅταν φανερά ἡ κριτικωτάτη μάχαιρα τοῦ Πνεύματος θά διχάσῃ τόν ἄνθρωπο κατά τοῦ πατρός καί τήν θυγατέρα κατά τῆς μητρός καί θά κάταστήσῃ ξένους μεταξύ των τούς ἀνομοίους στοὺς τρόπους· διότι ἂν τούς ξεχωρίζῃ ἐδῶ, πόσο περισσότερο ἐκεῖ, ὅπου ὁ παντογνώστης ἀποφαίνεται πρὸς τούς μή ὁμοιωμένους «δέν σᾶς γνωρίζω»; Διότι δέν ἔχουν, ὅπως ἔπρεπε τήν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου, δέν ἔγιναν οἰκτίρμονες ὅπως ὁ κοινός Πατήρ, δέν ἔκαμαν τά ὑπάρχοντα κοινά μέ τούς ἐνδεεῖς,

17. Ἰω. 17,22.

καθάπερ ἐκεῖνος τῶν οἰκείων ἀγαθῶν δωρεὰν μετέδωκεν ἅπασιν· οὐ τοῖς πλησίον ἐγένοντο χρηστοί, οὐ τοὺς μακρὰν διὰ τῆς εὐποιΐας πλησίον ἐποίησαν· διὰ ταύτην ἄρα τὴν ἀνομοιότητα οὔτε οἶδεν οὔτε εἰσοικίζει τοὺς τοιούτους ὁ ἀγαθός. Εἰ δὲ οὕτως οὕτως, καὶ οἱ κατ' αὐτὸν κἀνταῦθα ζήσαντες κάκει συμβασιλεύσοντες τὰ αὐτὰ δήπου τοῖς μὴ παραπλησίοις τὴν ἀρετὴν τῶν καθ' αἷμα προσωκειωμένων ἐροῦσιν.

13 Κἂν εἶπη τις, παῖς ἐγὼ σός, πατὴρ αὐτὸς ἦν, ἀδελφὸς ἐγωγε· ἀλλ' ὁ μὲν φεῦ ἀκούσει, ὡς ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται· ὁ δέ, πατὴρ οὐδεὶς, εἰμὴ εἷς ὁ Θεός· ὁ δ' εἰ τέκνον ἦς ἐμόν, μιμητὴς ἂν ἦς ἐμός, νῦν δ' ἐκείνου τοῦ πατρὸς εἶ, οὐ καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν ἐργάτης· ἄπιθι τούτῳ συνδιαιωνίσων· ἐγὼ γὰρ οὐκ οἶδά σε· πάντα γὰρ ὄσα τοῦ Θεοῦ ἐμά, σὺ δ' οὐ τοῦ Θεοῦ. Τούμὸν καὶ τὸ σὸν ἀπελήλαται τῶν ὧδε, ὃ καὶ εἰς τὸν ἐπιλελοιπότα βίον ἐκεῖνον ἡμεῖς ἐμισήσαμεν· διὸ καὶ τῆς βασιλείας ταύτης κληρονόμοι γεγόναμεν. Ὅπου τοῦτο τὸ κατὰ τοὺς θείους πατέρας ψυχρὸν ρῆμα, δεσμὸς ἀγάπης ἀπῆν καὶ ὁ Χριστὸς ἀπελήλαται· οὗς τὸ πάθος ἐκράτει τοῦτο καὶ τότε, φιλαυτίαν, φιλαργυρίαν, μισαδελφίαν, καὶ πᾶν εἶδος κακίας αὐτοῖς προῦξένοι, καὶ νῦν αὐτοὺς καταισχύνει.

14 Φοβηθῶμεν οὖν, ἀδελφοί, τὰ τοιαῦτα, παρακαλῶ· φρικτὰ γὰρ ὄντως. Οἰκονομήσωμεν τὰ καθ' ἡμᾶς, ὡς Θεῷ φίλον· ἀφήσωμεν ἵνα ἀφεθῶμεν, ἐλεήσωμεν ἵνα πολλαπλασιῶς ἐλεηθῶμεν· εἰς ἑαυτὸν γὰρ ὁ δι' ἡμᾶς ἐσχάτως πτωχεύσας τὴν ἐλεημοσύνην ἀναδεχόμενος, μεγαλόδωρος ὢν, πολυπλασιάζει τὴν ἀμοιβήν· ἢ τοίνυν

ὅπως ἐκεῖνος μετέδωσε δωρεάν ἀπό τὰ ἀγαθὰ του σέ ὅλους, δέν ἔγιναν εὐμενεῖς πρὸς τούς πλησίον, δέν ἔκαμαν πλησίον τούς μακρινούς μέ τήν εὐεργεσία· ἐξ αἰτίας ἄρα τῆς ἀνομοιότη-
 τας αὐτῆς οὔτε γνωρίζει οὔτε δέχεται στόν οἶκο τούς τοιούτους ὁ ἀγαθός. Ἐάν δέ αὐτός εἰπῆ ἔτσι, τὰ ἴδια περίπου θά εἰποῦν καί ὅσοι ἔζησαν κατά τό παράδειγμά του ἐδῶ καί θά συμβασι-
 λεύσουν ἐκεῖ μαζί του πρὸς τούς ἐξ αἵματος συγγενεῖς των πού δέν εἶναι παραπλήσιοι στήν ἀρετή μέ αὐτούς.

13 Καί ἂν εἰπῆ κάποιος, ἐγῶ εἶμαι παιδί σου, ἐγώ ἤμουν πατέ-
 ρας σου, ἐγώ ἀδελφός σου· τότε ὁ μέν τελευταῖος θ' ἀκούση ὅτι κανεῖς δέν εἶναι πατέρας πλήν ενός, τοῦ Θεοῦ, ὁ δέ πρῶτος θ' ἀκούση, ἂν ἦσουν δικό μου τέκνο, θά ἦσουν μιμητής μου, τώρα δέ εἶσαι ἐκεῖνου τοῦ πατρός τέκνο, τοῦ ὁποίου καί τῶν ἐπιθυ-
 μιῶν ἦσουν ἐργάτης· φύγε γιά νά μείνης αἰωνίως μέ αὐτόν, διό-
 τι ἐγώ δέν σέ γνωρίζω· διότι ὅλα ὅσα εἶναι τοῦ Θεοῦ εἶναι δικά μου, ἐσύ δέ δέν εἶσαι τοῦ Θεοῦ. Τό δικό μου καί τό δικό σου ἔχει ἐκδιωχθῆ τώρα πλέον, ἀφοῦ ἐμεῖς τό ἐμισήσαμε καί στόν ἐκλείψαντα ἐκεῖνον βίον· γι' αὐτό κι' ἐγίναμε κληρονόμοι τῆς βασιλείας αὐτῆς. Ὅπου ὑπῆρχε αὐτός ὁ κατά τούς θεῖους πατέ-
 ρες ψυχρός λόγος, τό δικό μου καί τό δικό σου, ἀπουσίαζε ὁ δεσμός τῆς ἀγάπης καί ὁ Χριστός εἶχε ἐκδιωχθῆ· σ' αὐτούς πού τούς κυριαρχοῦσε τότε τό πάθος τοῦτο, προξενοῦσε φιλαυτία, φιλαργυρία, μισαδελφία καί κάθε εἶδος κακίας· τό ἴδιο πάθος τούς καταισχύνει καί τώρα.

14 Ἄς φοβηθοῦμε λοιπόν, ἀδελφοί, αὐτά τὰ πράγματα, παρα-
 καλῶ· διότι πραγματικά εἶναι φρικτά. Ἄς ρυθμίσουμε τή διαγωγή μας, ὅπως ἀρέσει στό Θεό· ἄς ἀφήσουμε γιά νά ἀφεθοῦμε, ἄς ἐλεήσουμε γιά νά ἐλεηθοῦμε πολλαπλασίως· διότι αὐτός γιά χάρι μας ἐπτώχευσε τελευταῖα, ἀναδεχόμενος στόν

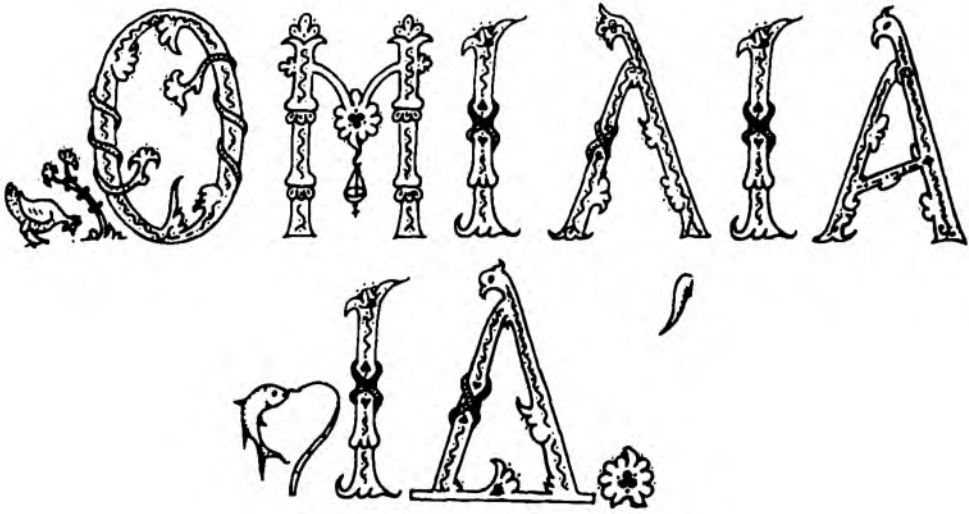
ἔστω τις κατ' ἐκεῖνον πτωχός, καὶ σὺν ἐκείνῳ ζήσεται, ἢ κοινωνείτω τοῖς δι' ἐκεῖνον πτωχοῖς, καὶ διὰ τούτων σωθήσεται. Κτησώμεθα σπλάγχνα οἰκτιρμῶν· δῶμεν οἴκοθεν τεκμήριον τῆς πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀγάπης καὶ τῆς πρὸς τὸν κοινὸν Πατέρα καὶ δεσπότην εὐνοίας. Καιρὸν δὲ τῶν νησιμῶν τούτων ἡμερῶν εὐπροσδεκτότερον οὐχ εὐρήσει τις πρὸς τὰ τοιαῦτα· τῇ γὰρ νηστείᾳ συνάψας, τὸν ἔλεον, πᾶν ἀμάρτημα ἀπαλείψει καὶ μετὰ παρρησίας τὰ σωτήρια προσκυνήσει πάθη καὶ τῇ ἀναστάσει τοῦ Χριστοῦ συνευφρανθήσεται καὶ τῆς αἰωνίας ἀπολυτρώσεως τεύξεται.

15 Ἦς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν· ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρί καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

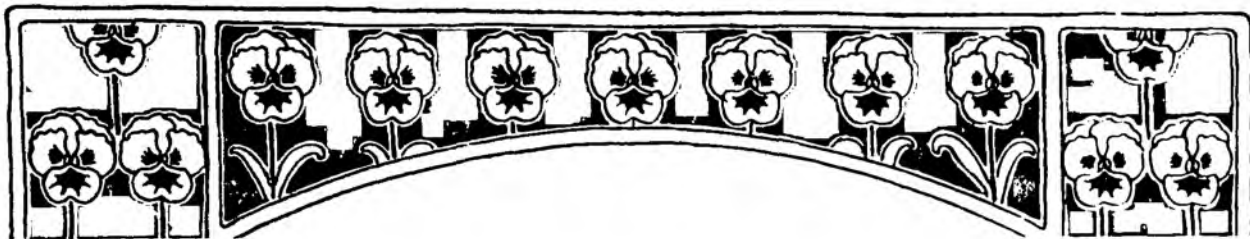
ἑαυτό του τήν ἐλεημοσύνη, ἀπό μεγαλοδωρία πολλαπλασιάζει τήν ἀμοιβή· πρέπει λοιπόν κανείς ἢ νά εἶναι κατά τό παράδειγμα του πτωχός, καί θά ζήσει μαζί μ' ἐκεῖνον, ἢ νά ἔχη τά ἀγαθά κοινά μέ τούς γιά ἐκεῖνον πτωχοῦς, καί δι' αὐτῶν θά σωθῆ. Ἔς ἀποκτήσωμε εὐσπλαγχνία· ἄς δώσωμε αὐτοβούλως δεῖγμα τῆς πρὸς τόν ἀδελφό ἀγάπης καί τῆς πρὸς τόν κοινό Πατέρα καί δεσπότη ἀφοσιώσεως. Καταλληλότερο δέ γι' αὐτά καιρό δέν θά εὔρη κανείς ἀπό τίς νηστήσιμες αὐτές ἡμέρες· διότι, ἂν συνάψη μέ τήν νηστεία τήν συμπάθεια, θ' ἀπαλείψη κάθε ἀμάρτημα, θά προσκυνήση μέ παρρησία τά σωτήρια πάθη, θά συνευφρανθῆ μέ τήν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ καί θά ἐπιτύχη τήν αἰώνια ἀπολύτρωσι.

- 15** Αὐτήν εἶθε ὅλοι ἐμεῖς νά ἐπιτύχωμε ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν στόν ὁποῖο πρέπει κάθε δόξα, τιμή καί προσκύνησις μαζί μέ τόν ἄναρχο Πατέρα του καί τό πανάγιο καί ἀγαθό καί ζωοποιό Πνεῦμα, τώρα καί πάντοτε καί στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

**ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΠΑΝΥΠΕΡΑΓΝΟΥ
ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΠΑΡΘΕΝΟΥ
ΜΑΡΙΑΣ**

ΟΜΙΛΙΑ ΙΔ'

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΠΑΝΥΠΕΡΑΓΝΟΥ

ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

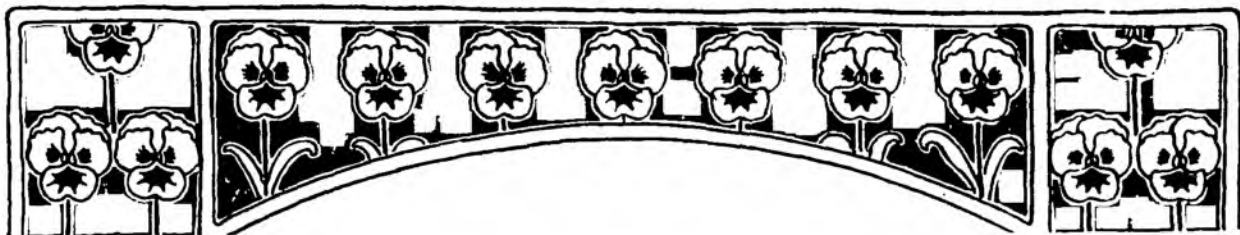
ΚΑΙ ΔΕΙΠΑΡΘΕΝΟΥ ΜΑΡΙΑΣ

1

ψαλμωδὸς προφήτης ἀπαραριθμούμενος
τὰ τῆς κτίσεως εἶδη καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς
σοφίαν τοῦ Θεοῦ καθορῶν, τοῦ θαύμα-
τος ὄλος γεγονώς, μεταξὺ γράφων ἐξε-
βόησεν· «ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου,
Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας». Ἐμοὶ
δὲ νῦν, τίς ἐφαρμόσει λόγος πρὸς ὕμνον
ἐξαγγέλειν πειρωμένῳ πρὸς δύναμιν τὴν

διὰ σαρκὸς ἐπιφάνειαν τοῦ τὰ πάντα κτίσαντος Λόγου; Εἰ γὰρ θαύ-
ματος γέμει τὰ ὄντα καὶ τὸ ἐκ μὴ ὄντων ταῦτα προελθεῖν εἰς τὰ ὄντα
θεῖον καὶ πολυῦμνητον, πόσῳ θαυμασιώτερον καὶ θεϊότερον καὶ
παρ' ἡμῶν ὑμνεῖσθαι ἀναγκαιότερον τὸ γενέσθαι τι τῶν ὄντων

ΟΜΙΛΙΑ 14

ΣΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟ ΤΗΣ ΠΑΝΥΠΕΡΑΓΝΗΣ ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ ΜΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ΔΕΙΠΑΡΘΕΝΗΣ ΜΑΡΙΑΣ

1

ψαλμωδός προφήτης, ἀπαραριθμώντας
τά εἶδη τῆς δημιουργίας καί καθορών-
τας τὴν ἀποτεθειμένη σ' αὐτά σοφία
τοῦ Θεοῦ, γεμᾶτος θαυμασμό ὀλόκλη-
ρος, ἐκεῖ πού ἔγραφε ἀνεφώνησε·
«πόσο μεγαλοπρεπῆ εἶναι τὰ ἔργα
σου, Κύριε, ὅλα τὰ ἐπλασες μέ σο-
φία!»¹. Σ' ἐμένα τώρα, πού ἐπιχειρῶ

νά ἐξαγγείλω κατά δύναμι τὴν σαρκική ἐπιφάνεια τοῦ Λόγου
πού ἔκτισε τὰ πάντα, ποιός λόγος θά μοῦ ἀρκέση γιά ἐξύμνησι;
Ἐάν πραγματικά τὰ ὄντα εἶναι γεμᾶτα θαῦμα καί τό ὅτι
αὐτά προῆλθαν στήν ὑπαρξι ἀπό μή ὄντα εἶναι θεῖο καί πολυ-

1. Ψαλμ. 103, 24.

Θεόν, καὶ οὐχ ἀπλῶς Θεόν, ἀλλὰ τὸν ὄντως ὄντα Θεόν, καὶ ταῦτα τὴν μηδὲ φυλάξαι δυνηθεῖσαν ἢ βουλευθεῖσαν τὸ καθὸ γέγονεν ἡμετέραν φύσιν, καὶ διὰ τοῦτο δικαίως εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς ἀπωσθεῖσαν; Τοσοῦτο γὰρ μέγα καὶ θεῖον, ἀπόρρητόν τε καὶ ἀνενόητον, τὸ τὴν ἡμετέραν φύσιν γενέσθαι ὁμόθεον καὶ δι' αὐτῆς ἡμῖν χαρισθῆναι τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐπάνοδον, ὡς καὶ τοῖς ἀγίοις ἀγγέλοις τε καὶ ἀνθρώποις, καὶ αὐτοῖς τοῖς προφηταῖς, καίτοι διὰ Πνεύματος ὁρῶσιν, ἀνεπίγνωστον ὄντως μένειν, ἀπὸ τοῦ αἰῶνος ὑπάρχον κεκρυμμένον μυστήριον. Καὶ τί λέγω πρὶν εἰς πέρας ἐλθεῖν; Καὶ γεγονὸς γάρ, οὐχ ὅτι γέγονεν, ἀλλ' ὅπως γέγονε, πάλιν μυστήριον μένει, πιστευόμενον ἀλλ' οὐ γινωσκόμενον, προσκυνούμενον ἀλλ' οὐ πολυπραγμονούμενον, καὶ προσκυνούμενόν τε καὶ πιστευόμενον διὰ μόνου τοῦ Πνεύματος· «οὐδεὶς γὰρ δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰμὴ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ», καὶ τὸ Πνεῦμά ἐστι δι' οὗ προσκυνούμεν καὶ δι' οὗ προσευχόμεθα, φησὶν ὁ ἀπόστολος.

- 2 Ὅτι δὲ μὴ τοῖς ἀνθρώποις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγγέλοις καὶ τοῖς ἀρχαγγέλοις αὐτοῖς ἀπερινόητόν ἐστι τὸ μυστήριον τοῦτο, παρίστησι σαφῶς καὶ τὸ παρ' ἡμῶν ἑορταζόμενον σήμερον. Εὐηγγελίστατο μὲν γὰρ ὁ ἀρχάγγελος τῇ Παρθένῳ τὴν σύλληψιν· τῆς δὲ μαθεῖν ζητούσης τὸν τρόπον καὶ πρὸς αὐτὸν εἰπούσης, «πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;», μηδαμῶς ἔχων ὁ ἀρχάγγελος ἐρμηνεῦσαι τὸν τρόπον, ἐπὶ τὸν Θεὸν καὶ οὗτος κατέφυγε, «Πνεῦμα λέγων ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει

2. Α' Κορ. 12,3.

3. Ρωμ. 8,26.

μνητο, πόσο θαυμασιώτερο και θειότερο είναι και πόσο αναγκαιότερο είναι να υμνῆται από μᾶς τό να γίνη κάποιο από τά ὄντα θεός, και ὄχι ἀπλῶς θεός, ἀλλά ὁ ὄντως ὢν Θεός, και μάλιστα ἡ φύσις μας πού δέν μπόρεσε ἢ δέν θέλησε οὔτε τόν χαρακτήρα κατά τόν ὁποῖο ἔγινε να φυλάξη και γι' αὐτό δικαίως ἀπωθήθηκε στά κατώτατα μέρη τῆς γῆς; Διότι τόσο μεγάλο και θεῖο, τόσο ἀπόρρητο και ἀκατανόητο εἶναι τό ὅτι ἡ φύσις μας ἔγινε ὁμόθεος και ὅτι δι' αὐτῆς μᾶς ἐχαρίσθηκε ἡ ἐπάνοδος στό καλύτερο ὥστε τοῦτο και στούς ἁγίους ἀγγέλους και στούς ἀνθρώπους, ἀκόμη και στούς προφήτες, ἄν και αὐτοί βλέπουν διά Πνεύματος, να μένη στήν πραγματικότητα ἀνεπίγνωστο, μυστήριο πού εἶναι κρυμμένο ἀπό τόν αἰῶνα. Και γιατί ἀναφέρω μόνο πρίν πραγματοποιηθῆ; Διότι και ὅταν ἔγινε, πάλι μένει μυστήριο, ὄχι βέβαια ὅτι ἔγινε ἀλλά πῶς ἔγινε· μυστήριο πιστευόμενο ἀλλά μή γινωσκόμενο, προσκυνούμενο, ἀλλά μή πολυπραγμονούμενο, προσκυνούμενο δέ και πιστευόμενο διά μόνου τοῦ Πνεύματος· «διότι κανείς δέν μπορεῖ να εἰπῆ Κύριον Ἰησοῦ, παρά στό ἅγιο Πνεῦμα»², και τό Πνεῦμα εἶναι αὐτό διά τοῦ ὁποίου προσκυνούμε και διά τοῦ ὁποίου προσευχόμαστε, λέγει ὁ ἀπόστολος³.

- 2 Ὅτι δέ τό μυστήριο τοῦτο εἶναι ἀκατανόητο, ὄχι μόνο στούς ἀνθρώπους, ἀλλά και στούς ἀγγέλους και τούς ἀρχαγγέλους, ἀποδεικνύει σαφῶς και τό γεγονός πού ἐορτάζεται ἀπό ἐμᾶς σήμερα⁴. Ὁ ἀρχάγγελος εὐαγγελίσθηκε στήν Παρθένο τή σύλληψι· ὅταν δέ αὐτή ἀναζητοῦσε τόν τρόπο κι' εἶπε πρὸς αὐτόν, «πῶς θά μοῦ συμβῆ τοῦτο, ἀφοῦ δέν γνωρίζω ἄνδρα;», μή μπορώντας να ἐρμηνεύση τόν τρόπο κατά κανένα τρόπο ὁ ἀρχάγγελος, κατέφυγε και αὐτός πρὸς τόν Θεό, λέγοντας «Πνεῦμα ἅγιο θά ἔλθῃ σ' ἐσέ και δύναμις Ὑψίστου θά σέ

4. Λουκᾶ 1.26-38.

σοι». Ὡσπερ γὰρ εἶ καὶ τὸν Μωϋσῆν ἤρετό τις, πῶς ἐκ γῆς ἄνθρωπος, πῶς ἐκ χώματος ὅστᾳ καὶ νεῦρα καὶ σὰρξ, πῶς αἰσθητήρια ἐξ ἀναισθήτου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀδαμιαίας πλευρᾶς πῶς πάλιν ἄνθρωπος, πῶς τὸ ὄστουν ἐξετάθη καὶ διηρέθη καὶ ἠνώθη καὶ συνεδέθη, πῶς ἐκ τοῦ ὄστου σπλάγχνα καὶ χυμοὶ διάφοροι καὶ τ' ἄλλα πάντα; Ὡσπερ οὖν εἶ τις ταῦτα τὸν Μωϋσῆν ἠρώτα, εἶπεν ἂν οὐδὲν πλέον πλὴν ὅτι ὁ Θεός ἐστιν ὁ χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ποιήσας τὸν Ἀδάμ, καὶ μίαντῶν τοῦ Ἀδάμ πλευρῶν λαβὼν καὶ τὴν Εὔαν ἐργασάμενος, καὶ τίς μὲν ὁ ποιήσας εἶπε, τὸν δὲ τρόπον πῶς ἐκεῖνα γέγονεν οὐκ εἶπεν· οὕτω καὶ ὁ Γαβριήλ, ὅτι μὲν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἡ τοῦ Ὑψίστου δύναμις τὸν ἄσπορον ἐργάσσονται τόκον, εἶπε, τὸ δὲ πῶς οὐκ εἶπεν. Εἰ γὰρ περὶ τῆς Ἐλισάβετ προῖων μνησθεῖς, ὅτι συνέλαβεν ἐν γήρα καὶ στείρα οὔσα, πλέον ἔσχεν εἰπεῖν οὐδὲν πλὴν ὅτι οὐκ ἀδυνατήσῃ τῷ Θεῷ πᾶν ρῆμα, πῶς ἂν ἐπὶ τῆς ἐν παρθενίᾳ συλλαβούσης καὶ τεκούσης ἔσχεν εἰπεῖν τὸν τρόπον;

- 3 Ἐχει δὲ ὁμοίως καὶ πλέον τὸ πρὸς τὴν Παρθένον τοῦ ἀρχαγγέλου λεγόμενον, ἀλλ' εἰς μυστηρίου μείζονος λόγον· «ἐπελεύσεται γάρ», φησί, «Πνεῦμα ἅγιον ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι». Διατί; Ὅτι καὶ τὸ γεννώμενον οὐ προφήτης, οὐδ' ἀπλῶς ἄνθρωπος, ὡς ὁ Ἀδάμ, ἀλλ' υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται καὶ σωτὴρ καὶ ρύστης ἀνθρώπων γένους καὶ βασιλεὺς αἰώνιος. Καθάπερ γὰρ τοὺς ἀπὸ κορυφῆς ὄρους ἐκπεσόντας λίθους καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων τῆς

ἐπισκιάση». Ὅπως δηλαδή, ἂν κανεῖς ἐρωτοῦσε τόν Μωυσῆ, πῶς κατασκευάζεται ἀπό γῆ ἄνθρωπος, πῶς ἀπό χῶμα προέρχονται ὅστᾱ καί νεῦρα καί σάρκα, πῶς αἰσθητήρια ἀπό ἀναίσθητη ὕλη, πῶς πάλι ἄνθρωπος ἀπό τήν ἀδαμιαία πλευρά, πῶς τό ὄστοῦν διαπλώθηκε καί διαιρέθηκε, ἐνώθηκε καί συνδέθηκε, πῶς ἀπό τό ὄστοῦν προῆλθαν σπλάγγνα καί χυμοί διάφοροι καί ὅλα τᾶ ἄλλα; Ὅπως λοιπόν, ἂν κάποιος ἐρωτοῦσε αὐτά τόν Μωυσῆ, δέν θά ἔλεγε τίποτε περισσότερο πλὴν τοῦ ὅτι ὁ Θεός εἶναι πού ἔλαβε χῶμα ἀπό τή γῆ καί ἔπλασε τόν Ἄδάμ, καί μιά ἀπό τίς πλευρές τοῦ Ἄδάμ καί κατασκεύασε τήν Εὐα, ὥστε θά ἔλεγε μέν ποιός εἶναι ὁ κτίστης, ἀλλά τόν τρόπο κατὰ τόν ὁποῖο ἐγιναν ἐκεῖνα δέν θά τόν ἔλεγε· ἔτσι καί ὁ Γαβριήλ, ὅτι τόν ἄσπορο τόκο θά κατασκευάσουν τό ἅγιο Πνεῦμα καί ἡ δύναμις τοῦ Ὑψίστου, τό εἶπε, τό πῶς ὁμως, δέν τό εἶπε. Ἄν μάλιστα, ὅταν ἐμνημόνευσε προηγουμένως τήν Ἐλισάβετ, ὅτι συνέλαβε σέ γηρατεία ἐνῶ ἦταν στεῖρα, δέν εἶχε νά εἰπῆ τίποτε παραπάνω πλὴν τοῦ ὅτι δέν εἶναι τίποτε ἀδύνατο γιά τόν Θεό, πῶς θά μπορούσε νά εἰπῆ τόν τρόπο στήν περίπτωση αὐτῆς πού συνέλαβε κι' ἐγέννησε παρθενικά;

- 3 Ἐχει ὁμως καί κάτι περισσότερο τό λεγόμενο ἀπό τόν ἀρχάγγελο πρὸς τήν Παρθένο, πού ἐνέχει μεγαλύτερο μυστήριο· «θά ἔλθη», λέγει, «ἅγιο Πνεῦμα σ' ἐσέ καί δύναμις Ὑψίστου θά σ' ἐπισκιάση»⁵. Γιατί; Διότι καί τό γεννώμενο δέν εἶναι προφήτης οὔτε ἀπλῶς ἄνθρωπος, ὅπως ὁ Ἄδάμ, ἀλλά θά ὀνομασθῆ υἱός τοῦ Ὑψίστου, σωτήρ καί λυτρωτής τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καί βασιλεὺς αἰώνιος. Ὅπως τούς λίθους πού ἐξέπεσαν ἀπό κορυφή ὄρους καί κινοῦνται ἕως τό τέλος τῆς ὑπωρείας τούς διαδέχονται πολλοί κρημνοί, ἔτσι κι' ἐμᾶς, ἀφοῦ

ὕπωρείας κινουμένους, πολλοὶ διαδέχονται κρυμνοί, οὕτως ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ θείας ἐντολῆς καὶ τῆς κατ' αὐτὸν μακαρίας διαίτης ἐκπεσόντας καὶ μέχρις ἄδου καταφερομένους, πολλὰ διεδέξαντο δεινά. Οὐ γὰρ ἀκάνθας καὶ τριβόλους μόνον αἰσθητὰς ἀνέτειλεν ἢ γῆ κατὰ τὴν εἰς τὸν προπάτορα κατάραν, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον ταῖς πολυειδέσι τῶν πονηρῶν παθῶν ἀκάνθαις καὶ ταῖς δειναῖς τριβόλοις τῆς ἀμαρτίας ἐνεσπάρημεν. Οὐδὲ τὴν λύπην μόνον ἐκείνην ἔσχε τὸ ἡμέτερον γένος, ἦν ἢ προμήτωρ ἐκκληρώσατο διὰ τῆς πρὸς αὐτὴν κατάρας, ἐν λύπαις τίκτειν καταψηφισαμένης, ἀλλὰ καὶ πᾶς ὁ βίος ἡμῶν ὀδύνη καὶ λύπη γέγονε σχεδόν.

4 Ἐπεῖδε μέντοι φιλανθρώπως ἐφ' ἡμᾶς ὁ πλάσας ἡμᾶς Θεὸς διὰ σπλάγχνα ἐλέους αὐτοῦ καὶ κλίνας οὐρανούς κατηῆλθε, καὶ προσλαβόμενος ἐκ Παρθένου ἀγίας τὴν ἡμῶν φύσιν ἀνεκαίνισε καὶ ἐπανήγαγε, μᾶλλον δὲ ἀνήγαγεν εἰς θεῖον καὶ οὐράνιον ὕψος. Τοῦτο δὴ βουληθεὶς καταπραῶσαι, μᾶλλον δὲ τὴν προαιώνιον αὐτοῦ βουλήν εἰς τέλος ἀγαγεῖν σήμερον, πέμπει τὸν ἀρχάγγελον Γαβριήλ, ὡς ὁ εὐαγγελιστὴς φησι Λουκᾶς, «εἰς Ναζαρέτ πρὸς Παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαβίδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς Παρθένου Μαριάμ».

5 Πρὸς Παρθένον μὲν οὖν τὸν ἀρχάγγελον ὁ Θεὸς πέμπει, καὶ ταύτην μένουσαν παρθένον οἰκείαν ποιεῖται μητέρα διὰ μόνου προσρήματος, ἐπειδήπερ, εἶπερ ἐκ σπέρματος συνελήφθη, οὐκ ἂν ἦν καινὸς ἄνθρωπος, οὐδ' ἀναμάρτητος ἦν καὶ τῶν ἀμαρτόντων σωτήρ· ἢ γὰρ τῆς σαρκὸς πρὸς γένεσιν κίνησις, ἀνυποτάκτως ἔχουσα πρὸς τὸν ἡγεμονεύειν ἐν ἡμῖν παρὰ Θεοῦ τεταγμένον νοῦν, οὐκ ἐκτὸς παντάπασιν ἀμαρτίας ἐστί. Διὸ καὶ ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν, «ἐν ἀνομίαις συν-

ἐξεπέσαμε ἀπό τή θεία ἐντολή στόν παράδεισο κατεβήκαμε ἕως τόν ἄδη, πολλά δεινά μᾶς εὐρήκαν διαδοχικά. Διότι δέν εἶναι μόνο ἡ γῆ πού ἀνέπτυξε ἀγκάθια καί τριβόλια αἰσθητά, κατά τήν κατάρα πρὸς τόν προπάτορα, ἀλλά ἐσπαρθήκαμε κι' ἐμεῖς μέ τά πολυειδῆ ἀγκάθια τῶν πονηρῶν παθῶν καί τά φοβερά τριβόλια τῆς ἁμαρτίας. Καί δέν ἔλαβε τό γένος μας ἐκείνη μόνο τή λύπη τήν ὁποία ἐκληροδότησε ἡ προμήτωρ διά τῆς πρὸς αὐτήν κατάρας, πού τήν κατεδίκασε νά γεννᾷ μέ λύπη, ἀλλά καί ὄλος ὁ βίος μας ἔγινε σχεδόν ὀδύνη καί λύπη.

4 Ὁ Θεός ὅμως πού μᾶς ἔπλασε ἀπό εὐσπλαγχνία ἐπέβλεψε πρὸς ἐμᾶς φιλανθρώπως καί ἀφοῦ ἔκλινε τοὺς οὐρανοὺς κατέβηκε καί παίρνοντας ἀπό τήν ἁγία Παρθένο τή φύσι μας τήν ἀνακαίνισε καί τήν ἐπανέφερε, μᾶλλον δέ τήν ἀνεβίβασε σέ θεῖο καί οὐράνιο ὕψος. Θέλοντας λοιπόν νά πραγματοποιήσῃ αὐτό, μᾶλλον δέ νά φέρῃ σέ πέρας τήν προαιώνια βουλή του σήμερα, στέλλει τόν ἀρχάγγελο Γαβριήλ, ὅπως λέγει ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς, «στή Ναζαρέτ πρὸς Παρθένο μνηστευμένη μέ ἄνδρα, τοῦ ὁποίου τό ὄνομα ἦταν Ἰωσήφ, ἀπό τό γένος καί τήν πατριά τοῦ Δαβίδ, καί τό ὄνομα τῆς Παρθένου ἦταν Μαριάμ»⁶.

5 Στέλλει λοιπόν ὁ Θεός τόν ἀρχάγγελο πρὸς Παρθένο καί τήν καθιστᾷ μητέρα του μέ μόνη τήν προσφώνησι ἄν καί μένει παρθένος, ἐπειδή βέβαια, ἄν συλλαμβανόταν ἀπό σπέρμα, δέν θά ἦταν νέος ἄνθρωπος οὔτε θά ἦταν ἀναμάρτητος καί σωτήρ τῶν ἁμαρτωλῶν· διότι ἡ κίνησις τῆς σαρκός γιά γέννησι, ἀφοῦ μένει ἀνυπότακτη πρὸς τόν νοῦ πού εἶναι ταγμένος νά ἡγεμονεύῃ τῶν λειτουργιῶν μας, δέν εὐρίσκεται ἐντελῶς ἔξω ἀπό τήν ἁμαρτία. Γι' αὐτό καί ὁ Δαβίδ ἔλεγε, «μέ ἀνομίες συνελήφθηκα

6. Λουκᾶ 1,27.

ελήφθην καὶ ἐν ἀμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου». Εἰ γοῦν ἐκ σπέρματος ἦν ἡ τοῦ Θεοῦ σύλληψις, οὐκ ἂν ἦν καινὸς ἄνθρωπος, οὐδὲ τῆς καινῆς καὶ μηδαμῶς παλαιουμένης ζωῆς ἀρχηγός· τοῦ γὰρ παλαιοῦ κόμματος ὦν καὶ κληρονόμος ἐκείνου τοῦ πταίσματος, οὐκ ἂν ἠδυνήθη τὸ πλήρωμα ἐν ἑαυτῷ φέρειν τῆς ἀκηράτου θεότητος καὶ πηγὴν ποιῆσαι τὴν σὰρκα αὐτοῦ ἀγιασμοῦ ἀνεξάντλητον· ὡς καὶ τῶν προπατόρων ἐκείνων τὸν μολυσμὸν ἀποπλῦναι περιουσίᾳ δυνάμεως καὶ τοῖς ἐξῆς ἀρκεῖν πρὸς ἀγιασμὸν ἅπασιν. Διὰ τοῦτο οὐκ ἄγγελος, οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἦλθε καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς, συλληφθεὶς καὶ σαρκωθεὶς ἐν μήτρᾳ Παρθένου καὶ μείνας ἀναλλοιώτως Θεός.

6. Ἔδει δὲ καὶ μάρτυρα τὴν Παρθένον ἔχειν τῆς ἀσπόρου συλλήψεως καὶ συλλήπτορα πρὸς τὰ κατ' οἰκονομίαν τελεσθησόμενα. Τίνα ταῦτα; Τὴν ἐπὶ Βηθλεὲμ ἄνοδον, ἔνθα καὶ ὁ παρὰ τῶν οὐρανίων ἀγγέλων καταγγελλόμενός τε καὶ δοξαζόμενος τόκος· τὴν εἰς τὸ ἱερὸν ἔλευσιν, ἔνθα παρὰ Συμεῶν καὶ τῆς Ἴωνης ζωῆς καὶ θανάτου Κύριος μαρτυρεῖται τὸ βρέφος· τὴν εἰς Αἴγυπτον ἐξ Ἡρώδου φυγὴν καὶ τὴν ἐξ Αἰγύπτου κατὰ τὰς ἱεράς προρρήσεις ἐπάνοδον καὶ τ' ἄλλα ὅσα νῦν καταλέγειν οὐκ εὐχερές. Διὰ ταῦτα μνήστῳρ ὁ Ἰωσήφ παρελήφθη καὶ ὁ ἄγγελος ἐπέμφθη πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ. Τὸ δὲ ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαβὶδ ἐπ' ἀμφοτέρων νοήσεις· ἄμφω γὰρ ἢ τε Παρθένος καὶ ὁ Ἰωσήφ εἰς Δαβὶδ τὸ γένος ἀνέφερον.

- 7 «Καὶ τὸ ὄνομα», φησί, «τῆς Παρθένου Μαρίας· τοῦτο δὲ ἐρ-

καί μέ ἀμαρτίες μ' ἐκνοφόρησε ἡ μητέρα μου»⁷. Ἐάν λοιπόν ἡ σύλληψις τοῦ Θεοῦ ἦταν ἀπό σπέρμα, δέν θά ἦταν νέος ἄνθρωπος οὔτε ἀρχηγός τῆς νέας καί μή παλαιουμένης καθόλου ζωῆς. Ἄν ἦταν τῆς παλαιᾶς μερίδος καί κληρονόμος ἐκείνου τοῦ πταίσματος, δέν θά μπορούσε νά φέρη στόν ἑαυτό του τό πλήρωμα τῆς ἀφθαρτης θεότητος καί νά κάμη τήν σάρκα του ἀνεξάντλητη ἀγιασμοῦ, ὥστε καί τῶν προπατόρων ἐκείνων ν' ἀποπλύνη τόν μολυσμό μέ περίσσεια δυνάμεως καί στούς ἐπιγόνους ὅλους νά ἐπαρκῆ γι' ἀγιασμό. Γι' αὐτό δέν ἦλθε ἄγγελος οὔτε ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἦλθε καί μᾶς ἔσωσε, πού συνελήφθηκε καί ἐσαρκώθηκε σέ μήτρα Παρθένου κι' ἔμεινε ἀναλλοιώτως Θεός.

6 Ἐπρεπε δέ νά ἔχη καί μάρτυρα τῆς ἄσπορης συλλήψεως τήν Παρθένο καί συνεργό σέ ὅσα ἐπρόκειτο να τελεσθοῦν κατ' οἰκονομία. Ποιά εἶναι αὐτά; Ἡ ἄνοδος στή Βηθλεέμ, ὅπου θά ἐτελεῖτο καί ὁ ἐξαγγελλούμενος καί δοξαζόμενος τοκετός· ἡ προσέλευσις στό ἱερό, ὅπου τό βρέφος μαρτυρεῖται Κύριος ζωῆς καί θανάτου ἀπό τόν Συμεών καί τήν Ἄννα· ἡ φυγή στήν Αἴγυπτο ἐμπρός στόν Ἡρώδη καί ἡ ἐπάνοδος ἀπό τήν Αἴγυπτο κατά τίς ἱερές προφητεῖες καί τά ἄλλα πού δέν εἶναι εὐκολο τώρα νά ἀπαριθμήσω. Γι' αὐτά παρελήφθηκε ὡς μνηστήρ ὁ Ἰωσήφ καί ἐστάλθηκε ὁ ἄγγελος σέ παρθένο μνηστευμένη μέ ἄνδρα ὀνομαζόμενο Ἰωσήφ. Τήν δέ φράσι «ἀπό τόν οἶκο καί τήν πατριά τοῦ Δαβίδ» θά τήν ἐννοήσης καί γιά τούς δύο· διότι τόσο ἡ Παρθένος ὅσο καί ὁ Ἰωσήφ ἀνέφεραν τήν γενεά τους στόν Δαβίδ.

7 Καί τό ὄνομα, λέγει, τῆς Παρθένου ἦταν Μαριάμ, πού

7. Ψαλμ. 50,7.

μηνεύεται Κυρία. Παρίστησι δὲ καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς Παρθένου καὶ τὸ βέβαιον τῆς παρθενίας, καὶ τὸ ἐξηλλαγμένον αὐτῆς τοῦ βίου καὶ διὰ πάντων ἠκριβωμένον καὶ ὡς εἰπεῖν παναμώμητον· κυρίως γὰρ οὐσα φερωνύμως παρθένος, πᾶσαν εἶχε τὴν τῆς ἀγνείας παντελεῖ παγκτησίαν, παρθένος οὐσα καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις καὶ τὰς τοῦ σώματος αἰσθήσεις πάσας μολυσμοῦ παντὸς ὑπερανωκισμένας πλουτοῦσα καὶ τοσοῦτο κυρίως τὲ καὶ βεβαίως καὶ ὡς εἰπεῖν κεκυρωμένως καὶ τοῖς πᾶσιν ἀσύλως τὸν ἅπαντα χρόνον, ὥσπερ ἡ κεκλεισμένη πύλη τὰ ἐντεθησαυρισμένα καὶ τὸ ἐσφραγισμένον βιβλίον ὀφθαλμοῖς ἄψαυστα τηρεῖ τὰ ἐγγεγραμμένα· ἐπεὶ καὶ περὶ αὐτῆς γέγραπται, «τοῦτο ἔστι τὸ ἐσφραγισμένον βιβλίον, καὶ αὕτη ἡ πύλη κεκλεισμένη ἔσται, καὶ οὐδεὶς οὐ μὴ διέλθῃ δι' αὐτῆς».

- 8 Ἄλλὰ καὶ Κυρία πάλιν ἕτερον τρόπον ἡ Παρθένος κατὰ τὴν ἀξίαν, ὡς δεσπόζουσα πάντων, ἃ τε τὸν φύσει τοῦ παντὸς δεσπότην ἐν παρθενίᾳ συλλαβοῦσά τε καὶ τεκοῦσα θείως. Ἔτι γε μὴν Κυρία καὶ ὡς ἐλευθέρα μόνον δουλείας καὶ κυριότητος θείας ἐπειλημμένη, ἀλλὰ καὶ ὡς πηγὴ καὶ ρίζα τῆς τοῦ γένους ἐλευθερίας, καὶ μάλιστα μετὰ τὸν ἀπόρρητον καὶ χαρμόσυνον τόκον· ἡ γὰρ ἀνδρὶ συζυγεῖσα κυριευομένη μᾶλλον ἔστιν ἡ κυρία, καὶ μάλιστα μετὰ τὸν περίλυπον καὶ κατώδυνον τόκον, κατὰ τὴν πρὸς τὴν Εἰδαν ἀρὰν ἐκείνην, «ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα, καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφὴ σου, καὶ αὐτός σου κυριεύσει»· ἧς ἀρᾶς ἡ παρθενομήτωρ, ἐλευθεροῦσα τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὴν χαρὰν δι' ἀγγέλου καὶ τὴν εὐλογίαν ἀντιλαμβάνει· εἰσελθὼν γάρ, φησὶν, ὁ ἄγγελος, εἶπε πρὸς τὴν Παρθένον, «χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν

ἐρμηνεύεται Κυρία. Τοῦτο δεικνύει καί τό ἀξίωμα τῆς Παρθένου καί τό βέβαιο τῆς παρθενίας, καί τό ἀλλοιώτικο καί προσεκτικό καί κατά κάποιον τρόπο παναμώμητο τοῦ βίου της· διότι, ἐπειδή ἦταν κυρίως παρθένος φερωνύμως, εἶχε τήν πλήρη κατοχή τῆς ἀγνείας, ὄντας παρθένος καί στό σῶμα καί στήν ψυχή, καί κατέχοντας τίς ψυχικές δυνάμεις καί ὅλες τίς αἰσθήσεις τοῦ σώματος ὑπεράνω κάθε μολυσμοῦ, καί μάλιστα τόσο κυρίως καί βεβαίως καί ἐγκύρως καί καθ' ὅλα ἱερῶς ὅλον τόν χρόνο, ὅπως ἡ κλεισμένη πύλη διατηρεῖ τούς θησαυρούς καί τό σφραγισμένο βιβλίο διατηρεῖ τά γραπτά ἀνέγγικτα ἀπό τούς ὀφθαλμούς· διότι περί αὐτῆς ἔχει γραφή, τοῦτο εἶναι τό σφραγισμένο βιβλίο καί αὐτή ἡ πύλη θά εἶναι κλεισμένη, καί κανείς δέν πρόκειται νά περάση ἀπό αὐτήν⁸.

- 8 Ἄλλά καί μέ ἄλλον τρόπο πάλι εἶναι Κυρία ἡ Παναγία κατ' ἀξία, ὡς δεσπόζουσα τῶν ὅλων, ἐπειδή συνέλαβε σέ παρθενία κι' ἐγέννησε θείως τόν κατά φύσι δεσπότη τοῦ παντός. Ἐπίσης βέβαια εἶναι Κυρία ὄχι μόνο ὡς ἐλευθέρη ἀπό δουλεία καί μέτοχος θείας κυριότητος, ἀλλά καί ὡς πηγὴ καί ρίζα τῆς ἐλευθερίας τοῦ γένους, καί μάλιστα μετὰ τήν ἀπόρρητη καί χαρμόσυνη γέννα. Διότι αὐτὴ πού συζεύχθηκε μέ ἄνδρα εἶναι μᾶλλον κυριευμένη παρά κυρία, καί μάλιστα μετὰ τήν περίλυπη καί ὀδυνηρὴ γέννα, κατά τήν ἀρὰ ἐκείνη πρὸς τήν Εὔα, «θά γεννήσης τέκνα μέ λύπη, θά ἐξαρτᾶσαι ἀπό τόν ἄνδρα σου καί αὐτός θά σέ αὐθεντεύη»⁹· γιὰ νά ἐλευθερώσῃ ἀπό αὐτήν τήν ἀρὰ τό ἀνθρώπινο γένος ἡ παρθενομήτωρ, λαμβάνει τήν χαρὰ καί τήν εὐλογία διὰ τοῦ ἀγγέλου· διότι ὁ ἄγγελος, λέγει, ἀφοῦ εἰσῆλθε εἶπε πρὸς τήν Παρθένο, «Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος εἶναι

8. Ἰεζ. 44,2.

9. Γεν. 3,16.

γυναιξίν». Οὐ τὸ μέλλον ὁ ἀρχάγγελος προκαταγγέλλει πρὸς αὐτὴν λέγων, «ὁ Κύριος μετὰ σοῦ», ἀλλ' ὅπερ ἀοράτως ἐώρα τηνικαῦτα τελούμενον ἐξαγγέλλει. Καὶ χωρίον μὲν ταύτην θείων καὶ ἀνθρωπίνων χαρισμάτων κατανοῶν καὶ διὰ πάντων κεκοσμημένην τῶν χαρισμάτων τοῦ θείου Πνεύματος, κεχαριτωμένην ἐτύμως ἀνηγόρευσεν, ἔνοικον δὲ λαβοῦσαν ἤδη κατιδὼν τὸν ἐν ᾧ τούτων ἀπάντων οἱ θησαυροί, καὶ προκαθορῶν τὴν ἄλυπον κυοφορίαν καὶ τὸν ἄνευ ὠδίνων ἐσόμενον τόκον, προσευηγγελίσαστο ταύτῃ χαίρειν καὶ μόνην εὐλογημένην εἶναι καὶ δεδοξασμένην εἰκότως ἐν γυναιξὶ διετεινάτο· τῇ γὰρ ὑπερβολῇ τῆς κατὰ τὴν θεομήτορα Παρθένον δόξης οὐκ ἔστι τις ἕτερα δεδοξασμένη, κἂν ἐδοξάσθη.

- 9 Ἄλλ' ἡ Παρθένος ἰδοῦσα καὶ φοβηθεῖσα μὴ τις ἀπατηλὸς ἄγγελος ἦ, κλέπτων τὰς κατὰ τὴν Εὐάν ἀπερισκέπτους, τὸν ἀσπασμὸν ἀνεξετάστως οὐ παρεδέξατο· καὶ τὴν συνάφειαν, ἣν οὗτος εὐηγγελίζετο, πρὸς Θεὸν μήπω καθαρῶς γνοῦσα, ἐταράχθη, φησὶν, ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, ἀπρίξ ὡς εἰπεῖν καὶ κατάκρας τῆς παρθενίας ἀντεχομένη, «καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἶη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος». Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀρχάγγελος πάραυτα λύει τὸν θεοφιλῆ τῆς κεχαριτωμένης Παρθένου φόβον, πρὸς αὐτὴν εἰπὼν· «μὴ φοβοῦ Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ». Τίνα χάριν; ἥτις μόνῳ δυνατὴ τῷ τὰ ἀδύνατα δυναμένῳ καὶ μόνη σοὶ τετηρημένη πρὸ τῶν αἰώνων. «Ἴδου γὰρ συλλήψῃ ἐν γαστρί»· σύλληψιν γάρ, φησὶν, ἀκούουσα, μηδεμίαν ὑπολογίζου τῆς παρθενίας παρατροπὴν, μηδὲ διὰ τοῦτο δυσχέραινε καὶ ταρᾶττου· τοῦτο γὰρ τό, ἰδοὺ συλλήψῃ, τηνικαῦτα πρὸς τὴν παρθένον οὔσαν λεγόμενον, σύνδρομον τηνικαῦτα τῇ παρθενίᾳ τὴν σύλληψιν ὑπεδείκνυ.

μαζί σου, εἶσαι εὐλογημένη ἀνάμεσα στίς γυναῖκες». Ὁ ἀρχάγγελος δέν τῆς προαγγέλλει τό μέλλον λέγοντας, ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου, ἀλλά ἐξαγγέλλει ὅ,τι ἔβλεπε τότε ἀοράτως νά τελεῖται. Καί ἀντιλαμβανόμενος ὅτι αὐτή εἶναι τόπος θείων καί ἀνθρωπίνων χαρισμάτων καί στολισμένη μέ ὅλα τά χαρίσματα τοῦ θείου Πνεύματος, κυριολεκτικῶς τήν ἀναγόρευσε κεχαριτωμένη, βλέποντας δέ ὅτι ἤδη ἔλαβε ἔνοικο αὐτόν στόν ὁποῖο εὐρίσκονται οἱ θησαυροί ὅλων τούτων καί προορώντας τήν ἀνώδυνη κυοφορία καί τήν γέννα πού θά ἐγινόταν χωρίς ὠδῖνες, τῆς ἀπηύθυνε τό «χαίρειν» κι' ἐβεβαίωσε ὅτι εἶναι ἡ μόνη εὐλογημένη καί εὐλόγως δοξασμένη ἀνάμεσα στίς γυναῖκες· διότι κατά τήν ὑπερβολή τῆς δόξας τῆς Θεομήτορος Παρθένου δέν ὑπάρχει ἄλλη δοξασμένη, κι' ἂν ἐδοξάσθηκε.

- 9 Ἀλλά ἡ Παρθένος, καθώς εἶδε κι' ἐφοβήθηκε μήπως εἶναι κάποιος ἀπατηλός ἄγγελος, πού παραπλανᾷ τίς ἀπερίσκεπτες κατά τό παράδειγμα τῆς Εὐας, δέν ἐδέχθηκε ἀνεξετάστως τόν χαιρετισμό· καί μή γνωρίζοντας ἀκόμη καθαρώς τόν σύνδεσμο πρὸς τόν Θεό πού εὐαγγελιζόταν αὐτός, ἐταράχθηκε, λέγει, μέ τόν λόγο του, ἐπιμένοντας σταθερά στήν παρθενία, «καί διαλογιζόταν τί εἶδους ἀσπασμός εἶναι αὐτός». Γι' αὐτό ὁ ἀρχάγγελος διαλύει ἀμέσως τόν θεοφιλῆ φόβο τῆς χαριτωμένης Παρθένου, λέγοντάς της· «μή φοβῆσαι, Μαρία· διότι ἐπέτυχες τήν χάρι τοῦ Θεοῦ». Ποιά χάρι; Αὐτή πού εἶναι δυνατή μόνο σ' αὐτόν πού δύναται τά ἀδύνατα καί ἐφυλάχθηκε πρό τῶν αἰώνων σέ σένα μόνη. «Ἴδού θά συλλάβης τέκνο». Ἀκούοντας δέ σύλληψι, λέγει, μή σκεφθῆς καμμιά ἀφαίρεσι τῆς παρθενίας, μή στενοχωρῆσαι καί μή ταρασσесαι γι' αὐτό· διότι τοῦτο τό «ἰδού θά συλλάβης», λεγόμενο τότε πρὸς αὐτήν πού ἦταν παρθένος, ὑπεδείκνυε πλέον τή σύλληψι ὡς συνοδοιπόρο μέ τήν παρθενία.

- 10 «Ἴδοὺ οὖν συλλήψῃ», φησί, «καὶ τέξῃ υἷόν». ἔχουσα γὰρ ὡσπερ νῦν ἔχεις καὶ μένουσα τὴν παρθενίαν ἀδιαλώβητος, ἔμβρυον ἔξεις καὶ τέξῃ τὸν τοῦ Ὑψίστου Υἷόν· τοῦτο γὰρ καὶ Ἡσαΐας προορῶν ἐκ πολλῶν ἐτῶν προέλεγεν «ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἷόν», καὶ ὅτι, «προσηλθὼν πρὸς τὴν προφητιν». Πῶς οὖν ὁ προφήτης προσῆλθε πρὸς τὴν προφητιν; ὡς νῦν ὁ ἀρχάγγελος πρὸς αὐτήν· ὁ γὰρ νῦν οὗτος εἶδε, τοῦτο ἐκεῖνος προεἶδέ τε καὶ προεἶπεν. Ὅτι δὲ προφητις, προφητικὴν ἔχουσα χάριν, ἡ Παρθένος, ἡ ἐν εὐαγγελίῳ πρὸς Θεὸν ᾠδὴ ταύτης παραστήσει τῷ βουλομένῳ.
- 11 Προσηλθεν οὖν, φησίν, ὁ Ἡσαΐας πρὸς τὴν προφητιν, τῷ προβλεπτικῷ πάντως πνεύματι καὶ ἐν γαστρὶ ἔλαβε, πρὶν ἐλθεῖν τῶν ᾠδίνων τὸν πόνον, ἐξέφυγε καὶ ἔτεκεν ἄρσεν· ὁ δὲ ἀρχάγγελος νῦν πρὸς αὐτήν, «τέξῃ», φησίν, «υἷόν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν (ὃ ἐρμηνεύεται Σωτήρ)· οὗτος γὰρ ἔσται μέγας». Εἶπεν οὖν Ἡσαΐας πάλιν, «θαυμαστὸς σύμβουλος, Θεὸς ἰσχυρὸς, ἐξουσιαστής, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος». Τούτῳ συνωδὰ νῦν καὶ ὁ ἀρχάγγελος φησίν, «οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται». (Πῶς δὲ οὐκ εἶπεν, ἔστι μέγας καὶ υἱὸς Ὑψίστου, ἀλλ' «ἔσται καὶ κληθήσεται»; ὡς περὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν ἀνθρωπίνου ποιούμενος τὸν λόγον), ἅμα καὶ δηλῶν, ὅτι καὶ γνωσθήσεται τοῖς πᾶσι καὶ ὑπὸ τούτων τοιοῦτος ὑπάρχων κηρυχθήσεται, ὡς καὶ τὸν Παῦλον ὕστερον λέγειν ἔχειν, «ὁ Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ». Ἀλλὰ καὶ «δώσει»,

10. Ἡσ. 7,14.

11. Ἡσ. 8,3.

12. Λουκᾶ 1,46-55.

10 «Ίδού λοιπόν θά συλλάβης καί θά γεννήσης υἰόν»· δηλαδή παραμένοντας ὅπως εἶσαι σήμερα καί διατηρώντας ἀνέπαφη τήν παρθενία σου, θά συλλάβης ἔμβρυο καί θά γεννήσης τόν υἰόν τοῦ Ὑψίστου. Τοῦτο προβλέποντας καί ὁ Ἡσαΐας πρὶν ἀπό πολλά χρόνια, ἔλεγε, «ἰδού ἡ Παρθένος θά κυοφορήσῃ καί θά γεννήσῃ υἰόν»¹⁰, καί «προση̑λθα πρὸς τήν προφήτιδα»¹¹. Πῶς λοιπόν ὁ προφήτης προση̑λθε πρὸς τήν προφήτιδα; Ὅπως τώρα ὁ ἀρχάγγελος πρὸς αὐτήν· διότι αὐτό πού εἶδε τώρα αὐτός, τοῦτο προεἶδε καί προεἶπε ἐκεῖνος. Ὅτι δέ ἡ Παρθένος ἦταν προφήτις, πού εἶχε προφητική χάρι, θά τό δείξῃ στόν θέλοντα ἡ ὠδή της πού περιέχεται στό εὐαγγέλιο¹².

11 Προση̑λθε λοιπόν, λέγει, ὁ Ἡσαΐας πρὸς τήν προφήτιδα, ἀσφαλῶς μέ τό προβλεπτικό πνεῦμα καί συνέλαβε τέκνο, πρὶν ἔλθῃ ὁ πόνος τῶν ὠδίνων, ἐξέφυγε καί ἐγέννησε ἀρσενικό τέκνο· ὁ δέ ἀρχάγγελος λέγει τώρα πρὸς αὐτήν, «θά γεννήσης υἰόν καί θά τόν ὀνομάσῃς Ἰησοῦν, πού ἐρμηνεύεται Σωτήρ· θά εἶναι δέ μέγας». Εἶπε λοιπόν πάλι ὁ Ἡσαΐας, «θαυμαστός σύμβουλος, Θεός ἰσχυρός, ἐξουσιαστής, ἀρχων εἰρήνης, πατήρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος»¹³. Ὅμοίως μέ αὐτόν τώρα λέγει καί ὁ ἀρχάγγελος, «αὐτός θά εἶναι μέγας καί θά ὀνομασθῇ υἱός Ὑψίστου» (πῶς δέ δέν εἶπε, εἶναι μέγας καί υἱός Ὑψίστου, ἀλλά θά εἶναι καί θά ὀνομασθῇ; Τοῦτο συμβαίνει διότι ὠμιλοῦσε περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου προσλήμματος τοῦ Χριστοῦ), ἐνῶ συγχρόνως δηλώνει ὅτι καί θά γνωσθῇ σέ ὄλους καί ἀπό αὐτούς θά κηρυχθῇ ὅτι εἶναι τέτοιας λογῆς, ὥστε ὕστερα νά μπορῇ καί ὁ Παῦλος νά λέγῃ, «ὁ Θεός ἐφανερώθηκε σέ σάρκα, ἐκηρύχθηκε στά ἔθνη, ἐπιστεῦθηκε στόν κόσμον »¹⁴. Ἀλλά λέγει ἐπίσης, «θά τοῦ

13. Ἡσ. 9,6.

14. Α΄ Τιμ. 3,16.

φησίν, «αὐτῷ Κύριος τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος»· οὗ δὲ ἡ βασιλεία εἰς αἰῶνας οὕσα πέρασ οὐκ ἔχει, ὁ Θεὸς ἐστὶν αὐτός. Ἀλλὰ καὶ πατέρα τὸν Δαβὶδ οὗτος ἔχει, οὐκοῦν καὶ ἄνθρωπός ἐστὶν ὁ αὐτός, ὡς εἶναι τὸν τεχθησόμενον Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον, υἱὸν τε ἀνθρώπου καὶ υἱὸν Θεοῦ, παρὰ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὡς ἄνθρωπος τὴν ἀδιάδοχον βασιλείαν λαμβάνοντα, ὡς εἶδε καὶ προανεκήρυξεν ὁ Δανιήλ· «ἐθεώρουν γάρ», φησίν, «ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν καὶ Παλαιὸς Ἡμερῶν ἐκάθισε· καὶ ἰδοὺ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ μέχρι τοῦ Παλαιοῦ τῶν Ἡμερῶν ἔφθασε, καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἐξουσία· καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία αἰώνιος, καὶ βασιλεῖ ἑτέρῳ οὐχ ὑπολειφθήσεται».

12 Καθέσει δὲ ἐπὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ· ἐπειδὴ περ ὁ μὲν Ἰακώβ πατριάρχης τῶν θεοσεβῶν ἐστὶν ἀπάντων, ὁ δὲ Δαβὶδ πρῶτος ἀπάντων θεοσεβῶς ὁμοῦ καὶ θεαρέστως εἰς τύπον ἐβασίλευσε Χριστοῦ· ὃς πατριαρχίαν τε καὶ βασιλείαν εἰς μίαν οὐράνιον καὶ αἰώνιον συνήγαγεν ἀρχήν. Ἡ δὲ κεχαριτωμένη Παρθένος τῶν οὕτως ἐξαισίων καὶ θείων ὡς ἤκουσε τοῦ ἀρχαγγέλλου πρὸς αὐτὴν ρημάτων, ὅτι «ὁ Κύριος μετὰ σοῦ», καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ καὶ υἱὸν τέξῃ, τὸν βασιλεύοντα τῶν αἰώνων τοῦ Ὑψίστου Υἱόν, «πῶς ἔσται μοι», φησί, «τοῦτο; ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω». Εἰ γὰρ καὶ πνευματικὸν ἄγαν καὶ σαρκικῶν παθῶν ὑπερανωκισμένον μοι κομίζεις τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλὰ σύλληψίν μοι λέγεις ἐν γαστρὶ καὶ κύησιν καὶ τόκον, καὶ τὸ «ἰδοὺ» προστίθης ἐπὶ τῆς συλλήψεως· «πῶς οὖν ἔσται μοι τοῦτο; ἐπεὶ ἄνδρα», φησίν, «οὐ γινώσκω».

δώση ὁ Κύριος τόν θρόνο τοῦ πατρός του Δαβίδ, καί θά βασιλεύση στό γένος τοῦ Ἰακώβ ἐπί αἰῶνες καί τῆς βασιλείας του δέν θά ὑπάρξῃ τέλος»· αὐτός δέ, τοῦ ὁποίου ἡ βασιλεία ὡς αἰωνία δέν ἔχει τέλος, εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Ἄλλ' αὐτός ἔχει καί πατέρα τόν Δαβίδ, ἐπομένως εἶναι ὁ ἴδιος καί ἄνθρωπος, ὥστε αὐτός πού θά γεννηθῆ νά εἶναι συγχρόνως Θεός καί ἄνθρωπος, υἱός ἀνθρώπου καί υἱός Θεοῦ, πού ὡς ἄνθρωπος λαμβάνει τήν ἀδιάδοχη βασιλεία ἀπό τό Θεό Πατέρα, ὅπως εἶδε καί προεξήγγειλε ὁ Δανιήλ· «παρατηροῦσα», λέγει, «ἕως ὅτου ἐτοποθετήθηκαν θρόνοι κι' ἐκάθησε ὁ Παλαιός τῶν ἡμερῶν· καί ἰδού κάποιος ὡς υἱός ἀνθρώπου ἐρχόταν ἐπάνω στίς νεφέλες τοῦ οὐρανοῦ καί ἔφθασε μέχρι τῶν Παλαιῶν τῶν ἡμερῶν, κι' ἐδόθηκε σ' αὐτόν ἡ τιμή καί ἡ ἐξουσία· καί ἡ βασιλεία του εἶναι βασιλεία αἰώνιος καί δέν θά δοθῆ σέ ἄλλον βασιλέα»¹⁵.

- 12 Θά καθήσῃ δέ στόν θρόνο τοῦ Δαβίδ καί θά βασιλεύσῃ στό γένος τοῦ Ἰακώβ· ἐπειδή βέβαια ὁ μὲν Ἰακώβ εἶναι πατριάρχης ὅλων τῶν θεοσεβῶν, ὁ δέ Δαβίδ εἶναι ὁ πρῶτος ἀπό ὅλους πού ἐβασίλευσε θεοσεβῶς μαζί καί θεαρέστως σέ τόπο τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος συνήνωσε σέ μιά ἀρχή οὐράνια καί αἰωνία τήν πατριαρχία καί τήν βασιλεία. Ἡ δέ χαριτωμένη Παρθένος, μόλις ἤκουσε ἀπό τόν ἀρχάγγελο τά τόσο ἐξαίσια καί θεῖα λόγια, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου, καί ἰδού θά συλλάβῃς καί θά γεννήσῃς υἱό, λέγει, «πῶς θά μοῦ συμβῆ τοῦτο; Διότι δέν ἔχω σχέσεις μέ ἄνδρα». Διότι ἂν καί μοῦ μεταφέρεις πολύ πνευματικό καί ἀνώτερο σαρκικῶν παθῶν μήνυμα, ἀπό τό ἄλλο μέρος μοῦ ἀναφέρεις σύλληψι στήν γαστέρα καί κυοφορία καί τοκετό, προσθέτεις δέ γιά τή σύλληψι καί τό ἰδού· πῶς λοιπόν θά μοῦ συμβῆ τοῦτο; Διότι, λέγει, δέν ἔχω σχέσεις μέ ἄνδρα.

15. Δαν.

13 Τοῦτό δέ φησιν ἡ Παρθένος οὐκ ἀπιστοῦσα, μαθεῖν δὲ τὸ πρᾶγμα κατὰ τὸ δυνατόν ὡς ἔχει ζητοῦσα· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀρχάγγελος πρὸς αὐτήν, «Πνεῦμα», φησίν, «ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ». Ἄγία μὲν γὰρ εἶ σύ, φησί, καὶ κεχαριτωμένη, Παρθένε· Πνεῦμα δὲ πάλιν ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, δι' ἀγιασμοῦ προσθήκης ὑψηλοτέρας ἐτοιμάζον καὶ προκαταρτίζον τὴν ἐν σοὶ θεουργίαν· καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι, συνεπιρρωννύσά τε ἅμα καὶ διὰ τῆς ἐν σοὶ ἐπισκιάσεως καὶ συναφείας ἑαυτῇ μορφοῦσα τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς εἶναι τὸ γεννώμενον ἅγιον, Υἱὸν Θεοῦ καὶ δύναμιν Ὑψίστου μεμορφωμένην κατ' ἀνθρωπον· ἰδοὺ γὰρ καὶ Ἐλισάβητ ἡ συγγενὴς σου στείρα τὸν ἅπαντα διανύσασα βίον, νῦν ἐν γήρα, Θεοῦ βουληθέντος, παραδόξως κυοφορεῖ, ὅτι οὐκ ἀδυνατήσῃ παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ρῆμα.

14 Τί οὖν ἡ κεχαριτωμένη πρὸς ταῦτα Παρθένος, καὶ τὴν σύνεσιν θεία καὶ ἀπαράμιλλος; Πάλιν πρὸς τὸν Θεὸν τρέχει καὶ δι' εὐχῆς πρὸς αὐτὸν ἀνατείνεται, πρὸς τὸν ἀρχάγγελον λέγουσα· εἰ Πνεῦμα καθὰ φῆς ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπ' ἐμέ, τὴν ἐμὴν φύσιν ἔτι καθαῖρον καὶ ἐνισχύον δέξασθαί με τὸ σωτήριον κῆμα, εἰ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει μοι, μορφοῦσα κατ' ἀνθρωπον ἐν ἐμοὶ τὸν ἐν μορφῇ Θεοῦ ὄντα καὶ δημιουργοῦσα λοχείαν ἄσπορον, εἰ τὸ γεννώμενον ἅγιον καὶ Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς καὶ βασιλεὺς αἰώνιος, οὐ γὰρ ἀδυνατεῖ παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ρῆμα, «ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμα σου». Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος, λιπῶν ἐν τῇ γαστρὶ ταύτης σώματι συνημμένον τὸν τοῦ παντός ποιητὴν καὶ διὰ τῆς ἐν αὐτῇ ταύτης συναφείας, ἧ διηκόνησε, προξενήσας τῷ κόσμῳ τὴν σωτηρίαν. Οὕτω δὲ καὶ Ἡσαΐας δι' ὧν ἤδη καὶ μακαρίως ἠξιώθη

13 Λέγει δέ τοῦτο ἡ Παρθένος, ὄχι ἀπό ἀπιστία, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐζητοῦσε νά μάθη κατά τό δυνατό πῶς ἔχει τό πρᾶγμα· γι' αὐτό καί ὁ ἀρχάγγελος λέγει πρὸς αὐτή, «Πνεῦμα ἅγιο θά ἔλθῃ σ' ἐσένα καί δύναμις τοῦ Ὑψίστου θά σ' ἐπισκιάσῃ· γι' αὐτό καί τό ἅγιο πού θά γεννηθῆ θά ὀνομασθῆ Υἱός Θεοῦ». Ἁγία βέβαια εἶσαι ἐσύ, λέγει, καί χαριτωμένη, Παρθένε· Πνεῦμα δέ πάλι ἅγιο θά ἔλθῃ σ' ἐσένα, πού θά ἐτοιμάσῃ καί καταρτίσῃ τήν θεουργία μέσα σου μέ ὑψηλότερα προσθήκη ἁγιασμοῦ· καί θά σέ ἐπισκιάσῃ δύναμις Ὑψίστου, ἡ ὁποία συγχρόνως θά σέ ἐνδυμαμώνῃ καί διά τῆς ἐπισκιάσεως σ' ἐσένα καί τῆς συναφείας μέ τόν ἑαυτό της θά μορφώσῃ τήν ἀνθρωπότητα, ὥστε τό γεννώμενο νά εἶναι ἅγιο, Υἱός Θεοῦ καί δύναμις Ὑψίστου μορφωμένη κατά ἄνθρωπο. Διότι ἐξ ἄλλου ἰδοῦ καί ἡ Ἐλισάβετ ἡ συγγενής σου, πού ἐπέρασε ὄλον τόν βίο της στεῖρα, τώρα μέ τήν βούλησι τοῦ Θεοῦ σέ γηρατεία παραδόξως κυφορεῖ, διότι κανένα πρᾶγμα δέν εἶναι ἀδύνατο γιά τόν Θεό.

14 Τί πράττει λοιπόν πρὸς αὐτά ἡ χαριτωμένη Παρθένος, ἡ θεία κατά τήν σύνεσι καί ἀπαράμιλλη; Πάλι τρέχει πρὸς τόν Θεό καί ἀπευθύνεται πρὸς αὐτόν μέ εὐχῆ λέγοντας πρὸς τόν ἀρχάγγελο· ἄν, ὅπως λέγεις, ἔλθῃ σ' ἐμένα ἅγιο Πνεῦμα, γιά νά μέ καθάρισῃ περισσότερο καί νά μέ δυναμώσῃ νά δεχθῶ τό σωτήριο ἔμβρυο, ἄν μ' ἐπισκιάσῃ δύναμις τοῦ Ὑψίστου πού θά μορφώσῃ μέσα μου κατά τόν ἄνθρωπο αὐτόν πού φέρει τήν μορφή τοῦ Θεοῦ καί θά δημιουργήσῃ ἄσπορη λοχεία, ἄν τό γεννώμενο θά εἶναι ἅγιο καί Υἱός Θεοῦ καί Θεός καί βασιλεύς αἰώνιος, βέβαια τίποτε δέν εἶναι ἀδύνατο γιά τόν Θεό, «ἰδοῦ ἐγώ ἡ δούλη τοῦ Κυρίου, ἄς γίνῃ σύμφωνα μέ τό λόγο σου». Κι' ἔφυγε ἀπό ἐκεῖ ὁ ἄγγελος, ἀφοῦ ἄφησε στήν γαστέρα της τόν ποιητή τοῦ σύμπαντος συνημμένο μέ σῶμα καί ἀφοῦ μέ τήν συνάφεια αὐτή, πού ἐξυπηρέτησε, προξένησε τήν σωτηρία τοῦ

παθεῖν έναργῶς προὔπεγραψεν. Οὐ γὰρ ἀμέσως ἐώρακε τὸν Σεραφεῖμ ἐκ τοῦ κατ' οὐρανὸν νοητοῦ θυσιαστηρίου τὸν ἄνθρακα λαβόντα· διὰ γὰρ τῆς λαβίδος τοῦτον ἔλαβεν ὁ Σεραφεῖμ, δι' ἧς καὶ τῶν αὐτοῦ χειλέων ἤψατο, τὴν κάθαρσιν διδούς. Τοῦτο δ' ἦν τὸ τῆς λαβίδος ἐκείνῳ τῷ μεγάλῳ θεάματι ταυτόν, ὃ Μωσῆς ἐώρακε, βάτον ἐκ πυρὸς ἡμμένην καὶ μὴ κατακαιομένην.

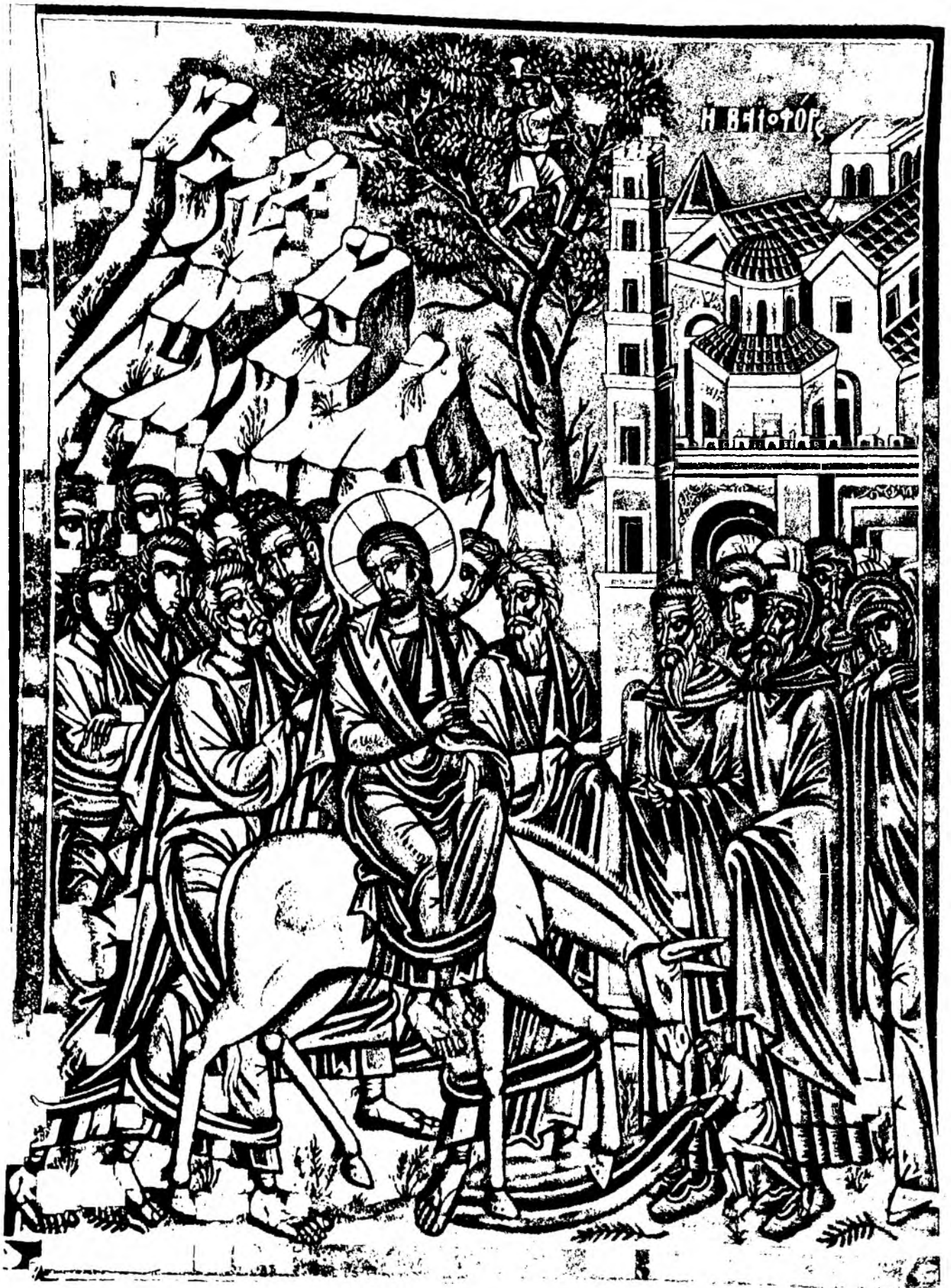
15 Τίς δ' οὐκ οἶδεν, ὡς ἡ παρθενομήτωρ ἐκείνη τε ἡ βάτος καὶ αὕτη ἡ λαβίς ἐστίν, ἐν ἑαυτῇ τὸ θεῖον πῦρ ἀπυρπολύτως συλλαβοῦσα, κάνταῦθα διακονήσαντος ἀρχαγγέλου τῇ συλλήψει, καὶ τὸν αἶροντα τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου δι' αὐτῆς συνάψαντος τῷ ἀνθρωπείῳ γένει καὶ διὰ τῆς ἀπορρήτου ταύτης συναφείας ἡμᾶς περικαθάραντος; Οὐκοῦν ἡ παρθενομήτωρ αὕτη μόνη μεθόριόν ἐστι κτιστῆς καὶ ἀκτίστου φύσεως· καὶ αὐτὴν εἴσονται τοῦ ἀχωρήτου χώραν ὅσοι δὴ γινώσκουσι Θεὸν καὶ αὐτὴν ὑμνήσουσι μετὰ Θεὸν ὅσοι τὸν Θεὸν ὑμνοῦσιν. Αὕτη καὶ τῶν πρὸ αὐτῆς αἰτία καὶ τῶν μετ' αὐτὴν προστάτις καὶ τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν πρόξενος. Αὕτη τῶν προφητῶν ὑπόθεσις, τῶν Ἀποστόλων ἀρχή, τῶν μαρτύρων ἐδραίωμα, τῶν διδασκάλων κρηπίς. Αὕτη τῶν ἐπὶ γῆς ἡ δόξα, τῶν κατ' οὐρανὸν ἡ τερπνότης, τὸ πάσης κτίσεως ἐγκαλλώπισμα. Αὕτη καταρχὴ καὶ πηγὴ καὶ ρίζα τῆς ἀποκειμένης ἡμῖν ἐν οὐρανοῖς ἐλπίδος.

16 Ἦς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν ταῖς αὐτῆς ὑπὲρ ἡμῶν πρεσβείαις εἰς δόξαν τοῦ πρὸ αἰώνων ἐκ Πατρὸς γεννηθέντος καὶ ἐπ' ἐσχάτων αἰώνων ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν· ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

κόσμου. Ἔτσι καί ὁ Ἡσαΐας προεικόνισε ἐναργῶς μέ ὄσα ἀξιώθηκε ἤδη μακαρίως νά πάθη. Διότι αὐτός δέν εἶδε τόν Σεραφεῖμ νά παίρνη ἀμέσως τόν ἄνθρακα ἀπό τό νοητό θυσιαστήριο τοῦ οὐρανοῦ· τοῦτον τόν ἐπῆρε ὁ Σεραφεῖμ μέ τήν λαβίδα, μέ τήν ὁποία ἔγγισε καί τά χεῖλη του, δίδοντας τήν κάθασι. Αὐτή ἡ ἐμπειρία τῆς λαβίδας ἦταν τό ἴδιο μ' ἐκεῖνο τό μεγάλο θέαμα πού εἶδε ὁ Μωυσῆς, μιά βάτο πού ἦταν ἀναμμένη μέ πῦρ καί δέν κατακαιόταν.

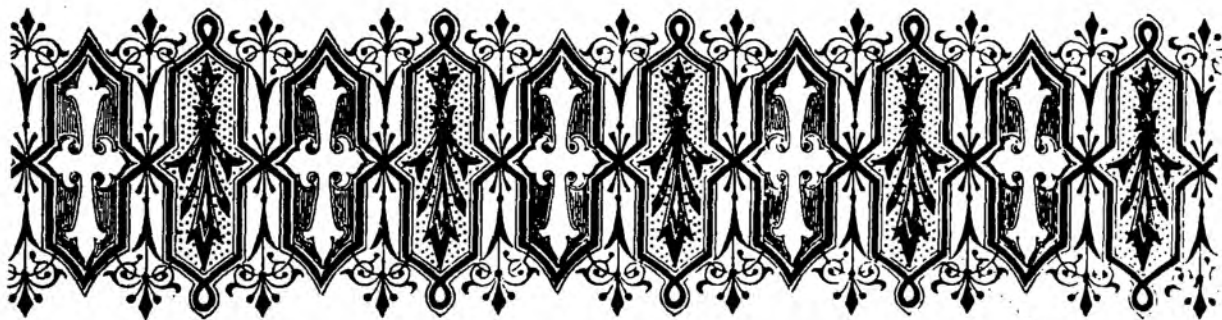
15 Ποιός δέν γνωρίζει ὅτι ἐκείνη ἡ βάτος καί αὐτή ἡ λαβίδα ἦσαν σάν ἡ παρθενομήτωρ, πού συνέλαβε μέσα της τό θεῖο πῦρ ἀπυρπολήτως, ἀφοῦ καί ἐδῶ ἀρχάγγελος ἐμεσίτευε στήν σύλληψι καί συνῆνωνε δι' αὐτῆς τόν αἶροντα τήν ἁμαρτία τοῦ κόσμου μέ τό ἀνθρώπινο γένος καί μέ τήν ἀπόρρητη συνάφεια μᾶς ἐξάγνισε; Ἐπομένως αὐτή ἡ παρθενομήτωρ εἶναι ἡ μόνη μεθόριο κτιστῆς καί ἄκτιστης φύσεως· ὅσοι βέβαια γνωρίζουν τό Θεό θά ἀναγνωρίσουν καί αὐτήν ὡς χώρα τοῦ ἀχωρήτου καί αὐτήν θά ὑμνήσουν μετά τόν Θεό ὅσοι ὑμνοῦν τόν Θεό. Αὐτή εἶναι καί αἰτία τῶν πρὶν ἀπό αὐτή καί προστάτις τῶν μετά ἀπό αὐτή καί πρόξενος τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. Αὐτή εἶναι ὑπόθεσις τῶν προφητῶν, ἀρχή τῶν Ἀποστόλων, ἐδραῖωμα τῶν μαρτύρων, κρηπίδα τῶν διδασκάλων. Αὐτή εἶναι ἡ δόξα τῶν ἐπί γῆς, ἡ τερπνότης τῶν οὐρανίων, τό ἐγκαλλώπισμα ὅλης τῆς κτίσεως. Αὐτή εἶναι ἡ καταρχή, ἡ πηγὴ καί ἡ ρίζα τῆς ἀποθησαυρισμένης γιά μᾶς ἐλπίδος στοὺς οὐρανοὺς.

16 Αὐτήν τήν ἐλπίδα εἶθε ν' ἀποκτήσωμε ὅλοι ἐμεῖς μέ τίς δικές της προσβεῖες γιά μᾶς, σέ δόξα τοῦ πρό αἰώνων γεννηθέντος ἀπό τόν Πατέρα καί σαρκωθέντος κατά τοὺς τελευταίους αἰῶνες ἀπό αὐτήν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας. Σ' αὐτόν πρέπει κάθε δόξα, τιμὴ καί προσκύνησις, τώρα καί πάντοτε καί στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

Q M I A I A

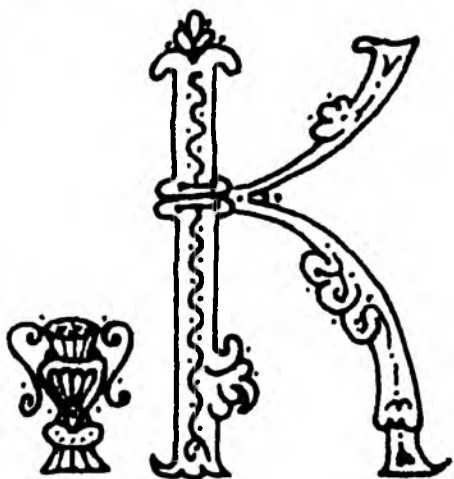
I E

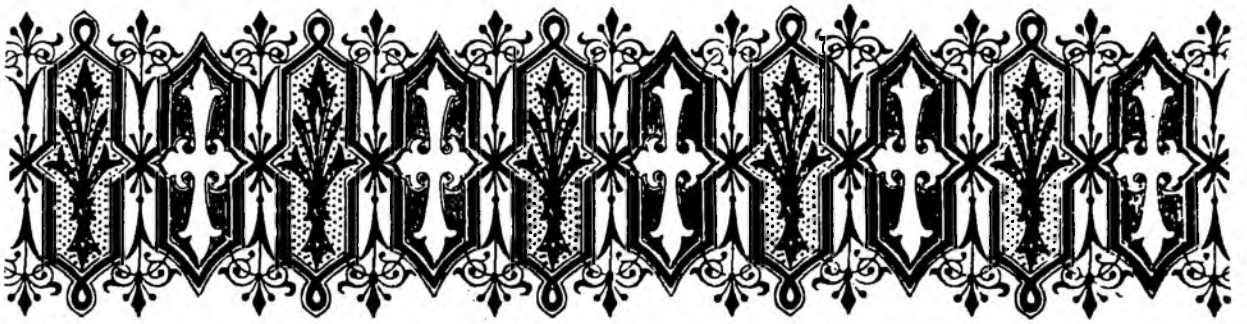
ΟΜΙΛΙΑ ΙΕ'

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΤΩΝ ΒΑΙΩΝ

1

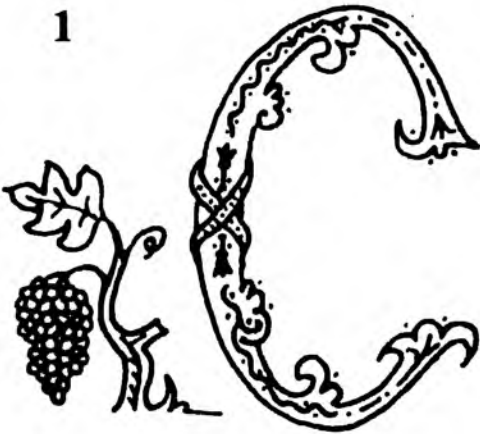
αιρῶ δεκτῶ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι», διὰ τοῦ Ἡσαΐου εἶπεν ὁ Θεός. Καλὸν οὖν σήμερον τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην εἰπεῖν· «ἰδοὺ καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ ἡμέρα σωτηρίας· ἀποθώμαθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους καὶ ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ φωτός, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν». Ἐγγίζει γὰρ ἡ τῶν σωτηρίων τοῦ Χριστοῦ παθημάτων ἀνάμνησις καὶ τὸ καιρὸν καὶ μέγα καὶ πνευματικὸν Πάσχα, τὸ τῆς ἀπαθείας βραβεῖον, τὸ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος προοίμιον. Καὶ προκηρύττει τοῦτο Λάζαρος

ΟΜΙΛΙΑ 15

ΕΚΦΩΝΗΘΗΚΕ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΒΑΙΩΝ

1

έ καιρό εὐνοίας σέ ἐπήκουσα καί σέ ἡμέρα σωτηρίας σ' ἐβοήθησα», εἶπε ὁ Θεός διά τοῦ Ἡσαΐα¹. Καλό λοιπόν εἶναι νά εἰπῶ σήμερα τό ἀποστολικό ἐκεῖνο πρὸς τήν ἀγάπη σας· «ἰδού καιρός εὐνοίας, ἰδού ἡμέρα σωτηρίας· ἄς ἀπορρίψωμε λοιπόν τά ἔργα τοῦ σκότους καί ἄς ἐκτελέσωμε τά ἔργα

τοῦ φωτός, ἄς περιπατήσωμε μέ σεμνότητα, σάν σέ ἡμέρα»². Διότι προσεγγίζει ἡ ἀνάμνησις τῶν σωτηριωδῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ καί τό νέο καί μέγα καί πνευματικό Πάσχα, τό βραβεῖο τῆς ἀπαθείας, τό προοίμιο τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

1. Ἡσ. 49,8.

2. Β' Κορ. 6,2. Ρωμ. 13,12.

ἐκ τῶν ἄδου κευθμώνων ἐπανελθῶν καὶ φωνῇ καὶ προστάγματι μόνῳ Θεοῦ, τοῦ ζωῆς ἔχοντος καὶ θανάτου τὴν ἐξουσίαν, τετραήμερος ἐκ νεκρῶν ἀναστάς, καὶ προανυμνοῦσι παῖδες καὶ λαὸς ἄκακος ἐπιπνοία τοῦ θείου Πνεύματος τὸν ἐκ θανάτου λυτρούμενον, τὸν ἐξ ἄδου ψυχὰς ἀνάγοντα, τὸν ψυχῇ καὶ σώματι ζωὴν ἀϊδίον χαριζόμενον.

- 2 Εἴ τις οὖν ἐθέλει ζωὴν ἀγαπᾶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς, παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ καὶ χεῖλη αὐτοῦ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον· ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιησάτω τὸ ἀγαθόν. Κακὸν οὖν γαστριμαργία καὶ μέθη καὶ ἀσωτία· κακὸν φιλαργυρία, πλεονεξία καὶ ἀδικία· κακὸν κενοδοξία, θρασύτης καὶ ὑπερηφανία. Ἐκκλινάτω οὖν πᾶς ἀπὸ τῶν τοιούτων κακῶν καὶ ἐργαζέσθω τὰ ἀγαθὰ. Τίνα ταῦτα; τὴν ἐγκράτειαν, τὴν νηστείαν, τὴν σωφροσύνην, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν μακροθυμίαν, τὴν ἀγάπην, τὴν ταπεινώσιν, ἵνα μεταλάβωμεν ἀξίως τοῦ τυθέντος ὑπὲρ ἡμῶν ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ λάβωμεν ἐντεῦθεν τὸν ἀρραβῶνα τῆς ἀφθαρσίας καὶ φυλάξωμεν παρ' ἑαυτοῖς εἰς πληροφορίαν τῆς ἐν οὐρανοῖς ἡμῖν ἐπηγγελμένης κληρονομίας. Ἄλλὰ δυσάνυστον τὸ ἀγαθὸν καὶ αἱ ἀρεταὶ δυσκολώτεραί εἰσι τῶν κακιῶν; Ἐγὼ μὲν οὐχ ὄρω τοῦτο· καὶ γὰρ πλείους αὐτόθεν ὑφίσταται πόνους ὁ μέθυσος καὶ ἀκρατῆς τοῦ ἐγκρατοῦς καὶ ὁ ἀκόλαστος τοῦ σωφρονοῦντος καὶ ὁ σπεύδων πλουτεῖν τοῦ ἐν αὐταρκειᾷ ζῶντος καὶ ὁ δόξαν ἑαυτῷ περιθέσθαι ζητῶν τοῦ ἐν ἀφανείᾳ διάγοντος· ἀλλ' ἐπεὶ διὰ τὴν ἡμετέραν ἡδυπάθειαν δυσκολώτεραι ἡμῖν φαίνονται αἱ ἀρεταί, βιασώμεθα ἡμᾶς αὐτούς·

3. Α' Πέτρ. 3,10 ἐ. Ψαλμ. 33,13-15.

Καί τό προκηρύσσει ὁ Λάζαρος πού ἐπανῆλθε ἀπό τά βάραθρα τοῦ ἄδη, ἀφοῦ ἀναστήθηκε ἀπό τούς νεκρούς τήν τετάρτη ἡμέρα μέ μόνο τόν λόγο καί τό πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ, πού ἔχει τήν ἐξουσία ζωῆς καί θανάτου, καί προανυμνοῦν παιδιά καί πλήθη λαοῦ ἄκακα μέ τήν ἐμπνευσι τοῦ θείου Πνεύματος αὐτόν πού λυτρώνει ἀπό τόν θάνατο, πού ἀνεβάζει τίς ψυχές ἀπό τόν ἄδη, πού χαρίζει ἀϊδία ζωή στήν ψυχή καί τό σῶμα.

2 Ἐάν λοιπόν κανεῖς θέλη ν' ἀγαπᾷ τή ζωή, νά ἰδῆ ἀγαθές ἡμέρες, ἄς φυλάττη τήν γλῶσσα του ἀπό κακό καί τά χεῖλη του ἄς μή προφέρουν δόλο· ἄς ἐκκλίνῃ ἀπό τό κακό καί ἄς πράττῃ τό ἀγαθόν³. Κακό λοιπόν εἶναι ἡ γαστριμαργία, ἡ μέθη καί ἡ ἄσωτία· κακό εἶναι ἡ φιλαργυρία, ἡ πλεονεξία καί ἡ ἀδικία· κακό εἶναι ἡ κενοδοξία, ἡ θρασύτης καί ἡ ὑπερηφάνεια. Ἐάν ἀποφύγῃ λοιπόν ὁ καθένας τέτοια κακά καί ἄς ἐπιτελῆ τά ἀγαθά. Ποιά εἶναι αὐτά; Ἡ ἐγκράτεια, ἡ νηστεία, ἡ σωφροσύνη, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ μακροθυμία, ἡ ἀγάπη, ἡ ταπεινότης. Ἐάν ἐπιτελοῦμε λοιπόν αὐτά, γιά νά μεταλάβωμε ἀξίως τοῦ θυσιασθέντος γιά χάρι μας ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ καί ἄς λάβωμε ἀπό αὐτόν τόν ἀρραβῶνα τῆς ἀφθαρσίας γιά νά τόν φυλάξωμε κοντά μας σ' ἐπιβεβαίωσι τῆς ὑπεσχημένης πρός ἐμᾶς κληρονομίας στούς οὐρανοῦς. Ἀλλά εἶναι μήπως δυσκατόρθωτο τό ἀγαθόν καί οἱ ἀρετές εἶναι δυσκολώτερες ἀπό τίς κακίες; Ἐγώ πάντως δέν τό βλέπω· διότι περισσοτέρους πόνους ὑφίσταται ἀπό ἐδῶ ὁ μέθυσος καί ὁ ἀκρατής ἀπό τόν ἐγκρατῆ, ὁ ἀκόλαστος ἀπό τόν σώφρονα, ὁ ἀγωνιζόμενος νά πλουτήσῃ ἀπό τόν ζῶντα μέ αὐτάρκεια, αὐτός πού ἐπιζητεῖ ν' ἀποκτήσῃ δόξα ἀπό τόν διάγοντα σέ ἀφάνεια· ἀλλ' ἐπειδή λόγω τῆς ἡδυπαθείας μας οἱ ἀρετές μᾶς φαίνονται δυσκολώτερες, ἄς βιάσωμε τούς ἑαυτούς

«βιαστή γάρ ἐστι», φησὶν ὁ Κύριος, «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν».

3 Σπουδῆς οὖν ἡμῖν πᾶσι χρεια καὶ προσοχῆς, ἐνδόξοις τε καὶ ἀδόξοις, ἄρχουσι καὶ ἀρχομένοις, πλουσίοις καὶ πένησιν, ὥστε τὰ πονηρὰ πάθη ταῦτα τῆς οἰκειᾶς ἀπῶσθαι ψυχῆς καὶ ἀντεισοικίσει ταύτη τὸν τῶν ἀρετῶν κατάλογον. Καὶ ὁ γεωργὸς γὰρ καὶ ὁ σκυτοτόμος καὶ ὁ οἰκοδόμος καὶ ὁ ράπτης καὶ ὁ ὑφαντής, καὶ ἀπλῶς πᾶς ὁ δι' οἰκείων πόνων καὶ ἐκ τῆς τῶν χειρῶν ἐργασίας ποριζόμενος τὸ ζῆν, ἐὰν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πλούτου καὶ τῆς δόξης καὶ τῆς τρυφῆς ἀπὸ τῆς οἰκειᾶς ἐκβάλωσι ψυχῆς, ὄντως μακάριοι· οὗτοί γάρ εἰσιν οἱ πτωχοί, ὧν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, διὸ καὶ διὰ τοὺς τοιούτους ὁ Κύριος, «μακάριοι», φησὶν, «οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι». Πτωχοὶ δὲ εἰσι τῷ πνεύματι οἱ διὰ τὸ ἀκόμπαστον καὶ ἀφιλόδοξον καὶ ἀφιλήδονον τοῦ ἑαυτῶν πνεύματος, ἦτοι τῆς ψυχῆς, ἢ ἐκούσιον καὶ τὴν ἐκτὸς ἔχοντες πτωχείαν ἢ γενναίως ταύτην φέροντες, κἂν ἀκούσιος ἦ. Οἱ δὲ πλουτοῦντες καὶ εὐπαθοῦντες καὶ τῆς προσκαίρου δόξης ἀπολαύοντες, καὶ ἀπλῶς οἱ τῶν τοιούτων ἐπιθυμηταὶ τυγχάνοντες, δεινότεροις πάθεσι περιπαρήσονται καὶ εἰς μείζους καὶ πλείους καὶ δυσχερεστέρας ἐμπεσοῦνται παγίδας τοῦ διαβόλου· τὴν γὰρ ἐπιθυμίαν τοῦ πλουτεῖν ὁ πλουτήσας οὐκ ἀποτίθεται, ἀλλ' αὔξει μᾶλλον, πλειόνων ἢ πρότερον ὀρεγόμενος. Οὕτω καὶ ὁ φιλήδονος καὶ ὁ φίλαρχος καὶ ὁ ἄσωτος καὶ ὁ ἀκόλαστος, αὔξουσι μᾶλλον ταύτας, ἀλλ' οὐκ ἀποβάλλονται. Οἱ δὲ ἄρχοντες καὶ οἱ ἐνδοξοὶ προσλαμβάνουσι καὶ δύναμιν, ὥστε μείζους ἐκτελεῖν ἀδικίας καὶ ἀμαρτίας.

μας· διότι ὁ Κύριος λέγει «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι βιαστή καὶ οἱ βιασταὶ τὴν ἄρπάζουν»⁴.

- 3 Χρειαζόμαστε λοιπόν ὅλοι προσπάθεια καὶ προσοχή, ἔνδοξοι καὶ ἄδοξοι, ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, πλούσιοι καὶ πτωχοί, ὥστε ν' ἀπομακρύνωμε ἀπὸ τὴν ψυχὴ μας τὰ πονηρὰ αὐτὰ πάθη καὶ ἀντὶ αὐτῶν νὰ εἰσαγάγωμε σ' αὐτὴν ὅλη τὴ σειρά τῶν ἀρετῶν. Πραγματικά ὁ γεωργός καὶ ὁ σκυτοτόμος, ὁ οἰκοδόμος καὶ ὁ ράπτης, ὁ ὑφαντής καὶ γενικῶς ὁ καθένας πού ἐξασφαλίζει τὴ ζωὴ του μέ τούς κόπους καὶ τὴν ἐργασία τῶν χεριῶν του, ἐάν ἀποβάλουν ἀπὸ τὴν ψυχὴ τους τὴν ἐπιθυμία τοῦ πλούτου καὶ τῆς δόξας καὶ τῆς τρυφῆς, θά εἶναι μακάριοι· διότι αὐτοὶ εἶναι οἱ πτωχοὶ γιὰ τούς ὁποίους προορίζεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ γι' αὐτούς εἶπε ὁ Κύριος, «μακάριοι εἶναι οἱ πτωχοὶ κατὰ τὸ πνεῦμα»⁵. Πτωχοὶ δέ κατὰ τὸ πνεῦμα εἶναι αὐτοὶ πού λόγῳ τοῦ ἀκαυχήτου καὶ ἀφιλοδόξου καὶ ἀφιληδόνου τοῦ πνεύματος, δηλαδή τῆς ψυχῆς, ἢ ἔχουν ἐκουσίαν καὶ τὴν ἐξωτερικὴ πτωχεία ἢ τὴν βαστάζουν γενναίως, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀκουσία. Αὐτοὶ ὁμως πού πλουτοῦν καὶ εὐημεροῦν καὶ ἀπολαύουν τὴν πρόσκαιρῃ δόξα καὶ γενικῶς ὅσοι εἶναι ἐπιθυμηταὶ αὐτῶν τῶν καταστάσεων θά περιπέσουν σέ δεινότερα πάθη καὶ θά ἐμπέσουν σέ μεγαλύτερες, περισσότερες καὶ δυσχερέστερες παγίδες τοῦ Διαβόλου· διότι αὐτός πού ἐπλούτησε δέν ἀποβάλλει τὴν ἐπιθυμία τοῦ πλουτισμοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν αὐξάνει, ὀρεγόμενος περισσότερο ἀπὸ προηγουμένως. Ἔτσι καὶ ὁ φιλήδονος καὶ ὁ φίλαρχος καὶ ὁ ἄσωτος καὶ ὁ ἀκόλαστος αὐξάνουν μᾶλλον τίς ἐπιθυμίες των παρά τίς ἀποβάλλουν. Οἱ δέ ἄρχοντες καὶ οἱ ἀξιωματοῦχοι προσλαμβάνουν καὶ δύναμι, ὥστε νὰ ἐκτελοῦν ἀδικίες καὶ ἁμαρτίες.

5. Ματθ. 5,3.

4 Διὰ τοῦτο δύσκολόν ἐστιν ἄρχοντα σωθῆναι καὶ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. «Καὶ πῶς», φησί, «δύνασθε πιστεύειν εἰς ἐμέ, δόξαν παρὰ ἀνθρώπων λαμβάνοντες καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ μὴ ζητοῦντες;». Ἄλλὰ μὴ θορυβεῖσθω εἴ τις εὐπορος ἢ ἔνδοξος ἢ ἄρχων ἐστί· δύναται γὰρ οὗτος, ἐὰν θέλη, τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ζητεῖν καὶ βιάζεσθαι ἑαυτόν, ὥστε τὴν πρὸς τὰ χεῖρω ροπὴν ἀνακόπτων μεγάλας ἀρετὰς ἐργάσασθαι καὶ μεγάλας ἀπώσασθαι κακίας, οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλῶν ἑτέρων τῶν μὴ βουλομένων· καὶ γὰρ δύναται μὴ μόνον δικαιοπραγεῖν καὶ σωφρονεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀδικεῖν καὶ ἀκολασταίνειν βουλομένους κωλύειν πολυτρόπως, καὶ μὴ μόνον εὐπειθῆ παρέχειν ἑαυτόν τῳ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῖς κήρυξιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπειθεῖν βουλομένους ὑποτάσσειν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς κατὰ Χριστὸν προεστηκόσι ταύτης, μὴ μόνον διὰ τῆς δυνάμεως καὶ ἐξουσίας ἧς ἔλαχε παρὰ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ τύπος γίνεσθαι τοῖς ὑποδεεστέροις ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς· ἐξομοιοῦται γὰρ τῳ ἄρχοντι τὸ ἀρχόμενον.

5 Σπουδῆς οὖν χρεῖα καὶ βίας καὶ προσοχῆς πᾶσι μὲν, οὐκ ἐπίσης δέ· τοῖς γὰρ ἐν δόξῃ καὶ πλούτῳ καὶ ἀρχῇ καθεστῶσι καὶ τοῖς περὶ λόγους καὶ περὶ τὴν κτῆσιν τῆς κατ' αὐτοὺς σοφίας ἐσπουδακόσιν, εἶπερ σωθῆναι βούλοιντο, πλείονος χρεῖα βίας τε καὶ σπουδῆς, ἐπεὶ καὶ πεφύκασιν εἶναι πῶς δυσπειθέστεροι. Τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τῶν χθὲς καὶ σήμερον ἀναγνωσθέντων εὐαγγελίων τοῦ Χριστοῦ γίνεται καταφανές· τοῦ γὰρ ἐπὶ Λαζάρῳ τελεσθέντος θαύματος καὶ Θεὸν εἶναι τὸν ποιήσαντα περιφανῶς παραστήσαντος, ὁ μὲν λαὸς

4 Γι' αυτό είναι δύσκολο νά σωθῆ ἄρχων καί νά εἰσέλθῃ στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ πλούσιος. «Πῶς», λέγει, «μπορεῖτε νά πιστεύετε σ' ἐμένα λαμβάνοντας δόξα ἀπό τοὺς ἀνθρώπους καί μὴ ζητώντας τὴν δόξα ἀπὸ τὸν Θεό μόνο»⁶; Ἄλλ' ὅποιος εἶναι εὐπορος ἢ ἀξιωματοῦχος ἢ ἄρχων ἄς μὴ ταράσσεται· διότι μπορεῖ, ἂν θέλῃ, νά ζητήσῃ τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ καί νά πιέσῃ τὸν ἑαυτό του, ὥστε ἀνακόπτοντας τὴν πρὸς τὰ χειρότερα ροπή νά ἀναπτύξῃ μεγάλες ἀρετές καί ν' ἀπωθήσῃ μεγάλες κακίες, ὄχι μόνο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ καί ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους πού δέν θέλουν. Μπορεῖ πραγματικά ὄχι μόνο νά δικαιωπραγῆ καί νά σωφρονῆ, ἀλλὰ καί αὐτοὺς πού θέλουν ν' ἀδικοῦν καί ν' ἀκολασταίνουν νά τοὺς ἐμποδίξῃ ποικιλοτρόπως, καί ὄχι μόνο νά παρυσιάζεται ὁ ἴδιος εὐπειθῆς στό εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ καί στοὺς κήρυκές του, ἀλλὰ καί τοὺς θέλοντας ν' ἀπειθοῦν νά τοὺς φέρῃ σέ ὑποταγή στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καί στοὺς προϊσταμένους της κατὰ Χριστόν, ὄχι μόνο διὰ τῆς δυνάμεως καί ἐξουσίας πού ἔλαβε ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ καί μέ τό νά γίνεται τύπος στοὺς ὑποδιεστέρους σέ ὅλα τὰ ἀγαθὰ· διότι οἱ ἀρχόμενοι ἐξομοιοῦνται μέ τὸν ἄρχοντα.

5 Χρειάζεται λοιπόν προσπάθεια καί βία καί προσοχή σέ ὅλους μέν, ἀλλ' ὄχι ἐξ ἴσου. Σ' αὐτοὺς πού εὐρίσκονται σέ δόξα, πλοῦτο καί ἐξουσία, καθὼς καί στοὺς ἀσχολουμένους μέ τοὺς λόγους καί τὴν ἀπόκτησι τῆς σοφίας, ἂν θά ἤθελαν νά σωθοῦν, χρειάζεται περισσότερη βία καί προσπάθεια, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν φύσι τους εἶναι δυσπειθέστεροι. Αὐτό μάλιστα γίνεται καταφανές καί ἀπὸ τὰ εὐαγγέλια τοῦ Χριστοῦ πού ἀναγνώσθησαν χθές καί σήμερα. Πραγματικά, μέ τό θαῦμα πού ἐτελέσθηκε στὸν Λάζαρο καί παρέστησε ὀλοφάνερα ὅτι αὐτός πού τό

6. Ἰω. 5,44.

ἀνεπείσθησαν καὶ ἐπίστευσαν, οἱ δὲ τηνικαῦτα ἄρχοντες, οἱ Γραμματεῖς δηλονότι καὶ οἱ Φαρισαῖοι, τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ πεισθῆναι, ὡς καὶ κατ' αὐτοῦ μανῆναι μᾶλλον καὶ ὑπὸ φρενοβλαβείας θανάτῳ παραδοῦναι βουλευέσθαι, τὸν καὶ δι' ὧν εἶπε καὶ δι' ὧν ἔπραξε ζωῆς καὶ θανάτου Κύριον ἀναφανέντα. Οὐ γὰρ ἔχει τις εἰπεῖν, ὅτι τὸ τοὺς οἰκείους ὀφθαλμοὺς ἄνω τότε τὸν Χριστὸν ἐπάραι καὶ εἰπεῖν, Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς μου, ἐμπόδιον αὐτοῖς ἐγένετο πρὸς τὸ ἴσον εἶναι νομίσει τοῦτον τῷ Πατρί· ἐπιφέρει γὰρ αὐτὸς ἐκεῖ πρὸς τὸν Πατέρα λέγων, «ἐγὼ δὲ ἤδειν ὅτι πάντοτέ με ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σὺ με ἀπέστειλας»· ἵνα γὰρ ὁμοῦ τε Θεὸν γνῶσι τοῦτον καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς ὄντα καὶ κατ' οὐδὲν ὑπεναντίον, ἀλλὰ κατὰ γνώμην τοῦ Πατρὸς τὰ θαύματα ἐργαζόμενον, ἦρε μὲν ἐνώπιον πάντων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, ἐκεῖνα δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν, ἅπερ ἴσον ἀποδείκνυσι τὸν ἐπὶ γῆς εἰπόντα τῷ ἀνωτάτῳ καὶ κατ' οὐρανὸν Πατρί· ὡσπερ γὰρ μέλλοντος τὴν ἀρχὴν πλάττεσθαι τοῦ ἀνθρώπου βουλὴ προηγήσατο, οὕτω καὶ νῦν ἐν τῷ Λαζάρῳ, τοῦ ἀνθρώπου μέλλοντος ἀναπλάττεσθαι βουλὴ προηγεῖται. Ἄλλ' ἐκεῖ μὲν τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱὸν ἐν τῷ μέλλειν πλάττεσθαι τὸν ἄνθρωπον εἰπόντος ποιήσωμεν ἄνθρωπον, αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἤκουσε τοῦ Πατρὸς καὶ οὕτως ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ εἶναι παρήχθη· ἐνταῦθα δὲ νῦν ἀκούει τοῦ Υἱοῦ εἰπόντος ὁ Πατήρ, καὶ οὕτως ὁ Λάζαρος ἐζωώθη.

- 6 Ὁρᾶτε τὴν ὁμοτιμίαν καὶ τὴν ὁμοβουλίαν ὅση; Τὸ μὲν γὰρ σχῆμα τῆς προσευχῆς διὰ τὸν περιστῶτα γέγονεν ὄχλον, τὰ δὲ ρήματα οὐ προσευχῆς ἦν ἀλλὰ δεσποτείας καὶ αὐτοκρατορίας· «Λάζαρε δεῦρο ἔξω», καὶ εὐθὺς ὁ τετραήμερος νεκρὸς ζῶν αὐτῷ παρέ-

ἔκαμε εἶναι Θεός οἱ μὲν ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ ἐπείσθησαν καὶ ἐπίστευσαν οἱ δὲ τότε ἄρχοντες, δηλαδή οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, τόσο ἀμετάπειστοι ἔμειναν, ὥστε νὰ ἐκμανοῦν περισσότερο ἐναντίον του καὶ νὰ θέλουν λόγω φρενοβλαβείας νὰ τὸν παραδώσουν σέ θάνατο, αὐτόν πού καί μέ ὅσα εἶπε καί μέ ὅσα ἔπραξε ἀναφάνηκε κύριος ζωῆς καὶ θανάτου. Δέν ἔχει δέ νὰ εἰπῆ κανεῖς ὅτι τό γεγονός ὅτι τότε ὁ Χριστός ἐσήκωσε ἐπάνω τούς ὀφθαλμούς του καὶ εἶπε, «Πάτερ, σ' εὐχαριστῶ πού μέ ἄκουσες», ἐστάθηκε ἐμπόδιο γιά τό νὰ θεωρήσουν ὅτι αὐτός εἶναι ἴσος μέ τόν Πατέρα· διότι αὐτός προσθέτει ἐκεῖ λέγοντας πρὸς τόν Πατέρα, «ἐγὼ δέ ἐγνώριζα ὅτι πάντοτε μέ ἄκούεις, ἀλλά τά εἶπα γιά χάρι τοῦ ὄχλου πού παρευρίσκονταν, γιά νὰ πιστεύσουν ὅτι ἐσύ μέ ἀπέστειλες»⁷. Γιά νὰ γνωρίσουν δηλαδή ἀφ' ἑνός μὲν ὅτι εἶναι Θεός καὶ ἔρχεται ἀπό τόν Πατέρα, ἀφ' ἑτέρου δέ ὅτι ἐνεργεῖ τά θαύματα ὄχι ἐναντίον ἀλλά μέ συναίνεσι τοῦ Πατρός, ἐσήκωσε μὲν ἐμπρός σέ ὄλους τούς ὀφθαλμούς του πρὸς τόν Πατέρα, εἶπε δέ πρὸς αὐτόν ἐκεῖνα πού ἀποδεικνύουν ὅτι αὐτός πού ὠμίλησε ἐπὶ γῆς εἶναι ἴσος μέ τόν ὑψηλάστους οὐρανοῦς Πατέρα. Ἔτσι, ὅπως στήν ἀρχή, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ πλασθῆ ὁ ἄνθρωπος, προηγήθηκε βουλή, ἔτσι καί τώρα στό Λάζαρο, ὅπου ἐπρόκειτο ν' ἀναπλασθῆ ὁ ἄνθρωπος, προηγήθηκε βουλή. Ἀλλά ἐκεῖ, πού ἐπρόκειτο νὰ πλασθῆ ὁ ἄνθρωπος, εἶπε ὁ Πατήρ πρὸς τόν Υἱό «ἄς κατασκευάσωμε ἄνθρωπο» καί ὁ Υἱός ἄκουσε, καί ἔτσι ὁ ἄνθρωπος παρήχθη στήν ὕπαρξι· ἐδῶ δέ τώρα εἶπε ὁ Υἱός καί ὁ Πατήρ ἄκουσε, καί ἔτσι ἐζωοποιήθη ὁ Λάζαρος.

- 6 Βλέπετε πόση εἶναι ἡ ὁμοτιμία καί ἡ ὁμοβουλία; Διότι ἡ μὲν μορφή τῆς προσευχῆς χρησιμοποιήθηκε γιά τόν παρευρισκόμενο ὄχλο, τά δέ λόγια δέν ἦταν λόγια προσευχῆς, ἀλλά δεσποτείας καί ἐξουσίας· «Λάζαρε, ἐλθέ ἐξω», καί ἀμέσως ὁ τετραή-

7. Ἰω. 11,42.

στη· ἄρα προστάγματι ζωοῦντος τοῦτο ἢ δι' εὐχῆς ζωοποιοῦντος· Ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ, καὶ τοῦτο διὰ τοὺς περιεστῶτας· ἐδύνατο γὰρ μὴ μετρία φωνῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ βουλήματι μόνῳ τοῦτον ἀναστῆσαι, ὡσπερ καὶ μακρὰν ἀπέχων καὶ τοῦ λίθου ἐπικειμένου· ἀλλὰ καὶ ἐπέστη τῷ τάφῳ καὶ εἶπε τοῖς περιεστῶσι, καὶ ἤραν αὐτοὶ τὸν λίθον καὶ ἤσθοντο τῆς δυσωδίας, καὶ φωνῇ μεγάλῃ ἐφώνησε καὶ ἐκάλεσε καὶ οὕτως ἀνέστησεν αὐτόν· ἵνα καὶ διὰ τῆς οἰκείας ὀράσεως (αὐτοὶ γὰρ ἐώρων ἐφισταμένῳ τῷ τάφῳ) καὶ διὰ τῆς οἰκείας ὀσφρήσεως (αὐτοὶ γὰρ ἤσθοντο τῆς δυσωδίας τοῦ νεκροῦ, τεταρταῖος γὰρ ἦν) καὶ διὰ τῆς ἑαυτῶν ἀφῆς (δι' ἧς αὐτοὶ ταῖς οἰκείαις χρησάμενοι χερσὶ πρῶτον μὲν ἤραν τὸν λίθον ἐκ τοῦ μνημείου, ὕστερον δὲ τὸν ἐπὶ τοῦ σώματος δεσμὸν καὶ τὸ ἐπὶ τῇ ὄψει σουδάριον ἔλυσαν) καὶ διὰ τῶν οἰκείων ὠτων τῆς τοῦ Κυρίου φωνῆς ἐπὶ τὰς πάντων ἀκοὰς φθανούσης, συνῶσι πάντες καὶ πιστεύσωσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ καλῶν τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα, ὁ φέρων πάντα τῷ ρήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ὁ καὶ πάντα τὴν ἀρχὴν ρήματι μόνῳ ἐκ μὴ ὄντων τὰ ὄντα ποιήσας.

7 Ὁ μὲν οὖν ἄκακος λαὸς οὕτω διὰ πάντων ἐπίστευσαν αὐτῷ, ὡς μὴ μόνον σιγῇ τὴν πίστιν ἔχειν, ἀλλὰ καὶ κήρυκες γενέσθαι δι' ἔργων τε καὶ λόγων τῆς αὐτοῦ θεότητος. Μετὰ γὰρ τὴν τοῦ Λαζάρου τετραήμερον ἔγερσιν, ὄναριον εὐρῶν ὁ Κύριος, ὃ προητοιμάσται παρὰ τῶν μαθητῶν, ὡς ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖός φησιν, ἐπ' αὐτοῦ καθίσας, τὰ Ἱεροσόλυμα εἰσῆει κατὰ τὴν προφητείαν Ζαχαρίου προειρηκότος, «μὴ φοβοῦ, θύγατερ Σιών, ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι, δίκαιος καὶ σώζων αὐτός, πρᾶος καὶ ἐπιβεβηκῶς ἐπὶ ὑποζύγιον

8. Ἡ περικοπὴ ποῦ ἀναγινώσκεται τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου εἶναι Ἰω. 11,1-45.

μερος νεκρός παρουσιάσθηκε σ' αὐτόν ζωντανός· ἄραγε τοῦτο ἔγινε μέ πρόσταγμα ἀναζωοῦντος ἢ μέ προσευχή ζωοποιούντος; Ἐφώναξε δέ μέ μεγάλη φωνή ἐπίσης γιά τούς παρευρισκομένους· διότι μπορούσε ὄχι μόνο μέ μετρία φωνή, ἀλλά καί μέ τήν θέλησι μόνο νά τόν ἀναστήση, ὅπως μπορούσε νά τό κάμη καί ἀπέχοντας μακριά καί μέ τήν πέτρα ἐπάνω στόν τάφο. Ἀλλά καί προσῆλθε στόν τάφο καί εἶπε στούς παρευρισκομένους, πού ἐσήκωσαν οἱ ἴδιοι τήν πέτρα καί αἰσθάνθηκαν τή δυσωδία, κι' ἐφώναξε μέ μεγάλη φωνή καί τόν ἐκάλεσε κι' ἔτσι τόν ἀνέστησε, ὥστε καί μέ τήν ὄρασί τους (διότι τόν ἔβλεπαν ἐπάνω στόν τάφο) καί μέ τήν ὄσφρησί τους (διότι αἰσθάνονταν τή δυσωδία τοῦ νεκροῦ πού ἦταν ἤδη στήν τετάρτη ἡμέρα) καί μέ τήν ἀφή (διότι χρησιμοποιώντας τά χέρια τους κατά πρῶτον ἐσήκωσαν τήν πέτρα ἀπό τό μνημεῖο, ὕστερα ἔλυσαν τό δέσιμο στό σῶμα καί τό σουδάριο στό πρόσωπο) καί μέ τά αὐτιά του (ἀφοῦ ἡ φωνή τοῦ Κυρίου ἔφθανε σέ ὄλων τίς ἀκοές) νά καταλάβουν ὅλοι καί νά πιστεύσουν, ὅτι αὐτός εἶναι πού καλεῖ τά μή ὄντα σέ ὄντα, πού βαστάζει τά πάντα μέ τόν λόγο τῆς δυνάμεώς του, πού καί στήν ἀρχή μέ λόγο μόνο ἐδημιούργησε τά ὄντα ἀπό μή ὄντα⁸.

- 7 Ὁ μέν ἄκακος λαός λοιπόν ἐπίστευσαν σ' αὐτόν μέ ὅλα αὐτά ἔτσι, ὥστε νά μή κρατοῦν τήν πίστι σιωπηρά, ἀλλά νά γίνουν κήρυκες τῆς θεότητός του μέ ἔργα καί λόγια. Διότι μετά τήν τετραήμερη ἔγερσι τοῦ Λαζάρου ὁ Κύριος εὗρηκε ἕνα γαῖδουράκι, πού προετοιμάσθηκε ἀπό τούς μαθητάς, ὅπως λέγει ὁ εὐαγγελιστής Ματθαῖος^{8α}, ἐκάθησε σ' αὐτό, εἰσῆλθε στά Ἱεροσόλυμα κατά τήν προφητεία τοῦ Ζαχαρίου πού προεἶπε, «μή φοβῆσαι, θυγατέρα Σιών, ἰδού ἔρχεται ὁ βασιλεύς σου δίκαιος

^{8α} Ματθ. 21,1-11.

καὶ πῶλον ὄνου». Ἐδείκνυ δὲ διὰ τῶν λόγων τούτων ὁ προφήτης, ὅτι ὁ προφητευόμενος οὗτος βασιλεύς, ὃς καὶ ὁ μόνος ὄντως τῆς Σιών ὑπάρχει βασιλεύς· ὁ βασιλεύς σου γάρ», φησὶν, «οὐκ ἔστι φοβερὸς ἀπὸ τῶν ὀρωμένων, οὐδὲ βαρὺς τις καὶ κακοποιός, ὑπασπιστὰς καὶ δορυφόρους ἐπαγόμενος, ἢ πεζῶν καὶ ἵπποτῶν ἐπισυρῶμενος πλῆθος, πλεονεξία τε συζῶν, καὶ τέλη καὶ φόρους ἀπαιτῶν καὶ δουλείας καὶ ὑπηρεσίας ἀγενεῖς τε καὶ ἐπιβλαβεῖς· ἀλλὰ τὸ ἐπίσημον αὐτοῦ ταπεινωσίς ἐστι καὶ πτωχεία καὶ εὐτέλεια· ὄνω γὰρ ἐποχούμενος εἴσεισιν, ἀνθρώπινον ὄγκον ἐπαγόμενος οὐδένα. Διὰ τοῦτο δίκαιος ὁ μόνος οὗτος βασιλεὺς καὶ σώζων ἐν δικαιοσύνῃ καὶ αὐτὸς πρῶτος ὡς ἰδιαιτάτην ἔχων τὴν πραότητα· καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος, περὶ ἑαυτοῦ φησι, «μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ».

- 8 Ὁ μὲν οὖν Λάζαρον ἐκ νεκρῶν ἀναστήσας βασιλεύς, ὄνω ἐπικαθήμενος, εἰσῆει τῆνικαῦτα τὰ Ἱεροσόλυμα, οἱ δὲ λαοὶ πάντες, εὐθὺς σχεδόν, παῖδες, ἄνδρες, πρεσβῦται, τά τε ἱμάτια ὑποστρωννύοντες καὶ βαῖα λαβόντες ἐκ φοινίκων, ἅπερ ἐστὶ νίκης σύμβολα, ὡς ζωοποιῶ καὶ νικητῆ θανάτου γεγονότι προσυπῆντων, προσέπιπτον, προέπεμπον αὐτόν, οὐκ ἐκτὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τῶν τοῦ ἱεροῦ περιβόλων συμφώνως ἄδοντες, «ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις». Τὸ μὲν «ὡσαννὰ» ὕμνος ἐστὶ πρὸς Θεὸν ἀναπεμπόμενος· ἐρμηνευόμενον γάρ, σῶσον δὴ ἡμᾶς φησί· τὸ δὲ «ἐν τοῖς ὑψίστοις» προσκείμενον δείκνυσιν οὐκ ἐπὶ γῆς αὐτὸν μόνον, οὐδ' ὑπὸ

καί σωτήριος, πρᾶος ἐπάνω σέ ὑποζύγιο, σέ πωλᾶρι ὄνου»⁹. Μέ τὰ λόγια αὐτά ὁ προφήτης ἐδείκνυε ὅτι αὐτός εἶναι ὁ προφητευόμενος βασιλεύς, πού εἶναι ὁ μόνος πραγματικά βασιλεύς τῆς Σιών· διότι, λέγει, ὁ βασιλεύς σου δέν εἶναι φοβερός στούς παρατηρητάς, οὔτε εἶναι κάποιος βαρύς καί κακοποιός, συνοδευόμενος ἀπό ὑπασπιστάς καί δορυφόρους, ἢ σύροντας πλῆθος πεζῶν καί ἰπέων, ζώντας μέ πλεονεξία καί ἀπαιτώντας τέλη καί φόρους, δουλειῆς καί ὑπηρεσίες ἀγενεῖς καί ἐπιβλαβεῖς· ἀντιθέτως σημαία του εἶναι ἡ ταπείνωσις, ἡ πτωχεία καί ἡ εὐτέλεια, ἐφ' ὅσον εἰσέρχεται ἐπάνω σέ ὄνο χωρίς καμμιᾶ ἔπαρσι. Γι' αὐτό αὐτός εἶναι ὁ μόνος δίκαιος βασιλεύς πού σώζει μέ δικαιοσύνη καί αὐτός εἶναι πρᾶος ἔχοντας ὡς ιδιότητά του τήν πραότητα· διότι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος λέγει γιά τόν ἑαυτό του, «μάθετε ἀπό ἐμένα, ὅτι εἶμαι πρᾶος καί ταπεινός στήν καρδιά»¹⁰.

- 8 Ὁ μὲν βασιλεύς λοιπόν πού ἀνέστησε τόν Λάζαρο εἰσῆλθε τότε στά Ἱεροσόλυμα καθήμενος ἐπάνω σέ ὄνο· ἀμέσως δέ ὄλοι οἱ λαοί, παιδιά, ἄνδρες, γέροντες, στρώνοντας τά ἐνδύματα καί παίρνοντας βαῖα ἀπό φοίνικες, πού εἶναι σύμβολα νίκης, τόν προῦπαντοῦσαν σάν ζωοποιό καί νικητῆ τοῦ θανάτου, τόν προσκυνοῦσαν, τόν προέπεμπαν, ψάλλοντας μέ μιᾶ φωνή ὄχι μόνο ἔξω, ἀλλά καί μέσα στόν ἱερό περίβολο, «ὠσαννά στόν υἱό τοῦ Δαβίδ, ὠσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις». Τό ὠσαννά λοιπόν εἶναι ὕμνος πού ἀναπέμπεται πρὸς τόν Θεό καί ἐρμηνευόμενο σημαίνει «σῶσε μας λοιπόν»· ἡ δέ προσθήκη «ἐν τοῖς ὑψίστοις» δεικνύει ὅτι αὐτός δέν ἀνυμνεῖται μόνο ἐπί γῆς οὔτε ἀπό

10. Ματθ. 11,29.

τῶν ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ὑψίστοις ὑπὸ τῶν οὐρανίων ἀγγέλων ἀνυμνούμενον.

9 Οὐ μόνον δὲ ἀνυμνοῦσιν αὐτὸν οὕτω καὶ θεολογοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῆ κακοβούλῳ καὶ θεομάχῳ γνώμῃ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων καὶ πρὸς τὰς φονικὰς αὐτῶν προφάσεις διὰ τῶν ἐξῆς ἐναντιοῦνται. Οἱ μὲν γὰρ φρενοβλαβῶς ἔλεγον περὶ αὐτοῦ, «οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπειδὴ σημεῖς πολλὰ ποιεῖ, ἐὰν ἀφῶμεν καὶ μὴ θανατώσωμεν αὐτόν, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν· καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν τὴν πόλιν καὶ τὸ ἔθνος». Ὁ δὲ λαός, τί φησιν; «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· εὐλογημένη ἢ ἐρχομένη βασιλεία τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαβίδ». Διὰ μὲν οὖν τοῦ λέγειν, «εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου», ὑπεδείκνυον ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς αὐτὸν ὄντα καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς αὐτὸν ἐλθόντα, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος περὶ ἑαυτοῦ φησίν, «ὅτι ἐγὼ ἦλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου, καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἤκω». Διὰ δὲ τοῦ λέγειν, «εὐλογημένη ἢ ἐρχομένη βασιλεία τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαβίδ», ὑπεδείκνυον ταύτην εἶναι τὴν βασιλείαν, εἰς ἣν μέλλουσι κατὰ τὴν προφητείαν πιστεύειν καὶ τὰ ἔθνη, καὶ μάλιστα οἱ Ῥωμαῖοι. Οὗτος γὰρ ὁ βασιλεὺς, οὐ μόνον ἐλπίς ἐστι τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ προσδοκία τῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν προφητείαν Ἰακώβ, «δεσμεύων πρὸς ἄμπελον τὴν ὄνον αὐτοῦ», τούτέστι τὸν ὑποκείμενον ἐξ Ἰουδαίων αὐτῷ λαόν, «καὶ τῆ ἔλικι τῆς ἀμπέλου τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτοῦ». Ἐλιξ δὲ τῆς ἀμπέλου εἰσὶν οἱ τοῦ Κυρίου μαθηταί, πρὸς οὓς ὁ Κύριος ἔλεγεν, «ἐγὼ εἰμι ἡ-ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα». Τῆ οὖν ἔλικι ταύτῃ συνέδησεν ὁ Κύριος

11. Ἰω. 11,47.

12. Μάρκ. 11,10.

13. Ἰω. 8,42.

τούς ανθρώπους μόνο, αλλά στά ὕψη ἀπό τούς οὐρανίους ἀγγέλους.

- 9 Ὅχι δέ μόνο τόν ἀνυμνοῦν καί τόν θεολογοῦν ἔτσι, ἀλλά στή συνέχεια ἐναντιώνονται καί στήν κακόβουλη καί θεομάχο γνώμη τῶν Γραμματέων καί Φαρισαίων καί στίς φονικές προθέσεις των. Αὐτοί μὲν ἔλεγαν γι' αὐτόν φρενοβλαβῶς, «αὐτός ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ἀπό τόν Θεό κι' ἐπειδή πραγματοποιεῖ πολλά θαύματα, ἂν τό ἀφήσωμε χωρίς νά τόν θανατώσωμε, ὅλοι θά πιστεῦσουν σ' αὐτόν· καί θά ἔλθουν οἱ Ρωμαῖοι πού θά μᾶς πάρουν τήν πόλι καί τό ἔθνος»¹¹. Ὁ δέ λαός τί λέγει; «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος στό ὄνομα τοῦ Κυρίου· εὐλογημένη ἡ ἐρχόμενη βασιλεία τοῦ πατρός μας Δαβίδ»¹². Μέ τήν φράσι «εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος στό ὄνομα τοῦ Κυρίου», ὑπεδείκνυαν ὅτι εἶναι ἀπό τόν Θεό καί Πατέρα καί ὅτι ἦλθε στό ὄνομα τοῦ Πατρός, ὅπως λέγει καί ὁ ἴδιος ὁ Κύριος περί ἑαυτοῦ, «ὅτι ἐγώ ἦλθα στό ὄνομα τοῦ Πατρός μου καί ἀπό τόν Θεό ἐξῆλθα καί σ' αὐτόν πηγαίνω»¹³. Μέ τήν φράσι δέ «εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρός μας Δαβίδ», ὑπεδείκνυαν ὅτι αὐτή εἶναι ἡ βασιλεία στήν ὁποία πρόκειται νά πιστεῦσουν τά ἔθνη κατά τήν προφητεία, καί μάλιστα οἱ Ρωμαῖοι. Διότι ὁ βασιλεὺς αὐτός ὄχι μόνο εἶναι ἐλπίς τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλά καί προσδοκία τῶν ἐθνῶν κατά τήν προφητεία τοῦ Ἰακώβ¹⁴, «δένοντας στήν ἄμπελο τήν ὄνο του», δηλαδή τόν ὑποκείμενο σ' αὐτόν λαό ἀπό τούς Ἰουδαίους, «καί στό κλῆμα τό πωλᾶρι τῆς ὄνου του»¹⁵. Κλάδος δέ τοῦ κλήματος εἶναι οἱ μαθηταί τοῦ Κυρίου, πρὸς τούς ὁποίους ἔλεγε, «ἐγώ εἶμαι ἡ ἄμπελος, ἐσεῖς τά κλήματα»¹⁶. Μέ τό κλῆμα λοιπόν αὐτό συνέδεσε ὁ Κύριος πρὸς τόν ἑαυτό του τό πωλᾶρι

14. Γεν. 49,10.

15. Γεν. 49,11.

16. Ἰω. 15,5.

ἑαυτῶ τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτοῦ, τούτέστι τὸν ἐξ ἔθνῶν νέον Ἰσραήλ, οἱ κατὰ χάριν υἱοὶ γεγόνασι τοῦ Ἀβραάμ. Εἰ τοίνυν καὶ τῶν ἔθνῶν ἐλπίς ἐστὶν ἡ βασιλεία αὕτη, πῶς, φασίν, εἰς αὐτὴν πιστεύσαντες ἡμεῖς, τοὺς Ρωμαίους φοβηθησόμεθα;

10 Οὕτω μὲν οὖν οἱ μὴ τὰς φρένας ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζοντες, ἐμπνευσθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀπηρτισμένον καὶ τέλειον ἀνέπεμψαν τῷ Κυρίῳ ὕμνον, μαρτυροῦντες ὅτι τετραήμερον νεκρὸν ὄντα τὸν Λάζαρον ὡς Θεὸς ἐζωοποίησεν. Οἱ δὲ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι τὰ τοιαῦτα θαυμάσια ἰδόντες, καὶ τοὺς τοιούτους παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ καὶ λέγοντας, «ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ», ἠγανάκτησαν καὶ πρὸς τὸν Κύριον ἔλεγον· οὐκ ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὅπερ μᾶλλον ἔδει πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν τηνικαῦτα τὸν Κύριον, ὅτι οὐ βλέπετε, οὐδ' ἀκούετε, οὐδὲ συνίετε; Διὸ καὶ αὐτὸς ἐντρέπων αὐτοὺς μεμφομένους, ὡς ἀνεχόμενον τῆς Θεῶ μόνον πρεπούσης ὑμνωδίας, ναί, φησίν, ἀκούω τῶν παρ' ἐμοῦ σοφιζομένων ἀοράτως καὶ περὶ ἐμοῦ τοιαῦτα φθεγγομένων, εἰ δὲ οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράζονται. Ὑμεῖς δὲ οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐκεῖνο τὸ προφητικόν, ὅτι «ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον»; Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο μεγίστου θαύματος ἦν, τὸ τοὺς ἰδιώτας παῖδας καὶ ἀμαθεῖς θεολογεῖν τελείως τὸν δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντα Θεόν, ἀγγελικὸν ἐπὶ στόματος ἀναλαβόντας ὕμνον· ὡς γὰρ οἱ ἄγγελοι ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ Κυρίου ἔψαλλον «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς», οὕτω καὶ οὗτοι νῦν ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τούτου, τὸν αὐτὸν ἀναπέμπουσιν ὕμνον, λέγοντες, «ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις».

16α. Λουκᾶ 19,40.

17. Ματθ. 21,16. Ψαλμ. 8,3.

τῆς ὄνου του, δηλαδή τό νέο Ἰσραήλ ἀπό τά ἔθνη, τοῦ ὁποίου τά μέλη ἔγιναν κατά χάρι υἱοί τοῦ Ἀβραάμ. Ἐάν λοιπόν ἡ βασιλεία αὐτή εἶναι ἐλπίς καί τῶν ἐθνῶν, πῶς, λέγουν, ἀφοῦ ἐπιστεύσαμε σ' αὐτήν ἐμεῖς, θά φοβηθοῦμε τούς Ρωμαίους;

10 Ἔτσι λοιπόν οἱ νηπιάζοντες ὄχι στά μυαλά ἀλλά στήν κακία, ἐμπνευσθέντες ἀπό τό ἅγιο Πνεῦμα, ἀνέπεμψαν στόν Κύριο πλήρη καί τέλειον ὕμνο, μαρτυρώντας ὅτι ὡς Θεός ἐζωοποίησε τόν Λάζαρο ἐνῶ ἦταν τετραήμερος νεκρός. Οἱ δέ Γραμματεῖς καί Φαρισαῖοι, μόλις εἶδαν τά θαυμάσια αὐτά καί τά παιδιά νά κράζουν στό ἱερό λέγοντας, «αἴνος στόν σωτήρα μας υἱό τοῦ Δαβίδ», ἀγανάκτησαν κι' ἔλεγαν πρὸς τόν Κύριο· «δέν ἀκούεις τί λέγουν αὐτά;», πράγμα πού ἔπρεπε μᾶλλον ὁ Κύριος νά εἰπῆ τότε πρὸς αὐτούς, ὅτι δηλαδή 'δέν βλέπετε καί δέν ἀκούετε καί δέν καταλαβαίνετε;'. Γι' αὐτό ὁ ἴδιος ἀντικρούοντας τους πού τόν κατηγοροῦσαν ὅτι ἀνέχεται τήν ὕμνωδία πού μόνο στόν Θεό ταιριάζει, λέγει, ναί, ἀκούω αὐτούς πού σοφίζονται ἀπό ἐμέ ἀοράτως καί ἐκφέρουν τέτοιους λόγους γιά μένα, ἐάν δέ σιωπήσουν αὐτοί, θά κράζουν οἱ λίθοι^{16α}. Ἐσεῖς ὅμως δέν ἀνεγνώσατε ποτέ ἐκεῖνον τόν προφητικό λόγο, ὅτι ἀπό στόμα νηπίων πού θηλάζουν συντόνισες ὕμνον¹⁷; Διότι καί τοῦτο ἦταν ἄξιο μεγάλου θαυμασμοῦ, ὅτι τά ἀμόρφωτα καί ἀμαθῆ παιδιά θεολογοῦσαν τελείως τόν Θεό πού ἐνανθρώπησε γιά μᾶς, παίρνοντας στό στόμα τους ἀγγελικό ὕμνο· ὅπως δηλαδή οἱ ἄγγελοι ἔψαλλαν γιά τή γέννησι τοῦ Κυρίου, «δόξα πρὸς τόν Θεό στά ὕψη καί ἐπί γῆς»¹⁸, ἔτσι καί αὐτά τώρα κατά τήν εἴσοδο του ἀναπέμπουν τόν ἴδιο ὕμνο, λέγοντας, «δόξα στό σωτήρα μας τόν υἱό τοῦ Δαβίδ, δόξα στό σωτήρα μας στά οὐράνια»¹⁹.

18. Λουκᾶ 2,14. 19,38.

19. Ματθ. 21,9.

- 11 Ἄλλὰ νηπιάσωμεν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, τῇ κακίᾳ, νέοι τε καὶ πρεσβύται, ἄρχοντες ὁμοῦ καὶ ἀρχόμενοι, ἵνα ἐνδυναμωθῶμεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τρόπαιον στήσωμεν καὶ τὰ τῆς νίκης σύμβολα βαστάσωμεν, μὴ κατὰ τῶν πονηρῶν παθῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν καὶ λόγου χάριν εὐρωμεν εἰς εὐκαιρον βοήθειαν· ὁ γὰρ νέος πῶλος, ᾧ δι' ἡμᾶς ἐποχεῖσθαι κατηξίωσεν ὁ Κύριος, εἷς ὢν, τὴν πρὸς αὐτὸν ὑποταγὴν προετύπου τῶν ἐθνῶν, ἐξ ὧν ἡμεῖς ἐσμεν ἅπαντες ἄρχοντες ὁμοῦ καὶ ἀρχόμενοι.
- 12 Ὡς οὖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔστιν ἄρσεν, οὐ θῆλυ, οὐχ Ἑλλην, οὐκ Ἰουδαῖος, ἀλλ' ἐν εἰσι πάντες κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, οὕτως ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὔτε ἄρχων, οὔτε ἀρχόμενος, ἀλλὰ πάντες διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐν ἐσμεν τῇ πίστει τῇ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς ἐν σῶμα τελοῦμεν τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, κεφαλὴν μίαν ἔχοντες αὐτόν· καὶ ἐν πνεῦμα ἐποτίσθημεν διὰ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος καὶ ἐν πάντες βάπτισμα ἐλάβομεν καὶ μία ἐν παῖσιν ἡ ἐλπίς καὶ εἷς ἡμῖν Θεός, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν παῖσιν ἡμῖν. Ἀγαπῶμεν οὖν ἀλλήλους καὶ ἀνεχώμεθα καὶ κηδόμεθα ἀλλήλων, ἅτε μέλη ὑπάρχοντες ἀλλήλων· τὸ γὰρ σημεῖον τῆς ἡμῶν πρὸς ἐκεῖνον μαθητείας, ὡς αὐτὸς ὁ Κύριος εἶπεν, ἡ ἀγάπη ἐστὶ καὶ ἡ πατρικὴ κληρονομία ἦν ἡμῖν ἀφῆκε μεταβαίνων ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἡ ἀγάπη ἐστὶ καὶ ἡ τελευταία ἦν ἔδωκεν ἡμῖν εὐχὴ πρὸς τὸν οἰκεῖον Πατέρα ἀναβαίνων τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην ἡμῶν ἐπιστηρίζει.
- 13 Σπεύδωμεν οὖν τῆς πατρικῆς εὐχῆς ἐπιτυχεῖς εἶναι καὶ μὴ

20. Γαλ. 3,28.

21. Ἐφ. 4,6.

11 Ἄλλά ἄς νηπιάσωμε κι' ἐμεῖς ἀδελφοί, κατά τήν κακία, νέοι καί γέροντες, ἄρχοντες μαζί καί ἀρχόμενοι, γιά νά ἐνδυναμωθοῦμε ἀπό τόν Θεό, νά στήσωμε τρόπαιο καί νά βαστάσωμε τά σύμβολα τῆς νίκης, ὄχι μόνο κατά τῶν πονηρῶν παθῶν, ἀλλά καί κατά τῶν ὁρατῶν καί ἀοράτων ἐχθρῶν, ὥστε νά εὐροῦμε τήν χάρι τοῦ λόγου γιά βοήθεια εὐκαιρη. Διότι ὁ νέος πῶλος, ὅπου καταξίωσε ὁ Κύριος νά καθήση γιά χάρι μας, ἄν καί εἶναι ἕνας, προετύπωνε τήν πρός αὐτόν ὑποταγή τῶν ἐθνῶν, ἀπό τά ὅποια προερχόμαστε ὅλοι ἐμεῖς, ἄρχοντες μαζί καί ἀρχόμενοι.

12 Ὅπως λοιπόν στόν Ἰησοῦ Χριστό δέν ὑπάρχει ἀρσενικό καί θηλυκό, οὔτε Ἕλλην οὔτε Ἰουδαῖος, ἀλλά ὅλοι εἶναι ἕνα κατά τόν θεῖο ἀπόστολο²⁰, ἔτσι σ' αὐτόν δέν ὑπάρχει ἄρχων καί ἀρχόμενος, ἀλλά μέ τήν χάρι του εἴμαστε ἕνα κατά τήν πίστι σ' αὐτόν καί ἀνήκομε στό ἕνα σῶμα τῆς Ἐκκλησίας του, ἔχοντας μία κεφαλή, αὐτόν· καί ἕνα πνεῦμα ἐποτισθήκαμε διά τῆς παναγίας χάριτος τοῦ Πνεύματος καί ἕνα βάπτισμα ἐλάβαμε ὅλοι καί μία εἶναι ἡ ἐλπίς ὅλων καί ἕνας ὁ Θεός μας, ὁ ἐπάνω ἀπό ὅλους καί διά μέσου ὅλων καί μέσα σέ ὅλους μας²¹. Ἄς ἀγαποῦμε λοιπόν ἀλλήλους, ἄς ἀνεχῶμαστε καί ἄς φροντίζωμε ὁ ἕνας τόν ἄλλον, ἀφοῦ εἴμαστε μέλη ἀλλήλων· διότι τό σῆμα τῆς μαθητείας μας πρός ἐκεῖνον, ὅπως εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, εἶναι ἡ ἀγάπη καί ἡ πατρική κληρονομία πού μᾶς ἄφησε ἀναχωρώντας ἀπό αὐτόν τόν κόσμον εἶναι ἡ ἀγάπη καί ἡ τελευταία εὐχή πού μᾶς ἔδωσε ἀνεβαίνοντας πρός τόν Πατέρα ἀναφέρεται στήν πρός ἀλλήλους ἀγάπη μας²².

13 Ἄς σπεύδωμε λοιπόν νά ἐπιτύχωμε τήν πατρική εὐχή καί

22. Ἰω. 13,33 ἐ.

ἀποβαλλώμεθα τὴν παρ' αὐτοῦ κληρονομίαν, μηδὲ τὸ σημεῖον, ὃ ἔδωκεν ἡμῖν αὐτός, ἵνα μὴ καὶ τὴν υἰοθεσίαν καὶ τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν μαθητείαν ἀποβαλλώμεθα καὶ τότε τῆς ἐπικειμένης ἐκπέσωμεν ἐλπίδος καὶ ἀποκλεισθῶμεν τοῦ πνευματικοῦ νυμφῶνος. Καθάπερ δὲ πρὸ τοῦ σωτηρίου πάθους ἐπὶ τὴν κάτω Ἱερουσαλήμ τῷ Κυρίῳ εἰσελαύνοντι τὰ ἱμάτια ὑπεστρώννυον οὐχ ὁ λαὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ τῶν ἐθνῶν ὄντως ἄρχοντες, οἱ τοῦ Κυρίου λέγω Ἀπόστολοι, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἄρχοντες ὁμοῦ καὶ ἀρχόμενοι, ὑποστρώσωμεν τὰ ἡμῶν αὐτῶν ἔμφυτα ἱμάτια, τὴν ἡμετέραν σάρκα καὶ τὰ κατ' αὐτὴν θελήματα ὑποτάσσοντες τῷ πνεύματι, ἵνα μὴ μόνον καταξιωθῶμεν ἰδεῖν καὶ προσκυνῆσαι καὶ τὸ σωτήριον τοῦ Χριστοῦ πάθος καὶ τὴν ἀγίαν ἀνάστασιν, ἀλλὰ καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας καταπολαύσωμεν· «εἰ γὰρ σύμφυτοι», φησὶν ὁ ἀπόστολος, «γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, δῆλον ὅτι καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα».

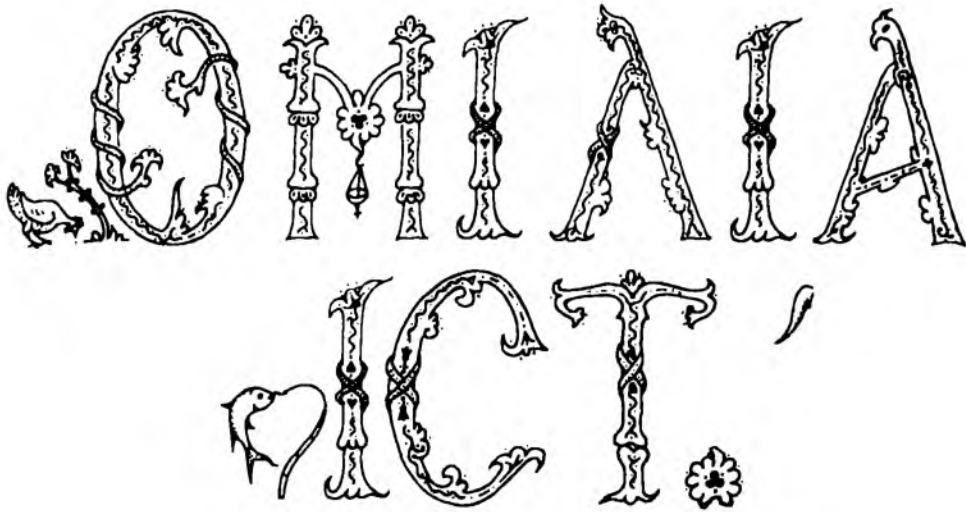
14 Ἦς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἄς μή ἀποβάλλωμε τήν ἀπό αὐτόν κληρονομία οὔτε τό σῆμα πού μᾶς ἔδωσε, γιά νά μή ἀποβάλλωμε καί τήν υἰοθεσία καί τήν εὐλογία καί τήν πρὸς αὐτόν μαθητεία, καί τότε θά ξεπέσωμε ἀπό τήν ἐλπίδα πού μᾶς ἀναμένει καί θά κλεισθοῦμε ἔξω ἀπό τόν πνευματικό νυμφῶνα. Ὅπως δέ πρὶν ἀπό τό σωτηριῶδες πάθος, καθὼς ὁ Κύριος εἰσερχόταν στήν κάτω Ἱερουσαλήμ, τοῦ ἔστρωναν τά ἱμάτια ὄχι μόνο ὁ λαός, ἀλλά καί οἱ πραγματικοί ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν, οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου δηλαδή, ἔτσι κι' ἐμεῖς ἄρχοντες μαζί καί ἀρχόμενοι, ἄς στρώσωμε τά ἔμφυτα ἱμάτιά μας, ὑποτάσσοντας τήν σάρκα καί τά θελήματά της στό πνεῦμα. Ἔτσι ὄχι μόνο θ' ἀξιωθοῦμε νά ἰδοῦμε καί νά προσκυνήσωμε τό σωτηριῶδες πάθος τοῦ Χριστοῦ καί τήν ἀγία ἀνάστασι, ἀλλά καί ν' ἀπολαύσωμε τήν κοινωνία πρὸς αὐτόν· «διότι», λέγει ὁ ἀπόστολος, «ἐάν ἐγίναμε σύμφυτοι μέ τό ὁμοίωμα τοῦ θανάτου του, εἶναι φανερό ὅτι θά γίνωμε σύμφυτοι καί τῆς ἀναστάσεως»²³.

- 14** Αὐτήν τήν ἀνάστασι εἶθε νά ἐπιτύχωμε ὅλοι ἐμεῖς, μέ τήν χάρι καί φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στόν ὁποῖο πρέπει κάθε δόξα, τιμή καί προσκύνησις, μαζί μέ τόν ἄναρχο Πατέρα του καί τό ζωοποιό Πνεῦμα, τώρα καί πάντοτε καί στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

23. Ρωμ. 6,5.

**ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΣΑΡΚΑ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ,
ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙ' ΑΥΤΗΣ ΚΕΧΑΡΙΣΜΕΝΩΝ
ΤΟΙΣ ΩΣ ΑΛΗΘΩΣ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ ΠΙΣΤΥΕΟΥΣΙ**

Καὶ ὅτι πολυτρόπως ὁ Θεὸς δυνάμενος τῆς τοῦ διαβόλου
τυραννίδος λυτρώσασθαι τὸν ἄνθρωπον, εἰκότως ταύτη
μᾶλλον ἐχρήσατο τῇ οἰκονομίᾳ

ΟΜΙΛΙΑ ΙΣΤ'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΣΑΡΚΑ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ,
ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙ' ΑΥΤΗΣ
ΚΕΧΑΡΙΣΜΕΝΩΝ ΤΟΙΣ ΩΣ ΑΛΗΘΩΣ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ ΠΙΣΤΕΥΟΥΣΙ

Καὶ ὅτι πολυτρόπως ὁ Θεὸς δυνάμενος τῆς τοῦ διαβόλου
τυραννίδος λυτρώσασθαι τὸν ἄνθρωπον, εἰκότως ταύτη

μᾶλλον ἐχρήσατο τῇ οἰκονομίᾳ

Ἐξεφωνήθη κατὰ τὸ μέγα Σάββατον

1

τοῦ Θεοῦ προαιώνιος καὶ ἀπερίληπτος
καὶ παντοκράτωρ Λόγος καὶ Υἱὸς παν-
τοδύναμος ἐδύνατο πάντως καὶ χωρὶς
τῆς οἰκείας ἐνανθρωπήσεως ρύσασθαι
τὸν ἄνθρωπον τῆς θνητότητος καὶ τῆς
δουλείας τοῦ διαβόλου· πάντα γὰρ φέρει
τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ πάν-
τα ὑπόκειται τῇ τούτου θεϊκῇ ἐξουσίᾳ

καὶ πάντα δύναται κατὰ τὸν Ἰώβ, ἀδυνατεῖ δὲ τούτῳ οὐδέν· τῇ γὰρ
τοῦ κτίστου ἐξουσίᾳ κτίσματος ἀντιβλέψαι ἰσχύς οὐ δύναται, καὶ τοῦ

ΟΜΙΛΙΑ 16

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΜΑΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΑΡΚΑ
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΧΑΡΙΤΩΝ ΤΗΣ
ΣΤΟΥΣ ΑΛΗΘΩΣ ΠΙΣΤΕΥΟΝΤΑΣ Σ' ΑΥΤΟΝ

Καί ὅτι ὁ Θεός, ἂν καί μπορούσε πολυτρόπως νά λυτρώσῃ
τόν ἄνθρωπο ἀπό τήν τυραννία τοῦ Διαβόλου, εὐλόγως
προτίμησε αὐτήν τήν οἰκονομία

Ἐκφωνήθηκε κατά τό μέγα Σάββατο

1

προαιώνιος καί ἀπερίληπτος καί παντοκράτωρ Λόγος τοῦ Θεοῦ καί παντοδύναμος Υἱός μπορούσε βεβαίως νά σώσῃ καί χωρίς τήν ἐνανθρώπησί του τόν ἄνθρωπο ἀπό τή θνητότητα καί τή δουλεία τοῦ Διαβόλου· διότι βαστάζει τά πάντα μέ τόν λόγο τῆς δυνάμεώς του καί ὅλα ὑπόκεινται στή θεϊκή ἐξουσία του, ὅλα τά κατορθώνει καί τίποτε δέν εἶναι ἔξω ἀπό τή δύναμί του· ἡ ἰσχὺς τοῦ κτίσματος δέν μπορεῖ ν' ἀντιμετωπί-

Παντοκράτορος ισχυρότερον οὐδέν. Ἄλλ' ὁ πρὸς τὴν ἡμετέραν φύσιν καὶ ἀσθένειαν ἀρμοδιώτερος καὶ τῷ δρῶντι πρεπωδέστατος τρόπος οὗτος ἦν, ὁ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὡς καὶ τὸ δίκαιον ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, οὐ χωρὶς οὐδὲν ὑπὸ Θεοῦ τελεῖται· «δίκαιος γὰρ ὁ Θεὸς καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησε καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ», κατὰ τὸν ψαλμωδὸν προφήτην. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν ὁ ἄνθρωπος ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ Θεοῦ δικαίως, ὡς αὐτὸς πρῶτος ἐγκαταλιπὼν αὐτόν, καὶ τῷ ἀρχεκάκῳ προσδραμῶν ἐκὼν καὶ τ' ἀναντία σὺν δόλῳ συμβουλευόντι πεισθεὶς δικαίως ἐκείνῳ παρεδόθη, καὶ οὕτω φθόνῳ τοῦ πονηροῦ καὶ συγχωρήσει δικαίᾳ τοῦ ἀγαθοῦ θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν· ὃς ἐξ ὑπερβαλλούσης τοῦ ἀρχεκάκου κακίας καὶ διπλασίων ἐγένετο· οὐχ ὁ φυσικὸς γὰρ μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ αἰδῖος αὐτοῦ προξενούντος τελεῖται.

- 2 Ἐπεὶ οὖν σὺν δίκη τῇ τοῦ διαβόλου δουλείᾳ καὶ τῇ θνητότητι παρεδόθημεν, ἔδει πάντως καὶ τὴν πρὸς ἐλευθερίαν καὶ ζωῆν ἐπάνοδον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους σὺν δίκη παρὰ τοῦ Θεοῦ τελεσθῆναι. Μὴ μόνον δὲ ὁ ἄνθρωπος θείᾳ δικαιοσύνῃ τῷ φθονήσαντι παρεδόθη, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ διάβολος τὴν μὲν δικαιοσύνην ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπόσατο, γεγωνῶς δὲ ἀδίκως τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς αὐτοκρατορίας μάλλον δὲ τῆς τυραννίδος ἐραστής, τῇ δικαιοσύνῃ μαχόμενος τῇ δυνάμει κατὰ τοῦ ἀνθρώπου ἐχρήσατο. Ἦρесе γοῦν τῷ Θεῷ πρῶτον τῇ δικαιοσύνῃ καταβληθῆναι τὸν διάβολον, ἥπερ αὐτὸς διατελεῖ μαχόμενος, ὕστερον δὲ τῇ δυνάμει διὰ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς μελλού-

ση τήν ἐξουσία τοῦ κτίστη καί τίποτε δέν εἶναι ἰσχυρότερο ἀπό τόν Παντοκράτορα. Ἀλλά ὁ ἀρμοδιώτερος πρὸς τήν φύσι καί ἀσθένειά μας τρόπος καί ὁ καταλληλότερος γιά τόν ἐνεργοῦντα ἦταν αὐτός, ὁ διά τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, διότι ὁ τρόπος αὐτός ἔχει καί τό δίκαιο μέ τό μέρος του, χωρίς τό ὅποιο τίποτε δέν ἐνεργεῖται ἀπό τόν Θεό. Ἐπειδή πραγματικά στήν ἀρχή ὁ ἄνθρωπος ἐγκαταλείφθηκε δικαίως ἀπό τόν Θεό, ἀφοῦ πρῶτος αὐτός τόν ἐγκατέλειψε, κι' ἔτρεξε ἐκουσίως πρὸς τόν ἀρχέκακο Διάβολο κι' ἐπείσθηκε σ' αὐτόν πού συμβουλεύει δολίως τά ἀντίθετα, δικαίως παραδόθηκε σ' ἐκεῖνον. Ἔτσι ἀπό φθόνο τοῦ πονηροῦ καί μέ δικαία παραχώρησι τοῦ ἀγαθοῦ εἰσῆλθε στόν κόσμο ὁ θάνατος. Ὁ δέ θάνατος ἀπό τήν ὑπερβολή τῆς κακίας τοῦ ἀρχεκάκου ἔγινε διπλάσιος· διότι δέν πραγματοποιεῖται μόνο ὁ φυσικός, ἀλλά καί ὁ αἰδῖος μέ τήν ἐνέργεια αὐτοῦ.

- 2 Ἐπειδή λοιπόν μέ δίκη παραδοθήκαμε στή δουλεία τοῦ Διαβόλου καί τήν θνητότητα, ἔπρεπε ὅπωςδήποτε καί ἡ ἐπάνοδος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πρὸς τήν ἐλευθερία καί τή ζωή νά πραγματοποιηθῆ ἀπό τόν Θεό μέ δίκη. Ὅχι μόνο δέ ὁ ἄνθρωπος παραδόθηκε στόν φθονερό ἀπό τή θεία δικαιοσύνη, ἀλλά καί ὁ ἴδιος ὁ Διάβολος ἀπεμάκρυνε ἀπό κοντά του τήν δικαιοσύνη, γενόμενος δέ ἀδίκως ἐραστής τῆς ἐξουσίας καί τῆς αὐταρχίας, μᾶλλον δέ τῆς τυραννίδος, μαχόμενος πρὸς τήν δικαιοσύνη ἐχρησιμοποίησε τήν δύναμι κατά τοῦ ἀνθρώπου. Ἄρεσε λοιπόν στόν Θεό πρῶτα νά καταβληθῆ ὁ Διάβολος μέ τή δικαιοσύνη πρὸς τήν ὁποία αὐτός συνεχῶς μάχεται, ὕστερα δέ μέ τή δύναμι διά τῆς ἀναστάσεως καί τῆς μέλλουσας κρίσεως· αὕτη ἄλλωστε εἶναι ἡ ἀρίστη τάξις, νά προηγῆται ἡ δικαιοσύνη τῆς δυνάμεως, καί τοῦτο εἶναι ἀληθῶς ἔργο θείας καί ἀγαθῆς δεσποτείας ἀλλ' ὄχι τυραννίδος.

σης κρίσεως· αὕτη γὰρ ἀρίστη τάξις, προηγείσθαι τὴν δικαιοσύνην τῆς δυνάμεως, καὶ τοῦτο θείας ὡς ἀληθῶς καὶ ἀγαθῆς δεσποτείας ἀλλ' οὐ τυραννίδος ἔργον, τῇ δικαιοσύνῃ τὴν δύναμιν ἔπεσθαι.

3 Καθάπερ γὰρ ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος φθόνῳ καὶ μίσει καθ' ἡμῶν ἐπήρθη, οὕτως ὁ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς ὑπερβολῇ φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος ὑπὲρ ἡμῶν ἐκινήθη· καὶ ὡς ἐκεῖνος ἀδικία καὶ δόλῳ τὴν νίκην ἑαυτῷ καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου πτώσιν κατέπραξεν, οὕτως ὁ ἐλευθερωτὴς ἐν δικαιοσύνῃ καὶ σοφίᾳ τὴν ἤτταν εἰς τέλος τοῦ ἀρχεκάκου καὶ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ οἰκείου ἐξείργασται πλάσματος. Παρέλιπεν οὖν ὁ Θεὸς πρότερον ὄπερ ἠδύνατο, ἵν' ὄπερ ἐχρῆν ἐνεργήσῃ πρότερον. Περιφανεστέρα δὲ κἀντεῦθεν ἡ δικαιοσύνη γέγονε προκριθεῖσα παρὰ τοῦ δύναμιν ἀήττητον ἔχοντος· διδαχθῆναι δὲ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἔδει τὴν δικαιοσύνην ἐνταῦθα δι' ἔργων ἐν τῷ καιρῷ τῆς θνητότητος ἐπιδείκνυσθαι, ἵν' ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀθανασίας, τὴν δύναμιν λαβόντες, ἀναπόβλητον ἔχωσι.

4 Πρὸς δὲ τούτοις ἔδει καὶ ὑπὸ τῆς νικηθείσης φύσεως νικηθῆναι τὸν νικήσαντα καὶ κατασοφισθῆναι τὸν κατασοφισάμενον. Διὰ τοῦτο ἔδει τε καὶ ἀναγκαῖον ἦν ἄνθρωπον γενέσθαι ἀμαρτίας ἄγευστον ἐσόμενον. Τοῦτο δὲ τῶν ἀδυνάτων ἦν· «οὐδεὶς γάρ», ἡ Γραφή φησιν, «ἀναμάρτητος, οὐδ' ἂν μία ἡμέρα ἢ ζωὴ αὐτοῦ», καὶ «τίς καυχῆσεται ἀγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν;», καὶ οὐδεὶς ἀναμάρτητος εἰμὴ εἷς ὁ Θεός». Διὰ ταῦτα ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς Λόγος, ἐξ ἐκείνου μὲν ἐξ αἰδίου ὢν, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐκείνῳ, οὐ γὰρ ἔστιν οὐδ' ἐννοῆσαι ποτε Θεὸν ἄλογον, καὶ σὺν ἐκείνῳ εἷς Θεὸς ὑπάρχων (οὐδὲ γὰρ τὸ ἡλιακὸν

1. Ἰωβ 14,4-5.

2. Παροιμ. 20,9.

- 3 Ὅπως δηλαδή ὁ ἀπό τήν ἀρχή ἀνθρωποκτόνος ἐξεγέρθηκε ἀπό φθόνο καί μῖσος ἐναντίον μας, ἔτσι ὁ ἀρχηγός τῆς ζωῆς ἐκινήθηκε ὑπέρ ἡμῶν ἀπό ὑπερβολή φιλανθρωπίας καί ἀγαθότητος· καί ὅπως ἐκεῖνος ἀδίκως ἀγάπησε τήν ἀπώλεια τοῦ πλάσματος τοῦ Θεοῦ, ἔτσι ὁ πλάστης ἐνδίκως ἀγάπησε τή σωτηρία τοῦ πλαστοουργήματος· καί ὅπως ἐκεῖνος μέ ἀδικία καί δόλο ἐπέτυχε τή νίκη του καί τήν πτώσι τοῦ ἀνθρώπου, ἔτσι ὁ ἐλευθερωτής μέ δικαιοσύνη καί σοφία πραγματοποίησε τήν τελική ἥττα τοῦ ἀρχεκάκου καί τήν ἀνακαίνισι τοῦ πλάσματος του.
- Ἐπαρέλειψε λοιπόν ὁ Θεός πρωτύτερα αὐτό πού μπορούσε, γιά νά ἐνεργήσῃ πρῶτα αὐτό πού ἔπρεπε. Ἀπό αὐτό ἔγινε περιφανεστέρα ἡ δικαιοσύνη, ἀφοῦ προκρίθηκε ἀπό αὐτόν πού ἔχει ἀήττητη δύναμι· ἔπρεπε δέ νά διδαχθοῦν καί οἱ ἄνθρωποι νά ἐπιδεικνύουν τή δικαιοσύνη μέ ἔργα ἐδῶ κατὰ τόν καιρό τῆς θνητότητος, ὥστε παίρνοντας δύναμι νά τήν διατηροῦν σταθερά τόν καιρό τῆς ἀθανασίας.
- 4 Ἐπί πλέον ἔπρεπε ὁ νικητής νά νικηθῇ ἀπό τήν νικημένη φύσι καί ὁ ἐξευτελιστής νά ἐξευτελισθῇ. Γι' αὐτό ἔπρεπε καί ἦταν ἀναγκαῖο νά γίνῃ ἕνας ἄνθρωπος ἄγευστος τῆς ἁμαρτίας. Τοῦτο δέ ἦταν ἀπό τά ἀδύνατα· «διότι κανεῖς», λέγει ἡ Γραφή, «δέν εἶναι ἀναμάρτητος, οὔτε ἂν ἡ ζωή του διαρκέσῃ μιά ἡμέρα»¹, καί «ποιός θά καυχῆθῃ ὅτι ἔχει ἀγνή τήν καρδιά;»², καί «κανεῖς δέν εἶναι ἀναμάρτητος παρά μόνο ἕνας, ὁ Θεός»³. Γι' αὐτό ὁ ἀπό τόν Θεό Θεός Λόγος, πού αἰδίως ἦταν ἀπό ἐκεῖνον, ἀλλ' ὑπῆρχε καί σ' ἐκεῖνον, διότι δέν εἶναι δυνατό οὔτε νά σκεφθοῦμε ποτέ Θεό ἄλογο, καί μαζί μ' ἐκεῖνον, διότι οὔτε τό

3. Μάρκ. 10,18.

ἀπαύγασμα φῶς ἕτερον παρὰ τὸν ἥλιον, οὐδὲ ἢ τοῦ ἡλίου ἀκτὶς ἕτερος ἐστὶν ἥλιος παρὰ τὸν ἕνα)· διὰ ταῦτα τοίνυν ὁ μόνος ἀναμάρτητος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ υἱὸς ἀνθρώπου γίνεται, κατὰ τὴν θεότητα ἄτρεπτος, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἄμεμπτος, «ὄς, μόνος καθάπερ φθάσας Ἡσαΐας προεμαρτύρησεν, ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ», καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὄς μόνος οὐδ' ἐν ἀνομίαις συνελήφθη, οὐδ' ἐν ἀμαρτίαις ἐκυῆθη, καθάπερ ἐν ψαλμοῖς ὁ Δαβὶδ περὶ ἑαυτοῦ, μᾶλλον δὲ παντὸς ἀνθρώπου μαρτυρεῖ. Ἡ γὰρ τῆς σαρκὸς ἐπανάστασις ἀκούσιος οὔσα καὶ ἀντιστρατευομένη φανερώς τῷ νόμῳ τοῦ νοός, εἰ καὶ παρὰ τῶν σωφρονούντων βία δουλαγωγεῖται καὶ πρὸς παιδοποιῖαν μόνον ἀνίεται, ἀλλὰ τὴν ἀπ' ἀρχῆς ἐπάγεται καταδίκην, φθορὰ οὔσα τε καὶ λεγομένη καὶ πρὸς φθορὰν πάντως γεννώσα καὶ τοῦ μὴ συνειδότος τὴν τιμὴν, ἦν ἡμῶν ἢ φύσις ἔλαχε παρὰ Θεοῦ, ἀλλὰ τοῖς κτήνεσιν ὁμοιωθέντος, ἐμπαθῆς ὑπάρχουσα κίνησις.

- 5 Διὰ τοῦτο οὐ μόνον Θεὸς ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἐκ Παρθένου ἀγίας καὶ μεμολυσμένων λογισμῶν τῶν ἐκ τῆς σαρκὸς ἀνωτέρας κατὰ τοὺς προφήτας γεννᾶται, Παρθένου ἧς τὴν σύλληψιν ἀγίου Πνεύματος ἐπέλευσις, οὐ σαρκὸς ἐπήνεγκεν ὄρεξις, εὐαγγελισμὸς καὶ πίστις Θεοῦ ἐνδημίας, ἀλλ' οὐ συγκατάθεσις καὶ πειρα ἐμπαθοῦς ἐπιθυμίας προεἶληφε· ταύτης γὰρ παντελῶς ἀπωκισμένης, προσευχῆ καὶ θυμηδία πνευματικῆ «ἰδοὺ γὰρ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμα σου» πρὸς τὸν εὐαγγελιστὴν ἄγγελον ἢ ἄσπιλος

4. Α' Πέτρ. 2,22.

5. Ψαλμ.50,7.

ἡλιακό ἀπαύγασμα εἶναι φῶς διαφορετικό ἀπό τόν ἥλιο, οὔτε ἡ ἀκτίς τοῦ ἡλίου εἶναι διαφορετικός ἥλιος ἀπό τόν ἕνα· γι' αὐτό λοιπόν ὁ ὁ μόνος ἀναμάρτητος Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ γίνεται υἱός ἀνθρώπου, ἄτρεπτος κατὰ τήν θεότητα, ἄμεμπτος κατὰ τήν ἀνθρωπότητα, «ὁ μόνος πού», ὅπως προεμαρτύρησε ὁ Ἡσαΐας, «δέν διέπραξε ἁμαρτίες οὔτε εὐρέθηκε δόλος στό στόμα του»⁴, καί ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλά καί ὁ μόνος πού δέν συνελήφθηκε», ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Δαβίδ στούς ψαλμούς περί τοῦ ἑαυτοῦ του, μᾶλλον δέ περί παντός ἀνθρώπου⁵. Διότι ἡ ἐπανάστασις τῆς σαρκός, πού εἶναι ἀκουσία καί ἀντιστρατεύεται φανερά τόν νόμο τοῦ νοός, ἄν καί ἀπό τούς σῶφρονες δουλεγωγεῖται μέ βία καί ἀφήνεται μόνο χάριν παιδοποιίας, πάντως ἐπιφέρει τήν ἀρχική καταδίκη, διότι εἶναι καί λέγεται φθορά καί ὅπωςδήποτε γεννᾷ γιά φθορά, καί εἶναι ἐμπαθής κίνησις τοῦ μή ἔχοντος συνείδησι τῆς τιμῆς πού ἐπῆρε ἡ φύσις ἀπό τόν Θεό, ἀλλά ὁμοιωθέντος μέ τά κτήνη.

- 5 Γι' αὐτό ὁ Θεός ὄχι μόνο ἦλθε ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους ἀλλά καί κατὰ τούς προφῆτες γεννᾶται ἀπό Παρθένο ἁγία καί ἀνωτέρα τῶν μολυσμένων ἀπό τήν σάρκα λογισμῶν, Παρθένο τῆς ὁποίας τή σύλληψι ἐπέφερε ἐπέλευσις ἁγίου Πνεύματος καί ὄχι ὄρεξις σαρκός, ὁ εὐαγγελισμός καί ἡ πίστις στήν ἐπιφάνεια τοῦ Θεοῦ καί ὄχι ἡ ἀποδοχή καί δοκιμή τῆς ἐμπαθοῦς ἐπιθυμίας. Πραγματικά, ἐνῶ αὐτή ἡ ἐπιθυμία ἦταν ἐντελῶς ἀποδιωγμένη, ἡ ἄσπιλος Παρθένος εἶπε πρὸς τόν εὐαγγελιστή ἄγγελο μέ προσευχή καί πνευματική ἀγαλλίασι, «ἰδού ἡ δούλη τοῦ Κυρίου, ἄς μοῦ συμβῆ σύμφωνα μέ τά λόγια σου»⁶ καί ἀφοῦ συνέ-

6. Λουκᾶ 1,33.

Παρθένος ἔφη, συλλαβοῦσά τε γεγέννηκεν, ὡς ἂν ὁ τοῦ διαβόλου νικητῆς, ἄνθρωπος θεάνθρωπος ὢν, τοῦ γένους μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς ἀμαρτίας ἔλκη τὴν ρίζαν· μόνος ἀπάντων οὐκ ἐν ἀνομίαις συλλαφθεῖς, οὐδ' ἐν ἀμαρτίαις κνηθεῖς, ἡδονῇ δηλαδὴ σαρκὸς καὶ πάθει καὶ ρυπαροῖς λογισμοῖς τῆς ἐκ τῆς παραβάσεως μεμιασμένης φύσεως· ὡς ἂν ἦ καὶ κατὰ τὸ πρόσλημα τελέως καθαρὸς καὶ ἀμόλυντος καὶ μὴ κατ' αὐτὸ δι' αὐτὸν καθαρσίων δεόμενος, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς τὰ πάντα σοφῶς δεχόμενος, καὶ οὕτω νέος ὄντως Ἀδὰμ χρηματίση καὶ διαμείνη νέος ὄντως καὶ εὐσθενής, μηδαμῶς παλαιούμενος, καὶ τὸν παλαιὸν Ἀδὰμ ἐν ἑαυτῷ καὶ δι' ἑαυτοῦ ἀνακτίση καὶ εἰς αἰὲ συντηρήση νέον, δυνατὸς ὢν εἰς ἅπαν ἀποσείσασθαι τὴν παλαιώσιν. Κάκεῖνος γὰρ ὁ πρῶτος Ἀδὰμ ἀμόλυντος τὴν ἀρχὴν ἐκτίσθη παρὰ Θεοῦ καὶ νέος ἦν, μέχρις ἐκὼν τῷ διαβόλῳ πεισθεῖς καὶ πρὸς τὰς τῆς σαρκὸς ἡδονὰς ἐκτραπείς καὶ τῷ μολυσμῷ τῆς ἀμαρτίας ὑποπεσῶν πεπαλαίωται καὶ πρὸς τὸ παρὰ φύσιν ἐξέπεσε.

- 6 Διὰ τοῦτο οὐ χειρὶ μόνον ὁ δεσπότης ἀνακαινίζει παραδόξως αὐτόν, ἀλλὰ καὶ κατέχει τοῦτον παρ' ἑαυτῷ, οὐκ ἀναλαβόμενος μόνον καὶ τοῦ πτώματος τὴν ἀνθρωπίνην ἐξάρας φύσιν, ἀλλὰ καὶ περιβαλλόμενος ἀφράστως καὶ συναφθεῖς ἀδιαιρέτως ταύτη καὶ τεχθεῖς Θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, ἐκ γυναικὸς μὲν, ἵνα τὴν παρ' αὐτοῦ πλασθεῖσαν ἀναλάβηται φύσιν, ἐκ παρθένου δὲ ταύτης, ἵνα καινὸν ποιήση τὸν ἄνθρωπον. Εἰ γὰρ ἐκ σπέρματος ἦν, οὐκ ἂν ἦν καινὸς ἄνθρωπος, οὐκ ἂν ἦν τῆς καινῆς καὶ μηδαμῶς παλαιουμένης ζωῆς ἀρχηγός τε καὶ χορηγός, οὐδ' ἂν ἐδυνήθη, τοῦ παλαιοῦ κόμματος ὢν, τὸ πλήρωμα ἐν ἑαυτῷ δέξασθαι τῆς ἀκηράτου θεότητος καὶ

λαβε ἐγέννησε, ὡσάν ὁ νικητής τοῦ Διαβόλου ἄνθρωπος, ἐπειδή ἦταν θεάνθρωπος, νά ἔσυρε τή ρίζα μόνο τοῦ γένους ἀλλ' ὄχι καί τῆς ἀμαρτίας· διότι ἀπό ὄλους ἦταν ὁ ὁ μόνος πού δέν συνελήφθηκε μέ ἀνομίες καί δέν ἐκυοφορήθηκε μέ ἀμαρτίες, δηλαδή μέ ἡδονή σαρκός, μέ πάθος καί μέ ρυπαρούς λογισμούς τῆς μiasμένης ἀπό τήν παράβασι φύσεως. Συνέβηκε λοιπόν αὐτό, ὥστε κατά τό πρόσλημμα νά εἶναι τελείως καθαρός καί ἀμόλυντος καί γι' αὐτό νά μή χρειάζεται καθαρμό γιά τόν ἑαυτό του, ἀλλά νά δέχεται γιά μᾶς τά πάντα σοφῶς, κι' ἔτσι νά καταστή πραγματικός νέος Ἀδάμ καί νά παραμείνη πραγματικά νέος καί ρωμαλέος, χωρίς νά παλαιώνεται, καί νά ἀνακτήση μέσα του καί δι' ἑαυτοῦ τόν παλαιό Ἀδάμ καί νά τόν διατηρήση παντοτινά νέο, ἔχοντας τή δύναμι ν' ἀπορρίψη πλήρως τήν παλαίωσι. Κι' ἐκεῖνος ἄλλωστε ὁ πρῶτος Ἀδάμ στήν ἀρχή ἐκτίσθηκε ἀπό τόν Θεό ἀμόλυντος καί ἦταν νέος, ἕως ὅτου, ἐπειδή ἐπίσθηκε ἐκουσίως στόν Διάβολο κι' ἐκτράπηκε πρός τίς ἡδονές τῆς σαρκός κι' ὑπέπεσε στόν μολυσμό τῆς ἀμαρτίας, ἐπαλαιώθηκε κι' ἐξέπεσε πρός τό παρά φύσι.

- 6 Γι' αὐτό ὁ δεσπότης ὄχι μόνο τόν ἀνεκαίνισε παραδόξως μέ τό χέρι, ἀλλά καί τόν κρατεῖ κοντά του· δέν ἔλαβε μόνο τήν ἀνθρώπινη φύσι καί τήν ἀνύψωσε ἀπό τήν πτώσι, ἀλλά καί τήν περιέβαλε ἀφράστως καί ἐνώθηκε μέ αὐτήν ἀδιαιρέτως κι' ἐγεννήθηκε Θεός μαζί καί ἄνθρωπος, ἀπό γυναῖκα μέν, γιά ν' ἀναλάβη ἐκείνην τήν ἀπό αὐτόν πλασθεῖσα καί μέ τήν συμβουλή τοῦ πονηροῦ κλαπεῖσα φύσι, ἀπό παρθένο δέ γυναῖκα, γιά νά κάμη νέο τόν ἄνθρωπο. Διότι ἂν ἦταν σπέρμα, δέν θά ἦταν νέος ἄνθρωπος, δέν θά ἦταν ἀρχηγός καί χορηγός τῆς νέας μή παλαιουμένης καθόλου ζωῆς, καί δέν θά μπορούσε, ἀφοῦ θά ἦταν τῆς παλαιᾶς μερίδος, νά δεχθῆ στόν ἑαυτό του τό πλήρωμα τῆς ἀφθαρτης θεότητος καί νά καταστήσει τήν σάρκα ἀνεξάντλητη

πηγὴν ποιῆσαι τὴν σάρκα τοῦ ἁγιασμοῦ ἀνεξάντλητον, ὡς καὶ τῶν προπατόρων ἐκείνων τὸν μολυσμὸν ἀποπλῦναι περιουσία δυνάμεως καὶ τοῖς ἐξῆς ἀρκεῖν πρὸς ἁγιασμὸν ἅπασιν. Διὰ τοῦτο οὐκ ἄγγελος, οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος οὕτως εὐδόκησε δι' ἔλεος ἡμᾶς σῶσαι καὶ ἀναπλάσαι, μείνας μὲν ἀναλλοιώτως Θεός, προελθὼν δὲ τέλειος καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος.

- 7 Γεννᾶται τοιγαροῦν ἐκ Παρθένου ἁγίας ὁ μόνος ἐξ αἰῶνος ἀνυπεύθυνος ἄνθρωπος, ὁ μόνος μηδαμόθεν ὦν τῆς τοῦ Θεοῦ ἐγκαταλείψεως ἄξιος. Καὶ πρὶν ἢ γνῶναι τὸ κακὸν ἐκλέγεται τὸ ἀγαθὸν κατὰ τὴν προφητείαν· καὶ βιοῖ βίον παντάπασιν ἀναμάρτητον, μηδὲ κατ' αὐτὸν εὐρεθεὶς σὺν δίκῃ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐγκαταλείψεως ἄξιος, ἐπεὶ μηδ' αὐτὸς τὸν Θεόν, ὡς ὁ πρῶτος Ἀδάμ, παραβὰς ἐγκατέλιπε, πάσης ἐντολῆς θείας, παντὸς νόμου θείου πληρωτῆς γενόμενος, κάντεῦθεν καὶ τῆς τοῦ διαβόλου δουλείας δικαίως ἐλεύθερος. Καὶ οὕτω νικᾶται παρὰ ἀνθρώπου ὁ τὴν ἀρχὴν τὸν ἄνθρωπον νικήσας διάβολος καὶ ὁ τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ νικήσας φύσιν καὶ διὰ τοῦτο μεγαλαυχῶν καταβάλλεται τῆς ἐπάρσεως, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀναπλάττεται τοῦ κατὰ ψυχὴν καὶ ὄντως θανάτου· θανάτου, ὃν ἀπέθανεν εὐθὺς τοῦ ἀπηγορευμένου ξύλου γευσάμενος· θανάτου, ὃς ἠπέληται πρὸ τῆς παρακοῆς τῷ Ἀδὰμ καὶ τῇ Εὔα ὑπὸ Θεοῦ πρὸς αὐτοὺς εἰπόντος· «ἢ ἂν ὥρα φάγησθε ἀπὸ τοῦ ξύλου θανάτω ἀποθανεῖσθε»· τὸν γὰρ τῆς σαρκὸς θάνατον μετὰ τὴν παρακοὴν κατεκρίθημεν, τῆνικαῦτα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἀδὰμ εἰπόντος, ὅτι «γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση». Καθάπερ γὰρ ἡ τοῦ σώματος παρὰ τῆς ψυχῆς

7. Ἦσ. 7,16.

8. Γεν. 2,17.

πηγή τοῦ ἁγιασμοῦ, ὥστε μέ τήν ἀφθονία δυνάμεως καί τῶν προπατόρων ἐκείνων τόν μολυσμό ν' ἀποπλύνῃ καί στούς ἐπομένους ὄλους ν' ἀρκῆ πρός ἁγιασμό. Γι' αὐτό, οὔτε ἄγγελος οὔτε ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ Κύριος εὐδόκησε ἀπό εὐσπλαγχνία νά μᾶς σώσει καί νά μᾶς ἀναπλάσῃ, μένοντας ἀναλλοιώτως Θεός, προβαίνοντας ὁμῶς τέλειος ἄνθρωπος κατὰ τό εἶδος μας.

- 7 Γεννάται λοιπόν ἀπό ἁγία Παρθένο ὁ ὁμόνος ἀπό τοὺς αἰῶνες ἄθῶος ἄνθρωπος, ὁ ὁμόνος πού κατὰ κανένα τρόπο δέν ἦταν ἄξιος νά ἐγκαταλειφθῆ ἀπό τόν Θεό. Καί πρὶν γνωρίσῃ τό κακό, ἐκλέγει κατὰ τήν προφητεία τό ἀγαθόν⁷ καί ζῆ βίον ἐντελῶς ἀναμάρτητο· δέν εὐρέθηκε στόν βίον ἄξιος τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ Θεοῦ δικαίως, ἐπειδή οὔτε αὐτός ἐγκατέλειψε μέ παράβασιν τόν Θεό, ὅπως ὁ πρῶτος Ἀδάμ, ἀφοῦ ἐγενε πληρωτής κάθε θείας ἐντολῆς, κάθε θείου νόμου, καί γι' αὐτό ἔμεινε δικαίως ἐλεύθερος ἀπό τήν δουλείαν στόν Διάβολο. Ἔτσι νικάται ἀπό ἄνθρωπο ὁ Διάβολος πού στήν ἀρχή ἐνίκησε τόν ἄνθρωπο καί ἐκεῖνος πού ἐνίκησε τήν κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ φύσιν, πού μεγαλαυχούσε γι' αὐτό, καταβάλλεται ἀπό τήν ἔπαρσίν του, καί ὁ ἄνθρωπος ἀναπλάττεται ἀπό τόν ψυχικό καί πραγματικό θάνατο· ἀπό τόν θάνατο, στόν ὁποῖο ἀπέθανε εὐθύς μόλις ἐγεύθηκε τό ἀπαγορευμένο ξύλον· ἀπό τόν θάνατο ὁ ὁποῖος ἐδείχθηκε ὡς ἀπειλή πρὶν ἀπό τήν παρακοή στόν Ἀδάμ καί τήν Εὐά ἀπό τόν Θεό πού εἶπε πρὸς αὐτούς· «τήν ὥραν πού θά φάγετε ἀπό τό ξύλον θ' ἀποθάνετε μέ θάνατον»⁸· ἐνῶ στόν θάνατον τῆς σαρκός καταδικασθῆκαμε μετὰ τήν παρακοή, τότε πού ὁ Θεός εἶπε πρὸς τόν Ἀδάμ, ὅτι «γῆ εἶσαι καί στή γῆ θά μεταβῆς»⁹. Ὅπως δηλαδή ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ σώματος ἀπό τήν ψυχή καί ὁ χωρι-

9. Γεν. 3,19.

ἐγκατάλειψις καὶ ὁ ταύτης ἀπ' αὐτοῦ χωρισμὸς θάνατός ἐστι τοῦ σώματος, οὕτω καὶ ἡ τῆς ψυχῆς παρὰ Θεοῦ ἐγκατάλειψις καὶ ὁ ἐξ αὐτῆς τούτου χωρισμὸς θάνατός ἐστι ψυχῆς τρόπον ἕτερον ἀθανάτου μενούσης· αἰσχρὰ μὲν γὰρ γίνεται καὶ ἀχρεῖα χωρισθεῖσα Θεοῦ καὶ μᾶλλον ἢ τὸ σῶμα τὸ νεκρόν, οὐ διαλύεται δὲ καθάπερ ἐκεῖνο μετὰ τὴν νέκρωσιν, ὅτι μὴδ' ἐκ συνθέσεως ἔχει τὴν ὑπαρξιν.

8 Ἴδοι δ' ἂν τις τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν καθάπαξ ἀψύχων σωμάτων· τὰ γὰρ ἐν τούτοις ἀπλούστερα μονιμώτερα. Διὰ τοῦτο ἡ λογικὴ ψυχὴ μὴ μόνον ἀργίαν πάσχει τῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐνεργείας χωρισθεῖσα Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐνεργὸς καθ' ἑαυτῆς γίνεται τῇ πρὸς τὰ χεῖρω ροπῇ, μέχρις ἂν οὕτως ἀνεπιστρόφως ἡ ἀθλία βιοῦσα, νῦν μὲν ἐν τῷ τοῦ σώματος χωρισμῷ, ἐν τῷ καιρῷ δὲ τῆς κρίσεως μετὰ σώματος τῷ ἀλύτῳ καὶ ἀφορήτῳ δεσμῷ παραδοθῇ τῆς αἰωνίου κολάσεως, ἣν ὁ Θεὸς ἠτοίμασε τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Νεκροὶ γὰρ καὶ οὗτοι πάντες, εἰ καὶ τὴν κακίαν εἰσὶν ἐνεργοί, δι' ἣν καὶ δικαίως ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ Θεοῦ τῆς ὄντως ζωῆς. Ταύτην τὴν νέκρωσιν πρῶτος ὑποστάς ὁ Σατάν, ὡς ἐγκαταλειφθεὶς δικαίως ὑπὸ Θεοῦ δι' ἀπειθειαν, κοινωνοὺς ἡμᾶς αὐτῆς προσελάβετο, διὰ τῆς κακοβούλου συμβουλῆς συγκατασπάσας πρὸς τὴν ἀπειθειαν· ἀλλ' ἐλυτρώσατο τὴν ἡμετέραν φύσιν ὁ Χριστὸς ἐκ τῆς νεκρώσεως ταύτης, κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον ἑαυτοῦ δι' ἔργων ἐπιδειξάμενος πᾶσαν εὐπειθειαν.

9 Ἐδει δὲ πάντως μὴ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μόνην, ἐν αὐτῷ τὸ εἶναι λαβοῦσαν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνθρώπινον ἀπαθανάτισαι γένος καὶ ποδηγῆσαι πρὸς τὴν μέθεξιν τῆς ζωῆς ταύτης, τῆς καὶ τῷ σώματι κατὰ καιρὸν προξενούσης τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ὡς καὶ ἡ νέκρωσις

σμός της από αὐτόν εἶναι θάνατος τοῦ σώματος, ἔτσι καί ἡ ἐγκατάλειψις τῆς ψυχῆς ἀπό τόν Θεό καί ὁ χωρισμός τούτου ἀπό αὐτήν εἶναι θάνατος τῆς ψυχῆς, ἄν καί κατ' ἄλλον τρόπο μένει ἀθάνατη· διότι, ἄν χωρισθῇ ἀπό τόν Θεό γίνεται αἰσχρὰ καί ἀχρεία καί περισσότερο νεκρή ἀπό τό σῶμα, δέν διαλύεται ὁμως ὅπως ἐκεῖνο μετά τήν νέκρωσι, διότι δέν ἔχει τήν ὕπαρξι ἀπό σύνθεσι.

8 Θά μπορούσε δέ νά τό ἰδῆ κανεῖς τοῦτο καί στά ἐντελῶς ἄψυχα σώματα· διότι τά ἀπλούστερα μεταξύ αὐτῶν εἶναι μονιμώτερα. Γι' αὐτό ἡ λογική ψυχή ὄχι μόνο παθαίνει ἀργία, ἄν χωρισθῇ ἀπό τήν πρὸς τό ἀγαθὸ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί γίνεται ἐνεργὸς κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ της μέ τήν πρὸς τά χειρότερα ροπή, ἕως ὅτου ζώντας ἀμετανοήτως ἡ ἀθλία, τώρα μὲν σέ χωρισμό ἀπό τό σῶμα, κατὰ τόν καιρὸ δέ τῆς κρίσεως μαζί μέ τό σῶμα, παραδοθῇ στόν ἄλυτο καί ἀφόρητο δεσμό τῆς αἰωνίου κολάσεως, τήν ὁποία ὁ Θεός ἐτοίμασε γιά τόν Διάβολο καί τοὺς ἀγγέλους του. Διότι καί αὐτοὶ ὅλοι εἶναι νεκροί, ἄν καί εἶναι ἐνεργοί κατὰ τήν κακία, λόγω τῆς ὁποίας καί δικαίως ἐγκαταλείφθηκαν ἀπό τόν Θεό τῆς πραγματικῆς ζωῆς. Αὐτήν τήν νέκρωσι ὑπέστη πρῶτος ὁ Σατανᾶς, διότι ἐγκαταλείφθηκε δικαίως ἀπό τόν Θεό λόγω ἀπειθείας, ἔπειτα δέ μᾶς προσέλαβε κοινωνοὺς αὐτῆς, καταρρίπτοντάς μας μαζί του πρὸς τήν ἀπειθεια διὰ τῆς κακοβούλου συμβουλῆς· ἀλλά ἐλύτρωσε τήν φύσι μας ὁ Χριστός ἀπό αὐτήν τήν νέκρωσι, ἀφοῦ ἐπέδειξε κάθε εἶδος εὐπείθεια κατὰ τόν ἀνθρώπινο βίον του μέ ἔργα.

9 Ἐπρεπε δέ ὅπωςδῆποτε νά ἀποθανατίση ὄχι μόνο τήν ἀνθρώπινη φύσι, πού ἐπῆρε τήν ὕπαρξι ἐν αὐτῷ, ἀλλά καί τό ἀνθρώπινο γένος καί νά τό ποδηγετήση πρὸς τήν μέθεξι αὐτῆς τῆς ζωῆς, ἡ ὁποία στόν κατάλληλο χρόνο προξενεῖ καί στό

ἐκείνη τῆς ψυχῆς καὶ τῷ σώματι κατὰ καιρὸν προξενούσης τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ὡς καὶ ἡ νέκρωσις ἐκείνη τῆς ψυχῆς καὶ τῷ σώματι τὸν θάνατον προεξένησε. Διὸ καὶ φανερωθῆναι τὴν οἰκονομίαν ταύτην ἀναγκαιότατόν τε ἦν ὁμοῦ καὶ λυσιτελέστατον καὶ προτεθῆναι τὴν αὐτοῦ πολιτείαν εἰς μίμησιν. Ἦν γὰρ ὅτε καὶ τῷ ἀνθρώπῳ καθάπερ καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἀγγέλοις ὁ Θεὸς εἰς μίμησιν προῦκειτο καθορώμενος. Ἐπεὶ δὲ τῆς ἐποψίας ἐκείνης διαπεπτώκαμεν κάτω που ρίψαντες ἑαυτούς, ἐξ ὑπερβαλλούσης φιλανθρωπίας ἡμῖν συγκαταβαίνει Θεὸς τοῦ ὕψους, μηδαμῶς ἐκστὰς τῆς οἰκείας θεότητος, καὶ συμπολιτευσάμενος ἡμῖν ἑαυτὸν εἰς ὑπόδειγμα τῆς πρὸς ζωὴν ἐπανόδου προτίθησιν.

10 Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ διδάσκαλος ἡμῶν γίνεται, λόγῳ τὴν πρὸς τὴν ζωὴν φέρουσαν ὑποδεικνὺς καὶ θαύμασι μεγίστοις τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον πιστούμενος. Καὶ δικαιοῦται μὲν οὕτως ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ὡς μὴ παρ' ἑαυτῆς ἔχουσα τὴν πονηρίαν, δικαιοῦται δὲ καὶ ὁ Θεός, ὡς μηδεμιᾶς κακίας αἴτιος καὶ ποιητὴς ὢν. Εἰ μὴ γὰρ ὁ συναΐδιος τοῦ Πατρὸς ἐνηνθρώπησε Λόγος, φύσει ἂν ἔδοξεν εἶναι ἡ ἀμαρτία ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, οὐδεὶς γὰρ ἐξ αἰῶνος ἀναμάρτητος ἐγένετο ἄνθρωπος, καὶ συνέβαινε ἐπὶ τὸν κτίστην ἀναφέρεσθαι τὴν μέμψιν, ὡς οὐκ ἀγαθῶν ὄντα κτίστην, οὐδ' ἀγαθὸν αὐτὸν ὄντα, ἔτι δὲ καὶ κριτὴν ἄδικον, ὡς μὴ δικαίως καταδικάσαντα τὸν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότα καταδίκης ἄξιον ἄνθρωπον.

11 Διὰ τοῦτο ἀναλαμβάνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὁ Θεός, ἵνα δείξῃ τοσοῦτον ἀμαρτίας οὐσαν ἐκτὸς καὶ τοσοῦτο κεκαθαρμένην, ὡς καὶ ἐνωθῆναι τούτῳ δύνασθαι καθ' ὑπόστασιν καὶ συνδιαιωνίζειν αὐτῷ ἀδιαίρετον· καὶ οὕτως ἔργῳ πᾶσιν ἀνακηρύττεσθαι, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγαθός τε καὶ δίκαιος, ἀγαθῶν τε ποιητὴς καὶ δίκης δικαίας

σῶμα τήν αἰώνια ζωή, ὅπως καί ἡ νέκρωσις ἐκείνη τῆς ψυχῆς προξένησε τόν θάνατο καί στό σῶμα. Γι' αὐτό ἦταν ἀναγκαιότατο καί ὠφελιμώτατο νά ἐκδηλωθῇ αὐτή ἡ οἰκονομία καί νά προβληθῇ ἡ πολιτεία του πρὸς μίμησι. Ὑπῆρχε ἐποχή πού ὁ Θεός προβαλλόταν γιά νά καθορᾶται πρὸς μίμησι ἀπό τόν ἄνθρωπο ὅπως καί ἀπό τούς ἀγαθοὺς ἀγγέλους. Ἐπειδὴ δέ, ἀφοῦ κατερρίψαμε κάπου κάτω τούς ἑαυτούς μας, ἐξεπέσαμε ἀπό τήν ἐποψία ἐκείνη, συγκατεβαίνει πρὸς ἐμᾶς ἀπό ὑπερβολικὴ φιλανθρωπία ὁ Θεός ἀπό τό ὕψος, χωρὶς νά ἐξέλθῃ ἀπό τήν θεότητά του, καί συμβιώνοντας μαζί μας προβάλλει τόν ἑαυτό του ὡς ὑπόδειγμα τῆς ἐπανόδου πρὸς τήν ζωή.

10 Ὅχι μόνο δέ αὐτό, ἀλλὰ γίνεται καί διδάσκαλός μας, ὑποδεικνύοντας μέ λόγο τόν δρόμο πού ὀδηγεῖ πρὸς τήν ζωή καί ἐπιβεβαιώνοντας τόν λόγο τῆς διδασκαλίας μέ μεγάλα θαύματα. Καί δικαιώνεται μέν ἔτσι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ἐφ' ὅσον δέν ἔχει ἀφ' ἑαυτῆς τήν πονηρία, δικαιώνεται δέ καί ὁ Θεός, ἐφ' ὅσον δέν εἶναι αἴτιος καί ποιητὴς καμμιάς κακίας. Πραγματικά ἂν δέν ἐνανθρωποῦσε ὁ συναῖδιος Λόγος τοῦ Πατρὸς, ἡ ἁμαρτία θά ἐφαινόταν ὅτι ὑπάρχει ἐκ φύσεως στὸν ἄνθρωπο, διότι κανεὶς ἄνθρωπος ἀπὸ τούς αἰῶνες δέν ἐγινε ἀναμάρτητος· καί θά συνέβαινε νά ἀπευθυνθῇ πρὸς τόν κτίστη ἢ μομφή, ὅτι δέν εἶναι δημιουργὸς ἀγαθῶν οὔτε ὁ ἴδιος εἶναι ἀγαθός, ἀλλ' ἀκόμη ὅτι εἶναι κριτὴς ἄδικος, σάν νά μὴ κατεδίκασε δικαίως τόν ἄνθρωπο πού ἐγινε ἀπὸ μόνος του ἄξιος καταδίκης.

11 Γι' αὐτό ἀναλαμβάνει τήν ἀνθρωπίνη φύσι ὁ Θεός, γιά νά δείξῃ ὅτι τόσο ἐξω ἀπὸ τήν ἁμαρτία καί τόσο καθαρὴ εἶναι, ὥστε νά μπορῇ καί νά ἐνωθῇ μέ αὐτόν κατὰ ὑπόστασι καί νά διαμένῃ αἰωνίως μέ αὐτόν χωρὶς χωρισμό· κι' ἔτσι νά διακηρύσσεται σέ ὅλους ἐμπράκτως ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἀγαθός καί δί-

ἔφορος. Τοῦ μὲν γὰρ Σατὰν καὶ τῶν συναποστάντων ἀγγέλων ἐξ οὐρανοῦ πεσόντων, ἦν ἐκ τῶν φυλαττόντων τὴν ἑαυτῶν τάξιν ἀγγέλων κατανοεῖν, ὅτι οὐ φύσει τὸ κακὸν ἐν ἀγγέλοις, φύσει δὲ μᾶλλον τὸ ἀγαθὸν ἐν αὐτοῖς, καὶ φύσις ἐστὶν ἀγαθότητος ὁ κτίσας αὐτούς, παρ' οὗ καὶ ὁ Σατὰν ὑπὸ ζόφον αἰώνιον δίκη δικαία κατεδικάσθη, ὡς δημιουργὸς αὐτὸς ἑαυτῷ τῆς κακίας γενόμενος τῇ ἐκτροπῇ τοῦ καλοῦ. Ἀδὰμ δὲ πεσόντος τῇ τοῦ καλοῦ πρὸς τὸ κακὸν ἐκτροπῇ, οὐδεις ὑπελείφθη πρὸς τὸ κακὸν ἄτρεπτος, οὐδὲ μετὰ τὸν Ἀδὰμ ἀνεφάνη.

12 Διὰ τοῦτο νέος Ἀδὰμ ἀνεφάνη Χριστός, ὃς κατὰ τὸν Ἡσαΐαν ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ διενοήσατο, πολλῶ μᾶλλον οὐδὲ ἐλάλησεν· οὐδὲ γὰρ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. Οὐκ εἶπεν ἔκ τοῦ στόματος, ἀλλ' «ἐν τῷ στόματι», ἵνα καὶ τὸ τῶν λογισμῶν ἄμωμον ὑποσημήνη, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ φησιν, ὅτι πρὶν ἢ γινῶναι τὸ κακόν, ἐξελέξατο τὸ ἀγαθόν, καὶ οὕτως ἐδικαιώθη ὁ Θεός, ὡς εἴρηται, καὶ ἀνεδείχθη ὄντως ἀγαθὸς καὶ ἀγαθῶν ἔργων ποιητής, ἀναμαρτήτου γεγονότος ἀνθρώπου καὶ ἀναφανείσης ἐν Χριστῷ τῆς ἐνυπηργμένης ὑπ' αὐτοῦ καθαρότητος τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει.

13 Ἐπεὶ οὖν ἔδει φανερωθῆναι καὶ παρρησία προτεθῆναι τὴν ἀπόρρητον ταύτην οἰκονομίαν, πέμπεται Ἰωάννης ἐκ τῆς ἐρημίας ὁ φερωνύμως Πρόδρομος, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, βαπτίζων τοὺς προσιόντας καὶ παραγγέλλων ἐτοιμοὺς εἶναι πιστεῦειν εἰς τὸν ἐρχόμενον, ὃν φησι καὶ βαπτίσειν αὐτοὺς ἐν Πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρί, ἀλλὰ καὶ μείζονα ἑαυτοῦ τοσοῦτον εἶναι, ὅσον τὸ Πνεῦμα τὸ

καιος, ποιητής αγαθῶν καὶ ἔφορος δικαίας δίκης. Ὄταν δηλαδὴ ἔπεσαν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὁ Σατανᾶς καὶ οἱ συναποστάτες ἄγγελοι, οἱ ἄγγελοι, πού διετήρησαν τὴ θέσι τους, μπορούσαν νά ἐννοήσουν ὅτι τὸ κακὸ στοὺς ἀγγέλους δέν εἶναι ἀπὸ τὴν φύσι, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ἀγαθὸ εἶναι ἐκ φύσεως σ' αὐτούς, καὶ φύσις ἀγαθότητος εἶναι ὁ κτίστης των, ἀπὸ τὸν ὁποῖο καὶ ὁ Σατανᾶς καταδικάσθηκε μὲ δικαία κρίσι ὑπὸ τὸν αἰώνιο ζόφο, διότι μὲ τὴν ἐκτροπὴ ἀπὸ τὸ καλὸ ἐγινε αὐτὸς ὁ ἴδιος στὸν ἑαυτὸ τοῦ δημιουργὸς τῆς κακίας. Ὄταν δέ ἔπεσε ὁ Ἀδάμ μὲ τὴν ἐκτροπὴ ἀπὸ τὸ καλὸ πρὸς τὸ κακὸ, κανένας δέν ἔμεινε ἄτρεπτος πρὸς τὸ κακὸ, οὔτε ἐφάνηκε μὲ τὸν Ἀδάμ.

12 Γι' αὐτὸ ἀναφάνηκε νέος Ἀδάμ ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν Ἡσαΐα δέν διέπραξε ἁμαρτία οὔτε διανοήθηκε, πολὺ περισσότερο οὔτε ἐλάλησε· διότι δέν εὐρέθηκε δόλος στό στόμα του¹⁰. Δέν εἶπε ἐκ τοῦ στόματος, ἀλλὰ ἐν τῷ στόματι, ὥστε καὶ τὸ ἄψογο τῶν λογισμῶν νά ὑποσημάνη, ὅπως καὶ ἄλλοῦ λέγει, κι' ἔτσι ἐδικαιώθηκε ὁ Θεός, ὅπως ἔχει λεχθῆ, κι' ἀναδείχθηκε πραγματικά ἀγαθὸς καὶ ποιητής αγαθῶν ἔργων, ἀφοῦ ἐγινε ἕνας ἄνθρωπος ἀναμάρτητος καὶ ἀναφάνηκε στό Χριστό ἡ καθαρότης πού ἐγκαινίασε αὐτὸς στήν ἀνθρωπίνη φύσι.

13 Ὄταν λοιπόν ἔπρεπε νά φανερωθῆ καὶ νά προβληθῆ παρησιία ἢ ἀπόρρητη αὐτῆ οἰκονομία, στέλλεται ἀπὸ τὴν ἔρημία ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τὸν Θεό, ὁ φερωνύμως Πρόδρομος, πού ἐβάπτιζε τοὺς πλησιάζοντας καὶ παρήγγελλε νά εἶναι ἔτοιμοι νά πιστεύσουν στὸν ἐρχόμενο, ὁ ὁποῖος λέγει, θά τοὺς βαπτίσῃ μὲ Πνεῦμα ἅγιο καὶ πῦρ¹¹, ἀλλὰ καὶ θά εἶναι τόσο μεγαλύτερος ἀπὸ αὐτόν, ὅσο τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο ὑπερέχει τοῦ ὕδατος· διότι μαρτυ-

11. Ματθ. 3,11.

ἅγιον ὑπερέχει τοῦ ὕδατος· δεσπότην γὰρ εἶναι τοῦτον μαρτυρεῖ καὶ τοῦ παντός ποιητὴν καὶ ἐξουσιαστήν τῶν ἁγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων· καὶ τούτου λογικὸν γεώργιον τοὺς ἀνθρώπους εἶναι πάντα καὶ τοῦ τοιούτου γεωργίου τὸ πτύον, τὰς λειτουργικὰς δυνάμεις δηλαδή, ἐν τῇ χειρὶ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ ἔχειν ἑαυτοῦ τὸν ἐρχόμενον. Οὐ μόνον δὲ δι' ἑαυτοῦ τοιοῦτον εἶναι μαρτυρεῖ τὸν ἐρχόμενον ὁ τοῦ Κυρίου Πρόδρομος, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἡσαΐαν ὑποφαίνει προανακηρύζαντα Κύριον αὐτόν, ἑαυτὸν δὲ ὑπηρέτην πεμφθέντα εἰς τὸ προκηρύξαι τὴν ἐκείνου ἔλευσιν καὶ προτρέψασθαι τοὺς πειθομένους ἐτοιμασθῆναι πρὸς ὑποδοχὴν, λέγων· «ἐγὼ φωνῆ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου».

- 14 *Μαρτυρεῖ δὲ τοῦτον, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ συλληφθῆναι αὐτόν καὶ γενέσθαι ἦν· «ἔμπροσθεν γὰρ μου γέγονε», φησίν, «ὅτι πρῶτος μου ἦν», καίτοι ἡ σύλληψις αὐτοῦ καὶ ἡ γέννησις ὕστερον μετὰ τὴν Ἰωάννου ἦν. Εἰ οὖν πρῶτος, οὐ κατὰ σάρκα δὲ ἦν, πρὸ τῆς σαρκὸς οὐκοῦν ἦν. Προῖὼν δὲ καὶ ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι τοῦτον μαρτυρεῖ, τὴν ἀμαρτίαν αἴροντα τοῦ κόσμου, προκαταγγέλλων τὴν ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν αὐτοῦ θυσίαν καὶ σφαγὴν· ἀλλὰ καὶ αὐτόν εἶναι μαρτυρεῖ τὸν Ὑψιστον καὶ ἐξ οὐρανοῦ τοῦτον καταβῆναι καὶ ἀπειροδύναμον εἶναι, ὡς οὐκ ἐκ μέτρου λαβόντα τὸ Πνεῦμα παρὰ τοῦ Πατρὸς. Καὶ τοῖς μὲν εἰς αὐτόν πιστεύουσιν ἐπαγγέλλεται ζωὴν αἰώνιον, τοῖς δὲ ἀπειθοῦσιν ἀπειλεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀναπόδραστον ὀργὴν· ἀποκρίνεται γὰρ περὶ αὐτοῦ, παρὰ τῶν οἰκείων μαθητῶν ἐρωτηθεὶς, ὅτι «ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι», καὶ δεικνὺς τίνος ἕνεκεν ἐκείνου μὴ μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ τὰ πάντα ἐλάττω, κα-*

12. Λουκᾶ 3,4.

13. Ἰω. 1,15.

ρεῖ ὅτι αὐτός εἶναι δεσπότης καί ποιητής τοῦ σύμπαντος καί ἐξουσιαστής τῶν ἀγγέλων καί τῶν ἀνθρώπων· καί αὐτοῦ λογικός ἀγρός εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καί τοῦ ἀγροῦ αὐτοῦ τό φτυάρι, δηλαδή τίς λειτουργικές δυνάμεις, ἔχει στό χέρι καί στήν ἐξουσία του ὁ ἐρχόμενος. Ὁχι μόνο δέ ἀφ' ἑαυτοῦ του ὁ Πρόδρομος τοῦ Κυρίου μαρτυρεῖ ὅτι ὁ ἐρχόμενος θά εἶναι τέτοιας λογῆς, ἀλλά ὑποδηλώνει ὅτι καί ὁ Ἡσαΐας τόν προανεκήρυξε Κύριο, καί ὅτι αὐτός ὁ ἴδιος ἐστάλθηκε γιά νά προκηρύξη τήν ἔλευσι ἐκεῖνου καί νά προτρέψη τούς πιστούς νά ἐτοιμαθοῦν γιά τήν ὑποδοχή, λέγοντας, «ἐγώ εἶμαι φωνή βοῶντος στήν ἔρημο, ἐτοιμάσατε τήν ὁδὸ τοῦ Κυρίου»¹².

- 14 Μαρτυρεῖ δέ ὅτι αὐτός ἦταν καί πρὶν συλληφθῆ καί γεννηθῆ· διότι, λέγει, «ἐπῆγε ἐμπρός μου, διότι ἦταν πρὶν ἀπό μένα»¹³, ἂν καί ἡ σύλληψις καί ἡ γέννησίς του ἔγινε ἔπειτα ἀπό τοῦ Ἰωάννη. Ἄν λοιπόν ἦταν πρῶτος, ἀλλ' ὄχι κατά τήν σάρκα, ἀσφαλῶς ἦταν πρὶν ἀπό τήν σάρκα. Στή συνέχεια δέ μαρτυρεῖ ὅτι αὐτός εἶναι καί ἀμνός τοῦ Θεοῦ, πού αἶρει τήν ἁμαρτία τοῦ κόσμου, προκαταγγέλλοντας τήν θυσία καί σφαγή του γιά τήν ἄφεσι τῶν ἁμαρτιῶν μας· ἀλλά μαρτυρεῖ καί ὅτι εἶναι αὐτός ὁ Ὑψιστος, πού κατέβηκε ἀπό τούς οὐρανοὺς καί εἶναι ἀπειροδύναμος, διότι δέν ἔλαβε μέ μέτρο τό Πνεῦμα ἀπό τόν Πατέρα. Καί σ' αὐτούς μέν πού πιστεύουν σ' αὐτόν ὑπόσχεται αἰώνια ζωή, τούς ἀπειθοῦντας δέ ἀπειλεῖ μέ τήν ἀναπόδραστη ὀργή τοῦ Θεοῦ. Διότι ἀποκρίνεται περί αὐτοῦ, ὅταν ἐρωτήθηκε ἀπό τούς μαθητάς του, ὅτι «ἐκεῖνος πρέπει ν' αὐξάνεται, ἐγώ δέ νά ἐλαττώνωμαι»¹⁴, καί δεικνύοντας γιά ποιό λόγο ὄχι μόνο αὐτός ἀλλά τά πάντα εἶναι κατώτερα ἀπό ἐκεῖνον, ὅσο ἡ γῆ τοῦ ὑπε-

14. Ἰω. 3,30.

θόσον ἢ γῆ τοῦ ὑπερουρανίου· «ὁ ἄνωθεν», φησὶν, «ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν», ἐξηρημένος πάντων καὶ τὴν πατρῶαν ὑπεροχὴν ἀποσώζων ὡς υἱὸς ἀγαπητός· καὶ πάλιν, «ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ· ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον, ὁ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μενεῖ ἐπ' αὐτόν».

15 Ἐρχεται γοῦν καὶ ὁ Χριστὸς πρὸς τὸ βάπτισμα, τοῦτο μὲν διὰ τὴν πρὸς τὸν πέμψαντα τὸν Ἰωάννην εὐπείθειαν, ὡς καὶ αὐτὸς εἶπεν, «οὕτω γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστὶ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην», τοῦτο δὲ διὰ τὴν οἰκείαν φανέρωσιν, πρὸς δὲ καὶ ὥστε τῆς σωτηρίου ποδηγίας ἀπάρξασθαι καὶ πιστώσασθαι τοῖς ἐπομένοις καὶ βαπτιζομένοις, ὡς αὐτὸς ὑπέδειξε καὶ προσέταξεν, ὅτι Πνεῦμα ἅγιον δίδεται, καὶ δι' ἑαυτοῦ τὸ βάπτισμα κατασκευάσαι καθαρτικὸν φάρμακον τῶν ἡμῖν ἐντακέντων μολυσμάτων ἐξ ἐμπαθοῦς γενέσεως καὶ βιώσεως. Εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς οὐδ' ὡς ἄνθρωπος ἐδεῖτο καθάρσεως, ἐξ ἀμολύντου γεννηθεὶς Παρθένου καὶ βιοῦς πάσης ἀμαρτίας ἐκτός, ἀλλ' ἐπεὶ δι' ἡμᾶς ἐγεννήθη, δι' ἡμᾶς καὶ καθαίρεται.

16 Βαπτίζεται τοίνυν παρὰ τοῦ Ἰωάννου καὶ ἀνιόντι ἀπὸ τοῦ ὕδατος ἀνοίγονται αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ καὶ φωνὴ τοῦ Πατρὸς ἐξάκουστος ἐκεῖθεν γίνεται· «οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα»· καὶ ὡς περιστερὰ ἐπ' αὐτόν κατέρχεται τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, δεικνῶντος τοῖς παροῦσι τὸν μαρτυρούμενον ἄνωθεν. Καὶ φανεροῦται μὲν οὕτως ἐκεῖνος Υἱὸς ὧν ἀληθινός· φανεροῦται δὲ ὁ ἐν τοῖς οὐ-

15. Ἰω. 3,31

16. Ἰω. 3,35.

ρουρανίου, λέγει, «ὁ ἀπὸ ἄνω ἐρχόμενος εἶναι ἐπάνω ἀπὸ ὄλα»¹⁵, εἶναι ὑψηλότερα ἀπὸ ὄλα, καὶ διατηρεῖ τὴν πατρικὴ ὑπεροχὴ ὡς ἀγαπητὸς υἱός· καὶ πάλι, «ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱό, καὶ τοῦ ἔδωσε τὰ πάντα στό χέρι του· αὐτός πού πιστεύει στό Θεό ἔχει ζωὴ αἰώνια, αὐτός πού ἀπειθεῖ στόν Υἱό δέν θά ἰδῆ τὴ ζωὴ, ἀλλὰ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ θά πέση ἐπάνω του»¹⁶.

15 Ἔρχεται λοιπὸν ὁ Χριστὸς πρὸς τὸ βάπτισμα, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ ὑπακοῆ πρὸς αὐτόν πού ἀπέστειλε τὸν Ἰωάννη, ὅπως εἶπε καὶ ὁ ἴδιος, «διότι ἔτσι πρέπει νὰ ἐκπληρώσωμε ὄλους τοὺς νόμους»¹⁷, ἀφ' ἑτέρου δέ γιὰ τὴν φανέρωσί του, καὶ ἐπὶ πλέον γιὰ ν' ἀρχίσῃ τὴν σωτηριώδη καθοδήγησι καὶ νὰ διαβεβαιώσῃ τοὺς ὁπαδούς του πού βαπτίζονται, ὅπως αὐτὸς ὑπέδειξε καὶ προσέταξε, ὅτι δίδεται ἅγιο Πνεῦμα, καὶ γιὰ νὰ καταστήσῃ τὸ βάπτισμα δι' αὐτοῦ καθαρικὸ φάρμακο τῶν μολυσμάτων πού ἔχουν ἐνσταλαχθῆ μέσα μας ἀπὸ ἐμπαθῆ γέννησι καὶ διαβίωσι. Διότι, ἂν καὶ ὁ ἴδιος δέν ἐχρειαζόταν κάθαρσι οὔτε ὡς ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἐγεννήθηκε ἀπὸ ἀμόλυντη Παρθένο κι' ἔζησε ἔξω ἀπὸ κάθε ἁμαρτία, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐγεννήθηκε γιὰ μᾶς, γιὰ μᾶς καὶ καθαρίζεται.

16 Βαπτίζεται λοιπὸν ἀπὸ τὸν Ἰωάννη καὶ καθὼς ἀνέβαινε ἀπὸ τὰ ὕδατα, τοῦ ἀνοίγονται οἱ οὐρανοί κι' ἀκούεται ἀπὸ ἐκεῖ φωνὴ τοῦ Πατρός· «αὐτός εἶναι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, γιὰ τὸν ὁποῖο εὐχαριστοῦμαι»¹⁸. καὶ σάν περιστερά κατεβαίνει ἐπάνω του τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος δεικνύει στοὺς παρόντας τὸν μαρτυρούμενο ἀπὸ ἄνω. Ἔτσι ἐκεῖνος μὲν φανερώνεται ὅτι εἶ-

17. Ματθ. 3,15.

18. Ματθ. 3,17.

ρανοῖς Πατὴρ Πατὴρ ὑπάρχων ἀληθής· φανεροῦται δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, προῖον μὲν καθ' ὑπαρξιν ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἐπαναπαυόμενον δὲ τῷ γνησίῳ τοῦ Πατρὸς Υἱῶ· ἐγκατοικίζεται δὲ τῷ ὕδατι τοῦ βαπτίσματος ἢ χέρις ἑαυτοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος· ὡς ἂν τοῖς κατ' αὐτὸν ἔπειτα βαπτιζομένοις προσφυομένη ἀναγεννᾷ τούτους θείως καὶ ἀνακαινίζει καὶ ἀναπλάττη μυστικῶς, ὡς μηκέτι ἐκ τοῦ παλαιοῦ Ἀδὰμ ὄντας ἐκεῖθεν ἔλκειν τὴν ἀράν, ἀλλ' ἐκ τοῦ νέου Ἀδὰμ τὴν γέννησιν σχόντας τὴν εὐλογίαν ἐντεῦθεν ἔχειν, μηκέτι τέκνα σαρκὸς ὄντας, ἀλλὰ τέκνα Θεοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγεννήθησαν.

17 Κἂν γὰρ ἔτι πρὸς γυμνασίαν, πρὸς δοκιμήν, πρὸς διόρθωσιν, πρὸς κατάληψιν τῆς ταλαιπωρίας τοῦ αἰῶνος τούτου τῷ κάτω βριθοντι φορτίῳ τῆς φθειρομένης σαρκὸς βαρύνονται, ἀλλ' ἀοράτως ἐνδεδυμένοι Χριστόν εἰσιν, ὡς δύνασθαι κἀνταῦθ' αὐτοῦ πολιτείας μεταλαγχάνειν σπουδάζοντες καὶ μετὰ τὴν ἐνθένδε λῆξιν τῆς αὐτοῦ μακαριότητος καὶ λαμπρότητος καὶ ἀφθαρσίας μετασχεῖν. Καθάπερ γὰρ δι' ἐνὸς τοῦ Ἀδὰμ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους προγονικῶς διέβη ἢ τοῦ θανάτου εὐθύνη, οὕτως ἐξ ἐνὸς τοῦ θεανθρώπου Λόγου, εἰς τοὺς ἀναγεννωμένους ἐξ αὐτοῦ πάντας, ἢ τῆς αἰωνίου καὶ οὐρανίου ζωῆς διαβαίνει χάρις. Διὸ καὶ ἀνεωγμένος ἐστὶ τούτοις ὁ οὐρανός, ὑποδεξόμενος τούτους κατὰ καιρόν, εἴπερ, τραφέντες ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν πίστει καὶ τῇ κατὰ πίστιν δικαιοσύνῃ, κληρονόμοι γίνονται Θεοῦ, καθάπερ ἐξουσίαν ἔλαβον, καὶ Χριστοῦ συγκληρονόμοι, τῆς ἀκηράτου ζωῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἀθανασίας μετασχόντες καὶ τούτῳ συνόντες ἀχωρίστως καὶ τῆς ἐκείνου δόξης καταπολαύοντες.

ναι ἀληθινός Υἱός, φανερώνεται ὁ Πατήρ στούς οὐρανοῦς ὅτι εἶναι ἀληθινός Πατήρ, φανερώνεται δέ καί τό Πνεῦμα τό ἅγιο, ὅτι προέρχεται κατά τήν ὕπαρξι ἀπό τόν Πατέρα, ἐπαναπαύεται δέ στόν γνήσιο Υἱό τοῦ Πατρός· ἐγκαθίσταται στό ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος ἢ χάρις αὐτοῦ καί τοῦ Πατρός του καί τοῦ Πνεύματος· ὥστε, προσφυομένη ἔπειτα στούς βαπτιζομένους κατά τό παράδειγμά του, τούς ἀναγεννᾷ θείως, τούς ἀνακαινίζει καί τούς ἀναπλάττει μυστικῶς, σέ τρόπο πού νά μή εἶναι πλέον ἀπό τόν παλαιό Ἀδάμ γιά νά ἔλκουν ἀπό ἐκεῖ τήν κατάρα, ἀλλά νά ἔχουν τήν γέννησι ἀπό τόν νέο Ἀδάμ γιά νά ἔχουν ἀπό ἐδῶ τήν εὐλογία, νά μή εἶναι πλέον τέκνα σαρκός ἀλλά τέκνα Θεοῦ, τά ὁποῖα δέν ἐγεννήθηκαν ἀπό αἵματα οὔτε ἀπό θέλημα σαρκός οὔτε ἀπό θέλημα ἀνδρός, ἀλλά ἀπό τόν Θεό διά τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

- 17 Κι' ἂν ἀκόμη, γιά ἄσκησι, γιά δοκιμασία, γιά διόρθωσι, γιά κατάληψι τῆς ταλαιπωρίας τοῦ αἰῶνος τούτου βαρύνονται ἀπό τό κάτω βαρῦ φορτίο τῆς φθειρομένης σαρκός, ὅμως ἀόρατα εἶναι ἐνδυμένοι τόν Χριστό, ὥστε νά μποροῦν κι' ἐδῶ, προσπαθώντας, νά ἐπιτυγχάνουν τήν πολιτεία του καί μετά τήν κατάληψι τῶν ἐδῶ νά μετᾶσχουν τῆς μακαριότητος καί λαμπρότητος καί ἀφθαρσίας του. Ὅπως δηλαδή διά μέσου ἑνός, τοῦ Ἀδάμ, διέβηκε προγονικῶς στούς μεταγενεστέρους ἡ ἐνοχή τοῦ θανάτου, ἔτσι διά μέσου ἑνός, τοῦ θεανθρώπου Λόγου, διαβαίνει σέ ὅλους τούς ἀναγεννωμένους ἀπό αὐτόν ἡ χάρις τῆς αἰωνίας καί οὐρανίας ζωῆς. Γι' αὐτό καί ὁ οὐρανός εἶναι γι' αὐτούς ἀνοικτός, γιά νά τούς ὑποδεχθῆ στόν κατάλληλο καιρό, ἂν, ἀφοῦ ἀναπτυχθοῦν στήν πρός αὐτόν πίστι καί στήν κατά τήν πίστι δικαιοσύνη, γίνουν κληρονόμοι Θεοῦ, ὅπως ἔλαβαν ἐξουσία, καί συγκληρονόμοι Χριστοῦ, μετέχοντας τῆς ἀφθαρτης ζωῆς του καί τῆς ἀθανασίας, συνυπάρχοντας μαζί μέ αὐτόν ἀχωρίστως καί ἀπολαύοντας τή δόξα ἐκείνου. Διότι πρωτύτερα

Κεκλεισμένος γὰρ ἦν ὁ οὐρανὸς πρότερον ἡμῖν, καὶ τέκνα ἦμεν ὀργῆς, ἧτις ἐστὶ δικαία τοῦ Θεοῦ ἐγκατάλειψις διὰ τὴν ἡμετέραν ἀμαρτίαν καὶ τὴν ἀπειθείαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐν Χριστῷ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀναμαρτησίαν καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐπείθειαν τέκνα εὐδοκίας γεγόναμεν οἱ Χριστῷ κολλώμενοι καὶ υἱοὶ ἀγαπητοὶ καὶ ὁ οὐρανὸς ἠνέφκται ἡμῖν, ὡς καὶ ἐφ' ἡμᾶς τὸ Πνεῦμα κατιέναι τοῦ Θεοῦ καὶ μένειν ἐν ἡμῖν καὶ δι' αὐτοῦ κατὰ καιρὸν εἰς οὐρανοὺς ἀναφέρεσθαι ἡμᾶς, ἠνίκα ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποίησεν καὶ τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν, διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ Πνεῦμα ἐν ἡμῖν, μεταμορφώσας τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν καὶ σύμμορφον ποιήσας τῷ σώματι τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ τὴν ἀθανασίαν ἐπλούτησαμεν καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνεκλήθημεν, καὶ ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν οὐρανοῖς ἢ ἡμῶν ἐνεθρονίσθη φύσις.

18 ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ φιλανθρωπίας θείας! Οὕτως οἶδε Θεὸς τὰ ἐξ αὐτεξουσίου παρατροπῆς ἡμῶν ὀλισθήματα τῆ παρ' ἑαυτοῦ σοφία τε καὶ δυνάμει φιλανθρώπως μετασκευάζειν ἀσυγκρίτως ἐπὶ τὸ κρεῖττον. Εἰ μὴ γὰρ ἐκ τῶν οὐρανῶν κατήλθεν ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός, ἀνέλπιδες ἂν ἡμεῖς ἦμεν τῆς πρὸς οὐρανὸν ἀνόδου· εἰ μὴ οὗτος ἐσαρκώθη καὶ πέπονθε σαρκὶ καὶ ἀνέστη καὶ ἀνελήφθη δι' ἡμᾶς, οὐκ ἂν ἔγνωμεν τὸ ὑπερβάλλον τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· εἰ μὴ ἔτι ἀσεβῶν ὄντων ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐσαρκώθη καὶ τὸ πάθος ὑπήνεγκεν, οὐκ ἂν ὑψωθέντες ἐπὶ τοσοῦτον ὑπ' αὐτοῦ τῆς κατασπώσης ἐπάρσεως ἀπεσχόμεθα. Νῦν γὰρ ὡς, μηδὲν προεισηνεγκόντες, ὑψηλοὶ γεγονότες, μένομεν ἐν τῇ ταπεινώσει καὶ πρὸς τὸ μέ-

ὁ οὐρανός ἦταν κλειστός γιά μᾶς καί ἡμαστε τέκνα ὀργῆς, ἡ ὁποία εἶναι δικαία ἐγκατάλειψίς μας ἀπό τόν Θεό ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας καί ἀνυπακοῆς μας· ἀλλά μέ τήν ἀναμαρτησία τῆς φύσεώς μας ἐν τῷ Χριστῷ καί τήν εὐπείθειά μας πρὸς τόν Θεό ὅσοι εἴμαστε προσκολλημένοι στόν Χριστό ἐγίναμε τέκνα εὐδοκίας καί υἱοί ἀγαπητοί· ὁ οὐρανός ἔχει ἀνοιγῆ καί γιά μᾶς, ὥστε τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ νά κατεβῆ καί σέ μᾶς καί νά παραμείνη μέσα μας, ὅταν αὐτός πού ἤγειρε τόν Χριστό ἀπό τούς νεκρούς ζωποίησῃ καί τά θνητά σώματά μας ἐξ αἰτίας τοῦ Πνεύματος πού ἐνοικεῖ σέ μᾶς, μεταμορφώνοντας τό σῶμα τῆς ταπεινώσεώς μας καί κάνοντάς το σύμμορφο μέ τό σῶμα τῆς δόξας τοῦ Χριστοῦ, διά τοῦ ὁποίου ἐκερδίσαμε τήν ἀθανασία καί ἀνακληθῆκαμε στούς οὐρανοῦς, καί ἡ φύσις μας ἐνθρονίσθηκε δεξιά τῆς μεγαλωσύνης στούς οὐρανοῦς ἐπάνω ἀπό κάθε ἀρχή καί ἐξουσία.

- 18** ὦ, τί βάθος πλούτου καί σοφίας καί φιλανθρωπίας Θεοῦ! Ἔτσι ξέρεῖ ὁ Θεός μέ τή σοφία καί τή δύναμι καί τή φιλανθρωπία του νά μετασκευάζῃ τά ὀλισθήματα ἀπό τήν ἐκουσία παρεκτροπή μας ἀσυγκρίτως πρὸς τό καλύτερο. Πραγματικά, ἂν δέν κατέβαινε ἀπό τούς οὐρανοῦς ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, ἐμεῖς θά ἡμαστε ἀνέλπιδες τῆς ἀνόδου πρὸς τόν οὐρανό· ἂν δέν ἐσαρκωνόταν αὐτός, δέν ἔπασχε σαρκικά, ἂν δέν ἀνίστατο καί ἂν δέν ἀναλαμβάνόταν ἐπάνω γιά μᾶς, δέν θά ἐγνωρίζαμε τήν ὑπερβολή τῆς πρὸς ἐμᾶς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· ἂν δέν ἐσαρκωνόταν καί δέν ὑπέφερε τό πάθος γιά χάρι μας, ὅταν ἐμεῖς ἡμαστε ἀκόμη ἀσεβεῖς, δέν θά ἀπεμακρυνόμαστε ἀπό τήν ὑποβιβαστική ἐπαρσι, ἀφοῦ ὑψωθῆκαμε ἀπό αὐτόν τόσο πολύ. Τώρα δηλαδή πού ἐγίναμε ὑψηλοί χωρίς νά ἔχωμε προσφέρει τίποτε, μένομε στήν ταπείνωσι καί βλέποντας πρὸς τό μέγεθος τῆς ἐπαγγελίας καί

γεθος τῆς ἐπαγγελίας καὶ τῆς εὐεργεσίας ὀρώντες μετὰ συνέσεως, αἰεὶ τεπεινότεροι γινόμεθα· ὄθεν ἡ σωτηρία.

19 Γέγονε τοίνυν ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ἄνθρωπος, ἵνα δείξῃ εἰς οἶον ὕψος ἡμᾶς ἀνάξει· ἵνα μὴ ἐπαιρώμεθα ὡς ἀφ' ἐαυτῶν τὴν ἤτταν ἀναπαλαίσαντες· ἵνα διπλοῦς ὢν, ὄντως μεσίτης ἦ, ἀρμόζων δι' ἑκατέρου πρὸς μέρος ἑκάτερον· ἵνα λύσῃ τὸν δεσμὸν τῆς ἀμαρτίας· ἵνα καθάρῃ τὸν ἐκ συναφείας τῆς σαρκὸς μολυσμὸν· ἵνα δείξῃ τὴν τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην· ἵνα δείξῃ εἰς ὅσον βάθος κακῶν ἐνεπέσαμεν, ὡς σαρκώσεως Θεοῦ δεῖσθαι· ἵνα ὑπόδειγμα γένηται ἡμῖν ταπεινώσεως, ἣν ἡ σὰρξ ἔχει καὶ τὸ πάθος, καὶ φάρμακον θεραπευτικὸν τῆς ὑπερηφανίας· ἵνα δείξῃ ἀγαθὴν τὴν ἡμῶν φύσιν παρὰ Θεοῦ κτισθεῖσαν· ἵνα γένηται τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀρχηγὸς καὶ πίστωσις, λύσας τὴν ἀπόγνωσιν· ἵνα υἱὸς ἀνθρώπου γενόμενος καὶ τῆς θνητότητος μεταλαβὼν, υἱοῦς Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους ἀπεργάσῃται, κοινωνοὺς ποιήσας τῆς θείας ἀθανασίας· ἵνα δειχθῇ, πῶς ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις παρὰ πάντα τὰ κτίσματα κατ' εἰκόνα ἐκτίσθη Θεοῦ· τοσοῦτον γὰρ ταύτῃ τὸ συγγενὲς πρὸς Θεόν, ὡς καὶ δύνασθαι συνελθεῖν αὐτῷ πρὸς μίαν ὑπόστασιν· ἵνα τιμήσῃ τὴν σάρκα καὶ αὐτὴν τὴν θνητὴν, ὡς μὴ τὰ ὑπερήφανα πνεύματα προτιμητέα τοῦ ἀνθρώπου καὶ νομίζειν ἑαυτὰ καὶ νομίζεσθαι καὶ θεοποιεῖσθαι διὰ τὴν ἀσαρκίαν καὶ τὴν δοκοῦσαν ἀθανασίαν· ἵνα συνάψῃ τὰ φύσει διεστῶτα ἀνθρώπους τε καὶ Θεόν, διπλοῦς αὐτὸς τῇ φύσει μεσίτης γενόμενος. Καὶ τί δεῖ πλείω λέγειν; Εἰ μὴ ἐσαρκώθη ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, οὐκ ἂν ἐδείκνυτο Πατὴρ ἀληθῶς ὁ Πατήρ, οὐκ ἂν ἀληθῶς Υἱὸς ὁ Υἱός, οὐκ ἂν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, προῖον καὶ αὐ-

εὐεργεσίας μέ σύνεσι, γινόμεσθε πάντοτε ταπεινότεροι. Ἀπό αὐτό καί ἡ σωτηρία.

19 Ἐγινε λοιπόν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, γιά νά δείξη σέ ποιό ὕψος θά μᾶς ἀνεβάσῃ· γιά νά μή ὑπερηφανευώμασθε ὅτι ἀνταποδώσαμε τήν ἥττα παλαίοντας μόνοι μας· γιά νά εἶναι πραγματικός μεσίτης ὡς διπλός στή φύσι, ἀρμόζοντας κάθε μέρος του πρός τό ἀντίστοιχό του· γιά νά διαλύσῃ τόν δεσμό τῆς ἁμαρτίας· γιά νά καθάρισῃ τόν μολυσμό ἀπό τήν συνάφεια τῆς σαρκός· γιά νά δείξη τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρός ἐμᾶς· γιά νά δείξη σέ ποιό βάθος κακῶν ἐμπέσαμε, ὥστε νά χρειαζώμασθε σάρκωσι τοῦ Θεοῦ· γιά νά μᾶς γίνῃ ὑπόδειγμα ταπεινώσεως πού περικλείει ἡ σὰρξ καί τό πάθος, καί φάρμακο θεραπευτικό τῆς ὑπερηφανείας· γιά νά δείξη ὅτι ἡ φύσις μας ἐκτίσθηκε ἀγαθή ἀπό τόν Θεό· γιά νά γίνῃ ἀρχηγός καί διαπιστωτής τῆς ἀναστάσεως καί τῆς αἰωνίας ζωῆς, λύοντας τήν ἀπόγνωσι· γιά νά μεταβάλλῃ τοὺς ἀνθρώπους σέ υἱούς Θεοῦ, καθιστώντας τους κοινωνούς τῆς θείας ἀθανασίας, ἀφοῦ ἔγινε υἱός ἀνθρώπου καί μετέλαβε τῆς θνητότητος· γιά νά δειχθῇ, πῶς ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἐκτίσθηκε κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐπάνω ἀπό ὅλα τά κτίσματα· διότι ἡ συγγένεια πρός τόν Θεό ἦταν τόση, ὥστε νά μπορῇ νά συνενωθῇ μέ αὐτόν σέ μιά ὑπόστασι· γιά νά τιμήσῃ τήν σάρκα, αὐτήν τήν θνητή μάλιστα, ὥστε νά μή νομίζουν καί νά μή νομίζωνται προτιμότερα ἀπό τόν ἄνθρωπο τά ὑπερήφανα πνεύματα καί νά θεωροῦνται θεϊκά ἐξ αἰτίας τῆς ἀσαρκίας καί τῆς φαινομενικῆς ἀθανασίας· γιά νά συνδέσῃ τά φυσικῶς διαχωρισμένα, τοὺς ἀνθρώπους καί τόν Θεό, ἀφοῦ ἔγινε αὐτός μεσίτης διπλός στή φύσι. Τί χρειάζεται νά λέγω περισσότερα; Ἐάν δέν ἔσαρκωνόταν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, δέν θά ἔδεικνυόταν ἀληθινός Πατήρ ὁ Πατήρ, δέν θά ἔδεικνυόταν ἀληθινός Υἱός ὁ Υἱός, δέν θά ἔδεικνυόταν νά εἶναι προῖόν ἀπό τόν Πατέρα τό Πνεῦμα τό

τὸ ἐκ τοῦ Πατρός· οὐκ ἂν ὁ Θεὸς ἐν οὐσίᾳ καὶ ὑποστάσεσιν, ἀλλ' ἐνέργειά τις μόνον ἐνθεωρουμένη τοῖς κτίσμασι, καθάπερ οἱ τε μωραθέντες ἔφησαν πάλαι σοφοὶ καὶ οἱ νῦν κατὰ τὸν Βαρλαάμ καὶ Ἀκίνδυνον φρονοῦντες.

20 Ἐφανέρωσε μὲν οὖν διὰ ταῦτα ἑαυτὸν ὁ Κύριος καὶ τὴν κατ' αὐτὸν οἰκονομίαν, ὡς καὶ ἡμῖν εἴρηται, καθ' ὅσον ἐφικτόν· ἐφάνερωσε δὲ Πατέρα ὡς ἀληθῶς ὄντα τὸν ἀνωτάτω Πατέρα. Ὑπέδειξε δὲ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπάνοδον τῶν τηνικαῦτά τε ὄντων καὶ τῶν ἔπειτ' ἐσομένων τοῖς βουλομένοις, προτρεψάμενος καὶ καλέσας καὶ ποδηγήσας διὰ τῆς ἑαυτοῦ πολιτείας καὶ διδασκαλίας καὶ θαυματουργίας καὶ προφητείας, μᾶλλον δὲ σοφίας καὶ γνώσεως ὄντως θείας καὶ ὑπερφυοῦς, ἧ μὴδὲν ἄδηλον οὔτε τῶν ἐσομένων οὔτε τῶν νῦν ἀδῆλως ἐν τῷ βάθει τῶν καρδιῶν κινουμένων. Ἔδει δὲ ἄρα τοὺς ὑπακούοντας ἐλευθέρους εἶναι τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου· ἐπεὶ γὰρ τῆ τούτου αἰχμαλωσίᾳ παρήχθη ὁ ἄνθρωπος ὀργῆς θείας πειρασθεῖς, ὀργὴ δὲ ἐστὶ θεία ἐγκατάλειψις δικαία τοῦ ἀγαθοῦ, ἔδει καὶ τοῦτον καταλλαγῆναι τῆς δουλείας ἐκείνης.

21 Οὐκοῦν θυσίας ἦν χρεία τῆς τὸν ἀνωτάτω Πατέρα καταλατούσης ἡμᾶς καὶ ἀγιαζούσης, μεμολυσμένους ὄντας τῆ πρὸς τὸν πονηρὸν κοινωνίᾳ. Θυσίας οὖν ἔδει τῆς καθαιρούσης καὶ καθαρᾶς τοιγαροῦν, ἀλλὰ καὶ ἱερέως καὶ τούτου κεκαθαρμένου καὶ ἀναμαρτήτου. Ἔδει δὲ ἡμῖν μὴ τῆς κατὰ ψυχὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ σώματος ἀναστάσεως, καὶ ταύτης διὰ τοὺς ἐσομένους ἔπειτα κατὰ καιρὸν. Οὐκοῦν ἔδει μὴ χαρισθῆναι ταύτην μόνον ἡμῖν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ καὶ πιστωθῆναι· πρὸς δὲ ταύτη καὶ

ἅγιο· ὁ Θεός δέν θά ἦταν σέ οὐσία καί ὑποστάσεις, ἀλλά θά ἦταν κάποια ἐνέργεια παρατηρουμένη στά κτίσματα, ὅπως εἶπαν μωραμένοι παλαιοί σοφοί καί οἱ τώρα ὁμόφρονες τοῦ Βαρλαάμ καί τοῦ Ἀκινδύνου.

20 Ἐφάνέρωσε λοιπόν γι' αὐτά τόν ἑαυτό του καί τήν κατ' αὐτόν οἰκονομία, ὅσο εἶναι δυνατό, καθώς ἐλέχθηκε καί ἀπό μᾶς· ἐφάνέρωσε δέ ἐπίσης ὅτι ὁ ὕψιστος Πατήρ εἶναι πραγματικός Πατήρ του. Ὑπέδειξε σέ ὄσους ἤθελαν ἀπό τούς τότε ζῶντας καί τούς μεταγενεστέρους τήν ἐπάνοδο σ' αὐτόν, προτρέποντας, καλώντας καί ποδηγετώντας διά τῆς πολιτείας καί διδασκαλίας, τῆς θαυματουργίας καί προφητείας, μᾶλλον δέ τῆς σοφίας καί γνώσεως, τῆς ἀληθινά θείας καί ὑπερφυοῦς, στήν ὁποία δέν εἶναι τίποτε ἄδηλο οὔτε ἀπό αὐτά πού θά γίνουν οὔτε ἀπό αὐτά πού τώρα κινοῦνται ἀδήλως στό βάθος τῶν καρδιῶν. Ἐπρεπε ὁμως αὐτοί πού θά ὑπήκουαν νά ἐλευθερωθοῦν ἀπό τή δουλεία τοῦ Διαβόλου. Ἐπειδή δηλαδή ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἐδοκίμασε τήν θεία ὀργή, περιῆλθε στήν αἰχμαλωσία τούτου, ὀργή δέ εἶναι ἡ δικαία θεία ἐγκατάλειψις ἀπό τόν ἀγαθό, ἔπρεπε καί αὐτός νά συμφιλιωθῆ μέ τό γένος· διότι δέν μπορούσε ἀλλιῶς ὁ ἄνθρωπος νά ἐλευθερωθῆ ἀπό τήν δουλεία ἐκείνη.

21 Ἐπομένως ἐχρειαζόταν θυσία πού θά συμφιλίωνε τόν ὕψιστο Πατέρα μέ μᾶς καί θά μᾶς ἀγίαζε, ἀφοῦ ἡμαστέ μολυσμένοι ἀπό τήν ἐπικοινωνία πρός τό πονηρό. Ἐχρειαζόταν λοιπόν θυσία πού καθαρίζει, καί ἐπομένως εἶναι καθαρά, ἀλλά καί ἱερέα, καθαρισμένον κι' αὐτόν καί ἀναμάρτητο. Μᾶς ἐχρειαζόταν δέ ἀνάστασις ὄχι μόνο ψυχική ἀλλά καί σωματική, καί μάλιστα γιά τούς μεταγενεστέρους ἐπίσης κατά καιρόν. Ἄρα αὐτή ἡ ἐλευθερία καί ἀνάστασις ἔπρεπε ὄχι μόνο νά χαρισθῆ σ' ἐμᾶς,

τὴν ἀνάληψιν καὶ τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀτελεύτητον πολιτείαν. Ἔδει δὲ τούτων ἀπάντων, οὐ τοῖς οὐσι τῆνικαῦτα καὶ τοῖς ἐσομένοις μόνον, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον τοῖς ἐξ αἰῶνος γεγενημένοις τοῦ γένους· ἐν ἄδου δὲ ἦσαν οὗτοι πολλῶ πλείους τῶν ἐσομένων καὶ πολλῶ πλείους πιστεύειν ἅμα καὶ σώζεσθαι μέλλοντας· διόπερ οἶμαι καὶ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ὁ Χριστὸς ἦλθεν. Ἔδει τοίνυν καὶ τοῖς ἐν ἄδου κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον καὶ φανερωθῆναι τὴν μεγάλην ταύτην οἰκονομίαν καὶ δοθῆναι τὴν ἀπὸ τῶν αἰχμαλωτισάντων δαιμόνων εἰς τέλος ἐλευθερίαν καὶ τὸν ἀγιασμὸν καὶ τὰς μελλούσας ἐπαγγελίας. Οὐκοῦν ἔδει πάντως καὶ εἰς ἄδου κατελθεῖν τὸν Χριστόν· ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάντα μετὰ δικαιοσύνης, ἧς χωρὶς οὐδὲν παρὰ Θεοῦ τελεῖται.

- 22 Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις πᾶσιν ἔδει καὶ φενακισθῆναι δικαίως τὸν φενακίσαντα καὶ ἀπολέσαι συλληθέντα τὸν πλοῦτον, ὃν ἐξ ἀπάτης ἐκτήσατο, καταστρατηγηθείσης σοφίᾳ τῆς πονηρίας, ἐφ' ἣ διετέλει μεγαλαυχῶν ὁ ἀρχέκακος· ἦν μεγαλαυχίαν οὐκ ἂν ἀπέβαλεν, εἰ δυναστεία θεία κατεπονεῖτο, ἀλλὰ μὴ σοφίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ καθηρεῖτο τοῦ κράτους. Ἐπεὶ δὲ καὶ πάντες ἄνθρωποι, πρὸς τὸ κακὸν ἐκτραπέντες ἔργῳ ἢ λόγῳ ἢ διανοίᾳ ἢ πᾶσιν ἢ δυσὶ τούτων, ἐμόλυναν τὴν παρὰ Θεοῦ δεδομένην τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει καθαρότητα καὶ ἀγιασμοῦ χρεῖαν εἶχον, ὁ δὲ ἀγιασμὸς διὰ τῆς παρ' ἐκάστου προσφορᾶς καὶ ἀρχῆς πρὸς τὸν Θεὸν τελεῖται, καθαρὰν δὲ εἶναι δεῖ τὴν ἀπαρχήν, τοιαύτην δὲ ἡμεῖς τῷ Θεῷ προσενεγκεῖν ἀπαρχήν οὐκ εἶχομεν. Διὰ τοῦτο ὁ μόνος ἀμόλυντος ἀνεφάνη Χριστὸς καὶ προσφορὰν ἑαυτὸν καὶ ἀπαρχήν προσήνεγκε τῷ Πατρὶ ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα οἱ

ἀλλά καί νά ἐξασφαλισθῇ· μαζί δέ μέ αὐτήν καί ἡ ἀνάληψις καί ἡ στούς οὐρανοῦς ἀτελεύτητη πολιτεία. Ἐχρειαζόταν δέ ὅλα αὐτά, ὄχι μόνο γιά τούς τότε ζῶντας καί γιά τούς μεταγενεστέ- ρους, ἀλλά πολύ περισσότερο γιά τούς ἀπό αἰῶνες ζήσαντας· ἦσαν δέ αὐτοί πολλοί περισσότερο ἀπό τούς μετέπειτα καί θά ἦσαν πολύ περισσότερο αὐτοί πού ἐπρόκειτο νά πιστεύσουν καί νά σωθοῦν συγχρόνως· γι' αὐτό μάλιστα νομίζω ὅτι ὁ Χρι- στός ἦλθε καί γιά τήν συντέλεια τῶν αἰῶνων. Ἔπρεπε λοιπόν νά κηρυχθῇ καί στούς εὕρισκομένους στόν ἄδη τό εὐαγγέλιο, νά τούς φανερωθῇ ἡ μεγάλη αὐτή οἰκονομία καί νά τούς δοθῇ ὀριστικά ἡ ἐλευθερία ἀπό τούς αἰχμαλωτιστάς των δαίμονες, καθώς καί ὁ ἀγιασμός καί οἱ ἐπαγγελίες γιά τά μελλοντικά ἀγα- θά. Ἐπομένως ἔπρεπε ὅπωςδήποτε ὁ Χριστός νά κατέλθῃ καί ἕως τόν ἄδη· ἀλλά κι' αὐτά ὅλα μέ δικαιοσύνη, χωρίς τήν ὁποία δέν τελεῖται τίποτε ἀπό μέρους τοῦ Θεοῦ.

- 22 Ἐκτός δέ ἀπό ὅλα τά λεχθέντα ἔπρεπε νά ἐξαπατηθῇ δι- καίως ὁ ἀπατεών καί νά χάσῃ τόν ἄρπαγέντα πλοῦτο, τόν ὁποῖο ἀπέκτησε μέ ἀπάτη, ἀφοῦ μέ τήν σοφία κατακτηθῇ ἡ πονηρία, γιά τήν ὁποία ἐκαυχόταν ὁ ἀρχέκακος. Αὐτήν τήν καύχησι δέν θ' ἀπέβαλλε, ἄν κατεπονεῖτο μέ θεῖο καταναγκασμό, ἀλλά δέν καθαιρεῖτο ἀπό τήν δύναμί του μέ σοφία καί δικαιοσύνη. Ἐπει- δῆ δέ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, μέ τό νά ἐκτραποῦν πρός τό κακό μέ ἔργο ἢ λόγο ἢ διάνοια, μέ ὅλα ἢ μέ δύο ἀπό αὐτά, ἐμόλυναν τήν ἀπό τόν Θεό δοσμένη στήν ἀνθρωπίνη φύσι καθαρότητα καί εἶ- χαν ἀνάγκη ἀγιασμοῦ, ὁ δέ ἀγιασμός τελεῖται διά τῆς προσφο- ρᾶς καί τῆς ἀφιέρωσεως πρός τόν Θεό· ἡ ἀφιέρωσις πάντως πρέπει νά εἶναι καθαρὰ, τέτοια δέ ἀφιέρωσι δέν μπορούσαμε νά προσφέρωμε ἐμεῖς στό Θεό. Γι' αὐτό ἐμφανίσθηκε ὁ μόνος ἀμόλυντος, ὁ Χριστός, καί προσέφερε τόν ἑαυτό του ὡς προσ- φορα καί ἀφιέρωμα στόν Πατέρα ὑπέρ ἡμῶν, ὥστε αὐτοί πού

πρὸς τοῦτον ὀρώντες καὶ τούτῳ πιστεύοντες καὶ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ὕπακοῆς αὐτῷ κολλώμενοι δι' αὐτοῦ ἐμφανισθῶμεν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἰλασμοῦ τυχόντες ἀγιασθῶμεν ἅπαντες. Καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ φησιν ἐν εὐαγγελίοις ὁ Κύριος, «ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἑμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὣσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ». Οὐ γὰρ τὴν προσφορὰν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν προσφέροντα ἀρχιερέα καθαρὸν ἔδει καὶ ἀναμάρτητον εἶναι, ὡς καὶ ὁ ἀπόστολὸς φησιν· «τοιούτος ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὁσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος».

23 Διὰ ταῦτα τοίνυν καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐ μόνον ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, ἐπὶ γῆς ὀφθείς καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφεῖς, ἀλλὰ καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς νῦν, εἰ καὶ καθαρὰν ἄκρως, θνητὴν ὁμως καὶ παθητὴν, ἀνελάβετο σάρκα καὶ ταύτη τὸν μὲν ἀρχέκακον ὄφιν θεοσόφῳ δελέατι διὰ τοῦ σταυροῦ ἀγγιστρεύσας τὸ ὑπ' αὐτοῦ δουλούμενον ἅπαν ἠλευθέρωσε γένος· τυράννου γὰρ πεσόντος, ἐλεύθερον ἅπαν τὸ τυραννούμενον· καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν τοῖς εὐαγγελίοις φησίν, ὅτι «ἐδεσμεύθη ὁ ἰσχυρός, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διηρπάγη». Ἡρπάγη δὲ παρὰ Χριστοῦ ἐλευθερωθέντα καὶ δικαιωθέντα καὶ φωτὸς ἐμπλησθέντα καὶ θείοις χαρίσμασι πλουτισθέντα. Διὰ τοῦτο ψάλλει Δαβὶδ· «ἀναβὰς εἰς ὕψος», τὸ τοῦ σταυροῦ πάντως, εἰ δὲ βούλει καὶ τὸ οὐράνιον, «ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις».

18. Ἰω. 17,19.

19. Ἐβρ. 7,26.

βλέπομε πρὸς αὐτόν, πού πιστεύομε σ' αὐτόν καί πού συνδεόμαστε πρὸς αὐτόν μέ τήν ὑπακοή νά ἐμφανισθοῦμε δι' αὐτοῦ στό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ καί εὐρίσκοντας ἰλασμό ν' ἀγιασθοῦμε ὅλοι. Καί τοῦτο εἶναι αὐτό πού λέγει στά εὐαγγέλια ὁ Κύριος, «ἐγὼ ἀγιάζω τόν ἑαυτό μου ὑπέρ αὐτῶν, ὥστε καί αὐτοί νά εἶναι ἀγιασμένοι στ' ἀληθινά»¹⁸. Διότι δέν ἔπρεπε μόνο ἡ προσφορά νά εἶναι καθαρὰ, ἀλλά καί ὁ προσφέρων ἀρχιερεὺς νά εἶναι καθαρὸς καί ἀναμάρτητος, ὅπως λέγει καί ὁ ἀπόστολος: «τέτοιος ἀρχιερεὺς μᾶς ἐταίριαζε, ὄσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, χωρισμένος ἀπό τούς ἁμαρτωλούς, φθασμένος ὑψηλότερα ἀπό τούς οὐρανοὺς»¹⁹.

23 Γι' αὐτά λοιπόν καί γιὰ τὰ παρόμοια ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὄχι μόνο ἔγινε σάρκα κι' ἐγκαταστάθηκε σ' ἐμᾶς, ἀφοῦ ἐφάνηκε στους ἀνθρώπους καί τούς συναναστράφηκε, ἀλλά ἐπῆρε καί τήν ἰδική μας σάρκα, πού ἂν καί τώρα εἶναι καθαρὰ, εἶναι πάντως θνητὴ καί παθητὴ. Σ' αὐτὴν τὴ σάρκα ἀγγίστρευσε μέ θεόσοφο δέλεαρ τόν ἀρχέκακο ὄφι καί ἐλευθέρωσε ὅλο τό δουλωμένο ἀπὸ αὐτόν γένος· διότι, ὅταν πέση ὁ τύραννος, ὅλο τό τυραννούμενο γένος εἶναι ἐλεύθερο· κι' αὐτό εἶναι πού εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος στά εὐαγγέλια, ὅτι «ἐδεσμεύθηκε ὁ ἰσχυρὸς καί διαρπάχθηκαν τὰ σκεύη του»²⁰. Ἀρπάχθηκαν δέ τὰ σκεύη ἀπὸ τόν Χριστό, ὅποτε ἐλευθερώθηκαν, ἐδικαιώθηκαν, ἐγένισαν φῶς καί ἐπλουτίσθηκαν μέ θεῖα χαρίσματα. Γι' αὐτό ψάλλει ὁ Δαβίδ· «ἀφοῦ ἀνέβηκε στά ὕψη», πάντως τοῦ σταυροῦ ἢ, ἂν θέλης, στά οὐράνια, «συνέλαβε αἰχμαλώτους, ἔδωσε στους ἀνθρώπους δῶρα»²¹.

20. Ματθ. 12,29.

21. Ψαλμ. 67,19.

24 Τὸν μὲν οὖν διάβολον οὕτω διὰ τοῦ πάθους καὶ τῆς σαρκὸς ἐτρωπώσατο, τῷ δὲ Θεῷ καὶ Πατρὶ ταύτην προσαγαγὼν εἰς θυσίαν, ὡς ἄμωμον καὶ πανίερον ἱερεῖον, ᾧ τῆς ἀφάτου μεγαλοδωρεᾶς, τοῖς ὁμογενέσιν ἡμῖν τοῦτον κατήλλαξεν. Ἐπεὶ δὲ κατὰ γνώμην τοῦ Πατρὸς ὑπέστη τὸ πάθος, εἰς ὑπόδειγμα γέγονεν ἡμῖν, τοῖς διὰ παρακοῆς ἀπολωμένοις καὶ δι' ὑπακοῆς σωζομένοις, μέχρι τίνος ὑπακουστέον. Ἔδειξε δὲ καὶ τὸν θάνατον τοῦτον τῆς τῷ διαβόλῳ προσούσης ἀθανασίας πολλῷ τιμιώτερον, ὡς προξενούντα ζωὴν ἀθάνατον ὄντως, ἢ τε μηδὲ τῷ δευτέρῳ καὶ αἰδίῳ θανάτῳ, μᾶλλον δὲ καὶ χεῖροσι μυρίων θανάτων, τῇ μελλούσῃ κολάσει, ὑποπίπτειν μέλλουσαν, ἀλλ' ἐν οὐρανίοις σκηνώμασιν σὺν Χριστῷ διαμένουσιν· αὐτὸς γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς τριήμερος καὶ μετὰ τὸ παραστῆσαι ζῶντα τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς ἑαυτὸν εἰς οὐρανοὺς ἀναληφθεὶς καὶ μένων ἀθάνατος, τὴν ἀνάστασιν ἡμῖν καὶ τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν ἐν οὐρανοῖς αἰδίδιον καὶ ἀκήρατον καὶ μακαρίαν ὄντως ζωὴν ἐχαρίσατό τε καὶ ἐπιστώσατο, ἐνὶ θανάτῳ τῷ τῆς οἰκείας σαρκὸς καὶ μιᾷ τῇ ταύτης ἀναστάσει, τὸν διπλοῦν ἡμῖν θάνατον ἰασάμενος καὶ τῆς διττῆς ἡμᾶς αἰχμαλωσίας ἐλευθερώσας, τῆς ψυχῆς δηλαδὴ καὶ τοῦ σώματος.

25 Ἐγένετο γὰρ πνεῦμα νεκρὸν ὁ Πονηρὸς ἐγκαταλελειμμένος δι' ἐκούσιον ἀμαρτίαν δικαίως ὑπὸ Θεοῦ τῆς ὄντως ζωῆς· πλήρωμα δὲ ὦν κακίας καὶ ἀρχηγὸς φθονερός, ἀπατηλός, ἀρχέκακος, οὐχ ὑπήνεγκε τὴν ἐν τῷ χωρίῳ τῆς τρυφῆς, τῷ παραδείσῳ λέγω, τοῦ ἀνθρώπου ζωὴν, ἀλλ' ὀλεθρία συμβουλή κλέψας κοινωνὸν ἐποίησατο καὶ τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς κατὰ πνεῦμα νεκρώσεως. Ταύτη δὲ τῇ νεκρώσει τοῦ πνεύματος ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡ τοῦ σώματος ἐπηκολούθησε νέκρωσις· καὶ οὕτως ὁ Πονηρὸς δι' ἐνὸς τοῦ οἰκείου θανάτου τὸν

24 Τόν μὲν Διάβολο λοιπόν ἔτσι κατετρόπωσε διὰ τοῦ πάθους καί τῆς σαρκός, στόν Θεό δέ καί Πατέρα φέροντας αὐτήν γιά θυσία, ὡς ἄμωμο καί πανίερο θῦμα (τί ἀνείπωτη μαγαλοδωρεά) τόν συμφιλίωσε μέ μᾶς τούς ὁμογενεῖς του. Ἐπειδή δέ ὑπέστη τό πάθος μέ γνώμη τοῦ Πατρός, ἔγινε γιά μᾶς, πού μέ παρακοή ἐχαθήκαμε καί μέ ὑπακοή σωζόμαστε, ὑπόδειγμα ἕως ποιό σημεῖο πρέπει νά ὑπακούσωμε. Ἐδειξε δέ ἐπίσης ὅτι ὁ θάνατος αὐτός εἶναι πολύ πολυτιμότερος ἀπό τήν ἀθανασία πού συν-πάρχει στό Διάβολο, διότι προξενεῖ ζωή πραγματικά ἀθάνατη, ἀφοῦ δέν πρόκειται νά ὑποπέση στόν δεύτερο καί ἀἴδιο θάνατο, μᾶλλον δέ καί σέ κάτι χειρότερο ἀπό μυρίους θανάτους, στή μέλλουσα κόλασι, ἀλλά διαμένει μαζί μέ τόν Χριστό στά οὐράνια σκηνώματα. Διότι αὐτός, ὅταν ἀναστήθηκε ἀπό τούς νεκρούς τριήμερος καί μετά τήν παρουσίασί του ζωντανοῦ στούς μαθητάς του ἀναλήφθηκε στούς οὐρανοῦς καί μένει ἀθάνατος, μᾶς ἐχάρισε καί μᾶς ἐξασφάλισε τήν ἀἴδια καί ἀκήρατη καί πραγματικά μακαρία ζωή στούς οὐρανοῦς, ἀφοῦ μᾶς ἐθεράπευσε τόν διπλό θάνατό μας καί μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπό τήν διπλῆ αἰχμαλωσία, τῆς ψυχῆς δηλαδή καί τοῦ σώματος, μ' ἓνα θάνατο, τῆς σαρκός του, καί μέ μιά ἀνάστασι, τῆς ἰδίας τῆς ψυχῆς.

25 Πραγματικά ὁ πονηρός, ἀφοῦ ἐγκαταλείφθηκε δικαίως ἀπό τόν Θεό τῆς ἀληθινῆς ζωῆς, ἔγινε πνεῦμα νεκρό· ἐπειδή δέ ἦταν πλήρωμα τῆς κακίας, ἀρχηγός φθονερός, ἀπατηλός, ἀρχέ-κακος, δέν ὑπέφερε νά παρατηρῆ τήν ζωή τοῦ ἀνθρώπου στόν τόπο τῆς τρυφῆς, στόν παράδεισο δηλαδή, ἀλλά ἐξαπατώντας τον μέ ὀλεθρία συμβουλή τόν κατέστησε κοινωνό τῆς ἀμαρτίας καί τῆς πνευματικῆς νεκρώσεως. Σ' αὐτήν δέ τήν νέκρωσι τοῦ Πνεύματος κατ' ἀνάγκη ἐπηκολούθησε ἡ νέκρωσις καί τοῦ σώματος· καί ἔτσι ὁ πονηρός μέ τόν ἓνα θάνατό του μᾶς ἐπροξένησε τόν διπλό θάνατο καί, ἀφοῦ μᾶς ἔρριψε κάτω, κατώτερα

διπλοῦν ἡμῖν προεξένησε θάνατον καί, κάτω ρίψας καὶ ἑαυτοῦ κατωτέρω, μέγας αὐτὸς ἐδόκει καὶ ὑψηλὸς, μεγαλαυχῶν ὡς ἡμᾶς κατασοφισάμενος ἐν περινοίᾳ καὶ καταδουλωσάμενος καὶ Θεὸς ἡμῖν, φεῦ, ὡς ἀθάνατος φανταζόμενος, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον κληρονόμος τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ὡς ὑπὸ Θεοῦ ἐγκαταλελειμμένων γινόμενος καὶ κατασπῶν εἰς ἄδου καὶ κατακλείων ἀφύκτοις ὡς ἐδόκει φρουραῖς.

26 Ἐλεήσας οὖν τῆς τοσαύτης ταλαιπωρίας ὁ πλάσας ἡμᾶς Θεός, ἐκεῖ κατελθεῖν εὐδόκησεν, οὐπερ ἡμεῖς ἐρρίφημεν, ὥστ' ἐκεῖθεν ἀνακαλέσασθαι, μόνος ἐν τοῖς νεκροῖς ἀναφανεὶς ἐλεύθερος, ὡς πνεύματι ζῶντι κατελθὼν ἐκεῖ, καὶ μὴ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ φωτὶ περιαστράπτοντι θείῳ καὶ δύναμιν ζωοποιὸν κεκτημένῳ, ἵνα φωτίσῃ τοὺς ἐν σκότει καθημένους καὶ ζωοποιήσῃ κατὰ πνεῦμα τοὺς εἰς αὐτὸν ἐκεῖ πιστεύσαντας, ζωοποιήσῃ δὲ καὶ τὰ σώματα πάντων ἐν ἡμέρᾳ ἧ ἔστησεν ἀναζωῶσαι καὶ κρῖναι τὸ σύμπαν γένος ὡς καὶ ὁ ἐν Ἀποστόλοις κορυφαῖος δι' ἐπιστολῆς ἐδίδαξεν ἡμᾶς, «εἰς τοῦτο», λέγων, «καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κατὰ ἄνθρωπον σαρκί, ζῶσι δὲ κατὰ Θεὸν πνεύματι». Μικρὸν δ' ἀνωτέρω τῆς ἐπιστολῆς δεικνύς, τίς ὁ τοῖς ἐν ἄδου νεκροῖς καὶ διὰ τίνος κηρύξας τὸ εὐαγγέλιον, «Χριστός», φησὶν, «ἅπαξ ὑπὲρ ἀμαρτωλῶν ἔπαθε, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς προσενέγκῃ τῷ Θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκί, ζῶν δὲ πνεύματι, ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασιν», ἦτοι ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀπ' αἰῶνος νεκρῶν, «πορευθεὶς ἐκήρυξεν».

27 Ὡσπερ οὖν ὁ Πονηρὸς δι' ἐνὸς τοῦ οἰκείου κατὰ πνεῦμα θανάτου διπλοῦν ἡμῖν τὸν θάνατον προεξένησεν, οὕτως ὁ ἀγαθὸς δι' ἐνὸς

μάλιστα από τόν ἑαυτό του, ἐνόμιζε ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι μέγας καί ὑψηλός, καυχώμενος μέ ἔπαρσι ὅτι μᾶς ἐξευτέλισε καί μᾶς ὑπεδούλωσε καί φανταζόμενος ὡς ἀθάνατος ὅτι, φεῦ, εἶναι Θεός μας, ἀλλά καί μετά τόν θάνατο γινόμενος κληρονόμος τῶν ψυχῶν μας ὡς ἐγκαταλελειμμένων ἀπό τόν Θεό, καταρρίπτοντάς τες στόν Ἰάδη καί ἐγκλείοντάς τες σέ φυλακές πού ἐφαινόταν ἀδιάφευκτες.

26 Εὐσπλαγχνιζόμενος λοιπόν ὁ πλάστης μας Θεός ἀπό τήν τόση ταλαιπωρία, εὐδόκησε νά κατεβῆ ἐκεῖ, ὅπου ἐρριφθήκαμε ἐμεῖς, ὥστε νά μᾶς ξαναφέρῃ ἀπό ἐκεῖ· ἦταν ὁ μόνος αὐτός πού ἀναφάνηκε ἐλεύθερος ἀνάμεσα στούς νεκρούς, ἀφοῦ κατέβηκε ἐκεῖ μέ ζωντανό πνεῦμα, κι' ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλά καί ἤστραπτε μέ θεῖο φῶς καί κατεῖχε ζωοποιό δύναμι, γιά νά φωτίση τούς καθημένους σέ σκότος καί ζωοποιήση κατά πνεῦμα τούς ἐκεῖ πιστεύοντας σ' αὐτόν, ζωοποιήση δέ καί τά σώματα ὄλων κατά τήν ἡμέρα πού ἔστησε γιά νά ἀναζώωση καί κρίνη ὄλο τό γένος, ὅπως μᾶς ἐδίδαξε μ' ἐπιστολή ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων λέγοντας, «ἐκήρυξε τό εὐαγγέλιο καί στούς νεκρούς γιά τοῦτο, γιά νά κριθοῦν μέν κατά ἄνθρωπο μέ τήν σάρκα, ζήσουν δέ κατά τόν Θεό μέ τό πνεῦμα»²². Σέ κάποιο σημεῖο λίγο παραπάνω τῆς ἐπιστολῆς, δεικνύοντας ποιός εἶναι αὐτός πού ἐκήρυξε στούς νεκρούς τοῦ Ἰάδη καί μέ τί, λέγει, «ὁ Χριστός ἔπαθε μιά φορά ὑπέρ ἁμαρτωλῶν, δίκαιος ὑπέρ ἀδίκων, γιά νά μᾶς προσφέρῃ στόν Θεό, θανατούμενος μέν στήν σάρκα, ζώντας δέ στό πνεῦμα, κατά τό ὁποῖο πνεῦμα ἐκήρυξε καί στά πνεύματα πού ὑπῆρχαν στή φυλακή ὅπου ἐπῆγε, δηλαδή στίς ψυχές τῶν ἀπό τούς αἰῶνες νεκρῶν.

27 Ὅπως λοιπόν ὁ Πονηρός μέ τόν ἕνα θάνατό του κατά

22. Α' Πέτρ. 4,6.

τοῦ κατὰ σῶμα θανάτου, τὸν διπλοῦν ἡμῖν ἰάσατο θάνατον καὶ διὰ μιᾶς τῆς τοῦ ἰδίου σώματος ἀναστάσεως τὴν διπλὴν ἡμῖν ἀνάστασιν ἐδωρήσατο, διὰ σωματικοῦ θανάτου καθελὼν τὸν ἐν θανάτῳ τὸ κράτος ἔχοντα κατὰ τῆς ψυχῆς ἡμῶν καὶ τοῦ σώματος καὶ κατ' ἄμφω τῆς ἐκείνου τυραννίδος ἡμᾶς ρυσάμενος. Ὑποδύεται μὲν γὰρ ὁ Πονηρὸς τὸν ὄφιν, ὡς δι' αὐτοῦ τὸν ἄνθρωπον ἀπατήσων, ἀναλαμβάνει δὲ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὡς δι' αὐτῆς φενακίσων τὸν φενακίσαντα· ἀλλ' ἀνεξαπάτητον αὐτὴν λαμβάνει καὶ καθαρὰν καὶ τοιαύτην εἰς τέλος διατηρεῖ, προσάγων τῷ Πατρὶ ταύτην ὡς ἀπαρχήν, εἰς ἀγιασμὸν ἡμῶν ἀφ' ἡμῶν. Εἰ δὲ καὶ σῶμα μὴ θνητὸν καὶ παθητὸν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἀνέλαβε, πῶς ἂν ἠπατήθη, πῶς ἂν ἐδυνήθη προσβαλεῖν ὁ αὐτόχρομα φθόνος;

28 Ταῦτ' ἄρα οὐδὲ προσβάλλει μέχρις οὗ τοῦτον οἶδε παθητὸν περιφέροντα σῶμα. Νηστεύσας γὰρ ἐν ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ μὴ πεινάσας (εἰ γὰρ καὶ σῶμα παθητὸν περιέκειτο, ἀλλὰ τότε ἔπραττε τοῦτο καὶ ἔπασχε τὰ οἰκεία ἡνίκα ὑπὸ τῆς συνημμένης συνεχωρεῖτο παντοδυνάμου δυνάμεως)· νηστεύσας οὖν ἡμέρας τεσσαράκοντα, κατὰ τὸ εὐαγγέλιον, ὕστερον ἐπέεινασε. Τότε δὲ πρῶτον θαρρήσας καὶ προσβαλὼν ὁ ἀρχέκακος τὸν πειρασμὸν ἐπήνεγκεν, εἴσοδον εὐρεῖν σπεύδων κατὰ τοῦ πνεύματος· ὡς δὲ ἰσχυρῶς ἀπεκρούσθη καὶ πάλιν προσβαλὼν γενικῶς διὰ πάσης ἡδυπαθείας, κατὰ κράτος ἠττήθη, ἐκνευρισθεὶς καὶ θραυσθεὶς καὶ καταισχυνθεὶς φυγὰς ὄχετο. Διὰ τί οὖν ἀπεκρούσθη τῷ πάθει τῷ τοῦ σώματος θαρρήσας καὶ προσβαλὼν; Ἐπειδὴ περ ἁμαρτίαν ἐμποιῆσαι τῷ ἀναμαρτήτῳ ἐπεχείρησεν ἄνθρώπῳ. Φεύγει μὲν οὖν ἐκεῖνος οὕτω

πνεῦμα μᾶς προξένησε τόν διπλό μας θάνατο, ἔτσι ὁ Ἄγαθός μέ τόν ἕνα κατά τό σῶμα θάνατό του, μᾶς ἐθεράπευσε τόν διπλό θάνατο, καί μέ τήν μιά ἀνάστασι τοῦ σώματός του μᾶς ἐδώρισε τήν διπλή ἀνάστασι, καθαιρώντας διά σωματικοῦ θανάτου τόν ἔχοντα τήν ἐξουσία στό θάνατο κατά τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος μας καί λυτρώνοντάς μας ἀπό τήν τυραννία του καί κατά τά δύο. Πραγματικά ὁ μέν Πονηρός ὑποδύεται τόν ὄφι, γιά ν' ἀπατήση μέ αὐτό τόν ἄνθρωπο, ὁ δέ Λόγος τοῦ Θεοῦ παίρνει τήν ἀνθρωπίνη φύσι, γιά ν' ἀπατήση μέ αὐτήν τόν ἀπατεῶνα· ἀλλά τήν παίρνει ἀνεξαπάτητη καί καθαρά καί τήν διατηρεῖ ἔτσι ἕως τό τέλος, προσάγοντάς την στόν Πατέρα ὡς προσφορά, γι' ἁγιασμό μας ἀπό ἐμᾶς τούς ἰδίους. Ἐάν δέ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔπαιρνε σῶμα πού δέν ἦταν θνητό καί παθητό, πῶς θά ἠπαταῖτο ὁ Πονηρός, πῶς θά μπορούσε νά τόν προσβάλη ὁ καθ' αὐτό Φθόνος;

- 28 Γι' αὐτό οὔτε τόν προσέβαλε μέχρις ὅτου ἀντιλήφθηκε ὅτι περιφέρει παθητό σῶμα. Ἀφοῦ δηλαδή ἐνήστευσε στήν ἔρημο σαράντα ἡμέρες καί δέν ἐπείνασε (διότι μ' ὄλο πού περιβαλλόταν μέ παθητό σῶμα, τοῦτο ἔπραττε καί ἔπασχε τά δικά του τότε, ὅταν ἔπαιρνε ἄδεια ἀπό τήν συνημμένη παντοδυναμία)· ἀφοῦ λοιπόν ἐνήστευσε σαράντα ἡμέρες, κατά τό εὐαγγέλιο, ὕστερα ἐπείνασε. Τότε ἀκριβῶς ἐθάρρευσε γιά πρώτη φορά κι' ἐκτύπησε ὁ ἀρχέκακος, κι' ἐπέφερε τόν πειρασμό, σπεύδοντας νά εὔρη ἀνοιγμα κατά τοῦ πνεύματος· ὅταν δέ ἀποκρούσθηκε ἰσχυρῶς, πάλι μετά νέα προσβολή γενικῶς διά τῆς ἠδυπαθείας, ἠττήθηκε κατά κράτος· τότε ἔφυγε δρομαίως ἐκνευρισμένος, συντετριμμένος καί ἐντροπιασμένος. Γιατί λοιπόν ἀποκρούσθηκε, ὅταν ἐνθαρρυσμένος ἀπό τό πάθος τοῦ σώματος ἐπιτέθηκε; Ἐπειδή ἐπεχείρησε νά ἐμβάλῃ ἁμαρτία στόν ἀναμάρτητο ἄνθρωπο. Φεύγει λοιπόν ἐκεῖνος ἐντροπιασμένος, ἀφοῦ ἀποκρού-

μετ' αίσχυνης ἀποκρουσθείς, ὁ δὲ Χριστὸς καταδιώκων αὐτὸν οὐκ ἀνίησι, τῶν δαιμονῶντων ἀποδιώκων, τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένους ἐν νόσοις ἰώμενος, νεκροὺς ἀνιστῶν, οὐκ ἀρτιθανεῖς μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ διεφθορότας, καὶ ταῦτα μόνῳ προστάγματι· πρὸς δὲ καὶ τῶν ψυχῶν ἀπελαύνων αὐτόν, μετάνοιαν κηρύττων καὶ τὴν βασιλείαν ἐγγίσασαν ἐπιδεικνὺς τὴν οὐράνιον καὶ τὰς ψυχὰς πρὸς πίστιν ἐνάγων καὶ βίον τῷ ἀντικειμένῳ πολέμιον, καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς μετασκευάζων καὶ προσδεχόμενος· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τοῖς οἰκείοις διδοὺς κατὰ δαιμόνων τὸ κράτος. Ἐὰρ οὖν ἦν ὄλωσ ἀνεκτῶς ἔχειν πρὸς ταῦτα τὸν Σατανὰν καὶ τοὺς συναποστατήσαντας ἀγγέλους αὐτῷ;

- 29 Ἐὰρ ἔχειν νομίσας ὅπως ἂν ἀνακόψη τὴν κατ' αὐτοῦ φερομένην τοσαύτην ἰσχύν, ἠμέλησεν ἂν; Ἐὰρα δὲ ἀνεκτὸν αὐτῷ ζῆν ἐν ἀνθρώποις τὸν ἐκβάλλοντα τῶν ἀνθρώπων αὐτόν καὶ τῆς κατ' αὐτῶν πολυετοῦς τυραννίδος; Διὰ ταῦτα τοίνυν ἐκμανεῖς κατὰ Χριστοῦ, ἐπεὶ τὴν μὲν θεανδρικήν ἐκείνην ψυχὴν διὰ πείρας ὑπερανωκισμένην εἶδε παντάπασι τῶν παθῶν, ὧν ἀρχηγὸς ὑπῆρξεν αὐτός, καὶ θανάτου παντελῶς ἀνεπίδεκτον, οὐπερ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ποιητὸς ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις, τὸ δὲ σῶμα παθητὸν τε καὶ θνητὸν, αὐτὸς δὲ δι' ἑαυτοῦ θάνατον τοιοῦτον ἐπιφέρειν οὐ συγκεχώρηται, κινεῖ πρὸς φόνον τούτου τὰς γνώμας τῶν ἀπειθῶν Ἰουδαίων, πρὸς φθόνον καὶ μανίαν ἀκάθεκτον ἐγείρας κατ' αὐτοῦ, ἅτε καὶ τούτων ὡς πονηρῶν ἐλεγχομένων τε καὶ ἀθετουμένων ὑπὸ Χριστοῦ. Κινεῖ τοίνυν καὶ πείθει πρὸς φόνον τούτου καὶ φόνον ἄτιμον καὶ κακούργοις μόνοις καὶ ἀσεβέσι νενομισμένον, νομίσας οὕτως αὐτόν τε ἐκ τῆς γῆς ἐκβα-

σθηκε ἔτσι, ὁ δέ Χριστός δέν παύει νά τόν καταδιώκη, ἀπομακρύνοντάς τον ἀπό τούς δαιμονιζομένους, θεραπεύοντας τούς κατεχομένους ἀπό αὐτόν σέ νόσους, ἀνασταίνοντας νεκρούς, ὄχι μόνο προσφάτως ἀποθαμένους, ἀλλ' ἀκόμη καί ἀποσυνθεμένους, καί μάλιστα μόνο μέ πρόσταγμα· ἐπί πλέον δέ ἀπελαύνοντάς τον ἀπό τίς ψυχές, κηρύττοντας μετάνοια, δεικνύοντας ὅτι ἡ οὐράνια βασιλεία προσήγγισε, ὀδηγώντας τίς ψυχές σέ πίστι καί βίο ἐχθρικό πρὸς τόν ἀντίθετο, μεταβάλλοντας καί προσδεχόμενος τούς ἁμαρτωλούς· ὄχι δέ μόνο αὐτό, ἀλλά καί δίδοντας στούς μαθητάς του τήν ἐξουσία κατὰ δαιμόνων.

29 ἼΑραγε λοιπόν μποροῦσαν ν' ἀνεχθοῦν αὐτά τά πράγματα ὁ Σατανᾶς καί οἱ ἄγγελοι πού συναπεστάτησαν μέ αὐτόν; ἼΑραγε, ἂν ἐνόμιζε ὅτι μποροῦσε ν' ἀνακόψη τήν τόση δύναμι πού ἔφερόταν ἐναντίον του, θά τό ἀμελοῦσε; ἼΑραγε θά τοῦ ἦταν ἀνεκτό νά ζῆ ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους αὐτός πού τόν ἐκβάλλει ἀπό τούς ἀνθρώπους καί ἀπό τήν σέ βάρος τους πολυετῆ τυραννία; Ἐξωργισμένος λοιπόν γι' αὐτά μανιωδῶς κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἀφοῦ μάλιστα ἀντιλήφθηκε ἀπό πείρα ὅτι ἡ θεανδρική ἐκείνη ψυχή εἶναι ἀνωτέρα σέ ὅλα ἀπό τά πάθη, τῶν ὁποίων ἀρχηγός ὑπῆρξε αὐτός, καί ἐντελῶς ἀνεπίδεκτη θανάτου, τόν ὁποῖο αὐτός ὁ μόνος του προκαλεῖ στούς ἀνθρώπους, τό δέ σῶμα του παθητό καί θνητό, αὐτός δέ δέν εἶχε τή δυνατότητα νά ἐπιφέρῃ ὁ μόνος του τέτοιον θάνατο· ἔτσι κινεῖ σέ φόνο του τίς γνῶμες τῶν ἀπειθῶν Ἰουδαίων, ἐγείροντας πρὸς φθόνο καί ἀκάθεκτη μανία ἐναντίον του, διότι καί αὐτοί ὡς πονηροί ἐλέγχονταν καί ἀθετοῦνταν ἀπό τόν Χριστό. Κινεῖ λοιπόν καί πείθει γιά τόν φόνο του, φόνο ἀτιμωτικό, πού ἀρμόζει μόνο σέ κακοῦργους καί ἀσεβεῖς, νομίζοντας ὅτι ἔτσι τόν ἐξέβαλε ἀπό τή γῆ καί

λειν καὶ τὸ ὄνομα τούτου ἐπὶ τῆς γῆς ἀχρειῶσαι. Ἐθάρρει δὲ τούτου θανόντος καὶ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἐν ἄδου κατάκλειστον ἔχειν, ὡς καὶ τὰς τῶν ἐξ αἰῶνων ἀπάντων ψυχάς.

30 Οὕτως ὁ ἀπατεὼν ἐξηπάτηται, τῷ τῆς σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ παθητῷ τε καὶ θνητῷ προσβαλὼν, καὶ τὸ φῶς ἠνεγκεν ἄκων ταῖς σκοτειναῖς καὶ ποθειναῖς αὐτοῦ καταδύσει καὶ τὸν τῆς ζωῆς δοτήρα ταῖς διὰ τὴν νοητὴν νέκρωσιν ὑπ' αὐτοῦ τυραννουμέναις ψυχαῖς ἐπέστησεν· οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀθανασίας παρεκτικὸν σῶμα τοῖς τεθνηκόσιν ἀνέμιξε, θανάτῳ καὶ ταφῇ παραδοῦναι σπεύσας αὐτός. Ὁ δὲ Κύριος ἠδύνατο μὲν καὶ ταύτας αὐτοῦ τὰς ἐπιβουλάς διακρούσασθαι, ἀλλ' οὐκ ἠθέλησεν, ἠθέλησε δὲ μᾶλλον ὑπελθεῖν τὸ πάθος ὑπὲρ ἡμῶν, δι' ὃ καὶ θεάνθρωπος γέγονεν. Εἰ μὴ γὰρ ἄνθρωπος ἦν, οὐκ ἦν δυνατὸν παθεῖν· εἰ δὲ μὴ Θεός, ἀπαθῆς κατὰ τὴν θεότητα διαμένων, οὐκ ἂν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέστη σαρκὶ τὸν θάνατον, δι' αὐτοῦ τὴν ἀνάστασιν, μᾶλλον δὲ ἐξανάστασιν καὶ ἀθανασίαν, ἡμῖν χαριζόμενος· οὐδ' ἂν ἐπιστεῦθη δύνασθαι μὲν μὴ παθεῖν, ἐκὼν δὲ παθεῖν προελόμενος, ὡς ἡμᾶς ἐλευθεροῦν καὶ ἀνυψοῦν μέλλουσαν δεικνὺς τὴν οἰκείαν ταπεινῶσιν καὶ διδάσκων, εἰ δεήσει, δι' ἔργων μέχρι θανάτου ὑπὲρ δικαιοσύνης ἀγωνίζεσθαι καὶ ἐπαγγελλούμενος τοῖς πειθομένοις δι' ἀναστάσεως τῆς ἀθανασίας τὴν δύναμιν, οὐ τοῦ εἰς αἰεὶ διαμένειν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ αἰωνίου ὀλέθρου διαμένειν ἐκτός, τῆς αἰωνίου λέγω φρικωδεστάτης κολάσεως, τῆς ἠτοιμασμένης τῷ Διαβόλῳ, καὶ συνδαιωνίζειν τοῖς ἀγίοις ἀγγέλοις, τῆς ἀκηράτου καὶ ἀτελευτήτου βασιλείας συναπολαύοντας.

31 Διὰ τοῦτο γὰρ ὃν οὐκ ὤφειλεν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέμεινε θάνατον, ἵνα τοὺς ἐποφειλομένους ὑφισταμένους ἡμᾶς ἔκ τε τῆς δουλείας τοῦ

ἀχρείωσε τό ὄνομά του ἐπί τῆς γῆς. Ἦλπιζε δέ ὅτι μέ τόν θάνατό του θά ἐκρατοῦσε καί τήν ψυχή του κατάκλειστη στόν ἄδη, ὅπως καί τίς ψυχές ὄλων τῶν ἀνθρώπων ἀπό τούς αἰῶνες.

30 Ἔτσι ἐξαπατήθηκε ὁ ἀπατεών, ὅταν προσέβαλε τό παθητό καί θνητό τῆς σαρκός τοῦ Χριστοῦ, κι' ἔφερε ἀκουσίως τό φῶς στούς σκοτεινοὺς καί φοβεροὺς κρυψῶνες του κι' ἔστησε τόν δοτήρα τῆς ζωῆς στίς τυραννούμενες ἀπό αὐτόν ψυχές λόγω τῆς νοητῆς νεκρώσεως. Ὅχι μόνο αὐτό δέ, ἀλλά καί ἀνέμιξε μέ τούς ἀποθαμένους τό σῶμα πού εἶναι παρεκτικό τῆς ἀναστάσεως καί τῆς ἀθανασίας, σπεύδοντας νά τό παραδώσει σέ θάνατο καί ταφή. Ὁ δέ Κύριος μποροῦσε μέν νά ἀντικρούσει κι' αὐτές τίς ἐπιβουλές του, ἀλλά δέν θέλησε, θέλησε δέ μᾶλλον νά ὑποστῆ τό πάθος γιά χάρι μας, γιά τό ὅποιο καί ἔγινε θεάνθρωπος. Διότι, ἂν δέν ἦταν ἄνθρωπος, δέν θά ἦταν δυνατό νά πάθῃ· ἐάν δέν ἦταν Θεός, πού διέμενε ἀπαθῆς κατά τήν θεότητα, δέν θά ὑφίστατο ὑπέρ ἡμῶν τόν θάνατο στή σάρκα, χαρίζοντάς μας δι' αὐτοῦ τήν ἀνάστασι, μᾶλλον δέ τήν ἐξανάστασι καί ἀθανασία. Κι' ἐπίσης τότε δέν θά ἐπιστευόταν ὅτι μπορεῖ μέν νά μή πάθῃ, ἀλλά προτίμησε ἐκουσίως νά πάθῃ, δεικνύοντας ὅτι ἡ ταπείνωσίς του πρόκειται νά μᾶς ἀπελευθερώσει καί ἀνυψώσει, καί διδάσκοντας, ἂν χρειασθῇ, ν' ἀγωνιζώμαστε δι' ἔργων μέχρι θανάτου ὑπέρ δικαιοσύνης καί ἐπαγγελλλόμενος στούς πειθομένους δι' ἀναστάσεως τήν δύναμι τῆς ἀθανασίας, ὅχι μόνο νά διαμένουν διαπαντός, ἀλλά νά διαμένουν κι' ἔξω ἀπό τόν αἰώνιο ὄλεθρο, δηλαδή ἀπό τήν αἰώνια φρικωδεστάτη κόλασι, τήν ἐτοιμασμένη γιά τόν Διάβολο, καί νά ζοῦν αἰωνίως μέ τούς ἁγίους ἀγγέλους, ἀπολαύοντας μαζί τήν αἰώνια βασιλεία.

31 Γι' αὐτό πραγματικά ὑπέμεινε γιά μᾶς τόν θάνατο πού δέν ἐχρεωστοῦσε, γιά νά λυτρώσει ἐμᾶς πού τόν ἐδοκιμάσαμε ὑπο-

Διαβόλου καὶ τοῦ θανάτου λυτρώσῃται· θανάτου καὶ τοῦ κατὰ ψυ-
χὴν λέγω, καὶ τοῦ κατὰ σῶμα, τοῦ τε προσκαίρου καὶ τοῦ διαιωνί-
ζοντος. Λύτρον γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν τῶν δι' ἁμαρτίαν ὑπευθύνων τὸ
ἀνεύθυνον ὡς ἀναμάρτητον οἰκεῖον αἷμα δούς, ἐλυτρώσατο τῆς εὐ-
θύνης ἡμᾶς, τὰς ἁμαρτίας συγχωρήσας ἡμῶν καὶ τὸ τούτων χειρό-
γραφον ἐν τῷ σταυρῷ διαρρήξας, ἐλυτρώσατο τῆς τυραννίδος τοῦ
Διαβόλου. Δελεασθεῖς γὰρ ἐκεῖνος καὶ περιχανῶν οἶον καὶ τὸ ἡμέτε-
ρον λύτρον, τὸ αἷμα ἐκεῖνο τὸ δεσποτικόν, χυθῆναι σπεύσας, τὸ μὴ
μόνον ἀνεύθυνον, ἀλλὰ καὶ θεϊκὴν δύναμιν πλουτοῦν, οὐκ ἐπλουτί-
σθη ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἰσχυρῶς ἐδέθη, παραδειγματισθεῖς ἐν τῷ
σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ· καὶ οὕτως ἡμεῖς ἐκ τῆς αὐτοῦ δουλείας ἐρρύ-
σθημεν καὶ μετέστημεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, σκευὴ
μὲν ὀργῆς ὄντες πρότερον, σκευὴ δὲ ἐλέους ὑπ' αὐτοῦ γεγονότες, τοῦ
δήσαντος τὸν ἰσχυρὸν ὡς πρὸς ἡμᾶς ὄντα καὶ τὰ σκευὴ αὐτοῦ διαρ-
πάσαντος· ὅς ἐπεὶ δικαίως, ὡς ἀδίκως ὑποβολῇ τοῦ διαβόλου φο-
νευθεῖς, ἐβασίλευσεν ἡμῶν, τῇ δικαιοσύνῃ μυστικῶς νικήσας τὸν
ἀρχέκακον, καὶ φανερῶς ἐπιδείκνυται τὴν παντοδύναμον δύναμιν
καὶ κατὰ σῶμα τοῦ θανάτου περιγενόμενος καὶ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν
τριήμερος καὶ εἰς οὐρανὸν ἀναβὰς καὶ καθίσας ἐκ δεξιῶν τοῦ Πα-
τρός, σὺν αὐτῇ ἦν ὑπὲρ ἡμῶν ἐφόρεσε καὶ καθ' ἣν ἀπέθανε σαρκί,
πιστωσάμενος ἡμῖν καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν καὶ τὴν εἰς οὐρα-
νοὺς ἀποκατάστασιν καὶ τὴν τῆς βασιλείας κληρονομίαν· ἐάν περ
καὶ ἡμεῖς, αὐτὸν μιμούμενοι κατὰ τὸ ἐγχωροῦν, τῇ δικαιοσύνῃ τὸν
τῆς ἁμαρτίας ἀρχηγὸν καταπαλαίσωμεν, ἀποκρουόμενοι τὰς αὐτοῦ
προσβολὰς καὶ τὰς πρὸς τὰ πονηρὰ πάθη προτροπὰς καὶ ὑποφέρον-
τες γενναίως τὰς ἐπιβουλάς.

32 Διὰ τοῦτο γὰρ καίτοι διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος ἀναγεννήσας
ἡμᾶς ὁ Κύριος καὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος σφραγίζων

χρεωτικῶς ἀπό τή δουλεία καί τοῦ Διαβόλου καί τοῦ θανάτου· ἐννοῶ δέ τόν θάνατο καί κατά τήν ψυχή καί κατά τό σῶμα, καί τόν πρόσκαιρο καί τόν αἰώνιο. Ἀφοῦ δηλαδή ἔδωσε λύτρο ὑπέρ ἡμῶν, πού ἤμαστε ὑπεύθυνοι λόγω τῆς ἁμαρτίας, τό ἀνεύθυνο ὡς ἀναμάρτητο αἷμα του, μᾶς ἐλύτρωσε ἀπό τήν εὐθύνη· συγχωρώντας τίς ἁμαρτίες μας καί ξεσχίζοντας στό σταυρό τό χειρόγραφό τους, μᾶς ἐλύτρωσε ἀπό τήν τυραννία τοῦ Διαβόλου. Πραγματικά ἐκεῖνος, ἀφοῦ ἐδελεάσθηκε καί ἐφάνηκε σάν νά χάσκη κι' ἐπέσπευσε νά χυθῆ τό λύτρο μας, τό δεσποτικό ἐκεῖνο αἷμα, πού δέν ἦταν μόνο ἀνεύθυνο ἀλλά καί γεμᾶτο θεϊκή δύναμι, δέν ἐπλουτίσθηκε ἀπό αὐτό, ἀλλά ἐδέθηκε δυνατά, παραδειγματισθεῖς στό σταυρό τοῦ Χριστοῦ. Κι' ἔτσι ἐμεῖς ἐλευθερωθήκαμε ἀπό τή δουλεία του καί μετατεθήκαμε στήν βασιλεία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· ἐνῶ πρωτύτερα ἤμαστε σκεύη ὀργῆς, ἐγίναμε σκεύη ἐλέους ἀπό αὐτόν πού ἔδεσε τόν ἰσχυρό ἀπέναντί μας καί διήρπασε τά σκεύη του. Αὐτός, ἐπειδή ἐβασίλευσε σ' ἐμᾶς δικαίως, καθ' ὅσον ἐφονεύθηκε ἀδίκως μέ ὑποβολή τοῦ Διαβόλου, ἀφοῦ ἐνίκησε μυστικῶς τόν ἀρχέκακο μέ τή δικαιοσύνη, ἐπιδεικνύει φανερά τήν παντοδύναμη δύναμι· διότι ὑπερίσχυσε τοῦ θανάτου σωματικῶς, ἀναστήθηκε ἀπό τούς νεκρούς τριήμερος, ἀνέβηκε στόν οὐρανό κι' ἐκάθησε στά δεξιά τοῦ Πατρός, μαζί μέ τήν σάρκα πού ἐφόρεσε γιά μᾶς καί ἀπέθανε· μᾶς ἐπίστωσε μέ τήν ἀνάστασι ἀπό τούς νεκρούς, τήν ἀποκατάστασι στούς οὐρανοῦς καί τήν κληρονομία τῆς βασιλείας· ἐάν βέβαια ἐμεῖς, μιμούμενοι αὐτόν κατά δύναμι, κατανικήσωμε τόν ἀρχηγό τῆς ἁμαρτίας μέ τή δικαιοσύνη, ἀποκρούοντας τίς προσβολές του καί τίς προτροπές του πρὸς τά πονηρά πάθη καί ὑποφέροντας γενναίως τίς ἐπιβουλές.

32 Γι' αὐτό μάλιστα, μολονότι ὁ Κύριος μᾶς ἀνεγέννησε διά τοῦ θείου βαπτίσματος καί μᾶς σφραγίζει διά τῆς χάριτος τοῦ

εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως, ὁμοῦς θνητὸν ἔτι καὶ παθητὸν ἔχειν ἀφίησι σῶμα, καὶ τὸν τῆς κακίας ὑφηγητὴν τῶν ταμείων τῆς ψυχῆς ἐκβαλῶν, ὁμοῦς ἀφίησι προσβάλλειν ἔξωθεν, ὡς ἂν ὁ ἀνακαινισθεὶς ἄνθρωπος κατὰ τὴν Καινὴν Διαθήκην, τουτέστι τὸ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον, ἐν ἀγαθοεργίᾳ καὶ μετανοίᾳ ζῶν καὶ τῶν μὲν τερπνῶν τοῦ βίου τούτου περιφρονῶν, τὰ δὲ ὀδυνηρὰ ὑποφέρων καὶ ταῖς τοῦ ἀντικειμένου προσβολαῖς γυμναζόμενος, ἐτοιμασθῆ πρὸς ὑποδοχὴν τῆς ἀφθαρσίας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κατὰ τὸν καινὸν αἰῶνα μελλόντων ἐκείνων ἀγαθῶν.

33 Δεῖ οὖν τὸν πιστὸν τῇ μὲν ἐλπίδι χαίρειν, κάπειδὴ πέρας ὁ βίος οὗτος ἔξει, φρονίμως ἠδεσθαι τὴν μακαριότητα πιστῶς ἐκδεχόμενον, ἣν ἡ μέλλουσα ζωὴ ἀτελευτήτως ἔξει· τῇ δὲ συνέσει τῆς πίστεως τὴν ἀθλιότητα, ἣν ὁ βίος οὗτος ἀξίως κατεκρίθη, φέρειν ἐν ὑπομονῇ καὶ δι' ὑπομονῆς πρὸς τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὸν τῆς ἀμαρτίας ἀρχηγὸν καὶ συνεργὸν καὶ τοὺς ταπτομένους ὑπ' αὐτοῦ, εἰ δεῖσει, μέχρις αἵματος ἀντικαθίστασθαι· πλὴν γὰρ τῆς ἀμαρτίας οὐδὲν τῶν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ κακὸν ὄντως, εἰ καὶ κακώσεως πρόξενον, οὐδ' αὐτὸς ὁ θάνατος. Διὸ καὶ χορὸς μὲν ὁσίων αὐτοὶ παρ' ἑαυτῶν ἑαυτοῖς ἐπήνεγκαν τὰς κακώσεις τοῦ σώματος· οἱ δὲ μάρτυρες καὶ τὸν βίαιον παρ' ἐτέρων ἐπαγόμενον αὐτοῖς θάνατον ἐποίησαν εὐκλεέστατον καὶ ζωῆς καὶ δόξης καὶ βασιλείας αἰωνίου καὶ οὐρανόθεν παρεκτικόν, καλῶς καὶ θεαρέστως αὐτῷ χρησάμενοι· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μετὰ τὸ καταργῆσαι τὸν θάνατον διὰ τῆς οἰκείας ἀναστάσεως, τοῖς οἰκείοις ἔτι παραμένειν ἀφῆκε καὶ σὺν τούτῳ τὰς ἄλλας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ κακώσεις, ἵν' ὁ κατὰ Χριστὸν ἄνθρωπος διὰ τούτων ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ἀληθείας τῆς ἐν τῷ βίῳ τε καὶ τοῖς δόγμασι,

ἀγίου Πνεύματος γιά τήν ἡμέρα τῆς ἀπολυτρώσεως, ὅμως ἀφήνει νά ἔχουμε ἀκόμη θνητό καί παθητό σῶμα, καί μολονότι ἐξέβαλε ἀπό τά βάθη τῆς ψυχῆς τόν ὑψηγῆτή τῆς κακίας, ὅμως τόν ἀφήνει νά προσβάλλη ἀπ' ἔξω, ἔτσι ὥστε ὁ ἀνανεωμένος κατά τήν Καινή Διαθήκη, δηλαδή τό εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ, ζῶντας μέ ἀγαθοεργία καί μετάνοια, περιφρονώντας τά εὐχάριστα τοῦ βίου τούτου, ὑπομένοντας τά ὀδυνηρά καί ἀσκούμενος στίς προσβολές τοῦ ἀντιπάλου, νά ἐτοιμασθῆ γιά ὑποδοχή τῆς ἀφθαρσίας καί τῶν μελλόντων ἐκείνων ἀγαθῶν κατά τόν νέο αἰῶνα.

- 33 Πρέπει λοιπόν ὁ πιστός νά χαίρεται μέ τήν ἐλπίδα, κι' ἐπειδή ὁ βίος αὐτός θά ἔχη τέλος, νά εὐχαριστῆται φρονίμως περιμένοντας μέ πίστι τήν μακαριότητα, τήν ὁποία θά ἔχη ἀτελευτήτως ἢ μέλλουσα ζωή. Πρέπει ἐπίσης, μέ τήν σύνεσι τῆς πίστεως νά ὑποφέρη μέ ὑπομονή τήν ἀθλιότητα στήν ὁποία κατακρίθηκε ἀξίως ὁ βίος αὐτός, καί διά τῆς ὑπομονῆς ν' ἀντιτάσσεται, ἂν χρειασθῆ, μέχρις αἵματος πρός τήν ἁμαρτία καί πρός τόν ἀρχηγό καί συνεργό τῆς ἁμαρτίας καί τοὺς ὀπαδούς του· διότι ἐκτός ἀπό τήν ἁμαρτία κανένα πρᾶγμα ἀπό τά τοῦ βίου τούτου δέν εἶναι πραγματικά κακό, ἔστω καί ἂν προξενῆ κάκωσι, οὔτε ὁ ἴδιος ὁ θάνατος. Γι' αὐτό πλῆθος ὀσίων ἐπέφεραν οἱ ἴδιοι στόν ἑαυτό τους τίς κακώσεις τοῦ σώματος· οἱ δέ μάρτυρες καί τόν βίαιο θάνατό τους ποῦ τόν προκάλεσαν σ' αὐτοὺς ἄλλοι κατέστησαν ἐνδοξότερο, καθῶς καί παρεκτικό ζωῆς καί δόξας καί βασιλείας αἰώνιας καί οὐράνιας, διότι τόν ἐχρησιμοποίησαν καλῶς καί θεαρέστως· γι' αὐτό μετά τήν κατάργησι τοῦ θανάτου διά τῆς ἀναστάσεώς του, τόν ἄφησε νά παραμένῃ ἀκόμη στους πιστοὺς του, μαζί δέ μέ αὐτόν καί τίς ἄλλες σ' αὐτόν τόν κόσμο κακοπάθειες, ὥστε ὁ κατά Χριστόν ἄνθρωπος ἀγωνιζόμενος δι' αὐτῶν ὑπέρ τῆς ἀληθείας στόν βίο καί τά δό-

πρὸς τὸν μέλλοντα καινὸν ἐκεῖνον καὶ ἀγήρω αἰῶνα διὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐτοιμασθῆ.

34 Λυσιτελοῦσιν οὖν αἱ κακώσεις αὗται τοῖς πιστῶς ὑπομένουσι πρὸς διόρθωσιν τῶν ἀμαρτημάτων, πρὸς γυμνασίαν, πρὸς δοκιμὴν, πρὸς κατάληψιν τῆς τοῦ βίου τούτου ταλαιπωρίας, πρὸς προτροπὴν τοῦ ἐπιθυμεῖν διαπύρως καὶ ζητεῖν ἐπιμόνως τὴν διαιωνίζουσαν ἐκείνην υἰοθεσίαν καὶ ἀπολύτρωσιν, καὶ καινὴν ὄντως ζωὴν καὶ μακαριότητα. Πολλαπλῆς γὰρ οὐσης κατὰ τε σῶμα καὶ ψυχὴν τῆς ἡμετέρας ἐν Χριστῷ υἰοθεσίας καὶ ἀνακαινίσεως, ἀρχὴν τε καὶ τελειότητα ἐχούσης καὶ τὰ τούτων μεταξύ, τὴν μὲν ἀρχὴν ἐντίθησιν ἡμῖν ἡ τοῦ βαπτίσματος χάρις, πάντων τε τῶν ἀμαρτημάτων καὶ τῆς ἐκ τῆς ἀρᾶς εὐθύνης τὴν ἄφεσιν παρέχουσα καὶ λουτρὸν παλιγγενεσίας λέγεται· τὴν δὲ τελειότητα παρέξει ἡ ἐλπίζομένη τοῖς πιστοῖς τῆς ζωῆς ἐξανάστασις καὶ ἡ κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα ἐπαγγελία· τὰ δὲ μεταξύ τούτων ἡ κατὰ τὸ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιόν ἐστι ζωὴ, δι' ἧς τρέφεται καὶ αὔξει καὶ ἀνακαινίζεται ἡμέραν ἐξ ἡμέρας προκόπτων ὁ κατὰ Θεὸν ἄνθρωπος εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀγιασμὸν καὶ κατὰ μικρὸν μειῶν καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκκόπτων τὴν εἰς τὰ κάτω προσπᾶθειαν καὶ μεταφέρων τὸν πόθον ἀπὸ τῶν ὄρατῶν καὶ σαρκικῶν καὶ προσκαίρων πρὸς τὰ νοητὰ καὶ πνευματικᾶ καὶ αἶδια.

35 Τὸ τριττὸν τοῦτο τῆς ἐν Χριστῷ ἀνακαινίσεως ἡμᾶς διδάσκων ὁ τῶν ἄπορρήτων μυστηρίων τοῦ Πνεύματος θεατῆς, τὸ σκεῦος τὸ ἐκλεκτόν, Παῦλος ὁ μέγας, γράφει Ρωμαίοις ἐπιστέλλων, «ὄσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν· συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνα-

γματα, νά ἐτοιμασθῆ γιά τόν μέλλοντα ἐκεῖνον νέον καί ἀγέραστο αἰῶνα διά τῆς Καινῆς Διαθήκης.

34 Ὁφελοῦν λοιπόν αὐτές οἱ κακοπάθειες τοὺς ὑπομένοντας πιστῶς πρὸς διόρθωσι τῶν ἀμαρτημάτων, πρὸς ἄσκησι, πρὸς δοκιμή, πρὸς κατάληψι τῆς ταλαιπωρίας τοῦ βίου τούτου, πρὸς παραίνεσι νά ἐπιθυμοῦν διαπύρως καί νά ζητοῦν ἐπιμόνως ἐκείνην τὴν υἰοθεσία καί ἀπολύτρωσι πού διαιωνίζει, καί τὴν πραγματικά καινὴ ζωὴ καί μακαριότητα. Ἐπειδὴ δηλαδή ἡ ἐν Χριστῷ υἰοθεσία καί ἀνακαινίσις μας κατὰ τό σῶμα καί τὴν ψυχὴ εἶναι πολλαπλῆ, ἔχοντας ἀρχὴ καί τελειότητα καί τὰ ἐνδιάμεσα αὐτῶν, τὴν μὲν ἀρχὴ εἰσάγει μέσα μας ἡ χάρις τοῦ βαπτίσματος, παρέχοντας ἄφεσι ὅλων τῶν ἀμαρτημάτων καί τῆς εὐθύνης ἀπὸ τὴν κατάρρα· καί λέγεται λουτρό παλιγγενεσίας. Τὴν δέ τελειότητα θά παράσχη ἡ ἐλπιζομένη ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ἀνάστασις τῆς ζωῆς καί ἡ σχετικὴ μὲ τόν μέλλοντα αἰῶνα ἐπαγγελία. Τὰ δέ ἀνάμεσα σ' αὐτὰ εἶναι ἡ ζωὴ κατὰ τό εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ, διά τῆς ὁποίας τρέφεται καί αὐξάνεται καί ἀνακαινίζεται καθημερινῶς κατὰ Θεόν ὁ ἄνθρωπος προκόπτοντας στήν ἐπίγνωσι τοῦ Θεοῦ, τὴν δικαιοσύνη καί τόν ἀγιασμό, καί λίγο λίγο μειώνοντας καί περικόπτοντας μόνος του τὴν προσπάθεια πρὸς τὰ κάτω καί μεταφέροντας τόν πόθο ἀπὸ τὰ ὄρατά καί σαρκικά καί πρόσκαιρα πρὸς τὰ νοητὰ καί πνευματικά καί αἶδια.

35 Διδάσκοντάς μας αὐτό τό τρίπτυχο τῆς ἀνακαινίσεως ἐν Χριστῷ ὁ θεατῆς τῶν ἀπορρήτων μυστηρίων τοῦ Πνεύματος, τό ἐκλεκτό σκεῦος, ὁ μέγας Παῦλος, γράφει στήν ἐπιστολὴ πρὸς Ρωμαίους, «ὄσοι ἐβαπτισθήκαμε στὸν Ἰησοῦ Χριστό, ἐβαπτι-

τον». Αὕτη ἢ τῆς ἡμετέρας ἀνακαινίσεως ἀρχή· τὸ γὰρ χειρόγραφον τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημάτων ὁ Χριστὸς ἐν τῷ σταυρῷ διέρρηξε καὶ τοὺς διὰ τοῦ βαπτίσματος αὐτῷ συνθαπτομένους ἀνευθύνους ἐποίησεν. Ἐκκοιμῶν δὲ καὶ τῆς μετὰ τὴν ἀρχὴν μεσότητος· «ἵνα γάρ», φησὶν, «ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν», καὶ προσεπάγει τὴν τελειότητα τῆς ἀνακαινίσεως, δεικνύς «εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα». Ἐξῆς δὲ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς ἀνακαινίσεως καὶ υἰοθεσίας ταύτης ἐμφανέστερον δηλῶν «καὶ αὐτοί», φησὶν, «οἱ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ Πνεύματος ἔχοντες καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν, υἰοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι», ἀπαρχὴν τοῦ Πνεύματος ὀνομάζων τὸν ἀγιασμὸν καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἣν ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι λαμβάνομεν, τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαλλαγέντες καὶ ἀνακαινισθέντες καὶ δωρεὰν τῆ τοῦ Χριστοῦ χάριτι δικαιωθέντες· ἀπαρχὴ γὰρ ἐστὶ ταῦτα τῶν μελλόντων ἐκείνων ἀγαθῶν. Εἰπὼν δὲ υἰοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, δεικνύς, ὡς οὐ τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος φησὶν υἰοθεσίαν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐκείνην καὶ τελείαν καὶ ἀδιάπτωτον, προσεπάγει, «τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν», δηλονότι τὴν ἀπὸ τῶν παθῶν καὶ τῆς φθορᾶς αὐτοῦ λύτρωσιν· ἡ μὲν γὰρ ἐνταῦθα υἰοθεσία διαπίπτει πολλάκις, ἡ δὲ διὰ τῆς ἐν νεκρῶν παλινζωΐας καὶ ἀναστάσεως τοιαύτη τελεία καὶ βεβαιοτάτη ὄντως ἐστίν.

36 Ὁ αὐτὸς δὲ καὶ Φιλιππησίοις γράφων τὸ τέλος τῆς τοιαύτης ἀνακαινίσεως σαφέστερον ἐκτίθησι, «Σωτῆρα», λέγων, «ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς

σθήκαμε στὸν θάνατό του· ἐταφήκαμε λοιπὸν μαζί του διὰ τοῦ βαπτίσματος στὸ θάνατο»²³. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνακαινίσεως μας· διότι ὁ Χριστὸς ἐξέσχισε τὸ ἔγγραφο μὲ τὰ ἀμαρτήματά μας στὸ σταυρὸ καὶ κατέστησε ἀθῶους τοὺς συνθαπτομένους μὲ αὐτὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος. Ἄκουσε δὲ καὶ τὴν μεσότητά μετὰ τὴν ἀρχή· «γιά νά ζήσωμε κι' ἐμεῖς», λέγει, «σέ νέα ζωὴ, ὅπως ὁ Χριστὸς ἐγέρθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς», καὶ προσθέτει τὴν τελειότητα τῆς ἀνακαινίσεως, δεικνύοντας ὅτι «ἐάν ἐγίναμε σύμφυτοι μὲ τὸ ὁμοίωμα τοῦ θανάτου του, θά γίνωμε σύμφυτοι καὶ τῆς ἀναστάσεως». Στὴ δὲ συνέχεια, δηλώνοντας καὶ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ἀνακαινίσεως καὶ υἰοθεσίας αὐτῆς φανερώτερα λέγει, «καὶ αὐτοὶ πού ἔχουν τὴν ἀπαρχὴ τοῦ Πνεύματος κι' ἐμεῖς οἱ ἴδιοι στενάζομε μέσα μας, προσδοκώντας υἰοθεσία»²⁴. Ἀπαρχὴ τοῦ Πνεύματος ὀνομάζει τὸν ἀγιασμό καὶ τὴ χάρι τοῦ Πνεύματος πού λαμβάνομε στὸ θεῖο βάπτισμα, ἀφοῦ ἀπαλλαγοῦμε τῶν ἀμαρτημάτων καὶ ἀνακαινισθοῦμε καὶ δικαιωθοῦμε δωρεάν μὲ τὴν χάρι τοῦ Χριστοῦ· διότι αὐτὰ εἶναι ἀπαρχὴ τῶν μελλόντων ἐκείνων ἀγαθῶν. Λέγοντας δὲ «προσδοκώντας υἰοθεσία», γιά νά δείξη ὅτι δέν ἐννοεῖ τὴν υἰοθεσία διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἀλλ' ἐκείνη τὴ μελλοντικὴ καὶ τελεία καὶ ἀδιάπτωτη, προσθέτει, «τὴν ἀπολύτρωσι τοῦ σώματός μας», δηλαδή τὴ λύτρωσί του ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὴ φθορά· διότι ἡ ἐδῶ υἰοθεσία πολλές φορές ἐκπίπτει, ἐνῶ ἡ διὰ τῆς ἀναζωώσεως καὶ ἀναστάσεως ἀπὸ τοὺς νεκρούς εἶναι τελεία καὶ βεβαιότητα.

36 Ὁ ἴδιος δὲ γράφοντας καὶ πρὸς τοὺς Φιλιππησίους ἐκθέτει σαφέστερα τὸ τέλος τῆς ἀνακαινίσεως αὐτοῦ τοῦ εἴδους, λέγοντας «Σωτῆρα περιμένομε τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος θά

24. Ρωμ. 8,23.

ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ»· ὡς γὰρ ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἀτιμίᾳ σαρκός, ἀνέστη δὲ ἐν δυνάμει καὶ δόξῃ τῇ θεϊκῇ, οὕτω καὶ οἱ κατὰ Χριστὸν ζήσαντες σπείρονται διὰ τοῦ θανάτου πάλιν κατὰ Παῦλον εἰπεῖν ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἀτιμίᾳ, ἐγείρονται ἐν δυνάμει καὶ δόξῃ, σῶμα λαβότες δεδοξασμένον τε καὶ ἀκήρατον, ὁποῖον ἔσχεν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἀνάστασιν, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων γενόμενος. Ἄλλ' αὕτη ἢ ἐν τῷ σώματι ἀνακαινίσις πίστει μᾶλλον ὁρᾶται νῦν, οὐκ αὐτοψία, ἐλπίδι, πράγματι δὲ οὐπω· ἢ δὲ τῆς ψυχῆς, λαμβάνει μὲν καὶ αὕτη τὴν ἀρχήν, ὡς εἴρηται, ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι διὰ τῆς τῶν ἀμαρτημάτων ἀφέσεως, τρέφεται τε καὶ αὔξεται διὰ τῆς ἐν τῇ πίστει δικαιοσύνης, ἔτι καὶ ἔτι ἀνακαινιζομένη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ Θεοῦ καὶ ταῖς αὐτῇ κατ' ἀλλήλοις ἀρεταῖς, λήψεται δὲ τὴν τελείωσιν ἐν τῇ κατὰ τὸ μέλλον πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τοῦ Θεοῦ θεωρία· νῦν γὰρ δι' ἐσόπτρου βλέπει καὶ ἐν αἰνίγματι.

- 37 Διὰ τοῦτο καὶ ὁ τῷ Χριστῷ διαφερόντως ἠγαπημένος Ἰωάννης ἀμφοτέρας τὰς ἀνακαινίσεις συλλαβῶν τοῦ τε σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, «νῦν», φησί, «τέκνα Θεοῦ ἐσμεν»· τοῦτο ἢ τῆς υἰοθεσίας ἀρχή· ἀλλ' «οὐπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα, οἶδομεν δὲ ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὁψόμεθα αὐτὸν καθὼς ἐστι»· τοῦτο ἢ τελείωσις τῆς κατὰ Θεὸν ἡμῖν διὰ τοῦ Χριστοῦ χαρισθείσης υἰοθεσίας καὶ ἀνακαινίσεως, δι' ἣν καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ φησὶν ὁ αὐτός, ὅτι

μετασχηματίσει τό σῶμα τῆς ταπεινώσεώς μας ὥστε νά γίνη σύμμορφο μέ τό σῶμα τῆς δόξας του»²⁵. Ὅπως δηλαδή ὁ Χριστός ἐπέθανε σέ ἀσθένεια καί ἀτιμία σαρκός, ἀναστήθηκε δέ σέ δύναμι καί δόξα θεϊκή, ἔτσι καί ὅσοι ἔζησαν κατά Χριστό, σπείρονται διά τοῦ θανάτου, γιά νά εἰπῶ πάλι κατά τόν Παῦλο, σέ ἀσθένεια καί ἀτιμία, ἐγείρονται σέ δύναμι καί δόξα, παίρνοντας σῶμα δοξασμένο καί ἀκήρατο, σάν αὐτό πού εἶχε ὁ Χριστός μετά τήν ἀνάστασι, ὅταν ἔγινε πρωτότοκος ἀπό τούς νεκρούς καί ἀπαρχή τῶν κεκοιμημένων. Ἄλλ' αὐτή ἡ ἀνακαινίσις στό σῶμα βλέπεται τώρα μέ πίστι μόνο, ὄχι μέ αὐτοψία, μ' ἐλπίδα, ὄχι ἀκόμη πραγματικῶς· ἡ δέ ἀνακαινίσις τῆς ψυχῆς λαμβάνει μέν καί αὐτή τήν ἀρχή, ὅπως ἔχει λεχθῆ, στό θεῖο βάπτισμα διά τῆς ἀφέσεως τῶν ἀμαρτημάτων, τρέφεται καί αὐξάνεται διά τῆς δικαιοσύνης στήν πίστι, ἀνακαινιζομένη συνεχῶς μέ τήν ἐπίγνωσι τοῦ Θεοῦ καί τίς κατάλληλες σ' αὐτήν ἀρετές, θά λάβῃ δέ τήν τελείωσι μέ τήν κατά τό μέλλον θεωρία τοῦ Θεοῦ πρόσωπο πρός πρόσωπο· τώρα ὅμως βλέπει σέ καθρέπτη καί αἶνιγμα.

- 37 Γι' αὐτό καί ὁ Ἰωάννης ὁ ἐξόχως ἀγαπημένος τοῦ Χριστοῦ πού συνέλαβε καί τίς δύο ἀνακαινίσεις τόσο τοῦ σώματος ὅσο καί τῆς ψυχῆς, λέγει, «τώρα εἴμαστε τέκνα Θεοῦ»· αὐτό εἶναι ἡ ἀρχή τῆς υἰοθεσίας· ἀλλά «δέν ἐφανερώθηκε ἀκόμη τί θά γίνωμε, γνωρίζομε δέ ὅτι ἐάν φανερωθῆ, θά εἴμαστε ὅμοιοι μέ αὐτόν, διότι θά τόν ἰδοῦμε καθὼς εἶναι»²⁶· τοῦτο εἶναι ἡ τελείωσις τῆς υἰοθεσίας καί ἀνακαινίσεως κατά Θεόν πού μᾶς ἐχάρισε διά τοῦ Χριστοῦ, γιά τήν ὁποία λέγει ὁ ἴδιος στό εὐαγγέλιο, ὅτι «ὁ Χριστός ἔδωσε ἐξουσία σ' αὐτούς πού πιστεύουν στό ὄνομά

26. Α' Ἰω. 3,2.

«ἔδωκεν ὁ Χριστὸς ἐξουσίαν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ τέκνα Θεοῦ γενέσθαι· οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν».

38 Λέγων γὰρ οὐκ ἐκ σαρκὸς ἡμᾶς γεννηθῆναι, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ, τὴν διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος ἀναγέννησιν καὶ υἰοθεσίαν δηλοῖ, δι' ἣν καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ φησιν, ὅτι «νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμεν». Εἰπὼν δὲ ὅτι ἔδωκεν ἡμῖν ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, ὡς μήπω οὖσι, τὸ τέλειον τῆς υἰοθεσίας ὑπέδειξε. Καθάπερ γὰρ τὸ ἀρτιγενὲς βρέφος δύναμιν μὲν ἔχει παρὰ τῆς φύσεως σοφὸν γενέσθαι καὶ σοφὸν ἐστὶ δυνάμει, τῆς δ' ἡλικίας προϊούσης, εἶπερ καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς τὴν ἐπιστήμην μετέλθοι, οὕτως ἔσται καὶ ἐνεργεῖα σοφόν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ ἀναγεννηθεὶς διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος, δύναμιν μὲν ἔλαβε σύμμορφος γενέσθαι τῷ σώματι τῆς δόξης τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· εἰ γοῦν καὶ ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσει, κατὰ Χριστὸν καὶ τὸ τούτου εὐαγγέλιον ζῶν, ἐν τῇ ἀναστάσει τῆς δυνάμεως ταύτης προκοψάσης εἰς ἐντελέχειαν, οὐκέτι πίστει καὶ ἐλπίδι, ἀλλ' ἀληθείᾳ καὶ πράγματι, δεδοξασμένον καὶ ἀκήρατον ἔξει τὸ σῶμα, ὁποῖον καὶ ὁ Κύριος ἔσχε μετὰ τὴν ἀνάστασιν, πόσω μᾶλλον τὸ πνεῦμα. Ἀναστήσονται μὲν γὰρ καὶ τὰ νεκρὰ σώματα τῶν ἀσεβῶν, ἀλλ' οὐκ ἐν δόξῃ οὐρανίῳ· οὐ γὰρ ἔσονται σύμμορφα τῷ σώματι τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἐπηγγελμένην τοῖς πιστοῖς ὄψονται θεωρίαν τοῦ Θεοῦ, ἢ καὶ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καλεῖται· «ἀρθήτω γάρ», φησὶν, «ὁ ἀσεβής, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου». Ἀλλ' οἱ γεννηθέντες τε καὶ τραφέντες κατὰ Χριστόν, καὶ τὸ μέτρον φθάσαντες ὡς δυνατὸν

του νά γίνουν τέκνα Θεοῦ, πού δέν ἐγεννήθηκαν ἀπό αἵματα οὔτε ἀπό θέλημα σαρκός οὔτε ἀπό θέλημα ἀνδρός, ἀλλ’ ἀπό τόν Θεό»²⁷.

38 Πραγματικά λέγοντας ὅτι δέν ἐγεννηθήκαμε ἀπό σάρκα, ἀλλ’ ἀπό τόν Θεό, δηλώνει τήν ἀναγέννησι καί υἰοθεσία διά τοῦ θείου βαπτίσματος, γιά τήν ὁποία λέγει καί στήν ἐπιστολή ὅτι τώρα εἴμαστε τέκνα τοῦ Θεοῦ. Λέγοντας δέ ὅτι μᾶς ἔδωσε ἐξουσία νά γίνωμε τέκνα Θεοῦ, μέ τήν ἔννοια ὅτι δέν εἴμαστε ἀκόμη, ὑπέδειξε τήν τελειότητα τῆς υἰοθεσίας. Ὅπως δηλαδή τό ἀρτιγέννητο βρέφος ἔχει ἀπό τή φύσι δύναμι νά γίνη σοφό καί δυνάμει εἶναι σοφό, ὅταν δέ προχωρῇ ἡ ἡλικία, ἐάν ἐπιδοθῇ καί συντελεστικά πρὸς τήν ἐπιστήμη, τότε θά εἶναι καί ἐνεργεία σοφό, κατά τόν ἴδιο τρόπο καί αὐτός πού ἀναγεννήθηκε διά τοῦ θείου βαπτίσματος, δύναμι μέν ἔλαβε νά γίνη σύμμορφος μέ τό σῶμα τῆς δόξης τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· ἐάν δέ περιπατῇ καί μέ νέα ζωή, ζώντας κατά τόν Χριστό καί τό εὐαγγέλιό του, ὅταν ἡ δύναμις αὐτή κατά τήν ἀνάστασι προκόψῃ σέ πραγματικότητα, τότε δέν θά ἔχη μέ πίστι καί ἐλπίδα, ἀλλά στ’ ἀλήθεια καί στά πράγματα δοξασμένο καί ἀκήρατο σῶμα, σάν αὐτό πού εἶχε καί ὁ Κύριος μετά τήν ἀνάστασι, πόσο περισσότερο τό πνεῦμα. Θά ἀναστηθοῦν βέβαια καί τά νεκρά σώματα τῶν ἀσεβῶν, ἀλλ’ ὄχι μέ οὐράνια δόξα· διότι δέν θά εἶναι σύμμορφα μέ τό σῶμα τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά καί δέν θά ἰδοῦν τήν θεωρία τοῦ Θεοῦ τήν ὑπεσχημένη στους πιστούς, ἡ ὁποία καί ἀποκαλεῖται βασιλεία τοῦ Θεοῦ· «ἄς ἀρθῇ ἀπό τό μέσο ὁ ἀσεβής, γιά νά μή ἰδῇ τήν δόξα τοῦ Κυρίου»²⁸. Ἄλλ’ αὐτοί πού ἐγεννήθηκαν καί ἀνατράφηκαν κατά Χριστό καί κατά τό δυνατό ἔφθασαν τό μέτρο τοῦ πληρώματος τῆς ἡλικίας τοῦ Χριστοῦ,

28. Ἦσ. 26,10.

τῆς ἡλικίας τοῦ Χριστοῦ πληρώματος, ἐκεῖνοι καὶ τῆς θείας λαμπρότητος μακαρίως ἐπιτεύζονται καὶ κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν.

39 Ταύτης τῆς θείας ἐλλάμψεώς τε καὶ λαμπρότητος καὶ ὁ Ἀδὰμ μέτοχος ὑπάρχων πρὸ τῆς παραβάσεως, ὡς ὄντως στολὴν δόξης ἠμφιεσμένος, οὐχ ὑπῆρχε γυμνός, οὐδ' ἄσχήμων ὑπῆρχεν ὅτι γυμνός, ἀλλὰ πολλῶ κοσμιώτερος, οὐδ' ὅσον εἶπεῖν, τῶν νῦν περικειμένων τὰ χρυσῶ πολλῶ καὶ διαυγέσι λίθοις κοσμούμενα διαδήματα. Ταύτης τῆς θείας ἐλλάμψεώς τε καὶ λαμπρότητος γεγυμνωμένην τὴν ἡμῶν φύσιν ἐκ παραβάσεως τῆς ἀσχημοσύνης ἐλεήσας ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος καὶ διὰ σπλάγχνα ἐλέους ἀναλαβόμενος, ἐνδεδυμένην ἐπιφανέστερον ἐπὶ τοῦ Θαβωρίου τῶν μαθητῶν τοῖς ἐκκρίτοις πάλιν ὑπέδειξε, τί ποτε ἦμεν καὶ τίνες ἐπὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἐσόμεθα δι' αὐτοῦ οἱ πιστεύοντες καὶ τῆς ἐν αὐτῷ τελειώσεως ἐπιτυχόντες τοῖς πᾶσι παριστάς.

40 Ταύτης τῆς τελειώσεως τῶν κατὰ Χριστὸν βιούντων εὐρήσεις καὶ τοὺς ἀρραβῶνας φανερώς ἐνταῦθα δεδομένους τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀγίοις, καρπούμενοις ἤδη κατὰ τὸν εἰπόντα τὸ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀγαθόν. Καὶ τοῦτο προλαβὼν ἔδειξεν ὁ Μωϋσῆς, οὗ τῇ δόξῃ τοῦ προσώπου ἀτενίζειν οὐκ ἠδύναντο οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραήλ, καὶ μετ' αὐτὸν ἔτι περιφανέστερον αὐτὸς ὁ Κύριος ἐπ' ὄρους ἀστράψας ἐν φωτὶ θεότητος οὕτω τηλαυγῶς, ὡς μηδὲ τοὺς ἐκκρίτους τῶν μαθητῶν, καίτοι πνευματικὴν δύναμιν τηνικαῦτα λαβόντας, ἀτενίζοντας δυνήθῃναι πρὸς τὴν λάμψιν ἐκείνην στήναι. Στεφάνου δὲ τὸ πρόσωπον ὠφθη κατὰ τὸ γεγραμμένον ὡς πρόσωπον ἀγγέλου, καὶ αὐτὸς ἀπὸ γῆς εἰς τὰ ἐπέκεινα τῶν οὐρανῶν ἠτένιζεν, ὅπου ὁ Χριστὸς ἐκάθισεν

ἐκεῖνοι θά ἐπιτύχουν μακαρίως καί τήν θεία λαμπρότητα καί κατά τή Γραφή θά ἐκλάμπουν ὅπως ὁ ἥλιος στή βασιλεία τοῦ Πατρός των.

39 Αὐτῆς τῆς θείας ἐλλάμψεως καί λαμπρότητος μέτοχος καί ὁ Ἀδάμ πρὶν ἀπό τήν παράβασι, ἀφοῦ ἦταν ἐνδυμένος μέ τήν πραγματική στολή δόξης, δέν ἦταν γυμνός οὔτε ὡς γυμνός ἦταν ἀσχήμων, ἀλλ' ἦταν κοσμιώτερος ὅσο δέν λέγεται ἀπό αὐτοῦς πού τώρα φοροῦν διαδήματα κοσμημένα μέ πολύ χρυσό καί πολυτίμους λίθους. Αὐτῆς τῆς θείας ἐλλάμψεως καί λαμπρότητος γυμνωμένη τή φύσι μας ἀπό τήν παράβασι τῆς ἀσχημοσύνης, τήν ἐλέησε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καί ἀπό εὐσπλαγχνία τήν ἀνέλαβε, τήν ἐπέδειξε πάλι στούς ἐπιλέκτους μαθητάς ἐπάνω στό Θαβώρ ἐνδυμένη ἐπιφανέστερα, παριστάνοντας σέ ὅλους τί ἤμαστε κάποτε καί τί θά γίνωμε δι' αὐτοῦ κατά τόν μέλλοντα αἰῶνα ὅσοι πιστεύομε καί ἐπετύχαμε τήν τελείωσι σ' αὐτόν.

40 Αὐτῆς τῆς τελειώσεως τῶν ζώντων κατά Χριστόν τοῦς ἀρραβῶνες θά εὐρης νά δίδωνται ἐδῶ φανερά στούς ἀγίους τοῦ Θεοῦ, πού καρποῦνται τώρα ἤδη, κατά τό λόγο, τό ἀγαθό τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Καί τοῦτο προλαμβάνοντας ἔδειξε ὁ Μωυσῆς, στή δόξα τοῦ προσώπου τοῦ ὁποίου δέν μπορούσαν ν' ἀτενίσουν οἱ υἱοί τοῦ Ἰσραήλ, καί ἔπειτα ἀπό αὐτόν ἀκόμη περιφανέστερα ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἀστράπτοντας ἐπάνω στό ὄρος μέ φῶς θεότητος τόσο λαμπρῶς, ὥστε οὔτε οἱ ἐπίλεκτοι μαθηταί, ἂν καί ἔλαβαν γι' αὐτό πνευματική δύναμι, νά μπορέσουν νά σταθοῦν ἀτενίζοντας πρὸς τή λάμψι ἐκείνη. Τοῦ Στεφάνου δέ τό πρόσωπο ἐφάνηκε κατά τήν Γραφή σάν πρόσωπο ἀγγέλου²⁹, καί αὐτός ἀτένιζε ἀπό τή γῆ στά πέρα τῶν οὐρανῶν, ὅπου ἐκα-

29. Πράξ. 6,15.

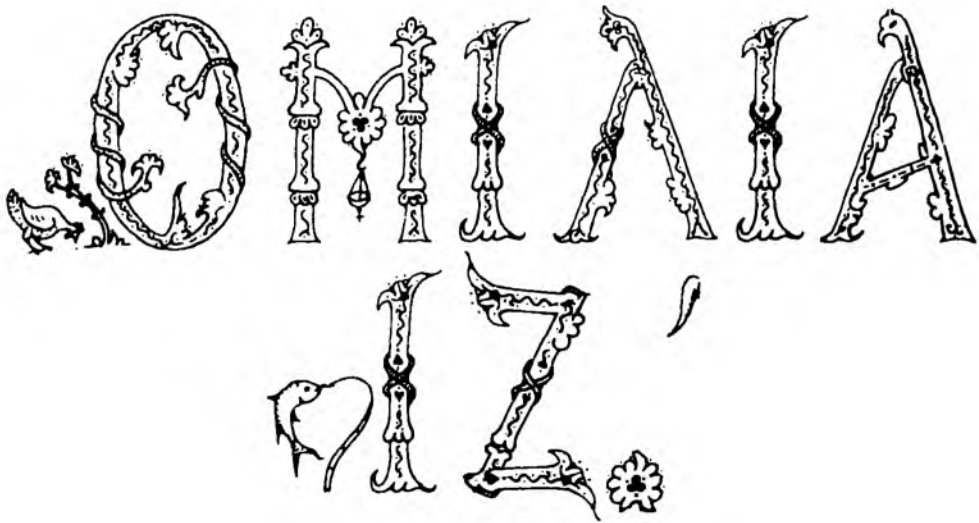
ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης καὶ τὴν ὑπερουράνιον ἐώρα δόξαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ μακρὸν ἂν εἶη τοὺς ἄλλους καθεξῆς ἀπαριθμεῖσθαι καὶ καταλέγειν, οἵτινες ἐντεῦθεν τοὺς ἀρραβῶνας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἔλαβον καὶ τῆς θείας ἐκείνης λάμπσεώς τε καὶ λαμπρότητος μακαρίως ἐπέτυχον.

41 Ἦς γένοιτο καὶ ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος καὶ παθόντος καὶ ταφέντος καὶ ἀναστάντος καὶ τὴν κάτω κειμένην φύσιν ἡμῶν εἰς οὐρανοῦς ἀνυψώσαντος καὶ συνεδρία τιμήσαντος πατρικῆ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν· ᾧ πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

θόταν ὁ Χριστός στά δεξιά τῆς μεγαλωσύνης κι' ἔβλεπε τήν ὑπερουράνια δόξα τοῦ Θεοῦ. Θά ἦταν ὁμως μακροτενές ν' ἀπαριθμήσω καί συμπεριλάβω μέ τή σειρά τούς ἄλλους, ὅσοι ἔλαβαν ἀπό ἐδῶ τούς ἀρραβῶνες τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν καί ἀπέκτησαν μακαρίως τή θεία ἐκείνη ἔλλαμψι καί λαμπρότητα.

- 41 Αὐτήν εἶθε νά ἐπιτύχωμε κι' ἐμεῖς μέ τήν χάρι καί φιλανθρωπία αὐτοῦ πού ἐνανθρώπησε κι' ἔπαθε, ἐτάφηκε καί ἀναστήθηκε, ἀνύψωσε στούς οὐρανοῦς τήν πεσμένη κάτω φύσι μας καί τήν ἐτίμησε μέ τήν κοινωνία τοῦ Πατρός τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ· στόν ὅποιο πρέπει δόξα, τιμή καί προσκύνησις, μαζί μέ τόν ἄναρχο Πατέρα του καί τό πανάγιο καί ζωοποιό Πνεῦμα, τώρα καί πάντοτε καί στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

**ΔΕΙΚΝΥΣΑ ΤΟ ΤΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ**

Και εις τὸ τῆς Καινῆς Κυριακῆς Εὐαγγέλιον

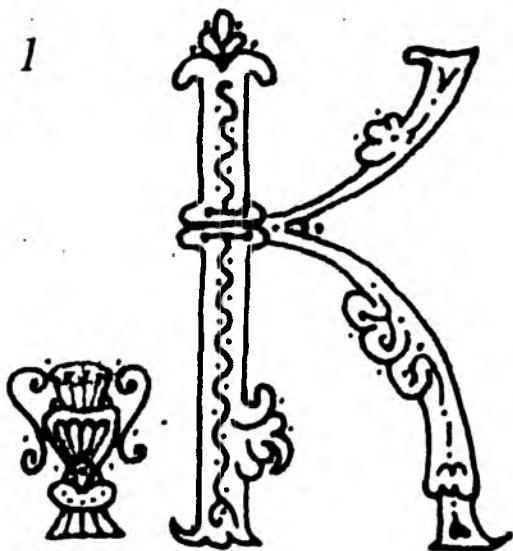

ΟΜΙΛΙΑ ΙΖ'

ΔΕΙΚΝΥΣΑ ΤΟ ΤΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ

Καὶ εἰς τὸ τῆς Καινῆς Κυριακῆς Εὐαγγέλιον

1

αἰνῆ Κυριακὴν ἐορτάζομεν σήμερον·
μᾶλλον δὲ τῆς καινῆς Κυριακῆς ἄγομεν
τὰ ἐγκαίνια. Βούλεται τοίνυν ὁ ἡμέτερος
λόγος, μικρὸν ἄνωθεν πρὸς τὴν ὑμετέ-
ραν ἀγάπην, ἐφ' ὅσον ὁ καιρὸς δίδωσι,
τὸ τῆς Κυριακῆς ἀνακαλύψαι μυστήριον.
Εἰ δὲ μέγα τοῦτο καὶ ὑψηλόν, καὶ διὰ
τοῦτο μηδὲ τὸ πρόχειρον τούτου τοῖς

πᾶσιν εἰληπτον, χάριτας ὁμολογεῖν χρὴ τῷ Κυρίῳ τῶν ὄλων, οὗ καὶ
ἡ ἡμέρα ἐπώνυμος, ταῦτα χαρισαμένῳ διὰ τῆς ἐν σαρκὶ παρουσίας
αὐτοῦ τοῖς αὐτῷ προσιούσι διὰ τῆς πίστεως, ἃ καὶ νῦν καὶ
λόγῳ καὶ πρὸς ὀλίγον ἐστὶ δυσέφικτα.

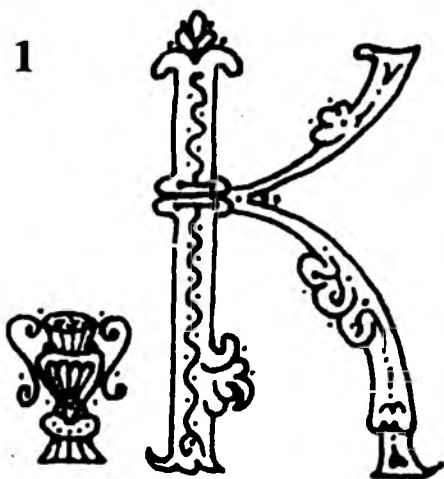

ΟΜΙΛΙΑ 17

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Καί ἀναφορά στό Εὐαγγέλιο τῆς Καινῆς Κυριακῆς

1

αινή Κυριακή ἐορτάζομε σήμερα· ἡ μᾶλλον τελοῦμε τά ἐγκαίνια τῆς καινῆς Κυριακῆς. Θέλει λοιπόν ὁ λόγος μας ν' ἀποκαλύψῃ τό μυστήριον τῆς Κυριακῆς πρός τήν ἀγάπη σας κάπως ἀπό παραπάνω, ἐφ' ὅσον τό ἐπιτρέπει ὁ καιρός. Ἄν δέ αὐτό εἶναι μέγαλο καί ὑψηλό, καί γι' αὐτό οὔτε ἡ

ἀπλούστευσις του δέν εἶναι σ' ὅλους εὐκολονόητη, χρεωστοῦμε εὐγνωμοσύνη στόν Κύριο τῶν ὄλων, τοῦ ὁποίου εἶναι καί ἡ ἡμέρα ἐπώνυμη καί ὁ ὁποῖος διά τῆς παρουσίας του σέ σάρκα ἐχάρισε σέ ὅσους προέρχονται σ' αὐτόν διά τῆς πίστεως αὐτά πού εἶναι δυσπλησίαστα καί μέ τό νοῦ καί μέ τό λογικό, ἔστω καί γιά λίγο.

2 Προσέχετε δὲ ὁμῶς ἅπαντες τοῖς λεγομένοις τὸν νοῦν. Εἰ γὰρ τις καὶ μὴ τὸ πᾶν ἐπιγινώσκειν δυνήσεται, ἐξ ὀλίγων ἔξει τὴν πᾶσαν δύναμιν· φωτὸς γὰρ ἔχει λόγον ἢ διδασκαλία τοῦ Πνεύματος. Ἐν ἑξ τοίνυν ὁ Θεὸς ἡμέραις μὴ μόνον τὸ αἰσθητὸν ἅπαν τοῦτο ποιήσας τε καὶ κοσμήσας, ἀλλὰ καὶ τὸ μόνον ἐξ αἰσθήσεως καὶ νοῦ συγκείμενον ζῶον τὸν ἄνθρωπον πλάσας τε καὶ ζωώσας καὶ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶ τῶν περὶ γῆν ζώων καὶ φυτῶν παρασχόμενος, τῇ ἐβδόμῃ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, καθάπερ ὁ Μωϋσῆς ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ μεταγενέστερος θεωρὸς τῆς ἐπὶ πολὺ προγενεστέρας αὐτοῦ καταβολῆς τοῦ κόσμου, μᾶλλον δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τῆς ἐκείνου γλώττης ταῖς ἡμετέραις ἐνηχῆσαν φιλανθρώπως ἀκοαῖς τε καὶ ψυχαῖς. Ἀλλὰ καὶ εὐλόγησε, φησὶν, ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἐβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτήν. Πῶς οὖν ταύτην, καθ' ἣν οὐδὲν ἔπραξε; καὶ εὐλόγησε καὶ ἡγίασεν, ἀλλ' οὐχὶ τὴν πρώτην μᾶλλον ὡς ὑπερεξηρημένην, διὸ καὶ μίαν αὐτήν ὁ Μωϋσῆς εἶπεν, ἀλλ' οὐχὶ πρώτην, καθ' ἣν ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἀθρόον προήγαγε τὸ πᾶν καὶ φωτὶ καινῶ προηύγασεν αὐτό, εἰ καὶ μήπω τὸν κατάλληλον ἐπέθηκε κόσμον, εἰς τάξιν καὶ εἶδος ἀγαγῶν ἕκαστον; Πῶς, εἰμὴ καὶ ταύτην, ἀλλ' οὐχὶ τὴν μετ' αὐτήν, καθ' ἣν τὸ μέγα τοῦτο κῦτος ἐστερέωσε καὶ περιέτεινε τὸν περὶ ἡμᾶς πρῶτον οὐρανὸν λέγω, πρὸς δὲ τὸν πρῶτον ἐκεῖνον δεύτερον; Πῶς οὐχὶ τὴν μετ' αὐτήν πάλιν ἢ τὰς ἐφεξῆς καθ' ἃς ἦ τε γῆ συνέστη, τῶν ὑδάτων ὑποχωρησάντων, καὶ τὸν ἑαυτῇ σύμφυτον πάντα κόσμον ἀπειλήφει καὶ ὁ οὐρανὸς τοὺς δύο μεγάλους, οἷά τινας ὀφθαλμούς ἐδέξατο φωστῆρας καὶ ἐκ τῶν ὑδάτων τὰ πετεινὰ καὶ τὰ νηκτὰ διὰ προστάγματος ὑπέστη κατὰ γένος;

2 Προσέχετε ὁμως ὅλοι στό νόημα τῶν λεγομένων. Καί ἄν κανεῖς δέν μπορέση νά κατανοήση τό πᾶν, θά ἀντιληφθῆ ἀπό τά λίγα ὅλη τήν ἐννοιά του· διότι ἡ διδασκαλία τοῦ Πνεύματος ἔχει θέσι φωτός. Σέ ἕξι ἡμέρες λοιπόν ὁ Θεός ὄχι μόνο κατεσκεύασε καί διεκόσμησε ὅλο τό αἰσθητό τοῦτο σύμπαν, ἀλλά καί ἐπλασε κι' ἐζωοποίησε τό μόνο ζῶο πού σύγκειται ἀπό αἰσθησι καί νοῦ, τόν ἄνθρωπο, καί τοῦ προσέφερε τήν ἡγεμονία ἐπί τῶν ζώων καί φυτῶν πού ζοῦν γύρω ἀπό τή γῆ. Κατά τήν ἐβδόμη ἡμέρα κατέπαυσε ἀπό ὅλα τά ἔργα του, ὅπως μᾶς ἐδίδαξε ὁ Μωυσῆς, ὁ μεταγενέστερος παρατηρητής τῆς πολύ προγενεστέρας συστάσεως τοῦ κόσμου, μᾶλλον δέ τό ἅγιο Πνεῦμα ἐνηχώντας στίς ἀκοές καί ψυχές φιλανθρώπως διά τῆς γλώσσας ἐκεῖνου. Ἄλλά «καί εὐλόγησε», λέγει, «ὁ Θεός τήν ἐβδόμη ἡμέρα καί τήν ἀγίασε»¹. Πῶς λοιπόν εὐλόγησε κι' ἀγίασε αὐτήν κατά τήν ὁποία δέν ἔπραξε τίποτε, ἀλλ' ὄχι μᾶλλον τήν πρώτη πού εἶναι ὑπερεξαίρετη, διό καί ὁ Μωυσῆς τήν εἶπε «μία» καί ὄχι πρώτη, κατά τήν ὁποία ὁ Θεός παρήγαγε τό σύμπαν μονομιᾶς ἀπό τό μή ὄν καί τό περιέλαμψε μέ νέο φῶς, ἄν καί δέν εἶχε ἐπιβάλει ἀκόμη τόν κατάλληλο διάκοσμο, φέροντας τό καθένα σέ τάξι, καί εἶδος; Πῶς, ἄν ὄχι αὐτήν τήν πρώτη, δέν εὐλόγησε τήν ἔπειτα ἀπό αὐτήν, κατά τήν ὁποία ἔστερέωσε καί ἐτέντωσε τό μεγάλο τοῦτο κῦτος, ἐννοῶ τόν γύρω μας πρῶτον οὐρανό, μετά τόν πρῶτο δέ κι' ἐκεῖνον τόν δεύτερο; Πῶς ὄχι τήν ἔπειτα ἀπό αὐτή πάλι ἢ τίς ἐπόμενες, κατά τίς ὁποῖες καί ἡ γῆ συστάθηκε, ἀφοῦ ὑποχώρησαν τά ὕδατα κι' ἔλαβε ὅλον τόν σύμφυτο σ' αὐτήν διάκοσμο καί ὁ οὐρανός ἐδέχθηκε τούς δύο μεγάλους φωστῆρες σάν ὀφθαλμούς καί διά προστάγματος ἐπῆραν ἀπό τά ὕδατα ὑπόστασι τά πετεινά καί τά κολυμβητικά κατά γένος;

3 Ἴνα δὴ καὶ ταύτας παραλίπωμεν, διὰ τί μὴ τὴν ἕκτην μάλλον ὁ Θεὸς εὐλόγησε, καθ' ἣν οὐ ψυχὴν μόνον ζῶσαν ἐρπετῶν καὶ τετραπόδων ἐξέτεινεν ἐκ γῆς, ἀλλὰ καὶ βουλῆς ἄξιον ὑπέδειξεν οἰκείας ἔργον, συγκεφαλαιωσάμενος τὸ πᾶν, αἴσθησίν τε καὶ νοῦν συναγαγῶν εἰς ἓν, καὶ τὸ μέγιστον, ὅτι καὶ ἑαυτὸν διὰ τῆς αὐτοῦ θείας χάριτος ἐνθεις καὶ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν οἰκείαν γνωστικὸν ἑαυτοῦ ζῶον ἐπὶ γῆς ἀναδείξας τὸν ἄνθρωπον; Πῶς οὖν οὐ ταύτην εὐλόγησε καὶ ἡγίασεν, ἀλλὰ τὴν ἐβδόμην ἡμέραν, ἀπραξίας οὕσαν ἡμέραν; Βουλομένω δὴ μοι τὸν λόγον ἀποδοῦναι καὶ τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας παρασχεῖν, ἀναγκαῖον μάλιστα διὰ τοὺς ἐλλογιμωτέρους τῶν συνειλεγμένων ἐξελέγξαι πρότερον τοὺς μὴ καλῶς ἀποδόντας. Εἰσὶ γὰρ οἱ τὸν ἀριθμὸν σεμνολογοῦσι τοῦτον, Ἰώσηπος καὶ Φίλων, καὶ ὅσοι κατ' αὐτοὺς ἀγέννητόν τε εἶναι λέγοντες, ἀλλὰ καὶ παρθένον ὡς μὴ γεννῶντα, ὁποῖόν ἐστι καὶ τὸ θεῖον κατ' αὐτούς· οὐ γὰρ ἐδυνήθησαν συνιδεῖν, ὡς καὶ γεννῶν ὁ Θεὸς τὴν παρθενίαν οὐκ ἀποτίθεται· γεννᾷ γὰρ ἀσυνδυάστως, ἀρρεύστως καὶ ἀπαθῶς. Οἱ δὲ διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἐβδόμην μόνην τῶν ἡμερῶν τῆς θείας εὐλογίας ἐπιτυχεῖν διατείνονται, καταψευδόμενοι μὴ τοῦ Θεοῦ μόνον, ἀθετοῦντες αὐτοῦ τὸ γόνιμον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐβδόμης αὐτῆς· πᾶς γὰρ ἀριθμὸς ἐκ μονάδος γεννᾶται, ἢ δὲ ἐβδομάς ἀριθμὸς, οὐκοῦν οὐκ ἀγέννητος. Ἄλλ' οὐχ ὑπό τινος, φασίν, ἐτέρου τῶν μετὰ τὴν μονάδα πολλαπλασιαζομένου γεννᾶται· ἀλλ' οὐχ οὗτος ἀγέννητος ὁ μὴ γεννώμενος ὑπὸ πολλῶν, ἀλλ' ὅς ἂν ὑπ' οὐδενὸς γεννῶτο, ὅπερ ἡ ἐβδομάς οὐκ ἔχει.

4 Ἐπειτα, εἰ διὰ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ὄντα τοιοῦτον ἡ ἡμέρα εὐλογηται, πολλῶ μάλλον ἂν ἡ πρώτη, καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ μίαν αὐτὴν ὁ Μωϋσῆς εἶπε, τὴν εὐλογίαν ἐδέξατο· ἢ γὰρ μονὰς ἀγέννητος πάντη.

3 Για νά παραλείψωμε λοιπόν κι' αὐτές, γιατί δέν εὐλόγησε μάλλον τήν ἕκτη, κατὰ τήν ὁποία ὄχι μόνο παρήγαγε ἀπό τή γῆ ψυχές ζωντανές ἐρπετῶν καί τετραπόδων, ἀλλά καί ἐπέδειξε ἔργο ἄξιο τῆς βουλής του, συγκεφαλαιώνοντας τό σύμπαν, συγκεντρώνοντας σ' ἓνα τήν αἴσθησι καί τό νοῦ, καί τό σπουδαιότερο, ἐμβάλλοντας καί τόν ἑαυτό του διά τῆς θείας του χάριτος, ἀνέδειξε τόν ἄνθρωπο γνωστικό ζῶο ἐπάνω στή γῆ κατ' εἰκόνα καί ὁμοίωσι; Πῶς λοιπόν δέν εὐλόγησε καί ἁγίασε αὐτήν, ἀλλά τήν ἐβδόμη, πού εἶναι ἡμέρα ἀπραξίας; Θέλοντας λοιπόν νά ἐκθέσω τό πρᾶγμα καί νά λύσω τήν ἀπορία, εἶναι ἀναγκαῖο γιά τούς λογιωτέρους μάλιστα ἀπό τούς συναθροισμένους νά ἐλέγξω πρῶτα ἐκείνους πού δέν τό ἐξέθεσαν καλῶς. Πραγματικά μερικοί ἐκθειάζουν τόν ἀριθμό τοῦτο, ὁ Ἰώσηπος καί ὁ Φίλων, καί ὄσοι, σύμφωνοι μέ αὐτούς, λέγουν ὅτι εἶναι ἀγέννητος, ἀλλά καί παρθένος ἀφοῦ δέν γεννᾶ, ὅπως κατ' αὐτούς εἶναι καί τό θεῖο· διότι δέν μπόρεσαν νά ἐννοήσουν ὅτι ὁ Θεός καί γεννώντας δέν ἀποβάλλει τήν παρθενία· διότι γεννᾶ χωρίς συνένωσι, ἀρρεύστως καί ἀπαθῶς. Ἄλλοι διατείνονται ὅτι γι' αὐτό μόνο ἡ ἐβδόμη ἀπό τίς ἡμέρες ἐπέτυχε τήν θεία εὐλογία, ψευδολογώντας ὄχι μόνο κατὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποίου ἀθετοῦν τήν γονιμότητα ἀλλά καί κατὰ τῆς ἰδίας τῆς ἐβδόμης· διότι κάθε ἀριθμός γεννᾶται ἀπο μονάδα, ἡ δέ ἐβδομάς εἶναι ἀριθμός, ἄρα ὄχι ἀγέννητος. Ἀλλά, λέγουν, δέν γεννᾶται ἀπό κάποιον ἄλλον τῶν μετὰ τήν μονάδα πολλαπλασιαζόμενον· ἀλλά ἀγέννητος δέν εἶναι αὐτός πού δέν γεννᾶται ἀπό πολλούς, ἀλλ' αὐτός πού δέν γεννᾶται ἀπό κανένα, πρᾶγμα πού δέν ἔχει ἡ ἐβδομάς.

4 Ἐπειτα, ἂν ἡ ἡμέρα εὐλογήθηκε ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ὁ ἀριθμός αὐτός εἶναι τέτοιος, πολύ περισσότερο θά ἐταίριαζε τοῦτο, ἂν ἐδεχόταν τήν εὐλογία ἡ πρώτη, καί μάλιστα ἀφοῦ ὁ Μωυσῆς

Ἄλλὰ γεννητική, φασίν, αὕτη, πολλαπλασιαζομένη παντὸς ἀριθμοῦ καὶ τῶν ἐντὸς δεκάδος, ἢ δὲ ἑβδομάς τῶν ἐντὸς δεκάδος οὐδενός, καὶ διὰ τοῦτο παρθένος. Ἔστω δὴ παρθένος ἢ μηδαμῶς γεννῶσα· οὐ γὰρ ἐξ ἀνάγκης, ἔστω δ' οὖν ὁμῶς· ἢ δὲ μέτρια μὲν οὐ, πολλὰ δὲ γεννῶσα, καθόσον πλείω, κατὰ τοσοῦτον πάντως πορρωτέρω τῆς παρθενίας ἐστίν. Ἡ γοῦν ἑβδομάς πολλαπλασιαζομένη καὶ συντιθεμένη τῶν μὲν ἐντὸς δεκάδος οὐδένα γεννᾷ, τῶν δὲ ὑπὲρ δεκάδα πολλούς· πῶς οὖν παρθένος; Ἄλλ' ἐκφεύγοντες ἡμῶν τὰς λαβὰς οἷον ἐπὶ τὴν σελήνην ἀναβαίνουνσι καὶ τοὺς πόλους, τοὺς μὲν ἐπτὰ λέγοντες εἶναι, τὴν δὲ σελήνην δεικνῦντες ἐν ἐπτὰ μὲν ἡμέραις διχοτόμον, ἐν ἄλλαις δὲ τοσαύταις πανσέληνον καὶ διὰ τῶν ἴσων πάλιν ἐπαναστρέφουσιν. Ἀγνοοῦσι γὰρ ὧς, εἰ διὰ ταῦτα σεπτὸς ὁ ἐπτὰ, καὶ οἱ ἄλλοι τῶν ἀριθμῶν οὐδὲν ἦττον, καὶ μάλιστα πάντων ἢ τούτων ἀρχή· εἷς γὰρ ὁ αἰσθητὸς ἅπας κόσμος καὶ εἷς ὁ πᾶς οὐρανός, ἢ δυοῖν οὐ πλείω· καὶ εἷς ἡλίος ἐν τῷ παντὶ καὶ μία σελήνη ἐστίν, ἵνα μὴ λέγω ὅτι πάντα τῷ ἐνὶ συνέστηκε τοῦ πρὸ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐπὶ πάντων Θεοῦ, τὸ ὡς ἀληθῶς ἐνιαῖον τοῖς καλῶς συνιεῖσι κηρύττοντα.

- 5 Εἰ δὲ καὶ περιφερῆς τῶν τε ἀστέρων καὶ τῶν πόλων ἕκαστος καὶ κύκλω τόδε τὸ πᾶν, ὁ δὲ κύκλος ἐκ δυοῖν σημείου τε καὶ γραμμῆς, καὶ τῶν δύο χωρὶς οὐδ' ἂν ἦν οὐδὲν μάλιστα τῶν αἰσθητῶν, καὶ δύο λοιπὸν ἀριθμὸς χρειωδέστατος τῷ παντὶ καὶ ἀναγκαιότατος. Ἐπεὶ δὲ μὴ γραμμὴ μῶνη καὶ ἐπίπεδον ἐν τῷ παντί, καὶ ἡ τριάς οὐκοῦν ἐν ἀριθμοῖς τὸν ἴσον τρόπον· παρήμι γὰρ λέγειν τὰ ἄλλα τοῦ

τήν εἶπε, μία· διότι ἡ μονάς εἶναι ἐντελῶς ἀγέννητη. Ἀλλά αὐτή, λέγουν, πολλαπλασιαζομένη εἶναι καί γεννητική κάθε ἀριθμοῦ ἀπό τούς εὐρισκομένους μέσα στή δεκάδα, ἡ δέ ἐβδομάς δέν εἶναι γεννητική κανενός ἀριθμοῦ μέσα στή δεκάδα, καί γι' αὐτό εἶναι παρθένος. Ἐστω λοιπόν παρθένος αὐτή πού δέν γεννᾷ καθόλου, ὄχι βέβαια ἀναγκαίως, ἀλλ' ἔστω· αὐτή δέ πού δέν γεννᾷ ὀλίγα ἀλλά πολλά, ὅσο περισσότερα γεννᾷ τόσο μακρότερα εἶναι ἀπό τήν παρθενία ὀπωσδήποτε. Ἡ ἐβδομάς λοιπόν, πολλαπλασιαζομένη καί συνθετομένη ἀπό τούς μέσα στήν δεκάδα δέν γεννᾷ κανένα, ἀλλά γεννᾷ πολλούς ἀπό τούς ἄνω τῆς δεκάδος· πῶς λοιπόν εἶναι παρθένος; Ἀλλά ξεφεύγοντας τίς λαβές μας ἀνεβαίνουν κατὰ κάποιον τρόπο στή σελήνη καί τούς πλανῆτες, λέγοντας ὅτι οἱ μὲν πλανῆτες εἶναι ἑπτά, ἡ δέ σελήνη σ' ἑπτά ἡμέρες διχοτομεῖται, σέ ἄλλες ἑπτά γίνεται πανσέληνος καί σέ ἴσα διστήματα ἐπιστρέφει πάλι. Διότι ἀγνοοῦν ὅτι, ἂν ὁ ἑπτά εἶναι γι' αὐτά σεπτός, καί οἱ ἄλλοι ἀριθμοί εἶναι ἐξ ἴσου, καί περισσότερο ἀπό ὄλους ἡ ἀρχή των· διότι ὄλος ὁ αἰσθητός κόσμος εἶναι ἕνας καί ὄλος ὁ οὐρανός ἕνας, ἢ ὄχι παραπάνω ἀπό δύο· καί ἕνας εἶναι ὁ ἥλιος στό σύμπαν καί μιά ἡ σελήνη, γιά νά μή λέγω ὅτι τά πάντα συγκροτοῦνται ἀπό τό ἕνα τοῦ πρό πάντων καί διά πάντων καί ἐπί πάντων Θεοῦ, κηρύττοντα σ' αὐτούς πού κατανοοῦν ὀρθῶς τήν ἀληθινή ἐνότητα.

- 5 Ἐάν δέ ὁ καθένας ἀπό τούς ἀστέρες καί τούς πλανῆτες εἶναι σφαιρικός καί τό σύμπαν τοῦτο εἶναι κυκλικό, ὁ δέ κύκλος ἀποτελεῖται ἀπό δύο, σημεῖο καί γραμμή, καί χωρίς αὐτά τά δύο δέν θά μπορούσε νά ὑπάρξῃ κανένα ἀπό τά αἰσθητά, καί ὁ ἀριθμός δύο λοιπόν εἶναι χρησιμώτατος στό σύμπαν καί ἀναγκαιότατος. Ἐπειδή ὁμοῦς στό σύμπαν δέν ὑπάρχει μόνο γραμμή καί ἐπίπεδο, γι' αὐτό λοιπόν μεταξύ τῶν ἀριθμῶν ὑπάρχει κατὰ παρόμοιο τρόπο καί ἡ τριάς· παραλείπω δέ ν' ἀναφέρω τά ἄλλα

ἀριθμοῦ τούτου πλεονεκτήματα. Ἐπεὶ δ' αὖ καὶ τῶν προειρημένων ἕκαστον, οὐ κύκλος μόνον, ἀλλὰ καὶ στερεόν ἐστὶ καὶ σφαῖρα, ταῦτα δὲ εἶναι τῶν ἀδυνάτων ἄνευ τῆς τετράδος, δεῖ γὰρ αὐτοῖς ἐξ ἀνάγκης καὶ διαστήματος ἑτέρου, πῶς οὐχὶ καὶ ἡ τετράς ἐπίσης τῶν ἀξιολόγων; Ἔτι γε μὴν καὶ ἡ πεντὰς δι' ἕτερα παραπλήσια, καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων ὁ ἐξ ἀριθμὸς οὗτος γὰρ πρὸ τῶν ἄλλων τοῖς οἰκείοις μέρεσιν ἐξισούμενος πρῶτος ἐν τοῖς τελείοις ἐστί· διὸ καὶ κατ' αὐτὸν τὸ πᾶν συνετελέσθη τοῦτο.

- 6 Οἱ τοίνυν ἐκ τοιούτων σεμνύνοντες τὴν ἑβδομάδα λελήθασιν ἑαυτοὺς, οὐ ταύτην μόνον, ἀλλ' ἀπλῶς ἅπαντα σεμνοποιοῦντες ἀριθμὸν ἱκανὰ γὰρ εἰκότως ἕκαστος ἔχει τοιαῦτα σεμνολογήματα. Ἐπεὶ γὰρ ὁ ἀριθμὸς ὑπὸ Θεοῦ τοῖς οὖσι συνεκτίσθη πᾶσι, τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κτισθέντα πάντα καλὰ τε καὶ καλὰ λίαν, ὡς διὰ Μωσέως αὐτὸς ἐπεμαρτύρησεν ὁ κτίσας, ὁ τις ἂν τοῦ ἀριθμοῦ μέρος ἀπολαβὼν ἐξεταστικῶς κατίδοι, καλὸν εὐρήσει καὶ καλὸν λίαν, ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις λόγοις ἀναλογίας ἐμπρέπον θαυμασίως. Οὐ μὴν διὰ τὸν ἀριθμὸν ἀπλῶς ἕτερα τῆς ἑτέρας διενήνοχεν ἡμέρας· ἐπ' οὐδεμιᾶς γὰρ ὁ Μωϋσῆς ἐπαινέτην τοῦ ἀριθμοῦ γεγονότα τὸν Θεὸν ἰστόρησεν, ἀλλὰ τὰ καθ' ἑκάστην ὑπ' αὐτοῦ προηγούμενα δι' ἐπαίνου τίθεσθαι τοιγαροῦν οὐδὲ ἡ ἑβδόμη τῶν ἡμερῶν διὰ τὸν ἀριθμὸν ἐπαινετέα. Λέγομεν τοίνυν ἡμεῖς, τίνος ἕνεκεν ὁ Θεὸς αὐτὴν διαφερόντως εὐλόγησέ τε καὶ ἡγίασεν, ἐξ αὐτῶν τῶν τοῦ Μωσέως λόγων λαβόντες τὰς ἀρχάς. «Κατέπαυσε» γὰρ, φησὶν, «ὁ Θεὸς τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἐποίησεν». Εἶτα προσθεῖς, ὅτι καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτήν», καὶ τὴν αἰτίαν εὐθὺς προστίθησι τῆς εὐλογίας αὐτὸ τοῦ-

πλεονεκτήματα τοῦ ἀριθμοῦ τούτου. Ἐπειδὴ δὲ πάλι καὶ τό καθένα ἀπὸ τὰ προλεχθέντα δὲν εἶναι μόνο κύκλος, ἀλλὰ καὶ στερεό καὶ σφαῖρα, αὐτὰ δὲ χωρὶς τετράδα εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑφίστανται, διότι κατ' ἀνάγκη χρειάζονται καὶ ἄλλη διάστασι, πῶς δὲν εἶναι καὶ ἡ τετράς ἐξ ἴσου ἀξιόλογη; Ἐπίσης βέβαια καὶ ἡ πεντάς γι' ἄλλα παρόμοια, καὶ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὁ ἀριθμὸς ἕξι· διότι αὐτὸς εἶναι πρῶτος μεταξὺ τῶν τελείων, ἀφοῦ ἐξισώνεται πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους στά μέρη του· γι' αὐτὸ καὶ τό σύμπαν τοῦτο ὠλοκληρώθηκε κατ' αὐτόν.

- 6 Ἐκεῖνοι λοιπὸν πού ἐγκωμιάζουν τὴν ἑβδομάδα ἀπὸ τέτοια πράγματα χωρὶς νὰ τό καταλάβουν ἐγκωμιάζουν ὄχι μόνο αὐτὴν ἀλλὰ κάθε ἀριθμό· διότι ὁ καθένας τους εὐλόγως ἔχει τέτοια προσόντα. Ἐπειδὴ πραγματικά ὁ ἀριθμὸς ἐκτίσθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ μαζί μὲ ὅλα τὰ ἄλλα ὄντα, ὅλα δὲ τὰ κτισθέντα ἀπὸ τὸν Θεὸ εἶναι καλά καὶ πολὺ καλά, ὅπως διὰ τοῦ Μωσέως ἐμαρτύρησε ὁ ἴδιος ὁ κτίστης, ὅ,τι μέρος ἀριθμοῦ καὶ ἂν λάβη καὶ ἐξετάση, θὰ τό εὖρη καλὸ καὶ πολὺ καλὸ, θαυμασίως ταιριαστὸ κατὰ τίς ἀναλογίες στὸν ἑαυτὸ του καὶ στά ἄλλα. Δὲν διαφέρει ὅμως ἡ μιά ἡμέρα ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀπλῶς καὶ μόνο γιὰ τὸν ἀριθμό· διότι ὁ Μωσῆς κατὰ κανένα τρόπο δὲν ἐμφάνισε τὸν Θεὸ ὡς ἐπαινέτη τοῦ ἀριθμοῦ, ἀλλὰ ἱστόρησε ὅτι τὰ καθημερινῶς παραγόμενα ἀπὸ αὐτόν τὰ ἐπαινοῦσε κατὰ σειρά· ἐπομένως οὔτε ἡ ἑβδόμη ἡμέρα δὲν εἶναι ἄξια ἐπαίνου ἐξ αἰτίας τοῦ ἀριθμοῦ. Λέγομε λοιπὸν ἐμεῖς γιὰ ποιό λόγο ὁ Θεὸς εὐλόγησε καὶ ἀγίασε ἰδιαιτέρως αὐτὴν, λαμβάνοντας ἀφορμὲς ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους τοῦ Μωσέως. Διότι λέγει, «κατέπαυσε ὁ Θεὸς τὴν ἑβδόμη ἡμέρα ἀπὸ ὅλα τὰ ἔργα του πού ἐξετέλεσε». Ἐπειτα προσθέτοντας, ὅτι «καὶ εὐλόγησε ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα τὴν ἑβδόμη καὶ τὴν ἀγίασε», ἀναφέρει εὐθύς ἀμέσως καὶ τὴν αἰτία τῆς εὐλογίας, λέγοντας πάλι αὐτὸ τό ἴδιο, ὅτι «κατ' αὐτὴν κατέπαυ-

το λέγων πάλιν, ὅτι ἐν αὐτῇ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἤρξατο ποιῆσαι». Οὐκ οὖν ἔστιν ἔργα τοῦ Θεοῦ ἄπερ οὔτε ἤρξατο ποιεῖν οὔτε κατέπαυσε ποιῶν, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἀπεκάλυψεν ἡμῖν λέγων· «ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι».

7 Θέλων οὖν ὁ Θεὸς τῶν τοιούτων ἔργων ἡμῖν τὴν δυνατὴν γνῶσιν παρασχεῖν καὶ ταῦτα δεῖξαι ζητητέα μᾶλλον τῶν ὑπ' αἰσθησιν ἀπάντων, τὴν ἐβδόμην καθ' ἣν κατέπαυσε τὰ αἰσθητὰ ποιῶν εὐλόγησέ τε καὶ ἡγίασεν, ὡς ἐπάνοδον οἶον οὔσαν διὰ τῆς καταπαύσεως ἀπὸ τῶν κάτω πρὸς ἐκεῖνα τὰ κρείττω καὶ ὑπερκόσμια. Κατὰ γὰρ τὸν μέγαν Διονύσιον εἰπεῖν, ἕξω ἑαυτοῦ γίνεται δι' ὑπερβολὴν ἀγαθότητος ὁ Θεὸς καὶ ἐκ τοῦ πάντων ἐξηρημένου πρὸς τὸ ἐν πᾶσι κατάγεται κατ' ἐκστατικὴν ὑπερούσιον δύναμιν ἀνεκφοίτητον ἑαυτοῦ. Συγκαταβὰς δὴ φιλανθρώπως, ἐφ' ὅσον αὐτὸς ἠθέλησε καὶ ἐχρῆν καὶ τὸν καθ' ἡμᾶς αἰσθητὸν τοῦτον ἐν ἕξ ἡμέραις ἐργασάμενος κόσμον, κατὰ τὴν ἐβδόμην εἰς τὸ οἰκεῖον ὕψος, ὃ μὴδ' ἀπέλιπε, θεοπρεπῶς ἐπανῆλθε καὶ τὴν κατ' αὐτὴν κατάπαυσιν εὐλογημένην μᾶλλον ὑπέδειξε, διδάσκων καὶ ἡμᾶς ζητεῖν εἰσελθεῖν, κατὰ τὸ ἐγγωροῦν, εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἣτις ἐστὶν ἢ κατὰ νοῦν ἡμῶν θεωρία καὶ ἢ διὰ ταύτης πρὸς Θεὸν ἀνάνευσις. Πρὸς ἣν κατάπαυσιν καὶ ὁ ἀπόστολος διαρρήδην προτρέπεται. Προθεὶς γὰρ τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ ψαλμωδοῦ περὶ τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων λεγόμενον, «ὡς ὤμωσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου», ἐπιφέρει γράφων, «εἴρηταιί που περὶ τῆς ἐβδόμης ὅτι κατέ-

2. Ἰω. 5,17.

3. Περὶ θείων ὀνομάτων 4,13.

σε ὁ Θεός ἀπό ὅλα τὰ ἔργα του τὰ ὅποια ἄρχισε νά ἐκτελεῖ». Ἐπομένως ὑπάρχουν ἔργα τοῦ Θεοῦ πού οὔτε ἄρχισε νά ἐκτελεῖ οὔτε ἔπαυσε νά ἐκτελεῖ, ὅπως καί ὁ ἴδιος ὁ Κύριος μᾶς ἀπεκάλυψε λέγοντας, «ὁ Πατήρ μου ἐργάζεται ἕως τώρα, κι' ἐγώ ἐργάζομαι»².

7 Θέλοντας λοιπόν ὁ Θεός νά μᾶς προσφέρει τή δυνατή γνῶσι τῶν ἔργων αὐτῆς τῆς φύσεως καί νά δείξη ὅτι αὐτά πρέπει νά ζητοῦνται περισσότερο ἀπό ὅλα τὰ αἰσθητά, εὐλόγησε καί ἀγίασε τήν ἐβδόμη ἡμέρα κατά τήν ὁποία ἔπαυσε νά πράττει τὰ αἰσθητά, σάν εἶδος ἐπανόδου διά τῆς καταπαύσεως ἀπό τὰ κάτω πρὸς ἐκεῖνα τὰ ἀνώτερα καί ὑπερκόσμια. Διότι, γιά νά ὁμιλήσωμε κατά τόν μεγάλο Διονύσιο³, ὁ Θεός ἀπό ὑπερβολική ἀγαθότητα γίνεται ἔξω ἑαυτοῦ καί ἀπό τήν ἔξαρσι ἐπάνω ἀπό ὅλα κατέρχεται πρὸς τό πολλαπλοῦν κατά ἐκστατική ὑπερούσια δύναμι πού δέν ἐξέρχεται ἀπό αὐτόν. Συγκαταβαίνοντας λοιπόν φιλανθρώπως, ἐφ' ὅσον αὐτός θέλησε καί ἔπρεπε, κατεσκεύασε σέ ἕξι ἡμέρες τόν αἰσθητό τοῦτο κόσμος μας· κατά δέ τήν ἐβδόμη ἐπανῆλθε στό ὕψος του θεοπρεπῶς, πού ποτέ δέν ἐγκατέλειψε, καί ὑπέδειξε ὡς εὐλογημένη μᾶλλον τήν κατ' αὐτήν κατάπαυσι, διδάσκοντας κι' ἐμᾶς νά ζητοῦμε νά εἰσέλθωμε, κατά δύναμι, σ' ἐκεῖνη τήν κατάπαυσι, πού εἶναι ἡ κατά τό νοῦ μας θεωρία καί ἡ δι' αὐτῆς ἀνύψωσις πρὸς τόν Θεό. Πρὸς τήν κατάπαυσι αὕτη προτρέπει ζωηρῶς καί ὁ ἀπόστολος. Διότι, ἀφοῦ ἀνέφερε πρῶτο τό λεγόμενο ἀπό τόν Θεό διά τοῦ ψαλμωδοῦ περί τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων, «διότι ὠρκίσθηκα στήν ὀργή μου ὅτι δέν θά εἰσέλθουν στήν κατάπαυσί μου»⁴, προσθέτει γράφοντας, «κάπου ἔχει λεχθῆ περί τῆς ἐβδόμης ὅτι ὁ Θεός κα-

4. Ψαλμ. 94,11.

παυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ», καὶ μετ' ὀλίγα, «σπουδάσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ». ὁ γὰρ εἰσελθὼν κατέπαυσε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, καθάπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ Θεός.

8. Ἄλλά, τίς αὕτη ἢ κατάπαυσις, ἔτι σαφέστερον ποθεῖτε μαθεῖν, καὶ πῶς καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὴν εἰσελευσόμεθα; Ἐὰν τὰ ἔργα μάθωμεν, ὧν ὡς ἀνάρχων ὄντων ὁ Θεὸς οὐκ ἤρξατο, ἔτι μᾶλλον καὶ τῆς καταπαύσεως ταύτης καὶ τῆς πρὸς αὐτὴν εἰσελεύσεως ἐν περινοίᾳ ἐσόμεθα. Τίνα δὴ τὰ ἔργα ταῦτα; Διδότω καὶ ἡμῖν τὴν ἀρχὴν ὁ ψαλμωδὸς προφήτης περὶ τοῦ Θεοῦ γράφων, «ἔργα χειρῶν αὐτοῦ ἀλήθεια καὶ κρίσις». Ἔργον οὖν Θεοῦ ἀναρχον ἢ τῶν ὄντων γινῶσις καὶ ἢ πρόγινῶσις τῶν ἐσομένων, ἃς εἴ τις ἀλήθειαν προσείποι, οὐκ ἀστοχήσει τοῦ προσρήματος. Ἔργον Θεοῦ ἀναρχόν τε καὶ ἀπαυστον ἢ κρίσις καὶ ἢ πρόνοια· καὶ γὰρ ἐδεῖτο τὰ ὄντα καὶ πρὶν γενέσεως κρίσεώς τε καὶ προνοίας, ὅτι δεῖ γενέσθαι καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι ὅπως μὴ ἀπογένωνται κατὰ καιρόν· ἢ τὰ μὲν πρὸς τὸ λυσιτελὲς ἑαυτῶν ἢ τὸ τοῦ παντὸς μεταγίνωνται κατὰ καιρόν, τὰ δὲ διαμένωσιν ἀναλλοίωτα. Ἔργον ἀναρχον Θεοῦ ἢ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστροφή· ἐκινεῖτο γὰρ ἀνάρχως τῇ ἑαυτοῦ θεωρίᾳ.

9. Πολλὰ μὲν οὖν ἂν τις συνετῶς ἐξετάζων κατίδοι τὰ ταῖς ἐνεργείαις ταύταις σύστοιχα. Ἐὰν δὲ καὶ ἡμῶν ἕκαστος, ἀδελφοί, τῶν κάτω συνεχῶν καὶ πολυμόχθων φροντίδων καὶ τῶν κατὰ ταύτας ἔργων ἀφέμενος, προσεδρεύῃ τὰ ὧτα ὑπέχων τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ

5. Ἐβρ. 4,4.

6. Ἐβρ. 4,11.

τέπαυσε ἀπό ὅλα τὰ ἔργα του»⁵, καί λίγο παρακάτω, «ἄς προσπαθήσωμε κι' ἐμεῖς λοιπόν νά εἰσέλθωμε στήν κατάπαυσί του»⁶· διότι αὐτός πού εἰσῆλθε κατέπαυσε καί αὐτός ἀπό τὰ ἔργα του, ὅπως ὁ Θεός ἀπό τὰ δικά του.

8 Ἄλλά ποθεῖτε νά μάθετε ἀκόμη σαφέστερα ποιά εἶναι αὐτή ἡ κατάπαυσις καί πῶς θά εἰσέλθωμε κι' ἐμεῖς σ' αὐτήν; Ἐάν γνωρίσωμε τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ὁ Θεός δέν ἄρχισε, ἀφοῦ εἶναι ἀναρχα, θ' ἀντιληφθοῦμε ἀκόμη καλύτερα κι' αὐτήν τήν κατάπαυσι καί τήν πρός αὐτήν εἴσοδο. Ποιά λοιπόν εἶναι αὐτά τὰ ἔργα; Ἐάν μᾶς δώσῃ τήν ἀρχή τῆς ἀπαντήσεως ὁ ψαλμωδός προφήτης γράφοντας περί τοῦ Θεοῦ, «ἔργα τῶν χειρῶν του εἶναι ἡ ἀλήθεια καί ἡ κρίσις»⁷. Ἐναρχο λοιπόν καί ἄπαυστο ἔργο τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ γνῶσις τῶν ὄντων καί ἡ πρόγνωσις αὐτῶν πού θά γίνουν, πού δέν θ' ἀστοχήσῃ κανεῖς, ἂν τά εἰπῇ ἀλήθεια. Ἐναρχο καί ἄπαυστο ἔργο τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ κρίσις καί ἡ πρόνοια· διότι τὰ ὄντα ἐχρειάζονταν καί πρὶν ἀπό τή γένεσί τους κρίσι καί πρόνοια, διότι πρέπει νά γίνουν καί μετὰ τήν γένεσί τους νά μή ἀπογίνουν παράκαιρα ἢ ἄλλα μὲν νά μεταγίνωνται κατά καιρό πρός ὠφέλεια τῶν ἰδίων ἢ τοῦ σύμπαντος, ἄλλα δέ νά διαμένουν ἀναλλοίωτα. Ἐναρχο ἔργο τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἐπιστροφή πρός ἑαυτόν· διότι ἐκινεῖτο ἀνάρχως μέ τήν θεωρία ἑαυτοῦ.

9 Ἐάν λοιπόν ἐξετάσῃ κανεῖς μέ σύνεσι, θά μπορούσε νά ἰδῇ πολλά σύστοιχα μέ αὐτές τίς ἐνέργειες. Ἐάν δέ καί ὁ καθένας μας, ἀδελφοί, ἐγκαταλείποντας τίς κάτω συνεχεῖς καί πολύμοχθες φροντίδες καί τὰ σχετικά μέ αὐτές ἔργα, παρακάθεται στρέφοντας τ' αὐτιά του στή διδασκαλία τοῦ Πνεύματος, πρῶτα

7. Ψαλμ. 110,7.

Πνεύματος, πρῶτον μὲν ἐπαινεθήσεται παρὰ τοῦ Κυρίου, ὃς τὴν μὲν Μάρθαν περὶ πολλῶν μεριμνῶσαν οὐκ ἀποδέχεται, καίτοι τῆς σπουδῆς οὔσης ὑπὲρ αὐτοῦ· Μαρία δέ, φησὶν, ἡ παρακαθημένη καὶ τῶν λόγων τῆς διδασκαλίας ἀκροωμένη, τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἣτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.

10 Ὅραξ τὸ ἀκατάπαυστον ἔργον; Ἐπειτα τοὺς λόγους τούτους ἐν νῶ λαβὼν τῆς διδασκαλίας τοῦ Πνεύματος καὶ τούτοις ἐμμελετῶν καὶ τούτους ἐν τῷ λογιζομένῳ τῆς ψυχῆς ἐτέρου παντὸς ἐμπαθοῦς καὶ γῆϊνου λογισμοῦ προκρίνων καὶ διὰ τούτων πρόνοιαν τοῦ καθ' ἑαυτὸν βίου ποιούμενος εἰς σωτηρίαν, ἔργον καὶ αὐτὸς ἔξει τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν κρίσιν ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, κατὰ τὸν ψαλμωδὸν προφήτην, λαλῶν ἀλήθειαν. Ἄν δὲ καὶ παντὸς συλλογισμοῦ, κἂν ἀγαθὸς ᾗ, τὸν σὸν ἀπαναστήσης νοῦν καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρέψῃς ὄλον δι' ἐπιμόνου προσοχῆς καὶ ἀδιαλείπτου προσευχῆς, ὄντως εἰσῆλθες καὶ αὐτὸς εἰς τὴν θείαν κατάπαυσιν καὶ τῆς κατὰ τὴν ἐβδόμην εὐλογίας ἐπέτυχες, αὐτὸς σεαυτὸν ὀρῶν καὶ διὰ σαυτοῦ πρὸς θεοπτίαν ἀναφερόμενος· τέλος γάρ φησι προσευχῆς ἀρπαγὴ πρὸς Κύριον. Ἐν μὲν δὴ τοῦτο τῆς κατὰ τὴν ἐβδόμην εὐλογίας τὸ αἴτιον, ὃ καὶ Μωϋσῆς διὰ τοῦ νόμου δεικνύς ἀργίαν τὴν ἐβδόμην ἐπέταξεν, ἀλλὰ τῶν σώματι λυσιτελούντων ἔργων, τῶν δὲ τῇ ψυχῇ προσηκόντων ἐνέργειαν.

11 Ἐτερον δέ, ὃ τὸ πᾶν τόδε συστήσας ἐν ἑξ ἡμέραις προεώρα, καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ χειρὸν τροπὴν καὶ τὴν διὰ ταύτην πρὸς τὴν γῆν ἀποστροφὴν καὶ τὴν μέχρις ἄδου καταστροφὴν τε καὶ κάθειρξιν καὶ τὴν διὰ τὸν ἄνθρωπον παντὸς τοῦ κόσμου τοῦδε παλαίωσιν καὶ ἀχρείωσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐσόμενον ἀνακαινισμόν τού-

θά ἐπαινεθῆ ἀπό τόν Κύριο, ὁ ὁποῖος τήν μέν Μάρθα δέν ἐπεδοκίμασε διότι ἐφρόντιζε γιά πολλά, ἄν καί ἡ σπουδή ἦταν ὑπέρ αὐτοῦ· ἡ δέ Μαρία, λέγει, πού παρακάθεται κι' ἀκούει τούς λόγους τῆς διδασκαλίας, ἐξέλεξε τήν ἀγαθὴ μερίδα, πού δέν πρόκειται ν' ἀφαιρεθῆ ἀπό αὐτήν⁸.

10 Βλέπεις τό ἀκατάπαυστο ἔργο. Ἐπειτα λαμβάνοντας στό νοῦ τούς λόγους τούτους τῆς διδασκαλίας τοῦ Πνεύματος καί ἐμμελετώντας τους καί προκρίνοντάς τους μέ τό λογικό τῆς ψυχῆς ἀπό κάθε ἐμπαθῆ καί γήινο λογισμό καί ρυθμίζοντας μέ αὐτούς τόν βίο σου πρὸς τήν σωτηρία, θά ἔχης καί σύ ἔργο στήν καρδιά σου τήν ἀλήθεια καί τήν κρίσι, κατά τόν ψαλμωδὸ προφήτη, λέγοντας τήν ἀλήθεια⁹. Ἄν δέ ἀπομακρύνῃς τόν νοῦ σου ἀπό κάθε λογισμό, ἔστω καί ἀγαθόν, καί τόν στρέψῃς ὅλον πρὸς τόν ἑαυτόν του μέ ἐπίμονη προσοχή καί ἀδιάλειπτη προσευχή, πραγματικά εἰσῆλθες κι' ἐσύ στήν θεία κατάπαυσι κι' ἐπέτυχες τήν εὐλογία κατά τήν ἐβδόμη, βλέποντας ὁ ἴδιος τόν ἑαυτό σου καί διά τοῦ ἑαυτοῦ σου ἀνυψούμενος πρὸς τήν θεοπτία· διότι τό τέλος τῆς προσευχῆς, λέγει, εἶναι ἡ ἄρπαγή πρὸς τόν Κύριο. Αὐτό εἶναι τό ἕνα αἴτιο τῆς εὐλογίας κατά τήν ἐβδόμη ἡμέρα, τό ὁποῖο δεικνύοντας καί ὁ Μωυσῆς παρήγγειλε νά τηρῆται ἀργία κατά τήν ἐβδόμη, ἀλλά μόνο ἀπό τά ἔργα πού βοηθοῦν τό σῶμα, ἐνῶ ὡς πρὸς κατάλληλα γιά τήν ψυχὴ παρήγγειλε ἐνέργεια.

11 Ἄλλο αἴτιο εἶναι ὅτι, αὐτός πού συνέστησε τό σύμπαν σέ ἕξι ἡμέρες, προέβλεπε καί τήν ἐκτροπή τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τό χειρότερο καί τήν ἐξ αἰτίας αὐτῆς στροφή πρὸς τή γῆ καί τήν καταστροφή ἕως τόν ἄδη καί τήν κάθειρξι σ' αὐτόν, τήν πα-

8. Λουκᾶ 10,42.

9. Ψαλμ. 14,2.

του διὰ τῆς οἰκείας ἐνανθρωπήσεως. Οὗτος δὲ ὁ ἀνακαινισμὸς ἐνηργήθη κατὰ τὴν εἰς ἄδου τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ διὰ θανάτου κατάβασιν καὶ τὴν ἐκεῖ παρ' αὐτοῦ κατηγγελμένην ἐν σάββατῶν ψυχῶν ἐπανάκλησιν· καὶ τοῦτο δὴ τῆς ἐβδόμης προεώρα τὸ ἔργον, διόπερ εἰκότως τῆς εὐλογίας ταύτης μόνην ἠξίωσεν. Ἀλλὰ παρεσκευάσθη μὲν ἐν ἀδήλω τοῦτο κατὰ τὴν ἐβδόμην, δηλονότι κατὰ τὸ Σάββατον, ἀνεφάνη δὲ καὶ καθαρῶς ἐτελέσθη τὸ πᾶν, καὶ τοῦ σώματος ἀνακληθέντος πρὸς ἀφθαρσίαν, κατὰ τὴν ὀγδόην διὰ τῆς δεσποτικῆς ἀναστάσεως, διὸ καὶ Κυριακὴ παρ' ἡμῶν αὕτη φερωνύμως κατονομάζεται. Ὡσθ' ὅπερ ἐστὶν ἡ Παρασκευὴ πρὸς τὸ Σάββατον, τοῦτο πρὸς τὴν Κυριακὴν ὑπάρχει τὸ Σάββατον, ὑπερέχουσαν τούτου σαφῶς· καθόσον ἀρχῆς καὶ τύπου καὶ σκιᾶς ἢ τελειότης καὶ ἡ ἀλήθεια, τοσοῦτο τῇ Κυριακῇ τὸ περιὸν καὶ σεβάσμιον διὰ τὸ κατ' αὐτὴν ὑπερεὐλογημένον τέλος καὶ τὴν ἐλπίζομένην κατ' αὐτὴν κοινήν τῶν ἀπάντων ἀνάστασιν καὶ τελείαν τῶν ἀξίων εἰσέλευσιν εἰς τὴν θεῖαν κατάπαυσιν καὶ τὴν παντὸς τοῦ κόσμου ἀναστοιχείωσιν.

- 12 Οὐκοῦν ὅσα ἂν τις εἴποι τὴν ἐβδόμην σεμνύνων, ἐπὶ τὴν ὀγδόην ταῦτα μετὰ προσθήκης ἀνάγεται· αὕτη γὰρ ἐκείνης ἐστὶν ἡ τελείωσις. Ταύτης τῆς ὀγδοῆς τὴν τιμὴν, δηλονότι τῆς Κυριακῆς, καὶ λεληθότως μὲν εἰσήγαγεν ὁ Μωϋσῆς· ὁ γὰρ ἰωβηλαῖος ἐνιαυτός, ὃς ἀφέσεως ἐνιαυτὸς παρ' ἐκείνου νομίζεται τε καὶ ὀνομάζεται, οὐκ ἐναρίθμιός ἐστι ταῖς κατὰ νόμον ἀριθμουμέναις ἐβδομάσι τῶν ἐτῶν, ἀλλὰ μετ' ἐκείνας πάσας καὶ ὀγδοός ἐστι, μετὰ τὸ παρελθεῖν τὴν ἐσχάτην ἐβδομάδα τῶν ἐτῶν ἐκείνων ἀναφαινόμενος. Τοῦτο καὶ ἐν ταῖς ἐβδομάσι τῶν κατὰ τὰς ἡμέρας ἐβδομάδων ποιεῖ

λαίωσι καὶ ἀχρήστευσι ὄλου τοῦ κόσμου τούτου γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ καὶ τὸν μελλοντικὸ ἀνακαινισμό τούτου διὰ τῆς ἀναστάσεώς του. Αὕτῃ δέ ἡ ἀνακαινίσις ἐνεργήθηκε κατὰ τὴν κατάβασι τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ στὸν ἄδη διὰ τοῦ θανάτου καὶ τὴν ἐκεῖ μαρτυρουμένη ἀνάκλησι τῶν ψυχῶν ἀπὸ αὐτὸν τὸ Σάββατο· καὶ αὐτὸ λοιπὸν προέβλεπε τὸ ἔργο τῆς ἐβδόμης ἡμέρας, καὶ γι' αὐτὸ εὐλόγως αὐτὴν μόνον ἀξίωσε τῆς εὐλογίας αὐτῆς. Ἀλλὰ προετοιμάσθηκε μὲν τοῦτο ἀδήλως κατὰ τὴν ἐβδόμη ἡμέρα, δηλαδή τὸ Σάββατο, ἐφάνηκε δέ κι' ἐκτελέσθηκε τὸ ὄλο καθαρῶς, μὲ ἀνάκλησι καὶ τοῦ σώματος στὴν ἀφθαρσία, κατὰ τὴν ὀγδὴ ἡμέρα διὰ τῆς δεσποτικῆς ἀναστάσεως, γι' αὐτὸ αὕτῃ ὀνομάζεται ἀπὸ ἐμᾶς καταλλήλως Κυριακή. Ὡστε ὅ,τι εἶναι ἡ Παρασκευὴ ἀπέναντι στοῦ Σάββατο, τοῦτο εἶναι ὡς πρὸς τὴν Κυριακὴ τὸ Σάββατο, διότι ὑπερέχει αὐτοῦ σαφῶς ὅσο ἡ τελειότης καὶ ἡ ἀλήθεια ὑπερέχουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸν τύπο καὶ τὴν σκιά, τόση ὑπεροχὴ καὶ ἱερότητα ἔχει ἡ Κυριακὴ ἐξ αἰτίας τοῦ ὑπερευλογημένου τέλους κατ' αὐτὴν καὶ τῆς ἐλπίζομένης κατ' αὐτὴν κοινῆς ἀναστάσεως ὄλων, τὴν τελεία εἴσοδο τῶν ἀξίων στὴ θεία κατάπαυσι καὶ τὴν ἀναστοιχείωσι ὄλου τοῦ κόσμου.

- 12 Ἐπομένως ὅσο θὰ μπορούσε νὰ εἰπῆ κανεὶς, ἐγκωμιάζοντας τὴν ἐβδόμη, αὐτὰ ἀναφέρονται μὲ τὸ παραπάνω στὴν ὀγδὴ· διότι αὕτῃ εἶναι ἡ τελείωσις ἐκείνης. Αὕτῃ τῆς ὀγδῆς τὴν τιμὴ, δηλαδή τῆς Κυριακῆς, εἰσήγαγε ἐμμέσως ὁ Μωυσῆς. Διότι τὸ ἰωβηλαῖο ἔτος, πού ἀπὸ ἐκεῖνον θεωρεῖται καὶ ὀνομάζεται ἔτος ἀφέσεως, δὲν ἀριθμεῖται στίς κατὰ τὸν νόμον ἀριθμούμενες ἐβδομάδες τῶν ἐτῶν, ἀλλὰ εἶναι ἔπειτα ἀπὸ ὅλες ἐκεῖνες καὶ ὀγδοο, ἀναφαινόμενο μετὰ τὴν τελευταία ἐβδομάδα τῶν ἐτῶν ἐκείνων¹⁰. Τοῦτο πράττει ὁ Μωυσῆς καὶ στίς ἐβδομά-

ὁ Μωϋσῆς. Οὐ μόνον δὲ λεληθότως οὕτως εἰσήγαγε τὴν τιμὴν τῆς ὀγδόης ὁ νομοθέτης, ἦν καὶ Κυριακὴν ἡμεῖς ὀνομάζομεν, ὡς ἀφιερωμένην τῇ ἀναστάσει τοῦ Κυρίου ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν ἦν σαλπίγγων ὠνόμασε, καὶ ἐξόδιον ταύτην καλεῖ, τουτέστι πέρασ καὶ τελείωσιν τῶν ἑορτῶν ἀπασῶν. Κατὰ ταύτην οὖν φανερωῶς φησιν, ὅτι καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ὀγδοὴ κλητὴ ἀγία ἔσται ἡμῖν, προκαταγγέλλων τὸ τῆς Κυριακῆς θεῖον οἶον καὶ πανευκλεῆς καὶ σεβάσμιον, μετὰ τὴν πάροδον τῶν νομικῶν ἀπάντων ἐσόμενον.

13 Ὡστε καὶ οὗτος διὰ τοῦτο τετίμηκε τὴν ἑβδόμην, ὡς εἰς τὴν ὀγδοὴν ταύτην φέρουσαν τὴν ὄντως τιμίαν. Καὶ καθάπερ ὁ δι' αὐτοῦ δεδομένος νόμος τίμιος, ἀλλ' ὡς εἰσάγων εἰς Χριστόν, οὕτω καὶ ἡ ἑβδόμη τιμία ὡς εἰσάγουσα εἰς τὴν ὀγδοὴν, καθ' ἣν ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου γέγονεν, ὡς ὀγδοὴ καὶ αὕτη οὔσα. Καθάπερ γὰρ μετὰ τὴν ἑβδόμην ἡ ὀγδοὴ τῶν ἡμερῶν ἀριθμεῖται, οὕτως ἐξετάζων εὐρήσεις, μετὰ τὴν ἑβδόμην τῶν ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος ἱστορουμένων ἀναστάσεων ἐκ τῶν νεκρῶν, ὀγδοὴν τὴν τοῦ Κυρίου γεγонуῖαν ἀνάστασιν, ὡς μὴ μόνον ἐν τῇ ὀγδοῇ τελεσθῆναι τῶν ἡμερῶν, ἀλλὰ καὶ ὀγδοὴν εἶναι ταύτην πρὸς τὰς πρὸ αὐτῆς ἀριθμουμένην, τὴν αὐτὴν δὲ καὶ πρώτην πρὸς τὴν ἐλπίζομένην τῶν κατὰ Χριστόν ἀπάντων ἀνάστασιν, μᾶλλον δὲ ἐξανάστασιν, δι' ἣν καὶ ὁ Χριστὸς ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων καὶ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνυμνεῖται. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἡ Κυριακὴ τῶν ἡμερῶν οὐκ ὀγδοὴ μόνον ἐστὶν ἀπὸ τῶν πρὸ αὐτῆς ἀριθμουμένη, ἀλλὰ καὶ τῶν μετ' αὐτὴν ἐστὶ πρώτη, ὡς εἶναι ταύτην αὐτὴν ἐκείνην ἐκ περιτροπῆς τὴν καινὴν καὶ πρώτην ἀπασῶν ἡμέραν, ἦν ἡμεῖς μὲν Κυριακὴν καλοῦμεν, ὁ δὲ Μωϋσῆς οὐ πρώτην, ἀλλὰ μίαν προση-

δες τῶν ἐβδομάδων τῶν ἡμερῶν. Ὁ νομοθέτης ὁμως δέν εἰσήγαγε μόνο ἔτσι ἐμμέσως τὴν τιμὴ τῆς ὀγδότης ἡμέρας, πού ἐμεῖς ὀνομάζομε Κυριακή ὡς ἀφιερωμένην στήν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, ἀλλά καί κατά τὴν ἑορτὴ πού ὀνομάζει «τῶν Σαλπίγγων» τὴν καλεῖ ἐξόδιον, δηλαδή τέρμα καί τελείωσι ὄλων τῶν ἑορτῶν¹¹. Κατ' αὐτὴν λοιπόν λέγει φανερά ὅτι καί ἡ ὀγδοὴ ἡμέρα θά εἶναι γιά μᾶς, προκαταγγέλλοντας τόν θεῖο καί ἔνδοξο καί σεβάσμιο χαρακτήρα τῆς Κυριακῆς πού θά πραγματοποιηθῇ μετὰ τὴν παρέλευσι ὄλων τῶν μωσαϊκῶν θεσμῶν.

- 13 Ὡστε καί αὐτός ἐτίμησε ἔτσι τὴν ἐβδόμη, διότι ὀδηγεῖ στήν ὀγδοὴ τὴν πραγματικά τιμία. Καί, ὅπως ὁ δοσμένος δι' αὐτοῦ νόμος εἶναι τίμιος, ἀπλῶς ὡς εἰσηγητῆς στόν Χριστό, ἔτσι καί ἡ ἐβδόμη εἶναι τιμία διότι εἰσάγει στήν ὀγδοὴ, κατά τὴν ὁποία ἔγινε ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου, σάν νά εἶναι καί αὕτη ὀγδοὴ. Καθὼς δηλαδή μετὰ τὴν ἐβδόμη ἀριθμεῖται ἡ ὀγδοὴ ἡμέρα, ἔτσι ἐξετάζοντας θά εὔρης, μετὰ τὴν ἐβδόμη τῶν ἀναστάσεων νεκρῶν ἀπό ἀνέκαθεν, ὅτι ὀγδοὴ εἶναι ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου, ὄχι μόνο διότι ἐτελέσθηκε τὴν ὀγδοὴ ἡμέρα, ἀλλά καί διότι αὕτη εἶναι ἡ ὀγδοὴ στόν ἀριθμὸ ὡς πρὸς ἐκεῖνες πού συνέβηκαν πρὶν ἀπὸ αὐτὴν, ἡ ἴδια δέ καί πρώτη ὡς πρὸς τὴν ἐλπίζομένη ἀνάστασι ὄλων τῶν πιστῶν στό Χριστό ἢ ἐξανάστασι, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ὁ Χριστός ἀνυμνεῖται ὡς ἀπαρχὴ τῶν κοιμημένων καί πρωτότοκος τῶν νεκρῶν¹². Κατὰ τόν ἴδιο δέ τρόπο ἡ Κυριακή ἡμέρα δέν εἶναι μόνο ὀγδοὴ ἀπὸ τίς ἀριθμούμενες πρὶν ἀπὸ αὐτὴν, ἀλλά καί πρώτη τῶν ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν, ὥστε αὕτη νά εἶναι ἐκ περιτροπῆς ἐκείνη ἡ ἴδια, ἡ καινὴ καί πρώτη ὄλων τῶν ἡμερῶν, τὴν ὁποία ἐμεῖς μὲν καλοῦμε Κυριακή, ὁ δέ

11. Λευιτ. 23,24. 23,36.

12. Α' Κορ. 15,20. Ἀποκ. 1,5.

γόρευσεν, ὡς τῶν ἄλλων ὑπερεξηρημένην καὶ προοίμιον οὖσαν τῆς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος μιᾶς καὶ ἀνεσπέρου ἡμέρας.

14 Ἐν περινοίᾳ δὲ ἔτι γενήσῃ τῆς κατὰ τὴν Κυριακὴν πρὸς τὰς ἄλλας ἑορτίους ἡμέρας ὑπεροχῆς κάντεῦθεν. Πᾶσαν μὲν γὰρ ἄλλην ἡμέραν ἑορτίον, ὁ ἐνιαυτὸς ἅπας ἅπαξ ἐπάγει περιῦών, τὴν δὲ Κυριακὴν καὶ μηνῶν ἕκαστος τετράκις ἡμῖν ἐπανάγει, διὰ τῆς οὕτω συχνῆς περιόδου τὸν ἐνιαυτὸν ἅπαντα ἐνιαυτὸν ἡμῖν δημιουργοῦσαν τῆς ὄντως ἀφέσεως, καὶ ἐνιαυτὸν Κυρίῳ δεκτόν. Διὸ καὶ ὁ Κύριος ταύτην ἡμῖν ἑορτάζειν ἔργῳ καθ' ἐκάστην παρελθοῦσαν ἡμερῶν ἑβδομάδα παραδιδούς, ἐπεφάνη μὲν πρῶτον ἐν οἰκίᾳ τοῖς μαθηταῖς, τοῦ Θωμᾶ μὴ παρόντος, καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα καὶ τὴν εἰρήνην παρέσχεν αὐτοῖς καὶ δι' ἐμφυσήματος τοῦ οἰκείου τὸ κατ' ἀρχὰς δεδομένον ἀνακαινίσας ἐμφύσημα, τὴν τοῦ θείου Πνεύματος ἔχαρίσατο χάριν, δύναμιν ἐνθεῖς αὐτοῖς θεῖαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν τὰς ἀμαρτίας καὶ συμψηφούς αὐτοὺς τῆς ἐν οὐρανῷ δεσποτείας ἀπεργασάμενος, εἰπὼν πρὸς αὐτούς, «λάβετε Πνεῦμα ἅγιον, ἂν τινων ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἂν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται».

15 Ταύτην μὲν οὖν τὴν δύναμιν καὶ τὴν χάριν παρέσχεν ὁ Κύριος ἐπιφανεῖς κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως, ἥτις ἡ Κυριακὴ πάντως ἦν· εἶτα διαλιπὼν τὰς μεταξὺ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁγδόην, τ' αὐτὸ δ' εἰπεῖν τὴν Κυριακὴν ἦν περ σήμερον ἄγομεν, ἐφίσταται πάλιν ὡσαύτως καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν οἰκίαν, ἐγκαινίζων ἑαυτῷ τὴν πανήγυριν καὶ τὸν Θωμᾶν πρὸς πίστιν ἐνάγων διστάζοντα· κατὰ γὰρ τὸν ἠγαπημένον εὐαγγελιστὴν τοῦ

Μωυσῆς ὠνόμασε ὄχι 'πρώτη' ἀλλά «μία», ὡς ὑπερυψωμένη ἀπό τίς ἄλλες καί ὡς προοίμιο τῆς μιᾶς καί ἀνέσπερης ἡμέρας τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

14 Θ' ἀντιληφθῆς δέ καλύτερα τήν ὑπεροχή τῆς Κυριακῆς ἀπέναντι στίς ἄλλες ἐορτάσιμες ἡμέρες καί ἀπό τό ἐξῆς. Κάθε ἄλλη ἐορτάσιμη ἡμέρα τό ἔτος φέρει μόνο μιά φορά, ἐνῶ τήν Κυριακή μᾶς τήν ἐπαναφέρει καί ὁ κάθε μήνας μόνος του τέσσερις φορές· ἔτσι αὐτή μέ τήν τόσο συχνή ἐπάνοδο μᾶς καθιστᾶ ὄλο τό ἔτος τῆς ἀληθινῆς ἀφέσεως, ἔτος εὐπρόσδεκτο ἀπό τόν Κύριο. Γι' αὐτό καί ὁ Κύριος διδάσκοντάς μας νά τήν ἐορτάζωμε ἐμπράκτως μέ τό πέρασμα κάθε ἐβδομάδος ἡμερῶν, ἐμφανίσθηκε πρῶτα στούς μαθητάς σέ οἰκία, ἐνῶ ἀπουσίαζε ὁ Θωμᾶς, καί παρουσίασε τόν ἑαυτό του ζωντανόν, τούς πρόσφερε τήν εἰρήνη καί μέ τό ἐμφύσημα ἐχάρισε τή χάρι τοῦ θείου Πνεύματος· ἐνέβαλε σ' αὐτούς θεία δύναμι νά δένουν καί νά λύουν τίς ἁμαρτίες καί τούς κατέστησε συμμετόχους τῆς οὐρανίας κυριαρχίας, λέγοντάς τους, «λάβετε ἅγιο Πνεῦμα, ἂν συγχωρήσετε τίς ἁμαρτίες κάποιων, τούς συγχωροῦνται, ἂν τίς κρατῆτε, κρατοῦνται»¹³.

15 Αὐτήν λοιπόν τή δύναμι καί χάρι παρέσχε ὁ Κύριος, ἐμφανισθεῖς κατά τήν ἰδία τήν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεώς του, πού πάντως ἦταν Κυριακή· ἔπειτα παραλείποντας τίς ἐνδιάμεσες ἡμέρες τῆς ἐβδομάδος, κατά τήν ὀγδόη, δηλαδή τήν Κυριακή πού ἔχομε σήμερα, ἔρχεται πάλι στήν ἰδία οἰκία, γιά νά ἐγκαινιάση τήν πανήγυρί του καί ὀδηγήση τόν διστακτικό Θωμᾶ πρός τήν πίστι· διότι κατά τόν ἀγαπημένο εὐαγγελιστή καί μαθητή τοῦ Σωτῆρος, «ἔπειτα ἀπό ὀκτώ ἡμέρες οἱ μαθηταί ἦσαν πάλι μέσα

13. Ἰω. 20,23.

Σωτῆρος καὶ μαθητῆν, «μεθ' ἡμέρας ὀκτῶ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ καὶ Θωμᾶς μετ' αὐτῶν· ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ λέγει αὐτοῖς, εἰρήνη ὑμῖν».

16 Ὅρατε κατὰ Κυριακὴν καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν τὴν συνέλευσιν καὶ τοῦ Κυρίου πρὸς αὐτοὺς τὴν ἐπέλευσιν; Κυριακὴ γὰρ ἦν, ὅτε πρῶτον συνηγμένοις ἐπέστη, καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτῶ τὴν Κυριακὴν πάλιν ἐπαναγούσας ἐφίσταται συνηγμένοις. Ἐκεῖνας τὰς συνάξεις εἰκονίζει διηνεκῶς ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, κατὰ Κυριακὴν μάλιστα τὰς συνάξεις ἐπιτελοῦσα, καὶ ἡμεῖς ὑμῖν ἐνδημοῦντες καὶ τὰ πρὸς σωτηρίαν ὁμιλοῦντες κοινῇ καὶ πρὸς εὐσέβειαν καὶ τὸν κατ' εὐσέβειαν ἐνάγοντες βίον.

17 Μηδεὶς οὖν ὑπὸ ραθυμίας ἢ διὰ τῆς πρὸς τὰ γῆϊνα διὰ παντὸς ἀσχολίας ἀπολιμπανέσθω τῶν κατὰ Κυριακὴν ἱερῶν καὶ θεοπαραδότων συνάξεων τούτων, ἵνα μὴ δικαίως ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ Θεοῦ παραπλήσιόν τι τῷ Θωμᾷ πάθῃ, μὴ κατὰ καιρὸν ἐλθὼν· κἂν συναρπασθεὶς ἅπαξ ἀπολειφθῆ, τῇ ἐξῆς ἀποδιδότω, φέρων ἑαυτὸν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, μὴ καὶ ἀνίατος μείνη, κατὰ ψυχὴν μὲν νοσήσας ἔργοις ἢ λόγοις τὴν ἀπιστίαν, τῷ ἰατρείῳ δὲ τοῦ Χριστοῦ μὴ προσενεχθεὶς καὶ τὴν ἱεράν ὡς ὁ θεῖος Θωμᾶς ἰατροῦ μὴ προσδεξάμενος. Εἰσὶ γάρ, εἰσὶν οὐ λογισμοὶ τε καὶ λόγοι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργα καὶ πράξεις πίστεως («δεῖξον γάρ μοι», φησί, «τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου»), ὧν εἴ τις ἐκπέσει τελέως τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ μακρυνόμενος καὶ ἑαυτὸν ὄλον ἐκδιδούς τοῖς ματαίοις, νε-

καί ἀνάμεσά τους ὁ Θωμᾶς ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς, ἐνῶ οἱ θύρες ἦσαν κλειστές, ἐστάθηκε στή μέση τους καί λέγει σ' αὐτούς, εἰρήνη σ' ἐσᾶς»¹⁴.

16 Βλέπετε ὅτι Κυριακή συνέβηκαν καί ἡ συνάθροισις τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ καί ὁ ἐρχομός τοῦ Κυρίου πρὸς αὐτούς; Διότι Κυριακή ἦταν, ὅταν γιὰ πρώτη φορά ἦλθε σέ συνάθροισί τους, καί μετὰ ὀκτώ ἡμέρες πάλι Κυριακή ἔρχεται σέ σύναξί τους. Ἐκεῖνες τίς συνάξεις εἰκονίζει διαρκῶς ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ μέ τό νά ἐπιτελῆ κυρίως κατά Κυριακή τίς συνάξεις, ὅπου κι' ἐμεῖς εὐρισκόμαστε ἀνάμεσά σας καί κηρύττομε δημοσία τά χρήσιμα γιὰ τήν σωτηρία καί ὁδηγοῦμε πρὸς τήν εὐσέβεια καί τόν εὐσεβῆ βίο.

17 Κανένας λοιπόν νά μή ἀπουσιάζη ἀπό αὐτές τίς ἱερές καί θεοπαράδοτες συνάξεις εἴτε ἀπό ραθυμία εἴτε ἀπό τήν συνεχῆ ἀσχολία μέ τά γήινα, ὥστε νά μή ἐγκαταλειφθῆ δικαίως ἀπό τόν Θεό καί πάθῃ κάτι παρόμοιο μέ τόν Θωμᾶ πού δέν ἦλθε στήν ὥρα του· κι' ἄν πνιγμένος ἀπό τίς φροντίδες ἀπουσιάσῃ μιά φορά, νά ἀνταποδώσῃ τήν ἐπομένη, φέροντας τόν ἑαυτό του στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νά μή μείνῃ ἀμείωτος, ἀφοῦ, ἐνῶ ἀσθένησε κατά τήν ψυχή στήν ἀπιστία μέ ἔργα καί λόγια, δέν προσῆλθε στό ἰατρεῖο τοῦ Χριστοῦ καί δέν ἐδέχθηκε τήν ἱερά ἰατρεία, ὅπως ὁ θεῖος Θωμᾶς. Ὑπάρχουν πραγματικά, ὑπάρχουν ὄχι μόνο λογισμοί καί λόγοι, ἀλλά καί ἔργα καί πράξεις πίστεως (διότι, λέγει, «δειῖξε μου τήν πίστι σου ἀπό τά ἔργα σου»¹⁵), ἀπό τά ὅποια ἄν ἐκπέσῃ κανεῖς τελείως ἀπομακρυνόμενος ἀπό τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καί ἐπιδιδόμενος ἀποκλει-

15. Ἰακ. 2,18.

κρὰν ἔχει, τ' αὐτὸ δ' εἶπεῖν, μὴ οὕσαν τὴν πίστιν, νεκρὸς καὶ αὐτὸς διὰ τῆς ἀμαρτίας γενόμενος.

18 Ἄλλ' ἀποροῦσί τινες, πῶς κεκλεισμένων τῶν θυρῶν εἰσῆλθε σῶμα περικείμενος ὁ Χριστός; οὐ γὰρ ἴσασιν, ὡς ἔοικε, πνευματικοῖς συγκρίνειν πνευματικὰ καὶ δι' ἀλλήλων ἐπιγινώσκειν αὐτά, καθά φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος. Εἰ γὰρ τῆς κατὰ σάρκα τεκούσης αὐτὸν Παρθένου τὴν μήτραν οὐκ ἔλυμήνατο, μηδαμῶς λύσας ἀλλ' ἀσινῆ τηρήσας ἐν τῷ τίκτεσθαι τῆς παρθενίας τὰ σύμβολα, καίπερ τηνικαῦτα παθητὸν καὶ θνητὸν περικείμενος σῶμα, τί θαυμαστὸν εἰ ἀπαθανάτισας τὸ πρόσλημμα καὶ σῶμα νῦν κεκτημένος ἀθάνατον κεκλεισμένας εἰσέδει θύρας; Ἄλλ' ἐπειδὴ περ ἀθάνατον καὶ ἀπαθὲς εἶχε πάντως τὸ σῶμα, πῶς οὖν ἐπὶ τῶν χειρῶν καὶ τῆς πλευρᾶς εἶχε τὰς ὠτειλάς καὶ τὰς διατρήσεις; φησὶ γὰρ ὁ εὐαγγελιστῆς εἶπεῖν τῷ Θωμᾷ τὸν Κύριον· «φέρε ὧδε τὸν δάκτυλόν σου καὶ ἴδε τὰς χειράς μου καὶ φέρε τὴν χειρὰ σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου· καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός». Πῶς οὖν εἶχε τὰς ὠτειλάς; Θνητὸν μὲν σῶμα καὶ παθητὸν οὐκ ἂν ὠτειλάς τε καὶ διατρήσεις ἐπιδειῖξαι δύναίτο, καὶ σῶον καὶ ὑγιὲς διαμένειν· τὸ δὲ ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον ἔχει καὶ ὠτειλάς δεικνῦναι καὶ διατρήσεις ἅς προὔπεστη καὶ οἷς ἂν θέλη καὶ μένειν οὐδὲν ἤττον ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον.

19 Ἐμοὶ δὲ τοῦτο καὶ τοῦτο δίδωσι συνορᾶν, ὅτι τὰς ὠτειλάς εἰς ἐγκαλλώπισμα φέρουσιν αἰώνιον οἱ παθόντες διὰ Χριστόν. Καθὰπερ γὰρ αἱ φωταγωγοὶ τῶν θυρίδων, μηδὲν τῇ ἀσφαλείᾳ τῆς οἰκοδομῆς προσιστάμεναι, οὐδ' αἴσχος, ἀλλὰ κόσμος εἰσὶ τοῖς οἴκοις ἀναγκαιότατος, τό τε φῶς εἴσω πέμπουσαι καὶ τοῖς ἐνοικοῦσι τὴν

στικῶς στά μάταια, ἔχει τήν πίστι νεκρά, δηλαδή ἀνύπαρκτη, γινόμενος κι' αὐτός νεκρός διά τῆς ἁμαρτίας.

18 Ἄλλ' ἀποροῦν μερικοί, πῶς μέ κλειστές θύρες εἰσῆλθε ὁ Χριστός ἔχοντας σῶμα; Διότι, ὅπως φαίνεται, δέν γνωρίζουν νά συγκρίνουν τά πνευματικά μέ τά πνευματικά καί νά τά κατανοοῦν δι' ἀλλήλων, ὅπως λέγει ὁ θεῖος ἀπόστολος. Διότι, ἂν δέν ἔφθειρε τή μήτρα τῆς Παρθένου πού τόν ἐγέννησε κατά σάρκα, ἀφοῦ δέν τήν ἔθιξε κατά τήν γέννησί του ἀλλά διετήρησε σῶα τά σημεῖα τῆς παρθενίας, μ' ὄλο πού τότε ἔφερε παθητό καί θνητό σῶμα, τί τό παράδοξο, ἂν τώρα, πού ἀπαθανάτισε τό ἀνθρώπινο πρόσλημμα καί ἔχει ἀθάνατο σῶμα, εἰσῆλθε ἀπό κλειστές θύρες; Ἀλλά ἐπειδή πάντως εἶχε ἀθάνατο καί ἀπαθές σῶμα, πῶς λοιπόν εἶχε τίς οὐλές καί τά τρυπήματα στά χέρια καί τήν πλευρά; Διότι λέγει ὁ εὐαγγελιστής ὅτι ὁ Κύριος εἶπε πρὸς τόν Θωμᾶ· «φέρε ἐδῶ τόν δάκτυλό σου καί ἰδέ τά χέρια μου καί φέρε τό χέρι σου καί βάλε το στήν πλευρά μου· καί νά μή εἶσαι ἄπιστος, ἀλλά πιστός». Πῶς εἶχε λοιπόν τίς οὐλές; Βέβαια θνητό καί παθητό σῶμα δέν θά μπορούσε νά ἐπιδείξη οὐλές καί τρυπήματα καί παρ' ὅλα αὐτά νά μένη σῶο καί ὑγιές· τό δέ ἀπαθές καί ἀθάνατο μπορεῖ καί οὐλές νά δείξη καί τρυπήματα, πού ἔπαθε πρωτύτερα, σέ ὅσους θέλει, καί παρ' ὅλα αὐτά νά μένη ἀπαθές καί ἀθάνατο.

19 Ἐμένα δέ τοῦτο μοῦ ἐπιτρέπει ν' ἀντιληφθῶ καί αὐτό, ὅτι δηλαδή τίς οὐλές φέρουν ὡς αἰώνιο στολίδι ὅσοι ἔπαθαν γιά τόν Χριστό. Ὅπως δηλαδή οἱ φωταγωγοί τῶν παραθύρων χωρίς νά μειώνουν κατά τίποτε τήν ἀσφάλεια τῆς οἰκοδομῆς, δέν ἀποτελοῦν ἀσχήμια ἀλλά στολίδι ἀναγκαιότατο στίς οἰκίες,

πρὸς τὰ ἔξω θεάν παρέχουσαι, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ τὰ διὰ Χριστὸν ἐπὶ τοῦ σώματος πάθη καὶ αἱ παρ' αὐτῶν διατρήσεις φωταγωγοὶ μάλιστα καθεστήκασιν τῷ κεκτημένῳ τοῦ ἀνεσπέρου φωτὸς καὶ ἐκ τοῦ θείου κάλλους μᾶλλον καὶ τῆς λαμπρότητος, ἀλλ' οὐκ ἐκ τοῦ δυσειδοῦς τῶν τραυμάτων, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐκφάνσεως τοῦ φωτὸς ἐκείνου γνωρίζονται, τοσοῦτο τῇ ἀπαθείᾳ μὴ λυμαινόμεναι, παρ' ὅσον καὶ πρόξενον μᾶλλον τῆς ἀθανασίας εἰσί.

20 Τὸ δὲ τοῦ Χριστοῦ σῶμα, τὴν τοῦ θείου φωτὸς πηγὴν κεκτημένον ἔνδον, ἐκεῖθεν ἐκλάμψαν νοερῶς ἐφώτισε τὸν διστάζοντα, ὡς πάραυτα τὸν Θωμᾶν ἀναβοῆσαι τελέως θεολογήσαντα, «ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου». Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτόν, «ὅτι ἐώρακάς με πεπίστευκας, μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες», δεικνὺς μηδὲν ἔχειν πλέον εἰς δόξαν τοὺς αὐτόπτας γεγεννημένους τῶν δι' αὐτῶν εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν ἐναγομένων. Εἰ δὲ μὴ πιστεῦσοντες εἶπεν, ἀλλὰ πιστεύσαντες, ἀλλὰ τῇ θείᾳ καὶ προγνωστικῇ δυνάμει τοῦ πάντα πρὶν γενέσεως εἰδότος, ὡς γεγονότα ἐστὶ τὰ ἐσόμενα.

21 Ὁ δέ μοι νῦν ἐπῆλθε τῇ διανοίᾳ, τοῦτο πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ἐρῶ. Τὸν γὰρ Θωμᾶν ὀρῶν ἀπόντα μὲν ἄπιστον γεγονότα, συνεληλυθότα δὲ τοῖς πιστεύσασι μηδαμῶς τῆς πίστεως ἀστοχῆσαντα, ἐπὶ νοῦν ἐβαλόμην, ὅτι καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος, ἂν μόνον φύγοι τὴν μετὰ τῶν φαύλων ἀναστροφὴν καὶ τοῖς δικαίοις συναναστρέφηται, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς δι' αὐτὴν κατὰ ψυχὴν σωτηρίας οὐκ ἀστοχήσοι ποτέ. Καὶ τοῦτ' οἶμαι καὶ ὁ ψαλμωδὸς

ἀφοῦ στέλλουν μέσα τό φῶς καί προσφέρουν τήν πρός τά ἔξω θεά τῶν ἐνοίκων, κατά τόν ἴδιο τρόπο τά πάθη ἐπί τοῦ σώματος γιά τόν Χριστό καί τά τρυπήματα ἀπό αὐτά εἶναι γι' αὐτούς, πού τά ἔχουν φωταγωγοί τοῦ ἀνεσπέρου φωτός καί κατά τόν καιρό τῆς ἐκφάνσεως τοῦ φωτός ἐκείνου αὐτοί ἀναγνωρίζονται μᾶλλον ἀπό τό θεῖο κάλλος καί τήν λαμπρότητα, ἀλλ' ὄχι μόνο δέν φθείρονται ἀπό τήν ἀπάθεια, ἀλλά μᾶλλον εἶναι πρόξενοι τῆς ἀθανασίας.

20 Τό δέ σῶμα τοῦ Χριστοῦ πού ἔχει μέσα του τήν πηγὴ τοῦ φωτός, ἐκλάμποντας ἀπό ἐκεῖ ἐφώτισε νοερῶς τόν διστάζοντα, ὥστε ὁ Θωμᾶς νά φωνάξῃ ἀμέσως μέ τελεία θεολόγησι, «ὁ Κύριός μου καί ὁ Θεός». Ὁ δέ Κύριος εἶπε πρός αὐτόν, «ἐπειδὴ μέ εἶδες ἐπίστευσες; μακάριοι αὐτοί πού ἐπίστευσαν χωρὶς νά ἰδοῦν», δεικνύοντας ὅτι οἱ αὐτόπτες δέν ἔχουν περισσότερα δικαιώματα στή δόξα ἀπό ἐκείνους πού ὀδηγοῦνται δι' αὐτῶν στήν πρός τόν Κύριο πίστι. Ἐάν δέ δέν εἶπε 'πιστεύοντες' ἀλλά «πιστεύσαντες», τό εἶπε μέ τήν θεία καί προγνωστική δύναμι τοῦ γνωρίζοντος τά πάντα πρὶν ἀπό τή γένεσί τους, ὅτι τά ἐσόμενα εἶναι γεγονότα.

21 Κάτι πού μόλις τώρα μοῦ ἤλθε στό νοῦ, θά τό εἰπῶ πρός τήν ἀγάπη σας. Πραγματικά βλέπω ὅτι ὁ Θωμᾶς, ὅταν ἦταν ἀπών, ἔγινε ἄπιστος, ὅταν δέ ἤλθε μαζί μέ τούς πιστεύοντας, δέν ἀστόχησε καθόλου στήν πίστι. Γι' αὐτό ἔβαλα στό νοῦ μου ὅτι, καί ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος, μόνο ἂν ἀποφύγῃ τήν συναναστροφή μέ τούς φαύλους καί συναναστρέφεται τούς δικαίους δέν θά ἀστοχήσῃ ποτέ στή δικαιοσύνη καί στή γι' αὐτήν ψυχική σωτηρία. Κι' αὐτό νομίζω ὅτι ὑπαινίσσεται καί ὁ ψαλμωδὸς προφήτης, ὅταν μακαρίζῃ τούς παρεκκλίνοντας ἀπό τήν συμπαράστασι καί συνοδοιπορία μέ τούς διεφθαρμένους¹⁶, καί ἄλλος

προφήτης αίνίττεται, μακαρίζων τοὺς ἐκκλίνοντας τὴν τῶν λοιμῶν συνεδρίαν καὶ συνοδοιοπορίαν, καὶ ἕτερος προφήτης μὴ ἴσθι, λέγων, μετὰ πολλῶν ἐπὶ κακία, καὶ ὁ παροιμιαστής «ἐν συναγωγῇ ἀμαρτωλῶν ἐκκαυθῆσεται πῦρ, ὁ δὲ συμπορευόμενος σοφοῖς, σοφὸς ἔσται».

22 Τοιγαροῦν, ἀδελφοί, συνερχόμεθα καὶ πυκνὰ παραβάλλωμεν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ· ταύτη γὰρ πᾶς ὡς ἀληθῶς εὐλαβῆς προσεδρεύει καὶ παραμένει μὴ ἀφιστάμενος. Καὶ ὅταν ἕκαστος ὑμῶν εἰς αὐτὴν ἔλθῃ, σκοπεῖτω τοὺς εὐλαβεστέρους, δυνατὸν δὲ γνωρίσαι καὶ μόνῃ τῇ θεᾷ τούτους τῆς ἐν σιωπῇ καὶ προσοχῇ παραστάσεως. Σκοπεῖτω τοίνυν τοὺς εὐλαβεστέρους καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων φοβουμένους τὸν Κύριον, καὶ τούτοις φέρων ἑαυτὸν προσκολλάτω καὶ μετὰ τούτων συμπαριστάσθω Θεῷ. Κἂν ἐντεῦθεν ἐξέλθῃ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν, Κυριακῆς οὔσης, σχολὴν ἄγων ἀπὸ τῶν γῆινων ἔργων διὰ τὸν Κύριον, οὗ καὶ ἔστιν ἐπώνυμος αὐτῆ, ζητεῖτω μετ' ἐπιμελείας, εἴπου τις τοὺς Ἀποστόλους ἐκείνους μιμούμενος, κατάκλειστος ὡς τὰ πολλὰ διαμένει διὰ τῆς ἐν ἡσυχίᾳ προσευχῆς καὶ ψαλμωδίας καὶ τῆς ἄλλης καταλλήλου διαίτης ποθῶν τὸν Κύριον. Ἐκείνω δὴ προσίτω καὶ οὗτος καὶ εἰσίτω μετὰ πίστεως τὸν οἰκίσκον ἐκείνου, καθάπερ οὐράνιον τινα χῶρον ἔνδον ἔχοντα τὴν ἁγιαστικὴν τοῦ Πνεύματος δύναμιν, καὶ τῷ ἐνοικοῦντι παρακαθεζέσθω καὶ συμπαραμενέτω καθόσον ἔχει καὶ προσλαλεῖτω περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων, ἐρωτῶν καὶ σὺν ταπεινώσει μανθάνων καὶ τὴν δι' εὐχῆς ἐπικουρίαν ἐπικαλούμενος. Ἐλεύσεται γὰρ οὕτω

προφήτης όταν λέγη, νά μή εἶσαι μέ πολλούς στήν κακία¹⁷, καί ὁ παροιμιστής, «στή συνάθροισι τῶν ἀμαρτωλῶν θά γίνη πυρκαϊά, ἐνῶ αὐτός πού συμπορεύεται μέ σοφούς θά εἶναι σοφός»¹⁸.

22 Ἐπομένως, ἀδελφοί, ἄς συναθροισώμαστε καί ἄς ἐπισκεπτόμαστε συχνά τήν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ· διότι κάθε πραγματικά εὐλαβῆς παρευρίσκεται καί παραμένει σ' αὐτήν χωρίς ἀπουσίες. Καί ὅταν ὁ καθένας σας ἔλθῃ σ' αὐτήν, ἄς παρατηρῆ τούς εὐλαβεστερέους, πού μπορεῖ νά τούς διακρίνῃ καί μόνο μέ τή θεά τῆς παραστάσεως σέ σιωπή καί προσοχή. Ἄς παρατηρῆ λοιπόν τούς εὐλαβεστερέους καί σεβομένους τόν Κύριο περισσότερο ἀπό τούς ἄλλους, καί πλησιάζοντας ἄς προσκολλᾶται σ' αὐτούς καί ἄς συμπαραστέκεται στόν Θεό μαζί μέ αὐτούς. Κι' ἄν ἐξέλθῃ ἀπό ἐδῶ μετά τήν ἀπόλαυσι, σέ ἡμέρα Κυριακή, σχολάζοντας ἀπό τά ἐπίγεια ἔργα γιά τόν Κύριο, τοῦ ὁποίου ἐπώνυμος εἶναι αὐτή, ἄς ἀναζητῆ μέ ἐπιμέλεια, μήπως κάποιος μιμούμενος τούς Ἀποστόλους ἐκείνους μένη τόν περισσότερο χρόνο κατάκλειστος, ποθώντας νά ἐπικοινωνήσῃ πρός τόν Κύριο διά τῆς προσευχῆς καί τῆς ψαλμωδίας σέ ἡσυχία, καθώς καί διά τῆς ἄλλης διαγωγῆς. Ἄς προσέλθῃ λοιπόν καί αὐτός σ' ἐκεῖνον, ἄς εἰσέλθῃ στήν οἰκία του μέ πίστι, σάν σέ οὐράνιο χῶρο πού ἔχει μέσα τήν ἀγιαστική δύναμι τοῦ Πνεύματος· ἄς παρακάθεται μέ τόν ἔνοικο, ἄς παραμένῃ μαζί του, ὅσο μπορεῖ, καί ἄς συνομιλῆ μαζί του περί Θεοῦ καί θείων πραγμάτων, ἐρωτώντας, μαθαίνοντας μέ ταπείνωσι κι' ἐπικαλούμενος τήν βοήθεια δι' εὐχῆς. Πράττοντας ἔτσι θά ἔλθῃ καί πρός αὐτόν ἀοράτως - τό γνωρίζω καλά - ὁ Χριστός καί θά προσφέρῃ τήν εἰρή-

18. Σειρ. 16,7.

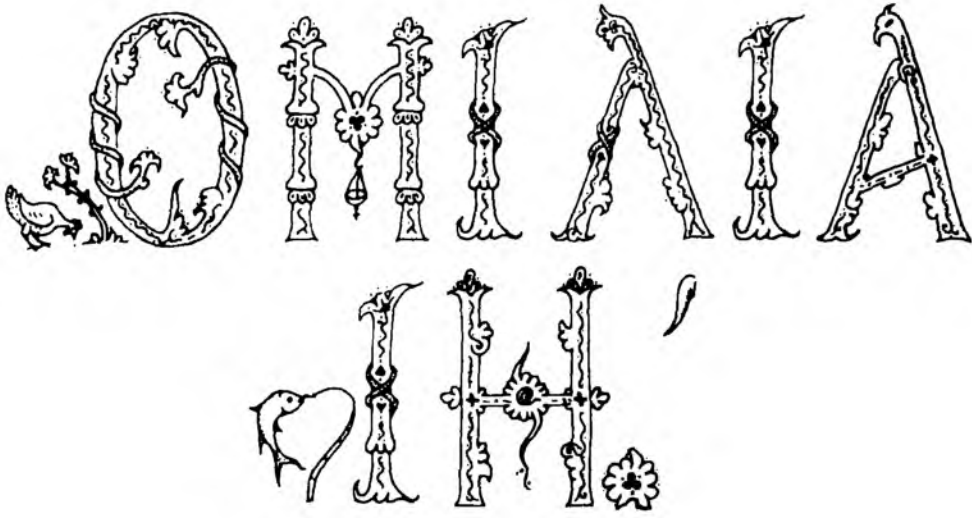
πράττοντα καὶ πρὸς αὐτὸν ἀοράτως εὖ οἶδα Χριστὸς καὶ τὴν εἰρή-
νην ἔνδον τῷ λογιζομένῳ τῆς ψυχῆς παρέξει καὶ τῇ πίστει προσ-
θήσει καὶ τὸν στηριγμὸν ἐπιδώσει καὶ μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν κατατά-
ξει κατὰ τὸν καιρὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

23 Ἦς γένοιτο πάντα ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐν αὐτῷ τῷ νῦν ὑπὲρ ἡμῶν
ἀποθανόντι καὶ ἀναστάντι, καὶ ὕστερον μετὰ δόξης ἐλευσομένῳ βα-
σιλεῖ τῶν αἰώνων Χριστῷ· ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

νη μέσα στό λογικό τῆς ψυχῆς, θ' αὐξήση τήν πίστι, θά δώσει μεγαλύτερη δύναμι στόν στηριγμό καί στόν καιρό του θά τόν κατατάξη μαζί μέ τούς ἐκλεκτούς του στή βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

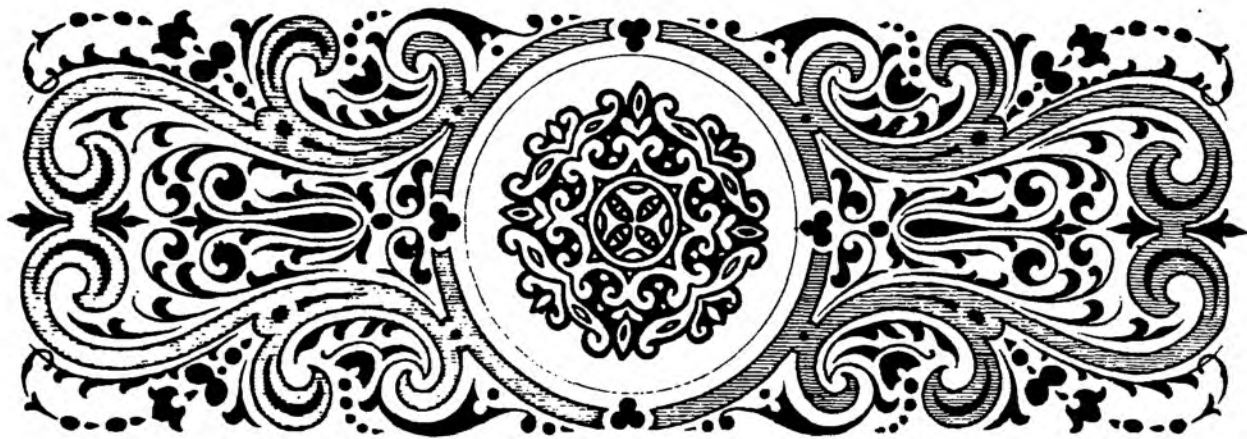
23 Αὐτήν εἶθε νά ἐπιτύχωμε ὅλοι ἐμεῖς, στό ὄνομα αὐτοῦ πού τώρα ἀπέθανε γιά μᾶς καί ἀναστήθηκε καί ὕστερα θά ἔλθῃ μέ δόξα, τοῦ βασιλέως τῶν αἰῶνων Χριστοῦ· διότι σ' αὐτόν πρέπει δόξα στους αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

ΤΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΜΥΡΟΦΟΡΩΝ

Ἐν ἧ καὶ ὅτι, πρώτη τὸν Κύριον ἡ Θεοτόκος εἶδεν
ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα

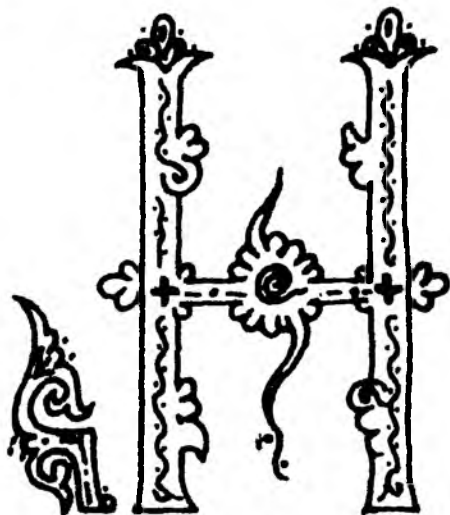

ΟΜΙΛΙΑ ΙΗ'

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΤΩΝ ΜΥΡΟΦΟΡΩΝ

Ἐν ἧ καὶ ὅτι, πρώτη τὸν Κύριον ἢ Θεοτόκος εἶδεν
ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα

1

τοῦ Κυρίου ἀνάστασις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς ἐστιν ἀνανέωσις καὶ τοῦ πρώτου διὰ τὴν ἁμαρτίαν θανάτῳ καταποθέντος Ἀδὰμ καὶ διὰ θανάτου πρὸς γῆν ὄθεν ἐπλάσθη παλινδρομήσαντος ἀναζώωσις καὶ ἀνάπλασις καὶ πρὸς ζωῆν ἀθάνατον ἐπανέλευσις. Ὡσπερ οὖν ἐκεῖνον τὴν ἀρχὴν πλαττόμενον καὶ

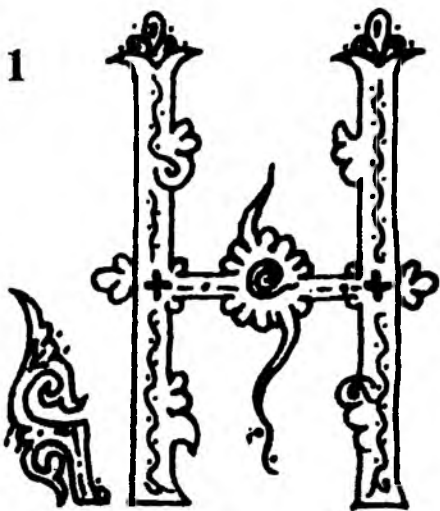
ζωούμενον εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὕτω γὰρ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῶν ἀνθρώπων τις ἦν, μετὰ δὲ τὸ λαβεῖν πνοὴν ζωῆς δι' ἐμφυσήματος θείου πρώτη τῶν ἄλλων εἶδε γυνή, πρώτη γὰρ Εὐὰ μετ' ἐκεῖνον ἦν ἐν ἀνθρώποις, οὕτω καὶ τὸν δεύτερον Ἀδάμ, ὃς ἐστὶν ὁ

ΟΜΙΛΙΑ 18

ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΜΥΡΟΦΟΡΩΝ

“Οπου λέγεται καί ὅτι πρώτη ἡ Θεοτόκος εἶδε τόν
Κύριο μετά τήν ἀνάστασί του ἐκ νεκρῶν

ἀνάστασις τοῦ Κυρίου εἶναι ἀνανέω-
σις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, εἶναι
ἀναζώωσις καί ἀνάπλασις καί ἐπάνο-
δος πρὸς τήν ἀθάνατη ζωή τοῦ
πρώτου Ἀδάμ πού καταβροχθίσθηκε
ἀπό τόν θάνατο λόγω τῆς ἁμαρτίας
καί διὰ τοῦ θανάτου ἐπαλινδρόμησε
πρὸς τήν γῆ ἀπό τήν ὁποία ἐπλάσθη-

κε. “Ὅπως λοιπόν ἐκεῖνον στήν ἀρχή δέν τόν εἶδε κανεῖς ἄν-
θρωπος νά πλάττεται καί νά παίρνη ζωή, ἀφοῦ δέν ὑπῆρχε κα-
νεῖς ἄνθρωπος ἐκείνη τήν ὥρα, μετά δέ τήν λῆψι τῆς πνοῆς
ζωῆς μέ θεῖο ἐμφύσημα πρώτη ἀπό ὄλους τόν εἶδε μιὰ γυναῖκα,
διότι μετά ἀπό αὐτόν πρῶτος ἄνθρωπος ἦταν ἡ Εὐα· ἔτσι τόν

Κύριος, ἀνιστάμενον ἐκ νεκρῶν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, παρῆν γὰρ οὐδεὶς τῶν οἰκείων, οἳ τε τὸ μνήμα φυλάσσοντες στρατιῶται τῷ φόβῳ σεισθέντες ὡσεὶ νεκροὶ γεγόνασι, μετὰ δὲ τὸ ἀναστῆναι πρώτη τῶν ἄλλων εἶδε γυνή, καθάπερ ἠκούσαμεν εὐαγγελιζομένου τοῦ Μάρκου σήμερον· «ἀναστάς,» γάρ, φησὶν, «ὁ Ἰησοῦς πρωτὶ πρώτη σαββάτου, ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ».

2 Δοκεῖ μὲν οὖν σαφῶς εἰπεῖν ὁ εὐαγγελιστῆς καὶ τὴν ὥραν καθ' ἣν ἀνέστη ὁ Κύριος, ὅτι πρωί, καὶ ὅτι πρῶτον ὤφθη Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ καὶ ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ὤφθη τῆς ἀναστάσεως. Οὐχ οὕτω δὲ φησιν, ὡς δῆλον ἔσται μικρὸν ἐπιστήσασι· μικρὸν γὰρ ἀνωτέρω καὶ οὗτος τοῖς ἄλλοις εὐαγγελισταῖς ὁμολόγως ἐλθεῖν φησι τὴν Μαρίαν ταύτην μετὰ καὶ τῶν ἄλλων Μυροφόρων ἐπὶ τὸν τάφον καὶ πρότερον, καὶ καινὸν αὐτὸν ἰδεῖν καὶ ἀπελθεῖν· ὥστε πολλῶ πρότερον τῆς πρωΐας, καθ' ἣν αὐτὸν εἶδεν, ἀνέστη ὁ Κύριος. Ἐπισημαινόμενος δὲ καὶ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, οὐχ ἀπλῶς εἶπε πρωί, καθάπερ ἐνταῦθα, ἀλλὰ λίαν πρωί· οὐκοῦν καὶ ἀνατολὴν ἡλίου ἐκεῖ τὴν ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντός φησι προτρέχουσαν ἀμυδρὰν φαῦσιν, ἣν καὶ ὁ Ἰωάννης δηλῶν, ἐλθεῖν, φησί, τὴν Μαγδαληνὴν Μαρίαν πρωί, σκοτίας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον καὶ ἰδεῖν τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου.

3 Οὐκ ἦλθε δὲ τότε πρὸς τὸ μνήμα μόνον αὐτὴ, κατὰ τὸν Ἰωάννην, ἀλλὰ καὶ ἀπῆλθε τοῦ μνήματος, μήπω τὸν Κύριον ἰδοῦσα· τρέχει γὰρ καὶ ἔρχεται πρὸς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, καὶ ἀπαγγέλλει οὐχ ὅτι ἀνέστη ὁ Κύριος, ἀλλ' ὅτι ἠρθη ἀπὸ τοῦ τάφου, ὥστε τὴν ἀνά-

δεύτερο Ἀδάμ, δηλαδή τόν Κύριο, ὅταν ἀνίστατο ἀπό τούς νεκρούς, κανείς ἄνθρωπος δέν τόν εἶδε, ἀφοῦ δέν παρευρισκόταν κανείς δικός του καί οἱ στρατιῶτες πού ἐφύλασσαν τό μνήμα ταραγμένοι ἀπό τόν φόβο εἶχαν γίνει σάν νεκροί, μετά δέ τήν ἀνάστασι πρώτη ἀπό ὄλους τόν εἶδε μιὰ γυναῖκα, ὅπως ἀκούσαμε νά εὐαγγελίζεται σήμερα ὁ Μάρκος· διότι, λέγει, «ὅταν ὁ Ἰησοῦς ἀναστήθηκε τό πρωί τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, παρουσιάσθηκε πρῶτα στή Μαρία τή Μαγδαληνή»¹.

2 Φαίνεται βέβαια σαφῶς ὅτι ὁ εὐαγγελιστής εἶπε καί τήν ὥρα κατά τήν ὁποία ἀναστήθηκε ὁ Κύριος, δηλαδή πρωί, καί ὅτι παρουσιάσθηκε πρῶτα στή Μαρία τή Μαγδαληνή καί ὅτι ἐφάνηκε ἀκριβῶς τήν ὥρα τῆς ἀναστάσεως. Δέν λέγει ὅμως ἔτσι, ὅπως θά φανῆ ἂν ἐξετάσωμε προσεκτικώτερα τά πράγματα· διότι λίγο παραπάνω καί αὐτός σέ συμφωνία μέ τούς ἄλλους εὐαγγελιστάς λέγει ὅτι αὐτή ἡ Μαρία ἦλθε καί προηγουμένως μαζί μέ τίς ἄλλες Μυροφόρες στόν τάφο, καί ἀφοῦ τόν εἶδε ἀδειανό ἀπῆλθε. Ὡστε ὁ Κύριος ἀναστήθηκε πολύ ἐνωρίτερα ἀπό τό πρωί πού τόν εἶδε. Ἐπισημαίνοντας δέ καί τήν ὥρα ἐκείνη, δέν εἶπε ἀπλῶς πρωί, ὅπως ἐδῶ, ἀλλά πολύ πρωί· ἐπομένως ὡς ἀνατολή ἡλίου ἐκεῖ ἐννοεῖ τό ἀμυδρό φῶς πού προτρέχει στόν ὀρίζοντα, τό ὁποῖο δηλώνοντας καί ὁ Ἰωάννης λέγει ὅτι ἦλθε τό πρωί, ὅταν ἀκόμη ἦταν σκοτεινά ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή στό μνημεῖο καί εἶδε τήν πέτρα σηκωμένη ἀπό τό μνημεῖο².

3 Δέν ἦλθε δέ μόνο πρὸς τό μνήμα τότε αὐτή, κατά τόν Ἰωάννη, ἀλλά καί ἀπομακρύνθηκε ἀπό τό μνήμα, χωρίς νά ἰδῆ τόν Κύριο ἀκόμη. Τρέχει κι' ἔρχεται πρὸς τόν Πέτρο καί τόν Ἰωάννη, καί ἀναγγέλλει ὄχι ὅτι ἀναστήθηκε ὁ Κύριος, ἀλλ' ὅτι μετα-

2. Ἰω. 20,1.

στασιν οὐπω ἤδει· λείπεται δὴ τῇ Μαρίας οὐχ ἀπλῶς πρώτη τὸν Κύριον ἐπιφανῆναι, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀκραιφνῆ τῆς ἡμέρας ὥραν. Ἔστι δὴ τε συνεσκιασμένως παρὰ τῶν εὐαγγελιστῶν ἀπαγγελλόμενον, ὅπερ ἀνακαλύψω πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην. Τὸ γὰρ τῆς τοῦ Κυρίου ἀναστάσεως εὐαγγέλιον πρώτη πάντων ἀνθρώπων, καθάπερ καὶ προσῆκον ὑπῆρχε καὶ δίκαιον, ἢ Θεοτόκος παρὰ τοῦ Κυρίου ἐδέξατο καὶ αὕτη τοῦτον ἀναστάντα πρὸ πάντων εἶδε καὶ τῆς αὐτοῦ θείας ὁμιλίας ἀπήλαυσε, καὶ οὐκ εἶδεν ὀφθαλμοῖς μόνον αὐτὸν καὶ αὐτῆκοος αὐτοῦ γέγονεν, ἀλλὰ καὶ χερσὶν ἤψατο πρώτη καὶ μόνη τῶν ἀχράντων ἐκείνου ποδῶν, κἄν οἱ εὐαγγελισταὶ ταῦτα πάντα φανερώς οὐ λέγουσι, μὴ θέλοντες τὴν Μητέρα προφέρειν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μὴ τοῖς ἀπίστοις ὑποψίας ἀφορμὴν δῶσιν. Ἐπεὶ δὲ νῦν ἡμῖν χάριτι τοῦ ἀναστάντος πρὸς πιστοὺς ὁ λόγος καὶ ἡ τῆς ἑορτῆς ὑπόθεσις τὰ τῶν Μυροφόρων ἐπείγει διευκρινεῖν, λόγον διδόντος τοῦ εἰπόντος «οὐδὲν κρυπτὸν ὃ οὐ φανερόν γενήσεται», καὶ τοῦτο φανερωθήσεται.

- 4 Μυροφόροι τοίνυν εἰσὶν αἱ συνακολουθοῦσαι μετὰ τῆς τοῦ Κυρίου Μητρὸς καὶ τῷ καιρῷ τοῦ σωτηρίου πάθους συμπαραμείνασαι καὶ τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα μυρίσαι σπουδάσασαι. Τοῦ γὰρ Ἰωσήφ καὶ τοῦ Νικοδήμου αἰτησάντων καὶ λαβόντων παρὰ τοῦ Πιλάτου τὸ δεσποτικὸν σῶμα καὶ καθελόντων ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ περισχόντων σινδόσι σὺν ἀρώμασι κολλωδεστάτοις καὶ λαξευτῷ μνημείῳ ἐνθέντων καὶ λίθον ἐπιθέντων μέγαν ἐπὶ τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, θεωροῦσαι κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Μάρκον παρῆσαν Μαρία ἢ Μαγδαληνῆ

φέρθηκε από τόν τάφο, ὥστε δέν ἐγνώριζε ἀκόμη τήν ἀνάστασι. Ἐπομένως ὁ Κύριος ἐμφανίσθηκε στή Μαρία ὄχι ἐντελῶς πρώτη, ἀλλά μετά τήν πλήρη ἔλευσι τῆς ἡμέρας. Ὑπάρχει λοιπόν κάτι πού ἀναφέρεται συνεσκιασμένως ἀπό τούς εὐαγγελιστάς, τό ὁποῖο θ' ἀποκαλύψω πρὸς τήν ἀγάπη σας. Πραγματικά τό εὐαγγέλιο τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου πρώτη ἀπό ὄλους τούς ἀνθρώπους, ὅπως ἦταν σωστό καί δίκαιο, ἐδέχθηκε ἀπό αὐτόν ἡ Θεοτόκος καί αὐτή εἶδε πρὶν ἀπό ὄλους τόν ἀναστάντα καί ἀπήλαυσε τή θεία ὁμιλία του, καί ὄχι μόνο τόν εἶδε μέ τούς ὀφθαλμούς της καί ἔγινε αὐτήκοος αὐτοῦ, ἀλλά καί πρώτη καί μόνη ἔγγισε τά ἄχραντα πόδια του, ἔστω καί ἂν οἱ εὐαγγελισταί δέν τά λέγουν φανερά ὅλα αὐτά, μή θέλοντας νά προσαγάγουν ὡς μάρτυρα τήν μητέρα, γιά νά μή δώσουν ἀφορμή ὑποψίας στούς ἀπίστους. Ἐπειδή δέ τώρα ἐμεῖς μέ τή χάρι τοῦ ἀναστάντος ὁμιλοῦμε πρὸς πιστούς καί ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐορτῆς ἀπαιτεῖ ἐπείγουσα διευκρίνησι τῶν σχετικῶν μέ τίς Μυροφόρες, μέ τήν ἄδεια αὐτοῦ πού εἶπε «δέν ὑπάρχει κρυφό πού δέν θά γίνη φανερό»³, θά τό φανερώσωμε καί τοῦτο.

- 4 Λοιπόν Μυροφόρες εἶναι οἱ γυναῖκες πού ἀκολουθοῦσαν τόν Κύριο μαζί μέ τήν Μητέρα του, ἔμειναν μαζί της κατά τήν ὥρα τοῦ σωτηριώδους πάθους καί ἐφρόντισαν νά ἀλείψουν μέ μῦρα τό σῶμα τοῦ Κυρίου. Ὄταν δηλαδή ὁ Ἰωσήφ καί ὁ Νικόδημος ἐζήτησαν κι' ἔλαβαν ἀπό τόν Πιλάτο τό δεσποτικό σῶμα, τό κατέβασαν ἀπό τόν σταυρό, τό περιέβαλαν σέ σινδόνια μαζί μέ ἐκλεκτά ἀρώματα, τό ἐτοποθέτησαν σέ λαξευτό μνημεῖο κι' ἔβαλαν μεγάλη πέτρα ἐπάνω στή θύρα τοῦ μνημείου, παρευρίσκονταν θεωρώντας κατά τόν εὐαγγελιστή Μάρκο ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή καί ἡ ἄλλη Μαρία πού ἐκαθό-

καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου, διὰ τοῦ εἰπεῖν, καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, τὴν Θεομήτορα πάντως ὑποφαίνων· καὶ Ἰακώβου γὰρ καὶ Ἰωσήφ αὐτὴ ἐκαλεῖτο μήτηρ, ὡς ἐξ Ἰωσήφ τοῦ Μνήστορος ἐκείνων ὄντων. Οὐ μόναι δὲ αὗται θεωροῦσαι παρησαν, ἐνταφιαζομένου τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἕτεραι γυναῖκες, ὡς ὁ Λουκᾶς ἱστόρησε γράφων· «κατακολουθήσασαι δὲ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας, ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ· ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία καὶ Ἰωάννα καὶ Μαρία Ἰακώβου καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς».

5 Ὑποστρέψασαι δέ, φησὶν, ἠγόρασαν ἀρώματα καὶ μύρα· οὕτω γὰρ ἔγνωσαν ἀκριβῶς, ὅτι αὐτός ἐστιν ἀληθῶς ἡ ὁσμὴ τῆς ζωῆς, τοῖς αὐτῷ προσιοῦσι πιστῶς, ὥσπερ ὁσμὴ θανάτου τοῖς ἀπειθοῦσιν εἰς τέλος καὶ ὁσμὴ ἱματίων αὐτοῦ, τουτέστιν αὐτοῦ τοῦ σώματος, ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα καὶ μύρον ἐκκενωθὲν ὄνομα αὐτῷ, δι' οὗ καὶ τὴν οἰκουμένην θείας εὐωδίας ἐνέπλησεν, ἀλλ' ἐτοιμάζουσι μύρα τε καὶ ἀρώματα, τοῦτο μὲν εἰς τιμὴν τοῦ κειμένου, τοῦτο δὲ καὶ παραμυθίαν πρὸς δυσωδίαν μυδῶντος τοῦ σώματος διὰ τῆς ἀλοιφῆς τούτων τοῖς βουλομένοις προσεδρεύειν ἐπινοοῦσαι.

6 Ἐτοιμάσασαι τοίνυν τὰ μύρα καὶ τὰ ἀρώματα, τὸ μὲν Σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν· οὕτω γὰρ τὰ ἀληθινὰ σάββατα συνῆκαν, οὐδ' ἐκεῖνο τὸ ὑπερευλογημένον σάββατον ἐπέγνωσαν, τὸ μετὰ γον ἡμῶν τὴν φύσιν ἀπὸ τῶν τοῦ ἄδου κευθμώνων ἐπὶ τὸ παμφαῆς καὶ θεῖον καὶ οὐράνιον ὕψος· «τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὄρθρου βαθέος», ὡς ὁ Λουκᾶς φησιν, «ἦλθον ἐπὶ τὸ μνήμα, φέρουσαι ἃ

ταν ἀπέναντι τοῦ τάφου. Μὲ τὴν φράσι καὶ ἡ ἄλλη Μαρία ἐννοοῦσε ὅπωςδήποτε τὴν Θεομήτορα· διότι αὐτὴ ἐλεγόταν μητέρα καὶ τοῦ Ἰακώβου καὶ τοῦ Ἰωσῆ, πού ἦσαν ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ τὸν Μνήστορα. Δὲν παρευρίσκονταν δὲ μόνο αὐτὲς παρατηρώντας, ὅταν ἐνταφιαζόταν ὁ Κύριος, ἀλλὰ καὶ ἄλλες γυναῖκες, ὅπως ἱστόρησε ὁ Λουκᾶς γράφοντας· «παρακολουθώντας κάποιες γυναῖκες πού εἶχαν ἔλθει μαζί του ἀπὸ τὴν Γαλιλαία, εἶδαν τὸ μνημεῖο καὶ τὴν σ' αὐτὸ τοποθέτησι τοῦ σώματός του· ἦσαν ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία καὶ ἡ Ἰωάννα καὶ ἡ Μαρία τοῦ Ἰακώβου καὶ οἱ ἄλλες μαζί τους»⁴.

5 Ἀφοῦ δὲ ἐπέστρεψαν, λέγει, ἀγόρασαν ἀρώματα καὶ μῦρα· διότι δὲν εἶχαν καταλάβει ἀκριβῶς ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀληθινὰ ἡ ὁσμὴ τῆς ζωῆς γιὰ ἐκείνους πού τὸν πλησιάζουν μὲ πίστι, ὅπως ὁσμὴ θανάτου καταλαμβάνει τοὺς ἕως τὸ τέλος ἀπειθεῖς, καὶ ἡ ὁσμὴ τῶν ἐνδυμάτων του, δηλαδή τοῦ ἰδίου τοῦ σώματος, εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ ὅλα τὰ ἀρώματα καὶ τὸ ὄνομά του εἶναι μῦρο χυμένο, μὲ τὸ ὁποῖο ἐγέμισε θεῖα εὐωδία τὴν οἰκουμένη. Ἐτοιμάζουν λοιπὸν μῦρα καὶ ἀρώματα, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τιμὴν τοῦ νεκροῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ γιὰ παρηγοριὰ ἀπὸ τῆς δυσωδίας τοῦ σώματος, ὅταν θά ἔλειωνε, βοηθώντας μὲ τὴν ἀλοιφή των τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ παραμένουν δίπλα.

6 Ἀφοῦ λοιπὸν ἐτοίμασαν τὰ μῦρα καὶ τὰ ἀρώματα, κατὰ τὴν ἐντολὴν τὸ Σάββατο ἠσύχασαν· διότι δὲν εἶχαν καταλάβει ἀκόμη τὰ ἀληθινὰ σάββατα, οὔτε εἶχαν γνωρίσει καλά τὸ εὐλογημένο ἐκεῖνο σάββατο πού μεταφέρει τὴ φύσι τους ἀπὸ τὰ βάραθρα τοῦ ἄδη στό ὀλόφωτο καὶ θεῖο καὶ οὐράνιο ὕψος. «Τὴν πρώτη τῆς ἐβδομάδος, ὄρθρο βαθύ», ὅπως λέγει ὁ Λουκᾶς, «ἦλθαν

ἠτοίμασαν ἀρώματα», ὁ δὲ Ματθαῖος «ὄψὲ σαββάτων», φησί, «τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων» καὶ δύο εἶναι τὰς προσελθούσας, ὁ δὲ Ἰωάννης «πρωὶ σκοτίας ἔτι οὔσης» καὶ μίαν εἶναι τὴν Μαγδαληνὴν Μαρίαν τὴν προσελθοῦσαν, ὁ δὲ Μάρκος «λίαν πρωὶ τῆς μιᾶς σαββάτων» καὶ τρεῖς εἶναι τὰς προσελθούσας. Μίαν μὲν οὖν σαββάτων οἱ εὐαγγελισταὶ πάντες τὴν Κυριακὴν φασιν· ὄψὲ δὲ σαββάτων καὶ ὄρθρον βαθὺν καὶ πρωὶ λίαν καὶ πρωὶ σκοτίας ἔτι οὔσης, τὸν περὶ τὸν ὄρθρον σύμμικτον φωτός τε καὶ σκότους χρόνον· οὗτος δὲ ἐστὶν ἀφοῦ τὸ τοῦ ὀρίζοντος ἑῶν ἀυγάζεσθαι ἄρξεται, τὴν ἡμέραν προκαταγγέλλων. Ἴδοι δ' ἂν τις ἐξ ἀπόπτου πρὸς τοῦτο βλέπων ἀρχόμενον μεταχρώννυσθαι φωτὶ περίπου τὴν ἐνάτην τῆς νυκτὸς ὥραν, ὡς εἶναι τὰς ὑπολοίπους μέχρις ἡμέρας ἀκραιφνοῦς ὥρας τρεῖς.

7 Δοκοῦσι δὲ πως οἱ εὐαγγελισταὶ διαφωνεῖν ἐπὶ τε τοῦ καιροῦ τούτου καὶ τοῦ τῶν γυναικῶν ἀριθμοῦ, ἐπειδὴ περ, ὡς ἔφην, αἱ Μυροφόροι πολλαί τε ἦσαν καὶ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δις καὶ τρίς, ἦλθον ἐπὶ τὸν τάφον, συναλλήλαις μὲν, οὐχὶ ταῖς αὐταῖς δέ, καὶ κατὰ τὸν ὄρθρον μὲν πᾶσαι, οὐ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ἐπ' ἀκριβείας, ἡ δὲ Μαγδαληνὴ καὶ μονωθεῖσα τῶν ἄλλων πάλιν ἦλθε καὶ παρέμεινεν ἐπὶ πλέον. Ἐκαστος οὖν τῶν εὐαγγελιστῶν, μίαν ἔστιν ὧν προσέλευσιν εἰπών, τὰς ἄλλας παρῆκεν. Ὡς δὲ ἐγὼ συμβάλλω τε καὶ συνάγω παρὰ τῶν εὐαγγελιστῶν ἀπάντων, καθὰ καὶ τοῦτο προεῖπον, πρώτη πάντων ἡ Θεοτόκος ἦλθεν ἐπὶ τὸν τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ τάφον, τὴν Μαγδαληνὴν Μαρίαν ἐπαγομένη. Καὶ τοῦτο μάλιστα διδάσκομαι παρὰ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου. «Ἦλθε» γάρ, φησὶν, «ἡ Μαγδα-

στό μνήμα, φέροντας τὰ ἀρώματα πού ἐτοίμασαν»· ὁ δέ Ματθαῖος λέγει, «ἀργά τό Σάββατο, ξημερώνοντας τήν πρώτη τῆς ἐβδομάδος» καί ὅτι οἱ προσελθοῦσες εἶναι δύο· ὁ Ἰωάννης «τό πρωί, ἐνῶ ἦταν ἀκόμη σκοτεινά», καί ὅτι μιά εἶναι ἡ προσελθοῦσα, Μαρία ἡ Μαγδαληνή· ὁ δέ Μάρκος «πολύ πρωί τῆς πρώτης τῆς ἐβδομάδος» καί ὅτι τρεῖς εἶναι οἱ προσελθοῦσες⁵. Πρώτη λοιπόν τῆς ἐβδομάδος λέγουν ὅλοι οἱ εὐαγγελισταί τήν Κυριακή· ἀργά τό Σάββατο, ὄρθρο βαθύ, πολύ πρωί καί πρωί σκοτεινά ἀκόμη, ὀνομάζουν τόν χρόνο γύρω ἀπό τόν ὄρθρο, ἀνάμικτο ἀπό φῶς καί σκότος· αὐτός ὁ χρόνος εἶναι, ἀφοῦ ἀρχίσει νά αὐγάζη τό ἀνατολικό μέρος τοῦ ὀρίζοντος πού προκαταγγέλλει τήν ἡμέρα. Μπορεῖ δέ κανεῖς παρατηρώντας ἀπό μακριά, πρὸς αὐτό, νά τό ἰδῆ ν' ἀρχίζη νά χρωματίζεται ἀπό φῶς γύρω ἀπό τήν ἐνάτη ὥρα τῆς νυκτός, ὥστε ἕως τήν πλήρη ἡμέρα νά ὑπολείπωνται τρεῖς ὥρες.

- 7 Φαίνονται βέβαια νά διαφωνοῦν κάπως οἱ εὐαγγελισταί μεταξὺ τους τόσο γιά τήν ὥρα, ὅσο καί γιά τόν ἀριθμό τῶν γυναικῶν, ἐπειδή, ὅπως εἶπα, οἱ Μυροφόρες ἦσαν πολλές, καί ἦλθαν στόν τάφο ὄχι μιά φορά, ἀλλά καί δύο καί τρεῖς φορές, συντροφιά μὲν, ἀλλ' ὄχι οἱ ἴδιες, καί κατά τόν ὄρθρο μὲν ὅλες, ἀλλ' ὄχι τόν ἴδιο χρόνο ἀκριβῶς, ἡ δέ Μαγδαληνή ἦλθε πάλι μόνη της κι' ἔμεινε περισσότερο. Κάθε εὐαγγελιστής λοιπόν ἀναφέρει μιά προσέλευσι μερικῶν καί παραλείπει τίς ἄλλες. Ὅπως δέ ἐγώ ὑπολογίζω καί συνάγω ἀπό ὅλους τοὺς εὐαγγελιστάς, σύμφωνα μέ ὅσα εἶπα προηγουμένως, πρώτη ἀπό ὅλες ἦλθε στόν τάφο τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἡ Θεοτόκος, ἔχοντας μαζί τήν Μαγδαληνή Μαρία. Τοῦτο κυρίως τό συμπεραίνω ἀπό τόν εὐαγγελιστή Ματθαῖο⁶. Διότι, λέγει, «ἦλθε ἡ Μαγδαληνή Μα-

6. Ματθ. 28,1-10.

ληνή Μαρία καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, ἧτις ἦν πάντως ἡ Θεομήτωρ, θεωρήσαι τὸν τάφον. Καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ· ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών, ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί».

8 Πᾶσαι οὖν αἱ ἄλλαι γυναῖκες μετὰ τὸν σεισμὸν ἦλθον καὶ τῶν φυλάκων τὴν φυγὴν, καὶ τὸν τάφον ἀνεωγμένον εὔρον καὶ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον· ἡ δὲ Παρθενομήτωρ παρῆν τοῦ σεισμοῦ γινομένου, καὶ ἀποκεκυλισμένου τοῦ λίθου καὶ τοῦ τάφου ἀνοιγομένου καὶ τῶν τηρούντων παρόντων, εἰ καὶ κατασεσεισμένων τῷ φόβῳ· διὸ καὶ μετὰ τὸν σεισμὸν ἀνασφήλαντες πρὸς φυγὴν εὐθὺς ἔβλεψαν, ἡ δὲ Θεομήτωρ ἀδεέστερον ἐνετρύφα τῇ θεῷ. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ καὶ δι' αὐτὴν πρῶτην τὸν ζωηφόρον ἐκεῖνον ἀνοιγῆναι τάφον (δι' αὐτὴν γὰρ πρῶτην καὶ δι' αὐτῆς πάντα ἡμῖν ἀνέωκται, ὅσα ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ ἄνω καὶ ὅσα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω) καὶ δι' αὐτὴν τὸν ἄγγελον οὕτως ἀστράπτειν, ὡς καὶ τῆς ὥρας ἔτι σκότῳ κατεχομένης ὑπὸ δασιλεῖ ταύτην τῷ τοῦ ἀγγέλου φωτὶ μὴ τὸν τάφον ἰδεῖν κενὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐντάφια κατὰ κόσμον τε κείμενα καὶ πολυειδῶς μαρτυροῦντα τῷ ἐνταφιασθέντι τὴν ἔγερσιν.

9 Ἦν δὲ ἄρα καὶ ὁ εὐαγγελιστῆς ἄγγελος αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Γαβριήλ. Ὡς γὰρ εἶδε ταύτην οὕτως ἐπείγομένην ἐπὶ τὸν τάφον, ὁ τὴν ἀρχὴν πρὸς αὐτὴν εἰπὼν, «μὴ φοβοῦ Μαριάμ, εὔρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ», σπεύδει καὶ νῦν καὶ καταβαίνει τὸ αὐτὸ πάλιν τῇ ἀειπαρθένῳ προσφθέγγασθαι καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ ἐξ αὐτῆς γεννηθέντος ἀσπόρως εὐαγγελίσασθαι καὶ τὸν λίθον ἄραι καὶ ὑποδεῖξαι

ρία καί ἡ ἄλλη Μαρία», πού ἦταν ὅπωςδήποτε ἡ Θεομήτωρ, γιά νά ἰδοῦν τόν τάφο. Καί ἰδοῦ ἐγινε μέγας σεισμός· διότι ἄγγελος Κυρίου, ἀφοῦ κατέβηκε ἀπό τόν οὐρανό, προσῆλθε, ἀπεκύλισε τήν πέτρα ἀπό τήν θύρα τοῦ μνημείου κι' ἐκαθόταν ἐπάνω σ' αὐτήν· ἦταν δέ ἡ μορφή του σάν ἀστραπή καί τό ἔνδυμά του λευκό σάν χιόνι, ἀπό τόν φόβο δέ ἐμπρός του ἐταράχθηκαν οἱ φύλακες κι' ἐγιναν σάν νεκροί».

8 Ὅλες λοιπόν οἱ ἄλλες γυναῖκες ἦλθαν μετὰ τόν σεισμό καί τήν φυγή τῶν φυλάκων, κι' εὗρηκαν τόν τάφο ἀνοιγμένο καί τήν πέτρα ἀποκυλισμένη· ἡ δέ Παρθεμήτωρ ἔφθανε τή στιγμή πού ἐγινόταν ὁ σεισμός, ἀποκυλίσθηκε ἡ πέτρα καί ἀνοιγόταν ὁ τάφος καί οἱ φύλακες ἦσαν παρόντες, ἄν καί συγκλονισμένοι ἀπό τόν φόβο· γι' αὐτό μετὰ τόν σεισμό αὐτοί ἀνασηκώθηκαν κι' ἐκύτταξαν ἀμέσως νά φύγουν, ἐνῶ ἡ Θεομήτωρ ἐντροφοῦσε στή θεά. Ἐγώ πάντως νομίζω ὅτι γι' αὐτήν πρῶτη ἀνοίχθηκε ὁ ζωηφόρος ἐκεῖνος τάφος (διότι γι' αὐτήν πρῶτη καί δι' αὐτῆς ἔχουν ἀνοιχθῆ σ' ἐμᾶς ὅλα, ὅσα εἶναι ἐπάνω στόν οὐρανό καί κάτω στή γῆ) καί ὅτι γι' αὐτήν ἀστραπτε ἔτσι ὁ ἄγγελος, ὥστε, ἄν καί ἡ ὥρα ἦταν ἀκόμη σκοτεινή, αὐτή μέ τό πλούσιο φῶς τοῦ ἀγγέλου ὄχι μόνο νά ἰδῆ τόν τάφο κενό, ἀλλά καί τά ἐντάφια νά εἶναι τακτοποιημένα καί πολυτρόπως νά μαρτυροῦν τήν ἔγερσι τοῦ ἐνταφιασθέντος.

9 Ἦταν δέ προφανῶς ὁ εὐαγγελιστής ἄγγελος ὁ ἴδιος ὁ Γαβριήλ. Διότι μόλις τήν εἶδε αὐτός νά σπεύδη πρὸς τόν τάφο, αὐτός πού παλαιότερα τῆς εἶχε εἰπεῖ, «μή φοβῆσαι, Μαρία, διότι εὗρηκες χάρι ἀπό τόν Θεό»⁷, σπεύδει καί τῶρα καί κατεβαίνει νά εἰπῆ τό ἴδιο πάλι στήν ἀειπάρθενο καί νά ἀναγγεῖλῃ τήν ἀπό τούς νεκρούς ἀνάστασι τοῦ γεννηθέντος ἀπό αὐτήν ἀσπόρως,

7. Λουκᾶ 1,30.

κενὸν τὸν τε τάφον καὶ τὰ ἐντάφια καὶ οὕτω πιστώσασθαι ταύτη τὸ εὐαγγέλιον. «Ἀποκριθεὶς» γάρ, φησὶν, «ὁ ἄγγελος εἶπε ταῖς γυναιξί· μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς, Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν ἐσταυρωμένον; ἠγέρθη· ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔκειτο ὁ Κύριος»· εἰ γὰρ καὶ τοὺς φύλακας, φησὶν, ὁρᾶτε κατασεισθέντας τῷ φόβῳ, ἀλλ' ὑμεῖς μὴ φοβεῖσθε· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε· ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε. Οὗτος γὰρ οὐ μόνον ἄδου καὶ θανάτου καὶ τάφου κλείθροις καὶ μοχλοῖς καὶ σφραγίσιν ἐστὶν ἀκάθεκτος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀθανάτων ἡμῶν καὶ οὐρανίων ἀγγέλων ὑπάρχει Κύριος, καὶ μόνος οὕτως ἐστὶν ὁ τοῦ παντὸς Κύριος· «ἴδετε» γάρ, φησί, «τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ Κύριος· καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν».

10 «Ἐξελθοῦσαι δέ», φησί, «μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης». Ἐμοὶ δοκεῖ πάλιν, τὸν μὲν φόβον ἔτι τὴν Μαγδαληνὴν Μαρίαν ἔχειν καὶ τὰς μέχρι τότε συνελθούσας τῶν ἄλλων γυναικῶν· οὐ γὰρ συνῆκαν τῶν εἰρημένων παρὰ τοῦ ἀγγέλου τὴν δύναμιν, οὐδὲ τοῦ φωτὸς ἀντιλαβέσθαι τελέως ἰσχυσαν, ὡς ἰδεῖν καὶ καταμαθεῖν ἀκριβῶς· τὴν δὲ Θεομήτορα τὴν μεγάλην κτήσασθαι χαράν, τὰ παρὰ τοῦ ἀγγέλου συνεῖσαν καὶ τοῦ φωτὸς γενομένην δλην, ὡς κεκαθαρμένην ἄκρως καὶ κεχαριτωμένην θείως, καὶ διὰ πάντων βεβαίως τὸ ἀληθές καὶ γνωρίσασαν καὶ τῷ ἀρχαγγέλῳ πιστεύσασαν, ἐπεὶ καὶ πιστὸς οὗτος ἐκ πολλοῦ ταύτη διὰ τῶν ἔργων ἐφάνη. Πῶς δὲ καὶ παρὰ τῶν γενομένων αὐτῆς παρουσίας, οὐκ ἂν συνῆκεν ἢ θεόσοφος Παρθένος τὸ τελεσθέν, σεισμὸν ἰδοῦσα, καὶ τοῦτον μέγαν, ἄγγελον κατερχόμενον οὐρανόθεν, καὶ τοῦτον ἀστραπηφόρον, τὴν τε τῶν τηρούντων νέκρωσιν καὶ τοῦ λίθου τὴν μετάθεσιν καὶ τοῦ τάφου τὴν

νά σηκώση τήν πέτρα, νά ὑποδείξη τόν κενό τάφο καί τά ἐντάφια, κι' ἔτσι νά ἐπιβεβαιώση τήν καλή ἀγγελία. Διότι, λέγει, «ἀποκρινόμενος ὁ ἄγγελος, εἶπε στίς γυναῖκες· μή φοβῆσθε ἐσεῖς, ζητεῖτε τόν Ἰησοῦ, τόν σταυρωμένο; ἀναστήθηκε· ἰδού ὁ τόπος ὅπου ἐκοιτόταν ὁ Κύριος». Ἐάν, λέγει, βλέπετε τούς φύλακες συγκλονισμένους ἀπό τόν φόβο, ἀλλά ἐσεῖς νά μή φοβῆσθε· διότι γνωρίζω ὅτι ζητεῖτε Ἰησοῦν τόν σταυρωμένο· ἐσηκώθηκε, δέν εἶναι ἐδῶ. Διότι αὐτός, ὄχι μόνο εἶναι ἀκράτητος ἀπό τοῦ ἄδη καί τοῦ θανάτου καί τοῦ τάφου τά κλειστρα καί τούς μοχλούς καί τίς σφραγίδες, ἀλλ' εἶναι καί κύριος τῶν ἀθανάτων καί οὐρανίων ἀγγέλων μας καί ὁ μόνος αὐτός εἶναι Κύριος τοῦ σύμπαντος· «ἰδέτε», λέγει, «τόν τόπο ὅπου ἐκοιτόταν ὁ Κύριος καί πηγαίνετε γρήγορα νά εἰπῆτε στούς μαθητάς του ὅτι ἀναστήθηκε ἀπό τούς νεκρούς».

- 10 «Ἄφοῦ δέ ἐξῆλθαν», λέγει, «μέ φόβο καί χαρά μεγάλη». Ἐγώ νομίζω πάλι ὅτι τόν μέν φόβο ἔχει ἀκόμη ἡ Μαγδαληνή Μαρία καί οἱ ἄλλες γυναῖκες πού εἶχαν ἔλθει ἕως τότε μαζί (διότι αὐτές δέν κατενόησαν τή σημασία τῶν λόγων τοῦ ἀγγέλου οὔτε μπόρεσαν νά συλλάβουν τελείως τό φῶς, ὥστε νά ἰδοῦν καί μάθουν ἀκριβῶς), ἐνῶ ἡ Θεομήτωρ ἀπέκτησε τή μεγάλη χαρά, διότι κατενόησε τά λόγια τοῦ ἀγγέλου καί παραδόθηκε ὀλόκληρη στό φῶς, ὡς τελείως καθαρὰ καί θείως χαριτωμένη, ἐγνώρισε μέ ὅλα αὐτά τήν ἀλήθεια κι' ἐπίστευσε στόν ἀρχάγγελο, ἐπειδή αὐτός ἀπό πολύν καιρό τῆς ἐφάνηκε διά τῶν ἔργων ἀξιόπιστος. Πῶς ἄλλωστε, ἀφοῦ ἦταν παροῦσα στά γεγονότα ἡ θεόσοφος Παρθένος, δέν θά κατανοοῦσε τό συμβάν, ἀφοῦ δηλαδή εἶδε σεισμό, καί μάλιστα μεγάλο, ἄγγελο νά κατέρχεται ἀπό τόν οὐρανό, καί μάλιστα ἀστραποβόλο, τή νέκρωσι τῶν φυλάκων καί τοῦ λίθου τήν μετάθεσι, τή κένωσι τοῦ τάφου καί τό μέγα θαῦμα τῶν ἐνταφίων, πού ἦσαν ἅλυστα καί

κένωσιν καὶ τῶν ἐνταφίων τὸ μέγα θαῦμα, ἀδιαλύτων ἅμα καὶ σμύρνη καὶ ἀλόη συνεχομένων καὶ κενῶν ὀρωμένων τοῦ σώματος, καὶ πρὸς τούτοις τὴν πρὸς αὐτὴν παρὰ τοῦ ἀγγέλου χαρμόσυνον θέαν καὶ ἀγγελίαν; Ἄλλ' ἐξελθοῦσαι μετὰ τὸν εὐαγγελισμὸν τοῦτον, ἡ μὲν Μαγδαληνὴ Μαρία, ὡς ἂν εἰ μηδὲ ἤκουσε τοῦ ἀγγέλου, μηδ' ἐκείνου δήπου δι' αὐτὴν φθεγξαμένου, τὴν τοῦ τάφου κένωσιν ἐξακριβοῦται μόνην, τῶν ἐνταφίων μηδένα λόγον ποιησαμένη· καὶ τρέχει πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὡς ὁ Ἰωάννης φησίν.

11 Ἡ δὲ θεομήτωρ Παρθένος ἐτέραις γυναιξὶ συναφθεῖσα, ὅθεν ἦλθεν ἐπανήρχετο πάλιν· καὶ ἰδοῦ, καθάπερ ὁ Ματθαῖος φησίν, «ὁ Ἰησοῦς ὑπήντησεν αὐταῖς λέγων, χαίρετε». Ὁρᾶτε ὅτι καὶ πρὸ τῆς Μαγδαληνῆς Μαρίας ἡ Θεομήτωρ εἶδε τὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκὶ καὶ παθόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα; «Αἱ δὲ προσελθοῦσαι», φησίν, «ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ». Καθάπερ δὲ τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀναστάσεως μετὰ τῆς Μαγδαληνῆς Μαρίας ἡ Θεοτόκος παρὰ τοῦ ἀγγέλου ἀκούσασα μόνη συνῆκε τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, οὕτω καὶ μετὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν, ὑπαντήσασα τῷ Υἱῷ καὶ Θεῷ, πρώτη τῶν ἄλλων ἀπασῶν καὶ εἶδε καὶ ἐπέγνω τὸν ἀναστάντα καὶ προσπεσοῦσα τῶν αὐτοῦ ἤψατο ποδῶν καὶ ἀπόστολος αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους ἐγένετο. Ὅτι δὲ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία οὐ συνῆν τῇ τοῦ Θεοῦ Μητρί; ἠνίκα παρὰ τοῦ τάφου ἐπανιούση ὑπήντησε καὶ ἐπεφάνη καὶ προσελάλησεν αὐτῇ ὁ Κύριος, διδασκόμεθα παρὰ τοῦ Ἰωάννου· «τρέχει γάρ», φησίν, «αὕτη πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἦραν τὸν Κύριον ἐκ τοῦ μνημείου καὶ οὐκ οἶδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν». Πῶς γὰρ ἂν εἶπερ εἶδε καὶ χερσὶν ἤψατο καὶ συντυγχάνοντος ἤκουσε, τοιαῦτα ἔλεγεν, ὅτι ἦραν καὶ μετέθηκαν, ὅπου δέ, οὐκ οἶδαμεν; Ἀλλὰ μετὰ τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάν-

συγκρατημένα μέ σμύρνα καί ἀλόη καί συγχρόνως ἐφαίνονταν ἀδειανά ἀπό τό σῶμα, καί ἐπί πλέον ἀφοῦ ἔλαβε τήν χαρμόσυνη πρός αὐτήν θεά καί ἀγγελία τοῦ ἀγγέλου; Ὅταν δέ ἐξῆλθαν μετὰ τόν εὐαγγελισμό τοῦτον, ἡ μέν Μαγδαληνή Μαρία, σάν νά μή ἄκουσε κἄν τόν ἄγγελο, ἀφοῦ ἄλλωστε οὔτε ἐκεῖνος ὠμίλησε γι' αὐτήν, διαπιστώνει μόνο τήν κένωσι τοῦ τάφου, χωρίς νά ἀναφέρῃ καθόλου τά ἐντάφια· καί τρέχει πρός τόν Σίμωνα Πέτρο καί τόν ἄλλο μαθητή, ὅπως λέγει ὁ Ἰωάννης.

- 11 Ἡ δέ Θεομήτωρ Παρθένος, συνοδευομένη ἀπό ἄλλες γυναῖκες, ἐπανερχόταν πάλι ἐκεῖ ἀπό ὅπου ἦλθε· καί ἰδού, ὅπως λέγει ὁ Ματθαῖος «ὁ Ἰησοῦς τίς συνάντησε λέγοντας, χαίρετε». Βλέπετε ὅτι καί πρὶν ἀπό τήν Μαγδαληνή Μαρία ἡ Θεομήτωρ εἶδε αὐτόν πού γιά τήν σωτηρία μας ἔπαθε σαρκικά κι' ἐτάφηκε καί ἀναστήθηκε; «Αὐτές δέ», λέγει, «προσῆλθαν, ἔπιασαν τά πόδια του καί τόν προσκύνησαν. Ὅπως δέ, ὅταν ἡ Θεοτόκος ἄκουσε τό εὐαγγέλιο τῆς ἀναστάσεως μαζί μέ τήν Μαγδαληνή Μαρία ἀπό τόν ἄγγελο, μόνο αὐτή κατάλαβε τή σημασία τῶν λόγων, ἔτσι καί μαζί μέ τίς ἄλλες γυναῖκες, ὅταν συνάντησε τόν Υἱό καί Θεό, πρώτη ἀπό ὅλες τίς ἄλλες εἶδε καί ἀναγνώρισε τόν ἀναστάντα καί προσπίπτοντας ἔπιασε τά πόδια του κι' ἔγινε ἀπόστολός του πρός τοὺς Ἀποστόλους. Ὅτι δέ ἡ Μαγδαληνή Μαρία δέν ἦταν μαζί μέ τή μητέρα τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἐπιστρέφοντας ἀπό τόν τάφο τήν συνάντησε καί τῆς παρουσιάσθηκε καί τῆς ὠμίλησε ὁ Κύριος, διδασκόμαστε ἀπό τόν Ἰωάννη· διότι, λέγει, «τρέχει αὐτή πρός τόν Σίμωνα Πέτρο καί πρός τόν ἄλλο μαθητή, τόν ὁποῖο ἀγαποῦσε ὁ Ἰησοῦς, καί λέγει σ' αὐτούς, ἐσήκωσαν τόν Κύριο ἀπό τό μνῆμα καί δέν γνωρίζομε ποῦ τόν ἐτοποθέτησαν». Πῶς τάχα, ἂν τόν εἶδε καί τόν ἔγγισε μέ τά χέρια της καί τόν ἄκουσε νά ὀμιλῇ, θά ἔλεγε τέτοια πράγματα, ὅτι τόν ἐσήκωσαν καί τόν μετέθεσαν, ποῦ ὁμως, δέν γνωρίζομε;

νου δρόμον ἐπὶ τὸν τάφον καὶ τὴν ἐκεῖ θεάν τῶν ὀθονίων καὶ τὴν ἐπάνοδον, «*Μαρία δὲ εἰστήκει*», φησί, «*πρὸς τῷ μνημείῳ κλαίουσα ἕξω*».

12 Ὅρατε· ὡς μὴ μόνον οὐπω εἶδεν, ἀλλ' οὐδὲ δι' ἀκοῆς ἐπληροφόρηθη; Καὶ τῶν ἐπιφαινομένων δὲ ταύτην ἐρωτησάντων ἀγγέλων, «*γύναι, τί κλαίεις;*», ἐκείνη πάλιν ὡς περὶ νεκροῦ ἀποκρίνεται· ὡς δὲ στραφεῖσα τὸν Ἰησοῦν εἶδεν, οὐδὲ πάλιν συνῆκεν, ἀλλ' ἐρωτωμένη καὶ παρ' αὐτοῦ, τί κλαίει, τὰ παραπλήσια φθέγγεται, ἕως οὗ ἐξ ὀνόματος ἐκεῖνος αὐτὴν καλέσας, ἑαυτὸν παρέστησεν ὄντα. Τότε δὴ προσπεσοῦσα καὶ αὐτὴ καὶ ζητοῦσα τὸν ἀσπασμὸν τοῖς ἐκείνου ποσὶ προσενεγκεῖν, ἤκουσε παρ' αὐτοῦ, μή μου ἅπτου· παρ' οὗ μανθάνομεν, ὡς ἡνίκα πρότερον ὤφθη τῇ τε Μητρὶ καὶ ταῖς συνοῦσαις αὐτῇ γυναιξίν, αὐτῇ μόνῃ καὶ τῶν ποδῶν ἅψασθαι παρέσχεν, εἰ καὶ ὁ Ματθαῖος κοινοποιεῖται καὶ ταῖς ἄλλαις γυναιξὶ τοῦτο, μὴ θέλων δι' ἣν τὴν ἀρχὴν ἔφημεν αἰτίαν, φανερώς τὴν Μητέρα προάγειν ἐπὶ τῶν τοιούτων.

13 Ἐπεὶ δὲ μετὰ τὸ πρῶτην ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν τάφον τὴν ἀειπάρθενον *Μαρίαν* καὶ πρῶτην τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀναστάσεως δέξασθαι πολλὰ συνῆλθον καὶ τὸν λίθον εἶδον ἀποκεκυλισμένον κάκειναι καὶ τῶν ἀγγέλων ἤκουσαν, ἐπανιοῦσαι μετὰ τὴν τοιαύτην ἀκοὴν καὶ θεάν ἐμερίσθησαν. Καὶ αἱ μὲν, καθάπερ ὁ Μάρκος φησί, «*ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου καὶ εἶχεν αὐτὰς φόβος καὶ ἔκστασις καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον, ἐφοβοῦντο γάρ*»· αἱ δὲ τῇ τοῦ Κυρίου εἶποντο *Μητρὶ*, αἱ καὶ τῆς τοῦ δεσπότου θεάς καὶ ὁμιλίας ἐπέτυχον. Ἡ δὲ *Μαγδαληνὴ* πρὸς Πέτρον καὶ Ἰωάννην ἀπῆει, μεθ' ὧν καὶ πρὸς τὸν τάφον πάλιν ἔρχεται μόνῃ· κάκεινων ἀναχωρησάντων, αὐτὴ παραμείνασα τῆς

Ἄλλά μετά τό δρόμο τοῦ Πέτρου καί τοῦ Ἰωάννη πρὸς τόν τάφο καί τήν ἐκεῖ θεά τῶν σινδονιῶν καί τήν ἐπιστροφή, λέγει, «ἡ δέ Μαρία ἐστεκόταν κοντά στό μνημεῖο ἔξω κλαίοντας».

12 Βλέπετε ὅτι ὄχι μόνο δέν τόν εἶχε ἰδεῖ ἀκόμη, ἀλλ' οὔτε κἄν εἶχε πληροφορηθῆ σχετικά; Καί ὅταν δέ τήν ἐρώτησαν οἱ παρουσιασθέντες ἄγγελοι, γυναῖκα, «γιατί κλαίεις», ἐκείνη πάλι ἀποκρίνεται σάν γιά νεκρό. Καθώς δέ ἐστράφηκε καί εἶδε τόν Ἰησοῦ, οὔτε τότε δέν ἐκατάλαβε, ἀλλά ἐρωτωμένη ἀπό αὐτόν, τί κλαίει, ἀπαντᾷ παρόμοια, ἕως ὅτου ἐκεῖνος, καλώντας τήν ὀνομαστικά, παρουσίασε τόν ἑαυτό του ζωντανό. Τότε λοιπόν προσπίπτοντας καί αὐτή καί ζητώντας νά προσφέρῃ τόν ἀσπασμό στά πόδια ἐκείνου, ἄκουσε ἀπό αὐτόν τίς λέξεις, «μή μ' ἐγγίξης». Ἀπό αὐτό μαθαίνομε ὅτι, ὅταν προηγουμένως ἐφάνηκε στή μητέρα καί στίς γυναῖκες πού ἦσαν μαζί, μόνο σ' αὐτήν ἐπέτρεψε νά πιάσῃ τά πόδια του, ἄν καί ὁ Ματθαῖος ἀποδίδει τοῦτο καί στίς ἄλλες γυναῖκες, μή θέλοντας γιά τήν αἰτία πού εἶπαμε στήν ἀρχή νά προβάλῃ φανερά τήν μητέρα στό θέμα αὐτό.

13 Ἀφοῦ δέ πρώτη ἦλθε στόν τάφο ἡ ἀειπάρθενος Μαρία καί πρώτη ἐδέχθηκε τό μήνυμα τῆς ἀναστάσεως, ἔπειτα ἦλθαν πολλές μαζί, εἶδαν κι' ἐκεῖνες τήν πέτρα ἀποκυλισμένη καί ἄκουσαν τούς ἀγγέλους, πού ἐπιστρέφοντας μέ τό ἄκουσμα αὐτό καί τήν θεά ἐχωρίσθηκαν. Ἄλλες, ὅπως λέγει ὁ Μάρκος, «ἔφυγαν ἀπό τό μνημα, κυριαρχημένες ἀπό φόβο καί ἔκστασι καί δέν εἶπαν σέ κανένα τίποτε, διότι ἐφοβοῦνταν· ἄλλες ἀκολούθησαν τήν Μητέρα τοῦ Κυρίου, καί αὐτές ἦσαν πού ἐπέτυχαν τήν θεά καί συνομιλία τοῦ Δεσπότη. Ἡ δέ Μαγδαληνή ἐπῆγε στόν Πέτρο καί τόν Ἰωάννη, μαζί μέ τούς ὁποίους ἔρχεται πάλι μόνη στόν τάφο· ὅταν δέ ἐκεῖνοι ἀνεχώρησαν, αὐτή παραμένοντας

δεσποτικῆς ἀξιοῦται καὶ αὐτὴ θεὰς καὶ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους καὶ αὐτὴ πέμπεται καὶ πρὸς αὐτοὺς ἔρχεται πάλιν, ἀπαγγέλλουσα πᾶσιν, ὡς Ἰωάννης φησὶν, «ὅτι ἐώρακε τὸν Κύριον καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ». Ταύτην οὖν τὴν θεάν πρῶτὴ φησι καὶ ὁ Μάρκος γενέσθαι, τουτέστι κατὰ τὴν ἀκραιφνῆ τῆς ἡμέρας ἀρχήν, τοῦ ὄρθρου παρελθόντος παντός, ἀλλ' οὐχὶ τὴν τοῦ Κυρίου ἀνάστασιν, οὐδὲ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐπιφάνειαν τότε γενέσθαι ἰσχυριζόμενος.

14 Ἐχομεν δὴ τὰ τῶν Μυροφόρων ἠκριβωμένα καὶ τὴν ἄνωθεν ζητουμένην ἐπὶ ταύταις τῶν τεσσάρων εὐαγγελιστῶν συμφωνίαν. Οἱ δὲ μαθηταὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως παρά τε τῶν Μυροφόρων ἀκούσαντες καὶ τοῦ Πέτρου καὶ παρὰ Λουκᾶ καὶ Κλεόπα, ὅτι ὁ Κύριος ζῆ καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῶν, ἠπίστησαν· διὸ καὶ ὄνειδίζονται παρ' αὐτοῦ, ὕστερον συνοῦσιν ἐπιφανέντος αὐτοῖς. Μετὰ δὲ τὸ διὰ πολλῶν καὶ πολλάκις ἑαυτὸν παραστήσαι ζῶντα, οὐκ ἐπίστευσαν μόνον πάντες, ἀλλὰ καὶ ἐκήρυξαν πανταχοῦ· «εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ρήματα αὐτῶν», «τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων»· τὰ γὰρ σημεῖα μέχρι τοῦ κηρυχθῆναι τὸν λόγον εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἀναγκαιότατα ἦν. Ἀλλὰ δεῖ μὲν σημείων καὶ τεραστίων πρὸς παράστασιν καὶ βεβαίωσιν τῆς τοῦ κηρύγματος ἀληθείας, δεῖ δὲ σημείων, ἀλλ' οὐ τεραστίων πρὸς παράστασιν τῶν ὑποδεξαμένων τὸν λόγον, εἰ βεβαίως ἐπίστευσαν· τίνων τούτων; τῶν ἀπὸ τῶν ἔργων. «Δεῖξον γάρ μοι», φησί, «τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου» καὶ «τίς πιστός, δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ». Τίς γὰρ πιστεύσει διά-

8. Ψαλμ. 18,4.

9. Μάρκ. 16,20.

ἀξιώνεται τῆς δεσποτικῆς θεάς, στέλλεται καί αὐτή πρὸς τοὺς Ἀποστόλους καί ἔρχεται πάλι πρὸς αὐτούς, γιὰ ν' ἀπαγγεῖλη σέ ὅλους, ὅπως λέγει ὁ Ἰωάννης, «ὅτι εἶδε τὸν Κύριο, πού εἶπε σ' αὐτὴν αὐτά». Αὐτὴ λοιπὸν ἡ θεά λέγει καί ὁ Μάρκος ὅτι ἔγινε πρῶι, δηλαδή κατὰ τὴν πλήρη ἀρχὴ τῆς ἡμέρας, ἀφοῦ ἐπέρασε ὁλος ὁ ὄρθρος, ἀλλὰ δέν ἰσχυρίζεται ὅτι τότε ἔγινε ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἢ ἡ πρώτη ἐμφάνισις του.

- 14 Ἔχομε λοιπὸν τὰ συμβάντα στὶς Μυροφόρες ἐξακριβωμένα καί τὴν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ζητούμενη συμφωνία τῶν τεσσάρων εὐαγγελιστῶν ὡς πρὸς αὐτά. Οἱ δέ μαθηταὶ κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως τὴν ἴδια, ἐνῶ ἄκουσαν ἀπὸ τῆς Μυροφόρας καί τὸν Πέτρο, καθὼς καί ἀπὸ τὸν Λουκᾶ καί τὸν Κλεόπα, ὅτι ὁ Κύριος ζῆ καί ἐθεάθηκε ἀπὸ αὐτές, ἀπίστησαν· γι' αὐτὸ ὄνειδίζονται ἀπὸ αὐτόν, ὅταν τοὺς ἐμφανίσθηκε ὕστερα, καθὼς ἦσαν συναθροισμένοι μαζί. Ὅταν ὁμοῦ παρέστησε τὸν ἑαυτό του ζωντανό κατὰ πολλοὺς τρόπους καί πολλές φορές, ὄχι μόνο ἐπίστευσαν ὅλοι, ἀλλὰ καί ἐκήρυξαν παντοῦ· «ὁ λόγος τους ἐξῆλθε σέ ὅλη τὴ γῆ καί τὰ ρήματά τους ἔφθασαν στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης»⁸, «ἐνῶ ὁ Κύριος συνεργοῦσε καί ἐβεβαίωνε τὸν λόγο μετὰ ταῦ συνοδευτικὰ θαύματα»⁹· διότι τὰ θαύματα ἦσαν ἀναγκαιότατα, μέχρις ὅτου κηρυχθῆ ὁ λόγος σέ ὅλη τὴ γῆ. Ἀλλὰ χρειάζονται μὲν σημεῖα καί τεράστια θαύματα πρὸς παράστασι καί βεβαίωσι τῆς ἀληθείας τοῦ κηρύγματος· χρειάζονται ὁμοῦ σημεῖα, ἀλλ' ὄχι τεράστια πρὸς παράστασι αὐτῶν πού ὑποδέχθηκαν τὸν λόγο, ἂν βεβαίως ἐπίστευσαν. Ποιὰ δηλαδή σημεῖα; Τὰ ἀπὸ τὰ ἔργα. «Δεῖξε μου», λέγει, «τὴν πίστι σου ἀπὸ τὰ ἔργα σου», καί «ποιός εἶναι πιστός, ἄς δείξη τὰ ἔργα του ἀπὸ τὴν καλὴ διαγωγή»¹⁰. Ποιός θά πιστεύσῃ πραγματικά ὅτι

10. Ἰακ. 2,18. 3,13.

νοϊαν ἔχειν ὄντως θεϊάν καὶ μεγάλην καὶ ὑψηλήν, καὶ ὡς εἰπεῖν οὐράνιον, οἷά περ ἔστιν ἡ εὐσέβεια, τὸν φαῦλων ἀντεχόμενον ἔργων καὶ τῆ γῆ καὶ τοῖς γηίνοις προσηλωμένον;

15 Οὐδὲν οὖν ὄφελος, ἀδελφοί, εἰάν πίστιν λέγη τις ἔχειν θεϊάν, ἔργα δὲ μὴ ἔχη τῆ πίστει κατάλληλα. Τί τὰς μωρὰς παρθένους αἱ λαμπάδες ὦνησαν οὐκ ἐχούσας ἔλαιον, δηλονότι τὰ τῆς ἀγάπης καὶ τὰ τῆς συμπαθείας ἔργα; Τί τὸν ἐν τῆ ἀσβέστῳ φλογὶ διὰ τὸ πρὸς τὸν Λάζαρον ἀσυμπαθὲς τηγανιζόμενον ἐκεῖνον πλούσιον τὸ πατέρα ἐπικαλεῖσθαι τὸν Ἀβραάμ; Τί τὸν μὴ κεκτημένον διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἔνδυμα, τῷ θείῳ γάμῳ καὶ τῆ παστάδι τῆς ἀφθαρσίας ἐκείνης κατάλληλον, ἢ πρὸς τὴν κλῆσιν δῆθεν εὐπείθεια; καὶ γὰρ προσεκλήθη τε καὶ προσῆλθε, πιστεύσας πάντως, καὶ τοῖς ἀγίοις ἐκείνοις δαιτυμόσι συνανεκλήθη, ἀλλ' ἐξελεγχθεὶς καὶ καταισχυνθεὶς, ὡς τὴν ἀπὸ τῶν ἡθῶν καὶ τῶν πράξεων φαυλότητα περικείμενος, δεθεὶς χεῖράς τε καὶ πόδας ἀνηλεῶς, εἰς τὴν γέενναν ρίπτεται τοῦ πυρός, ἔνθα ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

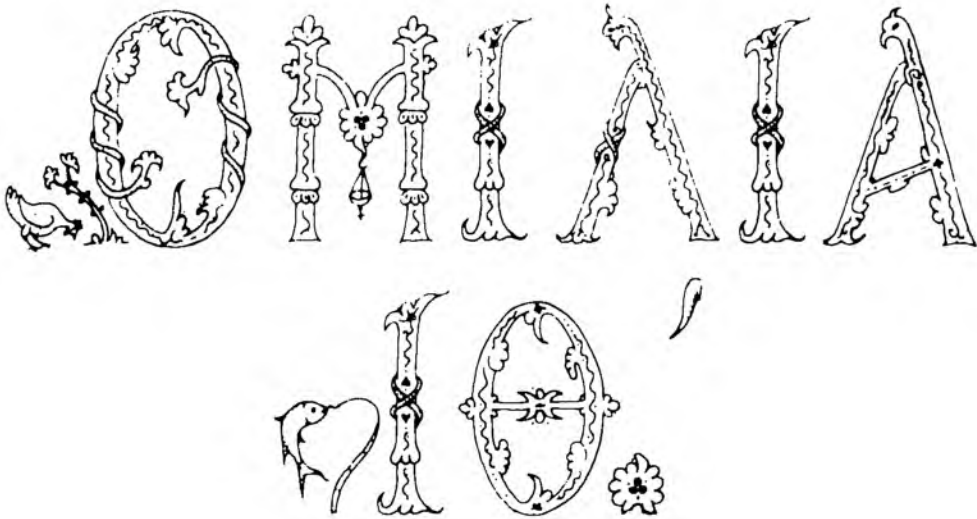
16 Ἦς μηδένα γένοιτο τῶν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ καλουμένων πειῖραν λαβεῖν, ἀλλὰ τῆ πίστει βίον ἐπιδειξαμένους προσήκοντα καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὸν νυμφῶνα τῆς εὐφροσύνης τῆς ἀκηράτου καὶ συνδιαιωνίζειν τοῖς ἀγίοις, ἔνθα πάντων εὐφραινομένων ἡ κατοικία. Ἀμήν.

ἔχει διάνοια θεία καί μεγάλη καί ὑψηλή, καί θά ἐλέγαμε οὐράνια, ὅπως εἶναι ἡ εὐσέβεια, αὐτός πού ἐπιδίδεται σέ φαῦλα ἔργα καί εἶναι προσηλωμένος στή γῆ καί στά γήινα;

15 Δέν ὠφελεῖ τίποτε λοιπόν, ἀδελφοί, ἐάν λέγη κανεῖς ὅτι ἔχει θεία πίστι, δέν ἔχει ὅμως ἔργα κατάλληλα στήν πίστι. Τί ὠφέλησαν οἱ λαμπάδες τίς μωρές παρθένους, ἀφοῦ δέν εἶχαν ἔλαιο, δηλαδή τά ἔργα τῆς ἀγάπης καί τῆς συμπαθείας; Τί ὠφέλησε ἡ ἐπίκλησις τοῦ Ἀβραάμ σάν πατρός τόν πλούσιο ἐκεῖνον πού τηγανίζοταν στήν ἄσβεστη φλόγα ἐξ αἰτίας τῆς ἀσυμπαθείας πρὸς τόν Λάζαρο; Τί ὠφέλησε ἡ δῆθεν εὐπείθεια πρὸς τήν πρόσκλησι ἐκεῖνον τόν ἄνθρωπο πού δέν εἶχε ἀποκτήσει διά τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἔνδυμα κατάλληλο γιά τό θεῖο γάμο καί γιά τόν ἄφθαρτο ἐκεῖνο νυμφῶνα; Προσκλήθηκε μέν καί προσῆλθε, διότι ἐπίστευσε ὅπωςδῆποτε, καί παρακάθησε μέ τούς ἁγίους ἐκεῖνους συνδαιτυμόνες, ἀλλ' ὅταν ἐξεσκεπάσθηκε καί καταισχύνθηκε, ὡς ἐνδεδυμένος τήν φαυλότητα ἀπό τά ἦθη καί τίς πράξεις ἐδέθηκε ἀνηλεῶς χειροπόδαρα κι' ἐρρίφθηκε στή γέεννα τοῦ πυρός, ὅπου ἐπικρατεῖ ὁ κλαυθμός καί ὁ τρυγμός τῶν ὀδόντων.

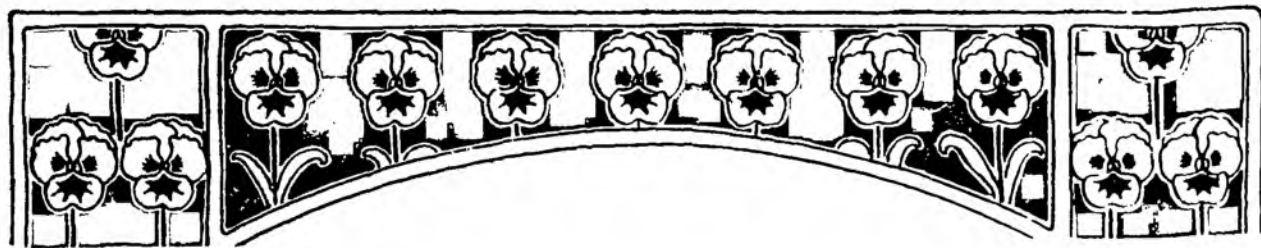
16 Αὐτήν εἶθε νά μή τήν δοκιμάση κανεῖς Χριστιανός, ἀλλ' ἐπιδεικνύοντας ὅλοι διαγωγή πρέπουσα στήν πίστι, νά εἰσέλθωμε στόν νυμφῶνα τῆς ἄφθαρτης εὐφροσύνης καί νά ζήσωμε αἰωνίως μαζί μέ τούς ἁγίους ἐκεῖ, ὅπου εἶναι ἡ κατοικία ὅλων τῶν εὐφραινομένων. Γένοιτο.

**ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ
ΤΗΝ ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΔΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ**

Καὶ ὅτι δεῖ καταφρονεῖν τῶν παρόντων

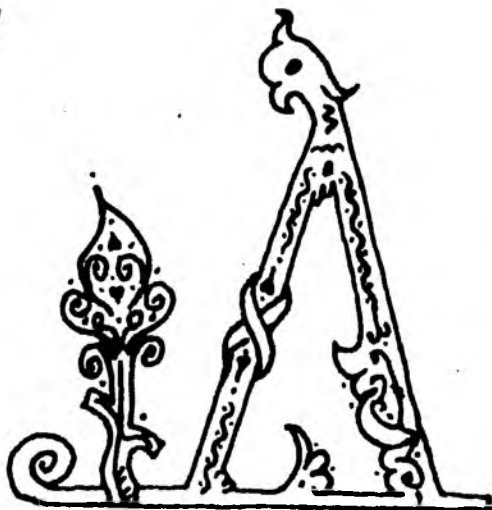
ΟΜΙΛΙΑ ΙΘ'

ΕΙΣ ΤΟ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΔΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

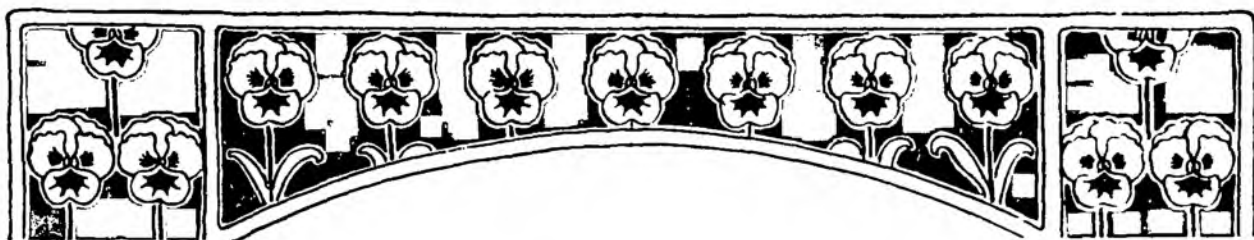
Καὶ ὅτι δεῖ καταφρονεῖν τῶν παρόντων

1

ἰὰ πασῶν τῶν νῦν διερχομένων ἡμερῶν
τούτων, εἰς πενήκοντα ἐκτεινομένων,
τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἐορτάζομεν
τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν πρὸς τὰς ἄλλας ἐορ-
τὰς ὑπεροχὴν παριστώντες διὰ τῆς πα-
ρατάσεως ταύτης. Εἰ γὰρ καὶ τῆς πρὸς
οὐρανὸν ἐπανόδου τὴν ἐπέτειον μνήμην

ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν ἡμερῶν περιέχει, ἀλλὰ καὶ αὕτη τὴν τοῦ ἀνα-
στάντος Δεσπότης πρὸς τοὺς ἀναβεβιωκότας ἔσθ' ὅτε τῶν δούλων
ὑποδείκνυσι διαφορὰν. Πάντες γὰρ οἱ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντες ὑφ'
ἐτέρων ἀνέστησαν καὶ πάλιν ἀποθανόντες ἐπέστρεψαν εἰς τὴν γῆν·
Χριστοῦ δὲ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει·

ΟΜΙΛΙΑ 19

ΕΠΙ ΤΟΥ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΔΟΣ

Καί ὅτι πρέπει νά καταφρονοῦμε τά παρόντα

1

λην αὐτήν τήν περίοδο πού διανύομε τώρα, ἐπεκτεινομένη σέ πενήντα ἡμέρες, ἐορτάζομε τήν ἀπό τούς νεκρούς ἀνάστασι τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, δεικνύοντας μέ αὐτή τήν παράτασι τήν ὑπεροχή της ἀπέναντι στίς ἄλλες ἐορτές.

Ἄν καί βέβαια αὐτή ἡ περίοδος τῶν ἡμερῶν περιλαμβάνει καί τήν ἐπέτειο μνήμη τῆς ἐπανόδου στούς οὐρανοῦς¹, ἀλλά καί αὐτή δεικνύει τή διαφορά τοῦ ἀναστάντος Δεσπότου πρὸς τούς ἀνθρώπους ἐκείνους πού κατά καιρούς ἔχουν ἀναβιώσει. Πραγματικά ὅλοι ὅσοι ἀναστήθηκαν ἀπό τούς νεκρούς ἀναστήθηκαν ἀπό ἄλλους καί, ἀφοῦ ἀπέθα-

1. Ἐννοεῖ τήν ἐορτὴν τῆς Ἀναλήψεως τήν τεσσαρακοστὴ ἀπὸ τὸ Πάσχα ἡμέρα.

μόνος γὰρ οὗτος ἑαυτὸν ἀναστήσας τριήμερον, οὐκ εἰς γῆν ἐπέστρεψε πάλιν, ἀλλ' εἰς οὐρανὸν ἀνελήλυθεν, ὁμόθρονον ὡς ὁμόθεον τῷ Πατρὶ ποιήσας τὸ ἡμέτερον φύραμα. Διὸ καὶ μόνος ἀρχὴ τῆς μελλούσης πάντων ἀναστάσεως γέγονε καὶ μόνος ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο καὶ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος πατήρ. Καὶ καθάπερ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν ἀμαρτωλοὶ τε καὶ δίκαιοι, οὕτως ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται ἀμαρτωλοὶ τε καὶ δίκαιοι, ἀλλ' ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι· ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, εἶτα τὸ τέλος, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν καὶ θῆ πάντας τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἐσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος, ἐν τῇ κοινῇ ἀναστάσει, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι· δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν.

- 2 Τοιαύτης δωρεᾶς πρόξενος ἡμῖν ἐστὶν ἡ τοῦ Κυρίου ἀνάστασις, καὶ διὰ τοῦτο μόνην ταύτην ἐν τοσαύτῃ παρατάσει τῶν ἡμερῶν ἐορτάζομεν, ὡς ἀθάνατον οὖσαν καὶ ἀνώλεθρον καὶ αἰδῖον, προὔπογράφοντες διὰ τούτων καὶ τὴν μέλλουσαν τῶν ἀγίων μακαριότητα, ἧς ἀπέδρα πᾶσα ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός· θυμηδία δὲ καὶ πανήγυρις ἐστὶν ἐν ταύτῃ διηνεκῆς ἔνθεός τε καὶ ἀναλλοίωτος· ἐκεῖ γὰρ ἐστὶ τῶν ὄντως εὐφραينوμένων ἡ κατοικία. Διὸ καὶ πρὸ τῶν ἡμερῶν τούτων τὴν ἱερὰν τεσσαρακοστὴν ἐν νηστείᾳ καὶ ἀγρυπνίᾳ καὶ προσευχῇ καὶ ἀσκήσει παντοίᾳ τῶν ἀρετῶν ἄγειν ἡμᾶς ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις ἐνομοθέτησε, διὰ μὲν τῆς τεσσαρακοστῆς τῶν ἡμερῶν

ναν πάλι, ἐπέστρεψαν στή γῆ· ὁ δέ Χριστός, ἀφοῦ ἀναστήθηκε ἀπό τούς νεκρούς, δέν κυριεύεται πλέον καθόλου ἀπό τόν θάνατο· διότι μόνο αὐτός, ἀφοῦ ἀνέστησε τόν ἑαυτό του τήν τρίτη ἡμέρα, δέν ἐπέστρεψε πάλι στή γῆ, ἀλλά ἀνέβηκε στόν οὐρανό, καθιστώντας τό φύραμά μας πού εἶχε λάβει ὁμόθρονο μέ τόν Πατέρα ὡς ὁμόθεο. Γι' αὐτό εἶναι ὁ ὁμόνος πού ἔγινε ἀρχή τῆς μελλοντικῆς ἀναστάσεως ὄλων καί ὁ ὁμόνος πού κατέστη ἀπαρχή τῶν νεκρῶν καί πρωτότοκος ἀπό τούς νεκρούς καί πατέρας τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Καί ὅπως ὅλοι, ἁμαρτωλοί καί δίκαιοι, ἀποθαίνουν στόν Ἀδάμ, ἔτσι στόν Χριστό θά ζωοποιηθοῦν ὅλοι, ἁμαρτωλοί καί δίκαιοι, ἀλλ' ὁ καθένας στήν τάξι του· ἀπαρχή εἶναι ὁ Χριστός, ἔπειτα οἱ ὁπαδοί τοῦ Χριστοῦ κατά τήν παρουσία του, ἔπειτα οἱ τελευταῖοι, ὅταν καταργήση κάθε ἀρχή καί ἐξουσία καί δύναμι καί θέση ὄλους τούς ἐχθρούς του κάτω ἀπό τά πόδια του. Τελευταῖος ἐχθρός πού θά καταργηθῆ εἶναι ὁ θάνατος², κατά τήν κοινή ἀνάστασι, μέ τήν ἐσχάτη σάλπιγγα· διότι πρέπει τό φθαρτό τοῦτο στοιχεῖο νά ἐνδυθῆ ἀφθαρσία καί τό θνητό τοῦτο νά ἐνδυθῆ ἀθανασία³.

- 2 Τέτοια δωρεά μάς προσφέρει ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου, καί γι' αὐτό μόνο αὐτήν ἐορτάζουμε μέ τόση διάρκεια σάν ἀθάνατη καί ἀνώλεθρη καί ἀίδια, προεικονίζοντας μέ αὐτά καί τήν μέλλουσα μακαριότητα τῶν ἁγίων, ἀπό τήν ὁποία ἔχει ἐξαφανισθῆ κάθε ὀδύνη, λύπη καί στεναγμός· ὑπάρχει δέ σ' αὐτήν εὐφροσύνη καί πανήγυρις ἐνθουσιώδης καί ἀναλλοίωτη· διότι ἐκεῖ εἶναι πραγματικά ἡ κατοικία τῶν εὐφραينوμένων. Γι' αὐτό ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος ἐνομοθέτησε πρὶν ἀπό τίς ἡμέρες αὐτές νά τελοῦμε τήν ἱερά τεσσαρακοστή μέ νηστεία καί ἀγρυπνία καί μέ προσευχή καί κάθε εἶδος ἀσκήσεως τῶν ἀρετῶν. Μέ τήν τεσ-

3. Α' Κορ. 15,53.

δεικνῦσα τὴν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ τῶν σωζομένων ζωὴν, ὡς οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ μετάνοια καὶ βίος θεοφιλῆς· διὰ δὲ τῆς μετ' αὐτὴν πεντηκοστῆς ταύτης, ἣν διερχόμεθα νῦν, ἐπιδεικνῦσα τὴν διαδεξιμένην τοὺς ἐνταῦθα διὰ τὸν Θεὸν ἐναγωνίως ζήσαντας ἄνεσιν καὶ ἀπόλαυσιν.

3 Διὰ τοῦτο καὶ τεσσαρακοστὴ μὲν ἐστὶν ἐκείνη καὶ συνηρητημένην ἔχει τὴν μνήμην τῶν τοῦ Κυρίου σωτηρίων παθῶν καὶ τῆς νηστείας τὴν λύσιν μετὰ τὴν ἐβδόμην λαμβάνει· αὕτη δὲ πεντηκοστὴ οὐσα συμπεριλαμβάνει καὶ τὴν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν μετάθεσιν καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ Πνεύματος κατάβασιν καὶ διάδοσιν. Ἐβδοματικός γάρ ἐστιν ὁ αἰὼν οὗτος καὶ διὰ τεσσάρων ὥρῶν καὶ μερῶν καὶ στοιχείων συνίσταται καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ κοινωνοὺς ἑαυτοῦς δι' ἔργων ποιοῦσι τῶν Χριστοῦ παθημάτων τὴν τῆς Πεντηκοστῆς ἑορτὴν ἐπιφέρει, ἣτις ἐκ τῆς ὀγδόης ἄρχεται καὶ εἰς ὀγδόην ἔχει τὴν λῆξιν καὶ τὴν σεπτὴν ἐβδομάδα καὶ τὴν τετρακτὸν ὑπερβάσαν καὶ διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ τῆς μετ' αὐτὴν ἀναλήψεως τὴν μέλλουσα, παρίστησι τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους ἀνάστασιν καὶ τὴν κατ' αὐτὴν τῶν ἀξίων ἐν νεφέλαις ἔπαρσιν πρὸς τὴν θείαν ὑπάντησιν καὶ ἐξῆς εἰς αἰῶνας πρὸς Θεὸν συνουσίαν τε καὶ κατάπαυσιν.

4 Αὕτη μὲν οὖν ἔσται κατὰ καιρόν. Ὁ δὲ Κύριος πρὸ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως κηρύττων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ τοῖς μαθηταῖς δεικνύς, ὡς οὐκ ἐκ τῶν Ἰουδαίων μόνον ἢ ἐκλογὴ τῶν ἀξίων τῆς πίστεως ἔσται καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ προτεινομένης αἰδίου κληρονομίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, κατὰ τὴν σήμερον ἀναγινωσκομένην εἰς ἐπήκοον τοῦ εὐαγγελίου φωνήν· «ἔρχεται εἰς πόλιν τῆς Σαμερείας λεγομένην Σιχάρ, πλησίον τοῦ χωρίου οὗ ἔδωκεν Ἰακώβ

σαρακοντάδα τῶν ἡμερῶν δεικνύει ὅτι σ' αὐτόν τόν αἰῶνα ἡ ζωὴ τῶν σωζομένων δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά μετάνοια καὶ θεοφιλῆς βίος· μέ τήν πεντηκοστή δέ αὐτή, πού διανύομε τώρα, ἐπιδεικνύει τήν ἄνεσι καὶ ἀπόλαυσι πού θά ὑποδεχθῆ αὐτούς πού ἔζησαν ἐδῶ ἐναγωνίως γιά τόν Θεό.

3 Γι' αὐτό ἐκείνη μέν εἶναι τεσσαρακοστή, ἔχει συνακόλουθη τήν μνήμη τῶν σωτηρίων παθῶν καί μετά τήν ἐβδόμη ἐβδομάδα λαμβάνει τήν λύσι τῆς νηστείας· αὐτή δέ σάν πεντηκοστή συμπεριλαμβάνει καί τήν ἀπό τή γῆ μετάθεσι στόν οὐρανό καί τήν κατάβασι καί διάδοσι τοῦ θείου Πνεύματος. Διότι αὐτός ἐδῶ ὁ αἰών εἶναι ἐβδοματικός καί συνίσταται ἀπό τέσσερις ἐποχές καί μέρη καί στοιχεῖα καί γι' αὐτούς πού σ' αὐτόν καθιστοῦν τούς ἑαυτούς των κοινωνούς τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ ἐπιφέρει τήν ἐορτή τῆς Πεντηκοστῆς, πού ἀρχίζει ἀπό τήν ὀγδὴ καί καταλήγει στήν ὀγδὴ καί ἀφοῦ ξεπεράση τήν ἐβδομάδα καί τήν τετρακτύ, διά τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καί τῆς ἐπιτα ἀπό αὐτήν ἀναλήψεως παριστάνει τήν μέλλουσα ἀνάστασι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καί τήν κατ' αὐτήν ἀνύψωσι τῶν ἀξίων στά σύννεφα πρός τήν θεία συνάντησι καί στήν συνέχεια τήν συνύπαρξι καί ἀνάπαυσι μέ τόν Θεό στούς αἰῶνες.

4 Αὐτή λοιπόν θά ἔλθῃ στόν καιρό της. Ὁ δέ Κύριος κηρύττοντας τό εὐαγγέλιο τῆς βασιλείας πρὶν ἀπό τό πάθος καί δεικνύοντας στούς μαθητάς ὅτι δέν θά γίνῃ μόνο ἀνάμεσα στούς Ἰουδαίους ἡ ἐκλογή τῶν ἀξίων τῆς πίστεως καί τῆς ἀπό αὐτόν προτεινομένης αἰδίας κληρονομίας ἀλλά καί ἀνάμεσα στούς Ἐθνικούς, κατά τήν σήμερα ἀναγινωσκομένη στήν ἐκκλησία περικοπή τοῦ εὐαγγελίου⁴ «ἔρχεται σέ μιά πόλι τῆς Σαμαρείας,

4. Ἰω. 4,5-30.

Ἰωσήφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐκεῖ πηγή τοῦ Ἰακώβ». Πηγήν μὲν οὖν τὸ φρέαρ φησί· τὸ γὰρ ὕδωρ πηγαῖον εἶχεν, ὡς δῆλον ἔσται προϊόντος τοῦ λόγου· τοῦ Ἰακώβ δὲ ἦν, ἐπειδὴ περ ἐκεῖνος ὠρυξεν αὐτό· τὸ δὲ χωρίον ὃ ἔδωκε τῷ Ἰωσήφ ὁ Ἰακώβ τὰ Σίκημά ἐστι. Φησί γὰρ πρὸς αὐτὸν τὰ ἔσχατα πνέων ἐν Αἰγύπτῳ καὶ διατιθέμενος· «Ἴδου ἐγὼ ἀποθνήσκω, ὑμᾶς δὲ ἀποστρέψει ὁ Θεὸς ἐκ τῆς γῆς ταύτης εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων ἡμῶν. Ἐγὼ δὲ δίδωμί σοι Σίκημα ἐξαιρέτον παρὰ τοὺς ἀδελφούς σου, ἦν ἔλαβον ἐκ χειρὸς τῶν Ἀμορραίων ἐν τῇ μαχαίρᾳ μου καὶ τῷ τόξῳ μου». Διὸ τὰ μὲν Σίκημα - κατασκεῖτο παρὰ τῆς Ἐφραῖμ φυλῆς ὕστερον, ὃς ἦν υἱὸς πρωτότοκος τοῦ Ἰωσήφ, τὸν δὲ περὶ αὐτὰ τόπον κατῴκουν αἱ δέκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ, ὧν Ἰεροβοᾶμ ὁ ἀποστάτης ἤρξε.

- 5 Προσκρούσαντες δὲ τῷ Θεῷ πολλάκις οὗτοι καὶ πολλάκις ἐγκαταλειφθέντες, ὕστερον παγγενῆ γεγόνασιν αἰχμάλωτοι, ὡς ἀντ' αὐτῶν ἔθνη διάφορα συμφορήσαντα τὸν ἄρχοντα τῶν Ἀσσυρίων ἐγκατοικῆσαι τῷ τόπῳ καὶ Σαμαρείτας ἀπὸ τοῦ ὄρους Σομὸρ καλέσαι. Καθάπερ δὲ παραπορευόμενος ὁ Ἰακώβ, ὡς ἡ ἱστορία φησί, παρεστήσατο τὰ Σίκημα, οὕτω παραπορευόμενος ὁ Χριστὸς νῦν, ὑπηγάγετο τὴν Σαμάρειαν. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν, ὡς αὐτός φησιν, ἐν τῇ ρομφαίᾳ καὶ τῷ τόξῳ αὐτοῦ, δηλονότι πρὸς ἐξολόθρευσιν καὶ ἀπώλειαν τῶν πρότερον ἐνοικούντων, ὁ δὲ Χριστὸς ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ, διὸ καὶ πρὸς σωτηρίαν· «ὁ γὰρ Ἰησοῦς κεκοπιακῶς»,

5. Ἰω. 4,5.

6. Ἡ Συχέμ.

7. Γεν. 48,21.

πού λέγεται Σιχάρ, πλησίον τοῦ τόπου πού ἔδωσε ὁ Ἰακώβ στον υἱό του Ἰωσήφ. Ἐκεῖ ἦταν ἡ πηγὴ τοῦ Ἰακώβ»⁵. Πηγὴ φυσικά ὀνομάζει τό φρέαρ, διότι εἶχε ὕδωρ πηγαῖο, ὅπως θὰ φανῆ ἀπὸ τὴν συνέχεια τοῦ λόγου· ἦταν δὲ τοῦ Ἰακώβ, ἐπειδὴ ἐκεῖνος τό εἶχε ἀνοίξει. Ὁ δὲ τόπος πού ἔδωσε ὁ Ἰακώβ στον Ἰωσήφ εἶναι τὰ Σίκημα⁶. Διότι εἶπε πρὸς αὐτόν, ὅταν ἔπνεε τὰ ἔσχατα στὴν Αἴγυπτο καὶ ἔκαμε διαθήκη· «Ἰδού ἐγὼ πεθαίνω, ἐνῶ ἐσᾶς θὰ σᾶς ἐπαναφέρῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ αὐτῆ τῆ γῆ στὴ γῆ τῶν πατέρων μας. Ἐγὼ δίδω τὰ Σίκημα κατ' ἐξαιρέσει ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σου σέ σένα, τὰ ὁποῖα ἔλαβα ἀπὸ τοὺς Ἀμορραίους μέ τό ξίφος καί τό τόξο μου»⁷. Γι' αὐτό τὰ μέν Σίκημα κατοικοῦνταν ὕστερα ἀπὸ τὴν φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ, ὁ ὁποῖος ἦταν πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ, τὸν δὲ τόπο γύρω ἀπὸ αὐτὰ κατοικοῦσαν οἱ δέκα φυλές τοῦ Ἰσραήλ, τίς ὁποῖες ἐκυβέρνησε ὁ ἀποστάτης Ἰερουβοάμ.

5 Ἀφοῦ δὲ αὐτοὶ προσέκρουσαν στον Θεὸ πολλές φορές καὶ ἐγκαταλείφθηκαν ἀπὸ αὐτόν πολλές φορές, ὕστερα ἔγιναν ὄλο τό γένος αἰχμάλωτοι, ὅποτε ἀντὶ αὐτῶν ὁ ἡγέτης τῶν Ἀσσυρίων ἐγκατέστησε στον τόπο ἔθνη πού συνάθροισε ἀπὸ διάφορα μέρη καὶ τοὺς ὠνόμασε Σαμαρεῖτες ἀπὸ τό ὄρος Σομόρ⁸. Ὅπως δὲ ὁ Ἰακώβ περνώντας ἀπὸ ἐκεῖ ὑπέταξε τὰ Σίκημα, καθὼς λέγει ἡ ἱστορία⁹, ἔτσι περνώντας ὁ Χριστὸς τώρα ὑπέταξε τὴ Σαμάρεια. Ἀλλὰ ἐκεῖνος μέν τό ἔκαμε, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος¹⁰, μέ τὴν ρομφαία καί τό τόξο του, δηλαδή πρὸς ἐξολόθρευσι καὶ καταστροφὴ τῶν παλαιῶν κατοίκων, ὁ δὲ Χριστὸς μέ λόγο καὶ διδασκαλία, δηλαδή γιὰ σωτηρία· «διότι ὁ Ἰησοῦς», λέγει,

8. Σαμάρεια ὠνομάσθηκε ἡ πόλις πού ἔκτισε τὸ 880 π.χ. ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ Ἀμβρί, ἔπειτα τὸ ὄρος ὅπου ἦταν ἡ ἀκρόπολις της καὶ τέλος ὀλόκληρο τὸ βόρειο βασίλειο τοῦ Ἰσραήλ, πού καταλύθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους τὸ 721 π.Χ.

9. Γεν. 34,25έ.

10. Γεν. 48,22.

φησίν; «ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκάθητο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη».

6 Καὶ ἡ ὥρα καὶ ὁ κόπος καὶ ὁ τόπος ἐδίδου καθῆσθαι τὸν σῶμα περικείμενον, ὁποῖόν ἐστι τὸ ἡμέτερον. Τοῦτο τοίνυν πιστούμενος καὶ τὸ μέλλον κέρδος προβλέπων ἐκάθητο, φησίν, οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ, τουτέστιν ἀφελῶς χαμαί, μόνος ὡς εἰς τῶν πολλῶν ὁδίτης· οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθησαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι. Μεμονωμένου τοίνυν οὕτω ἐπὶ τῇ πηγῇ καθημένου, ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας ἀντλήσαι ὕδωρ· ὁ δὲ Κύριος καὶ διψῶν ὡς ἄνθρωπος καὶ τὴν ἔχουσαν ἀνθρωπίνως τὴν δίψαν παῦσαι παραγενομένην ἰδὼν, ὀρῶν δὲ ὡς Θεὸς καὶ τὴν ταύτης καρδίαν διψῶσαν ὕδατος σωτηρίου, τὸν δὲ δυνάμενον τοῦτο παρασχεῖν οὐκ εἰδυῖαν, ἀποκαλύψαι μὲν ἑαυτὸν ἐπείγεται τῇ ποθούσῃ ψυχῇ, ποθεῖ γὰρ καὶ αὐτὸς τοὺς ποθοῦντας κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἄρχεται δὲ ὅθεν εὐπάρδεκτος ἔσται· καὶ φησι πρὸς αὐτὴν «δός μοι ὕδωρ πιεῖν». Ἡ δὲ συνετὴ οὕσα καὶ ἀπὸ μόνης τῆς στολῆς καὶ τοῦ σχήματος καὶ τῆς ἐπιφαινομένης ἔξωθεν κοσμιότητος Ἰουδαῖόν τε ὄντα συνεῖσα καὶ τοῦ νόμου φύλακα, θαυμάζω, ἔφη, πῶς παρὰ Σαμαρείτιδος αἰτεῖς πόμα, τῶν Ἰουδαίων τοῖς Σαμαρείταις ὡς ἐθνικοῖς οὐσι μὴ κοινωνούντων. Ὁ δὲ Κύριος ἀφορμῆς λαβόμενος ἑαυτὸν ἀποκαλύπτειν ἄρχεται, πρὸς αὐτὴν λέγων· «εἰ ἤδεις τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ καὶ τίς ἐστὶν ὁ λέγων σοι, δός μοι ὕδωρ πιεῖν, σὺ ἂν ἤτησας αὐτόν, καὶ ἔδωκεν ἂν σοι ὕδωρ ζῶν».

7 Ὅρατε μαρτυρουμένην, ὡς εἶπερ ἐγίνωσκεν, ἤτησεν ἂν πάραυτα καὶ μέτοχος ἐγεγόνει τοῦ ὄντως ζῶντος ὕδατος, ὡς καὶ μαθοῦσα πεποίηκε καὶ ἀπήλαυσεν ὕστερον, τὸ δὲ συνέδριον τῶν Ἰουδαίων ἐρω-

«κουρασμένος ἀπ' τήν ὁδοιπορία, ἐκαθόταν ἔτσι δίπλα στό πηγάδι· ἡ ὥρα ἦταν περίπου ἕκτη».

6 Καί ἡ ὥρα καί ὁ κόπος καί ὁ τόπος ἐπέβαλλαν νά καθῆση καθένας πού ἔχει σῶμα σάν τό δικό μας. Θέλοντας λοιπόν νά ἐπιβεβαιώση τοῦτο καί προβλέποντας τό μελλοντικό κέρδος, ἐκαθόταν, λέγει, ἔτσι δίπλα στό πηγάδι, δηλαδή ἀφελῶς κάτω, μόνος του σάν ἓνας ὁδοιπόρος ἀπό τούς πολλούς, διότι οἱ μαθηταί του εἶχαν φύγει στήν πόλι, γιά ν' ἀγοράσουν τροφές. Καθώς λοιπόν ἐκαθόταν ἔτσι μόνος του δίπλα στό πηγάδι, ἔρχεται μιά γυναῖκα ἀπό τήν Σαμάρεια νά πάρη νερό. Ὁ δέ Κύριος, ὡς ἄνθρωπος διψώντας καί βλέποντας νά ἔρχεται κάποια ἀνθρωπίνως διψῶσα, γιά νά σταματήση τή δίψα της, ὡς Θεός δέ βλέποντας καί τήν καρδιά της νά διψᾷ γιά σωτήριο ὕδωρ, χωρίς ὁμως νά γνωρίζη αὐτόν πού μπορεῖ νά τῆς τό προσφέρει, ἐπιέγεται ν' ἀποκαλύψη τόν ἑαυτό του στήν ποθοῦσα ψυχή, διότι ποθεῖ καί αὐτός τούς ποθοῦντας κατά τά γεγραμμένα, ἀρχίζει δέ ἀπό ἐκεῖ πού θά γίνη εὐπρόσδεκτος· καί τῆς λέγει, «δός μου νερό νά πιῶ». Αὐτή δέ, καθώς ἦταν εὐφυής καί ἀντελήφθηκε καί ἀπό μόνο τή στολή καί τό σχῆμα καί τήν ἐκδηλη ἐξωτερική κοσμιότητα ὅτι εἶναι Ἰουδαῖος καί φύλακας τοῦ νόμου, εἶπε, θαυμάζω πῶς ζητεῖς ἀπό Σαμαρείτιδα νερό, ἐνῶ οἱ Ἰουδαῖοι δέν ἐπικοινωνοῦν μέ τούς Σαμαρεῖτες ὡς ἐθνικούς. Ὁ δέ Κύριος, παίρνοντας ἀπό αὐτό ἀφορμή, ἀρχίζει ν' ἀποκαλύπτει τόν ἑαυτό του πρός αὐτήν λέγοντας· «ἄν ἐγνώριζες τήν δωρεά τοῦ Θεοῦ καί ποιός εἶναι αὐτός πού σοῦ λέγει, δός μοι νά πιῶ νερό, ἐσύ θά τοῦ ἐζητοῦσες καί θά σοῦ ἔδινε ζωντανό ὕδωρ».

7 Βλέπετε ἐπιβεβαιώσι περί τοῦ ὅτι, ἄν ἐγνώριζε, θά ἐζητοῦσε ἀμέσως καί θά ἐγινόταν μέτοχος πραγματικά ζωντανοῦ ὕδατος, ὅπως ἔπραξε καί ἀπήλαυσε ὅταν ἔμαθε ὕστερα, ἐνῶ τό συν-

τήσαντες καὶ σαφῶς ἀκούσαντες εἶτα τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. Ἄλλὰ τίς ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ; «εἰ ἤδεις» γάρ, φησί, «τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ». Ἴνα τ' ἄλλα παρῶμεν, αὐτὸ τὸ τοὺς ὑπὸ Ἰουδαίων βδελυκτοὺς εἶναι νομιζομένους καὶ μέχρι δόματος πόματος ἀκοινωνήτους τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεὸν μὴ βδελύττεσθαι, πηλίκης δωρεᾶς τε καὶ χάριτος; Τὸ δὲ καὶ τοσοῦτον ἐρασμίους ἠγεῖσθαι, ὡς μὴ μόνον τὰ παρ' αὐτῶν διδόμενα δέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἐκείνοις τῶν αὐτοῦ θείων χαρισμάτων μεταδιδόναι (τί λέγω τῶν χαρισμάτων; ἑαυτὸν γὰρ παρέχει καὶ σκευὴ δεκτικὰ τῆς αὐτοῦ θεότητος ἀπεργάζεται τοὺς πιστεύοντας· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλως πηγὴν αὐτοὺς ἐν ἑαυτῆς ἔχειν, ὡς προῖδὼν ἐπαγγέλλεται, πρὸς ζωὴν αἰώνιον ἀλλομένην), τίς νοῦς ἐννοήσει; τίς λόγος ἐκφράσει τὸ ὑπερβάλλον τῆς δωρεᾶς;

- 8 Ἡ δὲ Σαμαρεῖτις, μήπω τὸ μεγαλεῖον συνεῖσα τοῦ ζῶντος ὕδατος, πρῶτον μὲν ἀπορεῖ, πόθεν ὁ προσλαλῶν εὐρήσει τὸ ὕδωρ ὃ ἐπαγγέλλεται, μήτε ἀντλημα ἔχων καὶ τοῦ φρέατος ὄντος βαθέος· εἶτα καὶ συγκρίνειν ἐπιχειρεῖ τοῦτον πρὸς Ἰακώβ, ὃν καὶ πατέρα καλεῖ, σεμνολογοῦσα τὸ γένος ἀπὸ τοῦ τόπου, καὶ τὸ ὕδωρ ἐξαίρει τοῦ φρέατος, ὡς μὴ ἂν εὐρεθέντος καλλίονος· ὡς δὲ ἤκουσε τοῦ Κυρίου εἰπόντος, ὅτι τὸ ὕδωρ, ὃ ἐγὼ δώσω, πηγὴ γενήσεται τῷ λαβόντι πρὸς ζωὴν αἰώνιον ἀλλομένη, ψυχῆς μὲν ποθούσης ἀφῆκε ρῆμα καὶ πρὸς πίστιν ἐναγομένης, μήπω δὲ δυνηθείσης πρὸς τὸ φῶς τρανῶς ἀναβλέψαι· «δός μοι», γάρ φησί, «Κύριε, τὸ ὕδωρ τοῦτο, ἵνα μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν»· ὁ δὲ Κύριος ἔτι κατὰ μικρὸν

έδριο τῶν Ἰουδαίων, πού ἐρώτησαν κι' ἔμαθαν σαφῶς, ἔπειτα ἐσταύρωσαν τόν Κύριο τῆς δόξης¹¹; Ἀλλά ποιά εἶναι ἡ δωρεά τοῦ Θεοῦ; «διότι», λέγει, «ἄν ἐγνώριζες τή δωρεά τοῦ Θεοῦ». Γιά ν' ἀφήσωμε τά ἄλλα, καί μόνο τοῦτο, τό ὅτι ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός δέν βδελύσσεται τούς θεωρουμένους ἀπό τούς Ἰουδαίους βδελυκτούς καί ἀκοινωνήτους ἀκόμη καί γιά ἓνα ποτήρι νερό, πόσο μεγάλη δωρεά καί χάρις δέν εἶναι; Τό δέ νά τούς θεωρῆ τόσο ἀγαπητούς, ὥστε ὄχι μόνο νά δέχεται τά διδόμενα ἀπό αὐτούς, ἀλλά νά μεταδίδη σ' ἐκείνους ἀπό τά ἴδια τά θεῖα χαρίσματά του (τί λέγω τά χαρίσματα; Διότι προσφέρει τόν ἑαυτό του καί καθιστᾷ τούς πιστούς σκεύη δεκτικά τῆς θεότητός του, ἀφοῦ, ὅπως προβλέποντας ἐπαγγέλλεται, δέν εἶναι δυνατό νά ἔχουν ἀλλιῶς μέσα τους πηγῆ, πού νά τρέχη στήν αἰώνια ζωή), ποιός νοῦς θά τό καταλάβῃ; Ποιός λόγος θά ἐκφράσῃ τό ὑπερβάλλον τῆς δωρεᾶς;

- 8** Ἡ Σαμαρεῖτις, ἐπειδή δέν κατάλαβε ἀκόμη τό μεγαλεῖο τοῦ ζωντανοῦ ὕδατος, πρῶτα μέν ἀπορεῖ, ἀπό ποῦ θά εὔρη τό ὕδωρ πού ὑπόσχεται ὁ συνομιλητής, ἀφοῦ κουβᾷ δέν ἔχει καί τό πηγάδι εἶναι βαθύ. Ἐπειτα ἐπιχειρεῖ νά τόν συγκρίνη μέ τόν Ἰακώβ, τόν ὁποῖο ἀποκαλεῖ καί πατέρα, ἐξυμνώντας τό γένος ἀπό τόν τόπο, καί ἐξαίρει τό νερό τοῦ πηγαδιοῦ, μέ τή σκέψι ὅτι δέν μπορεῖ νά εὔρεθῆ καλύτερο ἀπό αὐτό. Ὄταν δέ ἄκουσε τόν Κύριο νά λέγῃ ὅτι «τό ὕδωρ πού θά σοῦ δώσω ἐγώ, θά γίνῃ γιά τόν δεχόμενο πηγῆ πού τρέχει πρός αἰώνια ζωή», ἄφησε λόγο ψυχῆς πού ποθεῖ καί ὀδηγεῖται πρός τήν πίστι, ἀλλά δέν μπόρεσε ἀκόμη νά κυττάξῃ καθαρά πρός τό φῶς· «δός μου», λέγει, «Κύριε, τό ὕδωρ τοῦτο, γιά νά μή διψῶ κι' οὔτε νά ἔρχωμαι ἐδῶ νά παίρνω». Ὁ δέ Κύριος, θέλοντας ἀκόμη νά ἀποκα-

ἑαυτὸν ἀνακαλύπτειν βουλόμενος προστάττει ταύτη καὶ τὸν ἄνδρα φωνῆσαι. Ὡς δ' ἐκείνη, καὶ κρύπτουσα τὰ κατ' αὐτὴν καὶ σπεύδουσα τὸ δῶρον λαβεῖν, ἔλεγεν οὐκ ἔχω ἄνδρα, πόσους οἰκείους ἐκ παιδὸς ἔσχεν ἀκούει καὶ νῦν ἐλέγχεται μὴ τὸν οἰκεῖον αὐτῆς ἔχειν ἄνδρα· καὶ πρὸς μὲν τὸν ἔλεγχον οὐ δυσχεραίνει, πάραυτα δὲ προφήτην ὄντα γνοῦσα τὸν προσλαλοῦντα μειζόνων ἄπτεται ζητημάτων.

- 9 Ὁρᾶτε τὸ μακρόθυμον ἅμα καὶ φιλομαθὲς τῆς γυναικὸς ὅσον; «Οἱ πατέρες» γάρ, φησὶν, «ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν». Ὁρᾶτε οἴαν εἶχεν ἐν τῇ διανοίᾳ μελέτην καὶ πόσῃν εἶχε τῆς Γραφῆς εἶδησιν; Πόσοι νῦν τῶν ἐκ γενετῆς πιστῶν καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τροφίμων ἀγνοοῦσιν ὅπερ ἡ Σαμαρεῖτις ἠπίστατο, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν, Ἰακώβ δηλονότι καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ πατριάρχαι, ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ; Ταύτην τὴν γνῶσιν καὶ τὴν πρὸς ἐπίγνωσιν μελέτην τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ὡς ὀσμὴν εὐωδίας ὁ Χριστὸς προσιέμενος προσεκαρτέρει συντυγχάνων ἠδέως τῇ Σαμαρεΐτιδι. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀνθράκων ἂν μὲν τι τῶν εὐόσμων ἐνθῆς, ἐπιστρέφεις καὶ παρακατέχεις τοὺς προσιόντας, ἂν δέ τι τῶν βαρυόσμων καὶ δυσωδῶν, ἀπωθῆς τούτους καὶ ἀποστρέφεις, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας, ἂν μὲν ἱερὰν ἔχῃς μελέτην καὶ σπουδῆν, ἐπισκοπῆς θείας ἄξιον ποιεῖς σεαυτὸν, αὕτη γὰρ ἦς ὀσφραίνεται Κύριος ὀσμῆς εὐωδίας· ἂν δὲ πονηροὺς καὶ ρυπαροὺς καὶ γηϊνοὺς ἔνδον τρέφῃς λογισμοὺς, μακρὰν γίνῃ τῆς θείας ἐπισκοπῆς, τῆς ἀποστροφῆς τοῦ Θεοῦ φεῦ ἄξιον σαυτὸν ἐργασάμενος! «Οὐ γὰρ παραμενοῦσι παράνομοι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου», πρὸς τὸν Θεόν φησὶν ὁ ψαλμωδὸς προφήτης. Τοῦ γὰρ νόμου διακελενομένου, «μνησθήσῃ

λύπτεται λίγο λίγο, τήν προστάσσει νά φωνάξη καί τόν ἄνδρα της. Καθώς δέ ἐκείνη, κρύβοντας τή διαγωγή της καί συγχρόνως σπεύδοντας νά πάρη τό δῶρο, ἔλεγε «δέν ἔχω ἄνδρα», ἀκούει πόσους ἄνδρες εἶχε δικούς της ἀπό παιδί καί ἐλέγχεται ὅτι τώρα ἔχει ἄνδρα πού δέν εἶναι δικός της· δέν στενοχωρεῖται ὁμως ἀπό τόν ἔλεγχο, ἀλλά ἀμέσως, ἀντιληφθεῖσα ὅτι εἶναι προφήτης ὁ συνομιλητής, ἐπιλαμβάνεται ὑψηλοτέρων ζητημάτων.

- 9 Βλέπετε πόση εἶναι ἡ μακροθυμία καί ἡ φιλομάθεια τῆς γυναικός; Διότι, λέγει, «οἱ πατέρες μας προσκύνησαν στό ὄρος τοῦτο καί σεῖς λέγετε ὅτι ὁ τόπος ὅπου πρέπει νά προσκυνοῦμε εἶναι στά Ἱεροσόλυμα». Βλέπετε πόση συλλογή εἶχε στήν διάνοιά της καί πόση γνῶσι τῆς Γραφῆς εἶχε; Πόσοι τώρα ἀπό τούς γεννημένους πιστούς καί τροφίμους τῆς Ἐκκλησίας ἀγνοοῦν ὅ,τι ἐγνώριζε ἡ Σαμαρεῖτις, ὅτι οἱ πατέρες μας, ὁ Ἰακώβ δηλαδή καί οἱ ἀπό αὐτόν πατριάρχες, προσκύνησαν τόν Θεό στό ὄρος τοῦτο; Αὐτήν τή γνῶσι καί τήν βαθειά μελέτη τῆς θεόπνευστης Γραφῆς δεχόμενος ὁ Χριστός σάν ὁσμῆ εὐωδίας, ἐπέμεινε συζητώντας εὐχαρίστως μέ τή Σαμαρεῖτιδα. Ὅπως δηλαδή, ἂν ἐπάνω στους ἄνθρακες τοποθετήσης κάτι εὐοσμο, ἐπαναφέρεις καί συγκρατεῖς τούς πλησιάζοντας, ἂν ὁμως βάλῃς κάτι βαρύ καί δύσοσμο, τούς ἀπωθεῖς καί τούς ἀπομακρύνεις, ἔτσι καί στήν διάνοια· ἂν ἔχῃς ἱερά μελέτη καί σπουδή, καθιστᾷς τόν ἑαυτό του ἄξιον θείας ἐπιστασίας, διότι αὐτή εἶναι ἡ ὁσμῆ εὐωδίας πού ὁσφραίνεται ὁ Κύριος· ἂν ὁμως τρέφῃς μέσα πονηρούς καί ρυπαρούς καί γήινους λογισμούς, ἀπομακρύνεσαι ἀπό τήν θεία ἐπιστασία, καθιστώντας τόν ἑαυτό σου ἄξιον τῆς ἀποστροφῆς, ἀλλοίμονο, τοῦ Θεοῦ. Διότι «δέν θά παραμείνουν παράνομοι ἀπέναντι στους ὀφθαλμούς σου», λέγει πρὸς τόν Θεό ὁ ψαλμωδός προφήτης¹². Ἀφοῦ ὁ νόμος διατάσσει «νά

12. Ψαλμ. 5,5.

διὰ παντὸς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καθήμενος καὶ πορευόμενος, κοιταζόμενος καὶ διανιστάμενος», καὶ τοῦ εὐαγγελίου λέγοντος, «ἐρευνᾶτε τὰς Γραφὰς» καὶ ἐν αὐταῖς εὐρήσετε ζωὴν τὴν αἰώνιον, καὶ τοῦ ἀποστόλου παραγγέλλοντος «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε», ὁ γηϊνοῖς λογισμοῖς ἐμβραδύνων παράνομός ἐστι πάντως· ὁ δὲ καὶ πονηροῖς καὶ ρυπαροῖς πόσω μᾶλλον;

10 Ἄλλὰ πότε τῷ Θεῷ προσεκύνησαν οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ; Ἦνίκα Ἰακώβ ὁ πατριάρχης, τὸν τε ἀδελφὸν φθονοῦντα φεύγων Ἡσαῦ καὶ ταῖς συμβουλαῖς τοῦ πατρὸς, ὑπέικων Ἰσαάκ, πρὸς Μεσοποταμίαν ἀπήει, καὶ ἠνίκα σὺν γυναιξὶν ἐκεῖθεν ἐπανήει καὶ τέκνοις. Κατὰ γὰρ τὴν ἐπάνοδον σκηναὶς πηξαμένῳ περίπου τὸν τόπον τοῦτον, καθ' ὃν ὁ Κύριος ὠμίλει τῇ Σαμαρείτιδι, μετὰ τὰ κατὰ τὴν Δείναν καὶ τὴν ἄλωσιν τῶν Σικήμεων, εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἰακώβ, ὡς ἐν τῇ Γενέσει γέγραπται· «ἀναστὰς ἀνάβηθι εἰς Βαιθήλ, καὶ ποιήσον ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Θεῷ, τῷ ὀφθέντι σοι ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν σε ἀπὸ προσώπου Ἡσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου». Καὶ μετὰ τὸ ρῆμα τοῦτο, μεταναστὰς ὁ Ἰακώβ, ἀνέβη εἰς τὸ παρακείμενον ὄρος καὶ ὠκοδόμησε, φησὶν, ἐκεῖ θυσιαστήριον καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου Βαιθήλ· ἐκεῖ γὰρ ἐπεφάνη αὐτῷ ὁ Θεός. Διὰ τοῦτό φησιν ἡ Σαμαρεῖτις ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, τῶν ἀρχαίων ἐκείνων ἀντεχομένη· τὰ γὰρ κατὰ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν ὕστερον ἐνομοθετήθη. Καὶ ἐπειδὴ περὶ ὁ τόπος ἐκεῖνος οἶκος Θεοῦ ἐκλήθη παρὰ τοῦ Ἰακώβ, τοῦτο γὰρ ἐρμηνευόμενον δηλοῖ τὸ Βαιθήλ, διαπορεῖ ποθοῦσα μαθεῖν, πῶς οὐκ ἐκεῖ μᾶλλον, ἀλλ' ἐν Ἱεροσολύμοις εἶναι λέγετε ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ θύειν καὶ προσκυ-

μνημονεύης διαπαντός τόν Κύριο τόν Θεό σου, όταν κᾶθεσαι καί όταν βαδίζης, όταν εἶσαι ξαπλωμένος καί όταν εἶσαι ὀρθιος»¹³, τό δέ εὐαγγέλιο λέγει, «ἐρευνᾶτε τίς Γραφές», διότι σ' αὐτές θά εὐρῆτε ζωή αἰώνια¹⁴, καί ὁ ἀπόστολος παραγγέλλει, «νά προσεύχεσθε ἀδιαλείπτως»¹⁵, αὐτός πού ἀσχολεῖται ἐπίμονα μέ γήινους λογισμούς εἶναι ὀπωσδήποτε παράνομος, πολύ περισσότερο αὐτός πού ἀσχολεῖται μέ πνηρούς καί ρυπαρούς.

10 Ἀλλά πότε προσκύνησαν τόν Θεό σ' αὐτό τό ὄρος οἱ πατέρες μας; Ὄταν ὁ πατριάρχης Ἰακώβ, ἀποφεύγοντας τόν φοβερό ἀδελφό του Ἡσαῦ καί πειθαρχώντας στίς συμβουλές τοῦ πατρός Ἰσαάκ, ἀνεχώρησε πρός τή Μεσσοποταμία καί ὅταν ἐπανῆλθε ἀπό ἐκεῖ μέ γυναῖκες καί τέκνα. Κατά τήν ἐπάνοδο, ὅταν ὁ Ἰακώβ ἐπηξε σκηνές σ' αὐτόν περίπου τόν τόπο, ὅπου ὠμιλοῦσε ὁ Κύριος μέ τήν Σαμαρείτιδα, μετά τό ἐπεισόδιο τῆς Δείνας καί τήν ἄλωσι τῶν Σικήμων, τοῦ εἶπε ὁ Θεός, ὅπως γράφεται στή Γένεσι· «σήκω καί πήγαινε στήν Βαιθήλ καί κατασκεύασε ἐκεῖ θυσιαστήριο στόν Θεό πού σου ἐμφανίσθηκε ὅταν ἀπέδρασες ἀπό τήν παρουσία τοῦ ἀδελφοῦ σου Ἡσαῦ»¹⁶. Μετά τά λόγια αὐτά ὁ Ἰακώβ ἐσηκώθηκε καί ἀνέβηκε στό παρακείμενο ὄρος καί οἰκοδόμησε ἐκεῖ, λέγει, θυσιαστήριο καί ἐκάλεσε τό ὄνομα τοῦ τόπου Βαιθήλ· διότι ἐκεῖ τοῦ ἐμφανίσθηκε ὁ Θεός. Γι' αὐτό λέγει ἡ Σαμαρεῖτις ὅτι οἱ πατέρες μας προσκύνησαν στό ὄρος τοῦτο, ἀκολουθώντας τούς ἀρχαίους ἐκείνους· διότι οἱ σχετικές διατάξεις γιά τόν ναό τῶν Ἱεροσολύμων ἐνομοθετήθηκαν ὕστερα. Καί ἐπειδή βέβαια ὁ τόπος ἐκεῖνος ὠνομάσθηκε ἀπό τόν Ἰακώβ οἶκος Θεοῦ, διότι τοῦτο σημαίνει τό ὄνομα Βαιθήλ ἐρμηνευόμενο, αὐτή ἀπορεῖ ποθώντας νά μάθη, πῶς δέν λέγετε ὅτι ἐκεῖ εἶναι μᾶλλον ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ἀλλά στά Ἱεροσόλυμα, ὅπου νομίζετε ὅτι πρέπει νά θυσιάζετε

14. Ἰω. 5,39.

15. Α' Θεσσ. 5,17.

16. Γεν. 35,1.

νεῖν τῷ Θεῷ νομίζετε. Ὁ δὲ Κύριος καὶ τὸν σκοπὸν τῶν οἰκείων λόγων ἤδη περαίνων καὶ περὶ τῆς γυναικὸς προφητεύων, ὅτι τοιαύτη ἔσται οἷαν ὁ Θεὸς ζητεῖ τε καὶ ἀποδέχεται, καὶ πρὸς τοὺς αὐτῆς λόγους ἀποκρινόμενος, «πίστευσόν μοι, γύναι», φησὶν, «ὅτι ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ Πατρὶ»· καὶ μετ' ὀλίγα, «τοιούτους γὰρ ὁ Θεὸς ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν».

11 Ὅρατε ὅτι καὶ περὶ αὐτῆς διατείνεται, ὅτι τοιαύτη ἔσται οἷαν ὁ Θεὸς ζητεῖ καὶ ὅτι προσκυνήσει τῷ ἀνωτάτῳ Πατρὶ μὴ τοπικῶς, ἀλλ' εὐαγγελικῶς (πρὸς αὐτὴν γὰρ ὁ λόγος, ὅτι οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ Πατρὶ), ἅμα δὲ καὶ τὴν τοῦ νόμου μετάθεσιν φανερώς αὐτῇ προαγγέλλει; Μετατιθεμένης γὰρ τῆς προσκυνήσεως, ἐξ ἀνάγκης καὶ τοῦ νόμου μετάθεσις ἔσται.

12 Ἀλλὰ καὶ τὸ μεταξὺ κείμενον «ὕμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἶδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἶδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶ», πρὸς μὲν τὸν ἐκείνης λόγον ὡς ἀπόκρισις ἐστίν, ἅμα δὲ καὶ τοῖς οἰκείοις λόγοις ἐστὶν ἀκόλουθον. Τοῦτο γάρ, φησὶν, ὡς ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι (συντάττει γὰρ καὶ ἑαυτὸν ἐκείνοις, ὡς ἐξ ἐκείνων ὄντα κατὰ σάρκα)· ἡμεῖς οὖν, φησὶν, οἱ μὴ καταψευδόμενοι τοῦ ὀνόματος, ἀλλ' ἐπιγινώσκοντες τὰ ἡμέτερα, τοῦτο κατὰ τὴν προσκύνησιν ὑμῶν τῶν Σαμαρειτῶν διαφέρομεν, ὅτι γινώσκομεν διὰ τοῦτο τὴν προσκύνησιν ἐν Ἰουδαίᾳ τελεῖσθαι νομιζομένην, ὅτι ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἡ σωτηρία παντὸς τοῦ κόσμου, τουτέστιν ὁ Χριστὸς ἐλεύσεται. Ὅτι δὲ οὐκέτι μέλλει, αὐτὸς γὰρ ἦν, οὐκ εἶπεν ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἔσται, ἀλλ' ὅτι ἐστίν. «Ἄλλ' ἔρχεται», φησὶν, «ὥρα

καί νά προσκυνῆτε τόν Θεό. Ὁ δέ Κύριος, ὀλοκληρώνοντας ἤδη τόν σκοπό τῶν λόγων του καί προφητεύοντας περί τῆς γυναικῶς, ὅτι θά εἶναι τέτοια καθῶς τήν ζητεῖ καί τήν δέχεται ὁ Θεός, καί ἀποκρινόμενος πρὸς τούς λόγους της λέγει, «γυναῖκα, πίστευσέ με, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ὅποτε οὔτε στό ὄρος τοῦτο οὔτε στά Ἱεροσόλυμα θά προσκυνῆτε τόν Πατέρα», καί ἔπειτα ἀπό λίγο, «τέτοιους ζητεῖ ὁ Θεός αὐτούς πού τόν προσκυνοῦν».

11 Βλέπετε ὅτι καί γι' αὐτήν βεβαιώνει ὅτι θά γίνῃ τέτοια, ὅπως τήν θέλει ὁ Θεός, καί ὅτι θά προσκυνῆ τόν Ὑψιστο Πατέρα, ὄχι τοπικῶς ἀλλά εὐαγγελικῶς (διότι πρὸς αὐτήν ἀπευθύνεται ὁ λόγος ὅτι οὔτε στό ὄρος τοῦτο οὔτε στά Ἱεροσόλυμα θά προσκυνῆτε τόν Πατέρα), συγχρόνως δέ προαναγγέλλει σ' αὐτήν φανερά καί τήν μετάθεσι τοῦ νόμου; Διότι, ἀφοῦ θά μετατεθῆ ἡ προσκύνησις, ἀναγκαίως θά γίνῃ μετάθεσις καί τοῦ νόμου.

12 Ἀλλά καί τό ἐνδιάμεσο κείμενο «σεῖς προσκυνεῖτε ὅ,τι δέν γνωρίζετε, ἐμεῖς προσκυνοῦμε, ὅ,τι γνωρίζομε, ὅτι ἡ σωτηρία εἶναι ἀπό τούς Ἰουδαίους», εἶναι ἀπόκρισις πρὸς τόν λόγο ἐκείνης, ἀλλά συγχρόνως ἀποτελεῖ συνέπεια τῶν λόγων του. Διότι λέγει ὅτι κατά τοῦτο ἐμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι (διότι τοποθετεῖ καί τόν ἑαυτό του μ' ἐκείνους, ἀφοῦ κατά σάρκα εἶναι ἀπό ἐκείνους) ἐμεῖς λοιπόν, λέγει, πού δέν διαψεύδομε τό ὄνομα, ἀλλά γνωρίζομε τά ἰδικά μας, κατά τοῦτο διαφέρομε στήν προσκύνησι ἀπό σᾶς τούς Σαμαρεῖτες, ὅτι γνωρίζομε πῶς ὀρίζεται νά τεληῖται στήν Ἰουδαία ἡ προσκύνησις γιά τόν λόγο ὅτι ἀπό τούς Ἰουδαίους θά προέλθῃ ἡ σωτηρία ὅλου τοῦ κόσμου, δηλαδή θά ἔλθῃ ὁ Χριστός. Ἐπειδή δέ δέν πρόκειται νά ἔλθῃ στό μέλλον, διότι ἦταν αὐτός ὁ ἴδιος, δέν εἶπε ὅτι ἡ σωτηρία θά εἶναι ἀπό τούς Ἰουδαίους, ἀλλ' ὅτι εἶναι. «Ἀλλά ἔρχεται ὥρα», λέγει,

καὶ νῦν ἐστὶ». Καὶ ταῦτα προφητικά· τὸ μὲν γὰρ ἔρχεται, ὅτι οὐπω ἐτελέσθη, τελεσθήσεται δέ, τὸ δὲ νῦν ἐστὶν, ἐπειδὴ περ ἐώρα ταύτην ὅσον οὐπω πιστεύουσιν, καὶ πνευματικῶς καὶ ἀληθῶς προσκυνούσαν. «Ἐρχεται οὖν», φησὶν, «ὥρα καὶ νῦν ἐστὶν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ Πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»· ὁ γὰρ ἀνωτάτω καὶ προσκυνητὸς Πατήρ, Πατήρ αὐτοαληθείας ἐστὶ, δηλονότι τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ, καὶ Πνεῦμα ἀληθείας ἔχει, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς τοῦτον προσκυνοῦντες, καὶ ὡς οὕτω πιστεύοντες καὶ ὡς διὰ τούτων ἐνεργούμενοι. Τὸ Πνεῦμα γὰρ ἐστὶ, φησὶν ὁ ἀπόστολος, δι' οὗ προσκυνοῦμεν καὶ δι' οὗ προσευχόμεθα, καὶ «οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰμὴ δι' ἐμοῦ», ὁ τοῦ Θεοῦ μονογενῆς φησιν.

13 Ὅτι οὖν οὕτως ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ τὸν ἀνωτάτω Πατέρα προσκυνοῦντες, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταί. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὴν Σαμάρειαν ἐξέβαλεν, ἵνα μὴ τις νομίση τόπον ἕτερον ἀντεισαχθήσεσθαι μέλλειν, διὰ τῶν ἐξῆς ἀπάγει πάλιν τὸν ἀκροώμενον πάσης σωματικῆς ἐννοίας καὶ τόπου καὶ προσκυνήσεως, «Πνεῦμα», λέγων, «ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν», τουτέστιν ἐκτὸς σωμάτων πάντη τὸν ἀσώματον ἐννοοῦντας· οὕτω γὰρ καὶ ἀληθῶς ὄψονται τοῦτον πανταχοῦ ἐν τῷ πνεύματι καὶ τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ. Ὡς μὲν γὰρ πνεῦμα ὑπάρχων ὁ Θεὸς ἀσώματός ἐστι, τὸ δὲ ἀσώματον οὐκ ἐν τόπῳ ἐστίν, οὐδὲ τοπικοῖς ὄροις περιγράφεται. Οὐκοῦν ὁ λέγων ἐν

«καί εἶναι τώρα». Καί αὐτά εἶναι προφητικά· τό ἔρχεται χρησιμοποιοῦν διότι δέν ἐτελέσθη ἀκόμη, ἀλλά θά τελεσθῆ, τό δέ «τῶρα εἶναι», χρησιμοποιήθηκε ἐπειδή τήν ἔβλεπε ἔτοιμη νά πιστεύσῃ σύντομα καί νά προσκυνῆ πνευματικῶς καί ἀληθῶς· «ἔρχεται λοιπόν», λέγει, «ᾧρα, καί τώρα ἀκριβῶς εἶναι, ὅποτε οἱ ἀληθινοί προσκυνηταί θά προσκυνοῦν τόν Πατέρα κατά Πνεῦμα καί ἀλήθεια»· διότι ὁ ὕψιστος καί προσκυνητός Πατήρ, εἶναι Πατήρ αὐτοαληθείας, δηλαδή τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ, καί ἔχει Πνεῦμα ἀληθείας, τό Πνεῦμά τό ἅγιον, καί αὐτοί πού τόν προσκυνοῦν κατ' αὐτούς, τό πράττουν διότι ἔτσι πιστεύουν καί διότι ἐνεργοῦνται δι' αὐτῶν. Διότι, λέγει ὁ ἀπόστολος, τό Πνεῦμα εἶναι αὐτό διά τοῦ ὁποίου προσκυνοῦμε καί διά τοῦ ὁποίου προσευχόμεσθε¹⁷, καί «κανείς δέν ἔρχεται πρὸς τόν Πατέρα παρά μόνο δι' ἐμοῦ», λέγει ὁ μονογενῆς Υἱός τοῦ Θεοῦ¹⁸.

- 13 Αὐτοί λοιπόν πού προσκυνοῦν ἔτσι κατά τό Πνεῦμα καί τήν ἀλήθεια τόν ὕψιστο Πατέρα, αὐτοί εἶναι οἱ ἀληθινοί προσκυνηταί. Ἄφου δέ ἐξέβαλε καί τά Ἱεροσόλυμα καί τήν Σαμάρεια, γιά νά μή νομίση κανείς ὅτι πρόκειται νά εἰσαχθῆ ἀντί γι' αὐτά ἄλλος τόπος, στήν συνέχεια ἀπομακρύνει πάλι τόν ἀκρατή ἀπό κάθε σωματική ἔννοια καί τόπο καί προσκύνῃσι, λέγοντας, «Πνεῦμα εἶναι ὁ Θεός, καί αὐτοί πού τόν προσκυνοῦν πρέπει νά προσκυνοῦν κατά Πνεῦμα καί ἀλήθεια», δηλαδή ἐννοώντας τόν ἀσώματο ἐντελῶς ἔξω ἀπό σώματα· διότι ἔτσι θά τόν ἴδοῦν καί ἀληθινῶς παντοῦ μέσα στό Πνεῦμα καί τήν Ἀλήθειά του. Ὡς πνεῦμα δηλαδή πού εἶναι ὁ Θεός εἶναι ἀσώματος, τό δέ ἀσώματο δέν εὐρίσκεται σέ τόπο οὔτε περιγράφεται μέ τοπικά ὄρια. Ἐπομένως αὐτός πού λέγει ὅτι ὁ Θεός πρέπει νά προσκυ-

18. Ἰω. 14,6.

τοῖς ὀρίοις μόνοις τῶν Ἱεροσολύμων ἢ τοῦ τῆς Σαμαρείας ὄρους ἢ ἐν ἄλλῳ τινὶ τῶν ἀπανταχοῦ γῆς καὶ οὐρανοῦ τόπων δεῖν προσκυνεῖσθαι τὸν Θεόν, οὐκ ἀληθῶς φησιν, οὐδ' ἀληθῶς προσκυνεῖ. Ἄλλ' ὡς μὲν ἀσώματος ὁ Θεὸς οὐδαμοῦ, ὡς δὲ Θεὸς πανταχοῦ· εἰ γὰρ ἔστιν ὄρος ἢ τόπος ἢ κτίσις, οὐ μὴ ἔστιν ὁ Θεός, πάλιν εὐρεθήσεται περιγραφόμενος ἐν τινὶ πανταχοῦ οὖν καὶ ἐν πᾶσιν ὁ Θεός. Πῶς οὖν πανταχοῦ καὶ ἐν πᾶσιν, ὡς οὐχ ὑπὸ μέρους, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ παντὸς περιεχόμενος; οὐμενον· σῶμα γὰρ ἔσται πάλιν. Οὐκοῦν, ὡς τὸ πᾶν καὶ συνέχων καὶ περιέχων, αὐτός ἐστιν ἐν ἑαυτῷ πανταχοῦ τε καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν, προσκυνούμενος παρὰ τῶν ἀληθινῶν προσκυνητῶν ἐν τῷ πνεύματι καὶ τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ.

14 Πανταχοῦ τοίνυν ὁ Θεός, οὐ τῆς γῆς μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπὲρ γῆν, προσκυνηθήσεται παρὰ τῶν οὕτω πιστευόντων ἀληθῶς τε καὶ θεοπρεπῶς, Πατὴρ ἀσώματος καὶ κατὰ χρόνον καὶ τόπον ἀόριστος, ἐν ἀγίῳ καὶ αἰδίῳ Πνεύματι καὶ Υἱῷ καὶ Λόγῳ συνανάρχῳ, ὃς ἔστιν ἢ ἐνυπόστατος τοῦ Πατρὸς ἀλήθεια. Ἄλλὰ καὶ ψυχὴ καὶ ἄγγελος ἀσώματα ὄντα, οὐκ ἐν τόπῳ ἐστίν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πανταχοῦ ἐστίν· οὐ γὰρ συνέχουσι τὸ πᾶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ δεῖται τοῦ συνέχοντος, οὐκοῦν καὶ αὐτὰ ἐν τῷ συνέχοντι καὶ περιέχοντι τὸ πᾶν, ὑπ' αὐτοῦ καταλλήλως ὀριζόμενα. Ἡ μέντοι ψυχὴ, συνέχουσα τὸ σῶμα ᾧ καὶ συνεκτίσθη, πανταχοῦ τοῦ σώματός ἐστιν, οὐχ ὡς ἐν τόπῳ, οὐδ' ὡς περιεχομένη, ἀλλ' ὡς συνέχουσά τε καὶ περιέχουσα τὸ σῶμα, κατ' εἰκόνα καὶ τοῦτ' ἔχουσα Θεοῦ.

15 Ἡ δὲ Σαμαρεῖτις ὡς ἤκουσε παρὰ Χριστοῦ τῶν ἐξαισίων τούτων καὶ θεοπρεπῶν φωνῶν, ὡς ὁ Θεὸς οὐδαμοῦ κατ' ἀλήθειαν προσκυνητός ἐστιν, εἰμὴ ἐν τῷ πνεύματι καὶ τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ, κα-

νηται μόνο στά ὄρια τῶν Ἱεροσολύμων ἢ τοῦ ὄρους τῆς Σαμαρείας ἢ σέ κάποιον ἄλλο ἀπό τούς πανταχοῦ στή γῆ καί τόν οὐρανό τόπους, δέν ὀμιλεῖ ἀληθῶς οὔτε προσκυνεῖ ἀληθῶς. Ἀλλά ὡς ἀσώματος ὁ Θεός δέν εἶναι πουθενά, ὡς Θεός δέν εἶναι πανταχοῦ· ἐάν ὑπάρχη ὄρος ἢ τόπος ἢ κτιστό πρᾶγμα, ὅπου δέν ὑπάρχει ὁ Θεός, πάλι θά εὐρεθῆ νά περιγράφεται σέ κάτι· εἶναι λοιπόν πανταχοῦ καί σέ ὄλα ὁ Θεός. Πῶς λοιπόν πανταχοῦ καί σέ ὄλα; Ὡς περιεχόμενος ὄχι ἀπό μέρος ἀλλά ἀπό τό σύμπαν; Ὅχι βέβαια, διότι πάλι θά εἶναι σῶμα. Ἐπομένως, ὡς συνέχων καί περιέχων τό πᾶν, αὐτός εἶναι στόν ἑαυτό του, πανταχοῦ καί ἐπάνω ἀπό τό σύμπαν, προσκυνούμενος ἀπό τούς ἀληθινούς προσκυνητάς κατά τό Πνεῦμα καί τήν Ἀλήθειά του.

14 Πανταχοῦ λοιπόν, ὄχι μόνο τῆς γῆς ἀλλά καί τῶν ὑπεράνω τῆς γῆς, θά προσκυνηθῆ ὁ Θεός ἀπό τούς ἔτσι πιστεύοντας ἀληθῶς καί θεοπρεπῶς, Πατήρ ἀσώματος καί κατά τόν χρόνο καί τόπο ἀόριστος, στό ἅγιο καί ἀἴδιο Πνεῦμα καί στόν συναρχο Υἱό καί Λόγο, πού εἶναι ἡ ἐνυπόστατη ἀλήθεια τοῦ Πατρός. Βέβαια καί ἡ ψυχὴ καί ὁ ἄγγελος εἶναι ἀσώματα, δέν εἶναι σέ τόπο, ἀλλά δέν εἶναι πανταχοῦ, διότι δέν συνέχουν τό σύμπαν ἀλλά αὐτά ἔχουν ἀνάγκη τοῦ συνέχοντος, ἐπομένως καί αὐτά εἶναι στόν συνέχοντα καί περιέχοντα τό σύμπαν, ὀριζόμενα ἀπό αὐτόν καταλλήλως. Ἡ ψυχὴ ὁμως, συνέχοντας τό σῶμα μέ τό ὁποῖο ἐκτίσθηκε μαζί, εἶναι πανταχοῦ τοῦ σώματος, ὄχι ὡς εὐρισκομένη σέ τόπο οὔτε ὡς περιεχομένη στό σῶμα, ἀλλά ὡς συνέχουσα καί περιέχουσα αὐτό, ἀφοῦ ἔχει καί τοῦτο κατ' εἰκόνα Θεοῦ.

15 Ἡ δέ Σαμαρεῖτις, καθῶς ἄκουσε ἀπό τόν Χριστό αὐτά τά ἐξαισία καί θεοπρεπῆ λόγια, ὅτι ὁ Θεός πουθενά δέ πρέπει νά προσκυνῆται ἀληθινά, παρά μόνο κατά τό Πνεῦμα καί τήν Ἀλή-

θάπερ ἢ ἐν τοῖς ἄσμασι τῶν ἁσμάτων νυμφευομένη τῷ Θεῷ ψυχῇ, τῇ φωνῇ τοῦ νυμφίου τῆς ἀφθαρσίας ἀναπτερωθεῖσα, τοῦ προσδοκωμένου καὶ ποθουμένου καὶ λεληθότως ἔτι παρόντος ποιεῖται μνεῖαν λέγουσα· «οἶδα ὅτι Μεσσίας ἔρχεται, ὁ λεγόμενος Χριστός· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα». Ὁρᾶτε πῶς ἦν ἐτοιμοτάτη πρὸς πίστιν, ὡς ἐγγίζοντος ἤδη τοῦ προσδοκωμένου, καὶ λίαν εὐελπῆς; Ἄρ' οὐχὶ καὶ ταύτης ἦν λέγειν μετὰ τοῦ Δαβίδ, «ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεός, ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ἄσομαι καὶ ψαλλῶ ἐν τῇ δόξῃ μου»;

16 Πόθεν δὲ καὶ τοῦτο βεβαίως οὕτως ἤδει καὶ ἀσφαλῶς καὶ τὴν ἐκ ψυχῆς εἶχε πρὸς αὐτὸ διάθεσιν, εἰ μὴ μετὰ συνέσεως ἀκροτάτης τὰς προφητικὰς ἐξεμελέτησε βίβλους; Ἐντεῦθεν καὶ τὸν νοῦν οὕτω μετάρσιον εἶχε, τῆς θείας ἔμπλεως γεγονότα κατοχῆς· ὡς ἐμοὶ νῦν ἀγαμένως ὀρῶντι τὸν τῆς Σαμαρείτιδος ταύτης πρὸς Χριστὸν πνευματικόν τε καὶ σφοδρὸν πόθον, ἐπέρχεται περὶ αὐτῆς πάλιν τὰ τοῦ ἄσματος ἐκείνου λέγειν, «τίς αὕτη ἡ ἐκκύπτουσα ὡσεὶ ὄρθρος, καλὴ ὡς σελήνη, ἐκλεκτὴ ὡς ὁ ἥλιος;». Τῷ μὲν γὰρ ἐπαγγέλλεσθαι μετ' ὀλίγον ἐπιφανήσεσθαι τὸν τῆς δικαιοσύνης νοητὸν ἥλιον Χριστὸν καὶ τῷ τὴν ἐξ ἔθνῶν ἐκκλησίαν δι' αὐτῆς ἀρχομένην ὑποφαίνειν ὡς ἐξ ἱερᾶς ἀνίσχουσας κολυμβήθρας τῆς πηγῆς, ἐφ' ἧς εἰστήκει, καθάπερ κατηχομένη παρὰ τοῦ Σωτῆρος, ὀρῶ ταύτην ἐκκύπτουσας ὡς πολυέραστον ὄρθρον. Καλὴ δὲ ἐστὶν ὡσεὶ σελήνη, ἐπειδὴ φαίνει, τῆς νυκτὸς ἔτι τῆς ἀσεβείας ἐπικρατούσης· ἐκλεκτὴ δὲ ὡς ὁ ἥλιος, ἅ τε καὶ Φωτεινὴ παρὰ τοῦ Σωτῆρος ὀνομασμένη καὶ τοῦ καταλόγου καὶ αὕτη τετελεσμένη τῶν μελλόντων ὡς ἥλιος λάμπειν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἐπεὶ καὶ μακαριωτάτῳ καὶ μαρτυρικῷ τέλει τὸν ἐξῆς

θειά του, ὅπως ἡ στό ᾿Ασμα τῶν ᾿Ασμάτων ψυχὴ πού νυμφεύεται τόν Θεό, ἀναπτερωμένη ἀπό τή φωνή τοῦ νυμφίου τῆς ἀφθαρσίας, μνημονεύει τόν προσδοκώμενο καί ποθούμενο καί, κρυφά ἀκόμη, παρόντα νυμφίο, λέγοντας· «γνωρίζω ὅτι ὁ Μεσσίας, ὁ λεγόμενος Χριστός, ἔρχεται· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος θά μᾶς τά διδάξῃ ὅλα». Βλέπετε πῶς ἦταν ἐτοιμοτάτη γιά τήν πίστι, ὅτι πλησιάζει ἤδη ὁ προσδοκώμενος, καί γεμάτη ἐλπίδα; ᾿Αρα δέν ἐταίριαζε νά εἰπῇ καί αὐτή κατά τόν Δαβίδ, «ἔτοιμη εἶναι ἡ καρδιά μου, Θεέ, ἔτοιμη εἶναι ἡ καρδιά μου, θά τραγουδήσω καί θά ψάλω κατά τήν δόξα μου»;¹⁹.

16 Ἄπό ποῦ θά ἐγνώριζε τοῦτο μέ τόση βεβαιότητα καί ἀσφάλεια καί θά εἶχε τήν ψυχική διάθεσι γι' αὐτό, ἂν δέν εἶχε μελετήσῃ τά προφητικά βιβλία μέ ἄκρα σύνεσι; Γι' αὐτό εἶχε καί τόν νοῦ τόσο μετάρσιο, ἀφοῦ εἶχε γεμίσει ἀπό τήν θεία κατοχή· ὥστε ἐμένα, καθὼς βλέπω τώρα μέ χαρά τόν σφοδρό πνευματικό πόθο τῆς Σαμαρείτιδος αὐτῆς πρὸς τόν Χριστό, μοῦ ἔρχεται νά εἰπῶ πάλι γι' αὐτήν τά λόγια τοῦ ᾿Ασματος ἐκείνου, «ποιά εἶναι αὐτή πού προβάλλει σάν ἡ αὐγή, ὠραία σάν ἡ σελήνη, ἐκλεκτή σάν ὁ ἥλιος;»²⁰. Διότι, ἀφοῦ ἐξαγγέλλει ὅτι σέ λίγο θά φανῇ ὁ νοητός ἥλιος τῆς δικαιοσύνης Χριστός καί ὑποδηλώνει ὅτι δι' αὐτῆς ἀρχίζει ἡ Ἐκκλησία τῶν ἐθνῶν, σάν νά ἀνεβαίνη ἀπό ἱερά κολυμβήθρα, τήν πηγὴ ἐπάνω στήν ὁποία ἐστεκόταν, καθὼς κατηχεῖτο ἀπό τόν Σωτῆρα, τήν βλέπω νά προβάλλῃ σάν πολυέραςτος ὄρθρος. Εἶναι δέ ὠραία σάν ἡ σελήνη, ἐπειδὴ φέγγει, ἂν καί ἐπικρατεῖ ἡ νύκτα τῆς ἀσεβείας ἀκόμη· ἐκλεκτή δέ σάν ὁ ἥλιος, γι' αὐτό ὠνομάσθηκε Φωτεινὴ ἀπό τόν Σωτῆρα καί καταγράφηκε καί αὐτή στόν κατάλογο τῶν μελλόντων νά λάμπουν σάν ὁ ἥλιος κατά τό εὐαγγέλιο, ἐπειδὴ ἐπε-

19. Ψαλμ. 56,8.

20. ᾿Ασμα 6,10.

φωτοειδῆ βίον ἐπεσφραγίσατο, καὶ νῦν δὲ Θεὸν οἶδεν ἀληθῆ τὸν Χριστὸν καὶ τελέως τοῦτον ἐθεολόγησε, καὶ ὅπερ αὐτὸς τοῖς μαθηταῖς εἶπεν ὕστερον περὶ τοῦ συμφυοῦς καὶ ὁμοτίμου Πνεύματος, ὡς ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος διδάξῃ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, τοῦτο καὶ αὕτη προλαβοῦσα περὶ αὐτοῦ φησιν, «ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα».

17 Ἄλλ' ὡς εἶδε τοιαύτην οὖσαν ὁ νοητὸς νυμφίος Χριστός, ἀπερικαλύπτως πρὸς αὐτὴν φησιν, «ἐγὼ εἰμι ὁ λαλῶν σοι». Ἡ δὲ εὐθέως ὡς ἐκλεκτὴ ὄντως εὐαγγελίστρια γίνεται καὶ τὴν ὑδρίαν ἀφεῖσα καὶ πρὸς τὴν πόλιν δραμοῦσα πάντας ἐπιστρέφει τοῖς λόγοις καὶ πρὸς πίστιν τοῦ ὀφθέντος ἐνάγει, «δεῦτε ἴδετε», λέγουσα, «ἄνθρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα· μή τοι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός;». Οὕτω δὲ φησιν, οὐκ ἀμφιβολίαν αὕτη κεκτημένη τινά, πληροφορηθήσεται δὲ μᾶλλον ἐκ τῆς θεᾶς καὶ διὰ τῆς πρὸς τὸν Κύριον ὁμιλίας εὐχερέστερον ἀναπεισθήσεται καὶ τοὺς ἄλλους πιστεύουσα, καθάπερ καὶ διὰ τῶν ἔργων ἐξέβη.

18 Ἐγὼ δὲ καὶ τοῖς προειρημένοις συνοπτικώτερον ἐχρησάμην καὶ τὰ ἐξῆς τῶν εὐαγγελικῶν ρημάτων ἀρτίως παρήμι, τὴν ὥραν ἐπὶ τὰς τοῦ σώματος χρείας καὶ τὰ ἔργα τοῦ βίου κατεπείγουσαν ὑμᾶς ὁρῶν. Ἄλλ' ὑμεῖς σκοπεῖτε τὴν Σαμαρείτιδα ταύτην· ὡς γὰρ ἤκουσε τῶν εὐαγγελικῶν λόγων, οὗς καὶ ἡμεῖς ἐξαγγέλλομεν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, εὐθὺς καὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων τοῦ σώματος κατεφρόνησεν· ἀφῆκε γὰρ πάραυτα καὶ τὴν ὑδρίαν καὶ τὴν οἰκίαν, καὶ εἰς τὴν πόλιν δραμοῦσα καὶ τοὺς Σαμαρείτας ἐπισπασαμένη, σὺν αὐτοῖς πάλιν ἐπανῆλθε πρὸς τὸν Χριστόν· τὸ γάρ, «δεῦτε ἴδετε»,

σφράγισε τόν υπόλοιπο φωτοειδῆ βίο της μέ μακάριο καί μαρτυρικό τέλος, καί τώρα δέ ανεγνώρισε τόν Χριστό ὡς ἀληθινό Θεό καί τόν ἐξύμνησε τελείως ὡς Θεό, καί ὅ,τι εἶπε αὐτός ὕστερα στούς μαθητάς περὶ τοῦ συμφυοῦς καί ὁμοτίμου Πνεύματος, ὅτι, ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, θά διδάξῃ ὅλη τήν ἀλήθεια, τοῦτο λέγει προλαβαίνοντας καί αὐτή περί αὐτοῦ, «ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος θά μᾶς τά διδάξῃ ὅλα»²¹.

17 Ἄλλά μόλις τήν εἶδε νά εἶναι τέτοιας λογιῆς ὁ νοητός νυμφίος Χριστός, λέγει πρὸς αὐτήν ἀπροκαλύπτως, «ἐγώ εἶμαι πού σοῦ ὁμιλώ». Ἐκείνη δέ γίνεται ἀμέσως ἐκλεκτή πραγματικά εὐαγγελίστρια καί ἀφήνοντας τήν ὑδρία καί τρέχοντας πρὸς τήν πόλι τούς πείθει μέ τά λόγια καί τούς ὀδηγεῖ πρὸς τήν πίστι τοῦ φανέντος, λέγοντας «ἔλθετε νά ἰδῆτε ἄνθρωπο, πού μοῦ εἶπε ὅλα ὅσα ἔκαμα· μήπως αὐτός εἶναι ὁ Χριστός;». Ὁμιλεῖ δέ ἔτσι ὄχι διότι ἔχει κάποια ἀμφιβολία, ἀλλά διότι πιστεύει ὅτι καί οἱ ἄλλοι θά πληροφορηθοῦν καλύτερα μέ τή θέα καί θά πεισθοῦν εὐχερέστερα διά τῆς συνομιλίας πρὸς τόν Κύριο, ὅπως καί στήν πρᾶξι συνέβηκε.

18 Ἐγώ καί τά προηγούμενα ἀνέπτυξα συνοπτικῶς, ἀλλά καί τή συνέχεια τῶν εὐαγγελικῶν λόγων θά παραλείψω τώρα, διότι βλέπω ὅτι ἡ ὥρα σᾶς βιάζει πρὸς τίς ἀνάγκες τοῦ βίου καί τά ἔργα τοῦ βίου. Ἄλλά ἐσεῖς προσέξατε αὐτήν τήν Σαμαρείτιδα· μόλις ἄκουσε τά εὐαγγελικά λόγια, πού ἀνακοινώνομε κι' ἐμεῖς πρὸς τήν ἀγάπη σας, ἀμέσως κατεφρόνησε ὅλες τίς ἀνάγκες τοῦ σώματος. Ἄφησε ἀμέσως καί τή στάμνα καί τήν οἰκία, καί, τρέχοντας στήν πόλι καί παρασύροντας τούς Σαμαρεῖτες, ἐπανῆλθε· πάλι μαζί μέ αὐτούς πρὸς τόν Χριστό· διότι τό, «ἔλθετε νά ἰδῆτε», τοῦτο ἀκριβῶς σημαίνει, ἄκολουθήσατέ με καί θά

21. Ἰω. 15,26.

τουτο φησιν αντικρυς, ακολουθησατε μοι και οδηγησω υμας και δεξω νυν υμιν τον εξ ουρανων σωτηρα τω κόσμω παραγενομενον.

19 Εκεινους μεν ουν ουτω τηνικαυτα προτρεψαμενη τω Χριστω παρεστησεν, ημας δε διδασκει δια του καταλιπειν και την οικιαν και την υδριαν προτιμοτεραν ηγεισθαι και των αναγκαίων χρεϊων την εκ της διδασκαλιας ωφελειαν, ην και ο Κυριος αγαθην μεριδα προσειπε προς την εν τω ευαγγελιω Μαρθαν, υπερ της ακρωμενης του λογου Μαριας διαλεγόμενος. Ει δε των αναγκαίων περιφροειν δεϊ, ποσω μαλλον των αλλων; Τι γαρ σε και κατεπειγει και των κατα ψυχην ωφελιμων ακουσματων απαγει; Οικου και παιδων και γυναικος επιμελεια; οικειον η συγγενικον πένθος η χαρμονη; αγορασια τις κτηματων η πωλησις; χρησις των υπαρχόντων σοι παντων, μαλλον δε καταχρησις; Αλλ' ακουε συνετωσ των αποστολικων διδαγματων· «ο καιρος, αδελφοι, συνεσταλμενος το λοιπον εστιν, ινα και οι εχοντες γυναϊκας ωσ μη εχοντες ωσι και οι κλαιοντες ωσ μη κλαιοντες και οι χαιροντες ωσ μη χαιροντες και οι αγοραζοντες ωσ μη κατεχοντες και οι χρωμενοι τω κόσμω τουτω ωσ μη καταχρωμενοι· παραγει γαρ το σχημα του κόσμου τουτου».

20 Τι εστιν, «ο καιρος συνεσταλμενος εστι»; Βραχυς ο βιος, εγγυς ο θανατος, φθαρτος ο κόσμος ουτος, ο αει μενων ετερος· παραπεμπει δε ημας προς εκεινον εν ασφαλεια η του παροντος καταφρονησις κόσμου, η προς τον μελλοντα εκεινον ετοιμασια, το ζην κατα το εγχωρουν απο των ενταυθα κατ' εκεινην την πολιτειαν και το του παροντος βιου βλαβερον δση δυναμις φευγειν. Καθαπερ δε πολεμιων επιδρομησ επι τα εκτος της πολεωσ πυκνα γινομενης, τουσ αγρουσ

σᾱς ὀδηγήσω καί θά σᾱς δείξω τόν ἀπό τούς οὐρανοὺς Σωτῆρα πού ἦλθε στόν κόσμο'.

19 Ἔτσι προέτρεψε τότε ἐκείνους καί τούς παρουσίασε στόν Χριστό· ἐμᾶς δέ τῶρα μέ τήν ἐγκατάλειψι τῆς οἰκίας καί τῆς στάμνας διδάσκει νά θεωροῦμε προτιμότερη ἀπό τίς βιοτικές ἀνάγκες τήν ὠφέλεια ἀπό τή διδασκαλία, τήν ὁποία ὁ Κύριος ὠνόμασε ἀγαθή μερίδα πρὸς τήν Μάρθα τοῦ εὐαγγελίου, ὑπερασπίζοντας τήν Μαρία πού παρακολουθοῦσε τόν λόγο²². Ἐάν δέ πρέπει νά περιφρονοῦμε τά ἀναγκαῖα, πόσο περισσότερο τά ἄλλα; Ἄλλωστε τί σέ βιάζει πρὸς τά ἐκεῖ καί σέ ἀπομακρύνει ἀπό τά ὠφέλιμα ἀκούσματα; Ἐπιμέλεια οἴκου καί παιδιῶν καί γυναίκας; Οἴκειο ἢ συγγενικό πένθος ἢ χαρά; Ἀγορά κτημάτων ἢ πῶλησις; Χρῆσις ὄλων τῶν ὑπαρχόντων σου ἢ μᾶλλον κατάχρησις; Ἄλλ' ἄκουσε μέ σύνεσι τά ἀποστολικά διδάγματα. «Ὁ καιρός, ἀδελφοί εἶναι συνεσταλμένος στό ἐξῆς, ὥστε καί ὅσοι ἔχουν γυναῖκες νά εἶναι σάν νά μή ἔχουν καί ὅσοι κλαίουں σάν νά μή κλαίουں καί ὅσοι χαίρονται σάν νά μή χαίρωνται καί ὅσοι ἀγοράζουν σάν νά μή κατέχουν καί ὅσοι χρησιμοποιοῦν τόν κόσμο τοῦτο σάν νά μή τόν παραχρησιμοποιοῦν· διότι τό σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου παρέρχεται»²³.

20 Τί σημαίνει ὅτι « ὁ καιρός εἶναι συνεσταλμένος»; Σύντομος ὁ βίος, πλησίον ὁ θάνατος, φθαρτός ὁ κόσμος αὐτός, ἄλλος εἶναι ἐκεῖνος πού μένει παντοτινά· ἐμᾶς δέ μᾶς παραπέμπει πρὸς ἐκεῖνον μέ ἀσφάλεια ἢ καταφρόνησις τοῦ παρόντος κόσμου, ἢ ἐτοιμασία γιά ἐκεῖνον τόν μέλλοντα, ἢ κατὰ τό δυνατό διαβίωσις ἀπό ἐδῶ σύμφωνα μ' ἐκείνη τήν διαγωγή καί ἢ κατὰ δύναμι ἀποφυγή τῶν ἐπιβλαβῶν τοῦ παρόντος βίου. Ὅπως δέ

22. Λουκᾶ 10,42.

23. Α' Κορ. 7,29.

ἔχομεν ὡς μὴ ἔχοντες καὶ τὸν πλείω χρόνον ἐκείνους φεύγοντες ἐν-
 τὸς ἐν ἀσφαλείᾳ καθήμεθα, κἂν ἐπὶ καιρὸν ἀναχωρήσωσιν οἱ πολέ-
 μιοι, χρώμεθα πρὸς βραχὺ τοῖς πρὸ τοῦ ἄστεος περιπάτοις, ἀλλ' οὐ
 καταχρώμεθα, τὸν καιρὸν τῆς χρήσεως συνεσταλμένον ὀρῶντες,
 οὕτω καὶ τῷ κόσμῳ τούτῳ χρῆσθαι καὶ μὴ καταχρῆσθαι παραινεῖ
 καλῶς ὁ ἀπόστολος· ὀρᾷ γὰρ τοὺς ἀοράτους πολεμίους δεινῶς
 ἐπεμβαίνοντας καὶ τὸ προσδόκιμον τῆς φθορᾶς· «παράγει» γάρ φησι
 «τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου». Καίτοι ἐπειδὴ περ οὐ κυρίως ὑφέ-
 στηκεν, ἀλλ' ὡς εἶπε σχηματισμός ἐστι τὰ παρόντα μόνον, καὶ γίνε-
 ται μὲν, οὐκ ἔστι δέ, πρὸς ὀλίγον φαινόμενά τε καὶ παρερχόμενα, κἂν
 τις ἐθέλοι κατέχειν, οὐ δυνήσεται ποτε, καθάπερ θερινῆς ἀγόνου νε-
 φέλης ἐλαυνομένης ὑπ' ἀνέμου καὶ ταχὺ παρατρεχούσης σκιάν, διὰ
 μόνον τὸ φανερὰν γενέσθαι τὴν ἐκάστου πρόθεσιν ἢ παραίνεσις καὶ
 τὸ δοῦναι σημεῖον τῆς ἐπιγνώσεως τῶν παρὰ Θεοῦ διδαγμάτων·
 κἂν γὰρ ἐθέλη τις κατέχειν, καθάπερ ἔφην, οὐ καθεκτὰ τὰ παρόντα,
 καὶ τοῦτο διχῶς· οὐ γὰρ μόνον ὁ κόσμος οὗτος παράγει, ἀλλὰ καὶ
 ἡμῶν ἕκαστος τῶν τῷ κόσμῳ τούτῳ χρωμένων, ἔσθ' ὅτε καὶ πρὸ
 τῶν ἀνὰ χειρᾶς ἐν τῷ κόσμῳ παράγει. Καὶ καθάπερ ὁδὸν τινα βαδί-
 ζων παρέρχεται πᾶς ἄνθρωπος καὶ αὐτὴν πολυειδῶς κινουμένην
 καὶ παρερχομένην αὐτόν, καὶ δυοῖν ἐξ ἀνάγκης ἐκβαίνει θάτερον, ἢ
 πρότερα τοῦτον τὰ τῆς ὁδοῦ παρελθόντα φθάνει καὶ ἃ κατεῖχεν οὗ-
 τος οὐκέτ' ἔχει κατέχειν ἢ αὐτὸς φθάνει τελείως παρελθὼν τὴν τοῦ
 βίου ταύτην ὁδὸν καὶ οὐκέτ' ἔχει κατέχειν τὰ ἐν τῷ βίῳ· θνητὸς γὰρ
 ὢν ὁ ἄνθρωπος τοῖς ἐν τῷ βίῳ συνημμένος ἐστίν, ἃ ἐστὶ καὶ ταῦτα
 τρεπτά. Ἦ οὖν πολυτρόπως τρέπεται τοῖς τρεπτοῖς συνημμένος καὶ
 ἀπώλεσεν ἃ κατεῖχε, πλοῦτον ἴσως, περιφάνειαν, εὐθυμίαν, ἢ θα-

ὅταν γίνεται πυκνά ἐπιδρομή ἐχθρῶν στά ἐκτός τῆς πόλεως, ἔχομε τούς ἀγρούς σάν νά μή τούς ἔχωμε καί τόν περισσότερο καιρό, φεύγοντας ἀπό ἐκείνους, καθόμαστε μέσα σέ ἀσφάλεια, κι' ἂν οἱ ἐχθροί ἀναχωρήσουν γιά λίγο, χρησιμοποιοῦμε σύντομα τούς περιπάτους ἐμπρός ἀπό τό ἄστυ, χωρίς κατάχρησι, διότι βλέπομε τόν καιρό τῆς χρήσεως συνεσταλμένο· ἔτσι καί αὐτόν τόν κόσμο παραινεῖ ὁ ἀπόστολος νά τόν χρησιμοποιοῦμε ἀλλά νά μή τόν παραχρησιμοποιοῦμε· διότι βλέπει τούς ἀοράτους ἐχθρούς νά ἐπεμβαίνουν δεινῶς καί τήν ἀπειλή τῆς φθορᾶς· «παρέρχεται», λέγει, «τό σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου». Ἄλλ' ὅμως, ἐπειδή τά παρόντα δέν ὑφίστανται οὐσιωδῶς ἀλλ' ἀποτελοῦν σχηματισμό, καί γίνονται μέν ἀλλά δέν εἶναι, φαινόμενα γιά λίγο καί παρερχόμενα, κι' ἂν θελήση κανεῖς νά τά κατέχη, δέν θά μπορέση ποτέ, σάν σκιά θερινῆς ἄγονης νεφέλης πού διώκεται ἀπό ἄνεμο καί παρέρχεται γρήγορα, ἢ παραίνεσις παρέχεται γιά νά γίνη φανερά ἢ πρόθεσις τοῦ καθενός καί γιά νά δώση σημεῖο τῆς ἐπιγνώσεως τῶν ἀπό τόν Θεό διδαγμάτων· διότι κι' ἂν θελήση κανεῖς νά τά κατέχη, ὅπως εἶπα, τά παρόντα δέν εἶναι καθεκτά, κι' αὐτό διττῶς· ὄχι μόνο ὁ κόσμος αὐτός παρέρχεται, ἀλλά κι' ὁ καθένας ἀπό ἐμᾶς, πού χρησιμοποιοῦμε αὐτόν τόν κόσμο, μερικές φορές παρέρχεται καί πρὶν ἀπό τά ἐγκόσμια πού ἔχει στή διάθεσί του. Κάθε ἄνθρωπος παρέρχεται σάν νά βαδίζη ὁδόν, πού καί αὐτή κινεῖται πολυειδῶς καί παρέρχεται ἀπό αὐτόν, καί συμβαίνει ἕνα ἀπό τά δύο, ἢ τόν προφθάνει ἢ ὁδός καί ὅσα κατεῖχε δέν μπορεῖ πλέον νά τά κατέχη ἢ αὐτός προφθάνει καί δέν μπορεῖ πλέον νά κατέχη τά τοῦ βίου· διότι, ἀφοῦ εἶναι θνητός ὁ ἄνθρωπος, εἶναι συνημμένος μέ τά τοῦ βίου, πού εἶναι καί αὐτά τρεπτά. Ἡ λοιπόν ὡς συνημμένος μέ τά τρεπτά τρέπεται πολυτρόπως κι' ἔχασε ὅσα κατεῖχε, πλοῦτο ἴσως, λαμπρότητα, εὐθυμία, ἢ πεθαίνοντας προφθάνει

νῶν αὐτὸς ἑαυτῷ φθάνει τὴν τροπὴν κεφαλαιωδέστερον ἐπενεγκῶν, καὶ γυμνὸς ἄπεισι, τὰ νῦν ὄντα καὶ τὰς ἐπὶ τούτοις ἐλπίδας καταλιπῶν. Παισὶν ἴσως; Ἀλλὰ τίς καὶ τούτου τέρψις; Αὐτῷ μὲν γὰρ αἰσθησις οὐκέτ' ἔστι τῶν ἐνταῦθα, οἱ δὲ παῖδες τὸν ἴσον ἢ τὸν ἕτερον διαπεσοῦνται τρόπον.

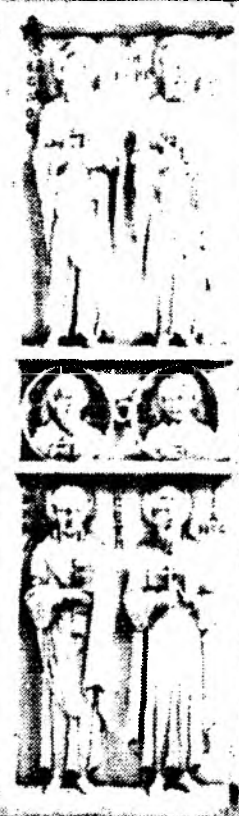
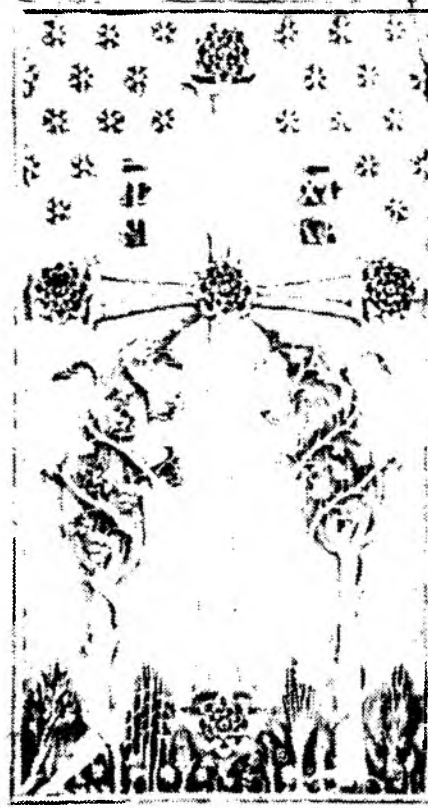
21 Συμφορὰ οὖν αἰεὶ τῶν τῷ κόσμῳ τούτῳ προσκειμένων τὸ τέλος, γυμνῶν ὕστατον ἐκφερομένων καὶ πάντα καταλιμπανόντων ἐνταῦθα τὰ καταθύμια. Τοῖς δὲ τὰ τοῦ κόσμου τούτου περιφρονοῦσι καὶ μανθάνειν ζητοῦσι περὶ τοῦ μέλλοντος κόσμου καὶ πράττειν σπεύδουσι τὰ λυσιτελήσοντα πρὸς ἐκεῖνον, οὐ ζημίαν ὁ θάνατος ἐπελθὼν ἐπάγει, μετὰγει δὲ τούτους μᾶλλον ἀπὸ τῶν ματαίων καὶ ρευστῶν τούτων πρὸς ἡμέραν ἀνέσπερον, πρὸς ζωὴν ἀθάνατον, πρὸς πλοῦτον ἀδαπάνητον, πρὸς τρυφὴν ἀκήρατον, πρὸς δόξαν αἰδιδιον, πρὸς τὰ ὄντως ὄντα καὶ ἀναλλοίωτα διαμένοντα.

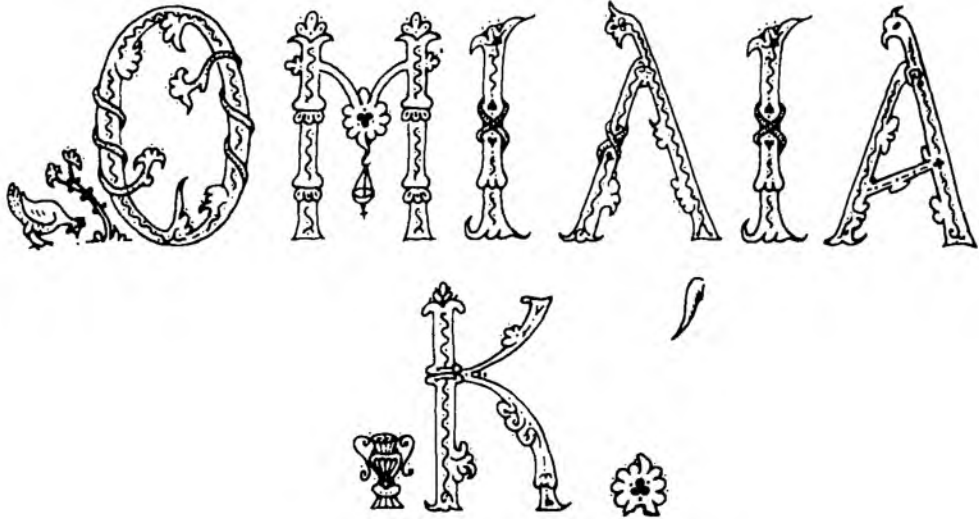
22 ἽΩν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κλίναντος οὐρανοῦ καὶ καταβάντος ὑπὲρ ἡμῶν, οὐ μέχρι μόνον ἡμῶν, ἀλλὰ μέχρι καὶ τῶν συγκεκλεισμένων ἐν τοῖς καταχθονίοις ψυχῶν· κάκειθεν δι' ἀναστάσεως καὶ παλινζωίας ἀναδραμόντος καὶ ἡμῖν παρασχόντος δι' ἑαυτοῦ τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἐλπίδα τῶν οὐρανίων καὶ αἰδιδίων, ἐν οἷς ἔστι δεδοξασμένος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

νά ἐπιφέρῃ στὸν ἑαυτό του κεφαλαιωδέστερη τροπὴ καὶ ἀναχωρεῖ γυμνός, ἐγκαταλείποντας τὰ τωρινὰ ἀγαθὰ του καὶ τίς ἐλπίδες γι' αὐτά. Ἴσως σέ παιδιὰ, ἀλλὰ ποιά εἶναι ἡ εὐχαρίστησι καὶ ἀπ' αὐτό; Αὐτός μὲν δὲν ἔχει πλέον καμμιά αἴσθησι τῶν ἐδῶ πραγμάτων, τὰ δὲ παιδιὰ θὰ πέσουν μὲ τὸν ἴδιο ἢ ἄλλον τρόπο.

21 Τὸ τέλος λοιπὸν τῶν προσκολλημένων σ' αὐτὸν τὸν κόσμον εἶναι πάντοτε συμφορὰ, ἀφοῦ τελικῶς ἐκφέρονται γυμνοὶ καὶ ἐγκαταλείπουν ὅλα τὰ ἐδῶ ἀγαπητὰ πράγματα. Σέ ὅσους δὲ περιφρονοῦν τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου καὶ ζητοῦν νὰ μάθουν περὶ τοῦ μέλλοντος κόσμου καὶ σπεύδουν νὰ πράττουν αὐτὰ πού θὰ συντελέσουν γιὰ ἐκεῖνον, ὁ θάνατος, ὅταν ἔρχεται, δὲν ἐπιφέρει ζημίαν, ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς μεταφέρει ἀπὸ τοῦτα τὰ μάταια καὶ ρευστὰ πρὸς ἀνέσπερη ἡμέρα, πρὸς ἀφθαρτη τρυφή, πρὸς αἴδια δόξα, πρὸς τὰ πραγματικῶς ὑπάρχοντα καὶ ἀναλλοιώτως διαμένοντα.

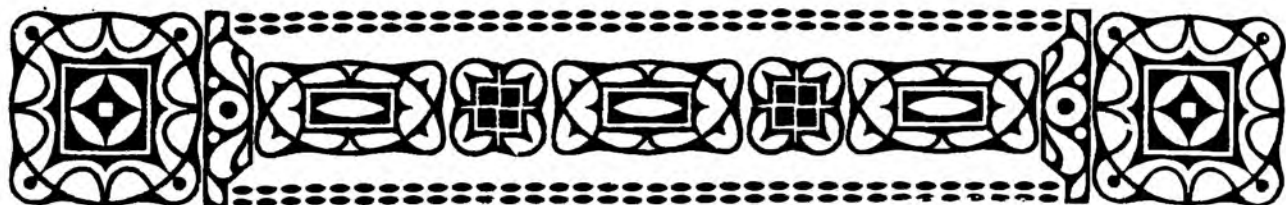
22 Αὐτὰ εἶθε νὰ ἐπιτύχωμε ὅλοι ἐμεῖς, μὲ τὴν χάρι καὶ φιλανθρωπία αὐτοῦ πού ἐκλινε τοὺς οὐρανοὺς καὶ κατέβηκε ὑπὲρ ἡμῶν, ὄχι ἕως ἐμᾶς, ἀλλὰ καὶ ἕως τίς ἔγκλειστες στὰ καταχθόνια ψυχές· καὶ πού ἀπὸ ἐκεῖ ξανανέβηκε δι' ἀναστάσεως καὶ ἀναβιώσεως καὶ προσέφερε σ' ἐμᾶς τὸν φωτισμό καὶ τὴ γνῶσι καὶ τὴν ἐλπίδα τῶν οὐρανίων καὶ αἰδίων, στὰ ὅποια εἶναι δοξασμένος στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

**ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΝ ΙΩΑΝΝΗΝ
ΟΓΔΟΟΝ ΕΩΘΙΝΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ**

**έν ἧ καί ὄτι μεγάλων δωρεῶν ἀξιοθήσονται οἱ μέχρι
τέλους μετ' εὐλαβείας ἐν ταῖς ἱεραῖς συνάξεσι
παραμένοντες**

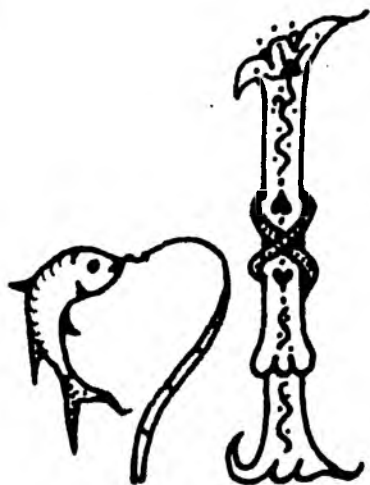

ΟΜΙΛΙΑ Κ'

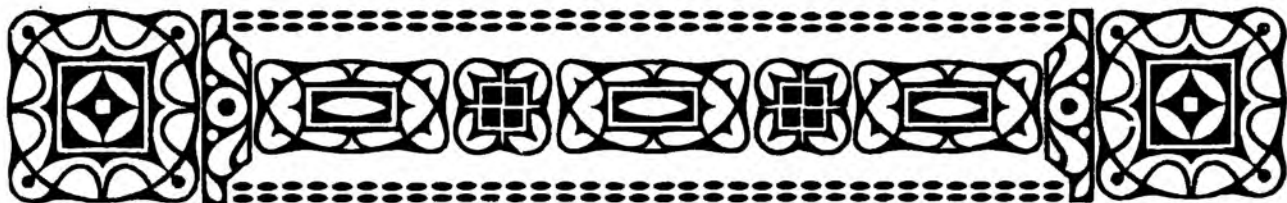
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΝ ΙΩΑΝΝΗΝ ΟΓΛΟΟΝ
ΕΩΘΙΝΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Ἐν ἧ καὶ ὅτι μεγάλων δωρεῶν ἀξιοθήσονται οἱ μέχρι τέλους
μετ' εὐλαβείας ἐν ταῖς ἱεραῖς συνάξεσι παραμένοντες

1

ωάννης ὁ παρθένος καὶ τὴν ἐν μητράσι
μόνην παρθένον μητέρα κατὰ χάριν μό-
νος πλουτήσας, ὁ τῷ Χριστῷ διαφερόν-
τως ἠγαπημένος, ὁ καὶ τῆς βροντῆς, ἦν
ὁ Κύριος ἀνέβη εἰς οὐρανοὺς καὶ ἐβρόν-
τησε, μᾶλλον τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν
χρηματίσας υἱός, διὸ καὶ μεγαλοφωνο-
τέρῳ χρησάμενος τῷ κηρύγματι, δια-
τρανῶν ἡμῖν τὰ τῆς ἐκ νεκρῶν δεσποτικῆς ἀναστάσεως καὶ τὸν
τρόπον τῆς μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀνάστασιν φανερώσεως ἱστορῶν, τῇ
μὲν παρελθούσῃ Κυριακῇ διὰ τῆς κατ' αὐτὸν εὐαγγελικῆς συγγρα-

ΟΜΙΛΙΑ 20

ΣΤΟ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗ ΙΩΑΝΝΗ ΟΓΔΟΥ

ΕΩΘΙΝΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ

“Οπου ἐκτίθεται καί ὅτι μεγάλων δωρεῶν θ’ ἀξιοθοῦν ὅσοι παραμένουν ἕως τό τέλος μέ εὐλάβεια στίς ἱερές συναῖξεις

Ἰωάννης ὁ Παρθένος, εἶναι ὁ ἄλλος πού ἀπέκτησε κατά χάρι μητέρα τήν μόνη ἀπό τίς μητέρες παρθένο, ὁ ἐξαιρετικά ἀγαπημένος τοῦ Χριστοῦ, ὁ περισσότερο ἀπό τοῦς ἄλλους εὐαγγελιστάς θεωρούμενος ὡς υἱός βροντῆς, τήν ὁποία ὁ Κύριος ἀνέβηκε στοῦς οὐρανοῦς κι’ ἐβρόντησε· γι’ αὐτό χρησιμοποιώντας μεγαλοφωνότερο κήρυγμα, γιά νά μᾶς παρουσιάση καθαρά τό συμβάν τῆς δεσποτικῆς ἀναστάσεως ἀπό τοῦς νεκρούς καί ἱστορήση τόν τρόπο τῆς φανερώσεως

φῆς ἐπ' ἐκκλησίας ἠκούετο, λέγων, «τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωί, σκοτίας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. Τρέχει οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς», ἐαυτὸν ἐνταῦθα δηλῶν.

- 2 Νῦν δὲ ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, «Μαρία δὲ εἰστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω». Αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ Ἰωάννης μετὰ τοῦ Πέτρου παρ' αὐτῆς ἀκούσαντες καὶ δραμόντες ἐπὶ τὸ μνήμα τὸ ζωαρχικὸν εἶδον ἃ εἶδον καὶ διὰ τεκμηρίων πιστεύσαντες καὶ θαυμάσαντες ἀπῆλθον πρὸς ἑαυτούς. Παραμείνασα δὲ ἡ Μαρία εἰστήκει πρὸς τῷ μνημείῳ κλαίουσα ἔξω· δῆλον, ὡς μήπω πληροφορίαν τινὰ λαβοῦσα περὶ τῆς δεσποτικῆς ἀναστάσεως, καίτοι δις ἤδη μεθ' ἐτέρων ἦλθεν ἐπὶ τὸ μνήμα· πρῶτον μὲν μετὰ τῆς Θεομήτορος, ὡς ὁ Ματθαῖος ἱστόρησε γράφων, «ὁψὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἔρχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον· καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας» καὶ ὅσα τῶν ἐξῆς. Εἶτα νῦν ἔρχεται μετὰ Πέτρου καὶ Ἰωάννου, οἱ καὶ δι' ὧν εἶδον πιστεύσαντες καὶ θαυμάσαντες ἀπῆλθον. Δις οὖν μεθ' ἐτέρων ἐπὶ τὸν τάφον ἐλθοῦσα, πάντων ἐκείνων τῶν συνελθόντων πιστευσάντων καὶ πληροφορηθέντων, ὡς μηδεμίαν αὕτη πληροφορίαν λαβοῦσα ἀπαραμύθητα κλαίει.

1. Ἰω. 20,1 ἐ.

2. Εἶναι τὸ ὄγδοον ἑωθινὸ εὐαγγέλιον, Ἰω. 20,11-18. Ἀναγινώσκεται στὸν ὄρθρο τῆς Κυριακῆς τοῦ Τυφλοῦ.

μετά τήν ἀνάστασί του, τήν μέν περασμένη Κυριακή ἀκούσθηκε νά λέγη διά τῆς περικοπῆς τοῦ εὐαγγελικοῦ συγγράμματός του, «κατά τήν πρώτη τῆς ἐβδομάδος ἔρχεται πρωί ἡ Μαρία Μαγδαληνή, ἐνῶ ἦταν ἀκόμη σκοτεινά, στό μνήμα καί βλέπει τήν πέτρα σηκωμένη ἀπό τόν τάφο. Τρέχει λοιπόν κι' ἔρχεται πρὸς τόν Σίμωνα Πέτρο καί πρὸς τόν ἄλλο μαθητή πού ἀγαποῦσε ὁ Ἰησοῦς»¹, δηλώνοντας ἐδῶ τόν ἑαυτό του.

2 Τώρα δέ² τόν ἀκούσαμε νά λέγη, «ἡ δέ Μαρία ἐστεκόταν κοντά στό μνημεῖο ἔξω κλαίοντας». Πραγματικά ὁ ἴδιος ὁ Ἰωάννης μαζί μέ τόν Πέτρο, ἀφοῦ τήν ἄκουσαν κι' ἔτρεξαν στό ζωαρχικό μνημεῖο, εἶδαν καί, ἀφοῦ ἐπίστευσαν μέ τεκμήρια κι' ἐθαύμασαν, ἀπῆλθαν στά δικά τους. Ἡ δέ Μαρία, παραμένοντας, ἐστεκόταν ἔξω κοντά στό μνημεῖο κλαίοντας, πρᾶγμα πού ὑποδηλώνει ὅτι δέν εἶχε ἀκόμη λάβει καμμιά πληροφορία περί τῆς δεσποτικῆς ἀναστάσεως, ἂν καί εἶχε ἤδη ἔλθει δύο φορές μέ ἄλλους στό μνημεῖο· δηλαδή πρῶτα μέ τήν Θεομήτορα, ὅπως ἰστόρησε ὁ Ματθαῖος, γράφοντας, «ἀργά τό Σάββατο, καθώς ἐξημέρωνε πρὸς τήν πρώτη τῆς ἐβδομάδος, ἔρχεται ἡ Μαρία Μαγδαληνή καί ἡ ἄλλη Μαρία, γιά νά παρατηρήσουν τόν τάφο· καί ἰδού, ἐγινε μέγας σεισμός» καί τά ἐξῆς³. Ἐπειτα ἔρχεται τώρα μαζί μέ τόν Πέτρο καί τόν Ἰωάννη, οἱ ὁποῖοι πιστεύοντας μέ ὅσα εἶδαν καί θαυμάζοντας ἀπῆλθαν. Ἦλθε λοιπόν μαζί μέ ἄλλους στόν τάφο δύο φορές καί, ἐνῶ ὅλοι ἐκεῖνοι πού ἦλθαν μαζί ἐπίστευσαν κι' ἐβεβαιώθηκαν, αὐτή μή ἔχοντας λάβει καμμιά βεβαιότητα κλαίει ἀπαρηγόρητη.

3. Ματθ. 28,1.

3 Ἴδοι δ' ἂν τις τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν κατ' ἀρετὴν ἀγώνων τελούμενον· τοῖς μὲν γὰρ τῶν ἀγωνιζομένων εὐθύς ἢ χάρις ὑπαντᾷ καὶ πληροφορίαν αὐτοῖς παρέχει τῶν ἀρραβώνων, γεύουσα τῶν ἐπηγελημένων ἐπάθλων, οἶονεὶ προτείνουσα φιλάνθρωπον χεῖρα καὶ δεξιουμένη τούτους καὶ πρὸς τὰ ἐξῆς ὑπαλείφουσα· τῶν δὲ τὸ τέλος ἀναμένει τῆς ἀγωνίας, ἐτοιμάζουσα πάντως τούτοις καὶ τῆς ὑπομονῆς τοὺς στεφάνους, ὡς καὶ τινα λέγειν τῶν θεοφόρων πατέρων, οἱ μὲν πρὸ τῶν καμάτων, οἱ δὲ ἐν τοῖς καμάτοις, οἱ δὲ ἐν τῇ ἐξόδῳ τὰς ὀσίας ἀμοιβὰς ἐκδέχονται.

4 Γίνεται δὲ ταῦτα τῆς πανσόφου τοῦ Θεοῦ προνοίας πολυτρόπως οἰκονομούσης τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ τὸ προσῆκον καὶ λυσιτελὲς ἐκάστῳ φιλανθρώπως νεμούσης ἐπὶ τε τῶν τῆς ἀρετῆς ἔργων καὶ τῶν μυστηρίων τῆς πίστεως. Σοφῶς οὖν οὕτω καὶ φιλανθρώπως καὶ τὰ κατὰ τὴν Μαγδαληνὴν Μαρίαν οἰκονομῶν ὁ δεσπότης, λαβεῖν οὕπω τότε τὴν πληροφορίαν τῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως ἐδικαίωσεν, ἅμα δι' αὐτῆς καὶ τοὺς ἔπειτα πρὸς ὑπομονὴν ἐνάγων καὶ προτρεπόμενος. Τίνων γὰρ ἠξιώθη μετὰ ταῦτα διὰ τὴν αὐτῆς καρτερίαν καὶ τὴν ἐπίμονον προσεδρεΐαν, ἀκούσωμεν. «Ὡς οὖν ἔκλαιε», φησί, «παρέκνυψεν εἰς τὸ μνημεῖον καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς καθεζομένους, ἓνα πρὸς τῇ κεφαλῇ καὶ ἓνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ».

5 Τὸ μὲν οὖν παρακύπτειν καὶ τὰ ὄμματα περιπαθῶς ἐπὶ τὸ μνῆμα στρέφειν τῆς ἄκρας διαθέσεως ἦν· ἐκεῖνο δὲ σκοπῆσαι δεῖ πρῶτον, πῶς σκοτίας ἔτι οὐσης, ὡς ἀνωτέρω φησὶν ὁ εὐαγγελιστής, ἀκριβῶς αὕτη πάντα ἑώρα καὶ κατὰ μέρος ἕκαστον, καὶ ταῦτα ἐξῶθεν τὰ ἐντὸς ὄντα τοῦ σπηλαιίου. Δῆλον οὖν, ὅτι ἐξῶ μὲν ἦν

- 3 Αυτό θά τό ἰδῆ κανεῖς νά γίνεται καί στούς ἀγῶνες γιά τήν ἀρετή· πραγματικά ἄλλους μέν ἀπό τούς ἀγωνιζομένους ἡ χάρις τούς συναντᾷ ἀμέσως καί τούς παρέχει ἐπιβεβαίωσι περί τῶν ἀρραβῶνων, γεύοντάς τους μέ τά ὑπεσχημένα ἔπαθλα, σάν νά τούς προτείνῃ φιλάνθρωπο χέρι, νά τούς δεξιῶνεται καί νά τούς γυμνάζῃ γιά τά ὑπόλοιπα· ἄλλων δέ περιμένει τό τέλος τοῦ ἀγῶνος, ἐτοιμάζοντας πάντως γι' αὐτούς τούς στεφάνους τῆς ὑπομονῆς, ὥστε κάποιος ἀπό τούς θεοφόρους πατέρες νά εἰπῆ, ἄλλοι δέχονται τίς ἱερές ἀμοιβές πρίν ἀπό τούς καμάτους, ἄλλοι κατά τή διάρκεια τῶν καμάτων καί ἄλλοι κατά τήν ἔξοδο.
- 4 Συμβαίνουν δέ αὐτά, διότι ἡ πάνσοφη πρόνοια τοῦ Θεοῦ οἰκονομεῖ τά πράγματά μας πολυτρόπως καί ἀπονέμει στόν καθένα φιλανθρώπως τό κατάλληλο καί ἐπωφελές τόσο ἐπί τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς ὅσο καί ἐπί τῶν μυστηρίων τῆς πίστεως. Ἔτσι λοιπόν οἰκονομώντας καί τά σχετικά μέ τήν Μαγδαληνή Μαρία μέ σοφία καί φιλάνθρωπία ὁ δεσπότης, ~~ἔβλεπε~~ νά μή λάβῃ ἀκόμη τότε τήν ἐπιβεβαίωσι περί τῆς ἀναστασεῖς του, ὀδηγώντας καί προτρέποντας δι' αὐτῆς καί τούς ἐπιμαζί σέ ὑπομονή. Ἄς ἀκούσωμε ποιῶν θεαμάτων ἀξιόθηκα ~~ἔπειτα~~ λόγο τῆς καρτερίας της καί τῆς ἐπίμονης παραβάσεώς ~~ἑῆς~~. «Καθώς λοιπόν ἔκλαιε», λέγει, «ἔσκυψε στό μνήμα καί βλέπει δύο ἀγγέλους μέ λευκά νά κάθωνται, ἕνα πρὸς τήν κεφαλή κι' ἕναν πρὸς τά πόδια, ὅπου ἔκειτο τό σῶμα τοῦ Ἰησοῦ».
- 5 Τό νά σκύβῃ καί νά στρέφῃ τά μάτια περιπαθῶς πρὸς τό μνήμα εἶναι δεῖγμα τῆς ἄκρας εὐαισθησίας· ἐκεῖνο δέ πρέπει πρῶτο νά ἐξετάσωμε, πῶς, ἐνῶ ἦταν ἀκόμη σκοτεινά, ὅπως λέγει παραπάνω ὁ εὐαγγελιστής, αὐτή τά ἔβλεπε ἀκριβῶς ὅλα καί χωριστά τό καθένα, καί μάλιστα ἀπό ἔξω τά εὐρισκόμενα μέσα

σκοτία ἔτι, μήπω τῆς αἰσθητῆς ἡμέρας τελέως ἐκφανείσης, τὸ δὲ σπήλαιον ἐκεῖνο τοῦ φωτὸς τῆς ἀναστάσεως ἔγεμεν, ὃ τῇ Μαρίας θείως ὀρώμενον, τὸν τε πρὸς Χριστὸν πόθον ἠγειρεν ἐπὶ τὸ μεῖζον καὶ δύναμιν παρεῖχε τοῖς ἐκείνης ὄμμασιν ἀγγελικῆς ὀπτασίας ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ μὴ μόνον ὄρᾶν, ἀλλὰ καὶ προσλαλεῖν ἀγγέλοις δύνασθαι· τοιοῦτον γὰρ ἐκεῖνο τὸ φῶς.

6 Ἐν λευκοῖς δὲ τούτους εἶδεν ἠμφιεσμένους, οὐ μόνον διὰ τὸ καθαρὸν καὶ φωτοειδὲς τῆς τῶν ἀγγέλων φύσεως, ἀλλὰ καὶ ὡς λευκαίνοντας καὶ διασαφουῖντας τὸ τῆς ἀναστάσεως μυστήριον, ἅμα δὲ καὶ ὡς ἔργῳ συνεορτάζοντας ἡμῖν τὴν ὄντως λαμπροφόρον ἡμέραν τῆς δεσποτικῆς ἀναστάσεως. Καθεζομένους δέ, ἵνα ἐπιγνῶ μὴ τότε ἐλθόντας, ἀλλὰ καὶ πρότερον παρόντας, εἰ καὶ μὴ πρότερον ἐφαίνοντο, καὶ τῆς τούτων ἀξίας ἐν περινοίᾳ γένηται, ἀναλογισαμένη τίνας οὗτοι, οἳ καὶ παρόντες οὐχ ἔωρῶντο. Ἐποίει δὲ τούτους οἶμαι καθῆσθαι καὶ ὁ πόθος τοῦ προσεγγίζεῖν μᾶλλον τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ πρότερον ἔκειτο τὸ σῶμα τὸ δεσποτικόν· οἶονεὶ γὰρ ὑπὸ τῆς ἀγάπης προσεφύοντο τῷ μνήματι καθεζόμενοι, εἰς πρὸς τῇ κεφαλῇ καὶ ὁ ἕτερος πρὸς τοῖς ποσί, καὶ δεικνῦντες ἐπίσης ἔφετον καὶ τίμιον ἀγγέλοις καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ θεότητα, ἧς σύμβολον ὁ τῆς κεφαλῆς τόπος, καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ, ἧς τύπος ὁ τόπος τῶν ποδῶν. «Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, Γύναι τί κλαίεις;».

7 Οὐρανὸν ὄρᾳς τὸ σπήλαιον, μᾶλλον δὲ ναὸν οὐράνιον ἀντ' ἐπιγείου τᾶφου καὶ δεσμωτηρίου τετελεσμένον, ἀγγέλων οὐρανίων

στό σπήλαιο; Είναι λοιπόν φανερό ότι έξω μὲν ἦταν σκοτεινά, ἐπειδὴ δὲν εἶχε ἀκόμη φέξει τελείως ἡ αἰσθητὴ ἡμέρα, τὸ δὲ σπήλαιο ἐκεῖνο ἦταν γεμᾶτο ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἀναστάσεως, τὸ ὁποῖο βλεπόμενο θεῖως ἀπὸ τὴν Μαρία ἐπηύξανε τὸν πόθο πρὸς τὸν Χριστό καὶ ἐχορηγοῦσε δύναμι νὰ ἀντιλαμβάνεται μὲ τὰ μάτια ἐκείνης ἀγγελικὴ ὄπτασία, καὶ ὄχι μόνο νὰ βλέπη, ἀλλὰ καὶ νὰ μπορῇ νὰ συνομιλῇ μὲ ἀγγέλους· διότι τέτοιας λογῆς ἦταν ἐκεῖνο τὸ φῶς.

6 Τούς εἶδε δὲ ἐνδεδυμένους στά λευκά, ὄχι μόνο ἐξ αἰτίας τοῦ καθαροῦ καὶ φωτοειδοῦς τῆς φύσεως τῶν ἀγγέλων, ἀλλὰ καὶ διότι διαλευκαίνουν καὶ διασαφοῦν τὸ μυστήριον τῆς ἀναστάσεως, συγχρόνως δὲ καὶ διότι στήν πρᾶξι συνεορτάζουν μαζί μας τὴν πραγματικὰ λαμπροφόρο ἡμέρα τῆς δεσποτικῆς ἀναστάσεως. Καθισμένους δὲ τούς εἶδε, γιὰ νὰ γνωρίση καλά ὅτι δὲν ἦλθαν τότε, ἀλλὰ ἦσαν καὶ προηγουμένως παρόντες, ἂν καὶ δὲν ἐφαίνονταν προηγουμένως, καὶ νὰ ἀντιληφθῇ τὴν ἀξία τους, ἀφοῦ ἀναλογισθῇ ποιοὶ εἶναι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἂν καὶ παρόντες δὲν ἐβλέπονταν. Νομίζω δὲ ὅτι τούς ἔκαμε νὰ κάθωνται καὶ ὁ πόθος νὰ προσεγγίζουν περισσότερο στὸν τόπο ὅπου προηγουμένως ἔκειτο τὸ δεσποτικὸ σῶμα· διότι ἦταν σὰν νὰ προσφύωνται στό μνήμα ἀπὸ τὴν ἀγάπη, καθίζοντας ὁ ἕνας πρὸς τὴν κεφαλὴ καὶ ὁ ἄλλος πρὸς τὰ πόδια καὶ δεικνύοντας ὅτι εἶναι ἐξ ἴσου ποθητὸ καὶ πολύτιμο γιὰ τούς ἀγγέλους καὶ ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ, τῆς ὁποίας σύμβολο εἶναι ὁ τόπος τῆς κεφαλῆς, καὶ ἡ ἐνανθρώπησίς του, τῆς ὁποίας τύπος εἶναι ὁ τόπος τῶν ποδιῶν. «Καὶ λέγουν ἐκεῖνοι σ' αὐτὴν, γυναῖκα, γιατί κλαίεις;»

7 Βλέπεις τὸ σπήλαιο καμωμένο οὐρανό, μᾶλλον δὲ οὐράνιο ναὸ ἀντὶ ἐπιγείου τάφου καὶ δεσμοτηρίου, γεμᾶτον οὐρανίους

ἀντ' ἐπιγείων φυλάκων πεπληρωμένον, σεμνυνόντων ἐξόχως ὡς Θεοῦ ζωοδότου τόπον καὶ σὺν χαρᾷ περιεπόντων τοῦτον κενόν· σὺ δέ, γύναι, τίνος ἔνεκα κλαίεις; Οὐκ ἀγνοοῦντες δὲ τὰ κατ' αὐτὴν ἐρωτῶσιν, ἀλλ' ἵνα τὸ πένθος ἀναστείλαντες κυρίαν αὐτὴν ποιήσωσι τῶν οἰκείων λογισμῶν καὶ λάβωσι χώραν ἐκτελέσαι τὸ οἰκεῖον ἔργον· ἔργον δὲ ἀγγέλων παρακαθημένων τῷ τάφῳ τοῦ Ζωοδότου τὴν τοῦ ἀναστάντος δόξαν ἐξαγγέλλειν. Ἀλλὰ τῶν ἀγγέλων ἐρωτησάντων, τίνος ἔνεκα κλαίει, «ὅτι ἤραν τὸν Κύριόν μου», φησὶν ἐκείνη, «καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν· καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω». Τί τὸ τὴν Μαρίαν παρασκευάσαν ἐξαίφνης εἰς τὰ ὀπίσω στραφεῖναι; Πάντως ἢ τῶν ἀγγέλων πρὸς τὸν Δεσπότην ἐπεφανέντα δουλικῆ νεῦσις καὶ προσοχή. Ἐκείνη μὲν γὰρ ἑαυτῆς μόνης κύριον αὐτὸν ἐκάλει, καὶ κλοπὴν ὑπενόει καὶ μετάθεσιν τοῦ σώματος, διάθεσιν μὲν πρὸς αὐτόν ἐκ ψυχῆς ἐνδεικνυμένη, μηδὲν δὲ θεοπρεπὲς περὶ αὐτοῦ φρονοῦσα. Οἱ δὲ δι' ἔργων παριστᾶσι καὶ αὐτῶν τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ τοῦτον εἶναι Κύριον· μήπω γὰρ ἐκείνου ἐπιφαινομένου αὐτοὶ παρεκάθηντο τῷ τάφῳ, τοῦ Δεσπότης δὲ καταντικρὸ ἐπιφανέντος ἐξανέστησαν εὐθὺς καὶ τούτῳ μετ' εὐλαβείας καὶ θάμβους ἐν οἰκετικῷ σχήματι προσέσχον ἀτενῶς.

- 8 Στραφεῖσα δὲ ἡ Μαρία θεωρῆσαι τί τὸ τοὺς ἀγγέλους ἐκπλήξαν καὶ μόνον φανέν, θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα, οὐ μέντοι ἤδει ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν, ἀνήκουστον ἔτι καὶ δυσπαράδεκτον ἔχουσα τὴν ἀνάστασιν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀμυδρὸν ἐκτὸς ὑπῆρχεν ἔτι τὸ τῆς ἡμέρας φῶς καὶ ὁ Κύριος οὐκ ἐπεδείκνυ ταύτῃ τὴν θεϊαν λαμπρότητα, ὡς ἂν αὐτὸς ἐκεῖνος ὢν ὁ καὶ παθῶν γνωρίζηται, ἡ Μαρία οὐκ ἐπέγνω

ἀγγέλους ἀντί ἐπιγείους φύλακες, πού τόν σεμνύνουν ἐξόχως σάν τόπο Θεοῦ ζωοδότη καί τόν μεταχειρίζονται μέ χαρά ἀδειανόν. Ἐσύ ὁμως, γυναῖκα, γιατί κλαίεις; Τήν ἐρωτοῦν γιά τήν κατάστασί της, ὄχι διότι ἀγνοοῦν, ἀλλά γιά νά τήν καταστήσουν κυρία τῶν λογισμῶν της παύοντας τό πένθος της καί νά εὐρουν εὐκαιρία νά ἐκτελέσουν τό ἔργο τους· ἔργο δέ ἀγγέλων πού παρακάθονται στόν τάφο τοῦ ζωοδότη εἶναι νά ἐξαγγέλλουν τήν δόξα τοῦ ἀναστάντος. Ἀλλά, ὅταν οἱ ἄγγελοι ἐρώτησαν, γιά ποιό λόγο κλαίει, ἐκείνη λέγει, «διότι ἐσήκωσαν τόν Κύριό μου καί δέν γνωρίζω πού τόν ἔβαλαν· καί μόλις εἶπε αὐτά, ἐστράφηκε πρὸς τά πίσω». Τί ἦταν αὐτό πού ἔκαμε τή Μαρία νά στραφῆ πρὸς τά πίσω; Ὅπωςδήποτε ἡ δουλική κίνησις καί προσοχή τῶν ἀγγέλων πρὸς τόν ἐπιφανέντα Δεσπότη. Ἐκείνη τόν ἀποκαλοῦσε κύριο μόνο τοῦ ἑαυτοῦ της καί ὑποψιαζόταν κλοπή καί μεταφορά τοῦ σώματος, ἐπιδεικνύοντας μέν ψυχική διάθεσι πρὸς αὐτόν, χωρίς ὁμως νά φρονῆ τίποτε θεοπρεπές γι' αὐτόν. Ἐκεῖνοι παριστάνουν μέ πράξεις ὅτι ὁ Χριστός εἶναι κύριος καί αὐτῶν τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ· διότι, ὅταν ἀκόμη δέν ἐφαινόταν ἐκεῖνος αὐτοί παρακάθονταν στόν τάφο, ὅταν δέ ὁ Δεσπότης ἐμφανίσθηκε ἀντίκρυ, ἀμέσως ἐσηκώθησαν κι' ἐκύτταξαν τοῦτον ἀτενῶς μ' εὐλάβεια καί θαυμασμό σέ ὑπηρετική στάσι.

- 8** Ἡ Μαρία, στραφεῖσα τότε νά ἰδῆ τί εἶναι αὐτό πού καί μόνο μέ τήν ἐμφάνισί του ἐξέπληξε τούς ἀγγέλους, βλέπει τόν Ἰησοῦ νά στέκεται, χωρίς ὁμως νά γνωρίζη ὅτι αὐτός εἶναι ὁ Ἰησοῦς, διότι δέν εἶχε ἀκούσει ἀκόμη γιά τήν ἀνάστασι καί δέν θά τήν παραδεχόταν εὐκολα. Ἐπειδή ἀφ' ἑνός μέν τό ἐξωτερικό φῶς τῆς ἡμέρας ἦταν ἀκόμη ἀμυδρό, ἀφ' ἑτέρου δέ ὁ Κύριος δέν ἐπεδείκνυε σ' αὐτήν ἀκόμη τή θεία λαμπρότητα, ὥστε ν' ἀνα-

αὐτόν, ἀλλὰ καὶ κηπουρὸν τῶν ἐκεῖ φυτῶν ὑπενόει, τὸν γεωργὸν τῶν ψυχῶν, τὸν δημιουργὸν τοῦ παντός. Ὡς δὲ φωνήσας ἐκεῖνος καὶ καλέσας αὐτὴν ἐξ ὀνόματος, ἐγνώρισεν ἑαυτόν, *Μαρία*, εἰπὼν, ἀπεκρίνατο στραφεῖσα τὴν γνώμην ἐκείνη καὶ φησι, *ραββουνί*, ὃ λέγεται, *διδάσκαλε*, οὐδὲ οὕτως εἰ καὶ ζῶντα τοῦτον ἐώρα, θεοπρεπὲς τι λαβοῦσα ἐπὶ νοῦν, ἀλλ' ὡς ἀπλῶς ἀνθρώπῳ Θεοῦ καὶ διδασκάλῳ τῶν θείων προσέχουσα. Διὸ μὴ μόνον προσπεσεῖν, ἀλλὰ καὶ ἄψασθαι τῶν αὐτοῦ ποδῶν, ὑπὸ τῆς ἀγάπης ὥρμησεν, ἀλλ' ἀκούει, μὴ μου ἄπτου· ἐπειδὴ γάρ, φησὶν, ἡ σὴ διάνοια τοῦ ὕψους οὐχ ἤψατο τοῦ κατ' ἐμὲ μυστηρίου, ὅτι Θεὸς ὢν, ἐν σώματι νῦν ὀρώμαι διὰ σέ, καὶ τούτῳ νῦν μάλιστα θεοειδεῖ, διὰ τοῦτο, μὴ μου ἄπτου.

- 9 Ἔδει δὲ καὶ τοῦτο τηρηθῆναι τῇ τοῦ Θεοῦ Μητρί, τὸ μόνην αὐτὴν ἐν γυναιξὶν ἄψασθαι τοῦ σώματος μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἐξ αὐτῆς δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ, ὃ καὶ γέγονεν, ὡς ὁ εὐαγγελιστῆς *Ματθαῖος* ἱστορεῖ· διὰ ταύτην γάρ φησιν, ὅτι προσελθοῦσαι ἤψαντο τῶν ποδῶν, τῇ δὲ *Μαρία* φησί, «μὴ μου ἄπτου· οὕπῳ γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν Πατέρα μου». Τοῦτο συνηρητημένον μὲν ἐστὶ τοῖς ἐξῆς πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λόγοις, ὅτι ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου, οὕπῳ γὰρ ἀναβέβηκα. Λέγει δὲ τοῦτο, ἐμμερίμνους αὐτοὺς ποιῶν καὶ σπουδαιοτέρους, καὶ διεγείρων πρὸς ἐπιπόθησίν τε καὶ ζήτησιν τῆς αὐτοῦ θέας. Ἔχει δέ τι καὶ πρὸς τὴν *Μαγδαληνὴν Μαρίαν*, μὴ μου γὰρ ἄπτου, φησὶν, ὅτι τοιοῦτο νῦν ἐστὶν ὃ περικείμεαι σῶμα, ὡς καὶ πυρὸς ἀνωφερέστερον εἶναι καὶ δραστικώτερον, καὶ μὴ μόνον ἀναβαίνειν δύνασθαι πρὸς οὐρανόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ὑπερουράνιον Πατέρα. Οὕπῳ δὲ ἀναβέ-

γνωρισθῆ ὅτι εἶναι ἐκεῖνος πού ἔπαθε, ἡ Μαρία δέν τόν ἀνε-
 γνώρισε, ἀλλά ὑπέθεσε ὅτι εἶναι κηπουρός γιά τά ἐκεῖ φυτά,
 αὐτός ὁ γεωργός τῶν ψυχῶν, ὁ δημιουργός τοῦ σύμπαντος.
 Ὄταν δέ ἐκεῖνος, φωνάζοντας καί ἀποκαλώντας την μέ τό ὄνο-
 μά της, Μαρία, ἐγνωστοποίησε τόν ἑαυτό του, ἐκείνη στρέφον-
 τας τή γνώμη της ἀποκρίθηκε καί λέγει, Ραββουνί, πού σημαί-
 νει, διδάσκαλέ μου, χωρίς οὔτε τότε, ἂν καί τόν ἔβλεπε ζωντα-
 νό, νά σκεφθῆ κάτι θεοπρεπές, ἀλλ' ἀπλῶς θεωρώντας τον ἄν-
 θρωπο τοῦ Θεοῦ καί διδάσκαλο τῶν θείων. Γι' αὐτό ἀπό τήν
 ἀγάπη ὥρμησε ὄχι μόνο νά γονατίσῃ ἀλλά καί νά πιάσῃ τά πό-
 δια του, ἀλλ' ἀκούει ἀπ' αὐτόν, μή μ' ἐγγίξης· ἐπειδή δηλαδή,
 λέγει, ἡ διάνοιά σου δέν ἤγγισε τό ὕψος τοῦ σχετικά μ' ἐμέ μυ-
 στηρίου, ὅτι ἐνῶ εἶμαι Θεός, τώρα βλέπομαι σέ σῶμα γιά σένα,
 καί μάλιστα θεοειδές, γι' αὐτό, μή μ' ἐγγίξης.

- 9 Ἐπρεπε ἄλλωστε νά φυλαχθῆ καί τοῦτο γιά τήν Μητέρα
 τοῦ Θεοῦ, τό νά ἐγγίσῃ αὐτή μόνη ἀπό τίς γυναῖκες μετά τήν
 ἀνάστασι τό σῶμα τοῦ ἀπό αὐτήν ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ γιά
 μᾶς, πρᾶγμα πού ἔγινε, ὅπως ἱστορεῖ ὁ εὐαγγελιστής Ματθαῖος·
 διότι γι' αὐτήν λέγει, ὅτι «προσελθοῦσαι ἔγγισαν τά πόδια»,
 ἐνῶ στή Μαρία λέγει, μή μ' ἐγγίξης, διότι δέν ἀνέβηκα ἀκόμη
 πρὸς τόν Πατέρα μου. Τοῦτο εἶναι συνηρημένο μέ τά λόγια
 πού ἀπευθύνονται ἔπειτα πρὸς τοὺς μαθητάς του, ὅτι ἀνεβαίνω
 πρὸς τόν Πατέρα μου, ἀφοῦ δέν ἀνέβηκα ἀκόμη. Λέγει δέ τοῦ-
 το, γιά νά τοὺς καταστήσῃ ἐμφρόντιδες κ' ἐπιμελεστέρους καί
 γιά νά τοὺς διεγείρῃ πρὸς ἐπιπόθησι καί ἐπιζήτησι τῆς θέας
 του. Ἐχει δέ σχέσι καί πρὸς τή Μαγδαληνή Μαρία, διότι λέ-
 γει, μή μ' ἐγγίξης, διότι τό σῶμα πού μέ περιβάλλει τώρα εἶναι
 τέτοιο, ὥστε νά εἶναι ἀνωφερέστερο καί δραστικώτερο ἀπό τό
 πῦρ καί νά μπορῆ ν' ἀνεβαίνῃ ὄχι μόνο πρὸς τόν οὐρανό ἀλλά
 καί πρὸς τόν ἴδιο τόν ὑπερουράνιο Πατέρα· «Δέν ἀνέβηκα δέ

βηκα πρὸς τὸν Πατέρα μου, ὅτι οὐπω μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστα-
σιν ἑαυτὸν ἐφανέρωσε τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς.

10 Πορεύου οὖν πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου τούτους· ἐνδὲς γάρ ἐσμεν
Πατρὸς πάντες, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον· ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς
γνήσιος ἐκείνω καὶ ὁμοφυῆς, ἐκεῖνοι δὲ ὡς δι' ἐμοῦ υἰοποίητοι
τούτω γεγονότες. «Πορεύου δὴ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου τούτους
καὶ εἶπε αὐτοῖς, ὅτι ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα
ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν». Ὡς γὰρ ἡμῶν μὲν Πατὴρ
ἐστι χάριτι διὰ τοῦ τῆς υἰοθεσίας Πνεύματος, ἐκείνου δὲ Πατὴρ φύ-
σει κατὰ τὴν θεότητα, οὕτως ἡμῶν μὲν Θεός, ὡς τῆς φύσεως
δημιουργός, ἐκείνου δὲ διὰ τὴν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον οἰκονομίαν·
καὶ διὰ τοῦτο κεχωρισμένως εἶπεν, ἵνα ἡμεῖς τὴν κατάλληλον δια-
φορὰν ἐννοήσωμεν. Ἐνήγε δὲ κάκεινους διὰ τοῦδε τοῦ μηνύματος,
ὅτι ἀναβαίνει πρὸς τὸν Πατέρα, περὶ τοῦ οἰκείου σώματος ἐννοεῖν,
ὡς τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον ἐπὶ γῆς ἀεὶ καθάπερ καὶ πρότερον στρέφε-
σθαι καὶ συνεῖναι τούτοις διὰ παντός.

11 Ἄλλ' ἢ μὲν Μαγδαληνὴ Μαρία, ἦν καὶ ὡς μίαν τῶν τοῦ Χρι-
στοῦ μυροφόρων ὑμνοῦμεν, εἰς ἣν ἀπελθόντων παρὰ Χριστοῦ τῶν
ἑπτὰ πνευμάτων τῆς πονηρίας, ἀντεισωκίσθη πάντως ἢ ἐπταχῶς
ἐνεργοῦσα θεία χάρις τοῦ Πνεύματος· αὕτη μὲν οὖν ἡ Μαγδαληνὴ
Μαρία, διὰ τὴν ἐπίμονον προσεδρεῖαν καὶ τῆς ἀγγελικῆς ὄπτασίας
καὶ ὁμιλίας ἀξιωθεῖσα καὶ αὐτὸν ἰδοῦσα τὸν Κύριον, ἀπόστολος
αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους γίνεται, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ θείου
στόματος διδαχθεῖσα καὶ πληροφορηθεῖσα τελείως ἀπέρχεται πρὸς
τοὺς Ἀποστόλους, ἀπαγγελοῦσα τούτοις ὅτι ἐώρακε τὸν Κύριον,
καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.

ἀκόμη πρὸς τὸν Πατέρα μου», λέγει, διότι δὲν ἐφανέρωσε ἀκόμη τὸν ἑαυτό του στοὺς μαθητὰς του μετὰ τὴν ἀνάστασι.

10 Πήγαινε λοιπὸν πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου τούτους· διότι ὅλοι εἴμαστε ἐνός πατρός, ἂν καὶ ὅχι ὅλοι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο· ἐγὼ μὲν ὡς γνήσιος υἱὸς καὶ ὁμοφυῆς μ' ἐκεῖνον, ἐκεῖνοι δὲ ὡς γενόμενοι δι' ἐμοῦ υἱοποίητοι σ' αὐτόν. «Πήγαινε λοιπὸν πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου τούτους καὶ εἶπέ σ' αὐτούς, ὅτι ἀνεβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα σας, καὶ Θεὸς μου καὶ Θεὸς σας». Ὅπως δηλαδὴ σ' ἐμᾶς εἶναι Πατὴρ κατὰ χάρι διὰ τοῦ Πνεύματος τῆς υἰοθεσίας, ἐκείνου δὲ Πατὴρ φυσικῶς κατὰ τὴν θεότητα, ἔτσι σ' ἐμᾶς μὲν εἶναι Θεὸς ὡς δημιουργὸς τῆς φύσεως, ἐκείνου δὲ λόγῳ τῆς οἰκονομίας κατὰ τὸ ἀνθρώπινο· καὶ γι' αὐτὸ τὸ εἶπε χωριστά, γιὰ νὰ ἐννοήσωμε ἐμεῖς τὴν κατάλληλη διαφορὰ. Παρακινουῖσε δὲ κι' ἐκείνους μὲ αὐτὸ τὸ μήνυμα, ὅτι δηλαδὴ ἀνεβαίνει πρὸς τὸν Πατέρα, νὰ ἐννοήσουν περὶ τοῦ σώματός του ὅτι εἶναι τέτοιο, ὡσάν ν' ἀναστρέφεται ἐπάνω στὴ γῆ πάντοτε ὅπως καὶ προηγουμένως καὶ νὰ συνυπάρχη μὲ αὐτοὺς διαπαντός.

11 Ἀλλὰ ἡ μὲν Μαγδαληνὴ Μαρία, τὴν ὁποία ὑμνοῦμε καὶ ὡς μία ἀπὸ τίς μυροφόρες τοῦ Χριστοῦ, καὶ στὴν ὁποία, ἀφοῦ ἀπελάθησαν ἀπὸ τὸν Χριστὸ τὰ ἑπτὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, ἐγκαταστάθηκε ὅπωςδὴποτε ἢ κατὰ ἑπτὰ τρόπους ἐνεργοῦσα θεία χάρις τοῦ Πνεύματος· αὐτὴ λοιπὸν ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία, ἀφοῦ λόγῳ τῆς ἐπίμονης παραστάσεώς της ἀξιώθηκε ἀγγελικὴ ὀπτασία καὶ συνομιλία, γίνεται ἀπόστολὸς του πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ ἀφοῦ ἐδιδάχθη καὶ διαβεβαιώθηκε τελείως ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ θεῖο στόμα ἀπέρχεται πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, γιὰ ν' ἀπαγγεῖλῃ σ' αὐτούς ὅτι εἶδε τὸν Κύριο, πού τῆς εἶπε αὐτά.

- 12 Ἡμεῖς δὲ σκοπήσωμεν, ἀδελφοί, πόσον ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία τῆς ἀξίας ἀπεῖχε Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων καὶ Ἰωάννου τοῦ ἠγαπημένου τῷ Χριστῷ θεολόγου, καὶ πόσω τηνικαῦτα μειζόνων ἠξίωται παρ' ἐκείνους. Ἐκεῖνοι γὰρ ἐπὶ τὸν τάφον δραμόντες μόνα τὰ ὀθόνια εἶδον καὶ τὸ σουδάριον, αὕτη δὲ διὰ τὴν ἐνδιάθετον καὶ ἐπίμονον καρτερίαν, ἃ τε παραμείνασα μέχρι τέλους καὶ τῇ θύρᾳ τοῦ σπηλαιίου ἐνδιατρίβουσα, οὐ τοὺς ἀγγέλους μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον τῶν ἀγγέλων ἐν νεκρῶν ἀναστάντα σαρκὶ πρὸ τῶν Ἀποστόλων ἐώρακε καὶ αὐτήκοος αὐτοῦ γέγονε καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ θείου στόματος αὐτοῦ προσταγμάτων διάκονος.
- 13 Ὁ δὲ ναὸς οὗτος ἐκείνου τοῦ σπηλαιίου τύπος ἐστί, μᾶλλον δὲ καὶ πλεον ἔχει τοῦ τύπου, ἄλλο σχεδὸν ἐκεῖνο ὑπάρχον· ἔχει γὰρ τόπον, ἐν ᾧ τίθεται τὸ σῶμα τὸ δεσποτικόν, τὸ ἐνδότερον τοῦ καταπετάσματος καὶ τὴν ἐν αὐτῷ πανίερρον τράπεζαν. Ὅστις οὖν ἐνδιαθέτως ἐπὶ τὸ θεῖον ὄντως καὶ θεοδόχον τοῦτον σπήλαιον προστρέχει καὶ προσεδρεύει καὶ παραμένει μέχρι τέλους, συνάγων καὶ ἀνατείνων πρὸς Θεὸν τὴν αὐτοῦ διάνοιαν, οὐ μόνον ἐπιγνώσεται τοὺς ἐν αὐτῇ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς λόγους, οἷόν τινας ἀγγέλους ἐξαγγέλλοντας περὶ τε τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἀσφαλῶς ὄψεται τὸν Κύριον τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς, οὐ πολὺ δὲ εἰπεῖν καὶ τοῖς τοῦ σώματος. Ὁ γὰρ μετὰ πίστεως βλέπων τὴν μυστικὴν τράπεζαν καὶ τὸν ἐν αὐτῇ προτιθέμενον ἄρτον τῆς ζωῆς, αὐτὸν ὄρᾷ τὸν ἐνυπόστατον Λόγον τοῦ Θεοῦ, σὰρκά δι' ἡμᾶς γενόμενον καὶ σκηνώσαντα ἐν ἡμῖν· κἂν ἑαυτὸν ἄξιον παράσχη πρὸς ὑποδοχὴν,

12 Ἐμεῖς πάντως ἄς προσέξωμε, ἀδελφοί, πόσο ἀπεῖχε ἡ Μαγδαληνή Μαρία κατά τήν ἀξία ἀπό τόν Πέτρο τόν κορυφαῖο ἀπόστολο καί τόν Ἰωάννη τόν ἀγαπημένο τοῦ Χριστοῦ θεολόγο, καί πόσο μεγαλύτερες ἀπό αὐτούς δωρεές ἀξιώθηκε τότε. Πραγματικά ἐκεῖνοι, ὅταν ἔτρεξαν πρὸς τόν τάφο, εἶδαν μόνο τά σινδόνια καί τό σουδάριο, αὐτή δέ ἐξ αἰτίας τῆς ἐνδιάθετης καί ἐπίμονης καρτερίας, ἀφοῦ παρέμεινε ἕως τό τέλος στή θύρα τοῦ σπηλαίου εἶδε πρὶν ἀπό τούς Ἀποστόλους ὄχι μόνο τούς ἀγγέλους ἀλλά καί τόν ἴδιο τόν Κύριο τῶν ἀγγέλων ἀναστάντα ἀπό τούς νεκρούς κατά τήν σάρκα κι' ἔγινε αὐτήκοος αὐτοῦ καί διάκονος τῶν ἀπό τό θεῖο του στόμα προσταγμάτων.

13 Ὁ ναός τοῦτος, ὅπου εὐρισκόμαστε τώρα, εἶναι τύπος τοῦ σπηλαίου ἐκείνου, μᾶλλον δέ ἔχει καί κάτι περισσότερο τοῦ τύπου, διότι εἶναι σχεδόν ἕνα ἄλλο ἐκεῖνο· διότι ἔχει τόπο, στόν ὁποῖο τοποθετεῖται τό δεσποτικό σῶμα, τό ἐσωτερικό τοῦ παραπετάσματος καί τήν μέσα σ' αὐτό πανίερη τράπεζα. Ὅποιος λοιπόν προστρέχει νοερώς στό θεῖο πραγματικά καί θεοδόχο τοῦτο σπήλαιο καί παραστέκει καί παραμένει ἕως τό τέλος, συγκεντρώνοντας καί κατευθύνοντας τήν διάνοιά του πρὸς τόν Θεό, ὄχι μόνο θά ἐπιγνώσῃ τούς λόγους τῆς θεόπνευστης Γραφῆς πού ὑπάρχουν σ' αὐτήν τήν τράπεζα, σάν ἀγγέλους πού διακηρύσσουν τήν θεότητα καί ἀνθρωπότητα τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ πού ἐνανθρώπησε γιά μᾶς, ἀλλά θά ἰδῆ καί αὐτόν τόν Κύριο ἀσφαλῶς μέ τούς ὀφθαλμούς τῆς διανοίας, δέν θά εἶναι δέ ὑπερβολικό νά εἰποῦμε καί τοῦ σώματος. Διότι αὐτός πού βλέπει μέ πίστι τήν μυστική τράπεζα καί τόν ἄρτο τῆς ζωῆς πού προτίθεται σ' αὐτήν, βλέπει τόν ἴδιο τόν ἐνυπόστατο Λόγο τοῦ Θεοῦ, πού ἔγινε σάρκα γιά μᾶς καί κατασκήνωσε μέσα μας· κι' ἂν παρουσιάσῃ τόν ἑαυτό του ἄξιον γιά ὑποδοχή, ὄχι μόνο τόν

οὐχ ὄρᾱ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέτοχος αὐτοῦ γίνεται καὶ ἔνοικον ἑαυτῷ κτᾶται καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ θείας χάριτος πληροῦται καὶ καθάπερ ἡ Μαρία ἐκεῖνα εἶδεν, ἃ τότε οἱ Ἀπόστολοι ἐπεθύμουν ἰδεῖν, οὕτως οὗτος ἐκεῖνα βλέπει καὶ ἐκείνων ἀπολαύειν ἀξιοῦται, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσι κατὰ τὸν ἀπόστολον ἄγγελοι παρακύψαι, καὶ διὰ τῆς πρὸς αὐτὰ θεάς καὶ μεθέξεως θεοειδῆς ὄλος ἐκτελεῖται.

14 Οὐκοῦν, ἀδελφοί, τὰς παρειμένας πρὸς ἀρετὴν ὑμῶν χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε καὶ τροχιάς ὀρθὰς ποιεῖτε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, βαδίζοντες τὰς ὁδοὺς Κυρίου τὰς εὐθείας, τὴν δικαιοσύνην, τὴν σωφροσύνην, τὴν ἀγάπην, τὴν ταπείνωσιν, τὴν ἀλήθειαν· διεστραμμένοι δὲ ὁδοὶ πάντως καὶ σκολιαί, τὸ μῖσος, τὸ ψεῦδος, ὁ δόλος, ὁ φθόνος, ἡ πλεονεξία, ἡ ὑπερηφανία, καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις, ἃ μὴ μόνον πραττόμενα, ἀλλὰ καὶ μόνον ἀγαπώμενα καὶ μελετώμενα κατὰ νοῦν, ἄξιον ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον τῆς θείας ἀποστροφῆς, ἐπειδὴ περ ἄνθρωπος μὲν εἰς πρόσωπον, Θεὸς δὲ εἰς καρδίαν ὄρᾱ, καὶ αὐτός ἐστιν ὁ τὰς καρδίας ἐτάζων καὶ τοὺς νεφρούς.

15 Ἄλλ' ἡμεῖς ἀθροιζόμενοι ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ, «ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, κατὰ τὴν τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων Πέτρου φωνήν, καὶ νήφοντες τελείως, ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ» οὐδὲ γάρ ἐστι δυνατόν τὸν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ἐστῶτα καὶ συνάγοντα τὸν οἰκεῖον νοῦν καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἀνατείνοντα καὶ τὴν

4. Ἐβρ. 12,13. Ἦσ. 35,3.

5. Ἀποκ. 2,23.

βλέπει, αλλά γίνεται και μέτοχος αὐτοῦ και τόν ἀποκτᾶ ἔνοικον μέσα του και γεμίζει ἀπό τή θεία χάρι πού ἐκπέμπεται ἀπό αὐτόν. Και ὅπως ἡ Μαρία εἶδε ἐκεῖνα πού ἐπιθυμοῦσαν τότε νά ἰδοῦν οἱ Ἀπόστολοι, ἔτσι αὐτός ἀξιῶνεται νά βλέπη ἐκεῖνα και ν' ἀπολαύση ἐκεῖνα, στά ὅποια θέλουν κατά τόν ἀπόστολο νά κρυφοκυττάξουν οἱ ἄγγελοι, και διά τῆς θέας πρὸς αὐτά και με θέξεως καθίσταται ὁλόκληρος θεοειδής.

14 Ἐπομένως, ἀδελφοί, ἀνορθώσατε τά παράλυτα πρὸς τήν ἀρετή χέρια σας και τά παραλυμένα γόνατα, κατασκευάσατε ἴσιες τροχιές γιά τά πόδια σας⁴, βαδίζοντας τίς εὐθεῖες ὁδούς τοῦ Κυρίου, δηλαδή τή δικαιοσύνη, τή σωφροσύνη, τήν ἀγάπη, τήν ταπείνωσι, τήν ἀλήθεια· εἶναι δέ ὅπωςδῆποτε διεστραμμένες ὁδοί και στραβές, τό μῖσος, τό ψεῦδος, ὁ δόλος, ὁ φθόνος, ἡ πλεονεξία, ἡ ὑπερηφάνεια, και τά παρόμοια μέ αὐτά, τά ὅποια ὄχι μόνοπραττόμενα, ἀλλά και μόνο ἀγαπώμενα και μελετώμενα νοερῶς, καθιστοῦν τόν ἄνθρωπο ἄξιον τῆς θείας ἀποστροφῆς, ἐπειδή βέβαια ὁ μὲν ἄνθρωπος βλέπει στό πρόσωπο, ὁ δέ Θεός στήν καρδιά και αὐτός εἶναι πού ἐρευνᾶ τίς καρδιές και τά νεφρά⁵.

15 Ἀλλά ἐμεῖς, συναθροιζόμενοι στό ναό τοῦ Θεοῦ, «ζωσμένοι τίς ὀσφύες τῆς διανοίας σας», κατά τόν λόγο τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων Πέτρου, «και ἀγρυπνώντας τελείως, ἐλπίσατε στήν χάρι πού σᾶς προσκομίζεται μέ τήν ἀποκάλυψι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁶· διότι δέν εἶναι δυνατό, αὐτός πού στέκεται στήν ἱερά ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, πού συγκεντρώνει τόν νοῦ του και τόν ἀνυψώνει πρὸς τόν Θεό, πού διαλογίζεται και ἀφιερώνεται στό

6. Α' Πέτρ. 1,13.

διάνοιαν τῶν ἱερῶν ἀσμάτων ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἐμμελετῶντα καὶ προσανέχοντα, μὴ τὴν θεϊαν ἀλλοίωσιν ἀλλοιωθῆναι, ἀναλόγως τῇ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὰ θεῖα λόγια μελέτη· θέρμη γάρ τις ἐγγίνεται τῇ καρδίᾳ διὰ τῆς μελέτης ταύτης, ὡς μυίας τοὺς πονηροὺς ἀποσοβοῦσα λογισμοὺς καὶ πνευματικὴν εἰρήνην καὶ παράκλησιν ἐμποιοῦσα τῇ ψυχῇ καὶ τὸν ἀγιασμὸν τῷ σώματι παρέχουσα, κατὰ τὸ εἰπόντα, «ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ». Καὶ τοῦτό ἐστίν ὁ καὶ τις τῶν θεοφόρων πατέρων ἐδίδαξεν ἡμᾶς λέγων, «πᾶσαν σου σπουδὴν ποιήσον, ἵνα ἡ ἔνδον σου ἐργασία κατὰ Θεὸν ᾗ, καὶ νικήσεις τὰ ἔξω πάθη». Πρὸς τοῦτο καὶ ὁ μέγας Παῦλος ἡμᾶς προτρεπόμενος, «Πνεύματι», φησί, «περιπατεῖτε καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε».

16 Διὸ καὶ ἀλλαχοῦ παραγγέλλει γράφων, «στῆτε περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ» ὡς τοῦ λογισμοῦ στρεφομένου περὶ τὰ θεῖα καὶ παραμένοντος τῇ κατὰ Θεὸν ἀληθείᾳ, τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς ἐπέχοντος καὶ περιέποντος καὶ τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας ἀπωθουμένου, τῶν δὲ σαρκικῶν λογισμῶν παυσαμένων ἀφ' ἡμῶν, παραλαβοῦσα τὴν ψυχὴν ἡρεμοῦσαν ἢ τοῦ Πνεύματος χάρις, τῶν μελλόντων ἐκείνων γεύει καὶ ἀπορρήτων ἀγαθῶν, ἃ ὀφθαλμὸς ἐμπαθοῦς καὶ ἀμελοῦς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη τοιούτου· καὶ ἡ γεῦσις αὐτῆ ἀρραβῶν ἐστὶν αὐτῶν, καὶ ἡ τοὺς ἀρραβῶνας τούτων δεχομένη καρδία πνευματικὴ γίνεται καὶ τῆς οἰκείας σωτηρίας λαμβάνει πληροφορίαν. Οὐκοῦν εἴ τις ἐθέλοι τὴν πληροφορίαν ταύτην κτήσασθαι καὶ

7. Ψαλμ. 38,4.

8. Γαλ. 5,16.

νόημα τῶν ἱερῶν ἀσμάτων ἀπό τήν ἀρχή ἕως τό τέλος, νά μή ὑποστῆ τήν θεία ἀλλοίωσι, ἀναλόγως μέ τόν διαλογισμό πρὸς τόν Θεό καί τά θεῖα λόγια. Μέ αὐτόν τόν διαλογισμό γεννᾶται στήν καρδιά κάποια θέρμη, πού σβήνει τούς πονηρούς λογισμούς σάν μυῖγες καί προκαλώντας στήν ψυχή πνευματική εἰρήνη καί παρηγορία καί παρέχοντας στό σῶμα τόν ἁγιασμό, σύμφωνα μέ τόν εἰπόντα, «έθερμάνθηκε ἡ καρδιά μου μέσα μου καί κατά τόν διαλογισμό μου θά ἀνάψη πῦρ»⁷. Καί τοῦτο εἶναι αὐτό πού καί κάποιος ἀπό τούς θεοφόρους πατέρες μᾶς ἐδίδαξε λέγοντας «κάμε κάθε προσπάθεια, ὥστε ἡ ἐσωτερική σου ἐργασία νά εἶναι κατά Θεόν, καί τότε θά νικήσης τά ἐξωτερικά πάθη». Πρὸς αὐτό προτρέποντάς μας καί ὁ μέγας Παῦλος, λέγει, «νά περιπατῆτε κατά τό Πνεῦμα καί νά μή ὑπηρετῆτε ἐπιθυμία σαρκός»⁸.

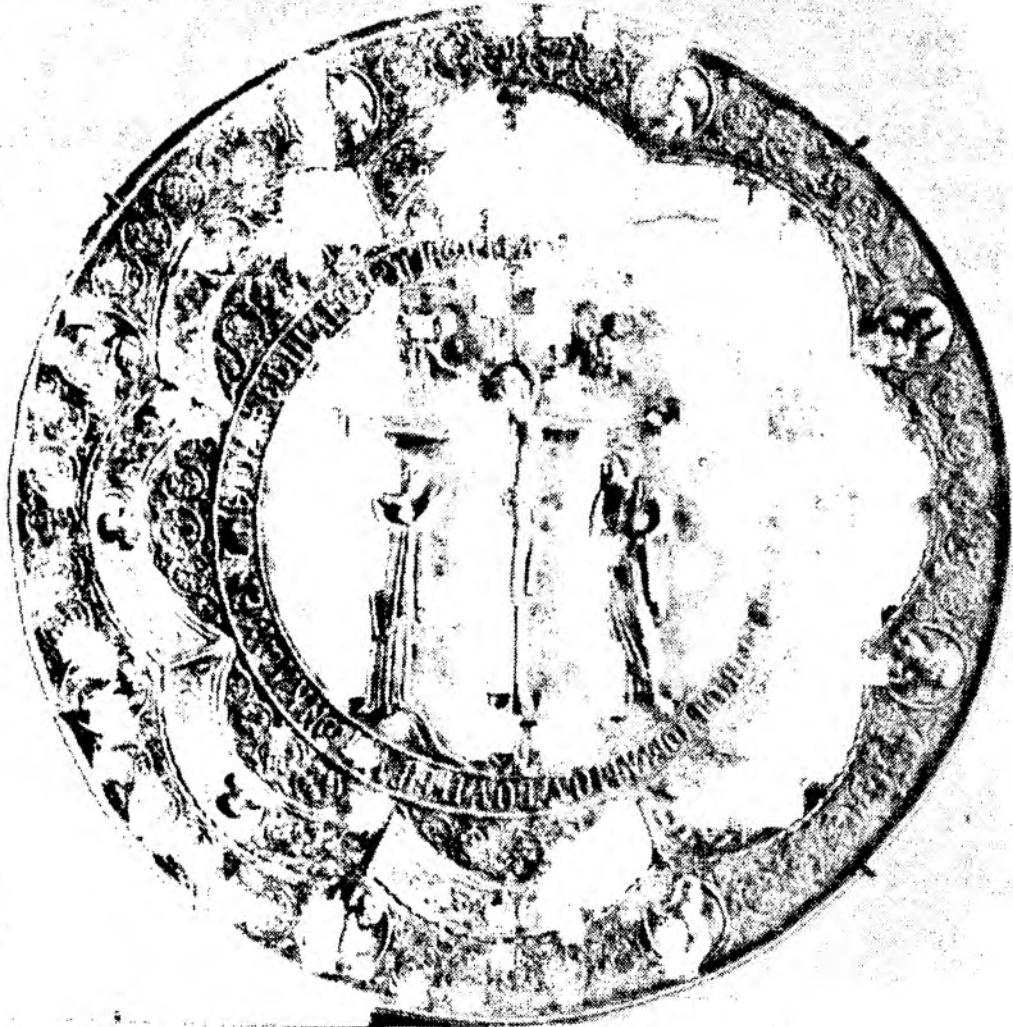
- 16** Γι' αὐτό ἀλλοῦ παραγγέλλει, γράφοντας, «σταθῆτε περιζωσμένοι τήν ὀσφύ σας μέ ἀλήθεια»⁹, διότι ὅταν ὁ λογισμός στρέφεται γύρω ἀπό τά θεῖα καί παραμένη στήν κατά τόν Θεό ἀλήθεια, συγκρατώντας καί καθοδηγώντας τίς σαρκικές ἐπιθυμίες, παύσουν δέ σέ μᾶς οἱ σαρκικοί λογισμοί, τότε ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος παραλαμβάνει τήν ψυχή ἡρεμῆ καί τήν γεύει μέ τά μελλοντικά ἐκεῖνα ἀπόρρητα ἀγαθά, τά ὅποια ὀφθαλμός ἐμπαθοῦς καί ἀμελοῦς ἀνθρώπου δέν εἶδε καί οὐς δέν ἄκουσε καί σέ καρδιά τέτοιου ἀνθρώπου δέν ἀνέβηκαν¹⁰. Καί ἡ γεῦσις αὐτή εἶναι ἀρραβῶν αὐτῶν καί ἡ καρδιά πού δέχεται τούς ἀρραβῶνες τούτων γίνεται πνευματική καί λαμβάνει διαβεβαίωσι περί τῆς σωτηρίας της. Ἐπομένως, ἐάν θέλη κανεῖς ν' ἀποκτήσῃ αὐτήν τήν διαβεβαίωσι καί νά μάθῃ ἀκριβῶς περί τῶν πνευματικῶν

9. Ἐφ. 6,14.

10. Α' Κορ. 2,9.

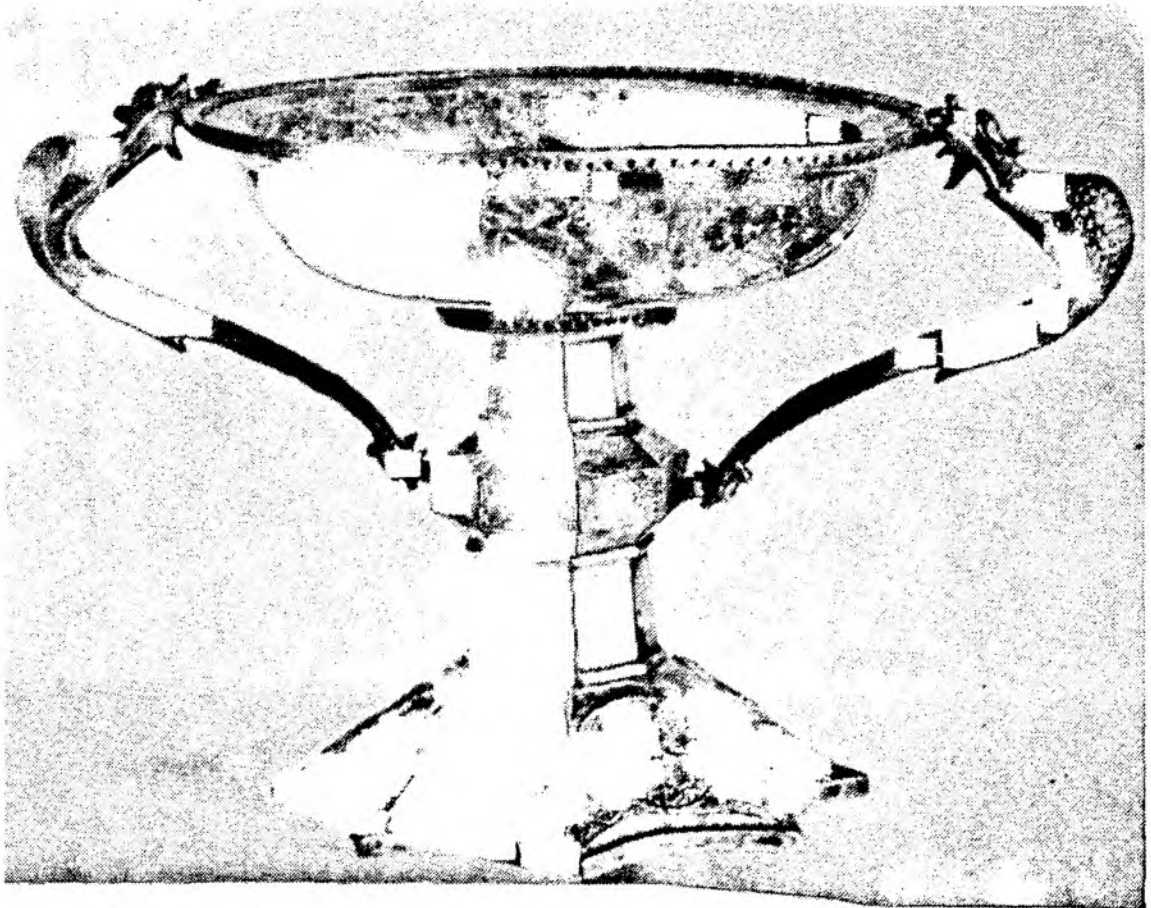
περὶ τῶν πνευματικῶν ἀρραβῶνων τούτων ἀκριβῶς μαθεῖν, πολιτεύσθω καθάπερ νῦν ὑφηγήσατο καὶ ὑπέδειξεν ὁ λόγος· οὕτω γὰρ καὶ συμπολίτης ἔσται τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ καὶ κοινωνὸς τῶν ἐπηγγελμένων ἐκείνοις αἰωνίων καὶ ἀπορρήτων ἀγαθῶν.

17 Ὡν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

τούτων ἀρραβώνων, ἃς πολιτεύεται ὅπως ἐδίδαξε καί ὑπέδειξε
τώρα ὁ λόγος· διότι ἔτσι θά εἶναι συμπολίτης τῶν ἁγίων τοῦ
Θεοῦ καί μέτοχος τῶν ὑπεσχημένων σ' ἐκείνους αἰωνίων καί
ἀπορρήτων ἀγαθῶν.

- 17 Αὐτά εἶθε νά ἐπιτύχωμε ὅλοι ἐμεῖς μέ τήν χάρι καί φιλαν-
θρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στόν ὁποῖο πρέπει
δόξα, κράτος, τιμή καί προσκύνησις, μαζί μέ τόν ἄναρχο Πατέ-
ρα του καί τό ζωοποιό Πνεῦμα, τώρα καί πάντοτε καί στούς
αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ*

1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις		49	10	412	
			11	412	
			Ἔξοδος		
1	1	176	2	3έέ.	300
2	3	486	3	5	286
	17	432	12	15	148
3	16	384	13	2	148
	19	432	14	15έέ.	300
4	26	156	17	8έ	302
6	3	188	21	8έ	302
12	1	286	23	2	512
18	1	294	32	1έέ.	356
27	36	356		6	188
32	30	298		20	298
34	1έέ.	158			
34	25έ	548			
35	1	556			
47	31	296			
48	9-20	296			
	21	548	23	24	502
	22	548		36	502
				Λευιτικόν	

*Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειρά γιά μὲν τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στό κεφάλαιο, τὸ στίχο καί τή σελίδα πού βρίσκονται, γιά δέ τὰ ὀνόματα καί πράγματα στήν ὁμιλία, τήν παράγραφο καί τή σελίδα πού βρίσκονται.

	Ἀριθμοί		5	5	90.246.554
			8	3	414
			13	5	364
11	6	238	14	2	498
	20	240	15	2	86
	33	238	16	15	94
16	34	276	18	4	536
			21	16	244
				23	200
	Δευτερονόμιον			27	200
			29	11	362
			31	5	64
6	7	556	32	9	268
32	33	196	33	13-15	400
			36	35ε	314
			38	4	290.594
	Κριταί		50	7	148.382.428
				19	52
			51	2	198
7	13	238	56	8	564
				10	202
				12	200
	Βασιλειῶν Β'		61	11	108
			62	7	202
			67	19	454
16	9	72		28	200
	10	70.72	71	7	38
24	16εε.	50	72	27	164
			75	11	54
			84	9	38
	Βασιλειῶν Γ'		87	10	88
			94	6	200
				11	494
18	21	274	100	1	108.154
19	8εε.	356		8	88
			102	17	234
	Ψαλμοί		103	14	82
				24	374
				29	34
1	1	510	104	15	150

110	7	496			
	10	234			
114	6	52			
118	42	88	6	10	564
	164	88			
119	1	88			
131	7	322			
138	16	284			
139	1	138			
			16	7	512

Ίώβ

14	4-5	426			
31	1	164	8	11	76
40	16	244			

Ἄμώς**Μιχαίας**

			7	9	72
2	24	54			
3	3έ	48			
	34	128			
13	1	296			
16	5	54			
20	9	426	2	21	118
24	23	110			

Παροιμιαί Σολομῶντος**Ἄγγαϊος****Ἐκκλησιαστής****Ζαχαρίας**

3	1	256	1	3	64
5	4	54	9	9	410

	Ἡσαΐας		7	9	192.390
			9	1έέ.	206
			10	1έέ.	238
1	15	196		2έέ.	356
	31	114			
5	21	54			
7	14	388			
	16	432			
8	3	388			
9	6	388			
20	1	196		27	238
24	17	114		33έέ.	206
26	10	42.476			
35	3	592			
49	8	398			
53	7	125			
	9	362.438			
58	3	196	3	11	439
	5	196		15	442
	5-8	364		17	442
			4	12	258
			5	3	216.402
				3-8	344
				16	272
				17	344
				28	342
3	14	242	6	6	200.316
23	18	298		16	202
	9	362		23	246
			7	22	342
			9	1-8	258
				2	32
				15	246
			10	38	304
16	49	188	11	12	402
44	2	384		29	410
			12	29	456
			16	22	304
				25	304
			17	1	330
				2	330
3	25έέ.	206		23	40

Βήλ και Δράκων**Ματθαῖος**

19	28	120			
21	1-11	408			
	5	410			
	9	414	1	26-38	377
	13	52		27	380
	16	414		33	428
23	25	342		35	378
24	12	34		44-55	388
	22	112	2	14	38-414
	30	112		22-38	146
25	11	126		23	148
	21	124	3	4	440
	31-46	108	5	17-26	258
	32	122	6	24-16	216
	34	80		44	234
28	1	526.578	8	8	260
	10	28		17	522
			10	42	498.568
			11	10	78
			12	16	364
				47	232
			14	33	312
			15	7	100
2	1	258		11έέ.	76
	1-12	258		24	244
8	35	308	16	19	364
	36	308		25	204
9	17	332	17	21	254
	21	358	18	10	50
	17-31	332		10έέ.	46
	49	40		11	56
10	8	426	19	38	414
11	10	412		40	414
13	20	112	21	28	114
16	1	526		35	114
	9	520		36	112
	20	536	23	35	524
17	21	342	24	1	526

Μάρκος

6	18	162	6	1	296
7	29	568		12	208
9	27	360		14	292.594
10	2	300			
	8	158			
12	3	376			
	27	28			
15	20	502	2	8	52
	22έέ.	544	3	20	114.474
	53	544			
24	18	68			

Φιλιππησίους**Κολοσσαεῖς****Κορινθίους Β'**

			2	13	320
			3	3	148
4	16	236		5	160
6	2	398			
11	27	240			

Θεσσαλονικεῖς Α'**Γαλάτας**

			4	3	160
				9	366
3	28	416		17	66
5	16	292.344.594	5	17	556
	17	284			
	19	160			
	24	288.310			
6	14	286			

Θεσσαλονικεῖς Β'**Ἐφεσίους**

			2	7	284
--	--	--	---	---	-----

Τιμόθεον Α'

2	14-16	320			
4	6	416			
5	5	160			
	18	356	2	8	344

3	16	388	2	21	31
4	8	290.358		22	42
			3	10έ	40
			4	6	45
	Τιμόθεον Β'				
				Πέτρου Β'	
2	6έ	236			
	Έβραίους		3	12	112.132
				13	112
1	14	80		Ίακώβου	
2	2-4	348			
	14	28.116			
	16	28	2	18	216.506.536
4	4	496	3	13	216.536
	11	496	4	1	310
7	26	454		6	128
11	26	302			
	32-40	304			
12	2	302		Ίωάννου Α'	
	13	592			
	14	40			
13	7	254	2	18	284
			3	2	474
	Πέτρου Α'			Άποκάλυψις	
1	12	100	1	5	502
	13	292.592	2	23	592

2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων.

Α

- Ἄαρών 13, 1, 354.
Ἄβελ 11, 4, 286. 12, 2, 330.
Ἄβεσσά 2, 19, 70.
Ἄβεσσαλώμ 2, 18, 70
Ἄβραάμ 1, 2, 28. 3, 23, 100.
7, 9, 202. 8, 1, 212. 8, 2, 214.
8, 3, 214. 11, 4, 286. 11, 5,
286. 11, 8, 292. 11, 9, 294.
11, 10, 294. 11, 13, 300.
13, 12, 366. 15, 9, 414.
18, 15, 538.
ἀγαθοεργία 1, 7, 34, 16, 39, 466.
ἀγαθότης 2, 1, 48.
ἀγανάκτησις 3, 24, 102.
ἀγάπη 1, 3, 30. 16, 34. 1, 7, 34.
1, 9, 38. 1, 11, 40. 3, 4, 78.
80. 3, 19, 96. 4, 14, 126. 4,
16, 128. 4, 21, 134. 4, 24,
136. 4, 26, 138. 5, 19, 162. 6,
5, 174. 7, 4, 198. 8, 12, , 226.
11, 20, 310. 12, 1, 328. 13,
13, 368. 13, 14, 370. 15, 1,
398. 15, 2, 400. 15, 2, 416.
16, 18, 446. 16, 19, 448.
17, 21, 510. 19, 18, 566.
20, 8, 586. 20, , 14, 592.
ἄγγελος, -οι 1, 2. 28. 1, 11, 38.
2, 4, 50. 2, 15, 66. 3, 5, 80.
3, 8, 84. 3, 23. 100. 4, 16,
116. 4, 10, 120. 4, 11, 120. 4,
12, 122. 5, 7, 148. 7, 11, 206.
7, 13, 208. 8, 5, 218. 14, 1,
376. 14, 5, 382. 14, , 8, 384.
15, 8, 412. 16, 8, 434. 16, 13,
440. 16, 28, 462. 16, 30, 464.
16, 40, 478. 18, 8, 528.
18, 10, 530. 18, 12, 534.
19, 14, 562. 20, 5, 582.
20, 12, 590. 20, 13, 592.
ἀγεννησία 8, 9, 222.
ἀγιασμός 1, 13, 40. 5, 18, 160.
11, 6, 288. 12, 15, 348.
14, 5, 382. 16, 6, 432. 16, 21,
452. 16, 22, 452. 26, 27, 460.
16, 34, , 470.
ἀγιότης 13, 6, 358.
ἀγιωσύνη 12, 11, 342.
ἀγνεία 5, 24, 166. 14, 7, 384.
ἀγρυπνία 5, 12, 152. 8, 3, 216.
19, 2, 544.
Ἄδὰμ 1, 1, 26. 5, 5, 146. 6, 16,
186. 188. 8, 13, 226. 10, 2,
254. 13, 3, 354. 14, 2, 378.
14, 3, 378. 16, 5, 430. 16, 7,
432. 16, 11, 438. 16, 16, 444.
16, 17, 444. 16, 39, 478.
18, 1, 518. 19, 1, 544.
ἄδης 5, 5, 146. 5, 22, 164.
15, 1, 400. 16, 21, 452.
16, 25, 458. 16, 26, 458.
16, 29, 464. 17, 11, 498.
18, 6, 524.
ἀδηφαγία 6, 14, 184. 11, 22,
314. 12, 10, 340.

- ἀδικία 4, 5, 112. 4, 22, 134.
 8, 11, 226. 11, 22, 314.
 13, 9, 364. 16, 1, 424.
 ἄδικος, -οι 2, 8, 56.
 ἀθανασία 16, 3, 426. 16, 17,
 444. 16, 19, 448. 16, 24, 456.
 16, 30, 464. 17, 19, 510.
 19, 1, 54.
 ἀθλιότης 1, 4, 30. 16, 33, 468.
 Αἴγυπτος 11, 5, 286. 14, 6, 382.
 19, 4, 548.
 αἷμα, -τα 3, 9, 84. 5, 3, 144. 7, 13,
 208. 16, 16, 444. 16, 33, 468.
 16, 37, 476.
 αἰσχύνη 4, 6, 114. 11, 14. 302.
 16, 28, 462.
 ἀκαθαρσία 5, 17, 158. 5, 18,
 160. 5, 24, 166. 10, 2, 254.
 ἀκηδία 2, 1, 46.
 Ἄκινδυνος 16, 19, 450.
 ἀκρασία 3, 25, 102. 6, 14, 184.
 6, 16, 186. 9, 8, 240. 10, 2,
 254. 10, 3, 256. 13, 3, 354.
 13, 6, 358.
 ἀκροβυστία 12, 14, 346.
 ἀλήθεια 2, 2, 48. 4, 6, 114.
 6, 12, 184. 6, 13, 184. 7, 9,
 204. 9, 1, 232. 11, 13, 300.
 11, 17, 306. 16, 22, 454.
 16, 33, 468. 17, 8, 496.
 17, 10, 498. 18, 14, 536.
 19, 13, 560. 562. 19, 15, 562.
 19, 16, 566. 20, 16, 594.
 Ἄμαλῆκ 11, 14, 302.
 ἀμάρτημα 2, 7, 54. 2, 8, 54.
 2, 13, 62. 4, 2, 110. 6, 15,
 186. 10, 10, 266. 13, 14, 370.
 16, 34, 470. 16, 35, 472.
 ἀμαρτία, -αι 1, 6, 32. 34. 1, 7,
 34. 2, 2, 48. 2, 3, 48. 2, 9, 56.
 2, 14, 64. 2, 17, 68. 2, 18, 70.
 3, 13, 88. 90. 3, 20, 98.
 3, 22, 100. 3, 23, 100. 3, 25,
 102. 104. 4, 6, 116. 4, 7, 116.
 4, 8, 116. 4, 11, 122. 4, 21,
 134. 5, 6, 148. 6, 11, 182. 6,
 17, 188. 190. 8, 8, 220. 8, 11,
 224. 226. 9, 2, 234. 10, 8,
 264. 10, 9, 264. 10, 10, 266.
 10, 11, 266. 10, 12, 270. 10,
 13, 272. 11, 1, 282. 11, 2,
 284. 11, 3, 284. 11, 5, 286.
 11, 6, 288. 11, 12, 296. 12,
 11, 342. 14, 3, 380. 14, 5,
 382. 16, 4, 426. 16, 5, 430.
 16, 10, 436. 16, 11, 436. 16,
 14, 440. 16, 15, 442. 16, 19,
 448. 16, 25, , 456. 16, 28,
 460. 16, 31, 466. 16, 33, 468.
 17, 14, 504. 17, 17, 508.
 ἄμαρτωλός, -οι 2, 13, 62. 2, 14,
 64. 2, 18, 68. 3, 12, 88. 3, 21,
 98. 3, 22, 100. 3, 23, 100. 3,
 24, 102. 4, 5, 114. 4, 8, 116.
 4, 11, 122. 10, 5, 260. 16, 22,
 454. 17, 21, 512. 19, 1, 544.
 Ἄμορραῖοι 15, 4, 548.
 ἀναγέννησις 4, 15, 126. 16, 38,
 476.
 ἀνακαίνισις 16, 35, 470. 472.
 16, 36, 472. 16, 37, 474.
 ἀναμαρτησία 16, 17, 446.
 ἀνάστασις 4, 8, 118. 5, 9, 152.
 8, 8, 220. 9, 13, 248. 13, 8,
 360. 13, 14, 370. 15, 13, 418.
 16, 2, 424. 16, 21, 450.
 16, 24, 456. 16, 30, 464.
 16, 33, 468. 16, 35, 472.
 16, 38, 476. 17, 11, 500.
 17, 13, 502. 17, 15, 504.

- 18, 2, 520. 18, 3, 522. 18, 9, 528. 18, 11, 532. 18, 13, 534. 536. 18, 14, 536. 19, 1, 542. 19, 1, 544. 19, 3, 546. 19, 22, 572. 20, 1, 576. 20, 5, 582. 20, 6, 582.
- ἀνελπιστία 2, 1, 46. 6, 1, 172.
- ἀνδρεία 6, 2, 172.
- ἀνθρωπαρέσκεια 6, 3, 174.
- Ἄννα 5, 3, 146. 5, 8, 150. 5, 11, 152. 5, 12, 152. 14, 6, 382.
- ἄνοια 2, 10, 58.
- ἀνομία 2, 14, 64. 7, 3, 198. 11, 3, 284. 12, 11, 342.
- ἀνταπόδοσις 4, 2, 110.
- ἀντίδοσις 4, 24, 136. 8, 13, 228.
- ἀντίχριστος 4, 4, 112. 4, 8, 118. 4, 9, 118. 110. 11, 3, 284.
- ἀπάθεια 15, 1, 398. 17, 19, 510.
- ἀπαύγασμα 16, 4, 428.
- ἀπείθεια 5, 18, 158. 10, 3, 256. 16, 8, 434.
- Ἄπις, αἰγύπτιος θεός, 13, 4, 354.
- ἀπιστία 3, 25, 102. 4, 5, 112. 6, 1, 172. 11, 24, 318. 12, 7, 336. 338.
- ἀπληστία 3, 25, 102.
- ἀπόγνωσις 2, 8, 54.
- ἀπολύτρωσις 4, 5, 114. 4, 21, 132. 5, 2, 144. 13, 14, 370. 16, 32, 468. 16, 35, 472.
- ἀπόνοια 2, 1, 46. 2, 10, 58. 2, 11, 60.
- ἀπώλεια 13, 3, 354.
- ἀρά 5, 2, 144.
- ἀργία 1, 4, 32.
- ἀρετή 1, 7, 34. 2, 1, 46. 48. 2, 2, 48. 2, 11, 60. 2, 15, 66. 3, 7, 82. 3, 8, 84. 3, 10, 84. 86. 3, 15, 90. 3, 20, 96. 3, 21, 98. 3, 25, 102. 4, 2, 110. 4, 11, 122. 4, 13, 124. 4, 14, 126. 4, 16, 128. 4, 21, 134. 6, 2, 172. 6, 3, 172. 6, 4, 174. 6, 17, 188. 8, 12, 226. 4, 16, 128. 4, 21, 134. 6, 2, 172. 6, 3, 172. 6, 4, 174. 6, 17, 188. 8, 12, 226. 9, 1, 232. 9, 3, 236. 10, 3, 256. 10, 12, 268. 270. 10, 14, 272. 11, 2, 284. 11, 12, 296. 11, 17, 306. 13, 12, 368. 15, 2, 400. 15, 3, 402. 16, 36, 474. 19, 2, 544. 20, 4, 580.
- ἀρπαγή, -αί 3, 12, 88.
- ἄρτος θεουργός 5, 3, 144.
- ἀσέβεια 2, 14, 64. 5, 22, 164. 6, 17, 188. 13, 4, 354. 13, 4, 356. 19, 16, 564.
- ἀσέλγεια 5, 18, 160.
- ἀσπλαγχνία 4, 23, 136. 4, 25, 138.
- Ἄσσύριοι 19, 5, 548.
- ἀσχημοσύνη 16, 39, 478.
- ἄσωτία 15, 2, 400.
- ἄτιμία 2, 18, 68. 2, 20, 72. 4, 26, 138. 11, 17, 306. 11, 23, 316.
- αὐτοαγαθότης 11, 2, 284.
- αὐτοαλήθεια 6, 4, 174. 6, 12, 184. 19, 12, 560.
- αὐτομεμψία 2, 10, 58. 2, 13, 62. 2, 14, 64.
- ἄφεςις 2, 7, 54. 2, 8, 54. 2, 13, 62. 3, 25, 102. 5, 2, 144. 10, 10, 266. 11, 10, 294. 16, 34, 470. 17, 12, 500.
- ἄφθαρσία 3, 25, 102. 4, 6, 114.

8, 10, 224. 15, 2, 400. 16, 17,
444. 16, 32, 468. 17, 11, 500.
18, 15, 538. 19, 1, 544.

ἀφροσύνη 3, 10, 86. 3, 11, 86,
3, 14, 90.

Ἀχέρων 5, 23, 164.

ἀχρεΐωσις 2, 8, 54.

B

Βαβυλών 5, 22, 164. 7, 11, 206.
13, 4, 356.

Βαιθήλ 19, 10, 556.

βάπτισμα 1, 2, 28. 3, 9, 84. 3,
21, 98. 5, 3, 144. 11, 10, 294.
296. 11, 14, 300. 15, 12, 416.
16, 15, 442. 16, 16, 444.
16, 32, 466. 16, 34, 470.
16, 35, 470. 16, 35, 472.
16, 36, 474. 16, 37, 476.

βασιλεία 1, 13, 42. 3, 5, 80. 4,
8, 118. 4, 11, 122. 4, 12, 124.
4, 13, 124. 4, 20, 132. 4, 25,
136. 4, 26, 138. 5, 18, 160. 6,
10, 180. 8, 2, 214. 8, 3, 216.
8, , 4, 216. 8, 10, 224.
10, 1, 252. 10, 2, 254. 11, 7,
290. 11, 21, 312. 12, 13, 344.
12, , 15, 348. 13, 13, 368.
14, 11, 390. 15, 3, 402. 15, 9,
412. 414. 16, 30, 464. 16, 31,
466. 16, 33, 468. 16, 38, 476.
478. 17, 22, 514. 19, 4, 546.

Βεελφεγώρ 5, 21, 162.

Βηθλεέμ 14, 6, 382.

Βηρσαβεέ 2, 15, 70.

βλασφημία 10, 10, 266.

βοήθεια 2, 3, 48. 2, 10, 58. 3,

20, 98.

Γ

Γαβριήλ 14, 2, 378. 14, 4, 380.
18, 9, 528.

Γαλιλαία 1, 2, 28. 18, 4, 524.

γαστριμαργία 6, 15, 186. 6, 16,
188. 9, 6, 240. 9, 10, 244. 13,
2, 35. 13, 4, 356. 15, 2, 400.

Γεδεών 9, 5, 238.

γένενα 4, 25, 138. 5, 16, 156.
158. 9, 9, 242.

γνώμη φιλαμαρτήμων 1, 6, 34.

γνώσις ἐμμέριμος 4, 14, 126.

Γραφή, -αί 5, 15, 156. 13, 6,
358. 16, 4, 426. 19, 9, 554.
556. 19, 20, 13, 590.

Δ

Δαβίδ 1, 7, 34. 1, 10, 38. 2, 4,
50. 2, 18, 68. 70. 2, 19, 70.
3, 6, 82. 3, 12, 86. 3, 13, 90.
5, 20, 162. 5, 23, 164. 7, 3,
198. 9, 10, 244. 11, 2, 284.
11, 19, 302. 13, 7, 360.
13, 8, 362. 14, 4, 380. 14, 5,
380. 14, 6, 382. 14, 11, 390.
14, 12, 390. 15, 8, 410. 15, 9,
412. 15, 10, 414. 16, 4, 428.
16, 23, 454. 10, 15, 564.

δαιμόνιον, -α 12, 1, 330. 12, 2,
332. 12, 5, 334. 12, 8, 338.
12, 9, 338. 12, 10, 340. 12,
11, 342. 13, 5, 358.

δαίμων, -ες 1, 7, 34. 4, 20, 132.
11, 12, 298. 12, 2, 332. 12, 4,
332. 12, 4, 334. 12, 5, 334.
12, 7, 336. 12, 10, 340. 12,
11, 342.

Δαλιδᾶ 5, 21, 162.

Δανιήλ 4, 11, 120. 7, 12, 206.
9, 5, 238. 13, 4, 356. 14, 11,
390.

Δεῖνα 5, 17, 158. 19, 10, 556.

Διάβολος 1, 2, 28. 2, 15, 66.
3, 13, 88. 3, 16, 92. 3, 18, 94.
4, 10, 132. 4, 21, 132. 7, 3,
196. 10, 3, 256. 13, 3, 354.
13, 5, 356. 16, 1, 422. 16, 2,
424. 16, 5, 430. 16, 7, 432.
16, 8, 434. 16, 20, 450.
16, 24, 456. 16, 30, 464. 466.

δικαιοπραγία 9, 2, 232.

δικαιοσύνη 1, 10, 38. 2, 3, 48.
2, 12, 60. 2, 20, 72. 4, 8, 116.
5, 18, 160. 7, 13, 208. 8, 1,
212. 8, 2, 214. 8, 3, 214. 8,
13, 228. 9, 2, 234. 9, 12, 246.
10, 14, 272. 274. 11, 22, 314.
13, 9, 364. 15, 2, 400. 16, 1,
424. 16, 2, 424. 426. 16, 3,
426. 16, 17, 444. 16, 21, 452.
16, 30, 464. 16, 31, 466. 16,
34, 370. 16, 36, 474. 17, 21,
510. 19, 16, 564. 20, 14, 594.

διαρπαγή 2, 11, 60.

διαφθορά 13, 8, 362.

Διονύσιος 17, 7, 494.

δόλος 3, 13, 88. 16, 1, 424.
16, 12, 438. 20, 14, 592.

δόξα 1, 11, 38. 1, 13, 42. 1, 14,
42. 2, 12, 62. 2, 21, 72. 3, 15,
92. 3, 18, 94. 3, 26, 104. 4, 5,
114. 4, 6, 114. 4, 8, 118. 4, 9,

120. 4, 10, 120. 4, 11, 120. 4,
27, 138. 5, 5, 146. 148. 6, 3,
174. 6, 19, 190. 7, 8, 202. 7,
9, 204. 7, 10, 204. 7, 14, 208.
8, 2, 214. 8, 3, 216. 8, 8, 220.
8, 14, 228. 9, 1, 232. 9, 12,
248. 10, 12, 268. 10, 18, 276.
10, 19, 278. 11, 25, 318. 11,
27, 322. 11, 28, 344. 12, 15,
348. 12, 16, 348. 13, 9, 364.
13, 12, 366. 13, 15, 370.
14, 8, 386. 14, 15, 394.
14, 16, 394. 15, 2, 400. 15, 3,
402. 15, 14, 418. 16, 17,
44. 446. 16, 33, 468. 16, 36,
474. 16, 38, 476. 16, 39, 478.
16, 41, 480. 17, 20, 510.
17, 23, 514. 19, 21, 572.
20, 17, 596.

δουλεία 3, 6, 82. 16, 1, 422.
16, 2, 424. 16, 7, 432. 16, 20,
450. 16, 31, 464. 466.

Δρῦς Μαμβρῆ 11, 9, 294.

δυσπραγία 2, 20, 72.

δυσσέβεια 8, 6, 218. 8, 11, 224.
226. 8, 13, 226.

Ε

Ἑβραῖος, -οι 6, 16, 188. 13, 4,
354.

ἐγκαλλώπισμα 14, 15, 394.

ἐγκράτεια 4, 14, 126. 6, 17, 188.
190. 7, 12, 206. 9, 2, 234.
9, 3, 236. 9, 4, 236. 9, 5, 238.
9, 6, 240. 9, 8, 242. 9, 13,
246. 10, 3, 256. 11, 22, 314.
13, 3, 354. 13, 9, 362. 15, 2,

400.
 είδωλολατρία 8, 11, 226.
 εἶδωλον 6, 16, 188. 13, 4, 354.
 εἰκῶν 1, 1, 26. 16, 19, 448.
 εἰρήνη 1, 1, 26. 1, 8; 36. 1, 9,
 36. 1, 10, 38. 1, 11, 38. 1, 11,
 40. 1, 12, 40. 1, 13, 40. 42. 5,
 9, 152. 9, 4, 236. 11, 7, 290.
 11, 26, 320. 12, 15, 348. 13,
 8, 360. 14, 11, 388. 17, 14,
 504.
 ἐκκλήσια 1, 8, 36. 2, 3, 50. 2, 4,
 50. 2, 5, 50. 52. 3, 13, 90. 3,
 26, 104. 4, 1, 108. 4, 2, 110.
 5, 19, 162. 6, 15, 186. 8, 6,
 218. 10, 1, 252. 10, 17, 276.
 13, 1, 352. 15, 3, 402. 17, 17,
 506.
 Ἐλαιῶν 2, 19, 70.
 ἐλεημοσύνη 4, 13, 124. 4, 25,
 136. 7, 13, 208. 13, 1, 352.
 13, 14, 368. 15, 2, 400.
 ἔλεος 4, 24, 136. 13, 4, 356. 14,
 4, 380. 16, 6, 432.
 ἐλευθερία 2, 9, 56. 14, 8, 384.
 16, 21, 450. 452.
 Ἐλισάβητ 14, 2, 378. 14, 13,
 392.
 Ἕλλην, -ες 8, 11, 224. 11, 24,
 316. 15, 12, 416.
 ἐμπάθεια 10, 16, 274.
 ἐνανθρώπησις 3, 23, 100. 16, 1,
 422. 16, 1, 424. 17, 11, 500.
 20, 6, 582.
 ἐνέργεια 8, 10, 224. 10, 11, 268.
 12, 7, 338. 16, 20, 450.
 ἄκτιστος θεία καὶ ζωαρχικὴ ἐνέρ-
 γεια 12, 8, 338.
 Ἐνώς 5, 15, 156. 11, 4, 286.
 ἔνωσις 1, 3, 30. 8, 9, 222.
 Ἐνώχ 11, 4, 286.
 ἐξιλασμός 9, 10, 242.
 ἔπαρσις 2, 8, 56. 16, 18, 446.
 ἐπιβουλή 16, 31, 446.
 ἐπιθυμία 3, 15, 92. 3, 17, 94. 5,
 17, 158. 7, 12, 206. 8, 2, 214.
 9, 3, 236. 9, 6, 240. 11, 5,
 288. 11, 20, 310. 12, 11, 344.
 12, 14, 346. 13, 8, 360. 13, 8,
 362. 16, 5, 418. 20, 15, 594.
 20, 16, 594.
 ἐπιθυμία πορνικὴ 5, 16, 158.
 Εὔα 13, 3, 354. 14, 8, 384. 14, 9,
 386. 16, 7, 432.
 εὐαγγέλιον 1, 4, 32. 1, 6, 34. 1,
 8, 36. 4, 4, 112. 4, 11, 122. 4,
 16, 128. 6, 13, 184. 6, 18,
 190. 7, 6, 200. 10, 6, 260. 12,
 1, 328. 16, 21, 452. 16, 28,
 460. 16, 34, 470. 16, 38, 476.
 19, 4, 546.
 εὐαγγελισμός 16, 5, 428.
 εὐγνωμοσύνη 2, 15, 66. 10, 6,
 260.
 εὐδοκία 1, 11, 38.
 εὐελπιστία 10, 7, 262.
 εὐεργεσία 16, 18, 448.
 εὐλάβεια 20, 1, 576. 20, 7, 584.
 εὐλογία 4, 13, 124. 5, 5, 146. 11,
 28, 324. 13, 4, 356. 14, 8,
 384. 16, 17, 444. 17, 4, 488.
 17, 10, 498.
 εὐσέβεια 1, 1, 26. 2, 7, 54. 4, 4,
 112. 8, 1, 212. 8, 6, 218. 8,

12, 226. 8, 13, 228. 11, 7,
290. 11, 13, 300. 11, 17, 306.
18, 14, 538.
εὐσπλαγχνία 3, 20, 98. 4, 1, 108.
4, 3, 110.
εὐφροσύνη 3, 1, 78. 3, 22, 98. 3,
22, 100.
εὐχαριστία 2, 8, 54. 56. 4, 18,
130.
εὐχῆ 2, 7, 54. 7, 7, 200. 9, 13,
246. 12, 12, 3444. 14, 14, 392.
εὐωχία 3, 22, 98.
Ἐφέσιοι 11, 26, 320.
Ἐφραΐμ 19, 4, 548.
ἔχθρα 1, 12, , 40.

Z

Ζαχαρίας 15, 7, 408.
ζῆλος 4, 10, 120.
Ζηλωτής, -αί (1, 26).
ζημία 2, 4, 50. 2, 20, 72. 3, 2,
78.
ζωή 3, 1, 78. 3, 25, 102. 4, 20,
132. 5, 5, 146. 8, 3, 216. 8, 8,
220. 9, 11, 244. 11, 18, 308.
11, 19, 310. 12, 15, 348. 13,
3, 354. 13, 8, 360. 14, 5, 380.
14, 6, 382. 16, 4, 426. 16, 6,
430. 16, 8, 434. 16, 10, 436.
16, 17, 44. 16, 24, 456. 16,
30, 464. 16. 33, 468. 19, 2,
546.
ζωή ἀθάνατος 2, 4, 50.
ζωή αἰώνιος 1, 13, 42. 4, 6,

114. 4, 24, 136. 6, 14, 184.
10, 2, 254. 10, 6, 260. 10, 16,
27. 16, 9, 434. 436. 16, 14,
442. 16, 19, 448. 19, 7, 552.
19, 8, 552.

H

ἡδονή 3, 14, 90. 3, 15, 92. 4, 5,
114. 4, 7, 116. 5, 24, 164. 8,
5, 218. 8, 11, 226. 10, 2, 254.
10, 12, 270. 13, 6, 358. 16, 5,
430.
ἡδοναί σαρκικαί 5, 16, 156. 8,
11, 226.
ἡδυπάθεια 3, 12, 88. 3, 17, 94.
15, 2, 400. 16, 28, 460.
Ἡλίας 6, 5, 176. 6, 12, 182. 6,
13, 184. 10, 16, 274. 12, 2,
330. 13, 4, 356.
Ἡλεί 6, 16, 188.
Ἡρώδης 14, 6, 382.
Ἡσαΐας 4, 5, 114. 7, 2, 196. 13,
9, 362. 14, 10, 388. 14, 11,
388. 15, 1, 398. 16, 4, 428.
16, 12, 438. 16, 13, 440.
Ἡσαῦ 5, 20, 182. 6, 16, 188. 11,
11, 296. 13, 4, 356. 19, 10,
556.

Θ

θάνατος 1, 2, 28. 2, 4, 50. 4, 13,
124. 5, 23, 164. 6, 11, 182. 6,

- 16, 186. 188. 8, 2, 214. 8, 8,
 220. 10, 9, 264. 11, 1, 282.
 11, 10, 294. 11, 17, 306. 11,
 25, 318. 12, 11, 342. 13, 3,
 354. 13, 8, 360. 15, 1, 398.
 15, 5, 406. 15, 8, 410. 15, 13,
 418. 16, 1, 424. 16, 7, 432.
 16, 7, 434. 16, 9, 436. 16, 17,
 444. 16, 24, 456. 16, 25, 458.
 16, 27, 458. 460. 16, 29, 462.
 16, 30, 464. 16, 31, 464. 466.
 16, 33, 468. 16, 35, 470. 16,
 36, 474. 18, 1, 518. 18, 5,
 524. 19, 1, 19, 20, 568. 19,
 21, 572.
- θεάνθρωπος** 11, 13, 298. 300.
- θεογενεσία** 1, 3, 30.
- θεοκτονία** 8, 11, 226.
- θεομηνία** 5, 18, 160.
- Θεομήτωρ** 18, 7, 528. 18, 8,
 528. 18, 10, 530. 20, 2, 578.
- θεοπτία** 11, 5, 288. 11, 9, 292.
 11, 12, 296. 13, 4, 354.
- Θεός** 1, 1, 26. 1, 9, 28. 1, 3, 30.
 1, 5, 32. 1, 6, 34. 1, 7, 34. 1,
 9, 36. 1, 9, 38. 1, 11, 38. 1,
 13, 40. 42. 1, 14, 42. 2, 1,
 48. 2, 2, 48. 2, 3, 48. 2, 4, 50.
 2, 6, 52. 54. 2, 7, 54. 2, 8,
 54. 2, 8, 56. 2, 9, 56. 2, 10,
 58. 2, 11, 60. 2, 12, 60. 2, 13,
 62. 2, 14, 64. 2, 18, 68. 70. 2,
 21, 72. 3, 1, 78. 3, 7, 82. 3,
 10, 86. 3, 12, 86. 88. 3, 13,
 88. 90. 3, 14, 90. 3, 15, 92.
 3, 16, 92. 3, 17, 94. 3, 18, 94.
 3, 20, 96. 98. 3, 22, 98. 100.
- 6, 12, 182. 3, 23, 100. 3, 24,
 102. 3, 25, 104. 4, 1, 108. 4,
 2, 110. 4, 3, 110. 4, 4, 112. 4,
 6, 114. 4, 6, 116. 4, 7, 116. 4,
 8, 118. 4, 9, 120. 4, 11, 122.
 4, 14, 126. 4, 15, 126. 4, 18,
 130. 4, 19, 130. 4, 24, 136. 4,
 25, 138. 5, 1, 142. 5, 7, 148.
 5, 9, 152. 5, 14, 154. 5, 15,
 156. 5, 17, 158. 5, 18, 160. 5,
 21, 164. 5, 23, 164. 5, 24,
 166. 6, 2, 172. 6, 3, 174. 6, 6,
 176. 6, 7, 178. 6, 8, 180. 6,
 10, 180. 6, 90, 182. 6, 16,
 188. 6, 17, 190. 7, 1, 196. 7,
 3, 198. 7, 4, 198. 200. 7, 7,
 200. 202. 7, 8, 202. 7, 9, 204.
 8, 1, 212. 214. 8, 2, 214. 8,
 3, 214. 216. 5, 4, 216. 8, 5,
 216. 218. 8, 6, 218. 8, 8, 220.
 8, 9, 222. 8, 10, 224. 8, 11,
 224. 226. 8, 13, 226. 228. 9,
 6, 238. 240. 9, 10, 244. 9, 11,
 244. 246. 9, 12, 246. 10, 1,
 254. 10, 2, 254. 10, 8, 264.
 10, 9, 264. 10, 10, 266. 10,
 11, 268. 10, 13, 270. 10, 14,
 272. 10, 15, 274. 10, 16, 274.
 10, 17, 276. 10, 18, 276. 11,
 1, 282. 11, 2, 284. 11, 4, 286.
 11, 5, 288. 11, 6, 288. 11, 7,
 290. 11, 8, 292. 11, 9, 292.
 294. 11, 10, 294. 11, 11, 296.
 11, 12, 298. 11, 15, 304. 11,
 17, 304. 11, 20, 310. 11, 21,
 312. 11, 22, 314. 11, 23, 316.
 11, 24, 316. 11, 25, 318. 11,

26, 320. 12, 11, 344. 12, 12, 344. 12, 14, 346. 12, 15, 348. 13, 1, 352. 13, 3, 354. 13, 4, 356. 13, 7, 360. 13, 9, 364. 13, 10, 364. 366. 13, 13, 368. 13, 14, 368. 13, 15, 370. 14, 1, 374. 14, 1, 376. 14, 2, 376. 378. 14, 4, 380. 14, 5, 380. 14, 5, 382. 14, 10, 388. 14, 11, 388. 14, 11, 390. 14, 13, 392. 14, 14, 392. 14, 15, 394. 15, 1, 398. 400. 15, 2, 400. 15, 3, 402. 15, 5, 404. 15, 8, 410. 15, 9, 412. 15, 10, 414. 15, 14, 418. 16, 1, 424. 16, , 2, 424. 16, 4, 426. 16, 5, 428. 16, 6, 430. 16, 7, 432. 434. 16, 8, 434. 16, 9, 436. 16, 10, 436. 16, 11, 436. 16, 12, 438. 16, 13, 438. 16, 17, 444. 446. 16, 18, 446. 16, 19, 448. 16, 21, 452. 16, 22, 452. 454. 16, 24, 456. 16, 25, 458. 16, 26, 458. 16, 27, 460. 16, 34, 470. 16, 33, 476. 16, 40, 478. 480. 17, 1, 486. 17, 3, 488. 17, 4, 490. 17, 6, 492. 494. 17, 7, 494. 496. 17, 8, 496. 17, 22, 512. 18, 9, 528. 19, 2, 546. 19, 3, 546. 19, 4, 548. 19, 5, 548. 19, 6, 550. 19, 7, 552. 19, 9, 554. 556. 19, 10, 556. 558. 10, 11, 558. 19, 13, 562. 19, 14, 562. 19, 15, 564. 19, 20, 570. 20, 4, 580. 20, 7, 584. 20, 8, 586. 20, 9, 586. 20, 10, 588. 20, 13, 590. 20,

14, 592. 20, 15, 592. 594. 20, 16, 594. 20, 16, 596.
 θεοσέβεια 6, 17, 190. 13, 4, 354.
 θεότης 3, 8, 84. 3, 21, 98. 4, 10, 120. 8, 7, 218. 8, 10, 224. 11, 13, 300. 11, 18, 306. 308. 14, 5, 382. 16, 9, 436. 16, 30, 464. 20, 6, 582. 20, 10, 588.
 Θεοτόκος 8, 1, 518. 18, 3, 522. 18, 7, 526. 18, 11, 532.
 θεουργία 14, 13, 392.
 Θεσσαλονικεῖς 13, 11, 366.
 Θεσσαλονίκη 1, 1, 26.
 θλίψις 4, 6, 114.
 θνητότης 16, 19, 448.
 θυμός 2, 21, 72. 3, 16, 92. 4, 6, 114. 7, 2, 196. 7, 11, 206. 7, 12, 206. 9, 2, 234. 9, 3, 236. 13, 7, 360.
 θυσία 2, 4, 50. 5, 4, 146. 5, 21, 162. 10, 17, 276. 16, 21, 450.
 θυσιαστήριον 2, 4, 50. 10, 17, 276. 14, 14, 392.
 Θωμᾶς 17, 15, 504. 506. 17, 17, 506. 17, 18, 508. 17, 20, 510. 17, 21, 510.

I

Ἰακώβ 5, 17, 158. 6, 16, 188. 11, 10, 294. 11, 11, 296. 11, 12, 296. 11, 12, 298. 11, 13, 298. 11, 13, 300. 14, 11, 390. 14, 12, 390. 15, 9, 412. 15, 4, 546. 19, 8, 552. 19, 9, 554.

- 19, 10, 556.
- Ἰάκωβος 11, 20, 310. 18, 4, 524.
- ιδιορρυθμία 3, 13, 88.
- Ἰεζεκιήλ 6, 16, 188.
- Ἰεροβοάμ 8, 11, 226. 19, 4, 548.
- Ἱερουσαλήμ - Ἱεροσόλυμα 1, 6, 32. 1, 8, 36. 2, 4, 50. 2, 19, 70. 3, 1, 76. 3, , 26, 104. 5, 4, 146. 9, 4, 236. 10, 4, 256. 15, 7, 408. 15, 8, 410. 15, 13, 418. 19, 9, 554. 19, 10, 556. 19, 10, 558. 10, 11, 558. 10, 13, 562.
- Ἰησοῦς 10, 4, 258. 10, 8, 264. 10, 13, 270. 11, 13, 300. 11, 15, 302. 12, 3, 332. 14, 1, 376. 14, 11, 388. 17, 15, 506. 18, 1, 520. 18, 9, 530. 18, 11, 532. 19, 5, 548. 20, 1, 578. 20, 4, 580. 20, 8, 584.00. 11, 15, 302. 12, 3, 332. 14, 1, 376. 14, 11, 388. 17, 15, 506. 18, 1, 520. 18, 9, 530. 18, 11, 532. 19, 5, 548. 20, 1, 578. 20, 4, 580. 20, 8, 584.
- Ἰησοῦς Χριστός 1, 13, 42. 1, 14, 42. 2, 21, 72. 4, 27, 138. 6, 19, 190. 9, 14, 248. 11, 6, 288. 11, 7, 292. 11, 27, 322. 14, 16, 394. 15, 12, 416. 15, 14, 418. 16, 35, 470. 16, 36, 472. 16, 41, 480. 19, 1, 542. 20, 15, 592. 20, 17, 596.
- ἱκεσία 2, 10, 58.
- ἱλασμός 8, 4, 50. 10, 8, 264. 16, 22, 454.
- Ἰορδάνης 10, 4, 258.
- Ἰουδαία 19, 12, 558.
- Ἰουδαῖος, -οι 3, 22, 98. 4, 6, 116. 10, 6, 260. 11, 4, 286. 11, 14, 302. 11, 24, 316. 12, 5, 334. 12, 12, 344. 15, 9, 412. 15, 12, 416. 16, 29, 462. 17, 7, 494. 19, 4, 546. 19, 6, 550. 19, 7, 550. 19, 12, 558.
- Ἰούδας, προδότης, 8, 11, 226.
- Ἰουδίθ 5, 22, 164.
- Ἰσαάκ 8, 1, 214. 8, 3, 214. 11, 10, 294. 11, 13, 300. 13, 4, 356.
- Ἰσραήλ 5, 7, 150. 6, 12, 182. 8, 1, 214. 15, 9, 412. 414. 16, 40, 478. 19, 4, 548.
- Ἰσραηλίτης, -αι 5, 14, 156. 5, 17, 158.
- Ἰωάννα 18, 4, 524.
- Ἰωάννης, ὁ Βαπτιστής 9, 6, 240. 10, 4, 258. 16, 13, 438. 440. 16, 14, 440. 16, 15, 442. 16, 16, 442. 18, 13, 534. 536.
- Ἰωάννης, ὁ εὐαγγελιστής 5, 13, 154. 16, 37, 474. 18, 2, 520. 18, 3, 520. 18, 6, 526. 18, 10, 532. 18, 11, 532. 20, 2, 578. 20, 12, 590.
- Ἰώβ 5, 22, 164. 9, 10, 244. 16, 1, 422.
- Ἰώσηπος 17, 3, 488.
- Ἰωσήφ 18, 4, 524.
- Ἰωσήφ 11, 13, 298. 300. 18, 4, 522. 19, 4, 546.

Ιωσήφ, μνηστήρ τῆς Παρθένου
14, 4, 380. 14, 6, 382.

Κ

καθαρισμός 5, 4, 146. 5, 6, 140.

Κάϊν 5, 15, 156.

κακία 1, 7, 34. 2, 1, 46. 2, 2, 48.
2, 11, 60. 2, 15, 66. 2, 18, 68.
3, 10, 84. 3, 14, 90. 3, 15, 90.
4, 6, 114. 4, 6, 116. 4, 7, 116.
4, 8, 118. 4, 21, 134. 4, 22,
134. 5, 1, 142. 5, 8, 150. 5,
15, 156. 6, 1, 170. 7, 3, 198.
10, 8, 264. 12, 5, 334. 12, 8,
338. 15, 10, 414. 15, 11, 416.
16, 90, 436. 16, 25, 456. 16,
31, 466.

κακοπάθεια 8, 3, 216.

κακοτεχνία 2, 16, 66.

κακουργία 1, 4, 32.

κάκωσις 2, 10, 58. 2, 20, 72. 10,
8, 264. 16, 33, 46. 16, 34,
470.

κάλλος πορνικόν 5, 15, 156.

Καπερναούμ 1, 6, 32. 10, 1, 252.
10, 4, 258.

καρδία 1, 10, 38. 2, 6, 52. 2, 13,
62. 2, 14, 64. 2, 18, 68. 4, 3,
110. 4, 24, 136. 6, 17, 190. 7,
8, 202. 9, 10, 244. 10, 10,
266. 10, 14, 272. 11, 22, 314.
12, 11, 342. 12, 12, 344. 12,
13, 344. 12, 13, 346. 12, 14,
346. 12, 15, 346. 12, 15, 348.

15, 7, 410. 16, 20, 450. 19, 6,
550. 19, 15, 564.

καρηβαρία 9, 7, 240.

Κάρπος 3, 24, 102.

κατάγνωσις 2, 64, 64.

καταδίκη 5, 1, 142. 5, 2, 144. 6,
2, 172. 6, 16, 186. 9, 1, 232.
2, 10, 58. 2, 20, 72. 16, 4,
428. 16, 4, 436.

κατακλυσμός 4, 6, 116. 5, 14,
154. 5, 15, 156. 6, 16, 188.
13, 9, 362.

κατάκρισις 2, 8, 56. 2, 10, 58. 6,
5, 176. 13, 10, 364.

κατάνυξις 2, 8, 54. 2, 14, 64. 2,
18, 68. 6, 17, 190. 12, 15,
348.

κατάρα 2, 19, 72. 14, 3, 380.

καταφρόνησις 7, 10, 204.

κατήφεια 4, 6, 114.

καχεξία 1, 8, 36.

κενοδοξία 7, 6, 200. 7, 9, 202.
13, 2, 354.

κένωσις θεία καί ἀπόρρητος 4,
12, 124.

κηδεμονία 1. 6, 34. 3, 4, 80. 3,
8, 84.

Κλεόπας 18, 14, 536.

κληρονομία 3, 5, 80. 3, 21, 98.
4, 23, 124. 4, 15, 126. 4, 25,
136. 7, 9, 204. 8, 2, 214. 15,
2, 400. 15, 12, 416. 15, 13,
418. 16, 31, 466. 19, 4, 546.

κλοπή, -αί 12, 11, 342.

κόλασις 2, 20, 72. 11, 18, 308.

κόλασις αἰώνιος 2, 20, 72. 5, 16,

158. 16, 8, 434. 16, 30, 464.
Κολοσσαεῖς 11, 26, 320.
Κορίνθιος, -οι 11, 20, 310. 2, 18,
68. 5, 19, 162.
Κορέ 10, 17, 276.
κραιπάλη 4, 5, 114.
κρίσις 4, 1, 108. 4, 2, 110. 4,
120, 120. 4, 16, 128. 7, 9,
202. 10, 2, 254. 13, 10, 364.
17, 8, 496.
Κυριακή 4, 1, 108. 10, 4, 256.
17, 1, 484. 17, 11, 500. 17,
12, 50. 17, 12, 502. 17, 13,
502. 17. 14, 504. 17, 15, 504.
17, 16, 506. 17, 22, 512. 18,
6, 526. 20, 1, 576.
Κύριος 1, 2, 28. 1, 6, 32. 34. 18,
36. 1, 10, 38. 1, 13, 40. 42.
1, 14, 42. 2, 3, 48. 2, 4, 50. 2,
5, 50. 2, 7, 54. 2, 14, 64. 2,
15, 66. 2, 17, 66. 2, 18, 70. 2,
19, 72. 2, 20, 72. 2, 21, 72. 3,
1, 76. 3, 3, 78. 80. 3, 19, 96.
3, 21, 98. 3, 22, 100. 3, 24,
102. 3, 26, 104. 4, 1, 108. 4,
4, 112. 4, 5, 114. 4, 11, 122.
4, 14, 126. 4, 15, 126. 4, 16,
128. 4, 22, 134. 4, 27, 138. 5,
4, 146. 5, 6, 148. 5, 7, 150. 5,
12, 154. 5, 17, 158. 6, 12,
182. 6, 19, 190. 7, 2, 196. 7,
3, 198. 7, 5, 198. 7, 7, 200. 7,
10, 204. 7, 13, 208. 8, 4, 216.
8, 13, 228. 9, 1, 232. 9, 2,
234. 9, 11, 246. 9, 12, 246. 9,
13, 248. 9, 14, 248. 10, 1,
252. 10, 4, 258. 10, 6, 260.
10, 7, 262. 10, 8, 262. 10, 10,
266. 10, 12, 270. 10, 14, 272.
11, 6, 288. 11, 9, 294. 11, 12,
298. 11, 16, 304. 11, 17, 306.
11, 18, 306. 11, 20, 312. 11,
23, 316. 11, 25, 318. 12, 1,
330. 12, 2, 330. 12, 5, 334.
12, 6, 336. 12, 7, 336. 338.
12, 8, 338. 12, 11, 342. 12,
13, 344. 12, 14, 346. 12, 15,
348. 13, 5, 356. 13, 9, 362.
364. 13, 12, 366. 14, 1, 374.
14, 1, 376. 14, 5, 382. 14, 8,
384. 386. 14, 11, 390. 14, 12,
390. 14, 14, 392. 14, 16, 394.
15, 5, 406. 15, 6, 408. 15, 7,
408. 15, 7, 410. 15, 9, 412.
15, 10, 414. 15, 11, 416. 15,
13, 418. 16, 5, 428. 16, 6,
432. 16, 13, 440. 16, 22, 454.
16, , 23, 454. 16, 32, 466. 16,
36, 472. 16, 38, 476. 16, 40,
478. 16, 41, 480. 17, 1, 484.
17, 9, 498. 17, 10, 498. 17,
13, 502. 17, 14, 504. 17, 15,
504. 17, 18, 508. 17, 20, 510.
17, 22, 512. 18, 1, 518. 520.
18, 2, 520. 18, 4, 522. 18, 7,
528. 18, 9, 530. 18, 9, 530.
18, 11, 532. 18, 13, 534. 536.
18, 14, 536. 19, 1, 542. 19, 2,
544. 19, 3, 546. 19, 4, 546.
19, 6, 550. 19, 8, 552. 19, 10,
558. 19, 17, 566. 19, 1, 576.
20, 7, 584. 20, 81, 584. 20,

11, 588. 20, 12, 590. 20, 14,
592. 20, 17, 596.

M

Λ

Λάζαρος 15, 5, 404. 15, 5, 406.
15, 6, 406. 15, 7, 408. 15, 8,
410. 15, 10, 414. 18, 15, 538.
λατρεία 10, 16, 274.
Λευιάθαν 9, 10, 244.
ληστής, -αι 2, 5, 52. 10, 14, 272.
Λίβανος 11, 22, 314.
λιμός 3, 1, 76. 3, 16, 92. 3, 19,
96. 3, 20, 96. 3, 25, 102. 4, 6,
116.
λογισμοί έμπαθεῖς 3, 14, 90.
Λόγος 14, 1, 374. 16, 1, 422. 16,
4, 426. 16, 10, 436. 16, 17,
444.
Λόγος ένυπόστατος 20, 13, 590.
Λόγος Θεοῦ 4, 7, 116. 11, 13,
298. 16, 1, , 424. 16, 4, 428.
16, 23, 454. 16, 27, 460. 16,
39, 478. 15, 14, 562. 20, 13,
590.
Λουκᾶς 10, 5, 258. 14, 4, 380.
18, 4, 524. 18, 6, 524. 18, 14,
536.
λουτρόν παλιγγενεσίας 16, 34,
470.
λύπη 5, 10, 152. 14, 3, 380. 19,
2, 544.
λύτρωσις 5, 11, 152. 16, 35,
472.

Μαγδαληνή 18, 1, 520. 18, 2,
520. 18, 4, 524. 18, 6, 526.
18, 7, 526. 18, 10, 530. 18,
10, 532. 18, 11, 532. 18, 13,
534. 20, 1, 576. 20, 2, 578.
20, 4, 580. 20, 9, 586. 20, 11,
588. 20, 12, 590.
Μαδιάμ 9, 5, 238.
μακαριότης 4, 12, 124. 16, 17,
444. 16, 33, 468. 19, 2, 544.
μακροθυμία 3, 8, 84. 4, 8, 118.
15, 2, 400.
Μαμβρή 11, 9, 294.
μανία 1, 4, 30. 12, 8, 338.
Μάρθα 17, 9, 498. 19, 19, 568.
Μαρία 8, 8, 220.
Μαρία, ἀδελφή Μάρθας, 17, 9,
498. 19, 19, 568.
Μαρία Ἰακώβου 18, 1, 520. 18,
2, 520. 18, 4, 524. 18, 6, 526.
18, 7, 528. 18, 10, 530. 18,
10, 532. 18, 11, 532. 18, 11,
534. 18, 13, 534. 20, 1, 578.
20, 2, 578. 20, 4, 580. 20, 8,
584. 20, 8, 586. 20, 9, 586.
20, 11, 588. 20, 13, 592.
Μαριάμ 14, 4, 380. 14, 7, 382.
14, 9, 386. 18, 9, 528.
Μάρκος 10, 4, 258. 10, 5, 258.
18, 1, 520. 18, 4, 522. 18, 6,
526. 18, 13, 534. 536.
ματαιότης 6, 14, 186. 10, 16,

4. 536.
ματαιότης 6, 14, 186. 10, 16, 274.
Ματθαῖος 10, 4, 258. 10, 5, 258. 15, 7, 408. 18, 6, 526. 18, 7, 526. 18, 11, 532. 18, 12, 534. 20, 9, 586.
μεγαλαυχία φαρισαϊκή 2, 18, 68.
μεγαλοδωρεά 16, 24, 456.
μεγαλωσύνη 16, 17, 446. 16, 40, 480.
μέθεξις 5, 3, 144. 8, 13, 226. 16, 9, 434. 20, 13, 592.
μέθη 4, 5, 114. 6, 15, 186. 6, 16, 188. 7, 2, 196. 7, 3, 196. 13, 2, 354. 15, 2, 400.
μέριμναι βιωτικά 4, 5, 114.
Μεσοποταμία 19, 10, 556.
Μεσσίας 19, 15, 562.
μετάνοια 2, 1, 48. 2, 9, 56. 2, 15, 66. 3, 2, 78. 3, 19, 96. 3, 22, 100. 3, 23, 100. 3, 24, 102. 3, 25, 102. 104. 4, 15, 126. 128. 4, 22, 134. 5, 3, 144. 5, 16, 156. 158. 5, 19, 162. 5, 20, 162. 6, 14, 186. 6, 17, 190. 10, 2, 254. 10, 5, 260. 10, 6, 260. 10, 13, 270. 10, 14, 272. 16, 28, 462. 19, 2, 546.
μετριοφροσύνη 11, 21, 312.
μίξις 6, 16, 188.
μισαδελφία 13, 13, 368.
μισανθρωπία 4, 21, 134. 4, 22, 134.
μισθαποδοσία 6, 3, 174. 12, 15, 348.
μῖσος 1, 12, 40. 4, 21, 134. 4, 22, 134. 7, 13, 208. 20, 14, 592.
μνήμα ζωαρχικόν 5, 13, 154.
μνησικακία 7, 3, 198. 13, 8, 360.
μοιχεία 5, 8, 242. 12, 11, 342.
μοιχός, -οι 2, 8, 56. 2, 10, 58.
μόλυσμα 5, 19, 162. 12, 15, 346. 14, 5, 382. 14, 7, 384. 16, 19, 448.
μοσχοποιῖα 6, 16, 188.
Μυροφόροι 18, 2, 520. 18, 4, 522. 18, 7, 526. 18, 14, 536.
Μωαβίτις, -ιδες 5, 17, 158.
μωρία 11, 15, 304. 11, 24, 316.
Μωϋσῆς 5, 4, 146. 5, 21, 162. 6, 5, 176. 6, 6, 176. 6, 11, 182. 6, 16, 188. 7, 2, 196. 10, 17, 276. 11, 5, 286. 11, 6, 288. 11, 8, 292. 11, 14, 300. 302. 12, 2, 330. 12, 15, 348. 13, 4, 354. 13, 4, 356. 14, 2, 378. 14, 14, 394. 16, 2, 486. 17, 6, 492. 17, 10, 498. 17, 12, 500. 17, 13, 502.
- N
- Ναζαρέτ 10, 4, 258. 14, 4, 380.
Νεῖλος 11, 14, 300.
νέκρωσις 16, 7, 434. 16, 8, 434. 16, 9, 434. 436. 16, 25, 456. 18, 10, 530.
νηστεία 2, 12, 60. 5, 12, 152. 6, 9, 176. 6, 6, 176. 6, 10, 182.

6, 12, 182. 6, 13, 184. 6, 14, 184. 6, 15, 186. 6, 16, 186. 6, 17, 188. 190. 7, 1, 196. 7, 4, 198. 7, 5, 198. 200. 7, 6, 200. 7, 10, 204. 7, 12, 206. 7, 13, 208. 8, 3, 216. 8, 12, 226. 9, 3, 234. 236. 9, 4, 236. 9, 5, 238. 9, 6, 240. 9, 7, 240. 9, 8, 242. 9, 10, 242. 9, 11, 244. 9, 13, 246. 10, 2, 254. 256. 10, 3, 256. 10, 4, 256. 12, 1, 328. 330. 12, 2, 330. 12, 2, 332. 12, 3, 332. 12, 9, 340. 12, 10, 340. 13, 2, 354. 13, 4, 356. 13, 5, 358. 13, 7, 360. 13, 9, 362. 13, 14, 370. 15, 2, 400. 19, 2, 544.

Νικόδημος 18, 4, 522

Νινευίται 9, 10, 242.

νόμος 5, 4, 146. 5, 5, 146. 5, 6, 148. 5, 7, 148. 5, 8, 150. 5, 14, 154. 5, 17, 158. 11, 1, 282.

Νῶε 4, 6, 116. 4, 8, 116. 5, 15, 156. 6, 16, 188. 11, 4, 286.

Ξ

ξύλον σωτηρίου 11, 10, 294.

Ο

όδύνη 3, 15, 92. 4, 6, 114. 4,

21, 132. 5, 10, 152. 11, 23, 316. 14, 3, 380.

οικονομία 1, 11, 38-39. 16, 13, 438. 16, 20.450. 16, 21, 452.

οινοφλυγία 11, 22, 314.

όμοβουλία 15, 6, 406.

ομοιώσις 4, 12, 122. 4, 13, 124. 9, 10, 244. 11, 2, 284. 11, 11, 296. 17, 3, 488.

ομόνοια 1, 8, 36.

όμοούσιος 10, 10, 266.

όμοτιμία 15, 6, 406.

όνειδισμός 2, 19, 70. 11, 14, 302.

όργη 2, 21, 72. 4, 6, 114. 4, 8, 118. 7, 2, 196. 7, 13, 208. 12, 12, 344. 12, 13, 346. 17, 7, 494.

όρμη 1. 4, 30. 3, 18, 94.

Όρος Ἅγιον (1, 26).

Ουρίας 2, 19, 70.

ουσία υπερούσιος 8. 13. 228.

Π

πάθη πορνικά 12. 14. 346.

πάθος, -η 3, 25. 102. 104. 4, 26. 138. 8, 13. 226. 9, 13, 248. 11, 7. 290. 11, 7, 292. 12, 11, 342. 13, 7, 358. 13, 13, 368.

πάθος σωτήριο 1, 2, 28.

παιδοποιΐα 16, 4, 428.

Παλαιός ἡμερῶν 14, 11, 390.

- παλιγγενεσία 1, 3, 30. 16, 34, 470.
- παλινζωία 16, 35, 472. 19, 22, 572.
- παράδεισος 9, 9, 242. 11, 1, 282. 13, 3, 354. 16, 25, 456.
- παρθενία 5, 24, 166. 8, 8, 222. 14, 2, 378. 14, 6, 384. 14, 8, 384. 17, 3, 488.
- Παρθενομήτωρ 18, 8, 528.
- Παρθένος 5, 2, 144. 5, 4, 146. 5, 7, 148. 5, 8, 150. 5, 10, 152. 14, 2, 376. 14, 3, 378. 14, 4, 380. 14, 5, 380. 382. 14, 6, 382. 14, 7, 384. 14, 8, 384. 14, 8, 386. 14, 9, 386. 14, 10, 388. 14, 12, 390. 14, 13, 392. 14, 14, 392. 16, 5, 428. 430. 16, 7, 432. 16, 15, 442. 17, 18, 508. 18, 10, 530. 18, 11, 532.
- Παράκλητος 8, 9, 222.
- παρακοή 5, 2, 144. 5, 5, 146. 5, 6, 148. 12, 15, 348. 16, 7, 432.
- παράλυτος 10, 1, 252. 10, 7, 262. 10, 8, 264.
- παρρησία 2, 14, 64. 4, 6, 114. 4, 9, 118. 4, 17, 128. 7, 4, 198. 11, 14, 302. 11, 16, 304. 13, 14, 370. 16, 13, 438.
- Πάσχα 15, 1, 398.
- Πατήρ 1, 1, 26. 28. 1, 2, 28. 1, 11, 40. 1, 12, 40. 2, 21, 72. 3, 14, 90. 3, 17, 94. 3, 22, 100. 4, 5, 112. 4, 10, 120. 4, 11, 122. 4, 12, 122. 124. 4, , 25, 136. 4, 27, 138. 5, 2, 144. 5, 3, 144. 146. 5, 5, 146. 6, 19, 190. 7, 4, 198. 7, 6, 200. 78.202. 7, 10, 204. 7, 14, 208. 8, 6, 218. 220. 8, 8, 220. 222. 8, 9, 222. 224. 8, 10, 224. 8, 14, 228. 9, 14, 248. 10, 9, 264. 10, 14, 272. 274. 10. 15, 274. 10, 15, 278. 11, 10, 294. 11, 23, 316. 11, 29, 344. 12, 16, 348. 13, 4, 356. 13, 12, 366. 13, 14, 370. 13, 15, 370. 14, 11, 390. 14, 16, 394. 15, 5, 406. 15, 9, 412. 15, 12, 416. 16, 10, 436. 16, 14, 440. 442. 16, 16, 442. 16. 19, 448. 450. 16, 20, 450. 16, 21, 450. 16, 22, 452. 16, 23, 456. 16, 27, 460. 16, 31, 466. 16, 38, 478. 16. 41. 480. 17, 6, 494. 19, 1, 544. 19, 10, 558. 19, 11, 558. 19, 12, 560. 19, 13, 560. 19, 14, 562. 20, 9, 586. 588. 20, 10, 588. 20, 17, 596.
- Παῦλος 1, 2, 28. 1, 13, 40. 2, 18, 68. 3, 5, 80. 4, 6, 114. 5, 14, 154. 5, 17, 158. 5, 19, 162. 8, 11, 224. 9, 2, 234. 9, 6, 240. 10, 5, 260. 10, 17, 276. 11, 2, 284. 11, 4, 286. 11, 5, 288. 11, 6, 288. 11, 7, 290. 11, 7, 292. 11, 14, 300. 302. 11, 15, 304. 11, 20, 310. 11. 24, 316. 12, 11,

344. 12, 14, 346. 13, 6, 358.
13, 8, 360. 13, 11, 366. 14,
31, 388. 16, 35, 470. 16, 36,
474. 20, 15, 594.
- πειρασμός 11, 11, 296. 16, 28,
460.
- Πεντηκοστή 19, 3, 546.
- περίνοια 6, 4, 174. 17, 8, 496.
17, 13, 504. 20, 6, 582.
- περιτομή 5, 4, 146. 12, , 12,
344. 12, 13, 344. 12, 14,
346.
- Πέτρος 3, 23, 100. 4, 4, 112.
5, 13, 154. 9, 6, 240. 11, 7,
292. 11, 16, 304. 11, 22,
312. 18, 3, 520. 18, 10, 532.
18, 11, 532. 18, 13, 534. 18,
14, 536. 20, 1, 578. 20, 2,
578. 20, 12, 590. 20, 15,
592.
- Πιλάτος 18, 4, 522.
- πλάνη 4, 26, 138.
- πίστις 1, 3, 30. 1, 6, 32. 2, 8,
54. 5, 14, 154. 6, 2, 172. 7,
12, 206. 8, 2, 214. 8, 3, 214.
8, 4, 216. 8, 12, 226. 10, 2,
254. 10, 5, 260. 10, 7, 262.
10, 8, 262. 264. 10, 13, 272.
10, 27, 322. 12, 7, 336. 12,
15, 348. 16, 5, 428. 16, 17,
444. 16, 33, 468. 17, 1, 484.
17, 15, 504. 17, 21, 510. 17,
22, 514. 18, 15, 538. 18, 16,
538. 19, 4, 546. 20, 13, 590.
- πλεονεξία 8, 11, 226. 10, 2,
254. 12, 11, 342. 15, 2, 400.
15, 7, 410. 20, 14, 592.
- Πνεῦμα - Πνεῦμα ἅγιον 1, 2,
28. 1, 7, 34. 1, 8, 36. 1, 14,
42. 2, 21, 72. 3, 2, 78. 3, 9,
84. 4, 2, 110. 4, 3, 110. 4,
27, 138. 5, 2, 144. 5, 5, 148.
5, 8, 150. 5, 9, 150. 5, 11,
152. 5, 12, 152. 5, 18, 160.
5, 24, 164. 6, 12, 182. 184.
6, 16, 188. 6, 19, 190. 7, 1,
194. 196. 7, 13, 208. 8, 6,
218. 8, 7, 218. 8, 8, 220. 8,
9, 222. 224. 8, 10, 224. 8,
12, 226. 8, 14, 228. 9, 14,
248. 10, 2, 254. 10, 4, 258.
10, 19, 278. 11, 29, 344. 12,
15, 348. 12, 16, 348. 13, 12,
366. 13, 15, 370. 14, 1, 376.
14, 2, 378. 14, 3, 378. 14, 8,
386. 14, 13, 392. 14, 14,
392. 15, 10, 414. 16, 5, 428.
16, 13, 438. 16, 15, 442. 16,
17, 446. 16, 32, 466. 16, 35,
470. 472. 16, 41, 480. 17, 2,
486. 17, 9, 498. 17, 10, 498.
17, 14, 504. 17, 22, 512. 19,
3, 546. 19, 12, 560. 19, 16,
566. 20, 11, 588. 20, 15,
594. 20, 17, 596.
- πολυκτημοσύνη 11, 21, 312.
- πολυποσία 11, 22, 314.
- πολυϋπνία 11, 22, 314.
- πονηρία 3, 16, 92. 3, 24, 102.
6, 4, 174. 7, 13, 208. 11, 26,
320. 16, 10, 436. 16, 22,
452.
- πονηρός 16, 25, 456. 16, 27,
458. 460.

πορνεία 5, 14, 154. 5, 17, 158.
 5, 24, 166. 8, 11, 226. 10, 2,
 254. 12, 11, 342.
 πραότης 15, 7, 410.
 προαίρεσις 2, 15, 66. 3, 10,
 84. 3, 20, 96. 4, 8, 118.
 πρόγνωσις 17, 8, 496.
 Πρόδρομος καί βαπτιστής 4,
 11, 122.
 πρόθεσις 3, 20, 98.
 πρόνοια 2, 9, 56. 17, 8, 496.
 προσευχή 2, 4, 50. 2, 5, 52. 2,
 7, 54. 2, 8, 54. 2, 9, 56. 2,
 12, 60. 2, 13, 62. 64. 2, 18,
 68. 5, 12, 152. 7, 1, 196. 7,
 4, 198. 7, 5, 198. 7, 6, 200.
 7, 7, 200. 202. 7, 10, 204. 7,
 12, 206. 9, 3, 236. 9, 11,
 244. 9, 12, 246. 10, 5, 258.
 10, 16, 274. 12, 1, 330. 12,
 2, 330. 332. 12, 9, 340. 12,
 10, 340. 12, 11, 342. 12, 15,
 348. 13, 4, 358. 13, 8, 360.
 15, 6, 406. 16, 5, 428. 17,
 10, 498. 17, 22, 512.
 προσκύνησις 1, 14, 42. 2, 21,
 72. 6, 16, 188. 6, 19, 190. 7,
 14, 208. 8, 14, 228. 10, 19,
 278. 12, 16, 348. 13, 15,
 370. 14, 16, 394. 15, 14,
 418. 16, 41, 480. 19, 11,
 558. 19, 13, 560. 20, 17,
 596.
 πρωτοτόκια 6, 16, 188. 13, 4,
 356.
 πρωτότοκος, -οι 3, 26, (104). 5,
 6, (148). 5, 7, (150). 6, 16, (188).

19, 4, 548.
 πτωχεία 4, 18, 130.
 πώρωσις 2, 8, 54.

Ρ

ραθυμία 2, 1, 46. 3, 8, 84. 4, 5,
 112. 6, 1, 172.
 Ροβοάμ 5, 20, 162.
 Ρωμαῖος, -οι 15, 9, 412. 414.
 16, 35, 470.

Σ

Σαβέκ 11, 10, 294.
 Σαμάρεια 19, 4, 546. 19, 5,
 548. 19, 6, 550. 19, 13, 560.
 562.
 Σαμαρεῖται 19, 5, 548. 19, 9,
 554. 19, 10, 556. 19, 12,
 558.
 Σαμαρεῖτις 19, 6, 550. 19, 8,
 552. 19, 15, 562. 19, 16,
 564. 19, 18, 566.
 Σαμψών 5, 21, 162.
 Σάρρα 11, 9, 294.
 σάρκωσις 16, 19, 448.
 σάρξ 1, 2, 28. 4, 6, 114. 4, 17,
 128. 5, 13, 154. 5, 18, 158.
 160. 6, 3, 174. 6, 16, 188. 7,
 13, 208. 8, 5, 216. 8, 8, 220.
 10, 10, 266. 10, 12, 270. 10,
 13, 270. 10, 18, 276. 11, 1,
 282. 11, 2, 284. 11, 5, 288.

- 11, 7, 290. 11, 20, 310. 11, 28, 344. 13, 5, 356. 13, 7, 360. 13, 8, 362. 14, 2, 374. 14, 5, 380. 14, 5, 380. 382. 15, 13, 418. 16, 5, 430. 16, 7, 432. 16, 14, 440. 16, 16, 444. 16, 18, 446. 16, 19, 448. 16, 23, 454. 16, 24, 456. 16, 26, 458. 16, 30, 464. 16, 37, 476. 17, 1, 484. 20, 13, 590.
- σάρξ ὁμόθεος 4, 10, 120.
- Σατάν 16, 8, 434. 16, 11, 438.
- Σατανᾶς 5, 19, 162. 16, 28, 462.
- Σήθ 5, 15, 156. 11, 4, 286.
- Σεμεεὶ 2, 18, 70. 2, 19, 70.
- Σεραφεὶμ 14, 14, 392.
- Σίκιμα 5, 17, 158. 19, 4, 548.
- Σιλωάμ 1, 6, 32. 1, 8, 36.
- Σίμων Πέτρος 18, 10, 532. 18, 11, 532. 20, 1, 578.
- Σιχάρ 19, 4, 546.
- Σιών 15, 7, 408. 15, 7, 410.
- Σόδομα 6, 16, 188.
- Σοδομίται 4, 6, 116. 5, 14, 154. 5, 17, 158.
- Σολομών 5, 20, 162. 5, 4, 164. 8, 11, 226. 10, 3, 256. 11, 11, 296.
- Σομὸρ 195, 548.
- σοφία ἐνυπόστατος 8, 8, 220.
- στασιάρχης, -αι 1, 7, 34.
- σταυρός 4, 7, 116. 5, 10, 152. 11, 1, 282. 11, 2, 284. 11, 3, 284. 11, 4, 286. 11, 5, 286. 11, 5, 288. 11, 6, 288. 11, 6, 290. 11, 7, 290. 11, 8, 292. 11, 10, 294. 296. 11, 11, 296. 11, 12, 296. 11, 12, 298. 11, 13, 298. 300. 11, 14, 300. 302. 11, 15, 304. 11, 19, 310. 11, 20, 310. 312. 11, 22, 314. 11, 23, 316. 11, 25, 318. 11, 26, 320. 11, 27, 322. 16, 23, 454.
- Στέφανος 16, 40, 478.
- Στέφανος Δουσάν (1, 26).
- στενοχωρία 4, 6, 414.
- συγγνώμη 4, 2, 110. 4, 19, 130.
- Συμεών 5, 3, 146. 5, 8, 150. 5, 9, 150. 5, 10, 152. 14, 6, 382.
- συμπάθεια 2, 3, 48. 3, 8, 84. 4, 23, 134. 4, 24, 136. 5, 10, 152. 11, 21, 312.
- συμφορά 2, 18, 70. 2, 19, 70. 3, 1, 76. 5, 14, 156.
- συνείδησις 3, 7, 82.
- σύνεσις 4, 13, 124. 9, 2, 234. 10, 6, 260.
- συνήθεια κακή 3, 25, 102.
- Συχέμ 5, 17, 158.
- Σωσάννα 5, 22, 164.
- Σωτήρ 3, 25, 104. 4, 12, 124. 5, 4, 146. 11, 6, 288. 14, 11, 388. 15, 14, 418. 16, 36, 472. 17, 15, 506. 19, 1, 542. 19, 16, 564.
- σωτηρία 2, 4, 50. 3, 1, 76. 3, 4, 80. 3, 19, 96. 5, 2, 144. 5, 24, 166. 6, 17, 190. 6, 18,

190. 7, 1, 196. 10, 3, 256.
 10, 6, 260. 10, 8, 264. 11,
 12, 296. 14, 14, 392. 15, 1,
 398. 17, 16, 506. 19, 12,
 588. 20, 16, 594.
 σωφροσύνη 2, 12, 60. 5, 8,
 150. 5, 24, 166. 6, 16, 188.
 8, 3, 214. 9, 2, 234. 15, 2,
 400. 20, 14, 592.

Τ

ταλαιπωρία 16, 17, 444. 16,
 26, 458. 16, 34, 470.
 ταπείνωσις 2, 1, 48. 2, 3, 48.
 2, 4, 50. 2, 8, 54. 2, 9, 56.
 2, 13, 62. 2, 15, 66. 2, 19,
 72. 3, 19, 96. 3, 20, 96. 3,
 25, 104. 4, 15, 128. 4, 16,
 128. 4, 17, 128. 4, 6, 174. 8,
 3, 214. 10, 2, 254. 12, 13,
 346. 13, 8, 360. 15, 2, 400.
 16, 17, 446. 16, 18, 446. 16,
 30, 464. 16, 36, 474. 17, 22,
 512.
 ταραχή 1, 3, 30.
 τελείωσις 16, 36, 474. 16, 37,
 474. 16, 39, 478. 16, 40,
 478. 17, 12, 502.
 Τελώνης 2, 2, 48. 2, 4, 50. 2,
 6, 52. 2, 10, 58. 2, 13, 62. 2,
 14, 64. 2, 16, 66. 2, 17, 68.
 2, 18, 68. 2, 20, 72.
 τιμή 1, 14, 42. 2, 21, 72. 4, 11,
 120. 4, 27, 138. 6, 10, 180.

6, 19, 190. 7, 14, 208. 8, 14,
 228. 9, 14, 248. 10, 19, 278.
 12, 16, 348. 13, 15, 370. 14,
 16, 394. 15, 14, 418. 16, 41,
 480. 20, 17, 596.
 τρυφή 3, 1, 76. 4, 5, 112. 4,
 19, 132. 6, 16, 188. 6, 17,
 190. 7, 2, 196. 7, 9, 204. 8,
 2, 214. 8, 3, 216. 10, 1, 254.
 13, 6, 358. 16, 25, 456.
 τῦφος 2, 15, 66.

Υ

υιοθεσία 1, 12, 40. 3, 20, 96.
 3, 21, 98. 15, 13, 418. 16,
 34, 470. 16, 35, 472. 16, 37,
 474. 16, 38, 476.
 Υιός 1, 1, 28. 8, 6, 218. 8, 7,
 218. 8, 8, 220. 8, 9, 222.
 224. 8, 10, 224. 10, 10, 266.
 11, 12, 296. 11, 28, 344. 14,
 10, 388. 14, 12, 390. 15, 5,
 406. 16, 1, 422. 16, 4, 428.
 16, 14, 442. 16, 16, 442. 16,
 18, 446. 16, 19, 448. 19, 14,
 562.
 Υιός τοῦ ἀνθρώπου 4, 4, 112.
 4, 10, 120. 4, 11, 120. 122,
 11, 25, 318.
 Υιός τοῦ Θεοῦ 11, 28, 344.
 14, 13, 392. 14, 14, 392. 16,
 19, 448. 16, 31, 466. 16, 38,
 476. 18, 7, 526. 18, 11, 532.
 ὑπακοή 3, 13, 90. 5, 2, 144. 5,

3, 144. 5, 6, 148. 11, 12, 296.
 ὑπερηφανία 2, 1, 46. 2, 4, 50. 2, 12, 62. 2, 15, 66. 4, 23, 134. 6, 4, 174. 6, 5, 176. 7, 13, 208. 13, 2, 354. 16, 19, 448. 20, 14, 592.
 ὑπεροψία 2, 11, 60. 6, 16, 186. 188.
 ὑπόκρισις 7, 6, 200. 13, 2, 354.
 ὑπομονή 2, 20, 72. 4, 6, 114. 4, 18, 130. 10, 2, 254. 16, 33, 468. 20, 4, 580.
 Ὑψιστος 14, 2, 376. 378. 14, 3, 378. 14, 10, 388. 14, 12, 390. 14, 13, 392. 14, 14, 392. 16, 14, 440.

Φ

Φανουήλ 5, 11, 152. 5, 12, 152.
 Φαραώ 11, 5, 286. 288.
 Φαραωνῖται 4, 6, 116.
 Φαρισαῖοι 3, 22, 98. 7, 10, 204. 10, 5, 258. 10, 6, 260. 10, 8, 262. 264. 10, 11, 266. 15, 5, 406. 15, 9, 412. 15, 10, 414.
 Φαρισαῖος 2, 2, 48. 2, 4, 50. 2, 6, 52. 2, 8, 56. 2, 9, 56. 2, 10, 58. 2, 11, 60. 2, 12, 62. 2, 13, 62. 2, 16, 66. 2, 17, 68. 2, 20, 72. 6, 5, 176. 7, 5,

198.
 φθόνος 11, 13, 300. 16, 27, 460. 20, 14, 592.
 φθορά 3, 5, 80. 11, 25, 318. 16, 4, 428. 16, 35, 472. 19, 20, 570.
 φιλαδελφία 13, 11, 366.
 φιλανθρωπία 1, 14, 42. 2, 21, 72. 3, 8, 84. 3, 9, 84. 3, 22, 98. 3, 25, 102. 4, 1, 108. 4, 2, 110. 4, 19, 130. 4, 21, 134. 4, 24, 136. 4, 27, 138. 6, 19, 190. 7, 9, 202. 9, 14, 248. 12, 5, 334. 15, 14, 418. 16, 3, 426. 16, 9, 436. 16, 18, 446. 16, 41, 480. 19, 22, 572. 20, 17, 596.
 φιλαργυρία 8, 11, 226. 13, 13, 368. 15, 2, 400.
 φιλάργυρος, -οι 3, 18, 94.
 φίλαρχος, -οι 3, 18, 94.
 φιληδονία 13, 8, 362.
 Φιλιππήσιοι 16, 36, 472.
 φιλόχρυσος 3, 18, 94.
 Φίλων 17, 3, 488.
 φόνος, -οι 12, 11, 342. 12, 13, 346. 13, 4, 356. 16, 29, 462.
 φρίκη 4, 5, 112.
 φρόνησις 3, 14, 90.
 Φωτεινή 19, 16, 564.

Χ

Χαναναία 10, 7, 262.
 χαρά 3, 22, 100. 4, 6, 114. 14

- 8, 384.
- χάρις 1, 2, 28. 1, 7, 34. 1, 8, 36. 1, 9, 38. 1, 13, 40. 1, 14, 42. 2, 3, 48. 2, 21, 72. 3, 9, 84. 3, 23, 100. 3, 25, 104. 4, 2, 110. 4, 7, 116. 4, 8, 116. 4, 15, 128. 4, 17, 128. 4, 27, 138. 5, 2, 144. 5, 5, 146. 6, 9, 180. 6, 13, 184. 6, 19, 190. 7, 1, 194. 8, 10, 224. 8, 12, 226. 8, 13, 228. 9, 14, 248. 10, 2, 254. 10, 5, 258. 10, 7, 262. 11, 7, 292. 13, 3, 354. 13, 12, 366. 15, 12, 416. 15, 14, 418. 16, 17, 444. 16, 32, 466. 16, 34, 470. 16, 41, 480. 17, 3, 488. 19, 22, 572.
- χάρισμα 2, 18, 68. 3, 1, 78. 3, 2, 78. 3, 23, 100. 16, 23, 454. 19, 7, 552.
- Χερουβιμ 2, 9, 56.
- χρηστότης 2, 20, 72. 3, 22, 100. 4, 25, 136.
- Χριστιανός, -οι 13, 7, 358.
- Χριστός 1, 1, 28. 1, 7, 36. 1, 8, 36. 1, 9, 36. 1, 10, 38. 1, 13, 42. 1, 14, 42. 3, 1, 78. 3, 23, 100. 3, 25, 104. 4, 3, 110. 4, 6, 114. 4, 8, 118. 4, 25, 136. 4, 26, 138. 4, 27, 138. 4, 27, 138. 5, 1, 142. 5, 2, 144. 5, 3, 144. 5, 5, 146. 148. 5, 7, 150. 5, 12, 152. 5, 18, 160. 5, 19, 160. 6, 6, 176. 6, 11, 182. 6, 13, 184. 6, 15, 186. 6, 16, 186. 6, 19, 190. 7, 10, 204. 7, 13, 208. 8, 2, 214. 8, 3, 216. 8, 6, 218. 8, 13, 228. 9, 9, 242. 9, 13, 246. 9, 13, 248. 10, 3, 256. 10, 11, 268. 10, 12, 268. 10, 14, 274. 10, 15, 274. 10, 18, 278. 11, 1, 282. 11, 3, 284. 11, 10, 294. 296. 11, 12, 298. 11, 13, 300. 11, 14, 302. 11, 15, 304. 11, 17, 306. 11, 18, 308. 11, 21, 312. 11, 22, 314. 11, 26, 320. 11, 27, 322. 12, 12, 344. 12, 16, 348. 13, 8, 360. 13, 10, 364. 13, 12, 366. 13, 13, 368. 13, 14, 370. 13, 15, 370. 14, 12, 390. 15, 1, 398. 15, 3, 402. 15, 4, 404. 15, 5, 404. 15, 13, 418. 16, 8, 434. 16, 12, 438. 16, 15, 442. 16, 17, 444. 446. 16, 21, 452. 16, 23, 454. 16, 24, 456. 16, 28, 452. 16, 29, 462. 16, 30, 464. 16, 31, 466. 16, 32, 468. 16, 34, 470. 16, 35, 470. 16, 35, 472. 16, 36, 474. 16, 37, 474. 476. 16, 38, 476. 478. 16, 40, 478. 17, 13, 502. 17, 16, 506. 17, 17, 506. 17, 18, 508. 17, 19, 508. 510. 17, 22, 514. 17, 23, 514. 18, 16, 538. 19, 1, 542. 19, 1, 544. 19, 5, 548. 19, 12, 558. 19, 15, 562. 564. 19, 17, 566.

19, 19, 568. 20, 1, 576. 20,
5, 582. 20, 6, 582.

Ψ

ψευδος 2, 11, 60. 10, 17, 276.
ψυχή 1, 7, 34. 1, 9, 36. 2, 1,
46. 2, 9, 56. 2, 14, 64. 2, 18,
68. 3, 1, 78. 3, 10, 86. 3, 16,
92. 3, 20, 98. 3, 21, 98. 4, 4,
112. 4, 6, 116. 4, 14, 126. 5,
20, 162. 5, 22, 164. 6, 2,
172. 6, 10, 180. 6, 17, 190.
7, 5, 198. 7, 11, 206. 9, 2,
234. 9, 3, 236. 9, 6, 238.
240. 9, 8, 242. 10, 8, 264.
10, 9, 264. 10, 12, 270. 10,
16, 276. 10, 18, 278. 11, 1,
282. 11, 7, 290. 11, 12, 298.
11, 16, 304. 11, 18, 308. 11,
19, 308. 12, 1, 328. 12, 7,
336. 12, 10, 340. 12, 11,

342. 12, 14, 346. 13, 3, 354.
13, 7, 358. 13, 7, 360. 13, 8,
362. 13, 9, 362. 13, 10, 364.
14, 7, 384. 15, 1, 400. 16, 7,
432. 434. 16, 8, 434. 16, 9,
436. 16, 21, 450. 16, 24,
456. 16, 25, 458. 16, 27,
460. 16, 28, 462. 16, 29,
462. 464. 16, 31, 466. 16,
32, 468. 16, 34, 470. 16, 36,
474. 17, 2, 486. 17, 3, 488.
17, 10, 498. 17, 17, 506. 17,
21, 510. 17, 22, 514. 19, 6,
550. 19, 8, 552. 19, 14, 562.
19, 16, 564. 19, 22, 572. 20,
7, 584. 20, 8, 586. 20, 15,
594. 20, 16, 594.

Ω

ώφελεια 3, 4, 80. 19, 19, 568.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7-24
ΚΕΙΜΕΝΟΝ-ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ	26-597
ΟΜΙΛΙΑ Α΄	26-44
ΟΜΙΛΙΑ Β΄	45-74
ΟΜΙΛΙΑ Γ΄	75-106
ΟΜΙΛΙΑ Δ΄	107-140
ΟΜΙΛΙΑ Ε΄	141-168
ΟΜΙΛΙΑ ΣΤ΄	169-192
ΟΜΙΛΙΑ Ζ΄	193-210
ΟΜΙΛΙΑ Η΄	211-230
ΟΜΙΛΙΑ Θ΄	231-250
ΟΜΙΛΙΑ Ι΄	251-280
ΟΜΙΛΙΑ ΙΑ΄	281-326
ΟΜΙΛΙΑ ΙΒ΄	327-350
ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ΄	351-372
ΟΜΙΛΙΑ ΙΔ΄	373-396
ΟΜΙΛΙΑ ΙΕ΄	397-420
ΟΜΙΛΙΑ ΙΣΤ΄	421-482
ΟΜΙΛΙΑ ΙΖ΄	483-516
ΟΜΙΛΙΑ ΙΗ΄	517-540
ΟΜΙΛΙΑ ΙΘ΄	541-574
ΟΜΙΛΙΑ Κ΄	575-597
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	599-629
1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	599-606
2. Εύρετήριο ὀνομάτων καί πραγμάτων	607-629

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ

Α' ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Τόμος	1ος	Ἐπιστολές
»	2ος	Ἐπιστολές
»	3ος	Ἐπιστολές
»	4ος	Ὁμιλίες στήν Ἐξαήμερο
»	5ος	Ὁμιλίες σέ Ψαλμούς
»	6ος	Ὁμιλίες ἠθικές καί πρακτικές
»	7ος	Ὁμιλίες δογματικές - περιστατικές - ἐγκωμιαστικές καί παιδαγωγικές
»	8ος	Ἀσκητικά (Ὅροι κατά πλάτος)
»	9ος	Ἀσκητικά (Ὅροι κατ' ἐπιτομήν)
»	10ος	Δογματικά ἔργα

Β' ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Τόμος	1ος	Ἀπολογητικά (Κατά ειδώλων, Περί ἐνανθρωπήσεως)
»	2ος	Δογματικά Α' (Λόγοι κατά Ἀρειανῶν Α-Β)
»	3ος	Δογματικά Β' (Λόγοι κατά Ἀρειανῶν Γ-Δ)
»	4ος	Δογματικά Γ'
»	5ος	Ἑρμηνευτικά Α'
»	6ος	Ἑρμηνευτικά Β' (Ἐξήγησις στούς Ψαλμούς)
»	7ος	Ἑρμηνευτικά Γ' (Ἐξήγησις στούς Ψαλμούς)
»	8ος	Ἱστοριοδογματικά Α'
»	9ος	Ἱστοριοδογματικά Β'
»	10ος	Ἱστοριοδογματικά Γ'
»	11ος	Ἀσκητικά
»	12ος	Διάφορα ἀμφιβαλλόμενα ἔργα

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘ. ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Άρμενοπούλου 30 - Τηλ. 200-621 - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Έκτύπωση Ύφασετ : «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΦΩΤΗ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΝΟΥ
Παπάφη - Τηλ. 928-592 - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Βιβλιοδεσία: Αφοί ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ
Λαχανά 17 - Τηλ. 839-414 - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
